

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

МИКОЛА ВЕГЕШ:
ВЧЕНИЙ,
ПОЛІТИК,
ЛЮДИНА

Ужгород
Видавництво УжНУ «Говерла»
2008

УДК 94(477):929
ББК ТЗ(4Укр)6д
В-26

Рецензенти:

Грабовецький Володимир Васильович – академік Академії наук вищої освіти України, доктор історичних наук, професор кафедри історії України Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Студеняк Ігор Петрович – проректор з наукової роботи Ужгородського національного університету, доктор фізико-математичних наук, професор

Остапець Юрій Олександрович – декан факультету суспільних наук Ужгородського національного університету, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології

Відповідальний за випуск, упорядник і автор бібліографії:

Токар Маріан Юрійович – заступник декана факультету суспільних наук Ужгородського національного університету, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології

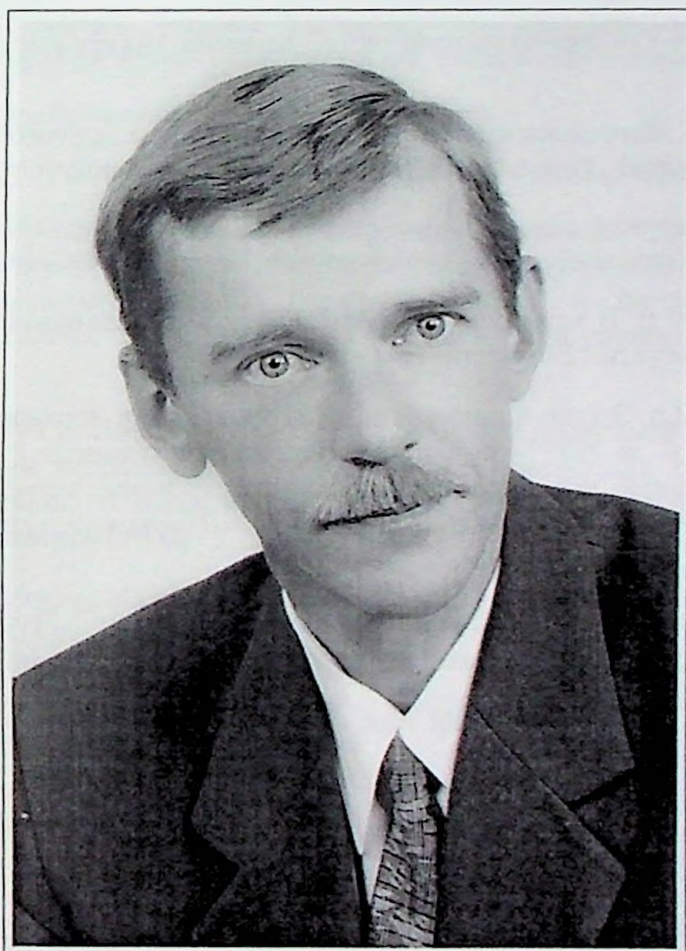
*Рекомендовано до друку
Вченою Радою Ужгородського національного університету*

До книги ввійшли нариси та статті про наукову, освітянську і політичну діяльність ректора Ужгородського національного університету, доктора історичних наук, професора Миколу Миколайовича Вегеша. Окремий розділ відведений для рецензій на монографічні дослідження та популярні видання М.Вегеша. Наприкінці видання наводиться найбільш повний бібліографічний покажчик публікацій М.Вегеша.

Видання розраховане на широкий загаль читачів.

© Микола Вегеш: вчений, політик, людина, 2008
© Видавництво Ужгородського університету «Говерла», 2008

СТОРИНКИ БІОГРАФІЇ

МИКОЛА ВЕГЕШ: ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ

28 листопада 1962 р. Народився в сім'ї Миколи Юрійовича та Ганни Йосипівни Вегешів.

1969 – 1979 рр. Навчався в міжгірській середній школі.

1979 – 1984 рр. Студент історико-педагогічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника.

1983 – 1984 рр. Очолював проблемний семінар з історії України доби феодалізму під керівництвом свого вчителя доктора історичних наук, професора, академіка Володимира Васильовича Грабовецького.

12 травня 1984 р. Одружився на випускниці філологічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені В. Стефаника Анастасії Бурці.

1984 – 1991 рр. Вчитель історії та суспільствознавства Синевирської середньої школи Міжгірського району.

1985 – 1991 рр. Очолював методичне об'єднання вчителів історії Міжгірського району.

27 січня 1987 р. Народився син Ігор – сьогодні студент другого курсу історичного факультету спеціальності „Політологія” Ужгородського національного університету.

1990 р. Став членом міжгірського осередку Закарпатської обласної організації Української Республіканської партії, яку очолював Левко Григорович Лук'яненко.

24 березня 1990 р. В міжгірській газеті „Радянська Верховина” з'явилася перша стаття М. Вегеша „Августин Волошин: ким він був”.

24 жовтня 1990 р. Згідно з наказом по Ужгородському державному університету від 24 жовтня 1990 р. за №517–05 Миколу Вегеша зараховано з 1 листопада 1990 р. аспірантом без відриву від виробництва з чотирирічним терміном навчання по спеціальності історія СРСР. Ректор Сливка В.Ю.» (науковий керівник – професор Василь Ілько).

березень 1991 р. Вийшла з друку в львівському журналі „Дзвін” перша наукова публікація Миколи Вегеша „Августин Волошин і Карпатська Україна”.

16 липня 1991 р. Народився син Іван – сьогодні учень 8-го класу Ужгородської школи №1 імені Тараса Шевченка.

30 травня 1992 р. Опублікована перша стаття М. Вегеша у зарубіжному виданні („Учень Тараса Шевченка” // Новий шлях, Торонто, Канада).

1992-1994 рр. Асистент кафедри історії України.

1992-1998 рр. Голова Закарпатської обласної організації „Меморіал імені Василя Стуса”.

1993-1998 рр. Голова секретаріату Закарпатської обласної організації Української Консервативної Республіканської партії.

1993 р. Вихід у світ першої книги Миколи Вегеша „Велич і трагедія Карпатської України” (Співавтор – професор Володимир Задорожний).

1993 р. Удостоєний звання лауреата премії імені Василя Гренджі-Донського.

1994 р. На засіданні вченої ради Ужгородського державного університету захистив кандидатську дисертацію „Карпатська Україна в 1938-1939 рр.: соціально-економічні та політичні аспекти” (науковий керівник – професор Володимир Задорожний).

1994 р. Балотувався до Верховної Ради України по Свалявському виборчому округу.

1994-1997 рр. Доцент кафедри історії України Ужгородського державного університету.

25 червня 1996 р. За вагомий внесок у справу вивчення і популяризації історії українського народу та історико-краєзнавчої спадщини Івано-Франківська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців присудила кандидату історичних наук, доценту кафедри історії України Ужгородського державного університету Миколі Вегешу звання лауреата премії імені академіка Івана Крип'якевича.

1997-2001 рр. Доцент кафедри політології.

1998-2002 рр. Голова Ужгородської організації партії „Реформи і порядок”.

25 вересня 1998 р. Захист докторської дисертації „Закарпаття в контексті загальноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни” відбувся на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д 50.17.01 в Інституті історії України Національної Академії Наук України (науковий консультант – професор Степан Віднянський).

26 квітня 1999 р. Повторний захист докторської дисертації (прийнято положення, що між захистами кандидатської та докторської дисертацій повинно пройти п'ять років) на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д 26.001.20 в Київському національному університеті ім. Т.Г.Шевченка.

27 вересня 1999 р. На засіданні президії Міжнародної Слов'янської Академії наук Миколу Вегеша обрано академіком.

1999-2004 рр. Микола Вегеш – голова Закарпатського відділення Всеукраїнського Біографічного Товариства.

2000 р. Обраний Почесним членом музею Олекси Довбуша в Івано-Франківську.

2000-2007 рр. Член Вченої ради Ужгородського національного університету.

2000-2001 рр. Вихід у світ перших семи томів вибраних праць Миколи Вегеша „Історичні дослідження”.

2000-2004 рр. Директор науково-дослідного інституту карпатознавства Ужгородського національного університету.

2001 р. Микола Вегеш – професор кафедри політології Ужгородського національного університету.

2001 р. Рада директорів, Управлінська Рада редакторів і Рада видавців Американського Біографічного Інституту обрала М.Вегеша Почесним членом Дослідницького Бюро Радників вищеназваного інституту.

16 серпня 2001 р. Подяка голови Закарпатської обласної державної адміністрації за вагомий внесок у розвиток державного будівництва, значні досягнення у професійній діяльності, активну участь у громадсько-політичному житті області та з нагоди відзначення десятої річниці незалежності України.

2002 р. Микола Вегеш – завідувач кафедри політології.

28 листопада 2002 р. Подяка ректора Ужгородського національного університету професора В.Ю.Сливки за багаторічну сумлінну роботу в університеті, плідну науково-педагогічну діяльність, активну участь в громадському житті колективу та з нагоди ювілею.

2002 р. Довірена особа ректора УжНУ професора В.Ю.Сливки на виборах до Верховної Ради України.

2002 р. Балотувався до обласної ради від виборчого блоку „Наша Україна”.

1 січня 2004 р. Обраний членом президії Закарпатського обласного осередку Наукового Товариства імені Т.Г.Шевченка.

2004 р. На засідання вченої ради історичного факультету обраний деканом („за” – 14, „проти” – 7).

15 березня 2004 р. Нагороджений грамотою Всеукраїнського братства ОУН-УПА імені генерал-хорунжого Тараса Чупринки за участь у дослідженні історії національно-визвольних змагань українського народу.

30 квітня 2004 р. Микола Вегеш нагороджений Грамотою Верховної Ради України „За заслуги перед Українським народом”.

28 липня 2004 р. Голова Центральної виборчої комісії С.Ківалов підписав посвідчення, згідно з яким М.М.Вегеш є довіреною особою кандидата на пост Президента України В.А.Ющенка по територіальному виборчому округу №72.

11 лютого 2005 р. Міністр освіти і науки України С.М.Ніколаєнко призначив М.М.Вегеша виконуючим обов’язки ректора Ужгородського національного університету.

31 березня 2005 р. На засіданні конференції трудового колективу Миколу Вегеша обрано ректором Ужгородського національного університету.

8 квітня 2005 р. Міністр освіти і науки України С.М.Ніколаєнко підписав семирічний контракт з ректором Ужгородського національного університету М.Вегешем.

9 квітня 2005 р. Миколу Вегеша обрано членом президії та ради Народного Союзу Наша Україна від Закарпатської області.

14 травня 2005 р. Миколу Вегеша односторонньо обрано головою Ужгородської міської організації політичної партії Народний Союз Наша Україна.

2006 р. Микола Вегеш обраний депутатом Закарпатської обласної ради від виборчого блоку «Наша Україна», членом Президії та головою коаліції в обласній раді.

Серпень 2006 р. Нагороджений почесною грамотою Закарпатської обласної ради за багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, підготовку кваліфікованих кадрів, активну депутатську діяльність та з нагоди відзначення 15-ої річниці незалежності України.

28 листопада 2006 р. Нагороджений почесною грамотою Закарпатської обласної державної адміністрації за вагомі заслуги у реалізації державної політики в галузі національної освіти, досягнуті успіхи у справі підготовки висококваліфікованих спеціалістів та високу професійну майстерність.

23 грудня 2006 р. Обраний академіком Академії наук вищої школи України.

2007 р. Микола Вегеш – керівник міського виборчого штабу блоку «Наша Україна – Народна самооборона».

28 лютого 2007 р. Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України «За особливі заслуги перед Українським народом» (№217).

22 червня 2007 р. Указом Президента України Вегеша Миколу Миколайовича нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня (№549, серія ОК №020865, знак ордена №8170).

Серпень 2007 р. Подяка Міністерства освіти і науки України за сприяння інформатизації освіти, активну підтримку й особистий внесок в ефективне впровадження програми «Навчання для майбутнього».

Жовтень 2007 р. Сертифікат Вегешу Миколі Миколайовичу, учасника першої Міжнародної науково-практичної конференції «Швацький національний природний парк: регіональні аспекти, шляхи та напрями розвитку» (3-6 жовтня 2007 р.)

12 жовтня 2007 р. Ухвалою Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 25 вересня 2007 року (протокол №3) Миколі Вегешу присвоєно звання «Почесний доктор».

28 листопада 2007 р. Нагороджений Почесною грамотою Закарпатської обласної ради.

28 листопада 2007 р. Нагороджений Листом подяки Представництва Міністерства закордонних справ України в Ужгороді.

29 листопада 2007 р. Нагороджений знаком «Відмінник освіти України» (Посвідчення №82987).

ХАРАКТЕРИСТИКА

Вегеша Миколи Миколайовича,
 доктора історичних наук, професора, завідувача кафедрою політології, декана
 історичного факультету Ужгородського національного університету
 1962 року народження,
 українця, позапартійного

Микола Миколайович Вегеш народився 28 листопада 1962 року в смт. Міжгір'я Закарпатської області в сім'ї службовців.

Впродовж 1969-1979 років навчався в Міжгірській середній школі, де й отримав атестат про повну середню освіту. В 1979 році вступив на історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.Стефаника, який закінчив у 1984 році, отримавши диплом вчителя історії, суспільствознавства та методиста з виховної роботи.

Протягом навчання очолював проблемний семінар з історії України доби феодалізму (науковий керівник – проф. В.В.Грабовецький). Користувався повагою та авторитетом серед викладачів та студентської молоді вищого навчального закладу.

М.М.Вегеш після закінчення історико-педагогічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.Стефаника у 1984 році розпочав свою трудову діяльність вчителем історії Синеvirської середньої школи Міжгірського району Закарпатської області. Молодий педагог досить швидко зарекомендував себе висококваліфікованим фахівцем, який вдало поєднував навчальний процес з науковою діяльністю. М.М.Вегеш у 23 роки був обраний головою методичного об'єднання вчителів історії Міжгірського району. Під час педагогічної діяльності систематично залучався до вступних іспитів в Ужгородському державному університеті, шкільних районних та обласних олімпіад з історії та суспільствознавства.

В 1990-1993 роках – аспірант кафедри історії СРСР (науковий керівник – проф. В.І.Лько), а згодом – кафедри історії України (науковий керівник – проф. В.С.Задорожний).

В 1992 році працює асистентом (завершуючи навчання в заочній аспірантурі), а в 1994-1996 роках – доцентом кафедри історії України. З 1997 року – доцент, а з 2000 року – професор кафедри політології УЖДУ (нині УЖНУ), яку очолює з 2002 року.

В 1994 році закінчив аспірантуру при кафедрі історії України УЖДУ. В цьому ж році захистив кандидатську дисертацію на тему: „Карпатська Україна в 1938-1939 рр.: соціально-економічний і політичний аспекти”.

У 1998 році захищає докторську дисертацію на тему: „Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни”. В 2000 році М.М.Вегешу присвоєно вчене звання професора.

Одночасно очолює науково-дослідний інститут карпатознавства УЖНУ, який під його керівництвом встановив тісні наукові стосунки з науково-дослідними та навчальними закладами європейських країн (Інститут історії Угорської Академії Наук, Інститут Фракології Академії Наук Румунії, Історичний Музей Сату Марє, філософський факультет Клужського університету, університет м.Бая Марє Румунії, Чеська Академія Наук, філософський факультет Пряшівського університету Словаччини).

Під його редакцією виходить фахове видання з проблем історії, політології, етнології та культурології „Carpatica-Karpatika”. Очолюючи НДІ карпатознавства УЖНУ, з 2000 року організував роботу молодих науковців, аспірантів та пошукачів з

вивчення проблематики історії Закарпаття та країн Центральної і Південно-Східної Європи. Якщо за період із 1992 по 1999 роки було видано тільки 6 випусків наукового збірника „Саграіса-Карпатика”, то в 2000-2003 роках з’явилося 23 збірки наукових статей. Завдяки опублікованим працям на сторінках цього видання цілий ряд вчених захистили докторські (І.І.Вовканич, М.П.Матьовка, С.Д.Федака, Г.Т.Капустян) та кандидатські дисертації (Р.В.Жиленко, І.О.Прохненко, Є.В.Бевзюк, Я.А.Алешкевич, В.В.Міщанин, О.О.Малець, М.П.Зан, Т.С.Сергієнко).

Проф. М.М.Вегеш – один із провідних вчених-істориків Закарпаття та України. Він систематично організовує і проводить всеукраїнські та міжнародні науково-практичні конференції з проблем історії та культури Карпатського регіону. Має близько 700 наукових та науково-популярних публікацій, монографій та статей, в тому числі у всесвітньо відомих наукових виданнях („Український історик”, „Визвольний шлях”, „Український історичний журнал”, „Сучасність”, „Дукля”, „Дзвін”, „Наука і суспільство”, „Наш голос”, „Дзеркало тижня” та ін.). Його дослідження опубліковані в США, Канаді, Великобританії, Німеччині, Словаччині, Румунії, Чеській Республіці, Угорщині та інших країнах. Ряд монографій М.М.Вегеша, особливо ті, які стосуються історії національно-визвольних змагань українського народу 1919-1939 років, активно використовуються у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл області.

М.М.Вегеш є автором та співавтором багатотомних видань („Енциклопедія сучасної України”, „Енциклопедія історії України”, „Нариси історії Закарпаття”, „Малий словник історії України”). Під загальною редакцією проф. М.М.Вегеша побачила світ колективна монографія „Вони боронили Карпатську Україну”, яка в 2002 році була визнана кращим науковим виданням на щорічному „Книжковому Миколаї” в обласному центрі.

Враховуючи великий внесок проф. М.М.Вегеша в розвиток історичної науки він удостоєний звання лауреата премій ім. В.Гренджі-Донського (1993 р.) та академіка І.Крип’якевича (1996 р.). В 1999 році проф. М.М.Вегеш обраний академіком Міжнародної Слов’янської академії наук. В 2001 році Американський біографічний інститут обрав М.М.Вегеша своїм почесним членом. В 2003 році Вчена рада Ужгородського національного університету висунула комплекс його робіт з міжвоєнної історії Закарпаття на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки.

Професор М.М.Вегеш багато уваги приділяє підготовці науково-педагогічних кадрів. Під його безпосереднім керівництвом захищено ряд кандидатських дисертацій. Проф. М.М.Вегеш постійно залучається до опонування кандидатських та докторських дисертацій. Він є членом спеціалізованої ради УжНУ із захисту кандидатських дисертацій, членом редколегій ряду наукових видань („Вісник Ужгородського університету. Серія: Історія”, „Регіональні студії”, „Проблеми історії, філософії та літературознавства України”).

Крім педагогічної та наукової роботи бере активну участь у культурно-освітній діяльності. Часто виступає в молодіжних аудиторіях – школах, училищах та на методичних радах вчителів історії. Проф. М.М.Вегеш є членом експертної ради Міністерства освіти і науки України з прийняття державного стандарту зі спеціальності „Політологія”. Він є автором цілого ряду навчально-методичних посібників для студентів вищих навчальних закладів („Основи політології”, „Політологія: Конспект лекцій”, „Історія української державності”, „Становлення і розвиток політичної думки в Україні”, „Західна геополітика в іменах”, „Як писати наукову роботу” та ін.).

Впродовж своєї трудової діяльності проф. М.М.Вегеш зарекомендував себе досвідченим педагогом, вмілим організатором навчально-виховного та наукового процесу. В 2004 році колектив історичного факультету обрав його деканом.

За характером врівноважений. спокійний. толерантний. Користується великою повагою та авторитетом серед професорсько-викладацького складу та студентів університету. Генератор нових ідей. Хороший сім'янин. Разом із дружиною Анастасією виховус двох синів.

Характеристика видана для нагородження Грамотою Верховної Ради України.

МАРІАН ТОКАР

ЛІТОПИСЕЦЬ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Історична закарпатська школа досить важко торувала собі шлях до національної історичної науки України, подекуди гальмуючи цей процес власними незрозумілими кроками, а в більшій ступені кроками догідництва номенклатурній тоталітарно-апаратній системі, яка вважала історичну науку гарантом власних ідеологічних підвалин. Проте не всі історики піддавалися впливові та «сліпій вірі» в нереальні ідеали. Уже у 80-х роках ХХ ст. деякі закарпатські вчені-історики спромоглися трансформувати власний погляд на історичні аспекти і підхід до принципів історизму став більш реальним, об'єктивним.

На рубежі 80–90 років минулого століття до плеяди відомих вже у той час істориків Івана Гранчака, Григорія Павленка, Едуарда Балагурі, Володимира Задорожного, Василя Худанича, Михайла Тиводара та інших вчених приєднався непримітний на перший погляд молодий дослідник історії Микола Вегеш. Хоча непримітним його назвати можна було умовно. Високий, худорлявий молодик, який виділявся свіжістю творчої думки, ініціативністю й миттєвістю організаторської реакції. Він дивував старше покоління науковців ще й тим, що у пристойній, інтелігентній формі під час дискусій доводив істинність своїх суджень щодо різних історичних та сучасних громадсько-політичних подій. Тому й не дивно, що в той час, коли йому нав'язували різні «архаїко-комуністичні» теми для дисертаційного дослідження Микола Вегеш відчував, що це щось не те, що його покликання досліджувати інші проблеми. Тому він сам не уникав глибинних тем, а навпаки, орієнтувався на «білі плями» історії.

Провідною темою досліджень Миколи Вегеша стала історія становлення та розвитку Карпатської України. Проблемам політичного державотворення, соціально-економічної еволюції, релігійно-духовним відносинам, мовно-культурній ситуації вченим присвячено сотні наукових праць. Таким здобутком на сьогоднішній день не може похвалитися жоден сучасний історик, що досліджував історичні аспекти Карпато-Української держави. Його перу належать монографії, брошури, статті, нариси, огляди тощо. Їхній перелік та зміст заслуговує подиву, коли усвідомлюєш, що все це людина зробила всього за десять з гаком років. А окремі праці викликають гордість за земляка, оскільки саме їх поява на світ змусила громадськість по-іншому глянути на історичне минуле Закарпаття напередодні Другої світової війни, розкрити реальні аспекти політичного розвитку краю в 1938–1939 роках. Саме такі праці як «Велич і трагедія Карпатської України», «Карпатська Україна (1938–1939): соціально-економічний і політичний розвиток», «Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни», а також колективна монографія «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців», яка вийшла під редакцією професора М.Вегеша, сприяли не тільки переоцінці, а й сучасному утвердженню національно-державних історичних цінностей, які в повну силу проявилися в часи Карпатської України. Значення цього факту ще належить оцінити в майбутньому. Проте не можна залишити не поміченим той факт,

що сторінки історії Карпатської України стали доступними широкому загалу, а її провідники – визнаними народними героями. Практично жодне сучасне й майбутнє дослідження історії Карпатської України не може проводитися без використання праць М.Вегеша. А це означає, що доробок професора викликатиме постійний інтерес і носитиме аспекти актуальності. Крім того, професор Микола Вегеш – відомий дослідник й інших історичних віх у житті Закарпаття. Його перу належать ґрунтовні дослідження з історії України й таких її регіонів як Галичина та Волинь. Він є автором багатьох праць енциклопедичного характеру.

В цілому на сьогоднішній день вчений є одним із провідних істориків Закарпаття. Його науковий ужиток вказує на те, що внесок дослідника у розвиток історичної науки вже залишив глибокий слід. Принаймні професор Микола Вегеш підтверджує реноме плеяди вітчизняних історичних шкіл, адже він є талановитим учнем відомого українського історика, доктора історичних наук, професора Володимира Грабовецького, який у свою чергу був одним із учнів академіка Івана Крип'якевича.

Починаючи розповідь про життєвий і творчий шлях професора Миколи Вегеша слід відзначити, що постать вченого неодноразово ставала об'єктом дослідження. Його науковій діяльності присвячена значна кількість праць, авторами яких були Василь Туряниця, Володимир Фединишинець, Василь Марина, Микола Олашин, Йосип Баглай, Степан Пойда, Михайло Зан та інші. Особливої уваги варті окремі видання Василя Туряниці «Науковець, педагог, людина» (Ужгород, 1995) та Володимира Фединишинця «Микола Миколайович Вегеш: Бібліографічний покажчик» (Ужгород, 1997). Тому нам описувати життєві і творчі здобутки вченого і легко, але й важко водночас. За декілька останніх років Микола Вегеш виріс у авторитетного вченого, який вже сам будує власну історичну школу, готує до наукового шляху когорту молодих істориків-політологів.

Ми переконані, що на шляху наукового вдосконалення Микола Вегеш не збирається зупинятися. У цьому можна пересвідчитись ознайомившись із періодами його життя від етапу становлення як історика і по-сьогодні. Потяг дослідника до науки здається невичерпним. Його запал та енергія, доброзичливість до оточуючих, професіоналізм, вимогливість, строгість та добродушність в одному цілому заслуговують кращих слів. Сім'я, друзі, колеги, учні, всі, хто знає Миколу Миколайовича як науковця, педагога та й просто людину, сприймають його натуру з повагою та звичайною дружелюбністю. А працювати з такою людиною приємно в будь-яких умовах.

Тож сьогодні, коли професор Микола Вегеш долає свій життєвий 40-річний рубіж, можна сказати, що його постать в сучасній історії Закарпаття є цікавою, непересічною в своєму роді і заслуговує на те, щоб з нею ознайомитися ближче. Що ж до його науково-дослідницького доробку, то він повинен стати доступним усім, хто цікавиться історико-краєзнавчим минулим.

Розуміємо, що розкрити всі тонкощі життєдіяльності вченого навряд чи вдалося. Проте головні віхи у його житті, які подані в нарисі, говорять самі за себе і творять портрет відомого сучасного вченого, достойного сина Срібної Землі!

ШЛЯХ У НАУКУ: ЕТАПИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ВЧЕНОГО

Славна й миловидна Міжгірщина. Перлина Закарпатського краю, яка дала світові плеяду видатних діячів у сфері науки, освіти, культури, красного письменства. Імена славних синів Карпатського підгір'я Августина Волошина, Василя Гренджі-Донського, Петра Скунця, Олекси Мишанича та багатьох інших відомі далеко за межами нашого

регіону. Палітра сучасних відомих постатей, які прославляють своїми досягненнями в різних галузях суспільного життя Міжгірчину, буде неповною, якщо не згадати українського вченого, доктора історичних наук, професора Миколу Вегеша. Його талант історика-дослідника виплекався саме в рідних, вповитих природною красою, краях.

Майбутній вчений народився в Міжгір'ї 28 листопада 1962 року. Батьки первістка

Микола Юрійович і Ганна Йосипівна – за доброю і старою традицією шанували традиційний релігійний календар, оскільки з покоління в покоління їхні предки й вони самі жили за Божими заповідями та народними традиціями. Тож, коли постало питання назвати сина, сумнівів у подружжя не було ніяких. Адже він народився напередодні одного із найшанованіших і найулюбленіших на Верховині свят – свята Святого Миколая. Так новонароджений дістав ім'я Микола.

У полоні гірської краси, лісової зелені, гнучких потічків швидко минали дитячі роки. Вочевидь, був неспокійним, гомінким, але й слухняним і уважним до батьків. Він розумів, що в умовах селянського верховинського містечка має вирости не тільки на радість та втіху рідним, а й стати надійним помічником на все життя.

Малий Микола змалку розумів, що попри все треба й навчатися. У цьому добрим ділом сприяли й батьки, які ще до шкільного періоду навчили його читати. Допитливий характер юнака ще більше допоміг Миколі під час шкільного навчання, яке розпочалося у шестирічному віці. У школі подобалося все, «вибагливим» щодо предметів не був. Однак особливий потяг відчував до історії. Якимось у розмові про дитячі мрії Микола Вегеш згадував, що полюбив історію в школі і вже тоді, навчаючись у старших класах, вирішив стати у цій справі фахівцем.

Тому у 1979 році після закінчення навчання в Міжгірській середній школі подекуди традиційних проблем із вибором подальшого шляху у Миколи Вегеша не було. Він твердо вирішив, що буде долати вищу освіту. У тому ж році він успішно склав вступні іспити до Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський університет ім. В.Стефаніка) і розпочав навчання на історико-педагогічному факультеті. Саме тут він захоплено поринув у царину історії. Саме тут він проходив вишкіл вчителя-педагога. Студіювання не було легким, оскільки досвідчені викладачі інституту ставилися до студентів вимогливо, змушували вивчати тонкощі «вчительки життя» – історичної науки – добросовісно.

Одним із таких викладачів був відомий український історик, завідувач кафедри історії України, доктор історичних наук, професор Володимир Грабовецький. Він закріпив хороші здібності студента Миколи Вегеша, давав цінні поради, передбачаючи, що вони дійсно підуть йому на користь. Вбачаючи у своєму студентові майбутнього вченого, В.Грабовецький радив всебічно розвивати талант, не заціклюватися на вузьких історичних проблемах і таке інше. Згодом Микола Миколайович з теплими словами вдячності буде згадувати настанови свого вчителя.

Студентські будні – лекції, семінари, підготовка рефератів, курсових, участь у студентських наукових конференціях – забирали дуже багато часу. Та Микола й не жалкував, оскільки розумів необхідність кожного навчального моменту. Саме ці роки й формували особистість історика, вчили концентруватися на конкретних завданнях у житті. Але роки навчання в інституті також промайнули швидко. Перед випускником розстелилася чергова дорога життя, яка манила своєю невідомістю, таємничо закликала розпочати новий етап у своєму житті.

Отримавши вищу освіту історика-педагога Микола Вегеш знав, що піде працювати шкільним учителем. Однак постійно в думці кружляли слова мудрого наставника Володимира Грабовецького, який радив не зупинятися на досягнутому, а

сміливо йти до вершин історичної науки. Цей потяг ставав усе відчутнішим, що врешті-решт і визначило долю майбутнього вченого.

Неодноразово доводилося чути, що наука – найперше у житті Миколи Вегеша. Та й нам самим, під час спільної роботи з вченим, довелося у цьому переконатися. У будь-якій справі, що стосувалася науково-дослідної діяльності його цікавила лише кінцева мета, а труднощі, які виникали в процесі роботи, він долав із невимушеною легкістю, якій можна тільки по-доброму позаздрити.

По завершенні навчання в Івано-Франківському державному педагогічному інституті в 1984 році Микола Вегеш повернувся в рідну Міжгірщину. Дипломований спеціаліст відразу ж приступає до роботи в Синевирській середній школі учителем історії. Розпочавши педагогічну діяльність, історик поринув у пошуково-дослідницьку роботу, яка стримувала нерозкритий талант вченого. На нього почали звертати увагу колеги, земляки, помічаючи, що молода людина, повна енергії й творчої свободи прагне чогось більшого ніж вчителювання. Повна різнобічних ідей натура притягувала до себе оточуючих селян, інтелігентів, службовців, педагогів та учнів у школі. За короткий час він став користуватися щирою повагою й довірою людей. І все це завдяки професійним старанням, висококваліфікованим знанням. Його нерідко можна було побачити з відкритою книжкою на вулиці, вокзалі, в автобусі...

Шкільний етап у педагогічному житті Миколи Вегеша був насичений різними подіями. Проте потяг до вищих знань, до вершин історичної науки був набагато сильнішим. Тому молодий учитель мріяв продовжувати навчання. Ще в Івано-Франківську він переконався, що йде правильним шляхом. А знайомство з відомим українським вченим академіком Володимиром Грабовецьким тільки посилювало віру в те, що покликання Миколи Вегеша бути істориком більше ніж регіонального значення.

Педагогічною діяльністю у школі Микола Вегеш займався вісім років – з 1984 року по 1992 рік. За цей час він зумів передати свої знання та любов до історії не одному поколінню учнів. Уже на початку своєї вчительської кар'єри історик зарекомендував себе висококваліфікованим фахівцем. Саме його педагогічний хист і знання історичних предметів, неабияка ерудованість і організаторські здібності вплинули на те, що у 1985 році колеги-історики Міжгірського району обрали Миколу Вегеша головою районного методичного об'єднання вчителів історії. Це перше визнання його здібностей прийшло, коли йому виповнилося всього двадцять три роки! Молодий історик здібно керував методичним процесом, привнісши нові методи заохочення вивчення історії в школах, вимогливо ставився до покращення методологічної основи викладання тощо. Молодий керівник сміливо й різко критикував деяких педагогів, особливо тих, хто намагався користуватися у своїй освітньо-виховній діяльності стереотипними, застарілими зразками методики викладання історії. Звичайно, що у той час це багатьом не подобалося, про що молодому історикові інколи натякали «зверху». Проте, відчуваючи, що він сам є людиною вже не від «того» світу, передбачаючи швидкоплинні зміни поволі пом'якшував ставлення до історії не як ідеологічної забаганки, а звичайної поваги до минулого своєї держави, краю, його народу. Це порозуміли діти, за що віддячували йому своєю повагою.

Як кваліфікованого педагога Миколу Вегеша регулярно запрошували до Ужгородського державного університету перевіряти знання абітурієнтів та учасників районних та обласних олімпіад.

Одночасно з цим Микола Миколайович мріяв займатися вищою наукою. Він не припиняв пошуку «своїх тем» для детального дослідження, розуміючи, що без відчайдушної працездатності добитися успіху в науці неможливо.

Однак шлях у науку не був легким. Після закінчення інституту професор В.Грабовецький рекомендував Миколі приїхати до Кисва в Інститут історії України

Академії Наук України. Вважалося, що гут будуть створені кращі умови для наукового зростання. Зрозуміло, що цей заклад був престижним і навіть головним для історичної науки в Україні. Вихованого на українських національних традиціях Миколу Вегеша вабила національна тематика, славні сторінки українського історичного буття. Історик вирішив поринути у світ козацтва, досліджувати соціальну диференціацію запоріжців та й взагалі займатися епохою феодалізму. Проте тема у той час ще «кусалася», здавалася занадто вільнодумною й навіть небезпечною. Тому йому було запропоновано «традиційно актуальну» для радянського суспільства тему, пов'язану з вивченням історії пролетаріату в Україні. Поринувши з великим ентузіазмом у роботу, Микола Вегеш почав відчувати, що це не його тема. Творча натура молодого історика вимагала чогось іншого, особливого, цікавого. Йому не хотілося йти вже давно протореним шляхом, а відкрити нову, раніше не досліджувану тему, глянути на проблему із зовсім іншого боку. І хоча час був до цього неготовий, що добре розумів Микола Вегеш, його бажання було сильнішим за диктат науки. Відчуваючи проблемність вибору і розуміючи обставини, в яких він опинився, Микола Вегеш вирішив поїхати у Львів і там закріпити для дослідження іншу тематику. Здавалося, що дух Західної України втамував би голод дослідника. Бажання молодого історика зрозуміли належним чином і запропонували ще глибшу актуальну тему – «Зародження марксизму на західноукраїнських землях»...

Друга спроба також виявилася невдалою. Розпочавши все спочатку, Микола Вегеш взявся за вивчення проблеми, але знову ж таки зрозумів, що береться за «вимучене» комуно-радянською ідеологією творіння. Відчуваючи, що знову нічого не вийде, Микола Вегеш приїхав в Ужгород. Власне, повернутися на навчання в Закарпаття йому порадив доктор історичних наук В.Г.Сарбей, який рекомендував прикріпитися до кафедри історії СРСР Ужгородського державного університету. Професор Василь Ілько прийняв молодого історика із задоволенням і закріпив для дисертаційного дослідження чергову «актуальну» тему... «Соціалістична індустріалізація і колективізація в радянській історіографії». Третя спроба «закохатися» в тему також вийшла невдалою. І тут проблема не у вибагливості дослідника, а у відмежуванні від стереотипів, штампів, трафаретності думок тощо. Навіть здивування викладачів щодо безпартійності дослідника не справило на Миколу Вегеша належного враження. Мало хто відчував, що він вже є людиною іншого покоління, іншого наукового бачення. В одному з інтерв'ю журналістам вільнодумної газети «Карпатська Україна» історик згадував про «ужгородську спробу» дисертаційного дослідження: «...вивчення документів, історичної літератури. Робота була нецікава і нудна, але таким був час». Це коротке пояснення як ніщо інше говорить про проблемність навколо пропонуваніх дисертаційних тем. А символічна вісь аспірантських митарств Миколи Вегеша «Київ – Львів – Ужгород» здавалося, не мала логічного завершення і ставила молодого вченого в обов'язкові рамки.

І все-таки Микола Вегеш знайшов тему, яка була і цікава, й актуальна, й недосліджена. Вона стала доступною тоді, коли суспільству стали доступними багато різних речей, пов'язаних із вільнодумством, національно-культурним самовираженням, історико-красназничим відродженням тощо. У згадуваному вище інтерв'ю (газета «Карпатська Україна» від 24 березня 1994 року) Микола Вегеш про цю подію каже: «У березні 1990 року «влада імущі» дозволили святкувати 51-шу річницю Карпатської України. Відтоді я знайшов свою тему». Його полонила історія Карпатської України і він з того часу повністю віддався науково-дослідницькій роботі.

25 жовтня 1990 року молодий історик отримав телеграму, текст якої пропонуємо Вашій увазі: «Повідомляємо, що наказом по Ужгородському державному університету від 24 жовтня 1990 р. за №517-05 Вас зараховано з 1 листопада 1990 р. аспірантом без

відриву від виробництва з чотирирічним терміном навчання по спеціальності історія СРСР. Ректор Сливка В.Ю.».

У цей час Микола Вегеш уже був одруженим. Свою вірну «половину» він знайшов ще в студентські роки. Пані Анастасія родом з відомого Рогатина, що вважається батьківщиною легендарної Роксолани. За фахом вона філолог і є надійним помічником і другом Миколи Вегеша. Взагалі, розповідаючи про життєвий і творчий шлях вченого, неможливо оминати сімейної теми, оскільки вона, поза всякий сумнів, стоїть у житті на першому місці. Неодноразово буваючи в скромній квартирі професора, де міститься й акуратна бібліотечка вченого, розумієш, що втішні наукові здобутки були б невідчутними без широкій підтримки сім'ї. Це розуміє й сам Микола Вегеш, який в одному інтерв'ю вказував: «Інколи мені здається, що, будучи на місці моєї дружини, я з таким чоловіком не прожив би і дня. Але вона змирилася і живе. Можливо тому, що Анастасія – теж викладач за фахом». Від себе можна додати, що вона просто розуміє скільки часу необхідно віддавати науковим потугам і тільки жартома може «лихословити». Здається нам, що у вчених інших жінок не буває.

Дружина М.Вегеша Анастасія завжди привітна, щоразу пропонує запашну каву. Та й взагалі атмосфера в сім'ї приємна. В оселі вченого завжди жваво, заходять колеги, письменники, художники, журналісти. За доброю порадою не цураються зайти аспіранти й студенти. Одного разу, завітавши до професора і побачивши багато людей, подумалось, що потрапив у «громадську приймальню». Дружнє життя подружжя доповнюють діти – двоє синів. Ігор та Іван Миколайовичі навчаються в Ужгородській загальноосвітній школі I–III ступенів №1 ім. Тараса Шевченка.

Перед тим, як повернутися до літописання творчого шляху і завершуючи невеличкий відступ, присвячений сімейному життю Миколи Вегеша, хочеться сказати, що у всіх своїх починаннях він мав і має нині надійну підтримку і порадників у колі сім'ї.

Навчаючись в аспірантурі молодий вчений крок за кроком йшов невідомими стежинками історії і з кожним разом усвідомлював, що відоме до цього часу про Карпатську Україну та її лідерів не завжди подавалося правдиво, а подекуди й свідомо паплюжилось. Поєднуючи наукові дослідження з педагогічною діяльністю в школі, Микола Вегеш знаходив час і на написання статей. Так з'являються нариси спочатку в регіональній пресі, передусім міжгірській «Радянській Верховині», а згодом у центральній та зарубіжній. Символічно, що першою статтею, яка була написана пером історика, став нарис про президента Карпатської України Августина Волошина. Це тепер ми можемо спокійно реагувати на таку інформацію. Але тоді? У 1990 році далеко не кожний часопис, газетний чи журнальний, ризикнув би подати на своїх шпальтах «небезпечний» матеріал, тим більше пов'язаний із українським національним рухом та його звеличенням. Тому й газеті Міжгірщини «Радянська Верховина», а згодом під назвою «Верховина» належить одне із почесних місць в історії новітньої національно-визвольної боротьби. Будучи друкованим органом районного комітету Компартії України вона публікує глибоко-аналітичні історико-красознавчі статті Миколи Вегеша, ім'я якого у той час ще не було відомим широкому загалу. Тільки у 1990 році на її сторінках побачили світ вісімнадцять статей-нарисів молодого історика! А їхні назви говорять самі за себе: «Августин Волошин: ким він був?», «Пролог у новий час краю», «А хто ж ми є?», «Велич і трагедія Августина Волошина», «За нашу і вашу свободу», «Перший літописець Карпатської України» та багато інших. Звичайно, що це подобалося не всім, особливо з плеяди ревних захисників радянщини. Серед них були й деякі дослідники-науковці. Проте, науковий «фанатизм», яким уже тоді жив Микола Вегеш, цілком природно відкидав будь-які напади на українську історію. Далі

з'являються його статті в «Молоді Закарпаття», «За незалежність», «Новинах Закарпаття», «Закарпатській правді»...

Матеріали, опубліковані в пресі, попадають до рук відомих вчених в інших куточках України. Ім'я М.Вегеша стає відомим, з ним намагаються нав'язати творчі контакти. Показовим у цьому відношенні є текст телеграми, надісланої молодому вченому редактором відділу науково-популярного журналу «Наука і суспільство» М.Кухарчуком: «Просимо стисло розповісти історію Карпатської України (на підтвердження тези про те, що Закарпаття – то Україна, а не якась окремішня «Русинія»)», проілюструвати статтю картою 1938–39 рр., щоб читач мав конкретну уяву про тодішній адміністративно-територіальний поділ і район описуваних Вами подій». Тож бачимо тут факт визнання дослідника ще тоді, коли він був далеко до вершин наукового Олімпу.

Активна пошукова робота про діячів Карпатської України та оприлюднення багатьох раніше невідомих фактів їхньої біографії сприяли налагодженню контактів з українцями в еміграції. Микола Вегеш отримує запрошення співпрацювати з відомими своєю національно-радикальною позицією вільнодумними часописами Сполучених Штатів Америки («Український історик», «Америка»), Канади («Україна і світ»), Великобританії («Визвольний шлях»), Німеччини («Сучасність»). По світу через шпальти новинок звучать нариси про відомих громадсько-політичних і культурно-освітніх діячів українських Карпат. Особливе місце серед них займає ім'я «першого літописця» Карпатської України Василя Гренджі-Донського. Присвятивши велику кількість публікацій славній постаті закарпатця, Микола Вегеш зав'язав дружні зв'язки з еміграцією. Особливо він дорожить листуванням із дочкою «верховинського соловейка» Зіркою. Подаємо деякі фрагменти листування з Миколою Вегешом, в яких прослідковуються повага, щирість і безмежна подяка дослідникові за його працю в контексті відродження чесного імені Василя Гренджі-Донського. Ось так, наприклад, закінчується лист Зірки Гренджі-Донської від 2 липня 1992 року: «Не мала дотепер нагоди подякувати Вам за ті гарні статті, які Ви написали дотепер про батька. Вдячна Вам, як і всім іншим Вашим землякам, що стараєтеся популяризувати ім'я батька». Або в листі від 14 жовтня того ж року: «Я Вам широко вдячна, що Ви стараєтеся поміщувати Ваші статті про батька і в українських виданнях поза Закарпаттям...».

Коли побачила світ книжка «Велич і трагедія Карпатської України», написана Миколою Вегешом у співавторстві з ужгородським вченим Володимиром Задорожним, реакція громадськості була миттєвою, адже вперше з історією Карпато-Української держави можна було ознайомитися в такому комплексі. Особливо близьке серцю Миколи Вегеша привітання Зірки Гренджі-Донської в листі від 28 липня 1993 року: «Вітаю Вас широко з виданням Вашої праці. Сердечно вітаю також і п.Задорожного. Дуже рада, що Ви опрацювали цю тему і так вже більше людей ознайомиться з цією частиною нашої історії». Ще більш теплою була реакція Зірки Гренджі-Донської на вихід у світ книжки М.Вегеша про Василя Гренджу-Донського: «Вашу посилку – книжку і Вашу карточку – дістала і щиро дякую Вам за неї. Була дуже присмно заскочена, бо не сподівалася побачити нову книжку про батька. Дякую Вам з глибини серця за Ваші турботи і старання обзайомити все більше й більше наш народ з батьком...». Це фрагмент з тексту пізнішого листа пані Зірки від 8 серпня 2000 року.

Повага до імені Василя Гренджі-Донського з боку його земляка-історика й справедливо званого «сучасним літописцем Карпатської України» знайшла своє відображення у тому, що в 1993 році він був удостоєний звання лауреата премії імені Василя Гренджі-Донського, отримавши відповідний диплом під №3. Безперечно, гідне визнання достойного земляка, хоча б з огляду кількості його публікацій про багатогранну життєдіяльність «верховинського соловейка». Але найприсмнішим

визнанням для Миколи Вегеша є все ж таки багаторічне дружнє листування з дочкою та хранительською творчих багатств Василя Гренджі-Донського Зіркою.

Поряд з цим молодий вчений продовжував навчання в аспірантурі, успішно складав «кандидатські мінімуми». Як заочник він встигав зробити більше ніж стаціонарні аспіранти. Створення кафедри історії України Ужгородського державного університету ще більше захопило М.Вегеша. Керівником його дисертаційного дослідження став доктор історичних наук, професор Володимир Задорожний. Перший високий науковий успіх прийшов досить швидко. У 1994 році Микола Вегеш успішно захистив дисертацію і став кандидатом історичних наук. Безмежна працьовитість і наполегливість вченого була винагороджена унікальним у своєму роді дослідженням з історії Карпато-Української держави. Тема дисертації – «Карпатська Україна в 1938–39 рр.: соціально-економічні і соціальні аспекти» – викликала жваві дискусії, обговорення, протиставлення епох тощо. Переміг об'єктивізм, науковість і Вчена Рада одногolosно виступила за те, щоб просити ВАК присудити Миколі Вегешу кандидатську ступінь.

Хвиля новизни, яка була присутня в дослідженні, складність і недоступність до аспектів розвитку Карпатської України не викликали сумніву, що опубліковані у вітчизняних і зарубіжних виданнях матеріали викличуть негайну реакцію. Крім відгуків про окремі видання Миколи Вегеша особливою увагою користувалися опубліковані матеріали в авторитетних часописах як України, так і зарубіжжя.

У цей час Микола Вегеш уже працював викладачем кафедри історії України Ужгородського державного університету.

У 1996 році Микола Вегеш отримав чергову нагороду, що підтвердило його гасло: «Кредо – праця!». Цього разу за вагомих внесок у справу вивчення і популяризації історії українського народу та історико-краєзнавчої спадщини Івано-Франківська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців 25 червня 1996 року присудила кандидату історичних наук, доценту кафедри історії України Ужгородського державного університету Миколі Вегешу звання лауреата премії імені академіка Івана Крип'якевича. Ця премія присуджується в галузі науково-дослідницької пропагандистської діяльності з історії та культури України. Високу нагороду було вручено на пленарному засіданні Міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-ій річниці від дня народження академіка Михайла Грушевського 27 вересня 1996 року в приміщенні Прикарпатського університету ім. Стефаніка. Того дня Миколу Вегеша вітали ректор університету, академік Віталій Кононенко, завідувач кафедри історії України цього ж закладу академік Володимир Грабовецький та інші й підкреслили визначний внесок ученого у дослідження проблем історії України, Закарпаття, Східної Галичини.

З 1997 року Микола Вегеш перейшов на викладацьку роботу на кафедру політології історичного факультету УЖДУ. У цей час, усвідомлюючи необхідність своєї праці, він працював над докторською дисертацією. Працюючи в архівах, осмислюючи й обгрунтовуючи досліджувані історичні події, вчений у повну силу поринув у світ політології, який здавався знайомим і тасмним водночас. Та все ж працелюбність та невідступність від поставлених перед собою завдань «таранила» будь-які складності, що виникали на шляху до мети. Науковий доробок дослідника постійно зростав як кількісно, так і якісно.

Символічною вершиною наукової діяльності Миколи Вегеша став успішний захист докторської дисертації на тему «Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни». Цей період в історії краю став для нього найголовнішим в багаторічній науково-дослідній роботі. Дисертаційне дослідження вчений виконав на кафедрі політології Ужгородського університету. До того ж вона опрацьовувалася у відділі міжнародних зв'язків України і поєднала у своєму змісті

проблеми як вітчизняної, так і всесвітньої історії. В основі дисертаційного дослідження годі ще доцента вузу Миколи Вегеша постала історія Карпатської України в її всеосяжному виявленні. Тож від успішного захисту залежав рівень своєрідного підсумку в науковій життєдіяльності дослідника.

Захист докторської дисертації відбувся спочатку на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д 50.17.01 в Інституті історії України Національної Академії Наук України 25 вересня 1998 року, а згодом – 26 квітня 1999 року – на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д 26.001.20 в Київському національному університеті ім. Т.Г.Шевченка. Останній науковий інститут зробив додатковий висновок щодо дисертаційного дослідження.

Офіційними опонентами історика М.Вегеша в процесі захисту виступали доктор історичних наук, заслужений діяч науки України, професор С.В.Кульчицький, доктор історичних наук, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії Ужгородського університету І.Ф.Король, доктор історичних наук, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України В.П.Трошинський. Науковим консультантом дисертанта був доктор історичних наук, завідувач відділом всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАН України С.В.Віднянський. Провідною установою по захисту докторської дисертації було обрано Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. Участь у науковій дискусії взяли два академіка (В.А.Смолій, П.Т.Тронько), два члени-кореспонденти НАН України (І.М.Мельникова, П.С.Сохань), 36 докторів історичних наук і один кандидат історичних наук. На цей час обсяг загальної кількості опублікованих наукових матеріалів Миколи Вегеша становив близько 150 друкованих аркушів. Це вказує на серйозний підхід історика до досліджуваної ним проблеми.

Проте, як було сказано вище, дисертація підготовлена вченим проходила дві Вчені Ради, що практично означає два захисти. У чому ж причина цього? Справа полягала у тому, що 26 березня 1998 року вийшла постанова Вищої Атестаційної Комісії України про чітке визначення відповідного терміну між захистом кандидатської і докторської дисертацій (не менше п'яти років), що і стало причиною надсилання роботи М.Вегеша на колективну рецензію. Оскільки докторська дисертація була виконана достроково, то Микола Миколайович був змушений зачекати декілька місяців. Адже перший захист відбувся саме у той час, коли згадана постанова тільки набирала статусу офіційного положення. Отже, другий етап захисту докторської дисертації відбувся в Київському національному університеті ім. Т.Г.Шевченка, де було вироблено додатковий висновок (колективну рецензію). Участь в обговоренні взяли двадцять двоє чоловік, двадцять один з яких був доктором історичних наук.

Зрозуміло, що успішний захист докторської дисертації став лише своєрідним підсумком науково-дослідницької діяльності вченого упродовж останнього десятиріччя ХХ століття. Період з 1994 року (захист кандидатської дисертації) до 1999 року (захист докторської дисертації) був пройдений ніби на одному диханні. Але ні в якому разі це не означало, що прийшов час ставити «крапку». Більше того, завершуючи черговий етап в науковому поступі, Микола Вегеш взявся за здолання подальших наукових вершин. Процес сходження на науковий Олімп продовжився.

В одному із недавніх інтерв'ю газеті «Ужгородський університет» на запитання кореспондента Степана Пойди про події з життя, які запам'яталися найбільше, Микола Вегеш відповів: «Таких подій було чимало, але назву тільки деякі: знайомство з майбутньою дружиною, яка весь час поряд зі мною, народження моїх синів, захист докторської дисертації, після чого я став одним із наймолодших докторів історичних наук в Україні». І дійсно вчений здолав «докторську» вершину, коли за плечима було всього-на-всього тридцять шість років. Зрозуміло, що цей факт привернув увагу

багатьох людей, які знають і поважають Миколу Миколайовича не тільки як вченого, а й просто доброзичливу людину.

Одним із перших привітав Миколу Вегеша з успішним захистом докторської дисертації його вчитель-історик академік з Івано-Франківська Володимир Грабовецький. У вітальній телеграмі від 19 грудня 1998 року він писав: «Радію, що наша Прикарпатська історична школа так успішно росте». У кінці В.Грабовецький скромно підписався: «З повагою твій вчитель». Його радість можна цілком зрозуміти, адже перші кроки в науку Микола Вегеш розпочинав робити під його безпосереднім керівництвом, завжди розраховуючи на цінну пораду та дружню підтримку.

Успіхи молодого доктора історичних наук запримітили не тільки в Україні, а й за кордоном. Цьому сприяла активна видавнича діяльність дослідника. Його наукові статті друкуються в багатьох загальновідомих часописах, виходять окремі видання. 27 вересня 1999 року на засіданні президії Міжнародної Слов'янської Академії Наук, президентом якої є академік К.О.Джеджула, відбулися чергові вибори дійсних членів та членів-кореспондентів. Серед новообраних академіків був і доктор історичних наук, доцент кафедри політології Ужгородського університету Микола Вегеш, якого було названо одним із найавторитетніших дослідників історії Закарпаття. Коментарі, на наш погляд, тут зайві. Не останню роль у визнанні вченого на такому високому рівні відіграли його заслуги в царині дослідження історії Карпатської України.

Таким чином Микола Вегеш, як і чимало науковців Ужгородського університету, дістав визнання не тільки в Україні. На європейському, а то й на світовому рівні повага до вченого визначається його співпрацею із зарубіжними науково-освітніми центрами. А високий рівень наукового потенціалу закарпатських вчених вже давно є відомим фактом і сприймається з почуттям гордості за земляків. Не оминув участі заслуженого визнання на світовому рівні й професор Микола Вегеш. У 2001 році Рада директорів, Управлінська Рада редакторів і Рада видавців Американського Біографічного Інституту, честь очолювати який випала доктору Т.Колінзу, обрала М.Вегеша Почесним членом Дослідницького Бюро Радників вищеназваного інституту. У дипломі, зокрема, відзначається, що закарпатський вчений досягнув видатних наукових результатів. Визнання Американського Біографічного Інституту заслуг Миколи Вегеша є, на нашу думку, цілком об'єктивною оцінкою його науково-дослідницької діяльності щодо висвітлення життєдіяльності багатьох відомих громадсько-політичних та культурно-освітніх діячів Закарпаття, таких як Августин Волошин, Василь Гренджа-Донський, Степан Клочурак, Михайло Колодзінський та багатьох інших. Невипадково Микола Миколайович очолює й Закарпатське відділення Всеукраїнського Біографічного Товариства. Його перу належать чисельні наукові публікації біографічного характеру, присвячені аналізу життєвого шляху й наукової спадщини таких видатних постатей української історії, як Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич, Михайло Драгоманов, Хведір Вовк, Андрій Шептицький, Володимир Антонович, Іван Лисяк-Рудницький, Володимир Грабовецький та багатьох інших. Багато зроблено вченим і в контексті джерелознавчого й історіографічного збагачення історичної науки.

Трохи раніше, у 2000 році, Микола Вегеш був обраний Почесним членом музею Олекси Довбуша, що на Прикарпатті.

Наукові успіхи вченого знаходили відголоси й у приватних листах багатьох українських культурно-освітніх діячів. Ось фрагмент телеграми Ернеста Гийдела до Миколи Вегеша від 25 грудня 2000 року: «Бажаю Вам легководоланних труднощів, приємних перемог та всілякої підтримки у боротьбі з провінційністю нашої науки, у чому Ви чесно є першим серед рівних».

Знання справи й авторитет вченого сприяли тому, що провідні установи стали проявляти зацікавленість у співпраці з ним. Серед інших слід відзначити Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України (ЕСУ) НАН України. Микола Вегеш підготував близько сотні статей-гасел до 25-томного видання першої загальноукраїнської енциклопедії. В одному із листів історика від 31 січня 2001 року співголова Головної редакційної колегії ЕСУ професор Іван Дзюба писав: «Я не просто вдячний Вам, а просто зворушений тим, як Ви відгукнулися на потреби ЕСУ. Нам би в кожному регіоні такого співробітника, то не довелося б три роки мучитися, збираючи по крихті інформацію...». Тож не дивно, що Микола Вегеш став фактичним координатором ЕСУ від Закарпатської області. Регулярно контактує Ужгородський вчений і з відповідальним секретарем ЕСУ Миколою Железняком. До речі, з роботою енциклопедичного характеру вчений знайомий вже давно, оскільки за період своєї науково-дослідницької діяльності з цим доводилося зустрічатися неодноразово.

Отже, як бачимо, шлях Миколи Вегеша в науку був швидким і плідним. Але для того, щоб він був дійсно таким, потрібні були величезні моральні й фізичні зусилля, жмут людської енергії та самовіддачі. Завдяки цим та іншим якостям фахівця науковець і педагог став у 2000 році директором Науково-дослідного інституту Карпатознавства, 2001 року – професором кафедри політології, а в 2002 році – завідувачем цієї ж кафедри Ужгородського національного університету, про що буде сказано далі.

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ВЕГЕША

Стаючи на ноги як дослідник-науковець, Микола Вегеш пам'ятав слова свого вчителя з Івано-Франківська академіка Володимира Грабовецького про те, що історик, попри головну, або краще сказати, улюблену тему своїх досліджень, повинен бути всебічно розвиненим, орієнтуватися в багатогранному історичному ареалі епох, об'єктивно-аналітично усвідомлювати кожен крок сходінками історичної еволюції. Символічну настанову відомого українського історика молодий вчений М. Вегеш сприйняв як свій обов'язок, що й яскраво відобразилося у його науково-дослідницькій діяльності. Упродовж багаторічної роботи в царині історії вчений вивчав різнобарвну палітру минулого як України, так і зарубіжжя. При цьому географія досліджень не носила однобічний, тимчасовий, а тим більше випадковий характер. У полі наукового зору професора Миколи Вегеша перебували періоди історії, які однозначно мали дух національно-визвольної боротьби українського народу протягом усієї його історичної ходи. І це є характерною рисою дослідника, який виріс в гірському районі Карпат, де дух свободи й віра в кращу долю були споконвічними супутниками багатьох поколінь. Цей дух, у хорошому розумінні слова з бунтівним присмаком, з самого раннього етапу науково-дослідницького шляху Миколи Вегеша незмінно манив і зачаровував його свосереднім шармом, можливістю в найскладніших історичних умовах сказати своє «Я».

Саме цим можна пояснити потяг історика до національно-визвольних змагань українців упродовж багатовікової історії чи то в Наддніпрянщині, чи в Галичині, чи в Закарпатті. Явища патріотизму, національного самовизначення, реалізації широнародної влади в Україні стали наріжним каменем усіх наукових досліджень професора Миколи Вегеша. Тому й не дивно, що декілька наукових досліджень він присвятив історії Галицько-Волинської держави, а точніше – її політичній еліті в особах Данила Галицького й Лева Даниловича (стаття «Галицько-Волинська держава і Угорщина» та ін.). Після поступового занепаду Київської Русі саме ця «окраїна» стала символічним «П'смонтом» українського національно-визвольного відродження. І чи не

найбільша заслуга в становленні на заході українських земель Галицько-Волинської держави належить її політичним лідерам Данилові та Левові, на чому наголошував у своїх статтях М.Вегеш.

Більше уваги в науково-дослідницьких працях вчений приділив козацько-гетьманській епосі. І знову центральними епізодами вивчення стали національно-визвольні сторінки історії українського народу. З-під пера історика вириваються героїчні часи козаччини, коли провідниками-бунтівниками українців були Дмитро Вишневецький, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик та інші видатні лицарі-гетьмани.

Зокрема, найяскравішій постаті національно-визвольної війни українського народу в 1648–1654 роках, козацькому гетьману Богдану Хмельницькому професор Микола Вегеш присвятив більше десятка цікавих публікацій, які друкувалися як у вітчизняних, так і зарубіжних часописах. Серед наукових статей про згадану проблематику слід виділити ґрунтовні праці «Закарпаття, козаки, Богдан Хмельницький і Закарпаття» (опубліковано в Словаччині), «Україна від Богдана Хмельницького до Кирило-Мефодіївців» (опубліковано в Румунії), «Національно-визвольна війна 1648–1654 рр. і Закарпаття», «Народно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького в наукових студіях В.В.Грбовецького» тощо. Через усі історичні нариси, що стосуються доби Хмельниччини наскрізно проходять пошуки розв'язання проблеми впливу національно-визвольного руху гетьмана Богдана на населення західноукраїнських земель, його ставлення до визвольних змагань козаків, симпатії закарпатців. Центральною фігурою досліджень зазвичай є Богдан Хмельницький, хоча й іншим провідникам козацьких походів Микола Вегеш відвів достатньо уваги. Не оминув історик і сторінок козацьких повстань під проводом представників середнього та нижчого козацтва.

У 1996 році в Ужгороді вийшла друком книжка Миколи Вегеша, написана у співавторстві з іншим закарпатським вченим Миколою Олашином «У бурі народно-визвольної війни 1648–1654 років». Праця викладачів Ужгородського університету вийшла, на наш погляд, вдало укладеною за змістом, оскільки в ній знайшли відображення цікаві проблеми. Зокрема, крім традиційних розділів, присвячених «Великому гетьману» й історіографії національно-визвольної війни, тут вміщено конкретизовані студії «Михайло Грушевський про Переяславську угоду 1654 року», «Венедикт М'якотін про українсько-російський союз 1654 року» та ін. Наскрізною темою праці вчених було співставлення відносинно-ситуаційних елементів у історико-географічній схемі «Запорізькі козаки – населення Закарпаття».

До того ж окремих аспектів (в основному політичних) козацько-гетьманської доби професор Микола Вегеш торкався в опублікованих навчальних посібниках для студентів вищих навчальних закладів, які готувалися спільно з викладачами кафедри політології Ужгородського університету.

Окремими дослідженнями Микола Вегеш привертав увагу до відомих і видатних культурно-освітніх діячів минулого Петра Могили та Григорія Сковороди. Декілька змістовних публікацій присвячено опришківському рухові й Олексі Довбушу зокрема.

Отже, ужгородським вченим за час своєї науково-дослідницької діяльності охоплено цілий спектр історичних проблем в історії України.

Професор Микола Вегеш є послідовним носієм освітньо-виховних традицій багатьох відомих українських істориків минулого й сучасності. Тому його науковий погляд неодноразово сягав бібліографічних надр українських історичних шкіл та найкращих їхніх представників. У своїх дослідженнях М.Вегеш не тільки намагався висвітлити життєвий шлях відомих вчених, але й ставив перед собою мету глибоко і всебічно вивчити творчі обрії представників культурно-освітньої еліти України.

інтелігенції з великої літери. Упродовж багаторічної науково-педагогічної діяльності ужгородський вчений став автором нарисів про Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Хведора Вовка, Дмитра Багалія, Михайла Грушевського, Івана Крип'якевича, В'ячеслава Липинського, Василя Пачовського, Петра Стерча, Івана Лисяк-Рудницького та ін. Цим відомим ученим Микола Вегеш присвятив понад тридцять праць, частина з яких публікувалася в зарубіжних виданнях. Окремою книжкою побачила світ праця «Михайло Грушевський: Деякі аспекти наукової та політичної діяльності» (співавт.: Л.-І.Горват). Згаданій українській палітрі наукового світу Микола Миколайович приурочив і п'ятий том власних «Історичних досліджень» («Українська історична наука в портретах ХІХ–ХХ ст.») та видану у співавторстві із Любою Горват книжку «Українська історична наука в середині ХІХ – на початку ХХ століття» (обидві праці вийшли друком у 2000 році).

У двох останніх виданнях (а також у праці «Історична наука в Ужгородському державному університеті» (співавт.: Л.-І.Горват) Микола Вегеш змалював творчі портрети й сучасних українських вчених, серед яких є чимало вихованців закарпатської історичної науки. У працях подані нариси про академіка Валерія Смолія, академіка Володимира Грабовецького, Степана Віднянського, Іллі Шульгу, Томаша Сопка, Василя Маркуша, Івана Гранчака, Григорія Павленка, Володимира Задорожного, Михайла Тиводара, Дмитра Данилюка, Павла Федаку. Окремі публікації в періодичних виданнях висвітлювали життєдіяльність відомих сучасних вчених краю Едуарда Балагурі, Василя Гомонная, Миколи Мушинки, Василя Худанича, Миколи Матьовки, Олександра Ороса, Василя Туряниці, Єлизавети Чаварги, Омеляна Довганича. Загалом пером професора М.Вегеша змальовано понад півсотні нарисів про сучасних представників історичної науки України. Окремими виданнями побачили світ праці «Григорій Васильович Павленко: Бібліографічний покажчик» (1996), «Вчитель і учень (Ілля Шульга і Володимир Задорожний: історичні нариси)» (1998) (співавт.: Л.-І.Горват), «Володимир Грабовецький – видатний історик України» (1996) та «Короткий життєпис академіка В.Грабовецького» (1998) (співавт.: Л.-І.Горват). Про останні дві праці слід сказати окремо, оскільки ім'я Володимира Грабовецького в історичній портретистиці професора М.Вегеша займає особливе місце. Один із найталановитіших учнів відомого українського історика Івана Крип'якевича академік В.Грабовецький є автором близько 900 наукових праць. Саме він, викладаючи в Івано-Франківському інституті, запримітив неабиякі пошукові здібності тодішнього студента Миколи Вегеша, а нині вправі пишатися своїм учнем. Обидві праці про В.Грабовецького ілюструють весь спектр науково-дослідної діяльності відомого вченого.

Є ще одна відома постать, оминати яку в своїх дослідженнях професор Микола Вегеш просто не міг. Мова йде про митрополита Андрея Шептицького. Усього вчений опублікував більше десятка різнобічних статей, присвячених долі щирого українського патріота. Вінцем цих досліджень стало видання книжки (у співавторстві з О.Хоменко та Ю.Остапцем) «Громадсько-політична, церковна і культурно-освітня діяльність митрополита Андрея Шептицького». Гортаючи сторінки видання, розумієш глибину людського таланту, душі, наповненої любов'ю до рідного народу, держави, вірності духовним, культурним та національним цінностям. Це все – образ Андрея Шептицького. Автори праці розкрили історіографічні аспекти, пов'язані з його іменем, дослідили життєвий шлях і громадсько-політичну діяльність митрополита, культурно-освітні, виховні та наукові потуги. Цінним джерелом є екуменічні ідеї А.Шептицького та активність по їх реалізації. Вчені також подали відомості про позицію митрополита щодо релігійної ситуації в Закарпатті.

Постаті Андрея Шептицького присвячено й більшу частину шостого тому «Історичних досліджень» Миколи Вегеша («Історія в портретах»).

Та все ж таки професор Микола Вегеш вважається фахівцем з історії України першої половини ХХ ст. І дійсно, цьому досить важко заперечити, адже більшість його наукових праць стали наслідком скрупульозного вивчення величезної кількості архівних джерел і аналітичного осмислення історичної ходи. І знову вчений захопився епізодами національно-визвольних змагань українців, цього разу міжвоєнного періоду ХХ ст. Наукові дослідження Миколи Вегеша можна поділити на кілька тематичних груп. До першої, на наш погляд, слід віднести загальну історію Закарпаття 1918–1938 років. До другої групи, в силу зацікавленості дослідника історичним процесом в сусідніх з краєм землях, можна виділити вивчення історії Галичини та Волині в контексті взаємних зв'язків із Закарпаттям, діяльність Організації Українських Націоналістів (ОУН) і Української Повстанської Армії (УПА) та румунсько-українські відносини міжвоєнного періоду. А до третьої групи досліджень входить найголовніша, очевидно, проблематика в творчому житті М.Вегеша – багатогранна історія Карпатської України 1938–1939 років, діяльність Організації Народної Оборони Карпатська Січ (ОНОКС) тощо.

Щодо історії міжвоєнного Закарпаття, то треба особливо відмітити, що професор Микола Вегеш намагався охопити декілька проблем. У цілому вченим даному періоду (1918–1938 рр.) присвячено близько сорока публікацій, в яких охоплено як громадсько-політичні аспекти, так і культурно-освітні та релігійні. Ужгородський історик у своїх статтях розкрив перипетії еволюції політичних відносин в Закарпатті після завершення Першої світової війни, коли постала дилема вибору місцевими жителями власної державно-національної ідентичності. Прослідкував діяльність регіональних Народних Рад у цей період та, як і інші дослідники, підтвердив на науковому рівні прагнення закарпатських українців до возз'єднання з матірною Україною. Проте обставини, які склалися в тогочасному світі унеможливили здійснення цієї мрії.

Під час багаторічних досліджень Микола Вегеш займався й вивченням історії закарпатської преси міжвоєнного періоду, зокрема, періодичних новинок «Свобода» і «Нова свобода», культурно-освітньої діяльності громадської організації українського спрямування «Просвіта», змальовував портрети-нариси найбільш активних діячів тогочасного Закарпаття тощо. Серед кількох десятків опублікованих матеріалів можна виділити праці «Про альтернативу вклучення Закарпаття до складу Чехословаччини», «Проблеми історії Закарпаття міжвоєнного періоду у дослідженнях Вікентія Шандора», «Нова свобода» очима сучасників», «Від «Просвіти» до Карпатської України» (у співавторстві з Павлом Федакою) та багато інших. Займався Микола Вегеш і дослідженням діяльності політичних партій Закарпаття міжвоєнного періоду. Зокрема, у першому томі Енциклопедії Сучасної України надруковані статті професора у співавторстві з автором цих рядків про політичну організацію Автономний Земледільський Союз (АЗС) та Аграрну партію.

Заслугує на увагу й обширне за своїм географічним змістом видання Миколи Вегеша у співавторстві з київським вченим Степаном Віднянським «Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939)». Автори з наукової точки зору подали проблеми розвитку українських земель через призму міжнародних відносин в Європі між двома світовими війнами в ХХ ст. Таким чином, вони визначили центральним предметом дослідження українське питання. Розглянувши широкий спектр історіографії вони вивчили й подали крізь аналітичну форму актуальність українського питання у відносинах з Чехословаччиною, Угорщиною, Німеччиною, Польщею, Югославією. Неабиякий інтерес представляють і матеріали щодо життєдіяльності української еміграції.

До речі Микола Вегеш є автором близько десятка статей присвячених громадсько-політичній та культурно-освітній діяльності українських емігрантів у багатьох країнах світу.

Глибиною наукових досліджень виділяються й інші праці вченого. Особливо слід відзначити ґрунтовні матеріали, які побачили світ окремим виданням. У багатотомнику «Історичні дослідження» професор Микола Вегеш приділив згаданому періоду четвертий том, який дістав узагальнюючу назву «Закарпаття між двома світовими війнами». На серйозному науковому рівні автор проаналізував причини невдач національ-визвольних змагань українського народу 1918 – на початку 20-х років і довів їх велике значення для формування самосвідомості місцевого населення.

Особливої уваги заслуговує розділ «Закарпаття і Угорщина в 1918–1939 роках», де автор на основі нових архівних джерел довів згубну для ефективного політичного розвитку краю діяльність угорських політичних кіл, які безперервно упродовж двадцятиріччя проводили підривно політику антидержавної пропаганди серед місцевого населення. Підкріпивши свої висновки документальними матеріалами, дослідник чітко визначив роль угорської іреденти в провокаційних акціях. Цим самим він черговий раз довів безпідставність закидів деяких угорських дослідників про «споконвічну» приналежність краю до Угорщини. Микола Вегеш системно змалював етапи діяльності проугорських сил у регіоні, підтвердивши, що їх активність постійно «стимулювалася» Будапештом (матеріально-фінансова і кадрова допомога). До такої «співпраці» залучалися й русофільські діячі Андрій Бродій, Степан Фенцик, Йосиф Камінський та інші, чим саме знехтували реальними бажаннями місцевого населення.

В контексті проблем розвитку культури Закарпаття в 20–30-х роках ХХ ст. автор «Історичних досліджень» торкнувся різнобічних аспектів від діяльності «Просвіти» і аматорських та професійних театрів до характеристики крайової літератури та періодики тих часів.

Проблемам взаємовідносин Угорщини і Закарпаття в міжвоєнний період була присвячена й праця Миколи Вегеша, Володимира Гирі та Івана Короля «Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918–1939 рр.)». Автори розглянули досліджувану тему в комплексних трьох розділах, які характеризують політичний розвиток Закарпаття в 1918–20-х роках на фоні офіційної позиції Угорщини, активізацію їх зовнішньополітичних планів щодо регіону в другій половині 20-х – першій половині 30-х років і діяльність проугорської «п'ятої колонії» в Закарпатті напередодні Другої світової війни в 1938–1939 роках. Перед читачами постають картини перших кроків угорської іреденти в Закарпатті, аналітичний погляд вчених на Акцію лорда Ротермера, активізацію античехословацької та антиукраїнської діяльності іноземних агентів. Автори зауважили, що, незважаючи на поразку в Першій світовій війні, політичні кола Угорщини «розпочали неприховану боротьбу за повернення в лоно святостефанської корони закарпатських земель, які вони вважали «своїми з давніх часів». А для досягнення мети Угорщина «не цуралася найбільш брудних методів».

Усі використані архівні джерела, їхнє опрацювання й аналітичне осмислення привело до висновку, що «двадцятирічна боротьба закарпатських українців проти угорської іреденти свідчила про те, що місцеве населення вважало себе русинами-українцями, автохтонами, а реваншистську, ревізіоністську політику Будапешту стосовно Закарпаття наші країни вважали загарбницькою».

У 2002 році побачила світ колективна монографія закарпатських вчених «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців», у якій Микола Вегеш виклав власну авторитетну думку щодо захисту українцями краю своїх політичних прав і свобод. Цей матеріал вміщено у

розділі, який дістав назву «Біля джерел майбутньої незалежності (1918–1919 рр.)». Науковий погляд історика на одну із яскравих сторінок історії Закарпаття цінний тим, що у повному масштабі ілюструє потяг місцевого населення, принаймні більшої частини жителів Підкарпатської Русі, до співжиття в єдиній національній родині, що зветься Україною. Прискіпливість вченого до документальних фактів стало наслідком об'єктивного й неупередженого ставлення до подій. Хронологічно прослідковуючи хід дій громадсько-культурної еліти краю, яка вже почала переростати в політичну, Микола Вегеш констатує, що пошук консолідації з українськими землями на новому етапі розпочався ще задовго до розвалу монархії Габсбургів, тобто в 1915 році. А це у свою чергу свідчило, що кінцеве рішення Народних Рад про воз'єднання з Україною не було випадковим. На загальному тлі тогочасних подій вчений подав проблематику взаємовідносин з Румунією та Угорщиною. Визначаються також основоположні підвалини Гуцульської Республіки.

На початку 1919 року ускладнилося міжнародне становище молодої Української Народної Республіки (УНР), що невідкладно відобразилося й на обстановці в Закарпатті. Тому й висунуту тезу про приєднання краю до Чехословаччини Микола Вегеш вважає цілком виправданою. Подальші події підтвердили безальтернативність вибору, оскільки тільки в демократичному суспільстві з'являлася можливість боротися за автономні права і свободи українського населення Закарпаття. Дослідник звернув увагу і на обіцянку чехословацької влади надати краю широку автономію, яка виявилася формальною. М.Вегеш вказує, що головна причина відтягування надання краю автономних прав полягала в тому, що «Чехословаччина не могла змиритися з існуванням самостійного, незалежного Закарпаття. Цей край їй більше був потрібний як сировинний придаток. Тільки через двадцять років волелюбні жителі Срібної Землі знову заявили про себе, коли 14 березня 1939 р. А.Волошин проголосив незалежність Карпатської України».

Пристаюючи до короткої характеристики другої групи досліджень Миколи Вегеша з історії першої половини ХХ ст., необхідно відмітити, що вони мають свої особливості. Центральною ідеєю їх вивчення є життя населення в географічно близьких для Закарпаття землях, де споконвічно проживали українці – Галичина, Волинь, Мараморощина. Проблемам, пов'язаним з історією згаданих регіонів Микола Миколайович присвятив понад двадцять різноматематичних публікацій, серед яких є і зарубіжні. Серед наукових студій про Галичину та Волинь слід назвати глибокопізнавальні статті «Політичні зв'язки Закарпаття і Галичини в 1918–1920 рр.», «Українська преса Східної Галичини про Карпатську Україну (1938–1939)», «Про масовий перехід кордону юнаками і дівчатами Східної Галичини на Закарпаття у 1938–1939 роках», «Солідарність українців Східної Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатських українців (1938–1939)», «Становище шкільної освіти на Волині під час німецько-фашистської окупації» та інші. Вчений торкався і проблем політичного розвитку Західно-Української Народної Республіки. Необхідно відзначити й праці, які вийшли окремими виданнями. Це авторська праця Микола Вегеша «Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 роках» та, видана у співавторстві з К.Сміяном, книжка під назвою «Нариси історії національно-визвольного руху в Галичині та Волині напередодні та в роки Другої світової війни (1939–1944)». Остання праця детально ілюструє причини та характер виникнення визвольного руху українців Галичини та Волині. Основний акцент автори зробили на розбудові та діяльності ОУН, УПА та їх зв'язках із Закарпаттям. До речі, професор Микола Вегеш є автором близько двадцяти праць про участь жителів Західної України в лавах ОУН–УПА. Серед досліджень є й книжкові видання «Біля

джерел повстанської армії: історичні нариси» (співавт.: І.Король) та «Українська Повстанська Армія: сторінки історії (1942–1944)» (співавт.: Л.-І.Горват і Л.Іквчук).

Серед праць Миколи Вегеша про румуно-українські відносини та різнобічне життя українців Мараморощини слід виділити праці «До питання про джерельну базу дослідження історії Мараморощини», «Мараморощина в історичній літературі другої половини XIX – першої половини XX ст.», «Проблема історичного розвитку Мараморощини в працях В.М.Маркуша», «Національно-визвольний рух на Мараморощині в 1918–1919 рр.» (всі у співавторстві з Любою Горват), «Румунія і Карпатська Україна» (співавтор Василь Марина) та інші. Окремими книжковими виданнями побачили світ праці «Українці Румунії (Мараморощини): проблеми соціально-економічного та політичного розвитку (1918–1944)», «Нариси історії українців Мараморощини (Румунія) в 1918–1945 роках», «Румунія і Карпатська Україна (1938–1939): Короткий історичний нарис» (усі у співавторстві з Любою Горват). Названі праці вчених досліджують історичні аспекти життєдіяльності українців Мараморощини, починаючи з XIV ст. Основна увага відведена аналізу соціально-економічного, культурного і політичного становища жителів у міжвоєнний період, міжнародним відносинам Румунії та Чехословаччини, підтримці українцями Марамороша національно-визвольної боротьби закарпатських українців у 1938–1939 роках.

Окремими розділами висвітлюється розвиток Мараморощини в період Другої світової війни та рух за возз'єднання з Україною. Щодо останнього, то автори стверджують, що «рух за возз'єднання Мараморощини з Радянською Україною мав логічне завершення під час роботи Марамороського з'їзду 4 лютого 1945 року», на якому делегати прийняли «Маніфест» про возз'єднання. Проте, як об'єктивні, так і суб'єктивні причини завадили цьому і «справедливим вимогам українців Румунії не суджено було збутися».

Як видно із вищенаведеного, професор Микола Вегеш за майже десятирічний період своєї науково-дослідницької діяльності охопив досить великий спектр історичних проблем, акцентуючи увагу на яскравих, подекуди маловідомих і не вивчених сторінках минулого не тільки Закарпаття, а й інших земель, де проживають українці.

Неможливо сьогодні уявити історика, який, народившись і вирісши в тій чи іншій місцевості, упродовж своєї наукової діяльності не цікавився б минулим своєї «малої батьківщини». Можна навіть припустити, що краса й природна любов до рідних місць сама спонукає дослідників глянути оком на історію рідного села, міста, району, життєдіяльність місцевих жителів тощо. Не є виключенням і Микола Вегеш, який безмежно закоханий у рідну Міжгірщину, плеканий долею гірський край. Перу історика належать десятки різноматичних статей, нарисів, історичних оглядів, у яких доводяться маловідомі широкому загалу читачів факти із сільського життя мешканців мальовничого куточку Закарпаття. Окремі дослідження стосуються історії створення та діяльності місцевої «Просвіти» та її активістів, участі населення в національно-визвольній боротьбі за власні соціально-культурні та громадсько-політичні права і свободи, прослідковуються героїчні та трагічні долі патріотів, які пройшли через пекло угорського та радянського терору. У працях М.Вегеша знайдемо й нариси про Йосипа Дудикевича (провідника місцевих карпатських січовиків), отця Феодосія Горвата, інженера Михайла Ледиду, вчителя Миколу Пронюка, січовика Федора Бобера, в'язня сталінських таборів Михайла Желізняка та багатьох інших земляків професора.

Окремий розділ «Сторінки історії Міжгірщини» розміщений у четвертому томі багатотомного видання Миколи Вегеша «Історичні дослідження». На її сторінках, крім вищеназваних постатей, змальовані нариси про Степана Бобинця, Федора Цімботу,

Гаврила Мися, Івана Савинця та інших. Це лише короткий перелік досліджуваних сторінок з історії Міжгірщини. Адже Микола Вегеш не міг оминати в своїх студіях долі легендарних земляків Августина Волошина й Василя Гренджі-Донського, про що буде сказано далі.

Дослідження професора Миколи Вегеша, які ми відносимо до третьої групи, є центральними в його науково-дослідницькій діяльності. Основним предметом вивчення вченого стала вся багатогранна історія Карпатської України періоду 1938–1939 років. Науковий доробок історика з проблем Карпато-Української державності сягає найбільшої кількості праць, про що йтиметься в наступному розділі.

СУЧАСНИЙ ЛІТОПИСЕЦЬ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Назва цього розділу бібліографічного нариску про професора Миколу Вегеша народилася не випадково і, на наш погляд, є цілком виправданою. Земляк Миколи Миколайовича, відомий закарпатський письменник, культурно-освітній і громадсько-політичний діяч Василь Гренджа-Донський описував події Карпатської України через призму власних спостережень, за що по праву дістав народне визнання і ймення «Літописця Карпатської України». Описані ним у щоденнику «Щастя і горе Карпатської України» будні й свята української держави в Карпатах є безцінним джерелом для вивчення історії краю 1938–1939 років.

Микола Вегеш в останнє десятиліття ХХ ст. зробив усе можливе, щоб справдилися слова В.Гренджі-Донського: «вірю, що мій народ мене так скоро не забуде». Його стараннями одна за одною поверталися до сучасників сторінки становлення та боротьби за свободу Карпатської України. Ним досліджено величезну кількість як вітчизняних, так і зарубіжних документів, написано і опубліковано десятки книжкових видань і сотні наукових статей, повернено народній пам'яті імена будівничих Карпато-Української державності. Тож тільки за цей, далеко не малий, внесок Микола Вегеш отримав від громадськості краю та когорти закарпатських вчених символічне прізвисько «Сучасного літописця Карпатської України».

Проблему історії Карпатської України дослідник розпочав вивчати в нелегкі часи. Це був своєрідний рубіж величних епох, межа доленосних «цивілізацій» – кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст. Радянський Союз знаходився в умовах паралічу, який вже мав діагноз смертельного кінця. Саме тоді молодий історик починає публікувати перші розвідки про Карпатську Україну, що, уявіть собі, було дуже невчасно для номенклатурної верхівки як владної, так і наукової.

Незважаючи на цю ситуацію, публікації з'являються на шпальтах крайової преси як центральної, так і регіональної (зокрема міжгірської). Все більше заглиблюючись в архівні справи, до вивчення яких приступив Микола Вегеш, ставало зрозуміло, що його покликання знайти відповіді на запитання: чому про Карпатську Україну заборонено говорити? Поклавши перед собою завдання розкрити «білі плями» історії краю в 1938–1939 роках, дослідник годинами просиджував у архівних фондах, скрупульозно вивчаючи дух історичної ходи державотворення, ретельно виокремлював усі позитивні та негативні сторони цього непростого процесу, занотовував чинники, які мали безпосередній вплив на еволюцію подій. Микола Вегеш настільки проникнувся духом тієї епохи, що в прямому розумінні слова «жив Карпатською Україною», переживав разом з її героями, боровся пліч-о-пліч з ними...

Наслідком плідної роботи вченого стали перші праці про історію Карпатської України, які побачили світ окремими книжковими виданнями. Першою ластівкою, що «сповістила весну» для зацікавлених читачів – шанувальників крайової історії стала книжка «Велич і трагедія Карпатської України». Вона була видана у 1993 році.

Значення цієї праці важко переоцінити навіть з огляду сучасної історичної критики. Масмо на увазі символізм появи праці, зміст якої ще донедавна знаходився під грифом «табу». Пізніше, в одному з інтерв'ю, даному журналістові газети «Ужгородський університет» Степанові Пойді, професор Микола Вегеш зізнається: «Серед численних моїх праць особливо дорога серцю перша невеличка за обсягом книжечка «Велич і трагедія Карпатської України», написана у співавторстві з моїм учителем Володимиром Євгеновичем Задорожним. Хоча після її виходу в світ я видав сотні більш глобальних робіт, однак ця книга зробила мене тим, ким я зараз є» (Микола Вегеш: «У політиці треба бути реалістом»: Інтерв'ю з кандидатом у депутати Закарпатської обласної ради від міста Ужгорода // Ужгородський університет. – 2002. – 21 берез.).

Історико-популярний нарис «Велич і трагедія Карпатської України» вперше з позицій історичного об'єктивізму висвітлив сторінки історії Закарпаття наприкінці 30-х років ХХ ст. Хронологічно побудована розповідь авторів уміло показує ситуацію на фоні європейської міжнародної політики, в якій опинився Карпатський край. У розділі «Напередодні вторгнення» дослідники логічно акцентували увагу на прихованій дипломатичній грі фашистської Німеччини, яка провела в життя ідею Мюнхенської змови таким чином, що навіть політичний лідер Великобританії У.Черчилль був змушений визнати: «Ми без війни потерпіли поразку, наслідки якої будемо відчувати дуже довго...». Микола Вегеш і Володимир Задорожний проаналізували також внутрішньополітичну «погоду» під час та після Мюнхенської змови в інших європейських країнах Сходу та Заходу, визначили можливість змін їхніх зовнішньополітичних смаків та безпосереднє ставлення до Закарпаття, волі його народу бути повноправним суб'єктом тогочасного політичного життя.

Розділ «Карпатська Україна: пролог у новий час краю» став чи не центральним у праці вчених. Автори відкрито вступили в полеміку з істориками, які залишилися на стереотипних позиціях безапеляційного плюндрування дієписних сторінок буття Карпатської України. Далі перед читачами, чи не вперше в історіографії, розкриваються доленосні події кінця 1938 – початку 1939 років, а саме формування двох урядів Підкарпатської Русі, Віденський арбітраж, «Маніфест уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України», створення проурядової партії Українське Національне Об'єднання, проведення виборів до Сойму та його засідань. Окремої уваги заслуговує поданий текст законопроекту про незалежність Карпатської України, її символіку та устрій тощо.

Книжка «Велич і трагедія Карпатської України» вперше комплексно, хоч і не цілісно знайомить читачів із провідними постатями тогочасної історії, будівничими Карпато-Української державності. Центральне місце справедливо відведено вченими Августину Волошину, образ якого змальований на кардинально новій основі, з позицій націонал-патріотичного бачення свого призначення у житті. Автори, зокрема, вказують: «Донедавна Августин Волошин зображувався як український буржуазний націоналіст, людина слабкої волі і виконувач наказів тих, хто в даному випадку знаходився при владі. За винятком останніх публікацій ми не мали праць, в яких би об'єктивно була висвітлена постать президента карпато-української держави. потрібні дослідження, ґрунтовані на архівних джерелах, які б показали Волошина-політика, Волошина-освітянину, літератора і науковця і взагалі Волошина-людину». Потрібно відмітити, що це завдання з часом сам Микола Вегеш і виконав. А в цій праці дослідники охопили майже всю багатогранну палітру Августина Волошина, розповівши також і про трагічну долю, останні дні президента Карпатської України.

На рівні з А.Волошином подаються й постаті літописця Карпатської України Василя Гренджі-Донського, Олександра Блестіва, Федора Тацинця та інших провідників і захисників Карпатської України. Завершується праця теж цікавим

матеріалом «Вічно в пам'яті народній», де автори в хронологічному порядку фіксують події вже початку 90-х років ХХ ст., які безповоротно свідчили про те, що Карпатська Україна, пам'ять про її подвиг оживає і чим далі охоплює серця сучасних закарпатців. Останні рядки авторів стали пророчими. У цьому, хоч і через майже десять років, але вже з більшою мірою можемо пересвідчитися: «На наших очах відбувається хоч і запізнаний у часі, але закономірний процес повернення нам Августина Волошина і Карпатської України. Президент незалежного Закарпаття і його мужні захисники це заслужили. Вони вічно будуть жити в пам'яті людей, бо справа, за яку вони боролись і за яку віддали життя, – була справедлива – побудова Карпато-Української Незалежної Держави».

Подальше дослідження проблемних аспектів у історії Карпатської України змушували Миколу Вегеша все прискіпливіше займатися архівними документами й по ниточці в'язати наукові візерунки, які дедалі ставали яскравішими й витонченими. З під пера вчсного виходять ґрунтовні й глибоко-аналітичні наукові розвідки, які із задоволенням публікують редактори відомих світових періодичних видань «Український історик» (США), «Україна і світ» (Канада), «Визвольний шлях» (Великобританія), «Сучасність» (Німеччина) та ін. Опубліковані статті Миколи Вегеша викликали широкий резонанс серед української діаспори, сприяли листуванню з автором тощо.

За короткий час історик зумів дослідити і вивчити цілий спектр життєдіяльності закарпатських українців у кінці 30-х років ХХ ст.: внутрішньополітичне становище та міжнародна ситуація в 1938–39 роках, розвиток культури, освіти, міжконфесійних відносин, стан в галузях промисловості, сільського господарства й торгівлі, передумови становлення та безпосередня діяльність автономних урядів тогочасної Підкарпатської Русі, державно-правові основи політичного керівництва, взаємостосунки українців з представниками русофільської орієнтації, протистояння з угорським іредентським рухом та ін. Та все ж таки більшої уваги у своїх дослідженнях професор Микола Вегеш приділив періоду державотворення Карпатської України, його політичному наскрізному виявленню. Зокрема, окремими публікаціями побачили світ матеріали про виникнення і діяльність Організації Народної Оборони Карпатська Січ, роль українців Галичини, Буковини та Наддніпрянщини в процесі розбудови Карпатської держави, боротьбу карпатських січовиків з терористичними групами угорських і польських нападників, які нищили в лісах і долинах закарпатського краю.

Микола Вегеш постійно поглиблював досліджувані проблеми, розкриваючи всю багатоаспектність життя Карпатської України. Внаслідок скрупульозного вивчення політичних процесів на початку 1939 року досліднику вдалося об'єктивно підійти до процесу підготовки та проведення виборів до Сойму Карпатської України, він зумів реально оцінити усі тонкощі підведених наслідків, можливості пропагандистської кампанії тощо. Окремо досліджувалася й діяльність державотворчої політичної партії УНО. Змалювавши об'єктивну картину розвитку подій в 1938–1939 роках, Микола Вегеш проаналізував вплив на їх перебіг багатьох тогочасних політиків і громадсько-культурних діячів. Серед них почесні місця належать А.Волошину, В.Гренджі-Донському, С.Клочураку, Ф.Реваю, М.Бращайку, Ю.Бращайку, М.Колодзінському та багатьом іншим.

У 1993 році побачила світ книжка Миколи Вегеша «Карпатська Україна (1938–1939): (Соціально-економічний і політичний розвиток)». Це була перша спроба комплексного дослідження історії Карпатської України, оскільки в ній розглянуто не окремі епізоди процесу державотворення, а запропоновано цілісну картину тогочасної життєдіяльності закарпатських українців. Якщо у радянські часи дослідниками окремі аспекти розвитку Карпатської України подавалися у спотвореному вигляді, то тут

читачам пропонується послідовний перегляд поетапної еволюції історичних подій, що відбувалися упродовж другої половини 1938 року – першої половини 1939 року. Цим самим автор довів, висмикування тільки «потрібних» епізодів не є прикладом об'єктивного історизму і не може слугувати основою для ілюстрування цілісної картини історичного буття. Карпатська Україна, змальована Миколою Вегешом у даній праці, це зріз цілої епохи у всій її наскрізній формі.

Перший розділ комплексного дослідження автор присвятив соціально-економічному розвитку Карпатської України наприкінці 30-х років ХХ ст. Тут у доступній, легкосприйнятній формі розкривається процес розвитку промисловості, сільського господарства й торгівлі Карпатського регіону, аналізується соціальне становище закарпатського населення, вказується на міжнародну підтримку уряду Карпатської України світовою громадськістю. Важливо, що історик залучив до висвітлення даних моментів велику кількість архівних джерел, що поза всяким сумнівом визначило цінність і об'єктивність викладеного матеріалу.

Політичному розвитку Карпатської України Микола Вегеш присвятив два наступні розділи, в першому з яких зупинився на внутрішньополітичному становищі автономії, а в другому – на громадсько-політичних відносинах Східної Галичини і Закарпаття наприкінці 30-х років ХХ ст. Щодо внутрішньополітичного життя краю в згадуваний період, то автор цілком слушно розділив описово-хронологічний аспект подій від конкретно-аналітичної проблематики, яка акцентована ним на співвідношенні класичної демократизації суспільного життя краю і можливостях акумулювання державотворчих сил в уряді Карпатської України. Особливо було важко врівноважити поняття свободи й сили в часи підготовки та проведення виборів до Союму у лютому 1939 року. Перший крок влади, який дослідник вважає поворотним у антидемократичних діях уряду А.Волошина (хоч і в деякій мір, виправданих), був спрямований на відмежування від русофільських політичних сил, які мали досить потужні можливості для розгортання власної громадсько-політичної кампанії: «Вважаємо, що повне відвернення Волошина на практиці від такого масового напрямку, яким був русофільський, було не оправданим і помилковим... Замість того, щоб прийняти компромісне рішення, прем'єр-міністр посилив проти себе опозицію». До цього можна додати заборону діяльності в краї всіх політичних організацій.

Другим елементом, який на думку дослідника М.Вегеша суперечив із демократичними нормами з боку уряду, це заборона реєстрації списків кандидатів від інших політичних сил: «Цей акт уряду А.Волошина слід розцінювати, як суттєве порушення елементарних демократичних прав місцевого населення».

Ще одним кроком уряду, але вже більш логічно необхідним, було ізолювання території автономії від сусідніх держав: «Незважаючи на вжиті заходи по боротьбі з нападами угорських і польських терористів, А.Волошин добре розумів всю їх небезпеку. Саме з цієї причини він видав наказ про тимчасове закриття кордонів».

На основі використаної періодичної преси як закарпатської, так і галицької, Микола Вегеш зауважив, що партії в Карпатській Україні знаходилися в постійному інформаційному полі зору. У пресі Галичини детально описувалися перипетії боротьби закарпатських українців за свободу. У книжці знайшла своє відображення й солідарність українців Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатських українців. Дослідник не оминув і ролі Організації Українських Націоналістів у розвитку політичних партій 1938–1939 років у Карпатській Україні.

Отже, історик Микола Вегеш уже в 1993 році заявив своїми виданнями і про себе, як талановитого дослідника крайової історії, і про славний період Карпатської України, за повернення із забуття якої був готовий віддати наукові потуги й багато часу.

Історія Карпатської України нерозривно пов'язана із діяльністю Карпатської Січі, яка носила офіційну назву Організація Народної Оборони Карпатська Січ (ОНОКС). Тому у своїх дослідженнях Микола Вегеш аж ніяк не міг уникнути цієї теми. Присвячені цій напіввійськовій організації статті зробили добрий внесок у встановлення справедливої ролі ОНОКС в державотворчих змаганнях. Радянська історіографія незмінно подавала її як фашистську і таке інше. Праці Миколи Вегеша доводять протилежне.

Крім окремих статей, присвячених діяльності Карпатської Січі та її провідників, у 1996 році дослідник підготував і видав книжку, яка дістала назву «Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.)». Це стало виданням, яке повністю приурочене цьому допоміжному інституту владі. Автор дослідив процес виникнення ОНОКС, визначив, на свій погляд, реальний кількісний склад організації, можливості її озброєння тощо. Важливу роль відіграла Карпатська Січ в боротьбі з польськими та угорськими терористичними групами. Микола Вегеш розповів на сторінках книжки і про участь галичан в діяльності Карпатської Січі.

Особливої уваги заслуговує вивчення фактів і спроба аналізу подій 13–14 березня 1939 року в Хусті, які є однією із темних сторінок в історії Карпатської України. Професор Микола Вегеш подав і короткий опис оборонних боїв січовиків та їх трагічне завершення, зауваживши при цьому, що вояки ОНОКС стали першими в тогочасному світі, хто здійснив організований військовий опір профашистським угорським військам.

Серед інших досліджень з історії Карпатської України, які вийшли окремими виданнями, слід ще вказати працю «Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)». Вона була видана у 1997 році. Співавтором праці є Володимир Боднар. Це перше видання окремою книжкою присвячене суто місцю Карпато-Української держави в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни. Власне, автори монографії виділили чотири основні, на їх думку, групи проблем, які у тій чи іншій мірі можуть розкрити поставлену проблему.

До першої групи дослідники віднесли вивчення вітчизняними й зарубіжними істориками міжнародного становища Карпатської України в кінці 30-х років ХХ ст. Тут дано скрупульозний аналіз історіографічної літератури, яка засвідчує, що проблема «Карпатська Україна – світ» цікавила вчених багатьох зарубіжних країн (Польща, Румунія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Німеччина, Росія, Канада, США та ін.).

Центральним розділом у книжці слід вважати другий, де безпосередня увага зосереджена на міжнародному становищі Карпатської України в період вересня 1938 – середини березня 1939 р. Автори вміло подали фон «великої міжнародної політики», керманічами якої в тогочасній Європі були Німеччина й Італія. Не останню роль відігравали й смаки гортистської Угорщини, яка після Першого світового воєнного «ляпасу» заглядала на шматок Срібної Землі з неабияким апетитом. Тож, звичайно, що Мюнхенська змова й Віденський арбітраж були досить великою перемогою для вищезгаданих країн. У книжці автори подали текст першого Віденського арбітражного рішення від 2 листопада 1938 року, який цілісно змальовує безапеляційність і політичну нетактовність суб'єктів міжнародного права щодо Чехословаччини й Закарпаття зокрема. Людські долі й воля народів тут були зайвими. А що ж далі?

Ужгородські вчені Микола Вегеш і Володимир Боднар пішли аналітичним шляхом і констатували: «Яким буде подальший розвиток політичних подій в Європі, вирішальною мірою залежало від Німеччини. Це добре розуміли всі керівники європейських держав. Добре це усвідомлював і уряд Карпатської України. Уже з перших днів свого прем'єрства А.Волошин почав орієнтуватися на Німеччину – єдину велику країну, яка обіцяла йому своє покровительство».

Навколо цієї тези постійно починають виникати непорозуміння і в наші дні. Саме цікаве те, що піднявши це питання на поверхню із-за кордону, деякі історики зникають з «сфери», не довівши справу до кінця. А тим часом її ревно розкручують місцеві «об'єктивісти», серед яких немає жодного фахового історика! У світовій практиці у таких випадках коментарі зайві...

Професор Микола Вегеш, якому випала доля це питання прискіпливо вивчати, притримується однієї думки, яка знайшла своє відображення в кількох десятках наукових статей і окремих видань. Навіть спеціальна брошура, присвячена суто контактам Карпатської України й Німеччини, яка побачила світ у 1996 році, в доступній формі як для професійного історика, так і для невибагливого читача фіксує: «Враховуючи той факт, що жодна з великих країн того часу цього не робила (мова йде про нехайну підтримку Карпатської України – авт.), політичну орієнтацію кабінету А.Волошина на Німеччину слід вважати оправданою і такою, що була спрямована на забезпечення територіальної цілості кордонів молодій державі. Орієнтуючись на Німеччину, Августин Волошин і його однодумці думали про Україну. Це підтверджується меморандумом делегації Карпатської України до канцлера Німеччини від 24 жовтня 1938 р. «Карпатська Україна, – говориться в ньому, – складова частина території українського народу. Тому її населення усвідомлює свої обов'язки, що постають перед ним у даний момент не лише стосовно своєї країни, але також стосовно всього українства».

Незважаючи на це, спекуляції щодо стосунків керівництва Карпатської України з політичною верхівкою фашистської Німеччини час від часу виникають. Особливо пригадується час, коли ім'я Августина Волошина посмертно було запропоновано на внесення до пантеону Героїв України. Безсмертне звання Героя України Президент Карпатської України Августин Волошин цілком заслужено отримав! Народне визнання було в березні 2002 року підкріплене високим державним визнанням. І цим, здається, все сказано. Наука також сказала своє остаточне слово! І в цьому не остання заслуга авторитетного вченого професора Миколи Вегеша.

Автори праці «Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)» проаналізували цілу низку вірогідних варіантів розвитку міжнародних подій. Базуючись на архівних джерелах, вони зуміли визначити місце Карпато-Української держави в умовах міжнародної кризи напередодні Другої світової війни. Ставши жертвою зовнішньополітичних планів «великих світу цього», Карпатська держава залишилася наодинці із своєю долею.

Цінний матеріал міститься також в наступних розділах, де автори розповіли про взаємовідносини організації української діаспори з Карпатською Україною. Подібні організації, що діяли в США, Канаді, Бразилії, Аргентині, Чехословаччині, Німеччині, Франції та, навіть, на Далекому Сході, тісно контактували із закарпатськими українцями й у часи Карпато-Українського державотворення надавали дієву допомогу.

Останній розділ присвячений авторами стосункам між національно свідомими представниками Галичини і закарпатськими українцями та аналізу посиленої допомоги галичан Карпатській Україні.

Головний висновок авторів щодо участі Карпатської України в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни, на жаль, невтішний: «Аналіз міжнародних відносин кінця 30-х років у Центральній Європі дає можливість стверджувати, що Карпатська Україна не мала можливості існувати як самостійна держава».

Багаторічне вивчення Миколою Вегешом історії Карпатської України у 1997 році дало наступні творчі плоди. Виходить у світ двотомне комплексне дослідження «Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному

контексті». Автор, крім аналізу міжнародного становища Чехословаччини і Карпатської України напередодні Другої світової війни, висвітлює соціально-економічний, політичний і культурний розвиток краю в умовах гострої європейської політичної кризи. А значення двотомного видання полягає в тому, що воно стало першим комплексним виданням, яке охопило як внутрішнє багатогранне життя Карпатської України, так і зовнішньополітичне. Отже, читачі отримали можливість ознайомитися з історією Карпатської держави в одній праці, автором якої є найпопулярніший її дослідник.

Неможливо оминати чергове комплексне багатотомне видання професора Миколи Вегеша «Історичні дослідження», яке вийшло з друку в Ужгороді у 2000 році. Перші два томи присвячені автором саме історії Карпатської України 1938–1939 років. Матеріали досліджень, порівняно з попередніми, є набагато глибшими, розширено межі вивчення Карпато-Української державності. У цьому немає нічого дивного, адже це видання стало своєрідним підсумком десятирічного скрупульозного «лікування» «білих плям» найвеличнішого періоду в історії Закарпаття ХХ ст. Найголовніші підсумки в науково-дослідній роботі вченого, а саме творчі успіхи в науковому дослідженні життєдіяльності Карпатської України, дали позитивні імпульси завдяки безкорисній відданості професора М.Вегеша науковим принципам історичної об'єктивності. За короткий час широкому загалу читачів стали відомі героїчні та водночас трагічні події одного із найбільш замовчуваних і сфальсифікованих радянською історіографією періодів у історії Закарпаття минулого століття.

На основі детального й прискіпливого опрацювання цілої низки оригінальних джерел, більшість із яких були введені вперше до наукового обігу, Микола Вегеш зробив власний внесок у фундаментальне вивчення і наукове обґрунтування історії Карпатської України. Цінність такого дослідження полягає у його багатогранно-комплексному висвітленні. Шанувальникам минулого надано можливість ознайомитися із загальним спектром тогочасних проблем суспільства. Це і міжнародне становище Карпатської України у кінці 1938 – на початку 1939 років, і громадсько-політичні взаємини закарпатських українців з Галичиною та українською еміграцією, і соціально-економічний, суспільно-політичний, культурно-національний та духовно-релігійний розвиток краю взагалі. Іншими словами авторові вдалося відобразити цілісну картину життя закарпатців напередодні Другої світової війни. Дослідження має без перебільшення загальноукраїнське значення, адже воно змусило переглянути й переоцінити багато історичних явищ і подій, які довгий час залишалися за межами доступного пізнання сучасниками. Микола Вегеш взявся за встановлення історичної справедливості і, завдяки копіткій багаторічній праці, необхідно визнати, йому це вдалося зробити.

Аналізуючи внутрішньополітичне життя краю наприкінці 30-х років ХХ ст., історик доводить, що на його розвиток безпосередній вплив мала міжнародна обстановка в Європі, а також неабияка зацікавленість сусідніх держав у територіальних придбаннях за рахунок Закарпаття.

Акцентуючи увагу на основних напрямках діяльності двох автономних урядів, автор безапеляційно, але обґрунтовано довів полярність їх політичних орієнтацій та небажання співпрацювати одна з одною. Комплексно змалювавши перебіг подій в тогочасній Підкарпатській Русі, на основі документального обґрунтування він першим у вітчизняній історіографії детально проаналізував роботу другого автономного уряду, який з 26 жовтня 1938 року очолював лідер українського політикуму Августин Волошин. Прослідкувавши діяльність уряду аж до часу офіційного проголошення незалежності Карпатської України 15 березня 1939 року, автор дійшов висновку, що А.Волошин добре розумів тогочасну міжнародну ситуацію і цілком логічно займався

пошуком союзників заради єдиної мети – зберегти територіальну цілісність краю, захистити його населення від агресії гортистської Угорщини. Таким чином, на думку вченого, прем'єр-міністр автономного уряду, а згодом – президент Карпатської України був «політиком-реалістом». Визнаючи, що його владна політика носила авторитарний характер (ліквідація багатопартійності, введення цензури, закриття періодичних видань, проведення безальтернативних виборів до Союму), вона була цілком виправданою з точки зору необхідності стабілізації політичної ситуації в краї та уникнення суспільної анархії.

Заслуговує на повагу й позиція М.Вегеша щодо того, що висвітлюючи суспільні проблеми життєдіяльності Карпато-Української держави, він сміливо критикує односторонність поглядів на перебіг тогочасних подій як істориків радянського періоду, так і сучасних науковців. Зокрема, у полеміці з останніми проявилася ще одна характерна риса дослідника історії Карпатської України – неупереджений підхід до вивчення проблеми та всебічне її висвітлення. У цьому відношенні, крім використаних архівних джерел, опублікованих матеріалів та іншої історичної літератури, автор взяв до уваги й чисельні спогади безпосередніх очевидців і активних учасників тих подій, що дало змогу вченому більш реально підійти до змалювання цілісної картини крайової історії.

У своїй праці «Історія Карпатської України (1938–1939)», яка вмістилася у першому і другому томах «Історичних досліджень» (близько 570 сторінок), Микола Вегеш звернув увагу і на такі важливі моменти, як регулярні провокації та напади угорських і польських терористів, посилена антиукраїнська й античеська пропаганда. Не оминув дослідник і маловідомі факти про політичну опозицію в урядових колах автономії, відносини між владою та партією УНО тощо.

У цілому утворення держави Карпатська Україна професор Микола Вегеш цілком справедливо розцінює як другу після визвольних змагань 1918–1920 років спробу «заявити перед цілим світом, що українська нація живе і готова до державного життя». Адже загальновідомо, що внаслідок бурхливого розвитку політичних подій до Карпатської України була прикута увага всієї світової громадськості.

До того ж багато уваги дослідник приділив взаємовідносинам Карпатської України з Угорщиною, Румунією, Німеччиною та іншими європейськими країнами. Зокрема, вчений, на основі чималої кількості нових архівних джерел, довів згубну для політичного розвитку краю діяльність угорських політичних кіл, які горіли бажанням повернути Закарпаття у лоно «Святостефанської коронної держави». Підкріплюючи свої висновки документальними матеріалами, дослідник уміло показав істинні причини «політичного ажіотажу» навколо Закарпаття, роль угорської іреденти в антидержавних акціях тощо.

Отже, доповнене видання історії Карпатської України, як комплексно-цілісне дослідження, стало першим за більше ніж шістьдесят років.

Вивчаючи історію Карпатської України, неможливо оминати долі її провідників, а особливо постаті Августина Волошина – президента Карпато-Української держави. Упродовж десятирічного дослідження історії краю першої половини ХХ ст. професор Микола Вегеш опублікував понад чотири десятки спеціальних матеріалів, які стосувалися багатогранного життя й діяльності найвідомішої політичної особистості минулого століття. Більше того, похід молодого історика по шпальтах періодичних видань розпочався у 1990 році саме з розвідки про А.Волошина. Згодом статті Миколи Вегеша публікувалися як у вітчизняних, так і зарубіжних виданнях.

До висвітлення харизматичної постаті Августина Волошина професору Миколі Вегешу вдалося залучити цілу низку відомих у краї вчених: Василя Гомонная, Івана Чаваргу, Василя Туряницю, Миколу Зимомрю та інших. Уже в 1994 році у співпраці з угорськими науковцями побачили світ такі видання як «Августин Волошин: До

120-річчя від дня народження видатного громадського, культурного та церковного діяча України» (співавт.: В.В.Гомоннай, М.І.Зимомря), «Августин Волошин (1874–1945): Бібліографічний покажчик» (співавт.: В.В.Туряниця). Наступного року історик Микола Вегеш ініціює видання трьох наукових праць, присвячених постаті Августина Волошина. Цього разу побачили світ книжки вченого «Августин Волошин» (співавт.: В.В.Гомоннай, М.І.Зимомря), «Короткий життєпис Августина Волошина (1874–1945)» (співавт.: В.В.Туряниця) та «Смерть президента Карпатської України Августина Волошина» (співавт.: В.В.Туряниця, І.М.Чаварга). Вказані вище праці стали цінним джерелом пізнання Людини з великої літери, постаті високоосвіченої й глибоко релігійної, патріота рідної Срібної Землі, лідера українського закарпатського політикуму кінця 30-х років ХХ ст.

Поява видань про Августина Волошина відразу ж викликала широку хвилю зацікавлення як у наукових колах, так і серед звичайних читачів – шанувальників краєзнавства, оскільки до цього часу відомості про президента Карпатської України виглядали «острівцями» в буремному морі історичних знань. Невідомими залишалися чисельні факти про життя та багатогранну діяльність А.Волошина. Його жертвовність та самовідданість національно-державницьким ідеалам, стремління до свободи й всезагального щастя народу пробуджували заспані історією сторінки майбуття. Тому й значення подвижницької праці ужгородських вчених, серед яких чільне місце належить професорові Миколі Вегешу, необхідно визнати як величний «прорив» у поверненні легендарних постатей народній пам'яті, визнання їхніх заслуг перед малою батьківщиною. Тож процес повернення до історичної правди став неминучим. У одній із монографій дослідники цілком справедливо наголошували: «Августин Волошин, ім'я якого було несправедливо забуте, утверджував красу рідного краю у плідних творчих змаганнях, котрі невіддільні від нашої сучасної доби». Із цими словами важко не погодитися, оскільки й сьогодні багато аспектів нашої життєдіяльності близькі до даного прикладу й служать, принаймні повинні служити, своєрідним маятником буденних справ.

Професор Микола Вегеш, вивчаючи життєві віхи карпатського героя, неодноразово змальовував його у стилі повчального моменту для теперішніх і майбутніх поколінь. І у цьому його неабияка заслуга.

Чільне місце політичному лідерові Карпатської України відведено й у багатотомнику М.Вегеша «Історичні дослідження» (третьій том). Тут вперше у вітчизняній історіографії життя й діяльність найвідомішої людини краю ХХ ст. досліджується в багатогранному комплексі, охоплюючи його життєпис, педагогічну, національно-культурну і громадсько-політичну спадщину. На основі архівних документів (як вітчизняних, так і зарубіжних), більшість із яких довгий час знаходилася під грифом «цілком тасмно», автор змалював цілісний портрет Августина Волошина на тлі тогочасної епохи. Саме завдяки коліткій роботі сучасних дослідників, у тому числі й професора М.Вегеша, з імені Августина Волошина було знято тавро «вічного ворога», яке йому прищепили комуно-радянські ідеологи. У праці знаходимо й підтвердження того, що з іменем А.Волошина пов'язані найвизначніші політичні й культурні здобутки закарпатських українців у першій половині ХХ ст.

У своїй узагальнюючій праці про Августина Волошина вчений простежив основні етапи становлення і розвитку вітчизняної та зарубіжної історіографії у питанні дослідження різнобічної спадщини героя Карпатської України. У цьому відношенні автор використав і зробив об'єктивний аналіз мемуарної літератури. Завдяки цьому А.Волошин постає перед читачем як професійний педагог, людина високоосвічена, духовно і національно незламна. Його педагогічна діяльність залишила добрий слід в освітньо-виховному розвитку закарпатців. Особливо відзначено внесок А.Волошина у

процес захисту рідної мови, що мало у той час не менш важливе значення ніж сьогодні. Автор «Історичних досліджень» вміло показав завзяту боротьбу проти мадяризації та чехізації, проти згубного впливу москвофільства, засмічення мови. Усі ці аспекти діяльності Августина Волошина змальовані автором на основі детального опрацювання творів педагога, його публіцистики, виступів на шпальтах періодичних видань, а також аналізу матеріалів, які раніше публікувалися.

Особливої уваги сучасників заслуговує розділ, де висвітлюються політична діяльність А.Волошина, його погляди на розвиток внутрішньополітичного життя краю, аналіз міжнародної обстановки тощо. Ця проблема до останнього часу була найменше дослідженою і виділялася на фоні історії «білими плямами». Микола Вегеш, послідовно аналізуючи перипетії політичного розвитку Закарпаття наприкінці 30-х років ХХ ст., аргументовано доводить, що політика уряду А.Волошина, враховуючи зовнішньополітичні чинники, з одного боку, та кризові явища внутрішньої політики – з іншого, була достатньо виваженою та політично виправданою. А.Волошин як політик пройшов добру школу політичного життя. Він стояв біля колиски розбудови багатопартійної системи в Закарпатті, організувавши на початку 20-х років минулого століття Руську Хліборобську (Земледільську) Партію, а згодом – Християнсько-Народну (очолював 14 років) та партію УНО. Щоправда, А.Волошин був причетний і до згорання демократичної багатопартійності в тогочасній Підкарпатській Русі, однак на це у кінці 30-х років були свої причини (про це йшлося вище). Незважаючи на це, його особиста заслуга полягала у реалізації автономії краю в 1938 році. Історик М.Вегеш у своєму дослідженні використав і матеріали допитів Августина Волошина після його арешту співробітниками радянських спецслужб, як свідчать про розмаїту політичну діяльність президента Карпатської України. Йдеться й про останні дні життя А.Волошина.

У цілому Миколі Вегешу вдалося на науковому рівні простежити всі аспекти багатогранного життя Августина Волошина, цим самим віддати належне його активній діяльності на благо Батьківщини.

Крім постаті державного лідера Карпатської України у поле наукового зору Миколи Вегеша потрапляли й інші будівничі карпатської незалежності. Справедливості заради слід зазначити, що без прискіпливого погляду дослідника не залишилися й рядові захисники Срібної Землі.

На одному шаблі з Августином Волошином у дослідженнях Миколи Вегеша стоїть ще один його земляк – відомий культурно-освітній і громадсько-політичний діяч Карпатської України Василь Гренджа-Донський. Першому літописцеві Карпато-Української держави історик присвятив десятки наукових та історико-краєзнавчих статей, опублікованих не тільки у вітчизняних виданнях, а й у багатьох зарубіжних. Завдяки старанням професора М.Вегеша ім'я карпатського героя досить часто привертало народну пам'ять до величних і трагічних водночас сторінок закарпатської історії наприкінці 30-х років ХХ ст. У своїх дослідженнях вчений торкнувся цілої палітри різнобічного життя й діяльності В.Гренджі-Донського. Перед читачами у повній красі змальовується постать «Карпатського соловейка» як талановитого письменника й поета, публіциста й редактора, просвітянина й політичного активіста. Загальний спектр життєдіяльності літописця Карпатської України, немов своєрідна мозаїка, укладена істориком Миколою Вегешом. Він на науковому рівні дав відповідь на запитання: «Якої України хотів Василь Гренджа-Донський?».

У 1995 році спільно з ужгородським вченим Василем Туряницею професор М.Вегеш видав невеличку книжечку «У вінок шани і визнання». До її змісту увійшли матеріали про дослідження творчого шляху В.Гренджі-Донського вченими Ужгородського університету, його роботу на посаді редактора журналу «Наша земля»,

публіцистичне літописання історії «Просвіт» та інше. А в 2000 році дослідження життєдіяльності Василя Гренджі-Донського переросло в більш змістовну працю, яка дістала назву «Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974)». Цього разу допомогу при підготовці видання професорові М.Вегешу надала вчена-історик з Румунії Люба-Ірина Горват. Дана праця вийшла більш комплексною, оскільки автори прослідкували життєвий і творчий шлях героя Карпатської України, проаналізували рівень вивчення постаті в історіографії та з наукової точки зору оглянули його творчість. Таким чином, під аналітичний зріз авторів потрапили винесені проблеми: «Олександр Духнович в публіцистиці В.Гренджі-Донського», «Щоденник «Щастя і горе Карпатської України» Василя Гренджі-Донського – історичне джерело», «Президія Карпатської України в оцінці Василя Гренджі-Донського» тощо.

Дослідник Микола Вегеш з повагою історика-науковця віднісся й до інших особистостей, які жили і творили в часи Карпатської України. Зокрема, в методичному посібнику для студентів історичного факультету, що вивчають краєзнавство (видано у співавторстві з Л.-І.Горват), подано нариси про активних діячів Срібної Землі Юліана та Федора Реваїв, Михайла Бращайка, Степана Клочурака, Михайла Колодзінського, Олега Ольжича, Івана Рогача, Вікентія Шандора, Омеляна Невицького, Федора Тацинця, Степана Фігуру, Якова Завальницького, Йосипа Дудикевича, Миколу Шимоню, Степана Маріконя. До того ж в окремих статтях Микола Вегеш торкався долі інших відомих людей краю (Антон Бращайко та ін.).

Символічною вершиною досліджень історії Карпатської України можна вважати видану в 2002 році колективну монографію ужгородських вчених (М.Вегеш, М.Делеган, О.Довганич, В.Мищанин, М.Токар, П.Федака, І.Хланта, О.Хланта, В.Худанич, П.Чучка) під редакцією доктора історичних наук, професора Миколи Вегеша «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців». Дана праця є найбільш комплексним науковим виданням про згадуваний період, яке коли-небудь з'являлося книжкою у світ. На основі введених у науковий обіг нових архівних документів, праця вчених ставить доленосну місію Карпатської України на якісно новий рівень. Попри детальний аналіз наукового висвітлення досліджуваної проблеми, хотілося б зупинитися на декількох конкретних моментах, які остаточно відкидають дилетантські домисли різних епізодів тогочасного життя.

Насамперед, зупинимося на питанні масових розстрілів карпатських січовиків поблизу Верецького перевалу польськими та угорськими військовими. Залучивши до вивчення проблеми, крім архівних джерел, велику кількість мемуарної літератури, автори яких були безпосередніми очевидцями тих трагічних подій, Микола Вегеш з колегами переконливо довів, що факти розстрілів мали місце і цим самим змусили державні органи влади переглянути свої позиції щодо цього. Достовірні підтвердження вимагають остаточно припинити спекуляції навколо цих трагічних фактів.

Другим важливим кроком у поверненні об'єктивності подій Карпатської України є вивчення та наукове обґрунтування проблем виникнення та структурно-організаційної діяльності Організації Народної Оборони Карпатська Січ (ОНОКС). Дослідження професора Миколи Вегеша ґрунтовно доводять причини створення Карпатської Січі, в першу чергу, пов'язуючи їх із дестабілізацією суспільно-політичного життя краю безперервними нападами угорських та польських терористичних груп, діяльністю угорської «п'ятої колонії», антиурядовими провокаціями. Логічні доводи авторитетних дослідників абсолютно відкидають нічим не аргументовану істерію місцевих «об'єктивістів» з числа різних представників «політичного русинізму» щодо уявлення Карпатської Січі як внутрішньополітичного

репресивного агрегату, карального інституту тощо. У такому ж аспекті говориться про створення концентраційного табору Думен поблизу Рахова, де про факти страт порушників законів у Карпатській Україні говорити просто абсурдно.

Отже, унікальна у своєму роді фундаментальна праця «Вони боронили Карпатську Україну» спростувала цілу низку дискусійних проблем, навколо яких час від часу виникали «непорозуміння». Власне робота над цим виданням орієнтувала авторів на розв'язання таких питань. А Микола Вегеш, який став автором значної частини колективної монографії в черговий раз довів свою наукову принциповість та документальну аргументованість, що в сучасній науці повинно бути властиве кожному.

Підсумовуючи вищесказане треба відмітити, що Микола Вегеш в цілому є автором близько двохсот праць, присвячених сторінкам Карпато-Української державності. Необхідно погодитися з тим, що такий вагомий науковий доробок в сучасних умовах під силу не кожному вченому.

Проблема ж історії Карпатської України й понині турбує професора Миколу Вегеша, що означає бажання її найпослідовнішого дослідника продовжувати висвітлення багатогранного тогочасного життя закарпатських українців. Багаточисленні дослідження Миколи Вегеша стали цінним надбанням для наукового загалу читачів, які цікавляться історичним минулим. Саме завдяки таким працям заповнюються прогалини в недосліджених проблемах, а то й виправляються помилки, викликані не професійним підходом до їх вирішення.

У СВІТІ ПОЛІТОЛОГІЇ

Уже в середині 90-х років ХХ ст., зробивши вагомі кроки до наукових вершин своїми історичними дослідженнями, Микола Вегеш зацікавився історичним розвитком та різноманітністю багатогранністю молодшої в нашій країні науки – політології. Цьому сприяли, на наш погляд, два немаловажні фактори. По-перше, Микола Миколайович як і у попередніх дослідженнях з історії України та Закарпаття, так і в наукових студіях із сучасної історії робив головний акцент на розвитку політичних аспектів, вважаючи їх основоположними в еволюції будь-яких державотворчих процесів. Цю характерну рису можна прослідкувати, детально проаналізувавши опубліковані наукові здобутки вченого упродовж науково-дослідницької діяльності. По-друге, молодому вченому запропонували продовжити педагогічну діяльність на кафедрі політології, що функціонує при історичному факультеті Ужгородського національного університету.

Згадані основні фактори, здається, і визначили символічний поворот у творчому житті професора, позитивно вплинули на його подальшу науково-педагогічну діяльність. З того часу, не полишаючи, звичайно, історико-краєзнавчої тематики, потуги вченого спрямовуються й на вивчення та наукове обґрунтування політологічних аспектів буття сучасного світу. Таким чином розпочався шлях професора Миколи Вегеша у світ політології.

Викладацьку роботу на кафедрі політології Ужгородського національного університету Микола Вегеш розпочав у 1997 році, ставши самим молодим її викладачем. У цей час на посаді завідувача кафедри перебував Володимир Лаврентійович Боднар, який у 1991 році став першим завідувачем кафедри політології – навчально-методичного осередку політичної науки в УжНУ. Якщо зробити невеличкий екскурс у минуле кафедри, то її появу на багатогалузевій карті підготовки спеціалістів в Ужгородському університеті слід пов'язувати із становленням незалежної української державності. Пройшовши складний шлях до визнання в радянські часи, тільки у 90-х роках минулого століття політологія в Україні почала вивчатися за загальноприйнятими у світовій практиці стандартами. Кафедра політології

стала загальноуніверситетською, а курс «Основи політології» було введено для обов'язкового вивчення на всіх факультетах університету.

У 1998 році стараннями викладачів кафедри політології, у тому числі й Миколи Вегеша, було досягнуто чергової вершини на шляху до становлення політології як повноцінної навчальної дисципліни. На історичному факультеті УжНУ відкрито спеціальність «Політологія», що дало змогу здійснити перший набір студентів з даної спеціальності. Професор Микола Вегеш згадує, що ідея випускати власних фахівців-політологів визрівала в Ужгороді давно, більше того, з огляду на те, що Закарпатський край зазвичай відзначається неабиякою політичною активністю. Перші плоди кафедра політології збирала вже цього року, коли відбувся перший випуск бакалаврів-політологів на історичному факультеті УжНУ.

На кафедрі політології Ужгородського університету Микола Вегеш пройшов від посади доцента до професора. У 2001 році пригадується відкрита лекція педагога, який давав їй в одній із найбільших аудиторій університетського корпусу. Вона була присвячена партіям та партійним системам. Студенти та запрошені викладачі дістали задоволення від легкодоступного викладу матеріалу з використанням різних навчально-методичних форм пояснень. На обговоренні відкритої лекції професори-історики високо оцінили її проведення і висловилися за поповнення своїх рядів ще одним професором. Таким чином, у 2001 році Микола Вегеш став професором кафедри політології Ужгородського національного університету.

Проводячи належну навчально-методичну роботу, професор М. Вегеш завжди готовий надати студентам консультацію, до нього часто звертаються з приводу різних як професійних, так і життєвих проблем. Особливо добрим радником він є для молодих вчених, аспірантів. Його слово користується високим авторитетом серед наукового загалу.

Займаючи активну позицію щодо ведення вченими видавничої діяльності, Микола Вегеш продовжує публікуватися в різних часописах, готувати до видання власні наукові творіння. Віддаючи левову частку досліджень історико-краєзнавчим аспектам, науковець, як викладач кафедри політології, зазвичай, не може уникнути проблемно-тематичних важелів політології, причому як теоретичних, так і практичних. Тому видавнича діяльність у сфері політичної науки носить більш складний характер і має у своїй більшості навчально-методичне призначення. Загалом професор Вегеш причетний до близько двадцяти видань згаданого характеру. До їх вивчення вчений приступив ще перебуваючи на посаді доцента кафедри історії України Ужгородського університету.

У 1996 році спільно з відомим громадсько-політичним діячем краю Олександром Оросом Микола Вегеш видав книжку «В боротьбі за свободу України: Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу». Зміст цієї праці засвідчує потяг авторів до дослідження політичних аспектів у далеко нелегкі часи, коли минуле комуно-радянське насилля з боязливостю піддавалось об'єктивній критиці, а вільнодумне й незалежницьке майбуття українського народу так само пробувало піддаватися прогнозуванню. У цьому відношенні книжка Олександра Ороса й Миколи Вегеша стала вдалим інструментом у руках закарпатської інтелігенції, яка відчайдушно піднялася на захист молодій українській державі й безапеляційно відкидала спроби місцевих «комунарів» виправдатися за свос «Я».

Перша частина праці «Чому нас, українців, тільки сорок мільйонів?», автором якої є Олександр Орос, розклала по полицях усі політичні «гріхи» радянської системи, на які вона могла відповісти авторові тільки загрозою жорстких переслідувань.

У другій частині праці чи не вперше широкому загалу читачів-закарпатців стали відомі сторінки виникнення й діяльності «легендарної» Української Гельсінської

Спілки (УГС) в Україні та в Закарпатті. Детальний опис подій та акцій, проведених обласною організацією УГС, свідчить про активність національно-визвольного руху на межі 80–90-х років минулого століття в краї та спротив національно-патріотичним силам з боку владних силових структур. Цінним джерелом політичної думки того часу є короткий опис процесу трансформації УГС в політичну організацію Українська Республіканська Партія (УРП), яка стала символічним флагманом політичної боротьби українського народу за державну незалежність. Умови, в яких відбувалася ця боротьба, описані авторами, не змушують сумніватися в тому, що націонал-патріотичні сили Закарпаття відіграли неабияку роль у поваленні комуністичного режиму й на рівні з усім українським народом відстояли право на незалежність України.

Тож згадана книжка сьогодні є цінним джерелом для вивчення політичної історії Закарпаття новітнього часу, періоду становлення Української Державності! За своїм змістом вона цілком відрізняється від інших праць з політологічним ухилом, над якими працював Микола Вегеш.

Першою спробою ужгородських вчених розглянути еволюцію української політичної думки в її історичному контексті слід вважати виданий у 1995 році навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій «Становлення і розвиток політичної думки в Україні». Його авторами стали вчені В.Боднар, В.Худанич і М.Вегеш. Вони розглянули розвиток політичної думки починаючи з Київської Русі і завершуючи геополітичним положенням сучасної України та її взаємовідносинами із сусідніми державами. Цікаво, що до пропонованих для вивчення тем стараннями Миколи Вегеша було включено розділ «Державотворчі процеси в Карпатській Україні (1938–1939 рр.)», в якому події кінця 30-х років ХХ ст. на території тогочасного Закарпаття подані крізь політологічну призму.

Загальним проблемам української державності присвячені, крім вищевказаної, ще дві праці – «Історія української державності» (співавт.: В.Боднар, В.Худанич) та «Українська державність у ХХ столітті» (співавт.: Л.-І.Горват). Усього професор Микола Вегеш є автором та співавтором понад двадцяти навчально-методичних посібників, програм та планів семінарських занять. Серед них є матеріали як для спеціальних факультетів, так і для студентів усіх форм навчання на неспеціальних відділеннях. Заслужують на особливу увагу окремі посібники з політології, в яких для вивчення пропонуються історичні аспекти розвитку політичної думки в різних країнах світу, загальна теорія політологічної науки тощо. Це видані у 1998 році «Основи політології» (автори: В.Боднар, М.Вегеш, В.Худанич), у 1999 році «Політологія. Конспект лекцій» (М.Вегеш, Ю.Остапець), у 2000 році – «Основи політології» (друге видання) (В.Боднар, М.Вегеш, В.Худанич). Усі вони мають пізнавальне значення і адаптовані до навчальних програм українських вузів.

У процесі підготовки майбутніх спеціалістів-політологів викладачі кафедри використовують різноманітні навчальні курси. У розробці програм для багатьох із них брав участь і професор Микола Вегеш. Серед них можна назвати: «Політологія. Соціологія: Програми нормативних курсів і спецкурсів, плани семінарських занять» (співавт.: В.Боднар, В.Худанич, І.Корнійчук, В.Буркало, Ю.Остапець, В.Гиря, М.Лендшел), «Основи політології: навчальна програма нормативної дисципліни. Плани семінарських занять» (співавт.: В.Боднар, В.Буркало, В.Гиря, І.Корнійчук, Ю.Остапець, Я.Томко, В.Худанич), «Зовнішня політика України: програма і плани семінарських занять з нормативного курсу для студентів-політологів», «Загальна теорія політології: навчальна програма нормативної дисципліни і плани семінарських занять» та ін.

Окремі аспекти політологічних досліджень знайшли своє відображення в наукових статтях Миколи Вегеша, які побачили світ у різних збірниках і журналах. Більшість із них стосуються сучасної еволюції політичних процесів, різновидності їх

виявлення тощо. Досліджувані проблеми є вельми актуальними в сучасному українському суспільстві і вказують на особливості їх розв'язання як на загальнодержавному, так і регіональному рівні. Про це свідчать назви таких статей як: «Політичні партії в Україні 1991–2002 рр.» (співавт.: Ю.Остапець), «Політичні вибори: начерк до теорії електорального процесу» (співавт.: Ю.Остапець), «Роль засобів масової інформації в сучасній Україні: політологічний аспект» (співавт.: В.Боднар), «Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991–2002 рр.» (співавт.: Ю.Остапець) та ін. Вивчався й досвід зарубіжних країн (наприклад, стаття «Про деякі питання викладання курсу політології в Угорській і Чеській Республіках» у співавторстві з Володимиром Боднаром).

Політологічним проблемам минулого і сьогодення, пов'язаним насамперед із політико-партійним життям і виборчими процесами, присвячений спеціальний випуск (№16) наукового збірника «Карпатика», який був підготовлений під керівництвом М.Вегеша у 2002 році колектив НДІ Карпатознавства спільно з викладачами кафедри політології УжНУ («Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи»). Отже, дослідження в галузі політології займають достойне місце в наукових студіях професора Миколи Вегеша. І на досягнутих здобутках він зупинятися не збирається. Вже восени 2002 р. підготовлені до видання програми нормативних курсів для студентів Ужгородського університету, ведеться робота над підручником з політології.

Як людина, якій притаманна міра громадської відповідальності та політичної культури, а тим більше як фахівець з політичної історії Микола Вегеш намагається не стояти осторонь громадсько-політичного життя суспільства. Ще у часи національно-визвольної боротьби за незалежність України на рубежі 80–90-х років ХХ ст. він брав участь в діяльності різних національно-культурних громадських організацій: крайової «Просвіти» (член Ради), «Меморіал» (голова Закарпатської організації), «Карпатське братство» (співзасновник).

У політичному житті Микола Вегеш стоїть на національно-республіканських позиціях. У 1990 році займав посаду відповідального секретаря обласної Ради Української Республіканської Партії (УРП), згодом був головою секретаріату Закарпатської обласної організації Української Консервативної Республіканської Партії (УКРП). Упродовж 2000–2002 років учений перебував у лавах Партії «Реформи і порядок» (ПРП). Був заступником голови Закарпатської обласної організації ПРП та головою її міської організації, що на парламентських виборах 2002 року ввійшла до виборчого Блоку Віктора Ющенка «Наша Україна».

До того ж Микола Вегеш двічі спробував себе в ролі кандидата в депутати. У 1994 році його висунули члени воловецької «Просвіти» кандидатом в народні депутати України по Свалявському виборчому округу №173, а в 2002 році від Блоку «Наша Україна» – кандидатом в депутати Закарпатської обласної ради від м.Ужгорода.

В одному із цьогорічних інтерв'ю кандидат в депутати облради Микола Вегеш говорив: «Я професор кафедри політології, де сьогодні готують майбутніх фахівців-політологів. Вважаю, що потрібно не тільки говорити студентам про владу, а й бути причетним до влади».

У травні 2002 року професор Микола Вегеш був призначений виконуючим обов'язки завідувача кафедри політології УжНУ. А 1 липня цього ж року на засіданні кафедри всі присутні викладачі одногolosно висловили довіру новому завідувачу, що свідчить про визнання авторитету вченого. У вересні це підтвердила своїм рішенням і велика Вчена Рада УжНУ. До виконання своїх обов'язків він приступив відразу ж, сплановуючи організаційну, навчально-методичну роботу членів кафедри. Енергія молодого керівника здається далеко невичерпною. Більше того, вона має здатність

передаватися колегам. Професор Микола Вегеш завжди виступає своєрідним генератором різнопланових науково-методичних ідей, реалізатором цікавих проєктів. Продовжується розробка нових програм, планується написання комплексного навчального посібника «Політологія: курс лекцій» для студентів вищих учбових закладів. На черзі також видання «Вісника Ужгородського національного університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія» або щось подібне. З ініціативи Миколи Вегеша ведеться підготовка до видання бібліографічного покажчика наукових праць професорсько-викладацького складу кафедри політології. Роботи, як видно, дуже багато. Однак віриться, що молода кафедра зуміє належним чином виконувати поставлені завдання й своєю діяльністю підтримає реноме одного з провідних університетів України. У цьому відношенні на плечі керівника кафедри професора Миколи Вегеша лягає немала доля відповідальності. Це він добре розуміє і, здається, готовий на цьому шляху долати будь-які труднощі.

НА КРИЛАХ “КАРПАТИКИ”

Дослідження історичного минулого Закарпаття в його різнобічному виявленні завжди займало важливе місце в науковій життєдіяльності вчених карпатського краю. Історико-краєзнавчі аспекти, традиції, звичаї, національно-культурні барви різних куточків регіону тощо – все це охоплює цілий комплекс карпатознавства, основи якого повинні бути доступними всім, особливо представникам учнівської молоді. Саме з краєзнавства розпочинається похід людини у світ історії та культури. Це добре розуміє Микола Вегеш, який ще працюючи вчителем історії в школі на Міжгірщині, багато уваги приділяв розповідям про минувшину рідного краю. На цьому він наголошував і будучи керівником методичного об'єднання міжгірських істориків, що зробило позитивний поштовх до вивчення в школах району історико-краєзнавчих цінностей.

Вже згодом, ставши авторитетним вченим, Миколу Вегеша не полишала думка про створення своєрідної краєзнавчої лабораторії, де працювала б група вчених, які взялися б за детальне вивчення історії краю й спромоглися об'єктивно її висвітлити в окремому виданні, зібравши кращі зразки історико-культурної спадщини кожного району. Свій внесок у цей процес професор Микола Вегеш зробив, опублікувавши десятки матеріалів з історії Міжгірщини. До того ж історико-краєзнавчі дослідження займають в наукових здобутках вченого пріоритетне місце.

Миколу Вегеша вважають одним із провідних фахівців з історії Закарпаття, тому його залучення до активної діяльності в Науково-дослідному інституті Карпатознавства, що діє при Ужгородському національному університеті, є цілком логічним і справедливим. Адже в колі таких знавців закарпатської історії, як Едуард Балагурі, Михайло Тиводар, Григорій Павленко, Іван Гранчак та інших молодий історик М. Вегеш розкрився як справжній дослідник карпатознавства, що врешті-решт й відіграло головну роль при призначенні його на посаду директора інституту.

Історія створення Науково-дослідного інституту Карпатознавства сягає десятилітнього минулого. Становлення незалежної держави України покликало загальнодержавне пробудження історичної науки, яка розпочала більш глибоке вивчення минулого власного народу, виправлення помилок, закладених радянською системою у висвітленні величезної кількості історичних епізодів тощо. Зміни, які відбувалися в суспільстві, торкнулися й високих установ, що відповідали за стан освіти і науки в Україні. Один за одним з'являлися накази щодо покращення науково-дослідницької діяльності в навчальних установах. Один із таких наказів було видано Міністерством вищих учбових закладів України 31 березня 1992 року. Саме його зміст

викликав негайну реакцію керівництва Ужгородського університету. Так з'явився наказ №252-05 від 8 травня 1992 року за підписом ректора Ужгородського, тоді ще державного, університету професора Володимира Сливки «Про створення НДІ Карпатознавства Ужгородського державного університету Мінвузу України».

Потреба в такому науково-дослідному центрі назрівала давно. Історія Закарпаття до цього часу не мала можливостей вивчатися комплексно і за участю цілої групи провідних фахівців. Проблема виглядала глобальною, оскільки ставилося завдання досліджувати різні сфери у безмежно хронологічних рамках – з давніх давен до сьогодення. Тому й мета діяльності НДІ Карпатознавства була чітко визначена в уже згаданому наказі ректора університету стосовно «ефективнішого використання інтелектуального потенціалу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів УЖДУ для дослідження комплексних проблем карпатознавства, політичного, культурного і економічного розвитку Закарпаття і всього Карпатського регіону з найдавніших часів до наших днів...». Зрозуміло, що очолити такий підрозділ є великою честю, але й не меншою відповідальністю водночас. Адже, крім розробок тих чи інших досліджуваних проєктів, необхідно підібрати фахово підготовлених вчених, які б скрупульозно займалися науковим вивченням історико-красознавчих аспектів минулого і сьогодення. Більше того, дані дослідження після наукового опрацювання треба знайти можливість опублікувати. Для останнього в НДІ Карпатознавства було започатковано видавництво наукового збірника «Карпатика».

Упродовж свого існування НДІ Карпатознавства очолювали історики Іван Поп, доктор історичних наук, професор та Микола Макара, кандидат історичних наук, доцент. За цей час пріоритетними науковим напрямками, крім загальної історії, були археологія, етнографія, фольклористика, мовознавство, літературознавство, мистецтвознавство. Незважаючи на це, поле діяльності інституту було дещо обмеженим, а результати досліджень, які публікувалися в окремих виданнях і на шпальтах «Карпатики» були досить скромними (крім видання двох томів «Нарисів історії Закарпаття»). За період з 1992 року по 1999 рік включно у світ вийшло шість номерів наукового збірника «Карпатика». Це само за себе говорить про реальні потуги інституту та їх можливості розгортання комплексних досліджень в різних галузях, зокрема з історії Закарпаття. Тому й наукові здобутки НДІ Карпатознавства під керівництвом згаданих дослідників можна оцінювати по-різному, однак, аналізуючи основні напрямки його діяльності, треба сказати, що вивчення та опрацювання окремих досліджень, на наш погляд, межували з «науковим популізмом», що аж ніяк не могло личити одному із провідних вузівських науково-дослідних центрів. Щорічні наукові збірники «Карпатики» великою популярністю не користувалися, оскільки кількість залучених авторів була обмеженою, а тематика достатньо «бідною».

Кардинальні зміни відбулися в 2000 році, коли до діяльності НДІ Карпатознавства стали залучатися нові кадри, передусім, серед молодих вчених. Маючи хороші потенційні можливості та бажання працювати на благо науки, вони неначе надали науково-дослідному центру другого дихання. Різнобічні дослідження почали публікуватися, тим самим робивши й відповідну рекламу діяльності інституту. Одним із дослідників, хто активно взявся за пропаганду досліджень в царині карпатознавства став Микола Вегеш. Його наукові здобутки вже давно привертати до себе увагу, а авторитетна думка історика-дослідника завжди мала вагу в наукових дискусіях. Отже, коли постало питання про призначення на посаду директора НДІ Карпатознавства молодій, енергійній, вченої людини, майже не виникало сумнівів, що керівництво Ужгородського університету запропонує очолити інститут Миколі Вегешу.

Недовго роздумуючи, вчений погодився стати на чолі одного з найперспективніших науково-дослідних центрів Закарпаття, що відразу ж було

закріплено текстом наказу №19-02 від 25 січня 2000 року за підписом ректора Ужгородського університету Володимира Сливки: «Доцента кафедри політології, д.і.н. Вегеша Микола Миколайовича призначити на посаду директора НДІ Карпатознавства з 1.01.2000 р.».

У цьому призначенні немає нічого дивного. Будучи одним із провідних дослідників історії Закарпаття ХХ ст., Микола Вегеш привернув до себе увагу всієї наукової еліти. Саме авторитет професора серед вчених і відіграв вирішальну роль при визначенні подальшої діяльності Науково-дослідного інституту Карпатознавства. Звичайно, любитель і знавець історії рідного краю сприйняв пропозицію ректора як почесне й гідне визнання. Володіючи невичерпним жмутом енергії, він відразу ж поринув до виконання своїх обов'язків. Одним із перших позитивних кроків нового керівника було залучення до співпраці з інститутом великої кількості вчених не тільки з Ужгорода, а й із-за його меж. Поступово встановлюються та міцнішають зв'язки із науковцями Києва, Львова, Івано-Франківська та інших міст нашої держави. Цьому сприяли й особисті контакти професора М.Вегеша з вітчизняною та зарубіжною науковою елітою.

Хороші організаторські здібності Миколи Миколайовича проявилися і в тому, що він зумів мобілізувати на співробітництво з НДІ Карпатознавства широке коло молодих вчених, аспірантів, тих, хто тільки починає робити перші кроки в науці. Таким чином він зосередив навколо себе дійсних шанувальників краєзнавчої історії.

Ще одним напрямом діяльності інституту є проведення наукових конференцій із залученням солідної кількості як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Враховуючи вирішальний за останні два роки авторитет НДІ Карпатознавства, до Миколи Вегеша звертаються керівники інших науково-освітніх закладів з пропозиціями проведення спільних наукових форумів. Показовою у цьому відношенні була широкопредставницька зустріч вчених в Ужгороді у вересні 2001 року. Організатором міжнародної конференції «Українсько-словацькі взаємини в галузі мови, літератури та історії» виступив саме інститут, очолюваний Миколою Вегешом. Провівши спільно з викладачем кафедри словацької філології УжНУ Ярославом Джогаником оперативну організаційну роботу, до участі в науковому форумі вдалося залучити близько півсотні вчених із Словаччини, Угорщини та декількох областей України. Серед них варто назвати таких науковців як академік НАН України Микола Мушинка, почесний доктор Ужгородського національного університету, кандидат історичних наук Міхал Данілак, кандидати історичних наук Петер Шворц (всі із Словаччини), історик Омелян Русин (з Угорщини) та багато інших. Ужгородський науковий потенціал підтримували представники професорсько-викладацького складу: професори Василь Худанич, Дмитро Данилюк, Григорій Павленко, Василь Поп, Павло Чучка та інші вчені Закарпаття.

Серед інших масових заходів, що проводилися під егідою НДІ Карпатознавства слід назвати й червневу (2002 р.) міжнародну конференцію «Закарпаття в ХХІ столітті: розвиток і перспективи в політиці, економіці та культурі». Крім традиційних представників Угорщини і Словаччини, участь у її роботі взяли гості із Сполучених Штатів Америки – іноземний член НАН України, професор університету Лайоли (Чикаго), редактор Енциклопедії Української Діаспори Василь Маркус та професор із Нью-Йорка Осип Данко. Словаччину цього разу представляв відомий як і в Словаччині та Україні, так і в далекому зарубіжжі професор Іван Ванат.

Як бачимо, лише декілька імен, які відгукнулися на запрошення НДІ Карпатознавства, говорять про високий його авторитет у світових наукових колах. Отже, його діяльність відома далеко за межами України. Своїми досягненнями на науково-дослідній ниві цей заклад за останні роки сконцентрував власний науковий

потенціал на розкритті проблемних аспектів у галузі археології, етнографії, культурології, філософії, економіки, політології, загальної та крайової історії. За словами директора НДІ Карпатознавства професора Миколи Вегеша, поле наукових досліджень стає все більше багатограним і залучає до співпраці вчених із багатьох регіонів України, а також зарубіжних науковців.

Важливу увагу керівництво інституту приділяє міжнародним зв'язкам, зокрема співпраці із подібними іноземними науково-дослідними центрами та навчальними закладами Словаччини, Чехії, Румунії, Угорщини, Німеччини. Серед таких можна назвати Історичний музей м. Сату Марє (Румунія), Інститут історії дунайських швабів (м. Тюбінгем, Німеччина), Німецький демократичний форум Румунії, Музей Йоша Андраша (Угорщина), Інститут фракології Міністерства освіти Румунії, Інститут етнографії Академії Наук Чеської Республіки, університети Пряшева, Банської Бистриці (Словаччина) та ін.

Професор Микола Вегеш брав участь у підписанні багатьох договорів про наукове співробітництво і, треба сказати, що в останні роки міжнародні контакти неабияк поживалися.

Складовою частиною діяльності НДІ Карпатознавства є ведення видавничої справи. З приходом на керівну посаду в інституті Миколи Вегеша цей важливий компонент науково-дослідницької роботи став на якісно новий рівень. Перш за все було значно розширено тематику проблематики та географію досліджень. Це у свою чергу залучило більшу кількість вчених, які із задоволенням почали подавати наслідки своїх досліджень широкому колу читачів через сторінки наукового збірника «Карпатика». І у цій справі рівних інституту в області немає. Принаймні, не було упродовж 2000–2002 років. Судить самі: 2000 рік – один збірник, 2001 рік – шість збірників, 2002 рік – сім збірників. Отже, чотирнадцять випусків «Карпатики» побачили світ за час керівництва інституту професора Миколи Вегеша. У даному випадку відкидати факт причетності до успіхів людського фактору було б абсурдно. До того ж у переважній більшості згаданих випусків вчений виступав як упорядник, редактор та відповідальний за випуск. В основному серійна «Карпатика» виходила коштом авторів. Але початкова матеріально-технічна відповідальність та фінансові витрати повністю лежали на плечах директора НДІ Карпатознавства. Інколи про це забувають. Тому Микола Вегеш може вважатися й видавцем. Однак, своєрідний науковий «альтруїзм», який безперечно присутній у творчій натурі професора, інколи бере верх.

Опубліковані результати науково-дослідної роботи є особливо помітними. А серія наукових збірників «Карпатики» останнім часом викликає значний інтерес. Крім того, що кожен випуск є змістовним, він є і досить об'ємним – у середньому близько 350 сторінок.

Зрозуміло, що втішні наслідки науково-дослідної роботи були б неможливими без активності причетних до видання упорядників та окремих членів редколегії. Серед цих імен гідне й цілком заслужене місце займає ім'я директора НДІ Карпатознавства професора Миколи Вегеша.

Одне із головних завдань розвитку інституту, за визначенням його директора, – не стояти осторонь сучасного політичного життя в Україні й Закарпатті зокрема. Тому останні тематичні збірники «Карпатики» є вдалими, актуальними. Так, один із випусків (№16) присвячений проблемам виборчих процесів та партійній структурно-організаційній розбудові. Інші акцентують увагу на релігійних проблемах тощо. Такий підхід до упорядкування й видання збірника цікавий тим, що надає можливість розглянути проблему в глибину, тобто дослідити її комплексно й суто в рамках основоположних критеріїв, а не подавати поверхнево. Загальне враження від

видавничої діяльності інституту з 2000 року є приємним. Популярність «Карпатики» є великою не тільки в краї, Україні, а й за кордоном, про що свідчать чисельні позитивні відгуки світової наукової громадськості. Отже, науковий збірник «Карпатики» став справжнім «обличчям» інституту Карпатознавства, а його директор, прагнучи збагатити тематичну палітру збірника, покладається на дослідження різнофахових вчених.

Під грифом Науково-дослідного інституту Карпатознавства вийшли десятки наукових монографій. У більшості з них директор цього закладу Микола Вегеш виступав науковим редактором, надаючи авторам працю цінні поради, акцентуючи увагу на науковості викладу матеріалу. Необхідно відзначити, що тематика наукових видань є актуальною, оскільки до цього часу майже не вивчалася. Останнім часом побачили світ такі праці як: «Дистрикт Галичина (1941–1944)» Василя Офіцинського, «Аграрна політика на Закарпатті (1944–1950 рр.)» Василя Міщанина, «Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках» та «Партії національних меншин Закарпаття (20–30-ті роки ХХ ст.)» Маріана Токаря, «Історична наука на Закарпатті (кінець ХVIII – перша половина ХХ ст.)» Дмитра Данилюка тощо.

Редагування праць не є формальним для Миколи Миколайовича. До цього він ставиться відповідально й добросовісно. Адже будь-яке видання повинно відповідати науковому вираженню вченого, мати кваліфікований стиль.

Згадуючи про Науково-дослідний інститут Карпатознавства часів Миколи Вегеша неможливо оминати роботу над колективною монографією «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців», що побачила світ під грифом інституту у 2002 році. Полишаючи осторонь той факт, що Микола Вегеш став головним редактором видання і автором лівової частки вміщених у ньому матеріалів, хочеться вказати інше. Авторів цього нарису довелося місяць-два спільно з професором займатися упорядкуванням, «шліфуванням», уніфікацією, оформленням матеріалів. Працюючи цілими днями в приміщенні інституту Карпатознавства, було у повну силу видно неприхований «фанатизм» історика. Його характерні риси настільки розкривалися, що граничили з безмежною самовіддачею науці, жертвовності праці тощо. Наукова скрупульозність, уважність, багаторазова перевірка конкретних моментів – здавалося, що ось-ось все це повинно людині набриднути. Та ні. Коли Микола Вегеш відчував, що ми дещо не встигаємо, робив паузу. І далі знову до роботи. Проникнувшись таким «скаженим» темпом, дедалі ставало легше. Запал та енергія моментально передавалися іншим. Врешті-решт це було приємно. До того ж, поряд із серйозним ставленням до виконуваної роботи, вчений не втрачав здатності жартувати.

І знову ж таки науковий «альтруїзм» Миколи Вегеша проявився в повну силу. Переживаючи, як ніхто інший, за кінцевий результат, він взяв на себе частину матеріально-фінансових витрат, що безумовно прискорило процес підготовки цієї унікальної у своєму роді праці до видання. На початку ХХІ століття це виглядає, принаймні у нас в Україні, своєрідним феноменом.

Далеко не всі якості керівника, які притаманні натурі романтика-дослідника історії рідного краю, нам вдалося показати у цьому нарисі.

Весною 2002 року Науково-дослідний інститут Карпатознавства відсвяткував свій 10-літній ювілей. За цей час здійснено десятки науково-дослідницьких експедицій, проведено сотні різнопланових акцій (конференцій, круглих столів, презентацій тощо), видано двадцять наукових збірників «Карпатики» та десятки різноматематичних монографій. Інституту дійсно є чим пишатися. Адже його здобутки це показник високого наукового потенціалу багатьох вчених, які упродовж десяти років активно працювали в царині карпатознавства. Одне із почесних місць серед творців

авторитетності інституту в наукових колах належить його директоріві, доктору історичних наук, професору Миколі Вегешу, який показав себе талановитим організатором науки й успішним фахівцем-професіоналом з проблем карпатознавства.

Завершуючи нарис про життєвий і творчий шлях професора Миколи Вегеша, залишається сподіватися, що вдалося об'єктивно й реально відобразити основні його етапи. Спроба такого характеру є природною реакцією на активну трудову діяльність одного із відомих українських вчених, який за короткий час своєю науково-педагогічною працею привернув увагу громадськості і змусив про себе говорити як про авторитетного дослідника історії. І це не голосні слова.

Коли людина підходить до певного вікового рубежу, вона озирається на своє минуле з однією метою – глянути на зроблене за цей час. Миколі Миколайовичу у день свого 40-річчя є на що оглянутися. Його науковий доробок по нинішнім міркам є досить вагомим. Причому діапазон його творінь є широким і, що найголовніше, якісним: монографії, брошури, науково-популярні видання, навчально-методичні посібники, програми і плани семінарських занять, наукові, історико-краєзнавчі та літературознавчі статті, рецензії, прокламації, звернення, інтерв'ю. До цього слід додати організацію, проведення та участь у десятках наукових конференцій, серед яких є крайові, всеукраїнські й міжнародні.

Микола Вегеш є добрим педагогом, відповідальною й вимогливою людиною. Він виховує вже нове покоління вчених, яким завтра-післязавтра прийдеться продовжувати традиції закарпатської науки, гідно її представляти на різних рівнях. Він користується широкою повагою серед своїх вчителів, колег-учених, учнів, близьких і рідних. Усі вони зичать ювілярові щасливих і довгих років життя, подальших наукових здобутків, фізичних та творчих сил! А знаючи, що Микола Вегеш сповнений нових задумів на майбутнє, віримо, що ці побажання стануть реальністю. Тож нехай так і буде!

АНДРІЙ ДУРУНДА

ТРУНОК ЧАШІ ЧАРІВНОЇ, АБО СЛУГА МНЕМОЗИНИ...

Єдина справа історика – розповісти
все, як було.

Лукіан.

Є науковці, які до стрімкої докторської вершини шкандибають десятиліттями, та так і не досягнуть її. Або аж у поважній старості ступнуть на неї.

Є такі, які навіть не мріють про цю високу наукову висоту-збабу, знайшовши затишок під крильцем кандидатської...

Але є відчайдухи, які на однім подиху долають цю складнющу гору... Серед таких – молоді доктори наук Ужгородського національного університету Василь Різак, Любомир Белів, Мирослава Фабіан, Світлана Медвідь-Пахомова...

До цього поважного гурту у віці всього 36 літ чотири роки тому приєднався міжгірчанин Микола Вегеш – нині 40-річний доктор історичних наук, професор, завкафедрою політології УжНУ, директор Науково-дослідного інституту карпатознавства...

Автор понад 600(!) опублікованих наукових праць, 40 окремих наукових і науково-популярних видань. Такого ваговитого здобутку вистачить на кількох поважних навіть столичних професорів...

Нічим особливим не вирізнявся він з-поміж своїх однолітків: навіть у шкільному атестаті зрілості середній бал був 4,5. Хіба що перечитав гори книг. Та до знемоги в тілі ганяв футбольний м'яч.

Одразу по закінченні Міжгірської школи вступив до Івано-Франківського педінституту. Відтак з дружиною Анастасією вчителювали в Синевирі. Ходив по верховинських хатах. Записував свідчення очевидців подій березня 1939-го. Тих, хто знав Августина Волошина... Це цікавило, вабило. Було ніби свого роду хобі. Але йому попервах навіть не мріялося про захмарну наукову кар'єру.

Та щоденна тяжка і натхненна праця, рано чи пізно, а дасть свої плоди. Вона і тільки вона – цариця всього, досягнутого людством. Життя, як наголошував Гораций, нічого не дає без труда.

Усвідомлював це повною мірою Вегеш чи ні – сказати важко. Але він трудився. Як віл.

А потім – як прорвало: впродовж сімох років нікому не відомий учитель з гірської глибинки захистив кандидатську і докторську дисертації і став у ряд найвизначніших істориків не лише нашого краю, але й України.

Як це сталося?

Що за феномен?

Перст її величності Долі?

Збіг обставин?

Неймовірна верховинська працездатність?..

Але ж трудолюбивих – багато, а молодих професорів, які витягнули все своїм горбом, - так мало...

... У кожної людини є великі дні, які сяють-виблискують у ній, мов щедро облита сонцем пречудесна липнева полонина.

Для Миколи Вегеша таким було 25 вересня 1998 року – день захисту докторської. З цього дня, як з високої гори, доквіл краще виділося, згадувалося.

... У вікна готельного номера обережно зазірала передсвітанкова пора, мовби й собі цікавилася, чи спокійно спить закарпатець у Києві та що йому сниться.

А Миколі не спалося.

Хвилювалося.

Думалося.

Як воно буде сьогодні?

Один з трьох офіційних опонентів його дисертації ужгородський історик Іван Король мирно посопував на сусідньому ліжку. Приїхав у столицю, як і він, Микола, вже тиждень тому, аби допомогти, підтримати... Увечері допізна читав-перечитував текст, з яким нині має виступити на засіданні вченої ради...

Микола теж лежав, з якоюсь жагою вдивляючись у темні очі київської ночі, за якою наставала нова, така важлива й особлива для нього. Нині повинна приїхати з Ужгорода його Анастасія, дружина. Вона була і на захисті кандидатської. І на захисті докторської буде. Це – добре: з усієї рідні – хоч вона поруч, близька душа.

... З нею, другою половиною, йому поталанило. Розуміє його. Без самовідданої помочі жінки чоловікові важко чогось досягти. Йому десь доводилося читати, що нема нічого гіршого, аніж зв'язати свою долю з жінкою лиш тому, що вона прекрасна й молода. Його Анастасія, крім вроди й доброти, ще й терпляча. Бо скільки днів і ночей він лишав її, просиджуючи по бібліотеках та архівах України, Росії, Угорщини, Румунії, Словаччини... Якось би, може, плюнула й на нього, і на науку. А вона – розуміла, сприяла, чим могла, синочків сама ростила-нянчила.

Йому згадався той день, коли познайомився з нею. Це було на початку третього курсу. Влітку, як і впродовж усіх своїх чотирьох вузівських літ, він проходив

педагогічну практику в піонерському таборі „Хімік” села Вістова Калуського району. Тож завітав до однокурсниці Тані Ковадло, з якою влітку разом працювали з дітьми. Юнаки-історики часто навідувалися до дівчат-філологів, аби не лише погомоніти, книжку чи конспект позичити, а разом „на халяву” й поїсти...

Микола Вегеш тільки-но повернувся з інститутських занять. Ректор вузу видав наказ, згідно з яким студентів у навчальний корпус, одягнутих абияк, не пускали. Костюм, сорочка, краватка. „І це, мабуть, правильно, - не раз уже потім думалось Миколі. – Зустрічають же по одежі... Інтелігент має бути інтелігентом. А де його виховувати, якщо не в педвузі?..”.

І він, не скинувши з себе тої „парадної” одежі, чогось пішов до Тані.

Там і побачив Анастасію. Скромненько сиділа на ліжку, на колінах тримаючи дипломат, писала-конспектувала науковий комунізм.

Таня стрепенулася, чемно запросила Миколу присісти, а сама взялася чистити картоплю – перший студентський, як і на Верховині, хліб. Бігом на кухню. Насмажила. Принесла. Всі дружно смакували прямо із сковорідки. Миколі чогось не лізла в горло та їжа. Йому раптом у серці щось вселилося – світле таке, щемливо-неспокійне, тепле... Як сонечко. Це була Анастасія Бурка – теж третьокурсниця. Студіювала російську філологію.

Звідтоді життя для нього змінилося. Мовби з другим крилом полетів. Куди лиш не ходили разом з Анастасією – кінотеатри, виставки, театри, дні народження в друзів, свята... Все життя раптом стало великим празником.

- Тобі ім'я Анастасія дали, мабуть, на честь славетної красуні Роксолани – Насті Лісовської. Може, вона в твоєму селі й народилася? – запитував.

- Не знаю, можливо, й народилася в Жовчім. А щодо мого імені... Просто в мене обидві бабусі – по батькові й по матері – таке ім'я мали...

- Значить, тоді їх назвали заради Лісовської, - не здавався Микола.

Дівчина тихо погоджувалася, тулячи свою голівку до його високого плеча...

При цій згадці Миколі аж тепліше якомсь стало. „Хоч би скоріше приїхала, - ще подумалось йому. – З нею якомсь спокійніше все-таки. Як-не-як, а чотирнадцять літ спільного сімейного життя дають себе знати... Гм-м, життя. Цікава річ. Повна випадковостей. Але випадковість – це є неусвідомлена закономірність. Випадково у тій гуртожитській кімнаті стрів свою доленьку. Але дисертація... Чи це вже така випадковість? Спочатку гадалося – тихенько вчителюватиме, сіючи розумне, добре...”.

У споміні сяйнув вступний іспит до педінституту. Другий екзамен. Історія. Йшов на нього, як на гру. Бо з самісінького дитинства прочитав сотні книг історичної та мемуарної літератури, класику – українську, російську, зарубіжну... Прізвище Миколи Вегеша значилося серед активних абонентів не лише Міжгірської районної, але й Закарпатської обласної бібліотек... Тож іспиту не боявся. Одне з питань було про кінець монголо-татарського ярма. Відповів вичерпно. Назвав монгольського хана Ахмата.

- Не Ахмат, а Ахмет, - поправила його екзаменатора. Йому б замовчати: це ж не жарти, а вступний іспит. Але він не міг.

- У всій науковій літературі написано Ахмат, - не погодився абітурієнт.

- Вона підозріло і гостро глипнула на такого нахабу:

- З викладачами не дискутують.

І поставила тільки задовільно...

Чого-чого, а такого Микола Вегеш не чекав ніяк.

Та все ж у тому 1979-му був зарахований студентом історико-педагогічного факультету Івано-Франківського педінституту – нині Прикарпатський університет, витримавши конкурс з восьми (!) осіб на місце...

„Нині – п'ятниця, - згадалось йому. – Цей день, як чув від людей, сприятливий для кохання. Кажуть, якщо у п'ятницю їй кондош (пастух свиней) піде свататися – буде мати щастя, бо дівка за нього віддасться. Цікаво, чи віддасться за нього сьогодні, якщо так можна сказати, докторська?..”.

Встав. Закурив.

Одягся у чорний фрак, білу сорочку, чорний метелик.

Скоро з Іваном Королем були в інститутському кабінеті доктора історичних наук Степана Віднянського.

- Ти зривасш захист, Миколо, - відразу почав докоряти Степан Васильович.

- Чого? – аж перелякався.

- Як ти вдягся, чоловіче добрий? Хто так на захист йде? Тебе в фракці не зрозуміють учені люди. Це тобі не твоя Західна Європа, а Київ...

„А Київ хіба не Європа?” – хотів спитати, але це було б занадто. Віднянський говорив нервово. Це відчувалося.

10 година. Інститут історії України НАН України по вулиці Грушевського.

3-й поверх. У залі – цвіт історичної науки нашої держави. За круглим столом – члени вченої ради. Поруч, уже за столом прямокутним, президія. Їй окремо, збоку від них, самотиною – він, здобувач Микола Вегеш.

За всім тим дійством спостерігають кількадесят глядачів.

- На засіданні спеціалізованої вченої ради присутні 17 з 21 затвердженого члена ради: в тому числі 4 доктори історичних наук з профілю дисертації, що захищається. Необхідний кворум є, - сповістив голова ради академік Валерій Смолій.

Роботу розпочали.

- На порядку денному нашого засідання – захист дисертації кандидата історичних наук, доцента кафедри політології Ужгородського державного університету Миколи Миколайовича Вегеша „Закарпаття у контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни”, поданої на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – всесвітня історія, - впевнено вів далі головуєчий.

- Офіційні опоненти...

- Й почав перераховувати прізвища професорів, докторів історичних наук, заслуженого діяча науки України Станіслава Кульчицького, Івана Короля з міста над Ужем, Володимира Трошчанського – головного наукового співробітника Інституту соціології НАН України.

Микола Вегеш дивився на членів ученої ради – академіків Валерія Смолія, Петра Тронька, докторів наук Пінчука, Соханя, Майбороду, Горбика... Він їх усіх знав не лише по їхніх виданнях, які вони з автографами дарували молодому вченому на найрізноманітніших наукових конференціях і симпозіумах, учасником яких був верховинець.

Знав, як шанобливо ставляться до нього. Тож не міг, не мав права їх підвести зараз.

Тим часом перераховували необхідні документи його особової справи.

Вегеш чекав, коли йому нададуть слово для викладу основних положень дисертації. І – нарешті...

- Вельмишановний пане голову! Вельмишановні члени спеціалізованої вченої ради! Вельмишановні присутні! – розпочав.

Хвилювався вже менше. Поринув у свою стихію, мов риба – у воду. Говорив, що предметом даного дослідження є міжнародне становище Закарпаття, його політичний і національно-культурний розвиток напередодні Другої світової війни... Хронологічні межі роботи охоплюють період від вересня-жовтня 1938 р., коли політичні сили

Закарпаття активізували свою діяльність в боротьбі за автономні права і незабаром їх здобули. до кінця березня 1939 року – проголошення незалежності Карпатської України та початкового періоду окупації краю військами гортистської Угорщини.

На перший погляд може здатися, що незначні хронологічні межі дисертаційного дослідження. Однак саме наприкінці 30-х років у Закарпатті відбувалися події, що набули величезного резонансу далеко за його межами. У 1938-1939 рр. український народ Закарпаття в черговий раз переконався, що тільки незалежна Україна може бути гарантом безпеки краю. Виходячи з цього, незаперечним буде твердження, що існування Карпатської України як автономії, а згодом і незалежної держави, прискорило процес возз'єднання всіх українських земель в єдиній Українській державі.

Метою цієї дисертаційної роботи є дослідити міжнародне становище Закарпаття напередодні Другої світової війни та вплив міжнародного фактору на суспільно-політичний та національно-культурний розвиток краю. Для її розв'язання автор намагався вирішити ряд конкретних завдань...

Перерахував їх. 15 пунктів!

Говорив про джерельну базу роботи, її новизну.

- Практичне значення дисертації полягає в тому, що вирішення в комплексі важливої наукової проблеми дає можливість заповнити суттєву прогалину в історії України, дозволяє по-новому підійти до розв'язання низки питань вітчизняної історії. Наведені матеріали можуть бути використані в навчальному процесі, зокрема, при вивченні курсу історії України, Чехословаччини, міжнародних відносин, у відповідних спецкурсах з українознавства та історичного краєзнавства.

І згадалося йому, як йшов у науку. Важко йшов, шукаючи себе. Спочатку, за рекомендацією професора-опришкознавця Грабовецького, подався в Київ, саме в цей Інститут історії України НАНУ, аби прикріпитися. Так як ще студентом досліджував запорозьке козацтво – думав, що цю тему схвалять.

Але її не підтримали. Порадили на той час актуальнішу: історію пролетаріату на Україні.

Послухався. З головою занурився в літературу. Але нутром відчув: це не його.

Поїхав до Львова. Тут підказали ще злободеннішу: „Зародження марксизму на західноукраїнських землях”. Знову добросовісно засів за літературу. І знову відчув: не лежить душа, хоч убийся.

Подався до Ужгорода, де й прикріпився до кафедри історії СРСР. Тут йому підбрали нову тему дисертації: „Соціалістична індустріалізація і колективізація в радянській історіографії”.

З усією молодечою енергією почав вивчати-конспектувати море літератури, найрізноманітніших документів. Нудно. Нецікаво. Мов страву несолону ковтати.

Зізнався якось про це дружині.

- Доки ти перебиратимеш ті теми, Миколо? – спитала. Скільки можна? Знаєш прислів'я: „Хто вибирає, той збирає”. Дивись, щоби і в тебе так не вийшло...

Що втішного міг відповісти їй?

А в березні 1990-го... Закарпатська влада дозволила (уперше!) відзначити 51-річницю Карпатської України. Микола брав найактивнішу участь у всіх тих заходах. Непомітно для нього самого романтика того періоду Срібної Землі захопила його і він начисто забув про „індустріалізацію та колективізацію в історіографії”. У свої обійми держаю чого дослідника взяла така близька і чарівно-таємнича Карпатська Україна.

Як добра чаклунка, заворожила.

Мов сонце-диво, осліпила...

І він сміливим, могутнім кроком пішов до неї, по архівах, що неохоче відкривалися, по людях, які у своїй пам'яті носили безцінні зерна правди тих днів...

Цікавився січовими стрільцями з Негрівця. Синевира... Тими, хто був репресований червонозоряними визволителями... Голодомором... Але про це в 1990-му періодика писати ще боялася. Часи ще були комуністично-радянські. І тільки міжгірська районна газета „Радянська Верховина” (нині „Верховина”) – тоді орган всемогутнього райкому компартії – не побоялася помістити понад півсотні статей ще нікому не відомого історика-дослідника М.Вегеша, за що потім здобула призове місце в загальноукраїнському газетярському конкурсі. Матеріали мали такий великий резонанс у читачів, що один номер газети замість 2 копійок спритники продавали за 5 крб.!

Якось Микола в Хусті побачив на стовпі приклеєну газету з його статтею.

- Продайте мені одну, - попросив кіоскера.

- Вам, як автору, можу продати дешевше, - упізнавши його, мовила.

- От що значить сила правдивого друкованого слова, - якось мовив Миколі міжгірський журналіст Василь Пилипчинець, з яким вони немало написали разом.

Та скося на це дивилася місцева ще комуністична влада, яка, хоч і дихала вже на ладан, та не хотіла здавати позиції ново рошеним „буржуазним націоналістам”.

Але нові часи, перебудовчі, були надворі. Чиновник відкрито заборонити вже не міг. Але в його арсеналі були давно апробовані методи. Раптом „Радянська Верховина” отримує лист від жительки села Ізки Марії Тарабій: „Прошу Вас... допомогти мені повернути гроші на підписку на газету „Верховина” за 1993 рік, бо за останні два роки газета втратила своє лице і стала нецікавою. В ній, крім статей вічного революціонера Гнепи та панів рухівців, а особливо Клевця, Пожара та Вегеша, нічого не печатають. Уже набридли їх статті...”.

Журналісти районки розгублено дивилися один на одного. Вони не вірили написаному. І не полінувалися, гайнули в Ізки, знайшли ту „скаржницю”, листа їй показали.

- І як Господь носить на землі таку нечисть. Я десятки років виписую „Верховину”, торік на неї перша заповнила абонент, читаю від першої до останньої сторінки, а тут – на тобі... Хотіла б я побачити оту гадину, що мене підставила... Усі названі там автори мені найбільше і подобаються... – обуренню жінки не було меж.

А оту „гадину” не треба було довго шукати, голови сушити, хто така...

Але пробитися Вегешовим статтям на обласні чи загальноукраїнські газетно-журнальні простори було неможливо. З усіх часописів надходили тактовні такі відмови у публікації якогось там шкільного вчителя-історика-революціонера з Карпатських гір.

В один із днів Микола із Синевира приїхав у Міжгір'я до батьків. Він часто навідувався до них. Туди й пошту адресував.

- Там тобі якийсь великий конверт, - одразу мати. Вона теж не дуже схвалювала всі оті писання сина. Сидів би собі, мовляв, тихо, як інші, не висовувався...

Взяв у руки.

- Мабуть, знову повернули, - мовив уголос, розкриваючи його.

Ненька лише зітхнула. Бо чим могла допомогти сину? Хоч бачила, що він старається, б'ється, мов риба об лід. – Мамо, та це – гранки статті „Августин Волошин і Карпатська Україна” з журналу „Дзвін”, - аж вигукнув зраділо.

І тої миті згадався недавній, дуже радісний лист головного редактора письменника Романа Федоріва про цей матеріал: „Отримав. Гарно. Дякую. Обіймаю”.

І в третьому номері „Дзвону” за 1991 рік публікація побачила світ, а світ увидів її, а з нею – і настирливого, й сміливого дослідника Вегеша... Це був прорив, великий прорив. Микола аж сявав від щастя-радісті: значить, марно не труди, значить, це треба...

Згодом друкованих матеріалів будуть не десятки – сотні, й коли тільки поступав у заочну аспірантуру – мав їх аж п'ятдесят (!) Подібним не можуть похвалитися навіть деякі професори...

Вегеш мовби забувся на якусь мить – і отямився. Учені мужі продовжували обговорення дисертації.

Щиро дякував за високу оцінку його скромної роботи.

Оголошено перерву.

Таємне голосування.

Лічильна комісія.

Вийшов у коридор. Покурив.

- Не переживай, Миколко, - ніжно йому дружина. – Все буде добре...

Знову всі зайняли свої місця. У напруженій тиші прозвучав вердикт: з 17 членів ученої ради 16 проголосували за присвоєння йому, Миколі Вегешу, докторського звання. Один бюлетень виявився недійсним...

А в Миколинім споміні задзвеніла та щаслива днина – 12 травня 1984 року. Весілля в Калинівці (уже пізніше, в роки незалежності, селу повернули його давню назву, яку могла чути Роксолана - Жовчів). Несамовито цвіла галицька земля з яблунями та вишнями біля хати Бурків, душі молодих розквітали, і все те весільне буйство, густо пересипане весільними народними обрядами, тривало два дні.

На другий по свадьбі день Микола поїхав у свій педінститут складати іспит з історіографії нової і новітньої історії. Відповідав блискуче. Коли викладач Іван Пендзей записав у залічковку „відмінно”, то зауважив, що втомлено виглядає студент Вегеш. Мабуть, напружено готувався до екзамену.

- Справді, цілу ніч не спав, - зізнався. – У мене було весілля.

Іван Васильович від подиву аж завмер.

- Оце діла-а, оце студе-ент, - тільки й мовив...

- Бачите, - звернувся раптом до господаря кабінету Степана Віднянського доктор історичних наук Юрій Пінчук, біограф Миколи Костомарова. – Ви сьогодні дорікали Миколі Миколайовичу, що він у фракці з'явився на захист дисертації. А йому не зауваження треба давати, а приклад з нього брати. Микола Вегеш по-європейськи не лише працює, але й одягається.

Всі зааплодували, а Віднянський тільки руками розвів, мовляв, добре – що добре...

Всі притихли.

- У 1994-му, члени воловецької районної організації „Просвіта” висунули Миколу Миколайовича кандидатом у народні депутати України по Свалявському виборчому округу номер 173... І добре, що він не став депутатом, - стишено додав. – Вегеш набагато більше користі приніс і ще принесе на поприщі історичної науки, аніж сидячи в сесійній залі. Там може сидіти будь-хто, а ось науку будь-хто рухати не буде. У науці треба робити, а не лише язиком молотити...

Всі реготнули.

Якось зречено дивився на Короля Микола: що ще втне? Ну, навіщо це все історикам-світилам України здалося? Мабуть, уже нічого в його арсеналі не залишилося, і це добре. Нарешті. Та помилився Микола. Слово через деякий час знову взяв Іван Федорович. Не тільки Вегеш, але й усі присутні з цікавістю чекали, що ще мовить ужгородець.

- Ми всі з вами вийшли з Маркса-Енгельса-Леніна. Такі були часи. Але не обминула чаша сія і Вегеша, хоч він і виступає як великий націоналіст, - переможним поглядом обвів притихлих, - й справа в тому, що в Міжгір'ї його бездітна, покійна, вже,

на жаль, тітка Ірина подарувала Миколі хату, яка знаходиться на розі вулиць Маркса і Енгельса. Тож як би він не відхрещувався, а від марксизму йому не відійти...

Всі реготнули.

- Але цього мало, - продовжував Король.

„Господи, що він ще придумав?“ – вдивлявся в нього Вегеш.

- Прийшов у світ пан Микола – 28 листопада, а саме 28 листопада народився і Енгельс. Правда, скоріше на 142 роки...

Сивоголові академіки й професори, плещучи в долоні, усміхалися і якимось ніби поновому глянули на Миколу. Чи йому просто так здавалося?

- Іване Федоровичу, - аж замолився Микола, - ви так втяли. Я сидів, як на голках. Хоч тікай з тої гостини. У декого взагалі міг сердечний приступ статися...

- Ні, Миколо. В Києві менше заздять, як у нас, в Ужгороді. Тут, якщо бачать, що людина прагне, трудиться, - їй допоможуть, а не палиці в колеса ставлять. Гадаю, ти сам переконався в цьому.

- Нічого абсолютно не маю проти, добрі люди. Але така вже людська природа, що все тобі можуть вибачити, окрім успіху. Ця хвороба географії і соціального забарвлення не має... А я волію робити, а не хвалитися...

ВАСИЛЬ МАРИНА

ВІН ВІРИТЬ У НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ ЗАКАРПАТЦІВ

Про нього писати і легко, і, водночас, важко. Легко тому, що я знаю Миколу Вегеша вже не один рік, уважно стежу за його науковими розвідками, вважаю його своїм соратником.

Микола Вегеш народився 28 листопада 1962 року в мальовничому містечку Міжгір'ї. Символічно, що в цьому ж районі побачив світ славетний син українського народу, президент незалежної Карпатської України Августин Волошин, про якого десятки статей написав Микола Вегеш. Подібно, як професор Володимир Грабовецький, славний дослідник карпатських опришків, родом із прикарпатського села Печеніжина, де 200 років до його народження з'явився Олекса Довбуш.

Герой цього нариса досить швидко дійшов висновку, що його покликання бути істориком. Після закінчення міжгірської середньої школи у 1979 році вступив на історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту, який закінчив у 1984 році. Тоді ж одружився, має двох дітей – першокласника Ігоря та дворічного Іванка. У 1984 році почалася педагогічна діяльність Миколи Вегеша у Синевирській середній школі. Молодий педагог досить швидко зарекомендував себе як висококваліфікований фахівець. Доказом цього є той факт, що 23-річного історика колеги обрали головою методичного об'єднання вчителів історії Міжгірщини. Його постійно залучали до перевірок районних та обласних олімпіад, неодноразово запрошували приймати вступні іспити на історичному факультеті Ужгородського державного університету.

Працюючи в школі, М.Вегеш не припиняв займатися науковою діяльністю. Перша його наукова розвідка з'явилася в 1990 році і була присвячена Августину Волошину. До речі, він першим з істориків Закарпаття написав об'єктивну статтю про свого славетного земляка. Йому вдалося «по людях» визбирати чи не всі книги Волошина, записати спогади про нього. Тоді він зрозумів, що люди не випадково зберігали ці книги, по яких вчилися вони та їхні батьки. На той час М.Вегеш готувався до вступу в аспірантуру УжДУ, яку незабаром закінчив. Хочу відзначити той факт, що у 1990 році жоден український журнал чи газета, за винятком галицької періодики, не

наважувались друкувати матеріали, у яких схвалювалася діяльність так званих «українських буржуазних націоналістів». Треба віддати належне міжгірській газеті «Радянська Верховина», яка хоч і була органом районного комітету КПУ, але не побоялася і розпочала подачу серії статей молодого і нікому на той час невідомого історика. Вірте чи ні, але номери газети, вартістю 2 копійки, шукачі легкого життя перепродували на вулиці за 5 карбованців. Міжгірську газету можна було прочитати в Ужгороді та Хусті прямо на стовпах. Микола Вегеш постійно добрим словом згадував колектив газети, яка, опублікувавши понад 50 його статей, дала дорогу в життя молодому вченому. Немала заслуга історика в тому, що колектив газети здобув призове місце у конкурсі українських газет, який проводила Спілка журналістів України.

Однак були і курйози. Одного разу редакція газети одержала листа від жительки села Ізки Марії Тарабій: «Прошу Вас... допомогти мені повернути гроші на підписку на газету Верховина за 1993 рік, бо за останні два роки газета втратила своє лице і стала нецікавою. В ній крім статей вічного революціонера Гнепи та панів рухівців, а особливо Клевця, Пожара та Вегеша нічого не печатають. Уже набридли їх статті» (помилки не виправляю – В.М.). Редакція, не довго думаючи, вирішила відвідати незадоволену. Вийшли у повному складі. І що з'ясувалось? Ось що писав з цього приводу редактор газети М.Д.Красняник: «Заходжу до хати Марії Василівни Тарабій – єдиної в Ізках з таким прізвиськом, яка є передплатником «Верховини». Господиня зустріла привітно, радісно, але коли ознайомила з цим зверненням, то враз засмутилася: «І як Господь на землі носить отаку нечисть. Я десятки років виписую «Верховину», торік на неї перша заповнила абонемент, читаю від першої до останньої сторінки, а тут на тобі... Хотіла б я побачити оту гадину, що мене тут підставила. Я б їй усе сказала, що про неї думаю... А заодно відзначу, що усі там названі автори мені якраз подобаються і я їх статті охоче перечитую. Ось так то». Коментарі, мабуть, зайві.

Наука – найперше у житті Миколи Вегеша. Я завжди дивувався його працелюбності. Готуючи книгу «Карпатська Україна в 1938–1939 роках», яка незабаром побачить світ, він працював по 12–14 годин на добу. А якщо до цього додати, що він паралельно писав науково-популярну книгу про В.Гренджу-Донського, яка теж найближчим часом з'явиться на полицях книжкових магазинів області, то це видається нерéalним. Опублікувати за неповних три роки більше 130 праць і до того вичитати за семестр немалий за обсягом курс лекцій, мабуть, під силу тільки йому – людині, яка є фанатом своєї справи.

За період навчання в аспірантурі Микола Вегеш, під керівництвом відомого українського вченого професора В.Є.Задорожного, завершив роботу над написанням кандидатської дисертації «Карпатська Україна в 1938–1939 роках: соціально-економічні і політичні аспекти». Друкувався в таких авторитетних виданнях, як часописи «Дзвін», «Наука і суспільство», «Сучасність», «Заповіт», «За вільну Україну», в усіх закарпатських газетах, за винятком «Єдинства» та «Подкарпатської Русі». Визнання історика відбулося тоді, коли одна за одною з'являлися його публікації за кордоном. Цьому він завдячує перш за все дочці відомого українського поета і письменника Василя Гренджі-Донського – Зірці, з якою постійно підтримує зв'язки. Нещодавно вони зустрілися в Міжгір'ї під час святкування річниці з дня народження «карпатського солов'яка». За публікацію серії статей про В.Гренджу-Донського Микола Вегеш був удостоєний диплома лауреата премії імені Василя Гренджі-Донського.

У 1992 р. американське видання «Карпатський Союз» опублікувало статті М.Вегеша «Перший літописець Карпатської України» і «Лекції про Гренджу-Донського». Тоді ж торонтський часопис «Новий шлях», а згодом газета «Україна і світ», надрукували його статтю «Учень Тараса Шевченка». До речі, ця праця вченого

спочатку з'явилася у Канаді і США, а вже потім на Україні. І не тому, що автор її не пропонував. Редакція одного шанованого українського журналу відповіла, що ця постать невідома на Україні, хоча причина відмови була далеко не ця. Для багатьох редакторів Гренджа-Донський продовжував залишатися зрадником і націоналістом. Минулого року праці Миколи Вегеша були надруковані в лондонському журналі «Визвольний шлях».

Микола Вегеш – постійний учасник наукових конференцій. За три роки своєї наукової діяльності прийняв участь у 30 конференціях, 8 з яких були міжнародними. Виступав з доповідями, як правило, з питань історії Карпатської України. І хоч не всім це подобається, але М.Вегеш є чи не єдиним в Україні спеціалістом з даної проблеми. Здавалося б, життя цієї людини пов'язано виключно з історичною наукою. І раптом... стало відомо, що вчений висунутий кандидатом у народні депутати України по Свалявському виборчому округу №173.

«Мене висунули члени воловецької «Просвіти», яку очолює історик і мій давній товариш Іван Лопіт, – каже М.Вегеш, – я їм відмовити не міг. І не жалію. А що стосується передвиборчої агітації, то в її ході буду добиватися одного – щоб люди, незважаючи на пасивність, зумовлену економічними негараздами, по-перше, всі як один прийшли голосувати, бо від того, яким буде парламент, залежатиме майбутнє України, а по-друге, щоб віддали свої голоси тим, хто хоче бачити нашу державу демократичною, правовою, і виступатиме за радикальні реформи. Я вірю в це. Я вірю у національну свідомість закарпатських українців, які колись, у 39-му, в аналогічній ситуації майже одноставно проголосували за незалежну Карпатську Україну. З них ми повинні брати приклад».

Ось таким він є – вчений і педагог, а, можливо, незабаром і політичний діяч, Микола Вегеш. Тож побажаймо йому успіхів у нелегкій політичній боротьбі на шляху до українського парламенту.

ВАСИЛЬ ТУРЯНИЦЯ

НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ЛЮДИНА

Про таку людину як доцент кафедри історії України Ужгородського державного університету Микола Миколайович Вегеш писати і легко, і, водночас, важко. Легко тому, що знаємо особисто колегу вже не один рік, знаємо добре і його творчий доробок. Важко, бо хотілось би об'єктивно донести до читача свої судження про нього як науковця – дослідника майже незайманих пластів рідної історії, педагога, який своїм прикладом, своєю невтомною працею відкриває молоді двері у нелегкий і чарівний світ науки історії, вміло передає набуті знання своїм вихованцям, людину – з якою спілкуючись, черпаєш щось і для себе і не жалкуєш, як це буває з деякими співрозмовниками, про даремно згаяний, змарнований і втрачений час. А ще – на що ми рідко, а то й взагалі, не звертаємо уваги – сім'янина.

В одному із наймальовничіших куточків нашого неповторного Закарпаття в дні відзначення свята святого Миколая, котрий за повір'ям приносить у трудолюбиві сім'ї свої подарунки, благословився на світ у верховинській хаті в сім'ї милої парочки Миколи Юрійовича і Ганни Йосипівни Вегешів з Міжгір'я первісток – хлопчик. Хоча в оселі горян і був уже Микола – господар, подружжя за доброю народною традицією, що передавалася з покоління в покоління, дало новонародженому ім'я Микола – в знак поваги до святого Миколи. 28 листопада 1962 року і є тим днем, коли Микола і Ганна отримали безцінний подарунок – сина. Саме з цього дня і починається велика дорога у світ малого Миколи Вегеша.

Варто згадати, що ця земля зеленочубих гір, стрімких потічків, берегиня добрих народних традицій і звичаїв подарувала перед цим і таких славетних синів України: Августина Волошина – президента Карпатської України, видатного педагога і продовжувача добрих справ Олександра Духновича; Василя Гренджу-Донського – «верховинського соловейка», співця Правди і Волі; Петра Скунця – поета, одного з найталановитіших нині на Україні.

Спливали води гірських струмочків і рік, бігли роки, неблаганний час робив своє. Незчувся юнак Микола Вегеш, як пролетіли дитинство, шкільні роки. Прощальний випускний вечір, прощальний вальс. Разом із однокласниками іде він зустрічати сонце. Цей світанок, промінці вранішнього сонця, початок першого дня самотнього життя ще раз йому підтвердили давно виношувану мрію: «Вірно обрав собі дорогу. Хай сумніви не зупинять тебе на ній. Нелегка вона. Не впадай у відчай. Пам'ятай завжди про свою любов до рідного народу. З рідним народом, його коренями – ти Людина, без них – перекотиполе!..» – Миколо-мрійнику, що вже задумав? – почулося з веселої юрби випускників. – Іди до нас, бо від сьогодні наші стежки-доріжки йтимуть по різних паралелях і меридіанах нашої матінки-Землі.

Микола зрозумів: його покликання – історія. Від хлібосольного порога батьківської хати пролягла дорога випускника Міжгірської середньої школи 1979 року до дверей храму вищої школи – історико-педагогічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту. Роки навчання у вузі промайнули теж швидко. Лекції, семінари, підготовка рефератів і виступів на наукові студентські конференції не давали йому марно гаяти час. Та й сам не хотів, бо не хотів зрадити своїй улюбленій мрії – бути істориком. Знав, що це час набиратися уму-розуму, час формування себе як історика, особистості. І залишилися добрі спомини у нього про свою альма-матер, яку закінчив у 1984 році. Добрим словом згадає він сьогодні своїх мудрих наставників і, зокрема, професора Володимира Васильовича Грабовецького.

...Знову випускний. Знову кличе нова дорога у нові світи. На цей раз як вчителя історії на рідну Міжгірщину – у Синевирську середню школу. Там з 1984 року і розпочав свою педагогічну діяльність молодий спеціаліст Вегеш, учитель Микола Миколайович. Маючи ґрунтовну підготовку з історії, методики, педагогіки і психології молодий педагог досить швидко зарекомендував себе як висококваліфікований фахівець. Доказом цього є і те, що 23-річного історика колеги обрали головою методичного об'єднання вчителів історії Міжгірського району. З ентузіазмом і знанням справи він поринув у роботу на педагогічній царині. Його постійно залучали до перевірок робіт на районних і обласних олімпіадах, неодноразово запрошували приймати вступні іспити на історичному факультеті Ужгородського державного університету. Сіючи добре, розумне і вічне зерно в душі своїх вихованців, він не полишав наукову роботу. Вчитель добре розумів: навчаючи інших, вчися і сам, поглиблюй свої знання; ти не повинен бути урокодавцем і до цього не можеш докотитися; треба й далі збагачуватися новими знаннями, бути вчителем-дослідником, адже цього вимагає сьогодення – йде переоцінка цінностей, відкриваються нові факти, нові дані. Осягнути все це може лише людина, яка любить свою професію, яка повністю їй віддається.

Саме з таких міркувань, оцінок і виходив уже сформований педагог. А тому, працюючи в школі, М.М.Вегеш не припиняв займатися і науковою роботою. З-під його пера в 1990 році з'явилася перша наукова розвідка. І цілком закономірно, що визріла вона на теренах рідної і близької серцю дослідника рідної Міжгірщини. Вона була присвячена славному землякові Августину Волошину. До речі, про нього він згодом напише десятки статей, присвятить його життю і діяльності окремі книги. Скрупульозну роботу провів він у цьому плані. Йому вдалося «по людях» від хати до

хати зібрати і опрацювати чи не всі книги Волошина, записати спогади про нього. Опрацьовуючи емпіричний матеріал, вчитель-дослідник зрозумів, що люди не випадково зберігали ці книги, по яких вчилися вони та їх батьки, берегли в пам'яті добрі згадки про людину, педагога, церковного і культурно-освітнього діяча та президента Карпатської України. Він ще раз мав змогу переконатися, як крило науковця допомагає другому крилу – крилу педагога. Саме вони і тримають на висоті освітянській особистість Вчителя, неповторність Педагога.

І знову нова дорога... І знову дорога до знань. На цей раз – в аспірантуру. Та нелегкою вона була. Хтось із його ровесників, поневірившись на ній, давно б цю ідею облишив і пішов іншою дорогою. Та це було не для Миколи Вегеша. І знову в підсвідомості промайнули слова, що прозвучали на початку життєвої стежини: «Вірно обрав ти собі дорогу. Хай сумніви не зупинять тебе на ній. Нелегка вона. Не впадай у відчай. Пам'ятай завжди про свою любов до рідного народу. З рідним народом, його коренями – ти Людина, без них – перекотиполе!..» Та чи не найкрасномовніше про це сказав сам здобувач в одному з інтерв'ю: «Після закінчення історичного факультету Івано-Франківського педінституту у 1984 році, за рекомендацією професора Грабовецького, я приїхав до Києва в Інститут історії України АН України з наміром прикріпитися до цього престижного і головного для істориків наукового закладу. Навчаючись в інституті, я досліджував соціальну диференціацію у запорізькому козацтві і «жив» феодалізмом. Однак у Києві вирішили, що ця проблема неактуальна. Мені порадили «актуальніше»: історію пролетаріату на Україні. Я відразу поринув у роботу, але скоро зрозумів, що це не для мене. Поїхав до Львова, де мені порадили ще «актуальнішу» тему: «Зародження марксизму на західноукраїнських землях». І знову все спочатку. Перегорнув гори літератури і ще раз переконався, що це не для мене. За рекомендацією доктора історичних наук В.Г.Сарбея поїхав до Ужгорода. Мене привітно зустрів тодішній завкафедрою історії СРСР професор В.І.Ілько і прикріпив до кафедри. Підбрали й нову тему дисертації: «Соціалістична індустріалізація і колективізація в радянській історіографії». І знову те саме: «вивчення документів, історичної літератури. Робота була нецікава і нудна, але таким був час. У березні 1990 року «влада імущі» дозволили святкувати 51-у річницю Карпатської України. Відтоді я знайшов свою тему» (Карпатська Україна. – 1994. – 24 березня).

Треба відзначити ще й той факт, що в 1990 році жоден український журнал чи газета, за винятком галицької періодики, не наважувалися друкувати матеріали, у яких схвалювався так званий «український буржуазний націоналізм». «Треба віддати належне міжгірській газеті «Радянська Верховина», яка хоч і була органом районного комітету КПУ, але не побоялася і розпочала подачу серії статей молодого і нікому на той час невідомого історика. Вірте чи ні, але номери газети, вартістю 2 копійки, шукачі легкого життя перепродували на вулиці за 5 карбованців. Міжгірську газету можна було придбати і прочитати в Ужгороді та Хусті, а то навіть у Києві на площі Незалежності. Микола Вегеш постійно добрим словом згадує колектив газети, яка, опублікувавши понад 50 його статей, дала дорогу в життя молодому вченому. Немала заслуга історика в тому, що редакція здобула призове місце в конкурсі українських газет, який проводила Спілка журналістів України.

Однак були і курйози. Одного разу редакція газети одержала листа від жительки села Ізки Марії Тарабій: «Прошу Вас... допомогти мені повернути гроші на підписку на газету Верховина за 1993 рік бо за останні два роки газета втратила своє лице і стала нецікавою. В ній крім статей вічного революціонера Гнепи та панів рухівців, а особливо Клевця, Пожара та Вегеша нічого не печатають. Уже набридли їх статті». Стиль і розділові знаки нами збережено повністю. Редакція, не довго думаючи, вирішила відвідати незадоволену. Виїхали в повному складі. І що з'ясувалось? Ось що

писав з цього приводу редактор газети М.Д.Красняник: «Заходжу до хати Марії Василівни Тарабій – єдиної в Ізках з таким прізвиськом, яка є передплатником «Верховини». Господиня зустріла привітно, радісно, але коли ознайомила з цим зверненням, то враз засмутилася: «І як Господь на землі носить отаку нечисть. Я десятки років виписую «Верховину», торік на неї перша заповнила абонемент, читаю від першої до останньої сторінки, а тут на тобі... Хотіла б я побачити оту гадину, що мене підставила. Я б їй усе сказала, що про неї думаю... А заодно відзначу, що усі там названі автори мені вкрай подобаються і я їх статті охоче перечитую. Ось так то». Коментарі, мабуть, зайві.

Та не тільки така думка була в деяких земляків Миколи Вегеша. Подібної притримувалися і деякі заядли «дослідники» нашої історії, зокрема доцент Дрогобицького педагогічного інституту кандидат фізико-математичних наук (!) Іван Іванович Хрипта, який у своїх «доводах»-публікаціях змішував воєдино праведне з грішним, щоб спаплюжити молодого дослідника, роботи якого базуються на архівних матеріалах, які донедавна були сховані під сімома замками.

За період навчання в аспірантурі на кафедрі історії України Ужгородського держуніверситету під керівництвом професора Володимира Євгеновича Задорожного молодий науковець захистив дисертацію «Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціально-економічні і політичні аспекти» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Робота була написана в заочній аспірантурі – без відриву від основної роботи. А це теж немаловажливий факт і про щось говорить, бо деякі аспірант-стационарники не вкладаються у встановлені строки. Під час захисту дисертації розгорілися жваві дискусії між науковцями. Висловлювалися міркування майже діаметрально протилежні. Але об'єктивність, науковість і принцип історизму, як наріжні камені будь-якої науки – взяли верх: вчена Рада одногосно вирішила просити ВАК присудити здобутнику науковий ступінь кандидата історичних наук. Ось тільки деякі думки провідних учених України:

Старший науковий співробітник Інституту історії України АН України С.В.Віднянський: «Наукова новизна дисертаційної праці М.М.Вегеша визначається насамперед тим, що предметом дослідження обрані найбільш складні і маловивчені аспекти розвитку Карпатської України наприкінці 30-х років – соціально-економічний і політичний, а також конкретними завданнями праці, які підпорядковані з'ясуванню цілого ряду принципово важливих і дискусійних питань з історії Карпатської України».

Доктор історичних наук, професор М.М.Болдижар: М.М.Вегеш сам свідомо поставив у дослідженні чимало складних питань, дати аргументовану відповідь на які, з нашої точки зору, навіть на сучасному етапі не так просто. Виникає закономірне питання чи справився дисертант із поставленими перед собою завданнями? Однозначно відповідаємо, що в основному справився і досить успішно...».

Доктор історичних наук, процесор В.В.Грабовецький: «Кандидатська дисертація М.М.Вегеша – глибока наукова праця, яка заслуговує на те, щоб бути виданою».

Доктор історичних наук, професор Ю.Ю.Сливка: «Заслуговують схвалення публікації автора у вітчизняних і зарубіжних виданнях, які відображають основний зміст рецензованої дисертації... Робота Вегеша М.М. написана на належному науковому рівні...».

Професор С.А.Макарук: «...Наукова і політична актуальність теми дослідження Вегеша М.М. не викликає найменшого сумніву».

Наука – найперше у житті Миколи Вегеша. Вражає багатьох його працелюбність і працездатність на цій ділянці. Прізвисько його можна часто зустріти в різного роду програмах наукових конференцій. Тільки за останні п'ять років Микола Миколайович взяв участь у роботі сорока таких форумів, десять з яких мали статус міжнародних.

Виступав з доповідями, як правило, з питань історії Карпатської України. Треба визнати, хоча це не всім подобається, що він є чи не одним із найбільш кваліфікованих спеціалістів з даної проблеми в Україні.

Наукові статті і розвідки Миколи Вегеша друкувалися на шпальтах визнаних авторитетних видань, як часописи «Дзвін», «Наука і суспільство», «Сучасність», «Заповіт», «За вільну Україну», в обласних закарпатських газетах. Правда, за винятком «Єдинства-плюс» та «Подкарпатской Руси».

Визнання історика відбулося тоді, коли одна за одною з'являлися його публікації за кордоном. Цьому він завдячує перш за все дочці відомого українського поета і культурно-освітнього діяча Василя Гренджі-Донського – Зірки, з якою постійно підтримує зв'язки. Нещодавно вони зустрічалися в Міжгір'ї під час святкування річниці з дня народження «верховинського соловейка». За публікацію серії статей про В.С.Гренджу-Донського Микола Вегеш був удостоєний диплома №3 лауреата премії імені Василя Гренджі-Донського.

Аналізуючи творчий доробок лауреата премії, необхідно відзначити, що він охоплює основні, найважливіші віхи життя і творчості цієї постаті. Але найбільш ґрунтовними, з елементами новизни, вирізняються публікації Миколи Вегеша. Крім того, лауреат підготував і здав до друку науково-популярну книгу про В.С.Гренджу-Донського, яка незабаром появиться на прилавках книжкових магазинів.

Праці Миколи Вегеша про В.Гренджу-Донського високо оцінила Зірка Гренджа-Донська. В листі до вченого донька поета писала: «Тішуся, що й «Ужгородський університет» надрукує Вашу статтю про батька. Я Вам дуже зобов'язана за те, що так щиро пропагуєте ім'я батька всюди... Приємно було мені познайомитися з Вами особисто минулого року... Сердечно Вас вітаю і бажаю дальших добрих успіхів у Вашій праці, і ще раз спасибі Вам за все. Ваша Зірка Г.-Д.»

У 1993 році М.М.Вегеш у співавторстві з своїм науковим керівником професором В.С.Задорожним видають історико-популярний нарис «Велич і трагедія Карпатської України», в якому висвітлено бурхливі і трагічні сторінки історії Закарпаття наприкінці 30-х років нашого століття, роль першого президента Карпатської України Августина Волошина в культурному і політичному житті краю. Цього ж року в Ужгороді окремим виданням, як підсумок наукової роботи, побачила світ монографія «Карпатська Україна (1938–1939): соціально-економічний і політичний розвиток». На основі великого джерельного матеріалу в ній дається об'єктивна характеристика цього періоду, який аналізується в комплексі історичного процесу.

Відтак виходять одне за одним окремі видання: «Августин Волошин» (Слупськ, 1994), «Августин Волошин: Бібліографічний покажчик» (Ужгород, 1994), «Августин Волошин» (Ужгород, 1995), «Василь Гренджа-Донський розповідає...» (Ужгород, 1995), «Короткий життєпис Августина Волошина» (Ужгород, 1995) та інші праці дослідника. Всього на рахунок у молодого педагога і науковця на сьогодні близько двісті праць – це немалий і вагомий ужинок дослідника історії рідного народу. Це під силу тільки таким людям як Микола Миколайович Вегеш – людині, яка є фанатом своєї справи. Адже працює він не в науково-дослідному інституті, де займаються суто науковою роботою, а в університеті, де протягом року треба студентам викласти немалий за обсягом курс лекцій з історії України, провести семінарські заняття, підготувати на наукові конференції з числа обдарованої юні найкращих. Його лекціям і семінарським заняттям притаманні новизна, проблемність викладу матеріалу. Уже зараз М.М.Вегеш шукає здібних студентів, щоб спрямувати їх згодом на дорогу наукової роботи. Треба сказати – знаходить. Його любов до історії передалася і молодшому єдиному його брату Віктору, який навчається на другому курсі історичного факультету Ужгородського державного університету. Під його керівництвом студенти виконують курсові і

дипломні роботи, мають уже свої перші самостійні публікації. Зокрема, мова йде про одного з талановитих учнів М.М.Вегеша Василя Міщанина, який опублікував понад двадцять праць з історії Закарпаття.

Крім педагогічної і наукової роботи Микола Миколайович Вегеш бере активну участь на культурно-освітній ниві. Його часто можна зустріти з виступами про історію України як в молодіжній аудиторії – школах, училищах, серед воїнів, так і в аудиторії представників старшого покоління, на методичних радах вчителів історії та інших заходах. Він – один з активістів крайового товариства «Просвіта», членом Ради якого є, а також постійним членом редколегії відновлених «Наукових записок», які видає ця громадська організація. Його обрано до складу оргкомітету міжнародної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження В.С.Гренджі-Донського, як мислячу людину М.М.Вегеша було висунуто кандидатом у депутати Верховної Ради України по Свалявському виборчому округу №173. До якої б роботи М.М.Вегеш не брався, він доводить її до кінця. Причому, доводить на належному рівні. І тут йому слугує великою опорою його сім'я, зокрема, дружина Анастасія, з якою ще в 1984 році він поєднав свою долю. Дружина, як вчитель за професією, добре розуміє Миколу. Розуміє вона, не без гумору, і народну мудрість: «У хаті три кути тримає жінка, і лише один – чоловік». А сам Микола (не без підстав, але з гордістю і невдоволенням за себе як сім'янина) зізнається: «Інколи мені здається, що, будучи на місці моєї дружини, я з таким чоловіком не прожив би і дня. Але вона змирилася і живе. Можливо тому, що Анастасія – теж викладач за фахом».

За нинішніх умов і його сімейних обставин нелегко на перше місце ставити науку, але, як мовиться, наука вимагає жертв. Жертвує часом, відриваючи його від сім'ї, і зокрема від двох своїх хлопчиків – другокласника Ігоря та трьохрічного Іванка. Якщо сини це відчувають, але ще не можуть добре усвідомити, то це добре розуміє одержима його дружина, любов'ю, повагою і розумінням якої зігріто невеличке сімейне гніздечко – одна кімната в університетському студентському гуртожитку. Когось із колег і знайомих заздрість душить: як це він встигає у таких нелюдських умовах. Та таким заздрісникам хочеться навести крилатий вислів мудрих древніх: «Одні люблять науку як святиню, інші – як дійну корову». Саме до когорти перших і відноситься Микола Миколайович, саме так любить науку.

М.М.Вегеш – людина високого злету духу, людина, котра усвідомила правоту своїх ідей, необхідність своєї праці. Нині не є дійною коровою наука. За свої книги він немає гонорарів, видані вони за рахунок спонсорів, справжніх меценатів – ревнителів своєї історії, культури, а не тих, чії копійчані подачки рекламуються на мільйони.

У цей нелегкий час М.Вегеш видає чотири томи свого доробка. Це не поза молодого науковця, це вагомий ужинок, окроплений потом, недоспаними ночами, роботою в архівах. Саме такого плану дослідження потрібні сьогодні для широкого читацького загалу, вчителів, науковців. І добре, на нашу думку, робить він, що не вип'ячується до ювілеїв, не шукає приводу, нагод різних, щоб видати те чи інше видання. А робить це за велінням серця і власної совісті, усвідомлюючи необхідність своєї праці. І в цьому плані повинна бути тільки біла заздрість – щира, приємна, що підбадьорює до нових звершень. І як добре, що на цій грішній землі є ще добрі люди, справжні меценати, а не спонсори від показухи, які б повинні усвідомити золоту істину – Третяков увійшов в історію не тому, що був мільйонером, а тому, що був справжнім меценатом, хранителем скарбів рідного народу, залишивши за собою безцінне і безсмертне – картинну галерею.

Поява чотирьохтомника М.М.Вегеша (до речі, сюди не ввійшли книги, брошури, а також статті, що були надруковані у наукових збірниках і журналах) явище своєрідне в наш час і зокрема у нас на Закарпатті. Але завдячуючи кандидату філософських наук,

депутату обласної Ради, директору фірми «Олена» селища міського типу Дубове Тячівського району Івану Івановичу Габору видання такого доробку реальне.

До першого тому «Історія в життєписах» увійшли нариси про видатних історичних і культурно-освітніх діячів – Грушевського, Крип'якевича, Драгоманова, Волошина та людей, які безпосередньо брали участь у становленні та розбудові незалежної України. Другий том «Закарпаття і Галичина» складають дослідження про взаємовідносини нашого краю з сусідами – Галичиною у міжвоєнний період та нарис про зародження Української Повстанської Армії. Міжнародне становище, соціально-економічний, політичний і культурний розвиток Карпатської України 1938–1939 років знайшли своє розкриття у третьому томі «Карпатська Україна у контексті загальноукраїнського і європейського процесів». Сюди ж увійшла і вітчизняна та зарубіжна бібліографія про Карпатську Україну. Останній, четвертий, том містить рецензії, публіцистичні статті, інтерв'ю та бібліографію праць М.М.Вегеша.

Науковий ужинок, який запропонував читачеві дослідник, вартий уваги. Робота доцента Ужгородського державного університету Миколи Миколайовича Вегеша засвідчує, як багато ще треба зробити для вивчення справжньої нашої історії.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

СЛОВО ПРО ЗЕМЛЯКА

Микола Вегеш дуже стрімко, як мені видиться, увійшов до храму історичної науки, можна сказати, що просто увірвався до нього, мимоволі і мимохіть розметавши ліворуч-праворуч умовних конкурентів. Справді умовних, бо ж хіба у творчому ділі, яким є і наука, тим паче наука, хіба можна комусь загородити дорогу? Зрештою, можливо і можна, та досвід підказує: той, хто іде, завжди піде значно далі від того, хто будує загати...

За кілька років Микола Вегеш видав кільканадцять найрізноманітніших книжок, що його в науці утверджують, а не лише прописують. Швидко, як для вчорашнього аспіранта, ще й заочника наразі, захистив кандидатську дисертацію і без п'яти хвилин (мій улюблений вислів) – образно – захистить і докторську, хоч за сукупністю видань міг би вже захищатися і так. Але недруги не дримають...

Мені видиться, що легка в Миколи дорога. А він каже, що років десять його не прикріплювали до кафедри з темою Карпатської України: перестраховувалися... За складного, але й щасливого часу зачиналася Миколина наукова дорога: ламався старий лад, Україна безкровно здобула самостійність, яку не могла собі вернути з поміччю шабель за кілька десятиріч. Але чи безкровні баталії відбувалися в мізках людей, вчорашніх партійних функціонерів та й тих же науковців, які тим прислужували, а нині від них залежала Миколина доля. Стрімкі події й породжували страх, перестраховку, підсилювали невідомість і непередбачуваність, непрогнозованість подій. А науковець-початківець побіг на вістря подій, а не в холодочок якоїсь теми, де більш надійніше...

Я не знаю, що там і як уже було (та вже й відгуло, Слава Богу). Я знаю одне, що мій земляк Микола Вегеш за кілька років став крупним вченим. Він безперечний авторитет у вивченні періоду Карпатської України, життя і діяльності видатного сина нашого народу Августина Волошина, також земляка. Може, є тут (напевно є) і краплина духовного земляцтва, що за ці роки, коли потекло відкриття трагічної Республіки та її милого Президента, Микола Вегеш активізувався у друці.

Може, й не те слово «активізувався». Він зачав з великого, зі значного. Бо в цьому йому посприяв час, обставини. За умов тоталітаризму такого зачатку в молодого

вченого бути не могло. Той режим вів попереду лише пристосуванців. Але куди доводив? Це однаковою мірою стосується, як науки, так і літератури, так і мистецтва.

Микола Вегеш активний на конференціях чи іншого роду наукових зібраннях. Бере діяльну участь у кількох громадських науково-освітніх осередках, як крайова «Просвіта», «Меморіал», репресовані... А вже і Бог велів брати участь в Українському історичному товаристві. І всюди, як то жартують, встигає. Очевидно, має надійні домашні тили на всіх плацдармах... Микола виступає в ролі організатора конференцій, в тому числі й «земляцьких», присвячених відродженню вершини Августина Волошина чи літературної полонини Василя Гренджі-Донського, де йому належить ініціатива й здійснення ґрунтовного наукового проекту. Микола по-робочому клопочеться збором матеріалів тих конференцій, аби їх видати при найбільших матеріальних скрутах, шукає і знаходить спонсорів, поступливих видавців. Не встиг видати один збірник, на столі вже другий, інший у планах... Що ж, уміння організувати – це півроботи в цей діловий час, тим паче в діловий, коли надіятися найліпше тільки на самого себе.

І скільки допомоги в такий спосіб Микола Вегеш дарує своїм молодим колегам, організовуючи їх матеріали в наукові збірники! Лише працюйте, творіть, друкуйтеся!

А крім усього цього, Микола Вегеш забезпечує навчальний процес на кафедрі історії України, а тепер – політології: читає лекції, веде практичні, консулює, керує, чергує... Готує і видає методичні матеріали для студентів, облегшуючи тим підготовку до практичних занять та іспитів.

Судилося так, що спершу я познайомився з батьком Миколи Вегеша, також Миколою (інакше і не знав би, як по-батькові величати свого молодшого земляка). Познайомився тоді, коли ще Миколи-сина не було на світі, Микола Вегеш-батько працював у моєму рідному селі Репинний вчителем і жив на квартирі в моїй-маминній хижі. Мені, правда, було тоді лише років 6-8 плюс-мінус. Я ходив у нижчі класи нашої семирічки. І лише пам'ятаю молодого приємного на вигляд вчителя... Такі риси збереглися і донині, як бачу, бо через сорок років (от летить час!) Микола Вегеш-син познайомив мене зі своїм батьком у Міжгір'ї на відзначенні сторіччя Василя Гренджі-Донського. Така несподівана та приємна, але, на жаль, коротка в мандрівній суєті зустріч. Та Бог дасть новий день і нові зустрічі. Ще пам'ятаю фотокартку Миколи Вегеша-батька у військовій формі. Бо він молодим, дуже молодим у нас вчителював. Може, це було до армії, а може, й після, не знаю.

Оце і все, що лишилося наразі з дитинства, розмов старших не пам'ятаю, звичайно, не прислухався, в дітей інші клопоти. Давно це діялося! Але моя троюрідна сестра Анночка вже по всьому стас згадувати, що Микола Вегеш-батько міг вчити мене у 1-му класі, а її в 3-му (тоді класи в селах, як правило зводили), власне, міг замінювати мою першу вчительку, яка пішла в декретну відпустку. Напевно, так і було. Мене в першому класі вчив і мій тато, теж замінював ту вчительку; добре пам'ятаю, як відчував мене від письма лівою рукою (я лівша, як і всі великі люди).

Такі спомини народила приємна поїздка на вшанування земляка.

А ще, їдучи з Миколою в рідну місцину на Гренджові торжества, говоримо і про створення Волівського земляцтва в Ужгороді. Це було б до речі (є подібні в Києві, інших містах). Продискутуємо вже і з Петром Скунцем, Олексою Мишаничем, Михайлом Сюськом, Іваном Сеньком, Миколою Зимомрею і проспект книги-довідника під робочою назвою «Вихідці з Міжгірщини» чи «Народжені на Міжгірщині», чи «Відомі верховинці» або-як. Наголовок книги ще шукається. Він має висвітлювати сутність видання, промовляти сам за себе. Пора над таким запрацювати, бо вже пару років, як лише обговорюємо при випадкових зустрічах, а в Хусті, Мукачеві, Виноградіві і навіть Волівці подібні видання вже прийшли до читача (в Мукачеві, здається, аж два). І ось нам, врахувавши досвід, пора братися за діло. Боюся лише

активного «комуністичного» ока тут. Але сподіваюся на Вегешове око як історика. А певна затримка в підготовці книги сталася із приємної причини: надто багато і надто славних вихідців з Бойківської Верховини. Це раз. І два: дещо ми строкаті в політичному сенсі. А хіба це погано? Та хтось побоюється і мене як карпато-рутена, щоб не нав'язав свої ідеї чистокровним... Бо про вчорашніх комуністів не йдеться, ця теорія мертвонароджена була ще при зачатку. А добре, що серед вихідців є історики, літературознавці, лінгвісти, художники і, звичайно, гурт письменників, що зараз не лише скрашають крайову творчу Спілку, а й свого часу фондували новітнє крайове письменство – Августин Волошин як драматург і вчений, Василь Гренджа-Донський як поет і прозаїк, публіцист... І так далі. Окреме припагідне слово.

І хоч Микола Вегеш виразно українського напрямку, а я більш локального, місцевого, проте поважаю його не лише як земляка, але і як продуктивного науковця й людину насамперед, що встигла й мені подарувати кілька приємних моментів у творчому житті. Вже давно шаную роботящих людей. І хіба погляди чи якісь політичні відтінки в тих поглядах можуть ставати загатою на шляху добрих стосунків? Здається, отча земля біла, є і навіки залишиться для всіх корінних її синів – лише єдиною, неповторною, незамінною. Як і материнська мова чи побут, чи обряд, чи віра, якої модерної модифікації вони не набували б з бігом часу.

І вже давно виробляю ставлення до кожної людини не за словечками красними, а звичайними буденними чи не звичайними, не буденними ділами. Бо не раз чув, що он-той – ім'ярек! – такий великий науковець або й письменник, що головою до стелі сягає, а... жодної друкованої праці... Чи мізер друкований. Правда, у кого і яка доля; що кому суджено. Не засуджую нікого, окрім пристосуванців, лінхувів...

І не з цієї, звичайно, когорти Микола Вегеш. Він крутий верховинець. Його кредо – праця. Чудесне кредо? І за кількістю надрукованих книжок і брошур скоро наступатиме мені на п'яти (йому – тридцять п'ять років, а мені... п'ятдесят чотири всього-на-всього). Може, зі заздрості зупинити б стрімкий поступ, викотити б на дорогу бульдозер? Та ні (жорстоко жартую). Навпаки. Круто підтримаю земляка, як можу. Найоббіжить мене... І в мої роки за такого темпу книг буде мати удвічі більше, ніж я. І це закономірно, бо живе і працює Микола Вегеш у державі без злочинної комуністичної ідеології в її російсько-єврейському варіанті, у державі без знущальної ідеологічної цензури, що зазнало моє покоління – як нещастя, лихо, біду. Це вкорочувало нам віку, підривало здоров'я, гальмувало творчий поступ. Тому я схиляюся перед кожним свідомим галичанином, який шістдесят літ (середній вік людини) чинив фізичний, збройний, духовний опір радяно-більшовицькому режиму, чинив його мовчки чи голосно, результативно чи наївно, але кожної хвилини, кожної секунди за шістдесят літ окупації Західної України.

Микола Вегеш може бути спокійним і щасливим у своїй роботі. Вона – помітна, ваговита. Я її ставлю на високий щабель.

Але коли-не-коли й критично йому зауважу. Бо спішка має і від'ємні моменти. Ось справді перша по Другій світовій війні біографічна книга про Августина Волошина. Тут Микола співавтор чи й головний автор. Але у фрагменті про зображення постаті Президента в художній літературі – жодного конкретного слова про жоден твір жодного автора... А не так багато цих творів-присвят, щоб трудно виразити, конкретизувати закономірно кинуту тезу.

Мене особисто заїло, бо за два роки до виходу біографії Августина Волошина в одній зі своїх прозових книг я надрукував повість «Сповідь Президента», написав в модерному ключі зарубіжної прози, використовуючи фрейдів потік свідомості – як теоретичний засіб, і ця повістинка мала дуже прихильні відгуки освічених читачів. Тут її не помітили чи й не знали. А знати мусили.

Ще. Ось Бібліографія Августина Волошина з купою пропусків, яких могло не бути. Лише трошки зусиль (це теж перша по війні бібліографія вченого і письменника, а хто готував другу, вже врахував досвід попередників, про яких ідеться: Микола там також співавтор).

І що цікаво. Його колеги виправдовуються, що бібліографія ця, мовляв, перша по Другій світовій війні, що вони поспішали, а не все доступне, ще не були відкриті спецфонди і т.д. Але тепер не модно казати: «первый блин комом»... Однак, Микола, який чув цю розмову з його співавтором, відразу вибив у мене козир для дальшої дискусії: «Правильно критикуєте! Багато пропусків, яких можна було уникнути». Він розуміє, що при спішці, як правило, й виникають недоробки. А я розумію, що комусь треба починати, час непевний, отож, і поспішати не грішно. Так я, готовий дискутувати, розвів руками. Микола мене «паралізував»...

Але злюся, коли один рецензент іншої, Духновичової Бібліографії, де пропусків тьма-тьмуша, на які я вказав у ґрунтовній науковій рецензії, в підтексті докидає мені як такому, що «спеціалізується» на пошуках пропусків (!) і за деревами, мовляв, не бачить лісу... Йй-богу, писав це не чоловік-дересо, а навіть не кущик...

Бібліографія – це основа основ теми дослідження. І хто береться за неї, мусить бути дуже точним і сумлінним. Бібліографія може дезорієнтувати молодого дослідника в будь-якій проблемі, якщо некритично довіритися їй. Та це інше, професійне питання.

Я радий, що в Ужгороді в'є гніздо надійний земляк. І мені якось спокійніше: споможе при необхідності.

Може, з фотокарток чи портретових рисунків, кажуть, зі шкільної лавиці у мене вималюювався образ історика – як діда з довгою бородою, людини в поважних літах, умудреної досвідом, спокійної, а головне – всезнаючої. Взагалі борода – символ ученості, глибини, ширини, масштабності... Якщо наочно, то це Михайло Грушевський, епічний погляд якого по-академічному детально озирає українське довкілля від незапам'ятних часів до його сьогодення і далі. Очевидно, темп життя чи взагалі темп часу наприкінці віку (так крутиться спіраль?) корегує усталені, хрестоматійні поняття. І якщо Михайло Брайчевський не лише чесною, сміливістю, а й бородою схожий на Метра Української Історіографії, то американо-русинський академік Пол Роберт Магочі своїм молодим віком і безбородістю руйнує стереотипне уявлення про історика-класика, яке формується не лише дитячою поетичною фантазією.

Темп віку омолоджує портрет авторитетного вченого і спонукає молодих людей шукати своє місце в історіографії своєї держави, краю, утверджувати оте місце працею, засівати лан, а не лише залишати за собою недоораним і недозасіяним. Така вимога темпу, а не примхи моди. І десь у когорті молодих істориків Карпатського краю, на яких прижмуреним лукавим оком дивиться крайовий метр – професор Іван Гранчак, побіч неспокійного та молодого професора Івана Попа, став високий помислом і високий зростом Микола Вегеш, чим і відрізняється з тієї молоді когорти ужгородських істориків, на яких надія, за якими майбутнє слово.

Доцент Ужгородського університету, кандидат наук Микола Вегеш за якихось кілька років здобув ім'я авторитетного дослідника короткого, але яскравого відтінку Карпатської України, витвореної Августином Волошином та його сподвижниками, державниками-романтиками, яких не один історик-запроданець, власне, лжеісторик називав ще недавно маріонетками. І тут час самостійної Української держави спрацював на Миколу Вегеша, який з полету, з руйни вирисовував, відроджував задля істини легендарну Карпатську Україну, вирисовував її портрет, науково омолоджуючи її обличчя та обличчя її творців, синів. І зараз жодна робота з теми Карпатської України не обійдеться без відсилання на праці Миколи Вегеша.

Правда, тут молодому досліднику також повезло: ключова постать Карпатської України, її символ – це геніальний земляк, уродженець сусіднього до авторового села – Августин Волошин та видатний хронікер Карпатської України письменник Василь Гренджа-Донський – також земляк. Можливо, це земляцтво підсвідомо вело молодого історика, підсилювало натхнення, запалювало, коли він ламав стереотип оцінок, конфліктував з усиленими думками радянських істориків, що вже міцно, здавалося, були прописані в науці. І тут йому, молодому, довелося брати високу планку (зате й зріст в допомогу), і він її взяв.

Переді мною високий стосик книг і брошур Миколи Вегеша. Невже за отих шість-сім років – найнапруженої, інтенсивної роботи – можна стільки вивчити, осмислити, написати й видати? Виявляється, можна. Розкладають той стосик на кілька – тематичних, проблемних, функціональних. А це й коло інтересів, що його вимріяв собі молодий вчений. І найперше тут – і майже завжди – історія отчого краю в його найдраматичнішому і такому ще історично свіжому моменті як карпато-українська державність. Най і пішло за півсторіччя, та живі ще сучасники, жива пам'ять. Момент державності хвилює завжди, бо до нього підводили отчий край стежки багатьох десятиріч, сторіч. І ось спалах. Та пригашений спалах. Але ця зоря в історії, зоря для прийдешнього. І захоплення молодого історика цією темою мені по-людському зрозуміле. Добротний пласт зусиль! А другий – з розписаного стосика – це найрізноманітніші посібники для студентів, бо ж Микола Вегеш ще й педагог та й на зламі епох і вузівських стереотипів не лише в способі викладання, а й змісті, що його диктує справді новий час, новітній. Він для історії, може, мить, та для людського життя етапний, етапний для багатьох народів колишньої радянської імперії. Це час самостійності України, а тут – і переосмислення самого предмету викладання. Чекати на нові підручники чи посібники та методички з центру – найлегше. Микола Вегеш за своїми колегами пішов складнішим, але точнішим шляхом – шляхом творення підручної літератури.

Перш ніж коротко охарактеризувати доробок молодого історика, подам низку його біографічних даних. Проте відразу завважу, що написано про нього немало. Є навіть щирий, емоційний окремий нарис журналіста і доцента Василя Туряниці «Науковець, педагог, людина» (Ужгород, 1995). І не хотів би повторювати сказаного вже, не маю права це робити. Волю в нагоді чудового 35-річчя Миколи Вегеша попороздумувати з висоти своїх не молодих літ над його молодим життям і активною творчою роботою, виписати статтю в новій інформаційній якості, бо ж безпосередньо і конкретно інформує вже сам показчик. Та й біографічний простір від витоків через горнило здобуття освіти багато що прояснить: чим, як і чому цікавиться Микола Вегеш-історик, від чого відштовхується і куди простує. Без сумніву, в колі цих даних і перспектива вченого, його завтрашній день, зрештою, і його віддалене майбутнє, якого мимоволі прагне кожен.

Народився Микола Вегеш 28 листопада 1962 р. у Воловому-Міжгір'ї. Стихія краси природи в краях легендарних, Синевирського озера та розбійницько-опришківської Колочави, стихія селянського побуту верховинського містечка, який нічим не відрізняється від виселкового, і формувала та гартувала характер допитливого хлопчика. Шести років зайшов у перший клас, вже вмюючи читати і хтось навіть жартував, що можна дати й до третього класу. Уже в дев'ятому класі знав, що стане істориком, але з історії мав у таблиці четвірку. Типово: відомий Ейнштейн у шкільні роки був слабаком у фізиці... Та Микола добрим словом згадує учителя хімії Володимира Рубця, вчителя географії Ернеста Шутяка, заслуженого вчителя України. Виростав самостійним, оскільки батько виїжджав на сезонні роботи, добре знає

сибірські ліси, тайгу, навіть заробив Грамоту Російської Федерації, а після майже тридцяти років працював заступником директора Міжгірського лісокомбінату.

1979 р. закінчив середню школу й поступив на історико-педагогічний факультет Івано-Франківського інституту (тепер Прикарпатський університет), витримавши конкурс з восьми чоловік на одне місце. Попав у поле зору відомого історика-опришкознавця Володимира Грабовецького (про улюбленого професора Микола Вегеш пізніше напише брошуру як про видатного історика України). Був то нелегкий час, останні смертельні спазми тоталітаризму: викладачів заставляли читати лекції по-російському. Але в порядку винятку комісія, прослухавши Володимира Грабовецького, дозволила читати їх по-українському, бо той просто не володів мовою «старшого брата». «Ще легко відбувся «старий», – згадує Микола-учень, – бо й так зі Львова був направлений для перевиховання в глибинку». То Енгельса не міг знайти для підкріплення тези, але шойно вийшла промова його нащадка тов. Щербицького, «рекомендував її, все одно ж... І перше ніж «перейти до науки», треба було нагадати про злочасних класиків марксизму-ленінізму... Я маю у своїй бібліотеці книгу Володимира Грабовецького про карпатське опришківство XVIII–XVIII ст. – як оригінальне явище світової історії і таке споріднене з подібним рухом ранішими сторіччями в Німеччині, Англії... І не здивувався, коли прочитав передмову професора Володимира Грабовецького до збірника статей професора Пола Роберта Магочія про Галичину. А починав свою науку і американець, як і Микола Вегеш, із теми Запорозького Козацтва. Лише он тому змінили життєві обставини, а земляку – постанова ЦК Компартії України, якою такі «дурниці» вивчати заборонялося чи визнавалося недоцільним, неактуальним. За рекомендацією проф. Грабовецького їде Микола Вегеш 1984 р. до проф. Сарбея в Інститут історії АН України. Але цей розвів руками:

– Прийняти вас до аспірантури не можемо, бо приймаємо раз на чотири роки.

Але рекомендована інша тема, вже більш-менш актуальна: «Історія передпролетаріату на Україні». У Львові, правда, здивувалися: хто придумав таку чоловікові, і дали, рекомендували злободенну: «Історія марксизму на західноукраїнських землях». Однак, порадили їхати до Києва, звідки ходок лише й приїхав, або до Ужгорода. Але в нашому патріотичному крайовому центрі резонно сказали, що галичан не беруть, бо в них є свій вуз, своя аспірантура. Та все помінялося, коли Микола Вегеш сказав, що він лише ходом з Івано-Франківська, а родом з історичного Волового... Тут визнали тему ще більш науково глибинну, що лежала на поверхні: «Соціальна індустріалізація на західноукраїнських землях повоєнного періоду». Прикріпили до кафедри, а згодом із двома іспитами-кандмінімумами був прийнятий до заочної аспірантури УЖДУ, з тим і пішов далі вчителювати в бойківську глибинку – Синевирську СШ. Через два роки – швидко! – у віці 23-х років став головою методоб'єднання вчителів історії і суспільствознавства району. Був би ним й досі, керував би досвідченими педагогами, якби не втік до науки. Це коли приймали до заочної аспірантури, то ужгородські вчені мужі дивувалися, чого молодий чоловік не є членом КПРС. Правда, коли «просився» – не взяли. Може, тому, що не лише він, а і його син уміли декламувати-співати «Ще не вмерла Україна...» До речі, своє щастя – Антоніну – знайшов Микола Вегеш на вітцизнені Роксолани в регіоні відомого Рогатина. Але дивно, фіглюю, що за освітою вона – російський філолог... Але не дивно, що дітки з раннього віку прилучені до синьо-жовтої барви та милої мелодії Гімну.

Наразі Микола Вегеш-рухівець мав проблеми з друком своїх статей навіть у районній газеті, бо предмет зацікавлення в Ужгороді ще не був чітко затверджений: Карпатська Україна, Августин Волошин, Василь Гренджа-Донський... Та й надто активно він трудився на терені розбудови демократії – тоді РУХу, який ще не рухнув

був. Перші статті з означеної теми несли клопоти редакції тоді ще «Радянської Верховини» (тепер у заголовку залишилося лише «Верховина»). Редактор Микола Красняник – благо, а спортсмен – не раз стояв на килимі ще міні-могутнього райкому «компартії». А Микола Вегеш правильних висновків не робив: він цікавився чехословацьким періодом в житті рідного краю і навіть – о Господи! – Січовими стрільцями з Негрівця, Синевира та репресованими, голодомором... Має добротний особистий архів, документи та власну фахову бібліотеку.

Не забудьмо: перші статті про Карпатську Україну та Августина Волошина з-під пера Миколи Вегеша появляються друком в Міжгір'ї і несміливо – в Ужгороді ще 1990–91 років. Тут додаються статті про синьо-жовтий прапор, Михайла Брашайка, про голод в Росії на початку 20-х років – очима закарпатців. Падіння увись школи Вегеша продовжується, коли він друкує статті про Михайла Грушевського, митрополита Шептицького і т.д. Обрії молодого історика ширшають – сягають Балкан, зв'язків видатних закарпатців з Росією і Україною, глибшають – коли він цікавиться найдавнішими часами власне Верховини, вітчизнини. Але тут же штудіює політичну думку України. Та постійним зацікавленням стає Карпатська Україна у всіх її державотворчих вимірах, особах і особистостях. Виходить стаття за статтею в найрізноманітніших газетах і журналах, складаючи серію виступів, що ляжуть в одну, другу, третю монографію, збірники, нарисові книжки. Як видно з біографії, Микола Вегеш інтенсивно друкується в «Українському історичному журналі» (Київ), «Українському історичному» (США), «Науці і суспільстві» (Київ), «Сучасності» (Мюнхен-Київ), «Визвольному шляху» (Лондон), «Дзвоні» (Львів) чи газетах: «Україна і світ» (Торонто), «Америка» (Філадельфія), «Заповіт» (Тернопіль), «Голос нації» (Львів) і т.д. Я зумисне деталізував, щоб видіти географію виступів молодого вченого. Вражаюче.

Виступає Микола Вегеш після захисту кандидатської дисертації 1994 р. – закономірно з теми Карпатської України – великим організатором наукового життя краю. Наприклад, конференцій, прив'язаних до ювілеїв Августина Волошина, Василя Гренджі-Донського, «Просвіти». Він упорядковує ряд збірників з наукових конференцій, різноманітні наукові записки істориків УжДУ, ініціює видання посібників тощо. І тут же подана дисертація з теми отчого краю в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни (дотик і до тієї ж милої серцю і душі Карпатської України). Сам же бере участь в понад 50-х наукових конференціях на Україні і за рубіжем, займається і проймається громадською роботою в крайовій «Просвіті», «Меморіалі». Недавнім учень уже має учнів і сам: Василь Міщанин, якого опікує з четвертого класу і привів із Синевира до Ужгорода, чи Костянтин Сміян з Луцька, чи Михайло Писар, що зацікавився Гуцульською Республікою, Лілія Ікавчук – Українською Повстанською Армією.

Як на сьогодні, Микола Вегеш має близько 350 публікацій і, скажімо, лише 1996 р. нарахував 44,6 друк. арк. публікованого. Зрідні академіку при найвищому сприянні. Може, тому не забарилися й премії імені Василя Гренджі-Донського (1993 р.) та імені Івана Крип'якевича (1996 р.). Щойно з кафедри історії України перейшов на кафедру політології, що не мінє педагогічної суті.

Про Миколу Вегеша як історика серйозно заговорили й пишуть не лише вдома, а й за рубіжем: Тетяна Беднаржова, Микола Мушинка, як і свої – Володимир Сливка, Іван Гранчак, Степан Віднянський, Василь Худанич, Омелян Довганич, Володимир Задорожний, Марія Вуянко, Василь Пагира, Юрій Мудра, Володимир Анталовський, Василь Туряниця, Василь Лемак, Ярема Селянський та інші. Можливо, Василь Марина якнайточніше відбив сутність життя і діяльності свого колеги, коли в дні передвиборної боротьби (Микола прагнув якогось депутатського мандата) 17 лютого 1994 р. в газеті «Карпатська Україна» виносить заголовком – «Він (тобто Микола Вегеш. – В.Ф.) вірить

у національну свідомість закарпатців». І це так, бо молодий вчений, як свідчить його передвиборна платформа, прихильний до радикальних реформ, які зараз вміло гальмуються лівими силами. Мені особисто імponує те, що Микола є антикомуністом.

Але при такій популярності імені Миколи Вегеша, його праць, в тому числі й літературознавчих та біографічних і бібліографічних, хоча б з теми Августина Волошина, наприклад, чи то випадково, з несумлінності, чи як, а Миколу Вегеша проігнорував чи пропустив Іван Хланта у покажчику «Літературне Закарпаття у XX столітті» при наявності десятка (!) окремо видрукованих робіт, що його тут прописували. Щоправда, така доля спіткала ще п'ятдесятьох письменників і літературознавців. Сподіватися треба на перевидання, як скінчиться сторіччя, щоб помилка була виправлена.

Отака напружена, наповнена буденна – творча! – суєта молодого науковця, педагога. Ці скупі біографічні штрихи промовляють про прихильність долі до Миколи Вегеша, але не таку вже й легку життєву дорогу, що з Міжгір'я до Ужгорода вела через Івано-Франківський перевал. Бажаю такого плідного ужинку всім колегам Миколи Вегеша, за творчим доробком яких також стежу, це Василю Лемаку, Володимиру Галасу, Ігорю Ліхтею, Василю Керецману, Володимиру Феничу, Миколі Палінчаку... Радію, що підрастає когорта молодих істориків, яким сприяє в роботі незалежність України, які відкидають білянаукову закомплексованість, упередженість чи необ'єктивність. Вони працюють в режимі відкритості архівів, зняття табу з будь-яких тем, подій, людей і навіть періодів історії. А значить вони, як і Микола Вегеш серед них, працюють розкуто. А результат не забариться.

Кілька думок, спостережень над працями Миколи Вегеша, щоб насамперед проглянути і його перспективу як крайового історика. Прихилений до улюбленої теми Карпатської України, він підступається до неї з різних боків, але, як правило, ототожнюючи її з діяльністю Августина Волошина, що зневірившись у прихистку Праги, шукав його – як дипломат – в Німеччині, в Румунії... І ще одна сторінка – Карпатська Січ. Для мене вона скорше як легенда, ніж справжність. Власне, так воно і було, це розуміє молодий історик. Але крупинку до крупинки дозбирає факти, розрізнені дані, вчора ще приховані не лише в архівах, а й у віддаленій пам'яті. Тут Микола Вегеш виступає як історик-романтик. Але він скрупульозно спирається на факти, дані, нагромаджує їх (в обох проблемах видано кілька брошур і збірників статей). Таке справляється враження, що Микола Вегеш не вилазить з архіву, це добре, бо історик це й професійний архіваріус, який має і власний архів; це текстолог, бо ж доводиться працювати з найрізноманітнішим текстовим матеріалом (а значить, це й графолог); це й лінгвіст, коли треба дошукуватися істини в глибинах тексту. Як засвідчує низка публікацій, Микола Вегеш великого значення надає польовим записам чи дослідженням, які він веде – складається враження – постійно. Наприклад, свідчення очевидців.

Видається мені, кожен науковець проходить у своєму становленні кілька головних етапів. А може, це й глобальний стиль дослідження. Є історики, що найперше схиляються перед його величністю фактом. Є історики, що напрацьовують гіпотези, йдеться про сиву давнину і відсутність не лише панерових документів, а й пергаментів чи глиняних табличок... Є історики, які прагнуть написання дослідницьких епопей – на зразок багатотомових історій своїх держав (наприклад, Михайло Грушевський чи Михайло Лучкай, чи Сергій Соловйов). У цьому сенсі Микола Вегеш знаходиться на першому кроці довгої дороги історика. Може, лише на підступах до високої науки. Його дотеперішня наукова продукція, хоч і розгалужується на кілька проблем, інша в плані нагромадження фактажу, що неодмінно призводить до творення філософії історії. Він компетентний і це, масштабне, випланувати собі на майбутнє. Щоб поглибити

перший крок своєї наукової роботи з прицілом до другого і третього, порадив би Миколі Вегешу поступово відходити від численних співавторів, що нівелює власний погляд. Мене коробить взагалі строката орава співавторів у гуманітарних науках, яка завжди знеособлює обличчя проблеми – не те, що власне, авторське. Стереотипами суджень і стилю хвора сучасна доба. Історичне дослідження – це індивідуальна творчість, як і художній твір. Великі історики мали свій погляд на перебіг подій, свій стиль викладу, свою концепцію найперше. Колективізм думки губить і здавлює індивідуальність. Розумію, що час вимагає оперативного співавторства (методички, посібники). Однак... Дрібний приклад. Ось пишучи про дисидентський рух на Україні, відчасти шістдесятництво (колективна праця «Історія Української державності») добре було б долучити до відповідного розділу – але, хто його автор? – місцевий матеріал, а не задовольнятися загальновідомим. Най у краї не було таких величин, як Іван Дзюба, але були свої дисиденти і шістдесятники. До речі, про них щойно скінчив я розвідку, тому це й спало на думку. В названій монографії Миколі Вегешу, як можна здогадуватися, належать розділи про Карпатську Україну – його коник.

Хотів би побажати молодому історику не лише зрілим і переконливим зробити другий і третій крок в моїй уявній градації дороги історика, а насамперед сміливо висувати нові концепції в осмисленні крайової історії, що відводили б від стереотипів, які шкодять давнім і недавнім історіям Ужгорода, тим паче, коли їх пишуть чужинці, концепції, які б відступали від стереотипів двох томів нових нарисів з історії краю (про численні раніше історії компартійної організації і не кажу – це груба фальш). Молодий вік історика Миколи Вегеша і дозволяє мені висловити побажання, аби він зосереджував свою увагу на глобальних проблемах крайової історії, не розмітувався інтересами навіть нерозкритих тем в сусідів, якщо вони не дотичні до нас. Мені хотілося б, щоб Микола Вегеш, підходячи до глибокої старості в перспективі, мав у багажі багатотомну історію Підкарпатської Русі в її стосунках зі світом. Я бажаю йому сміливих гіпотез і об'єктивних суджень, спостережень, що мисленням вибухом активізували б принциповий застій історичної науки на даному етапі. Цей застій легко пояснити чи виправдати. Його зараз можна назвати й миттєвим. Бо ж донедавна був відсутній будь-який рух думки. Історіографія слугувала ілюстрацією до бажаних політичних кон'юктур більшовизму. Історики виростили з більшовизму й закінчувалися в ньому. Спалах української історичної науки за оці шість-сім років самостійності ще не віддунив повною силою в краї і принципово не позначився на його історичній думці, за винятком, може окремих моментів. Скажімо, осмислення тієї Карпатської України та постаті Августина Волошина, відчасти проблем так званого визволення, точніше – окупації та возз'єднання, приєднання чи анексії. Тут щось несміливо проростас під пером Івана Гранчака, Михайла Болдижара, Миколи Макари, Івана Миговича... Про чехословацький період в історії Підкарпатської Русі вагомо заговорив Іван Поп. Надія на молодих істориків. І по виході третього заключного тому «Нарисів історії Закарпаття», який нічим не може відрізнитися від перших двох, звичайно, мусить настати злам в осмисленні минувшини нашого краю, аби від любительства, компіляції переступити до професіоналізму.

Я нападаю на істориків, які ще щось роблять. А ось літературознавцям, якщо такі у нас є, уста заціпеніли. За шістдесят літ вони (окрім Василя Микитася та Олексі Мишанича й прясівчан), наші рідні ужгородці, не спромоглися на школярський конспект лекцій. Заїла суєта, лінощі, сили виснажені плітками, безплідною боротьбою амбіцій... Нагадав про це не випадково, бо історія й історія літератури, хоч і не мають паралельних прямих у розвитку, та мають дотичні точки, спільні відтинки лінії. І коли б процес осмислення ішов бодай наближено в одночасі, то його результативність могла би бути більшою для останніх. На жаль, в крайовому літературознавстві немає приливу

свіжих сил, як в істориків, тому застій тут продовжуватиметься гарантовано ще пару десятиріч, доки підростуть молоді кадри, здатні зрушити кількадесятирічний рутинний намул. Така невтішна реалія, полишена в непрошений спадок «рухомою естетикою» соціалістичного реалізму як псевдометоду.

Та історики тут не винні. Вони час від часу лише несміливо забігають в царину літературознавства, як Микола Вегеш у випадку з Августином Волошином (у співавторстві написав біографічний нарис, уточнив дату смерті, співкладач бібліографії), аби заповнити ту чи іншу білу пляму, витворену, звичайно, свого часу комуно-більшовицькою ідеологією та її місцевими втілювачами.

І якщо молодий історик вирішив підсумувати свій доробок в нагоді 35-річчя від дня народження і в момент захисту – без п'яти хвилин – докторської дисертації, що видана двотомним випуском як монографія, значить, це історик перспективний, якому можна висловлювати побажання високого порядку, бо і сам він після того рубежу, який собі накреслив, мусить працювати в новій якості як дослідник.

Най так і буде, як він хоче, як того бажає. Бо сміливе волевиявлення в цій справі призведе молодого вченого до нової вершини, зростом вищої, яка постане перед ним завтра ж, а досягне її він перегадом. А за тою вершиною й інша, ще вища. І так далі, і поза обрієм. І ще далеко навіть до прийдешнього полудня вод, коли історик лише розбігається в роздумах, у висновках.

Микола Вегеш поки що здолав крутий перевал з Міжгір'я до Ужгорода. Молодий верховинець навіть не втомився дорогою, але присів над тихим Ужем, аби згадати бистру рідну Ріку, плин якої є свідком історичних подій і катаклізмів, присів, аби збагнути невтомність вічного руху-плину, його нестримність навіть у тому варіанті, коли вирубані ліси зроджують ранньою весною бурхливі повені, а спекотним літом – мілководдя. Може, так й історичні події, що їх належить осмислити, продукуються чиеюсь волею – мудрою і немудрою. Чи у волі історика прогнозувати події, тим способом при потребі виключати одні й провокувати інші. Чи, може, завдання історика лише фіксувати й осмислювати те, що відбулося? Очевидно, одне і друге – однаковою мірою притаманне талановитому історик-хронікеру й історик-теоретику, що буде свої гіпотези на реаліях, а реалії проглядає в перспективі.

За збігом сприятливих обставин, які собі й сам виплановує і творить молодий вчений, та за об'єктивної Божої ласки – в особі Миколи Вегеша бачу крупного крайового історика. Робочий практикум він уже поминув.

І цей історичний нарисок-триптих, що таким є, коли врахувати заспівний і виспівний фрагменти, завтрашнє життя ще буде дописувати... Власне, Микола Вегеш як історик буде рости, а я вже як його не перший біограф, але такий, що найбільше його критикує, за зізнанням самого героя, буду хронікувати, роздумуючи і милуючись його доробком. І коли згодом, – може, до 50-річчя, потому до 70-річчя, – напишуться нові основні розділи, тоді вже це буде справді нарис-триптих, але й називатиметься інакше, бо Микола з молодого історика виросте в солідного. А поки що з метою інформації читачів та наукової громади і виходить у світ ця книжка в одночасі із Бібліографічним Показчиком його публікацій (Книга так і не вийшла, отже цей нарис друкується у цьому виданні вперше – Упор.).

А конкретним поштовхом до підготовки видань послужила робоча поїздка до Міжгір'я та молода життєва віха Миколина, 35-річчя від народження, зустрічі і контакти на наукових конференціях, громадських культурних зібраннях, просто на вулиці. Я приглядаюся до Миколи, щоб і поетично його спортретувати до циклу «Срібні силуети». Але ж він ще такий молодий, що й не срібний і не силует, а весели кампанійський чоловік, що дає мені ще часу для метафоризації його постаті, а йому надію на щось нове, незвичне.

Та й не без того тут, щоб недруги не підштовхнули мене до письма, до реалізації задуму негайно, коли він мислено виплановувався на подальші роки. Як це? А так. Якось Микола відрецензував одну з моїх численних книжок, що вийшли останніми роками. Це буде нарисова книжка про проф. Петра Лизанця, здається. Ну, відрецензував – і що тут, я не встиг і віддячити земляку п'ятдесятьма грамами з пончиком... Ступає Микола своїм рідним університетським коридором на Бамі (чи й не з колегиною?), а навстріч іде Живий Труп, схожий на пончик, і... агресивно кидається на Миколу:

– Я не чекав від Вас рецензії на Фединишинця... Як Ви могли? (А перед тим він зустрічав, до речі, героя тої книжки і та ж затерта, але вивірена модель фрази: «Я не чекав від Вас – ім'ярек! – що Ви дозволите, аби Фединишинець про Вас писав книгу... Ще раніше він «не чекав», що моя стаття про Августина Волошина вийде у Просвітянському Збірнику, ще раніше – статті в упорядкованому Миколою Вегешом збірнику про Василя Гренджу-Донського... Він не чекав те, він не чекав се... Годі! Живий Трупе, спинися у своїй злості, будь ласка!)

Подібне мене закручує на письмо. Я загалом не поділяю Довженкової тези, що з підлим треба говорити доступною йому мовою, тобто по-підлому – в мене дуже багато в поезії іде від позитивних емоцій. Але одне діло – теорія, інше – життя... Та в даному випадку, звичайно, це не головне. До слова так, в науку тим, хто живе не творенням, а руйнуванням, як оцей Живий Труп, що все життя бідкається на долю, а завжди мав сприятливі, навіть тепличні, парникові й узимку умови для роботи, та не дав Бог розуму – мудро використати свій життєвий шанс. Життя збігло в порожнечі пліток, отаких «не чекань». Це – антиприклад, наголошую читачеві.

А приклад – щоденна посильна праця у більшому чи меншому обов'язі позитивний приціл до роботи, роздумів також для завтрашнього діяння, творення настроєвості до життя, бо час спливає, він не повертається до нероб у новій формі буття. Це лише зодча, творча людина, в тому числі й землероб, а не лише вчений чи письменник, може розраховувати на вічність. Як той землероб, хлібороб, який щовесни творить основу осіннього збору врожаю, так і вчений чи митець в молодості – життєвій весні – творить собі фундамент для збору врожаю життєвої осені, яка незабаром... Не встигне америцький геній послати всюдихід на Венеру, а вже він роз'їжджає по Марсу, далеко вчора лишив слід на Місяці – час невпинно біжить. Він відносний справді до якоїсь статичної точки, але дуже конкретний в людському вимірі.

І мене радує сьогоднішня молода когорта ужгородських істориків, оте покоління, що прийшло до науки за часу загину тоталітарного режиму. А ще більше порадує мене наступне покоління, для якого наш час уже стане історією. Бо є що робити в науці, коли все треба ставити з ніг на голову і знову на ноги. І насамперед треба вивчати і публікувати першоджерела, аби скласти собі панорамну картин минулого. Йдеться про джерела домашні, як Лучкайова Історія, чи писання своїх вчених на теренах еміграції (Юрій Гуца-Венелін та інші). Ідеться про джерела за типом «очима гостей», писані і друковані мовою німецькою, румунською, польською, угорською, чеською...

Тут є два нюанси. Лише критичне осмислення багатьох джерел може дати повну уявну картину минулого. І публікація та коментар проф. Олега Мазурка етнографічної розвідки Юрія Жатковича, як і студії угорсько-русинських джерел проф. Іштваном Удварі чи австрійських, скажімо, Миколою Тімковим і т.д. (здається, за розмахом публікацій Іштвана Удварі – угорця, в якого серце б'ється по-русинськи – рівного йому поки що затрудняюся назвати) – це шлях, по якому йде загалом світова історіографічна наука, українська в тому числі останнього десятиріччя: видання літописів, авторських історій тощо. Колумбійський університет разом із Карпато-русинським дослідницьким центром у США здійснює проект академіка Пола Роберта Магочія – публікації

першоджерел-монографій, що торкаються східнослов'янського регіону Європи. Очевидно, лише на фундаменті цих публікацій зростає майбутній карпатський Михайло Грушевський чи Сергій Соловйов, Василій Ключевський чи Євгеній Тарле, Альберт Манфред чи котрийсь безіменний теоретик історії, філософ історичної науки, бо без поєднання факту з гіпотезою (другий нюанс) багатотомних історій бути не може.

Я б не лякався, як академік Петро Толочко з того, що на Україні зараз повинь історичної белетристики, що ледь не здевальвувала ваука як наука. Скинуті кайдани є причиною тої розкутості. Потрібно підживлювати національний дух. Най буде повинь. Бо фільтри вже були. Дистильовану історію Україна вже мала в особі напівганебного десятитомника 70-х років, де кільком тисячоріччям було відведено п'ять томів і стільки ж пожовтневим «набуткам». Та й не лише в тому річ. Шкода, що такої книжкової повені не спостерігається в краї. Поки що багато краєзнавчого й компілятивного в сучасних «авторитетів». Хоча вже ніби й не має тієї «борби, борби, борби» (без м'якого знака) – яось я вже її висміював у котромусь зі своїх виступів.

І хочу погодитися з проф. Олегом Мазурком та Григорієм Павленком, що історична думка на Закарпатті в ті часи, коли воно знаходилося під владою Угорщини, Австро-Угорщини (додам: і Чехо-Словаччини) «розвивалася тими ж шляхами, що й на Наддніпрянській Україні»... Це очевидний абсурд. Нашу історичну думку, ясна річ, не можна відривати від контексту науки тих держав, у складі яких перебував край. І тут академічна Москва була мудрішою на відміну від нинішніх історичних «новоукраїнців», які за всяку ціну прагнуть теоретично-практичного витворення нової, але вже Української Імперії: і тритомова «История Венгрии», і двотомова «История Чехо-Словакии», і одностомовики інших сусідніх держав, де знаходяться зараз наші історичні клаптики земель (Румунія, Польща) писали про крайовий перебіг подій у відповідному контексті. Це правильно. Та зараз уже й цього мало. Треба йти далі, збираючи історичну думку про отчий край під один спільний дах. Зате надія лише на молодих і здорових ідеями, гіпотезами, гіперболами, реаліями, прозорливістю. Але вже заперечую іншу тезу проф. Олега Мазурка і Григорія Павленка, що у XVIII-му ст. і навіть XIX-му на Підкарпатській Русі не було професійної історичної науки, а лише любовительство або у ліпшому разі – краєзнавство. Мовляв, професійних істориків не було, а були в ліпшому разі щирі патріоти, великі ентузіасти й подібне. Якби шановні професори написали, що в Закарпатті за радянського режиму не було професійних істориків, я погодився б з ними легше... Були портфелі, в яких комуністичні «історіки», як правило, носили два-три двістіграмові стакани про всяк випадок (а не чарки чи наперстки), коли «сообразять» на трьох... Вибачте, один стакан... Були кандидатські дипломи, море тих дипломів – лише не було науки. Це однаково стосується і «філософів» тодішніх і «літературознавців»... А коли реально існує опублікована майже повністю і в перекладі українською латино-мовна Історія Русинів Михайла Лучкая, то це і є наука, при чому – попри все – висока наука. Як відомо спеціалістам, в рукописах існує ще низка латино-мовних або русиномовних, або інакомовних історій, як раніших, так і пізніших наших авторів до кінця XIX-го ст. Плюс гостьове. І все це докупно наука. Плюс строкате XX ст. вже.

І не-наукою є всяка прорадянська, промосковська, як зараз про-енна писанина (раніше ж промадярська) авторів, що лише залітали до нашого краю. Та це ще півбиди. Зрештою, можна виділити окремим параграфом упереджених мандрівних істориків чи гастролерів, науково пояснити їхні ПРО-концепції. Сумно, коли уродженець краю пише про свій народ як етнічну покруч (страшне українське слово на означення вжив). Він вважає, що багатовікові контакти русинів-рутенів з угорцями, румунами, чехами і словаками, поляками, зрештою, і радянцями (вживу термін, якому вчора ще цей гореісторик з компартійним квитком низенько вклонявся – ні! – бив поклони)

знівелювали, стерли їхню українську ментальність... І тепер цей народ – ні се, ні те в його ж «теоретичному» чисто-расовому гатунку за арійською філософією чи й антропологією. Боюся, що жоден народ не є етнічною покруччю, як би довго і тяжко не був пригнічуваний, як би з нього не згушався асимілятор-окупант. Скорше в даному випадку здоровий духом корінний народ видавлює чи вичавлює зі свого черева таку етнічну покруч, виродка, мовби очищаючись для майбутнього буття. А оскільки народна мораль мого здорового етносу вчить співчувати фізичним калікам, недоумкуватим, навіть виродкам, то я не маю права гніватися на автора цієї «теорії». Бог йому суддя. Я лише констатую, щоб звернути увагу молодих вчених, на яких надія, будувати шлях народознавчих пошуків і так безкомпромісно, як це робив геніальний Федір Потушняк та його когорта втяжкений для нашого краю і нашої науки радянсько-більшовицький час.

Є й відвалені в часі наші світочі. До речі, багато з них творили свої «історії» та хроніки й теорії в молодому віці. Але зачати, як проф. Дмитро Данилюк свої портрети – із апостолів Кирила і Мефодія? Так. Були і zostалися в науковій і літературній спадщині: Михайло Андрелла-Оросвигівський, Михайл Ольшавський, Андрій Бачинський, Арсеній Коцак, Іоанікій Базилович, Іван Фогараші, Василь Довгович, Олександр Духнович та інші Будителі, що на слуху, Адольф Добрянський, Іван Дулішкович, Іван Раковський, Юрій Жаткович, Тиводар Легоцький, Євменій Сабов, Антоній Годинка, Ієремій Кондратович, Карой Мейсарош, пізніші Алексій Петров, Олександр Бонкало, Августин Волошин, Федір Арістов, аж і Петро Лінтур та сучасники, і аж Вікентій Шандор та Августин Штефан та й інші з діаспори.

Ще з глибокої даліни дивилися на отчий край, мов зорі з неба і Михайло Балудянський, і Петро Лодій, і Юрій Гуца-Венелін, й Іван Орлай, і Василь Кукольник... Отож, все те, що вони писали про історію, філософію, етнографію, фольклор, літературу свого народу, не є наукою? Не становить системи поглядів? Чи, може, ми, сучасники, ще лінуємося скласти цю систему, вивчивши і видавши першоджерела як основу. Легше ж назвати свій народ етнічними потворами й житувати, спекулюючи, на українських бобах...

Шкода, що нашу крайову історію ґрунтовно пише й досі діаспора (але най пише). Шкода, що так тяжко, аж пихтить, рухається паротяг крайових істориків. Ще вадить зашореність. Хотілося б, аби вже крайова концепція проф. Івана Гранчака випрозорилося, як у проф. Івана Попа, а побіч неї – і проф. Михайла Болдижара, молодих дослідників, як Василь Лемак... Щоб не лише національні меншини, як німці у Григорія Павленка, румуни у Василя Марини, євреї в Микола Макари, цигани (колектив авторів) та інші, а щоб корінний народ здобув належне теоретичне місце на своїй землі, у своїй історії. І щоб соціологічні служби Івана Миговича, Петра Токаря, Петра Петрище давали комплексну відповідь на запитання «Тко мы есьме?», як і що до того.

Тільки на молодь надія, на електротяг, бо старі паротяги відходять потихеньку на запасні колії, на відстій, вичерпавши ресурси.

Отож, до праці! В молодому віці можна багато зробити. Молодий заділ прикрасить і поважну старість. Миколі Вегешу дуже далеко де тої сивої поважності. Він натхненно працює. І якщо майже кожна кандидатська дисертація засвідчує передкрок до науки (але це не з розряду передпролетаріату), то докторська вже є кроком в науці, якщо кандидат відбувся як кандидат. А чи він відбувся – промовить лише робота, публікації. Задля повторення цієї істини й писався даний нарис.

Мій сучасник і земляк Микола Вегеш стоїть на крайовому шляху історичної науки.

ПРЕМІЯ УЖГОРОДСЬКОМУ ІСТОРИКУ

25 червня 1996 р. комісія до присудженню премії імені академіка Івана Крип'якевича в галузі науково-дослідницької пропагандистської діяльності з історії та культури України, історичного краєзнавства Івано-Франківської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців за вагомий внесок у справу вивчення і популяризації історії українського народу та історико-краєзнавчої спадщини присудила кандидату історичних наук, доценту кафедри історії України Ужгородського державного університету Миколі Миколайовичу Вегешу вищеназану премію із присвоєнням звання «Лауреат премії імені академіка Івана Крип'якевича» і врученням нагрудного знаку.

Диплом лауреата М.Вегешу було вручено на пленарному засіданні міжрегіональної наукової конференції, присвяченої 130-й річниці від дня народження академіка Михайла Грушевського, яка 27 вересня цього року проходила в Прикарпатському університеті імені В.Стефаника. Лауреата привітали ректор університету, академік Віталій Кононенко, завідувач кафедри історії України, академік Володимир Грабовецький, професорсько-викладацький склад університету. М.Вегеш вже є шостим істориком, удостоєний цієї нагороди. До нього лауреатами премії імені Івана Крип'якевича стали академік Ярослав Ісасвич, провідний науковець Інституту Українознавства ім. Крип'якевича у Львові Феодосій Стеблій, декан історичного факультету Чернівецького університету, доктор історичних наук, професор Юрій Макар та інші.

У привітальному слові академік Володимир Грабовецький відзначив, що протягом шестирічної наукової діяльності Микола Вегеш опублікував понад 260 праць з різноманітних проблем історії України. Заслуговують на увагу окремі видання історика «Велич і трагедія Карпатської України» (співавтор – В.Задорожний), «Карпатська Україна (1938–1939): соціально-економічний і політичний розвиток», «Августин Волошин» (співавтори – В.Гомоннай і М.Зимомря), «Становлення і розвиток політичної думки в Україні» (співавтори – В.Боднар і В.Худанич), «Короткий життєпис Августина Волошина» (співавтор – В.Туряниця), «Августин Волошин: Бібліографічний покажчик» (співавтор – В.Туряниця), «Смерть президента. Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина» (співавтори – В.Туряниця та І.Чаварга), «У вінок шани і визнання» (співавтор – В.Туряниця), «У бурі народно-визвольної війни 1648–1654 років» (співавтор – М.Олашин). «Біля джерел повстанської армії: історичні нариси» (співавтор – І.Король), «В боротьбі за свободу України: політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу» (співавтор – О.Орос), «Володимир Грабовецький – видатний історик України», «Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 роках», «Карпатська Січ: сторінки історії», «Німеччина і Карпатська Україна в 1938–1939 рр.».

Праці М.Вегеша друкувались на сторінках престижних вітчизняних («Український історичний журнал», «Сучасність», «Дзвін», «Наука і суспільство») та зарубіжних україномовних видань («Визвольний шлях», «Новий час», «Свобода», «Новий шлях», у видавництві «Карпатського Союзу» в США). Микола Вегеш редактор наукових збірників «Проблеми історії, філософії та літературознавства України» (вийшов перший випуск) і «Вчені, письменники і політичні діячі про Україну» (вийшли два випуски).

Молодий історик вніс вагомий вклад у дослідження проблем історії України взагалі і Закарпаття та Східної Галичини зокрема. В даний час він підготував до друку «Історію України в життєписах» і завершує працю над монографією «Карпатська Україна 1938–1939 рр. в загальноєвропейському контексті».

У ПОШУКАХ ІСТОРИЧНОЇ ДОСТОВІРНОСТІ

Міжгірці давно і добре знають свого земляка – молодого вченого-історика, недавнього вчителя Синевирської СШ, нині кандидата історичних наук, доцента Ужгородського університету Миколу Миколайовича Вегеша.

Інтуїція вченого-історика підказала йому, що старими методами розкривати історичне минуле рідного краю неможливо. Треба шукати нові теми, вивільнити історичну науку від партійно-комуністичної догми. Потрібно було йти своїм шляхом.

Ще навчаючись в аспірантурі, Микола Вегеш розпочинав вивчення теми про Карпатську Україну, болючу для історії рідного краю, яка упродовж усіх років радянської влади практично ігнорувалась нашими істориками. Мало того, цей важливий і героїчний період Карпатської України 1938–39 років трактувався, як період зради, підступу, таємного зговору з німецьким нацизмом, а просто іще – антирадянщина, буржуазний націоналізм, запроданство і т.д.

Нелегко було розрубати павутину лженауковості партійних лжеісториків. Треба було знайти правдиві і достовірні документи, факти, щоб доказати історичну закономірність проголошення і героїчної боротьби Карпатської України, утвердження національної самостійності і державного суверенітету.

Умінням і наполегливістю, архівними дослідженнями Микола Вегеш розкрив чимало яскравих сторінок історії Закарпаття ХХ століття. За останні роки ним написано ряд статей, в тому числі і в газеті «Верховина», з якою він і зараз активно співпрацює. З'являються його історичні дослідження і в журналах «Дзвін» (Львів), «Український історичний журнал» (Київ) і т.д.

Упродовж 1938–39 років М.М.Вегеш видав ряд праць з питань української історії, в тому числі і Закарпаття: «Карпатська Україна (1938–1939)», «Велич і трагедія Карпатської України», «Августин Волошин (1874–1945) – бібліографічний покажчик», «Короткий життєпис Августина Волошина» (1874–1945), «Смерть Президента» у співавторстві з В.Турянцею та І.Чаваргою, «Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 роках», «У бурі народно-визвольної війни 1648–1654 років», «Володимир Грабовецький – видатний історик України», «Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.)», «Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939 рр.)».

Як редактор наукових збірників («Проблеми історії, філософії та літературознавства України») Микола Вегеш об'єднує навколо себе молодих істориків для плідної праці по висвітленню актуальних питань вітчизняної історії.

І ось, у вересні цього року у житті Вегеша сталась чи не найрадісніша подія – він удостоєний серед шести істориків України почесної нагороди – премії імені академіка Івана Крип'якевича. До речі, такої честі заслужили і його попередники – академік Ярослав Ісасвич, науковець із Львова Феодосій Стеблій, декан історичного факультету Чернівецького університету, доктор історичних наук Юрій Макар.

У конференцзалі Прикарпатського університету ім. В.Стефаніка нашого земляка – лауреата – широко вітали ректор університету Віталій Кононенко, академік Володимир Грабовецький – вчитель Миколи Вегеша та ряд науковців з інших вузів.

Ми, його земляки з рідної Верховини, також вітаємо лауреата з таким високим визнанням наукових заслуг і зичимо йому подальших успіхів на цій благородній ниві, міцного здоров'я та творчої наснаги.

*ВОЛОДИМИР АНТАЛОВСЬКИЙ,
ІГОР АНТАЛОВСЬКИЙ*

МИКОЛА ВЕГЕШ – ДОКТОР ІСТОРИЧНИХ НАУК

Радісна звістка надійшла на Верховину минулого місяця: в Інституті історії України Національної Академії Наук України захистив докторську дисертацію один з наймолодших вчених Ужгородського державного університету Микола Миколайович Вегеш, колишній учень Міжгірської ЗОШ, вчитель історії Синевирської середньої школи, аспірант, докторант, невтомний шукач історичного минулого нашого краю.

Прийшов Микола Вегеш у історичну науку, як серйозний дослідник такої забутої теми, як історія Карпатської України. Взятись за її дослідження, незважаючи ні на що, він ціленаправлено йшов до її розгортання і глибокого, всебічного висвітлення. Спочатку невеликі статті в районній газеті «Радянська Верховина» (тепер «Верховина»), обласних газетах, потім вже в більш серйозних періодичних виданнях.

У період з 1993 по 1998 роки ним видано низку праць як з історії Закарпаття, так і України в цілому. Серед них важливе місце посідають: «Карпатська Україна (1938–1939)», «Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939)», «Володимир Грабовецький – видатний історик України», «Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 роках», «Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939)», двотомник «Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті».

Плідно працює молодий вчений і з своїми колегами-викладачами з університету В.Турянцею, В.Боднарком, І.Королем, В.Худаничем, М.Олашиним, В.Гомоннаєм. У цій співдружності створено ряд серйозних досліджень: «Смерть Президента», «Нариси історії національно-визвольного руху в Галичині та Волині напередодні і в роки Другої світової війни (1939–1944)», «Августин Волошин», «Історія української державності», «Становлення і розвиток політичної думки в Україні».

Історики Міжгірщини, вчителі Миколи Вегеша, друзі та колеги по вчительській роботі, учні, яким він дав широку дорогу в історичну науку, його щирі шанувальники в ці дні, гадаємо, приєднуються до ширих слів побажань подальших наукових, творчих та педагогічних звершень йому на ниві української історичної науки уже у високому званні доктора історичних наук.

МИКОЛА ОЛАШИН

МИКОЛА ВЕГЕШ – АКАДЕМІК МІЖНАРОДНОЇ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

27 вересня 1999 року на засіданні президії Міжнародної Слов'янської Академії Наук (президент – академік К.О.Джеджула) відбулися вибори дійсних членів та членів-кореспондентів. Серед новообраних академіків є і доктор історичних наук, доцент кафедри політології Ужгородського державного університету Микола Миколайович Вегеш.

Микола Вегеш справедливо вважається одним із найавторитетніших дослідників історії Закарпаття міжвоєнного періоду, зокрема історії Карпатської України. Він є автором дванадцяти монографій, навчальних методичних посібників, науково-популярних книг. Його перу належать понад 200 наукових праць. Особливої уваги заслуговують монографії Миколи Вегеша «Карпатська Україна 1938–1939 рр.: соціально-економічний і політичний розвиток» (1994), «Карпатська Україна 1938–1939

років у загальноєвропейському історичному контексті» (Г.І-ІІ, 1997), «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» (1998).

В центрі уваги наукових зацікавлень Миколи Вегеша – визначні постаті України Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич, Андрей Шептицький, Августин Волошин та багато ін. Статті про цих та інших визначних українських державних діячів, вчених, письменників друкувалися на сторінках престижних наукових видань України – «Українському історичному журналі», журналах «Наука і суспільство», «Сучасність», «Український історик», «Визвольний шлях», «Дукля», «Пороги» тощо. Праці Миколи Вегеша опубліковані в Словаччині, Чехії, Румунії, Великобританії, США і Канаді. Наукова діяльність вченого відзначена преміями імені Василя Гренджі-Донського (1994) і академіка Івана Крип'якевича (1996). Навчально-методичні посібники «Становлення і розвиток політичної думки в Україні» (1995), «Історія української державності» (1996), співавтором яких був М.Вегеш, були відзначені на загальноуніверситетському конкурсі «Кращий навчально-методичний посібник року». Ужгородського історика залучали і залучають до написання всеукраїнських узагальнюючих праць «Сторінки історії України ХХ століття» (1992), «Малий словник історії України», п'ятитомної «Енциклопедії історії України», перший том якої незабаром побачить світ.

Нам залишається привітати Миколу Вегеша із заслуженим визнанням і побажати нових успіхів у науковій роботі.

МАРІАН ТОКАР

ЗАСЛУЖЕНЕ ВИЗНАННЯ

Чимало науковців нашого вузу є відомими фахівцями в Україні. Багато з них дістали визнання на європейському, а то й на світовому рівні, про що свідчить їх постійна співпраця із зарубіжними науковими центрами в різних галузях освіти і науки. Такий факт є вельми втішним і говорить про високий рівень наукового потенціалу закарпатських вчених. Тому кожна нова звістка про визнання наших науковців, тим більше на світовому рівні, сприймається з почуттям гордості за наш вуз і вказує на невичерпні джерела таланту викладачів.

І ось нещодавно зі Сполучених Штатів Америки до нас надійшла чергова приємна звістка. Рада директорів, Управлінська рада редакторів і рада видавців Американського Біографічного Інституту, який очолює доктор Г.Коллінз, обрала науковця нашого вузу, доктора історичних наук, директора НДІ Карпатознавства Миколу Вегеша почесним членом Дослідницького Бюро Радників вищеназваного інституту.

У дипломі зокрема відзначається, що М.М.Вегеш досягнув видатних наукових результатів. Що ж, це дійсно заслужене визнання, адже Микола Миколайович на сьогодні є автором 520 публікацій, серед яких понад 300 наукових. До того ж окремими виданнями побачили світ близько півсотні монографій, науково-популярних і науково-методичних книжок і брошур. Його безперечною заслугою, зокрема, є чи не найбільший внесок у фундаментальне вивчення і наукове обґрунтування історії Карпатської України 1938–1939 років, що само по собі є доказом сумлінності і відданості вченого науковим принципам.

Визнання Американського Біографічного Інституту заслуг професора М.М.Вегеша є об'єктивною оцінкою його науково-дослідницької роботи щодо висвітлення життя й діяльності багатьох діячів нашого краю (А.Волошин, В.Гренджа-Донський, Ю.Ревай, С.Клочурак, М.Колодзінський та ін.). Невипадково Микола

Миколайович очолює Закарпатське відділення Всеукраїнського Біографічного Товариства. Його перу належать чисельні наукові публікації біографічного характеру, присвячені аналізу життєвого шляху й наукової спадщини таких видатних постатей української історії, як М.Грушевський, І.Крип'якевич, М.Драгоманов, Ф.Вовк, А.Шентицький, В.Антонович, І.Лисяк-Рудницький, В.Грабовецький та інших.

Багато зроблено дослідником і в контексті джерелознавчого й історіографічного збагачення історичної науки. За ці та інші здобутки професор Микола Вегеш удостоєний звання лауреата премій імені В.Гренджі-Донського (1993) та імені академіка І.Крип'якевича (1996). А в 1999 р. М.М.Вегеша обрали академіком Міжнародної Слов'янської Академії Наук.

Тож ми щиро вітаємо Миколу Миколайовича з черговим заслуженим визнанням і бажаємо подальшої плідної роботи та успіхів на ниві освіти і науки.

ЙОСИП БАГЛАЙ

МИКОЛА ВЕГЕШ - ОРГАНІЗАТОР НАУКИ В ІНСТИТУТІ КАРПАТОЗНАВСТВА

8 травня виповнилося 10 років від дня заснування при Ужгородському державному університеті Науково-дослідного інституту Карпатознавства. А почалося все з того, що ректор УжДУ професор В.Ю.Сливка на виконання наказу Мінвузу України від 31.03.1992 року видав свій наказ за № 252-05 від 08.05.1992 року «Про створення НДІ Карпатознавства Ужгородського державного університету мінвузу України» з метою «ефективнішого використання інтелектуального потенціалу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів УжДУ для дослідження комплексних проблем карпатознавства, політичного, культурного і економічного розвитку Закарпаття і всього Карпатського регіону з найдавніших часів до наших днів...»

Ішов 1991 рік... Українська національна революція кінця 80-х – початку 90-х років минулого століття набирала все нових і нових обертів, не залишаючи байдужим жодного свідомого українця, і тим більше фахового історика. Саме тоді як аспірант спершу кафедри історії СРСР, а згодом – історії України Ужгородського державного університету на ужгородському й усеукраїнському політичному та науковому видноколі з'явився молодий і перспективний дослідник історії Карпатської України Микола Миколайович Вегеш.

Гідна подиву працьовитість і одержимість у справі дослідження такого державно-політичного феномена, як Карпатська Україна, супроводжувалася в науково-дослідній роботі Миколи Вегеша все новими й новими успіхами. Близкучий захист кандидатської дисертації на тему «Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціально-економічні і політичні аспекти» (1994), а невдовзі також докторської дисертації – «Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни» (1998) вивели молодого дослідника на високі позиції істориків-карпатознавців... Кандидат історичних наук і доцент, доктор історичних наук і професор, автор численних статей та окремих книжок, які супроводжувалися здобуттям звань лауреата премії імені Василя Гренджі-Донського й академіка Івана Крип'якевича, Микола Вегеш став одним із авторитетніших науковців Ужгородського тепер уже національного університету. Його заслуги в царині дослідження історії Карпатської України були належно оцінені й відзначені на міжнародному рівні – він став академіком Міжнародної Слов'янської Академії. Тому й не дивно, що один із наймолодших докторів історичних наук Микола Миколайович Вегеш на початку 2000 року стає директором найперспективнішого науково-дослідного інституту Закарпатського краю – Інституту Карпатознавства. Ось

текст наказу ректора тоді ще Ужгородського державного університету професора В.Ю.Сливки за №19-02 від 25 січня 2000 року: «§1. Доцента кафедри політології, д.і.н. Вегеша Миколу Миколайовича призначити на посаду директора НДІ Карпатознавства з 1.01.2000 р.»

За десятилітній період становлення і розвитку НДІ Карпатознавства його очолювали різні науковці (проф. І.І.Поп, доц. М.П.Макара), які намагалися більшою чи меншою мірою розвивати головні наукові напрямки новоорганізованого інституту, серед яких – історія, археологія, етнографія, фольклористика, мовознавство, літературознавство та історія мистецтва. І все ж маємо відзначити, що у справі публікації наукової продукції підпорядкованої йому науково-дослідної установи Микола Вегеш за два з лишнім роки зробив набагато більше, аніж його попередники за сім з половиною років. Досить сказати, що за перший етап діяльності НДІ Карпатознавства було видано лише сім збірників «Карпатики», тоді як під керівництвом професора Миколи Вегеша цей набуток складає вісім опублікованих збірників і шість упорядкованих та підготовлених до друку. До речі, серед підготовлених до друку є збірник, присвячений 10-річчю НДІ Карпатознавства. Гідна усякого схвалення і визнання робота директора інституту професора Миколи Вегеша.

Крім копіткої праці укладача і редактора збірників «Карпатики», Микола Вегеш майже до кожного з них подав власні глибоко аналітичні рецензії та солідні наукові дослідження. В опублікованих під редакцією Миколи Вегеша збірниках «Карпатики» таких статей упорядника подибуємо звиш півтори десятка. Назвемо хоч би окремі з них: «Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-і рр.)» в 7-му числі «Карпатики» (С.51–100), «Від «Науки» до «Нової Свободи»: сторінки історії однієї закарпатської газети» у 8-му числі (С.33–46), «Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії в науковій спадщині професора В.І.Худанича» в 14-му числі (С.11–47) та інші.

До цього слід додати цілу низку монографій, які побачили світ під грифом НДІ Карпатознавства, а отже за безпосередньої участі професора Миколи Вегеша. Це – «Дистрикт Галичина (1941–1944)» Василя Офіцинського, «Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках» та «Партії національних меншин Закарпаття (20–30-і роки ХХ ст.)» Маріана Токаря тощо.

Полишаючи на боці п'ять томів «Історичних досліджень» Миколи Вегеша, які отримали високу оцінку історичної критики, маємо відзначити підготовлену авторським колективом (М.В.Делеган, О.Д.Довганич, М.Ю.Токар, П.М.Федака, В.В.Міщанин та інші) й недавно видану під редакцією професора Миколи Вегеша унікальну у своєму роді фундаментальну працю «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців» («Карпати», 2002.). «З ініціативи Закарпатської облдержадміністрації, – пише в «Передмові» до книжки голова Закарпатської обласної державної адміністрації пан Геннадій Москаль, – в листопаді 2001 року була створена робоча група з питань підготовки списків героїв Карпатської України, яку очолив відомий фахівець з даної проблематики професор Микола Вегеш. Тоді ж була створена редколегія видання «Вони боронили Карпатську Україну...» Як сказано вище, редактором видання став професор Микола Вегеш.

Крім упорядкування й редагування книжки «Вони боронили Карпатську Україну», професору Миколі Вегешу належить лєвова доля поміщених у ній матеріалів – «Вступ», значна частина I, II, IV, VI і VII розділів та повністю третій розділ – «Карпатська Україна – незалежна держава», в якому автор докладно розглядає міжнародне, внутрішньополітичне й соціально-економічне становище Карпатської України, а також релігійно-церковне і культурне будівництво, не кажучи про цілу низку художньо-документальних портретів видатних діячів Карпатської України – Августина Волошина, Михайла Брашайка, Василя Гренджі-Донського, Михайла

Колодзінського. Олега Ольжича, Юліана Ревая, Івана Рогача, Вікентія Шандора й інших та «Висновки». Книжка «Вони боронили Карпатську Україну» видана на такому рівні наукової інформації, що без неї не зможе обійтися жоден дослідник Карпатської України.

Відзначаючи 10-річчя НДІ Карпатознавства, його директор Микола Вегеш і вся громадськість Ужгородського національного університету й усього Закарпаття стоять напередодні іншої пам'ятної дати – 40-річчя від дня його народження. Але це вже тема іншої розмови.

Нині привітаймо професора Миколу Вегеша як талановитого організатора науки в НДІ Карпатознавства і побажаймо йому подальших творчих здобутків!

ВОЛОДИМИР БАСАРАБ

НОВІ ЗДОБУТКИ ІСТОРИЧНОЇ ШКОЛИ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ВЕГЕША

2002 рік можна цілком справедливим вважати успішним для діяльності декана історичного факультету Ужгородського національного університету, завідувача кафедрою політології, доктора історичних наук, професора Миколи Вегеша. Цього року відразу три його вихованці захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

11 червня на засіданні спеціалізованої вченої ради УжНУ Маріан Токар захистив кандидатську дисертацію „Становлення і розвиток політичних партій Закарпаття в 1919-1939 рр.». Внесок молодого дослідника в українську історичну науку високо оцінили офіційні опоненти професор Іван Король та доцент Ігор Чайківський, а також Інститут історії України НАН України, який виступив провідною установою. Виступаючи відзначали, що М.Токар плідно працює на ниві вивчення історії рідного краю, про що свідчить поява його книг „За покликом серця (До 100-річчя від дня народження просвітянина Андрія Міня)», „Сторожниця. Сторінки історії суспільного та духовного життя», „Коротка історія „Просвіти” в Сторожниці», „Освітньо-виховні проблеми національних меншин Закарпаття” (у співавторстві), „Руська Національно-Автономна партія: організація і діяльність», „Про українські політичні партії Закарпаття в 1919-1939 роках», „Сторінками університетської газети (До 50-річчя газети „Ужгородський університет”», „Партії національних меншин Закарпаття (20-30-ті роки ХХ ст.)», „Вони боронили Карпатську Україну” (у співавторстві). Погодьтеся, вагомий ужинок.

17 вересня цього року на засіданні вченої ради у Національному університеті „Львівська політехніка” дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності „військова історія” захистив ще один вихованець Миколи Вегеша Іван Буковський. У центрі його дослідження була проблема, яку вже 15 років вивчає науковий керівник Івана Васильовича, а саме Карпатська Україна. Офіційні опоненти професор Василь Худанич та директор наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка доцент Богдан Якимович високо оцінили кандидатське дослідження І.Буковського „Утворення і діяльність військових формувань Карпатської України (1938-1939)». Відзначимо, що дисертант вже встиг опублікувати книгу „Славна сторінка в історії українського народу (Карпатська Січ – захисник незалежності Карпато-Української держави: 1938-1939)».

6 жовтня 2004 року на засіданні спеціалізованої вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка відбувся блискучий захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук старшого викладача кафедри

політології УжНУ Юрія Остапця. Відомий у краї політолог і соціолог, автор численних наукових праць представив на захист надзвичайно актуальну тему „Регіональні особливості парламентських виборів в Україні в умовах трансформації політичної системи суспільства (на прикладі Закарпатської області)”. Імениті вчені, які є членами даної спеціалізованої ради (Наталія Черниш, Валерій Денисенко, Богдан Ярош, Михайло Швагуляк), а також офіційні опоненти професор Анатолій Круглашов (Чернівці) та Анатолій Романюк (Львів) однозначно висловилися за присвоєння Юрію Остапцю кандидатського ступеня зі спеціальності „політичні інститути і процеси”. Виступаючи на захисті дисертації свого талановитого аспіранта, професор Микола Вегеш відзначив, що Юрій Остапець „є співавтором монографії та кількох навчально-методичних посібників, численних наукових статей. Коло його наукових інтересів – електоральні процеси в Україні та інших країнах світу, проблеми партійного будівництва в Україні, особливості трансформаційних процесів у посттоталітарних країнах і перехід до демократії”. До цього додамо, що великою популярністю серед студентів не тільки нашого університету користуються його посібники „Політологія. Конспект лекцій”, „Основи політології”, „Як писати наукову роботу”.

Учнів професора Миколи Вегеша вітаємо з важливою віхою в їх науковому житті, а науковому керівнику бажаємо нових учнів, праці яких примножать славу закарпатської історичної школи. Так тримати!

**РЕКТОР-ІСТОРИК, ЦЕ – НЕ СЕНСАЦІЯ,
А ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА, - СТВЕРДЖУЄ
ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УЧЕНИЙ
СТЕПАН ВІДНЯНСЬКИЙ**

Гість „Новин Закарпаття” – відома особистість у наукових колах не тільки України, а й зарубіжжя. Він – наш земляк, доктор історичних наук, провідний учений Інституту історії Національної академії наук України, завідувач відділу всесвітньої історії та міжнародних відносин, заслужений діяч науки і техніки України. Професор Віднянський, коли випадає нагода, приїжджає в рідне Закарпаття, але в свої плани вносить стільки робочих змін, що знайти час для спілкування з пресою видається проблематичним. Усе ж Степан Васильович люб’язно погодився дати інтерв’ю для „Новин Закарпаття”.

Які почуття охоплюють вас, коли приїжджаєте на батьківщину?

- Кожен приїзд на батьківську землю – це насамперед хвилюючі зустрічі, спогади про молодість і просто можливість дещо перепочити від надзвичайно мобільного київського життя. Але, відверто кажучи, саме на останнє й тут не вистачає часу. Перш за все, це пов’язано із моєю професійною діяльністю. Намагаюся використовувати час для зміцнення наукових контактів центру й регіону, організовуючи тематичні конференції, „круглі столи”, читаю лекції для студентів...

Ваша професійна діяльність і розвиток сучасної закарпатської науки – як вони переплітаються?

- По-перше, працюючи вже понад тридцять років у наукових установах, я ніколи не поривав зв’язків із „альма-матер” – Ужгородським університетом. Саме він відкрив мені шлях у велику науку. Згодом наші контакти поглибилися. Маю на увазі, перш за все, участь у роботі спеціалізованої вченої ради історичного факультету по захисту дисертацій, роботі державних екзаменаційних комісій в університеті, читання спеціальних навчальних курсів та багато іншого. По-друге, особисто себе вважаю закарпатським дослідником.

Хотів би особливо підкреслити той факт, я був причетний до захисту понад сорока кандидатських та докторських дисертацій з історичної тематики і як науковий керівник, і як опонент чи представник провідної фахової установи. Нині серед колишніх дисертантів багато відомих імен істориків, зокрема таких, як кандидати наук П.Білак, В.Фенич, І.Ліхтей, М.Токар, доктори наук М.Вегеш, М.Матьовка, І.Вовканич та багато інших...

Закарпаття в цілому давно відоме існуванням різногалузевих наукових шкіл та напрямів, скажімо, фізиків, біологів та інших. Якими бачите перспективи розвитку сучасної історичної науки на Закарпатті?

- Не відстають у цьому відношенні й історики. Традиції закарпатської історичної наукової школи добре знані далеко за межами України. Вона була однією із провідних ще в часи Радянського Союзу, особливо це стосується фахівців історії зарубіжних країн. Безперечно, спадщина історичної науки краю – одна з найбагатших в Україні, про що свідчать позитивні результати науково-дослідних контактів із вітчизняними та зарубіжними науковими центрами. На превеликий жаль, пішли з життя відомі представники класичної історичної школи Закарпаття М.Троян, Я.Штернберг, І.Гранчак, Г.Павленко, Е.Балагурі. Стався розрив у зв'язку поколінь, що деякою мірою похитнуло усталені традиції історичної науки в краї. Однак швидко почали формуватися нові риси сучасної історичної школи, що пов'язують із стрімким входженням в наукову еліту молодих закарпатських дослідників минувшини на чолі з доктором історичних наук, професором Миколою Вегешем. Саме йому та його учням, вочевидь, і належить відродити традиції історичної школи на Закарпатті. Це, до речі, останніми роками їм вдається успішно робити, беручи до уваги актуальні дослідження з вітчизняної історії та розвитку карпатського регіону в цілому.

Будучи провідним спеціалістом в Інституті історії НАН України, як здійснюєте конкретні наукові зв'язки з УжНУ?

- Ми вже не перший рік підтримуємо різнопланову співпрацю наукових установ. Це стосується підготовки й видань наукових праць книжкової продукції (зокрема, я – співавтор з професором Миколою Вегешем монографії з історії Закарпаття) та статей у наукових збірниках. Більше того, я ще й постійний член редколегії наукового збірника „Карпатика”, що видається науково-дослідним Інститутом карпатознавства УжНУ. Відгукнувся також на пропозицію стати членом редколегії фахового видання „Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія”.

Ужгородські вчені постійно залучаються до участі у тендерах із наукової тематики з питань європейської інтеграції. Це зрозуміло, бо саме їм випала можливість найближче відчувати „науковий подих” фахівців сусідніх держав, скажімо, Словаччини, Чехії, Угорщини, Румунії.

Так само активно ми підтримуємо контакти і з метою участі закарпатських учених у наукових конференціях чи то в Києві, в Ужгороді, чи в будь-якому іншому місті. Зокрема, у квітні цього року в Києві наш Інститут історії України НАН України спільно з Ужгородським національним університетом проводить міжнародну наукову конференцію на тему „Українсько-угорські взаємини: історія і сучасність”. Від університету залучені фахівці з цієї тематики, а також представники Демократичної спілки угорців. Тому говорити про підтримку наукових зв'язків слід у контексті багаторічної та тісної наукової роботи.

Яке місце, на ваш погляд, займає Ужгородський національний університет як науковий центр у загальноукраїнському контексті?

- Ужгородський національний університет – один із наймолодших вищих навчальних закладів України. Як відомо, цього року він святкуватиме своє 60-річчя. Крім того, він – один із класичних вузів сучасної України, а майбутнє, я переконаний,

саме за вузівською освітою та наукою, за створення відповідних спеціалізованих інститутів тощо. В Ужгороді функціонують різні фахові наукові одиниці, дослідження яких не дозволяють говорити скептикам про певне відставання від вузівських здобутків інших регіонів. Тому університетська наука на Закарпатті доволі самодостатня і прогресуюча. Особливі переваги вбачаю в наукових контактах із зарубіжними країнами.

До речі, як би ви оцінили рівень і зміст міжнародних зв'язків вузу?

- Ужгородський університет уже давно славиться міжнародним співробітництвом і займає специфічне місце у цьому відношенні. Достатньо сказати, що Закарпаття географічно перебуває у постійних контактах із сусідніми країнами, що, зрозуміло, включають і наукову співпрацю. Мені відомо: активно у цьому напрямі працюють ужгородські історики, які постійно співробітничать у своїй царині з румунськими та угорськими колегами; щороку проводяться українсько-словацькі наукові конференції, до яких залучаються і філологи. Очевидно, такі контакти підтримують і вчені інших спеціальностей. Від міжнародної співпраці вииграють всі сторони. Тому налагодження і подальше поглиблення міжнародних зв'язків – це крок у ногу з часом, без чого неможливо уявити перспективи вузівської еволюції.

Як, на ваш погляд, останні суспільно-політичні зміни в Українській державі позначатимуться на інших ділянках людської життєдіяльності?

- Ті політичні зміни, що відбувалися наприкінці минулого й на початку цього року, мали свої природні, я б сказав, логічні наслідки. Українське суспільство давно йшло до демократичного прориву, до встановлення відносин зразка громадянського суспільства. Особливо позитивно сприймається в сучасних умовах світоглядний підхід до зміни поколінь, формування нових кадрів на різних рівнях суспільного життя, трансформація системи поглядів, зокрема вироблення в українців європейської ментальності.

Якщо ж говорити про певне проектування або віддзеркалення кардинальних змін на конкретні сфери діяльності людей, то вважаю це необхідною реальністю. Беручи до уваги, скажімо, науковий комплекс, можна говорити про безальтернативну необхідність вливання „свіжої крові” в реалізацію запланованих новим урядом заходів. Курс на європейські стандарти в освіті і науці – це і є свіжий подих загальносуспільної трансформації. Українська студентська молодь повинна відчувати себе частиною єдиної європейської генерації.

Мені відомо, що зміни торкнулися й Ужгородського національного університету, зокрема його керівництва. Впевнений, що це піде на користь передусім закарпатській вищій освіті і науці.

Якщо ми вже заговорили стосовно змін у керівництві Ужгородського національного університету, то скажіть, будь ласка, як ви ставитеся до того, що вуз може очолити гуманітарій, а конкретно – історик?

- Мені пораз дивно, коли вчені чи освітні функціонери вказують на важливість фахового відбору на керівні посади вищих навчальних закладів людей із природничо-технічних кадрів. Це, на моє глибоке переконання, є певним забобоном. Ректор-історик – не сенсація чи якийсь прецедент. Навпаки, як свідчить історична практика світового масштабу, найкращі досягнення вузів відчутні там, де ними керують гуманітарії, люди з широкими поглядами на державні та суспільні проблеми, вмілі організатори загальноуніверситетського життя... Більше того, це європейська практика. В Україні такі приклади відомі в Рівному, Горлівці та інших містах, де керівники-гуманітарії успішно себе зарекомендували. А знаючи теперішнього виконуючого обов'язки ректора Миколу Вегеша як умілого організатора навчально-виховної та наукової роботи, людину із багатосторонніми поглядами і, що важливо, з чіткою громадянською

позицією, переконаний: йому вдасться успішно виконувати функції, покладені на ректора УжНУ. Від цього закарпатська наука тільки виграс.

Миколу Миколайовича я знаю давно як людину толерантну, врівноважену, відверту. Не відкрию секрету, якщо скажу, що він надзвичайно працьовитий, через що в наукових колах зажив слави талановитого історика, об'єктивного науковця-дослідника. Він умілий організатор наукової роботи, учасник численних наукових форумів, генератор багатьох наукових проектів. Із якою б ініціативою не підходив до зацікавлених сторін, все йому вдається зробити успішно і з користю для наукового загалу. Він завжди знаходить вихід із складних ситуацій, що вказує подекуди й на менеджерські здібності. Ця риса аж ніяк не є зайвою в контексті матеріально-фінансової організації праці.

Відомо також, що професор Вегеш користується повагою серед колег та студентів. Саме тому на сьогодні його вважають одним із провідних науковців-істориків. А науковий ужинок Миколи Вегеша вказує на те, що у розвитку науки загалом, та історичної зокрема, учений уже проорав глибокий слід. Цим треба пишатися.

Про організаторські здібності Миколи Вегеша свідчать і ті позитивні зрушення, що відбулися на історичному факультеті УжНУ за час його деканства. Він запровадив демократичні принципи взаємин викладачів і студентів, ще більше залучив молодь до науково-дослідної роботи. У цей час збільшилися захисти наукових дисертацій викладачів та аспірантів факультету.

Імпонує мені і його активна громадсько-політична позиція, яка особливо проявилася у складний, можна сказати, доленосний період для всієї України, що вилилося в помаранчеву революцію. Широчінь його демократичних поглядів сприятиме й становленню студентської громади як основи самоврядування й гарантій рівності прав. Тому вважаю, йому вдасться успішно справитися, у разі вияву високої довіри колективом Ужгородського національного університету, з буденними справами вузівського життя, а найголовніше – підняти на високий рівень авторитет найстарішого класичного вищого навчального закладу Закарпаття.

Чи імпонують вам новаторські ініціативи нового керівництва?

- За цей короткий час, протягом якого мені вдалося поспілкуватися з Миколою Миколайовичем, я зрозумів, що він сповнений серйозними намірами працювати на благо університету й розвитку крайової освіти і науки в цілому. В його ідеях відчувається так давно необхідний свіжий подих освітянського реформування. Його пріоритет – це підтримка талановитої молоді, котрій так важко сьогодні простягають руку допомоги.

Як активний видавець професор Вегеш сподівається на розширення переліку фахових наукових видань, які творитимуться вченими університету із залученням студентського потенціалу. Важливим моментом є і автономізація університетських навчально-виховних та науково-дослідних підрозділів.

У контексті входження в загальноєвропейську систему Болонського процесу ініціативність керівництва вузу проявлятиметься в напрямі відкриття нових спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, у чому зацікавлені як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці. Кроки, що робляться у цьому напрямі, не є голослівним проголошенням європейського вибору, а це свідомий курс на європейську інтеграцію, що сприятиме ознайомленню молоді з європейськими традиціями, культурою, ментальністю.

У планах нині виконуючого обов'язки ректора Ужгородського національного університету професора Миколи Вегеша ще багато цікавого, з чим колектив вузу вже незабаром буде ознайомлений. Але я переконаний у тому, що перспективи

закарпатського науково-освітнього розвитку, так само як і загальнодержавного, саме за новаторським підходом до вирішення нагальних проблем, яких, на жаль, у цій сфері залишилося ще чимало...

Розмову вів Маріан Токар
 Новини Закарпаття. – 2005. – 12 березня.

ЮРІЙ ОСТАПЕЦЬ, РУСЛАН ЖИЛЕНКО

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ В УЖНУ

3-5 березня 2005 року Лабораторією соціальних досліджень УжНУ було проведене опитування студентів і викладачів, які є без перебільшення основою трудового колективу університету. Для опитування студентів УжНУ було застосовано серійну вибірку, обсяг якої склав 260 чоловік. Квоти виділено за перемінними факультет, курс, місце проживання та стать.

Для опитування професорсько-викладацького складу було застосовано також серійну вибірку, обсяг якої склав 320 чоловік. Квоти виділено за перемінними факультет, кафедра, науковий ступінь та стать. Об'єм та квоти вибірки як для студентів так і для викладачів дають змогу зробити висновок про те, що вибірка відображає структуру генеральної сукупності в цілому (колектив університету).

Метою опитування було виявити лідера симпатій студентів та професорсько-викладацького складу УжНУ, а також з'ясувати найбільш актуальні проблеми, що цікавлять колектив вузу.

Досягнення мети дослідження реалізується через вирішення наступних завдань: охарактеризувати рейтинг симпатій щодо потенційних кандидатів на посаду ректора УжНУ серед студентів та професорсько-викладацького складу; визначити негативний рейтинг щодо потенційних кандидатів на посаду ректора УжНУ; показати як різні перемінні (факультет, вік, стать, науковий ступінь) корелюють з симпатіями щодо кандидатів на посаду ректора університету; визначити і порівняти, які найбільш актуальні проблеми, що стоять перед УжНУ виокремлюють студенти і викладачі; за результатами опитування зробити висновок про те, якими якостями має володіти справжній лідер УжНУ (як на думку студентів, так і викладачів); охарактеризувати рейтинг симпатій щодо потенційних кандидатів на посаду ректора УжНУ по факультетах (як на думку студентів так і викладачів).

Слід зауважити, що опитаний був професорсько-викладацький склад, серед якого далеко не всі є членами конференції трудового колективу, яка обирає ректора УжНУ, тому дані опитування розповсюджуються на викладачів та студентський колектив УжНУ. Мова йде про те, що бачення делегатів конференції трудового колективу цих питань може бути дещо іншою.

Замовником дослідження є виконуючий обов'язки ректора УжНУ проф. М.М.Вегеш. Такого роду дослідження неоднозначно було сприйняте професорсько-викладацьким складом УжНУ, свідченням чого був високий (18,5 %) відсоток відмов від участі у проведенні опитування. Особливо великий відсоток відмов спостерігався на юридичному, філологічному, медичному факультетах та факультеті міжнародних відносин. На багатьох кафедрах університету анкетери, студенти 3-4 курсів спеціальності "Соціальна робота" юридичного факультету, сприймалися вороже, з недовірою.

Тому з метою дотримання морально-етичних норм при проведенні такого роду опитувань в статті будуть наведені лише загальні рейтинги та рейтинги замовника дослідження. Інші потенційні кандидати на посаду ректора УжНУ можуть ознайомитися з інформацією про це дослідження безпосередньо в Лабораторії соціальних досліджень, яку очолює кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи юридичного факультету Руслан Жиленко (м. Ужгород, вул. Капітульна, 26, поверх 2-й, кімната 28, тел. 3-70-42).

В найближчий час Лабораторією буде проведено ряд досліджень за найрізноманітнішою проблематикою. Деканати факультетів можуть надавати свої пропозиції щодо майбутньої тематики досліджень. Такі дослідження дадуть змогу мати уявлення про те, як оцінюються найбільш актуальні проблеми вузу та факультетів студентами і професорсько-викладацьким складом, що в свою чергу дозволить ректорату та керівництву факультетів приймати виважені та ефективні управлінські рішення.

Перш за все слід відмітити, що на запитання: Чи цікавлять Вас вибори ректора УжНУ? була отримана наступна відповідь: дуже цікавлять (61,4 %); скоріше цікавлять (28,6 %). Тобто, майже 90 % професорсько-викладацького складу хочуть, щоб якомога скоріше вуз отримав на виборах нового керівника, а відповідно і перестало "лихоманити" окремі його підрозділи і розпочалося звичайне для наукового закладу такого рівня наукове та буденне життя. Байдушних і таких, яких це питання не цікавить, виявилось дуже мало – 3,9 %. Високим, але дещо нижчим виявився рівень зацікавленості до виборів ректора у студентської молоді УжНУ – відповідно 79,1 % (зацікавлені) і 11,6 % (незацікавлені).

На запитання оберіть найбільш актуальні проблеми, які стоять перед вузом, були отримані наступні відповіді (можна було виділяти по три відповіді):

ПРОБЛЕМА	РЕЙТИНГ ПРОБЛЕМИ
ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ВУЗ	17,6
РІВЕНЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ	65,1
РІВЕНЬ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	67
ЯКІСТЬ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ, ЩО НАДАЄ УЖНУ	19,9
НАУКОВИЙ РІВЕНЬ НАШОГО ВУЗУ	11,5
РІВЕНЬ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	24,5
ЗМІНИ В КЕРІВНИЦТВІ ВУЗУ	8,8
КОРУПЦІЯ	10,7
ТРУДОВА ДИСЦИПЛІНА	4,2
ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	13
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	2,3
БІБЛІОТЕКА	17,6
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ЖИТЛОМ	2,7
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЖИТЛОМ	13,7
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧ. ПРОЦЕСУ	15,3

Як бачимо з таблиці, найбільш стурбований професорсько-викладацький склад УжНУ такими проблемами, як рівень матеріально-технічного забезпечення ВУЗу, рівень заробітної плати, рівень навчально-методичного забезпечення та проблеми, пов'язані з перенесенням бібліотеки. Майбутньому ректору УжНУ слід звернути

особливу увагу на вирішення цих гострих проблем. Цікаво, що проблема забезпечення викладачів житлом лишилася поза увагою респондентів. Головна причина цього є те, що за останні 10-15 років практично ніхто з викладачів не отримував житло. Тому і надії на те, що можна нині отримати житло вже немає. Це одна з важливих проблем, яку також має вирішувати нова адміністрація вузу.

Студентів найбільш цікавлять наступні проблеми: рівень стипендії (40,4 %), розмір оплати за навчання (33,2 %), корупція (32,8 %), рівень матеріально-технічного забезпечення (27,2 %), бібліотека (21,6 %). Звертаємо увагу на те, що рівень корупції в університеті поставлений студентами на одне із перших місць (третє місце).

Окремо заслуговує на увагу аналіз відповідей на запитання: Яким повинен бути справжній лідер університету?

Респондентам необхідно було виділити три найголовніші якості лідера університету. Найчастіше респонденти визначали їх в наступному порядку:

1. Лідер повинен турбуватися про колектив – 74 %.
2. Лідер повинен бачити перспективи розвитку університету – 39,2 %.
3. Лідер повинен бути порядним – 36,5 %.

Дещо схожими були на це запитання і відповіді студентів:

1. Лідер повинен турбуватися про колектив – 69,9 %.
2. Лідер повинен бачити перспективи розвитку університету – 37,3 %.
3. Лідер повинен бути доступним колективу – 36,4 %.

Серед якостей лідера УжНУ як студенти, так і викладачі негативно віднеслися до такої характеристики, як політична активність (відповідно 10,7 % та 5,1 %). Негативне відношення до політичної активності – не що інше, як наслідки президентської виборчої кампанії 2004 року в Україні, Закарпатті та УжНУ.

Що ж до характеристики рейтингів найбільш вірогідних претендентів на посаду ректора УжНУ, то як вже відмічалось вище буде охарактеризований лише рейтинг замовника – виконуючого обов'язки ректора УжНУ професора М.М.Вегеша. Крім нього до анкети були включені також прізвища наступних вчених університету: професорів Ю.М.Височанського, В.П.Мікловди, В.І.Ніколайчука, В.І.Русина та В.І.Смоланки.

За результатами опитування (Запитання: Кого Ви вважаєте найбільш гідними претендентами на посаду ректора?), найвищий позитивний рейтинг має Микола Вегеш (59,4 %). Слід відмітити, що він також має і найменший негативний рейтинг (Запитання: Кого з наступних колег Ви ні в якому разі не хочете бачити на посаді ректора УжНУ?) – 6 % опитаних. Позитивним є рейтинг М.Вегеша і серед студентів УжНУ – 62,8 %. Він є свідченням того, що колектив УжНУ має високий рівень довіри до новопризначеного в.о. ректора.

В розрізі факультетів рівень довіри студентів і викладачів до М.Вегеша є наступним:

ФАКУЛЬТЕТ	Рейтинг викладачів	Рейтинг студентів
ІСТОРИЧНИЙ	94,7	94,7
БІОЛОГІЧНИЙ	63,2	59,1
ЕКОНОМІЧНИЙ	20,0	75,0
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ	54,4	60,0
МАТЕМАТИЧНИЙ	71,4	13,6
МЕДИЧНИЙ	38,2	38,5
ФРГФ	75,0	64,7
ФІЗИЧНИЙ	23,5	42,1

ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ І СПОРТУ	60,0	66,7
ФІЛОЛОГІЧНИЙ	80,0	81,3
ХІМІЧНИЙ	62,5	77,8
ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИЙ	73,9	86,7
ЮРИДИЧНИЙ	50,0	66,7

Соціологічні опитування вищеназваною лабораторією будуть проводитись і в наступному. Планується провести дослідження з проблем корупції, рейтингу політичних партій напередодні парламентських виборів 2006 року, можливого реформування університету тощо. Головне, щоб ці дослідження були неупередженими і науково обгрунтованими, а анкетери сприймалися прихильно.

**ВИБРАНІ РЕЦЕНЗІЇ НА ПРАЦІ
МИКОЛИ ВЕГЕША**

СТОРІНКИ НАШОЇ ІСТОРІЇ

У наш такий і сякий час – який публіцисти називають перехідним – коли слова нерідко розходяться з вчинками, у якому більше лякають національним питанням, ніж його рішення, який політичну свободу звужує на багатих, буде доцільно рекомендувати шановним читачам історико-популярний нарис, автори якого ставлять дієписну крапку за закарпатськими русинами-українцями як «Народнописною категорією».

Мова йде про брошуру М.Вегеша, В.Задорожного «Велич і трагедія Карпатської України» (Ужгород, 1993. – 83 с.). Про її зміст читачі можуть судити з його складових частин: Ми єсме! Напередодні вторгнення, Карпатська Україна: пролог у новий час краю, Августин Волошин, На захист держави, Трагедія Карпатської України, Останні дні Карпатського Президента, Хто нам допомагав, Вічно в пам'яті народній (замість закінчення) і Використана література (стор. 76–81).

Автори (замість вступу) влучно пишуть: «Протягом століть український народ (та інше, а передусім немадянське населення – А.К.) перебував у ярмі іноземних поневолювачів. Непрошені гості намагалися довести місцевому населенню, що в нього нема Батьківщини, що земля, на якій вони живуть від прадавніх часів, це «земля без імені», їм і на гадку не спадало, що настане такий час, коли ця невелика частина українського народу, яка довгий період була відірвана від своєї матері-Вітчизни, на повен голос заявить про свою незалежність і доведе, що вона є господарем власної землі. День 15 березня 1939 року назавжди залишиться у пам'яті волелюбних краян. бо цього дня Закарпаття уперше за свою багатовікову історію стало незалежним...» (С.3).

Далі читач предметного нариса знаходить «трохи (мені здається, що необхідної) історії» (починаючи заселенням краю білими хорватами і кінчаючи тим, «що справді сталося у Мюнхені» (С.8). 8.Х.1938 на нараді нацистської верхівки А.Гітлер заявив: «Що торкається Карпатської України, то було б найкраще, коли б Німеччина втручалась якнайменше в цю справу. Нам найбільш відповідала б активна Рутенська область (Закарпаття) із орієнтацією на Прагу, але й це було б, очевидно, тільки тимчасова розв'язка аж до остаточної сепарації... (як актуально звучить мотивація «вічного інтересу» про невеликий кусник стратегічно важливої землі, яка на злість всім «добродіям» вже майже 50 років має своє ім'я). Ми ставимося з резервою до Карпато-Української справи. Спільний мадярсько-польський кордон не підтримуємо, але не виступаємо з антимадярськими чи антипольськими гаслами... Наше гасло – самовизначення» (С.14).

Автори не замовчують, що вчені по-різному оцінюють це, свого роду унікальне і, безперечно, закономірне явище в історії нашого народу (не надання, але запізнена автономія Підкарпатської Русі та створення республіки Карпатська Україна). Документ, в якому вперше ставиться вимога незалежності – Ухвала Української Центральної Ради, оголошена на сесії УЦР 20.IX.1938.

У Жиліні закарпатські автономісти знайшли спільну мову з представниками словацьких правих партій, що 6 жовтня 1938 р. підписали з людаками пред'явлену угоду про децентралізацію (федералізацію) виконавчої і законодавчої влади в помюнхенській ЧСР. Слідували інтриги і гарячою голкою шиті переговори. На кінець кабінет міністрів на вечірньому засіданні 11 жовтня 1938 року затвердив закарпатський автономний уряд у складі депутата Андрія Бродія, якого призначив міністром у справах Підкарпатської Русі, сенатора Едмунда Бачинського (якого було призначено членом чехо-словацької делегації у переговорах з угорською урядовою делегацією в Комарні

(та депутата Юлія Ревая. Степана Фенцика було призначено уповноваженим міністром у справах урегулювання кордону між Підкарпатською Руссю і Словаччиною, а Августина Волошина і депутата Івана П'єшака статс-секретарями (І. Ванат. Нариси... II, стор. 26).

В Універсалі Ради прокламувалось: «По довгих століттях тяжкої неволі наш Український народ став дійсним власником Срібної Землі, Нашої Батьківщини, Підкарпаття. Від сьогодні на нашій Землі буде володіти наш народ без чужого окупанта... Чекає всіх нас тяжка і відповідальна праця: Ми повинні здобути свободу і творчою працею її скріпити. Мусимо цілому світові доказати, що наш Народ є гідним і зрілий на повну свободу. Нашим першим завданням буде забезпечити для кожного сина нашого народу хліб, працю і спокій, щоб ми могли для добра нашого народу розбудувати свою свободу. Кличемо всіх до єдності й витривалості, до творчої праці! Подбаймо всі про вірцевий порядок і дисципліну! Щастя нам Боже! Правда переможе! Хай живе Український Народ на вільній Підкарпатській Землі!» (С. 21).

Серед завдань, які автономний уряд прагнув вирішити, були такі, як українізація шкіл, надання посад в краї українцям, встановлення чіткого кордону між Словаччиною і Закарпаттям та ін. Однак треба відзначити, що першому автономному уряду Підкарпатської Русі не вдалося провести в життя ці, безперечно важливі, рішення. Будучи людиною проугорських поглядів, А. Бродій дуже скоро викрив себе і був заарештований. Заарештували і С. Фенцика, якого теж підозрювали в діяльності на користь Мадярщини. 27. X. 1938 р. посаду прем'єр-міністра посів д-р А. Волошин. До складу новоутвореного уряду ввійшли Ю. Ревай і Е. Бачинський, який на знак протесту проти мадярської діяльності Бродія (Берталона) відійшов з цього уряду. 27. X. 1938 р. А. Волошин вперше на посаді прем'єр-міністра звернувся з заявою до українського народу: «Кличу вас усіх покинути всі мовні й політичні спори. Лишіть ці справи владі. Вона вже їх поладнає...».

Після віденського арбітражу від Закарпаття була відібрана і передана Мадярщині досить значна частина території (як і від Словаччини), в тому числі і місто Ужгород. У зв'язку з цим столицею Карпатської України став Хуст (див.: Хуст над Тисою. – Ужгород, 1992. – 427 с.). 3. XI. 1938 р. було видано «Маніфест уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України», в якому говорилося, що «наша самостійна держава дає нам не тільки культурну і політичну свободу, але й забезпечить також для всіх нас хліб і працю...». Невдовзі за цим документом був прийнятий Універсал «Український Народу Підкарпаття!». В ньому, як і в «Маніфесті», висловлювалася надія, що наш народ «доріс до ступеня державного народу», що (він) здібний керувати своєю землею!».

А. Волошин і його соратники сподівались, що нацистська Німеччина дотримається свого слова не втручатися у внутрішні справи Закарпаття і не дозволить це робити іншим. Однак практика була діаметрально відмінною. 22. XI. НЗ ЧСР прийняли закон про (обмежену) Конституцію Карпатської України. Однак я згоден з позицією авторів нариса, що «та як би там не було, затвердження закону про Конституцію Карпатської України було великим кроком вперед до її незалежності» (С. 23).

З початком 1939 року почалася посилена підготовка виборів до Сойму Карпатської України (певною мотивацією послужило гасло «самовизначення», термін, яким шермували нацисти, та практика глінківців). Українське Національне Об'єднання (УНО) по всьому краю розмістило свій апарат пропаганди. Її проводила «Летюча естрада» (вчителі, священники і молодь).

У неділю, 12. 2. 1939 р. о восьмій годині ранку розпочалися вибори до Сойму. Голосування проходило на основі Виборчого закону № 126/27 Зб.з. ЧСР. Всього у виборах взяли участь 92,5 відсотки населення (з них за УНО проголосувало 92,4 відсотки),

наприклад, жителі тодішнього Волівського округу майже всі (98 відсотків) проголосували за УНО. І таких округів – з 11 – була переважна більшість). За ходом виборів уважно слідували русини-українці, які проживали в Канаді, Америці, Аргентині. А.Волошин одержав телеграму від українців Канади. В ній читаємо: «Просимо уряд Карпатської України передати нашим братам привіт. У неділю 12 ц.м. очі 500 тис. українців Канади звернені на вас, брати і сестри з Карпатської України...» (С.24).

Скликання Союму уряд Чехословаччини весь час відкладав. В кінці-кінців Е.Гаха призначив скликання Союму на 15 березня. Він почав роботу о 15 год. 15.3.1939 р. Однак у зв'язку зі складністю тодішньої обстановки (10.3 – т.зв. путч ген. Гомоли на Словаччині, 14.3 – проголошення словацької держави, бої з мадярськими окупантами і т.д.) А.Волошин 14.3. проголосив самостійність, про що написав у Німеччину: «До міністра закордонних справ. Берлін. Від імені уряду Карпатської України прошу Вас прийняти до відома проголошення нашої самостійності під охороною німецького Рейху. Прем'єр-міністр, д-р Августин Волошин. Хуст» (С.25, яка дотепер викликає наукові та політичні дискусії).

Перше засідання Союму закарпатського Парламенту відкрив А.Волошин. Головою Союму було обрано Августина Штефана, його заступником – Федора Ревая. На цьому засіданні були вибрані п'ять комісій, а на наступних (разом шість) обговорювалися законопроекти про незалежність, державний устрій, назву, мову, прапор, герб і гімн Карпатської України. Депутатами (послами) було обрано 32 чоловік (з цього 13 було членами УНО). Серед присутніх знаходився з кінокамерою Лисюк, який приїхав з Америки разом з сином (який загинув у сутичці з чехословацькими солдатами). Його справу продовжив батько, який фільмував діяльність першої сесії Союму, зазначаючи на рекордах звукову її частину (завдяки чому увіковічив хроніку цих березневих подій). Референтом законопроекту (який наводимо повністю) був Михайло Бращайко:

«Карпатська Україна є незалежна Держава.

Назва Держави є Карпатська Україна.

Карпатська Україна є республіка з президентом, вибраним Союмом Карпатської України, на чолі.

Державна мова Карпатської України є українська мова,

Барви Державного прапору Карпатської України є синя і жовта, причому барва синя – горішня, а жовта – долішня.

Державним гербом Карпатської України є дотеперішній красивий Герб: медвідь у лівім червонім півколі, і Тризуб Володимира Великого з хрестом на середньому зубі.

Державний гімн Карпатської України – «Ще не вмерла Україна».

Цей закон обов'язує зараз од його прийняття» (С.25–26).

Таємним голосуванням (однодумне) був обраний президент. Ним став Августин Волошин (1874–1945). Він склав на Конституцію президентську присягу.

Перед присутніми виступив М.Бращайко: «По тисячолітній неволі наша Земля стала вільною, незалежною та проголошує перед цілим світом, що вона була, є й хоче бути українською, і коли б навіть нашій молодій Державі не суджено було довго жити, то наш край назавжди залишиться українським...». На жаль, народжену молоду державу не врятувала ні кров від 2 до 5 тисяч захисників Карпатської України (С.46). Про велич і величезну трагедію цього кусника нашої землі свідчить і те, що за роки окупації було арештовано, засуджено і вивезено в концтабори 183 395 чоловік, серед яких 70 895 українського, 104 177 єврейського населення, 8 322 представників інших національностей, які проживали на Закарпатті. В роки хортіївської окупації було знищено 114 982 чоловіка (Довганич О., Троян М., Пашкуй З. Закарпаття в роки війни. – Ужгород, 1990. – С.127). Але в народі влучно казали, що коник зістав наш, а хоч йому насильно вимінили і зубадло, і сидельце, і життєдайного газду»...

ВЕЛИКЕ БАЧИТЬСЯ НА ВІДСТАНІ

Багато води сплигло в Тисі від того часу, коли на її берегах було проголошено незалежну суверенну державу – Карпатську Україну. І тільки тепер можемо дізнатися правду про ці події. Тільки що ми отримали книжку професора В.Задорожного та аспіранта М.Вегеша «Велич і трагедія Карпатської України». Невелика за обсягом книжка все ж написана на багатому фактичному матеріалі і дає рельєфну картину нашої забутої історії. Настільки забутої, що, навчаючись на історичному факультеті, я навіть не підозрював: рідний брат моєї бабусі о.Юрій Станинець був членом Союзу Карпатської України.

Ця книга – не лише реквієм тим, котрі впали в нерівному бою на Краснім полі і тим самим «доступилися найвищого щастя – вмерти за Отчизну», а й гімн усім тим живим, котрі мучаться споминами серед нас, не усвідомлюючи, що вони герої. Адже протиставитися всім надвладам тодішньої Європи могли тільки люди найвищого злету духу, люди, котрі усвідомлюють правоту своїх ідей. Саме такими вони постають перед нами зі сторінок книжки.

Безперечно, ця сторінка історії нашого краю потребує детальнішого і глибшого вивчення і, зокрема, ми ще зовсім не відаємо, що нам можуть розповісти угорські та румунські архіви. Будемо сподіватися, що нові часи і влада зроблять можливим їх дослідження.

При всіх достоїнствах авторам, на наш погляд, не вдалося уникнути і ряду упущень. Зокрема, навряд чи книжка, присвячена вузькій конкретній темі, виграла від такого великого екскурсу у минуле, та й ці питання, певно, треба залишити тим історикам, котрі безпосередньо спеціалізуються на вивченні даного періоду. Бо при всьому бажанні теза, що Закарпаття – земля слов'янська, ще аж ніяк автоматично не означає входження нашого краю до Київської Русі, а «входження бодай часами в круг політичного впливу Києва» (С.4) ще зовсім не означає, що «київські князі втрачали свій контроль над «Срібною Землею», і декому (кому?) з них вдалося повернути її собі» (С.5). Далі, на сторінці 38, автори пишуть про згорання демократії урядом А.Волошина, і до такого згорання відносять, у першу чергу, розпуск політичних партій і утворення Українського Національного Об'єднання (УНО), хоч раніше (С.20) про це ж говориться: «на одній з нарад А.Волошин закликав об'єднатися всім українським партіям в єдиний блок, щоб легше було добитися успіху. Так виникло УНО». Йдеться також про заборону деяких журналів, заснування 20 листопада 1938 року концентраційного табору Думен, поблизу Рахова. «З точки зору сучасності ці акти були недемократичними, але вкрай необхідними», – стверджують автори. Однак, досить важко знайти аргументи; яка така вже крайня необхідність була у створенні концентраційного табору? І, на кінець, про жертви. Це дуже болюче питання, але в ім'я історичної правди, мабуть, слід визнати, що цифра 2-5 тисяч загиблих січовиків (С.46) – нереальна, а твердження, що «в'язанками гранат вони (січовики) знешкоджували малярські танки, а відібраними від ворога гарматками зістрілили кілька літаків» (С.45), слід скоріше всього віднести до народних легенд.

Все сказане вище аж ніяк не применшує значення книжки, просто ще раз доказує, як багато нам, історикам, треба зробити для вивчення цього надзвичайно важливого періоду нашої історії.

ВЕЛИЧ І ТРАГЕДІЯ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Під такого назвою в книжкових магазинах Ужгорода та Міжгір'я нещодавно з'явилась книга науковців Ужгородського держуніверситету Миколи Вегеша та Володимира Задорожного, давно відомих нам по численних публікаціям в районній та республіканській пресі. Обкладинка книжки, кольору національного прапора України, привертає до себе увагу читачів, бібліоманів.

Більше 50 років замовчувалась правда про події 1938–1939 рр., коли Закарпаття вибороло собі автономні права, а згодом, в березні вікопомного 39-го – державність.

Ми єсме! Так називається перший розділ книжки, в якому автори прослідковують історію Закарпаття з глибини віків. Відзначається, що вже в IX–X століттях Закарпаття було заселене слов'янськими племенами – білими хорватами. Однак згодом сюди прийшли зі Сходу угорські племена. До їх приходу, стверджують автори, тут селились слов'яни, що засвідчують використані цитати з творів відомих українських та російських істориків М.Грушевського, М.Костомарова, І.Крип'якевича, М.Карамзіна, С.Соловйова, В.Ключевського, М.Надеждіна, І.Срезневського. Наводиться також подібна думка і відомого закарпатського дослідника М.Лучкая («Історія карпатських русинів»). Заслуговують на увагу і дослідження Е.Балагурі, С.Пеняка, М.Лелекача, присвячені цій проблемі. Тут же М.Вегеш та В.Задорожний розкривають суть назви «русин-українець».

В другому розділі книги – «Напередодні вторгнення» – автори характеризують розвиток подій на Закарпатті від 29–30 вересня 1938 року, тобто від Мюнхенської конференції. Дано і позицію СРСР в ситуації, що склалася тоді на Закарпатті, а також країн-учасниць цієї конференції: Німеччини, Італії, Франції, Англії. А ось в розділі «Карпатська Україна: пролог у новий час краю» автори ставлять собі за мету прослідкувати «як розвивались події з жовтня 1938 року, а саме: від надання краю прав автономії до проголошення 14 березня 1939 року самостійності Карпатської України» (С.20).

Безперечно, дуже важливу роль в здобутті незалежності Карпатської України відігравав її перший президент Августин Волошин. Йому й присвячені наступні два розділи книги: «Августин Волошин» та «Останні дні Карпатського Президента». Разом з тим, автори визнають, що «потрібні нові дослідження, ґрунтовані на архівних джерелах, які б показали Волошина-політика, Волошина-освітянина, літератора, науковця і взагалі Волошина-людину» (С.27).

З перших днів Карпатської України перед її урядом постає питання про створення Організації національної оборони. Така організація була створена і дістала назву – Карпатська Січ. Автори послідовно описують появу січових товариств на Закарпатті, їх участь в обороні Карпатської України від нападу іноземних загарбників.

15 березня 1939 року... Цей трагічний день назавжди увійшов в історію Карпатської України, коли вона стала незалежною державою. Однак цей же день став найчорнішим для неї – фашистська Угорщина почала окупацію краю. Так почалась трагедія молодого держави. По-різному складались долі багатьох українців у цей час. В.Гренджі-Донському вдалось вижити, хоч життя його майже чотири місяці висіло на волоску. Олександра Блестіва, хустського студента, що «був одним з ініціаторів створення загонів Карпатських січовиків у Хусті», фашисти одразу розстріляли (С.53). Поблизу Міжгір'я, в урочищі Тішня, одного березневого дня фашисти розстріляли чотирьох вчителів горожанки (один чудом врятувався). Було вбито і нашого земляка

Федора Тащинця (ще з трьома січовиками), який повірив обіцянкам угорської адміністрації про амністію, припинив партизанську боротьбу.

У розділі «Хто нам допомагав» йдеться про участь галичан в обороні Карпатської України.

В цілому праця М.Вегеша і В.Задорожного «Велич і трагедія Карпатської України» написана на багатому фактичному матеріалі. Автори використали архівні документи, спогади учасників тих подій. Особливо В.Гренджі-Донського, а також матеріали урядової газети «Нова свобода». Видання розраховане на вчителів історії, широке коло читачів, які цікавляться історією рідного краю.

ВАСИЛЬ ПИЛИПЧИНЕЦЬ

У ПОШУКУ ПРАВДИ

Рано чи пізно, але ті чи інші бурхливі події історичної ваги заслужать справжньої оцінки. Бо сам народ казав – від правди не втечеш. Молодого віку аспірант УжДУ Микола Вегеш спільно зі своїм старшим колегою – завідувачим кафедрою історії України цього вузу, доктором історичних наук, професором Володимиром Задорожним спробували дошукатися істинних фактів, явищ життя нашого краю кінця 30-х років теперішнього століття. Результатом їхніх активних творчих історичних пошуків стала скромного ґатунку книжечка «Велич і трагедія Карпатської України», вихід якої на знак поваги присвячується світлій пам'яті учасників тих подій, котрим не бракувало звитяги і хоробрості заради свободи і щастя Закарпаття.

Ще не так давно скупі і однобічно висвітлювалися сторінки минулого краю. Лише після зняття ширм секретності поступово почали воскресати об'єктивні судження періоду важливих культурних і політичних процесів, за законами справедливості визнаватися роль їхніх діячів, серед яких найколеритнішою фігурою був перший президент Карпатської України Августин Волошин. Історико-популярний нарис, виданню якого, доречно згадати, сприяло обласне виробничо-комерційне товариство «Ірбіс ЛТД», примітний не лише цінними архівними матеріалами, але й розповідями ще живих очевидців тих подій. Хто, як не свідки, можуть найреальніше повідати нам правду часу боротьби. «Велич і трагедія Карпатської України» – це спомин, пройнятий гордістю і сумом за долю Закарпаття і його волелюбного народу.

Микола Вегеш просив читачів вибачити за те, що в нарисі дана ще далеко не повна характеристика життя 30-х років. На це були свої поважні причини. Коли готувалася книга, гласність лише починала пробивати собі дорогу в світ правди. Натомість прогалинки компенсуються у новому виданні – «Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціальне-економічний і політичний розвиток», яке під авторством Миколи Вегеша вже підготовлено до друку.

Один істотний «недолік» має перша книга істориків – зовсім малий тираж, 2000 примірників, що пояснюється зрозумілими причинами – дефіцит паперу, нестача коштів. Будемо сподіватися, що молода незалежна Україна стане скоро багатою на видавничий матеріал, а спонсори, на яких покладають надії талановиті науковці, розщедяться на підтримку добрих справ.

НОВІ ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МИКОЛИ ВЕГЕША

Цікаву наукову працю «Нариси історії національно-визвольного руху в Галичині та на Волині напередодні Другої світової війни (1939–1944 рр.)» видав наш земляк, кандидат історичних наук Микола Вегеш у співавторстві з доцентом кафедри політології УжДУ Костянтином Сміяном. Це – нове наукове дослідження визвольних змагів українських патріотів за визволення України. До речі, дана тема за радянських часів була закритою для широкого загалу дослідників. Зараз вона набуває актуальності і вже висвітлювалася у зарубіжних наукових виданнях.

Монографія, що всесторонньо охоплює етапи розвитку подій, які тоді відбувалися на території Західної України, розкриває перед читачем історичну правду, що була сфальсифікована колишнім комуністичним режимом. Праця нараховує три розділи, в заключній частині подана історія створення і діяльності Організації Українських Націоналістів (ОУН) на Закарпатті у період 1929–1939 років.

У першому розділі «Біля джерел Української Повстанської Армії» на основі матеріалів Державного архіву Рівненської області показано всю низку злочинців та масових звірств працівників ВЧК – ГПУ – НКВС на галицьких та волинських землях у період так званого «визволення» Західної України після 17 вересня 1939 року. Автори правдиво наголошують на тому, що населення чекало воїнів Червоної Армії як визволителів від «польської неволі», а тим часом отримали ще гірші умови життя, ніж тоді, коли були під ляхами. Вчені документально відтворюють безчинства «визволителів», які масово вивозили місцеве українське населення на безмежні простори ГУЛАГів...

У цьому ж розділі на основі архівних документів додано відомості про спробу відновити державність України 30 червня 1941 року, коли ОУН(б) проголосила незалежність України в складі Третього Рейху (тобто нацистської Німеччини). Натомість нам багато років втовкмачували, що це був ганебний акт бандерівців, мовляв, вони при підтримці нацистів чинили криваві розправи над мирним населенням західних областей України, знищували всіх, кого лише підозрювали у симпатіях до радянської влади, тримали людей в постійному страху. Так писали нашу «історію» продажні горе-вчені-історики. Виняток становили хіба що дослідження зарубіжних вчених.

У Другому розділі «З історії діяльності УПА «Поліська Січ» об'єктивно показано діяльність загонів УПА, там, де вони діяли найактивніше. Автори висвітлили окремі невідомі сторінки боротьби Січі та УПА на Поліссі. Однак, на нашу думку, це тема є лише початком обширного історичного дослідження.

У розділі «Діяльність «Поліської Січі» у листопаді 1941 – серпні 1943 року» вчені доводять на конкретних історичних фактах, що бандерівці та «Поліська Січ» не співпрацювали з гітлерівцями, а боролися проти них. Отаман «Поліської Січі» Тарас Бульба-Боровець шукав нагоди, щоб налагодити контакти з партизанськими загонами та Червоною Армією. Це був обдуманий політичний крок. Бо лише разом з радянськими партизанами він міг боротися з окупаційним режимом. В свою чергу партизани інформували Москву про дії українського руху опору на Поліссі.

У третьому розділі автори монографії дають можливість читачам об'єктивно подивитися на історію боротьби УПА в 1942–1944 роках. Так, з весни 1942 року ОУН(б) змушена була боротися на два фронти: проти гітлерівців та «совєтів». Останні називали повстанців українськими буржуазними націоналістами, петлюрівцями, ніби

це ті чинили найстрашніші злочини «лелея у своїх узких головах мысль в награду за это получить «Вільну Україну» (С.45).

Радянські партизани мали вказівку боротися як проти фашистів, так і проти українсько-німецьких націоналістів, концентруючи партизанські сили проти ОУН та УПА. Загони О.Сабурова, О.Федорова, С.Ковпака, виходить, діяли і проти українських патріотів, які хотіли визволити Україну від червоного та коричневого ярма.

Спроби створити ОУН на Закарпатті (травень 1930 р. Ужгород. «Справа Тацинця») висвітлено в розділі «Організація українських націоналістів і Закарпаття» (1929–1939 рр.). Ми довідуємося, що у 1929 році під впливом рішень установчого конгресу Українських Націоналістів (КУН) на Закарпатті була спроба створити організацію, подібну до ОУН в Галичині. Очолювала її Стефанія Новаківська, яка доручила учневі Ужгородської учительської семінарії Федору Тацинцю здійснити замах на життя о.Євгенія Сабова. Цей теракт організований молодими закарпатськими патріотами, не привернув, на жаль, уваги громадськості, а загострив і без того напружену політичну ситуацію в краї. ОУН не створила на Закарпатті свою філію і вся їхня діяльність була припинена...

Чергова спроба створити ОУН у нашому краї припадає на другу половину 1932 року і пов'язана з іменем Юліана Химинця, який був засновником крайового осередку ОУН. З осені 1934 року на квартирі Ю.Химинця у Мукачеві постійно відбувалися зустрічі членів ОУН. Правда, ідеї націоналізму не пустили глибоко коріння в Срібній Землі, а тому цей рух не набув масового характеру.

«Заслуговує на увагу і список використаних джерел та літератури при написанні монографії, що полегшує роботу над аналізом викладеного матеріалу.

Ці «Нариси» читачі напевно достойно оцінять, адже вони для багатьох із них стануть своєрідним путівником у світ досі фактів незнаних. Світло істини торжествує.

Рецензована праця, безперечно, є цінним дослідженням, корисною для студентів, науковців, вчителів – всіх, хто цікавиться нашою славною історією. Правдивою, без домислів і таємниць.

Нещодавно ми отримали нове, досить цікаве видання про нашого земляка, молодого вченого, кандидата історичних наук, доцента кафедри політології Ужгородського державного університету Миколу Миколайовича Вегеша.

Ця невеличка книжечка містить 42 сторінки і видана ТОВ «Колір принт» в Ужгороді. Автор її також наш земляк з Репинного письменник публіцист Володимир Фединишинець.

У передмові до «Бібліографічного покажчика» автор подає яскраву біографічну довідку про Миколу Вегеша. Тут занотовано 348 праць історика, написаних молодим вченим особисто та у співавторстві з істориками, журналістами Верховини, області та іншими.

Весь бібліографічний огляд літератури охоплює чотирирічний період наукової діяльності Миколи Вегеша як дослідника історії Карпатської України та подій, пов'язаних з цим періодом.

Важливо відзначити й те, що в даній бібліографії вимальовується багатогранна робота історика над окремими питаннями не тільки Закарпаття, але й Західної України.

Найбільше інформує читача розділ «Статті, рецензії, інтерв'ю, звернення», де зібрано все те, що засвідчує про обширні інтереси історика не тільки як вченого, але і його обширну громадську роботу, інтереси щодо майбутнього нашої України, рідного краю, про його зв'язки з прогресивною громадськістю.

Аналізуючи в цілому новий (тобто перший) бібліографічний покажчик В.Фединишинця «Микола Миколайович Вегеш», не можна не сказати кілька добрих слів про автора-укладача. Видано не тільки потрібну книгу, але й ґрунтовно доповнено

працю історика, бо маючи під руками такий інформаційний довідник, легше поринати у вир творчого амплуа Миколи Вегеша.

Поява нової наукової праці вчених Ужгородського державного університету – професорів, доктора філологічних наук Миколи Зимомрі, доктора педагогічних наук, голови Закарпатського педагогічного Товариства Василя Гомонная та кандидата історичних наук Миколи Вегеша «Августин Волошин» (Ужгород, 1995) є свідченням того, що в історичній науці нашого краю та трактовці теми історії рідного краю здійснилися корінні зміни: від вихвалювання «керівної ролі КПРС та її вождів» у становленні та історичному розвитку Закарпаття – до розуміння того, що і люди дорядянського періоду доклали чимало зусиль в інтересах збереження цілісності держави в боротьбі з чужоземцями, зміцненні та утвердженні української мови, культури.

Такою сторінкою була Карпатська Україна 1939 року та діяльність її першого Президента Августина Волошина, його відданих соратників, всіх тих, хто зі зброєю у руках на полях битви з наступаючим фашизмом та сталінізмом відстоював свободу і незалежність. До такої думки приходиш, знайомлячись з дослідженням про Августина Волошина, зробленим вже у наш час молодим науковцем Миколою Вегешом.

З того часу все активніше, обширніше і частіше появляються у виданнях, періодиці обґрунтовані, а скоріше – полемічні статті про самого Августина Волошина, Карпатську Україну, нашу історію, яку так наполегливо фальсифікували комуністичні історики, ніяк не наважуючись хоч трохи вступити на стезю правди.

Ми вже зробили багато для висвітлення політичної, педагогічної та громадської діяльності Августина Волошина. Це і Василь Гомоннай у своїй «Антології педагогічної думки Закарпаття ХІХ–ХХ ст.» (Ужгород, 1992), статтях Михайла Болдижара, Василя Пагірі з Мукачева, Василя Туряниці з Ужгорода, Павла Федаки з товариства «Просвіта» та ін.

Значний поштовх до вивчення суспільно-політичної та педагогічної діяльності Августина Волошина дала поява на Закарпатті американського видання творів Василя Гренджі-Донського (12 т.), споминів Петра Стерча, Степана Росохи, Івана Рогача, Петра Кукурудзи – людей, які безпосередньо знали Президента, пліч-о-пліч працювали з ним у найскладніші часи його життя.

Матеріали, які появились за останні роки на Закарпатті про цей період, свідчать про те, що інтерес вчених до нашої славної героїчної історії не згасне, а, навпаки, – поглиблюється.

Таким свідченням є і поява книги, яку ми сьогодні рецензуємо. Три розділи монографії – ніби три сторони діяльності Августина Волошина, вивчені трьома авторами, які колись стояли на різних полярних точках зору, але в книгу об'єднались з єдиною концепцією. Це відродно. Адже можна сподіватись, що настав час спільної роботи істориків, політиків, педагогів, філологів та інших фахівців над «білими плямами» нашої історії.

Однак, чи не найціннішим в даній праці є її бібліографічна сторона, яка детально вивчена, обґрунтована і подана на кожній сторінці, до кожного розділу, параграфу і добросовісно зведена в кінці монографії. Уже одна ця копітка робота авторів засвідчує про те, як глибоко і всебічно вивчена ця тема, скільки виявлено джерел, опубліковано документів, написано статей, а головне – розкрито таємниць навколо Августина Волошина та всього його періоду діяльності.

Читачеві, якому хоч трохи відома ця тема, хто тільки недавно зайнявся вивченням цього періоду або почав ним цікавитись, а це в першу чергу наші вчителі-історики у самих віддалених місцях Закарпаття, стане у великій пригоді ця цінна монографія. Головне тільки в тому, щоб вона при тритисячному тиражі змогла потрапити до їх рук...

Ще кілька слів про подачу авторами у кожному параграфі поетичних передумов та фіналів відомих закарпатських поетів. Що це? Бажання підкреслити велич тодішньої історичної епохи, роль у ній Августина Волошина? Поєднати нинішні і тогочасні поетичні оцінки періоду? Або просто монтаж історичного факту і поетичної лірики?

Зауважимо ще й таке – коли автори планують видання таких монографій, що представляють неабиякий інтерес в істориків краю, то слід би попередньо зібрати дані про підписку на видання.

Щодо оформлення книги. Нам здається, що в таких ринкових умовах, її скромне та добре продумане оформлення відповідно як змісту, так і самій книжці-монографії, яка, мабуть, ніколи і раніше не була привабливішою.

Хочеться тільки подякувати авторам, редакторам, рецензентам, працівникам та художнику за плідну роботу.

Нещодавно науковці Ужгородського державного університету випустили у світ, на розгляд і суд читачів нову працю про нашого видатного земляка, першого Президента Карпатської України, монсеньора Августина Волошина.

Микола Вегеш з Міжгірщини та його колега Василь Туряниця з кафедри історії України назвали свою чергову працю «Короткий життєпис Августина Волошина» (1874–1945). – Ужгород: «Патент», 1995.

Книжечка – монографія невелика за обсягом, всього 28 сторінок. Однак до її видання причетні і інші науковці університету: професор Володимир Задорожний, спонсори – МТ «Андезит» та управління магістральних шляхів №8 (І.М.Порада та С.М.Філіп). Вони допомагали фінансами. Так що спільними силами все-таки можна випускати цікаві та цінні видання з питань нашої історії. І це дуже відрадно. Але прикро те, що дуже малий тираж, всього 500 примірників, що практично ставить видання малодоступним не тільки для масового читача, а й фахівців з історії, педагогіки, літератури краю.

Це перше, що нас турбує, коли доводиться констатувати практику тиражування праць наших молодих вчених-істориків. А це, звичайно, не може належним чином сприяти широкій пропаганді і науковому поширенню історичних знань серед молоді.

Однак звернемось безпосередньо до самої праці. Авторі ділять її на чотири окремі розділи, об'єднані в єдине ціле, що висвітлює життя і діяльність Августина Волошина, людини, яка формувалась у важкі роки змужніння нашого багатостраждального краю, коли на долю закарпатців випадали такі бурхливі історичні події, як: збереження державної єдності, розвиток освіти, згуртування демократичних сил на боротьбу з тоталітарними режимами 30–40 років, пошук засобів до возз'єднання з матір'ю-Україною, утвердження державності навіть такого маленького слов'янського краю, яким було Закарпаття.

Досліджуючи дитячі та юнацькі роки, формування світогляду Августина Волошина за 26 років, автори книги звертають особливу увагу на той факт, коли в умовах жорстокого національного гноблення молодий Августин Волошин зумів зорієнтуватись у складних політичних ситуаціях і вибрати той єдино правильний шлях, який і привів його у роки зрілості до вершин політичного олімпу.

Будучи високообдарованою людиною, молодий Волошин з наполегливістю та старанністю добивається того, що отримує обширні на той час знання як на стезі духовної освіти, так і на світській.

Однак найпліднішим у житті Августина Волошина був період зрілості (1900–1938), коли він проявив ще одну свою пристрасть – до наукової роботи, видавця, вмілого педагога і організатора знань та поширення культури серед простого народу. Саме завдяки старанню Августина Волошина було відкрито чимало народних шкіл, в тому числі і на нашій Верховині, а саме: у Колочаві, Горбі та Синевирській Полянці.

Завдячуючи саме цьому періоду його діяльності, на Закарпатті почали масово виходити періодичні видання, дешеві і доступні для народу книги, календарі тощо. Ще ніколи закарпатці не мали такої обширної мережі нижчих навчальних закладів, училищ, гімназій, такої кількості підручників, періодичних видань.

Те, що автори книги приділяли найбільшу увагу саме цьому періоду його кипучої діяльності, уже ставить дослідження в особливий ряд тих праць, які були написані до цього часу. Обширна характеристика видавничої і педагогічної праці Августина Волошина розкриває перед нами одну з тих сторінок, яка найбільше замовчувалась. Тепер читач може дізнатись про те, як широко турбувався цей видатний діяч про освіту у рідному краї.

Можливо з цих обставин період президентства Августина Волошина (1938–1939) подано авторами коротко. Адже це питання ґрунтовно розкрито в інших публікаціях як самого Миколи Вегша, так і інших істориків, які за останні роки посилено займаються питанням Карпатської України.

У заключній частині монографії поза увагою залишились славні сторінки життя колишнього нашого Президента у Празі, де він, безперечно, також проводив обширну громадську роботу (хоч фрагментами автори подають такі відомості). Однак нічого не сказано про його роботу в Українському Вільному Університеті.

Взагалі останні роки життя Августина Волошина ще потребують серйозного і глибокого, а головне, правдивого вивчення і висвітлення.

В цілому видання цікаве і дуже потрібне, хоч і хвибує тим, що «бібліографія» подана в текстовці, що значно «губить» ці назви у самому тексті.

На завершення хочеться повідомити і про те, що до книги «Короткий життєпис Августина Волошина (1874–1945)» дуже потрібним додатком є «Августин Волошин (1874–1945): Бібліографічний покажчик». – Ужгород, 1994, складений цими ж авторами-науковцями, правда ще меншим тиражем – всього 100 примірників.

У покажчику, крім короткого вступу, представлена 171 праця та статті як самого Августина Волошина різного періоду життя, так і дослідження, написані в різні періоди. Це добрий орієнтир для подальшого вивчення спадщини Августина Волошина.

Ми впевнені, що кожному, хто так чи інакше досліджує, цікавиться цим періодом нашої історії, стане у великій пригоді цей покажчик. Крім того, він є добрим путівником для всіх нас, роблячи екскурс в недавнє минуле нашої славної історії.

Мабуть, наші читачі звикли до того, що нині саме молоді вчені задають відчутний тон у розробці основних аспектів при вивченні новітньої вітчизняної історії.

Це зумовлено перш за все тим, що до нинішнього часу висвітленням найважливіших і гострих питань української історії займались вчені, що мали в арсеналі «передової науки» так звану «марксистсько-ленінську концепцію», яка так чи інакше «всесильною рукою КПРС» була направлена на те, щоб з нашої історії зробити єдину «випробовану наукову систему», а все інше, в тому числі й незаперечні факти та події, навмисно або замовчувати, або зовсім ігнорувати. Мало того, вся так звана «радянська історична наука» мала чіткий партійний напрямок, за рамки якого вийти було просто неможливо.

Ми зробили такий короткий відступ тому, що стали вже свідками нового підходу до висвітлення новітньої української історії, важливих подій, а головне – її наукової концепції.

Тільки за останні роки в Україні, на Закарпатті, зокрема, зусиллями молодих істориків, з'явилися нові, глибоко обґрунтовані наукові праці, які по-новому висвітлюють ті сторінки нашої історії, які донедавна просто замовчувались. Тому, на наш погляд, цікавим є нове дослідження з питань української історії вчених

Ужгородського університету М.Вегеша, М.Олашина, І.Лазоришина, В.Ілька «Вчені, письменники і політичні діячі про Україну» (Збірник наукових праць). Випуск перший. – Ужгород, 1996.

У випуску подано 15 окремих нарисів про істориків та літераторів України XIX–XX століть, які внесли найбільший вклад у висвітлення вітчизняної історії, а саме: про Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Хведіра Вовка, Михайла Грушевського, Дмитра Багалія, Олексія Петрова, Олексія Шахматова, Володимира Винниченка, Сергія Єфремова, Володимира Гнатюка, Івана Крип'якевича, Петра Стерча, Івана Лисяка-Рудницького, Федора Шевченка та Володимира Грабовецького.

На нашу думку, автори цих історичних нарисів добились найголовнішого: висвітлили саме те, що стосується сторінок історії України у контексті розвитку основних подій XIX–XX століть з історією Закарпаття, як невід'ємної частини Української держави.

Автори нарисів досліджують найважливіші сторінки як української історії, так і пов'язані з ними події в Закарпатті. В цьому плані цікавими є судження про дослідження таких авторів, як М.Драгоманов, Х.Вовк, О.Петров, В.Гнатюк, І.Крип'якевич, М.Грушевський, П.Стерчо.

Розглядаючи нову і новітню історію України, автори намагаються висвітлити і сторінки взаємин національно-визвольних змагань, які були направлені в першу чергу на утвердження єдності українських земель, створення вільної і незалежної Української Соборної Держави, а головне – звільнення українських земель як від польських, німецьких, австрійських, мадярських, румунських загарбників, так і від московських гнобителів.

Використавши обширний матеріал, який уже частково був проаналізований в інших працях, автори нарисів подали читачам цікаві судження щодо позиції наших істориків, більшість яких ще донедавна рахувались в числі «буржуазних націоналістів» у питанні розробки ключових напрямків історії України.

Обширна бібліографія нового видання, участь у виданні «Карпатського Братства», Ужгородського державного університету підносить на вищий щабель його важливість і цінність.

Хотілось би, щоб започаткована серія продовжила свій шлях до масового читача, вчених, молодих істориків та студентів нашого краю.

Ще раз хочеться вітати черговий успіх творчого колективу істориків нашого університету (випускниками якого є і ми), побажати їм і далі успішно продовжувати розпочату роботу.

Декілька років тому у нашій історичній науці, а саме провідні історики Закарпаття, фахівці почали серйозно вивчати питання становлення, утвердження і боротьби Карпатської України (1938–1939 рр.) за самостійність невеликої української території в умовах тотальної підготовки і проведення переділу європейської карти і розв'язання Другої світової війни.

У різних друкованих органах уже висвітлювалось це питання, правда, фрагментально, що є тільки спробою детального вивчення цього важливого історичного періоду в історії Закарпаття.

Чергове дослідження молодого вченого історика Ужгородського держуніверситету Миколи Вегеша «Карпатська Україна (1938–1939): Соціально-економічний і політичний розвиток» (Ужгород, 1993 р.) розкриває ще раз з нових позицій, значно розширених документальним матеріалом, питання саме соціально-економічного і політичного розвитку Карпатської України.

Уже у вступній частині автор подає характеристику про те, як вивчалася дана тема у недалекому минулому, коли всіляко очорнювалася роль як самого Августина

Волошина, так і його уряду, у становленні і зміцненні української державності у передвоєнні роки, свідому фальсифікацію всіх сторін Карпатської України. Для переконання і доказу зворотного використано обширний архівний і науковий матеріал.

По-новому представлено у книжці питання про «Соціально-економічний розвиток Карпатської України наприкінці 30-х років», де розглядаються такі (майже не висвітлені) питання, як стан промисловості, сільського господарства і торгівлі в Карпатській Україні. Наведені конкретні цифрові дані про економіку різних регіонів засвідчують, що уже в цей важкий період окремі промислові об'єкти досить плідно працювали, незважаючи на те, що згідно Віденського арбітражу значна частина промисловості, сільськогосподарські розвинуті регіони відійшли від краю.

Цінним фактичним матеріалом в книзі є ті сторінки, де подається та жаклива картина періоду Карпатської України, коли її економіка зазнавала різкого спаду, саботажу спеціалістів, труднощів політичного становища тощо.

Розкриваючи сторінки життя краю у зв'язку з необхідністю проведення економічних і політичних реформ, автор вказує на факти, які заважали таким реформам, а також вирішенню питань, що з погіршенням соціально-економічного становища негативно відбилось на матеріальному положенні населення, особливо передгірського і гірського регіонів. Ми дізнались і про те, яким жакливим було становище верховинського люду, що уже в ті роки масово переселялась в Галичину, де зразу потрапляло в сталінські табори рабської праці.

Цікавим у цьому розділі є матеріал про «Матеріальну підтримку Уряду Карпатської України світовою громадськістю», яка ще й до цих пір не висвітлена. Однак факти засвідчують, що допомогти молодій Карпатській Україні матеріально і практично пропонували навіть спеціалісти не українського походження.

Другий розділ «Внутрішньополітичне становище Карпатської України в 1938–1939 рр.» висвітлює дві основні і важливі проблеми: політичні події у краї з жовтня 1938 по березень 1939 років. Тут знайшли своє розкриття політики різних політичних течій, партій та демократичних сил в цілому.

Окремою темою у цьому розділі є питання військового захисту цілісності Карпатської України та боротьба з терористами. Адже, плануючи червень 1941 року та стан воєнних дій у Європі, профашистські держави та керівники не могли допустити того, щоб у серці Європи продовжувала існувати та діяти така держава, як Карпатська Україна. А це треба пам'ятати кожному історичу, який вивчає питання цього періоду. Адже ні Українська РСР, ні Чехословацька Республіка, ні інші держави були не спроможні підтримати уряд Августина Волошина у період тих обставин, коли одні ділили чужі території, інші уже самі були сателітами та підкореними, інші ж споглядали як розвинуться події.

Треба окремо сказати про третій розділ «Громадсько-політичні відносини Східної Галичини і Закарпаття наприкінці 30-х рр.», де висвітлюється питання про те, як відгукалася українська демократична преса Східної Галичини про події на Закарпатті у вищезгаданому періоді. Тут можна знайти цікаві факти з періодичної преси, споминів, архівних даних, серед них: В.Гренджі-Донського, В.Бірчака, М.Твордила.

Те, що українська преса уважно слідкувала за подіями у Карпатській Україні, ще раз засвідчує, який широкий інтерес викликала проукраїнська політика Августина Волошина в українській громадськості. І це було одним з позитивних моментів того періоду, адже існування незалежної Карпатської України вселяло надії і помисли прогресивних сил в тому, що є реальний шанс відстояти самостійність хоча б такого невеличкого клаптика української території в Європі і протистояти німецькому нацизму та радянському сталінізму.

Хорошим доповненням до книжки є 13 ілюстрацій, які в основному присвячені Верховині, де практично починались події висвітлення та вшанування Августина Волошина і його послідовників.

Треба особливо відзначити бібліографію цього видання. Вона містить перелік обширних видань, джерел, праць та інших матеріалів, над якими скрупульозно працює автор книги і по сьогоднішній день. А це – понад 200 найменувань у кожному розділі, що у свою чергу, надає роботі більшої цінності.

Ще одне: дякуючи спонсорам – Олександру Палаташу з США (Мічиган) та Олександру Оросу з Ужгорода ця книжка (тиражем 1500 примірників) змогла побачити світ і дійти до закарпатського читача.

На завершення хочеться додати, що уже готується до друку 4-томне видання історичних праць Миколи Вегеша.

Перший том «Історія в життєписах» (250 с.). Сюди ввійдуть нариси про М.Грушевського, Д.Багалія, Г.Сковороду, праці яких так чи інакше пов'язані з історією Закарпаття з давніх часів і дотепер.

Другий том «Галичина і Закарпаття між двома світовими війнами» (200 с.), в якому буде висвітлено питання зв'язків Галичини і Закарпаття в період існування Карпатської України 1938–1939 рр.

Третій том «Карпатська Україна у європейському контексті» (400 с.), де буде подано обширний матеріал, який висвітлить політику європейських держав щодо незалежності Карпатської України та політичну, моральну і громадську її підтримку.

Четвертий том – «Вибране» (назва попередня) вмістить статті, рецензії, інтерв'ю з різних питань вітчизняної історії та історіографії.

Якщо це видання когось із наших бізнесменів, керівників спільних підприємств та і просто ділових спонсорів, зацікавить патріотів краю з його історією – будемо вдячні за матеріальну допомогу у його фінансуванні.

Майже вперше в Ужгородському держуніверситеті починають появлятися портретні нариси і дослідження про визначних українських істориків.

Такою стала недавно видана невеличка книга Микола Вегеша, кандидата історичних наук, доцента Ужгородського держуніверситету про визначного дослідника періоду української історії XII–XIX століття та досвідченого педагога і наставника, який виховав не одного учня (в тому числі і автора книжки-дослідження) історика Володимира Грабовецького «Володимир Грабовецький – видатний історик України» (Ужгород, 1996).

Звичайно, написанню подібного дослідження сприяло довголітнє навчання, особисті і творчі стосунки автора із своїм вчителем. Крім того, важливу роль тут відіграла і спільна наукова діяльність учня та вчителя упродовж багатьох років в Івано-Франківському (Прикарпатському) держуніверситеті.

Загалом книжка написана згідно класичних «канонів»: перший розділ присвячений висвітленню життєвого шляху, наукової та культурно-громадської діяльності В.В.Грабовецького. Тут розглядається складний життєвий та науковий шлях історика у велику науку, творчу і спільну роботу з визначним вченим І.Крип'якевичем та іншими істориками України.

Визначним був, як пише автор, львівський період творчої наукової діяльності вченого, коли були написані такі роботи по історії України, як дослідження про опришківський рух на Прикарпатті, ряд статей про Галичину.

Справедливо Микола Вегеш приділяє основну увагу етапам наукового дослідження Грабовецького щодо історії України, Прикарпаття в XII столітті.

Особливу цінність у працях В.Грабовецького представляв питання розробки теми «Антифеодальна боротьба Карпатського опришківства XVI–XIX століття», де є

документальні відомості про те, коли і як, з яких причин закарпатці приймали в 1648–1654 роках активну участь у національно-визвольній війні українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

Щодо монографії «Володимир Грабовецький – видатний історик України», то автор Микола Вегеш постійно ставить перед собою завдання розкрити справжню історію рідного краю та Галичини у контексті взаємозв'язку з історією України.

Цікавою є і тема: «Закарпатська Гуцульщина XIII–XIX століття» (досить великий, на нашу думку, період).

Не можна заперечувати той факт, що історик протягом свого творчого життя займався питанням історії України XVIII століття, як основної наукової теми, особливо Запорізького козацтва.

Цінним тут є перш за все те, що добре висвітлено питання зв'язків Запорізького козацтва з боротьбою трудящих Закарпаття, що неодноразово турбувало дослідників нашого краю. І не дивно, що молоді історики Ужгородського університету приділяють цій темі велику увагу.

У видрукуваній монографії «Володимир Грабовецький – видатний історик України» є досить багато історичних даних, які свідчать про те, що ми повинні по-новому відноситись до своєї вітчизняної історії, бо інакше ми можемо залишитись зовсім без неї.

Тож давайте, історики шкіл, вузів наслідувати молодого автора даної монографії у його творчому пориві.

ВАСИЛЬ БЕЛЕНЬ

БУНТІВНИЙ ДУХОМ

Художньо-публіцистичні та наукові доробки нашого земляка, доцента Ужгородського Державного університету Миколи Вегеша добре відомі багатьом читачам «Верховини». Із року в рік число їх росте. «Стартував» Микола Вегеш публікаціями у «Верховині», періодичних виданнях області та колишньої Української РСР. Сміливо брався за висвітлення історичних подій, які відбувались в краї за часів буржуазної Чехословаччини та фашистської Угорщини. В них переважали матеріали про січових стрільців – уродженців Міжгірщини, просвітительську діяльність інтелігенції тих часів, вікопомне становлення Карпатської України в 1939 році та її розгром фашистською Угорщиною, життя і діяльність її Президента Августина Волошина, інших представників славної когорти духовних будителів Підкарпатської Русі. У широкому загальному історичних доробок Миколи Вегеша займали публікації про репресивні дії тоталітарного режиму колишнього СРСР.

І ось вийшов у світ його черговий науковий збірник «У вінок шани і визнання», написаний Миколою у співавторстві з колегою Василем Туряницею, також доцентом УжДУ. Він присвячений величній постаті Василя Степановича Гренджі-Донського – поета, просвітителя, культурно-громадського діяча Закарпаття.

Відкриваючи книгу, одразу відчуваєш, що авторам довелося чимало попрацювати з архівними документами, зробити глибокий аналіз доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників творчості Василя Гренджі-Донського. Знаю, що Микола Вегеш разом зі своїм колегою не одразу взявся за написання вищеназваної книги, їй передували численні статті М.Вегеша в різні роки поточного десятиліття, зокрема, такі як «Велич і трагедія Карпатської України», написана у співавторстві з вченим УжДУ В.Задорожним, «Кривава казка», «Галичани на Закарпатті», «Уроки Василя Гренджі-Донського», «Якої України хотів Василь Гренджа-Донський?» тощо. Та у зв'язку з тим,

що вони розкривали лише окремі грані творчості і громадсько-політичної діяльності Василя Гренджі-Донського, поступово визрівало рішення видати солідний дослідницький збірник про діяльність закарпатського Кобзаря.

Один з розділів присвячений маловідомій в широких колах читачів журналістській діяльності Василя Гренджі-Донського. Автори дають детальне дослідження намагань відомого діяча використати друковане слово у справі боротьби закарпатців за своє національне і духовне відродження, звільнення краю від іноземних поневолювачів. В 1927 році Василь Степанович редагує журнал «Наша Земля», заснований з його ініціативи та ряду прогресивних діячів Закарпаття всупереч чеським можновладцям. Буквально з перших днів, стверджують різними доказами науковці, журнал став всеукраїнським часописом. Про це найкраще свідчить те, що статті і гроші до редакції журналу надходили не тільки з різних куточків Закарпаття, а й Галичини, Буковини та інших тогочасних регіонів тогочасної України. Звісно, якою була фінансова скрута видавців...

Журнал «нервує» чеські власті, бо тематика його публікацій різноманітна, переважають в ньому матеріали про чехізацію закарпатців-українців, голод і злидні в краї, національне і соціальне гноблення. Про це говорять самі заголовки окремих статей: «Шіmek і його шкільна політика», «Чехізатори», «Нужда, голод, темнота, розпука і... чехізація» (1927–1928 рр.) та інші. Автори збірника наводять конкретні факти того, як чеські власті планували закрити журнал, використовуючи при цьому підступні методи переслідування журналістів. Василь Степанович писав з приводу цього: «...стале переслідування, насмішки, незрозуміння, погані підозріння, наклепи, доноси, вічні погрози, меч Дамокла на страчення куска хліба для родини – все це мов, вибачте за слово, свиня під обухом». Та він за словами М.Вегеша і В.Туряниці, використовуючи можливості публікацій, захищав свою честь. Так, в одній з них він заявив: «Мое минуле – відкрита книжка. Хоч чую себе письменником-оборонцем покривджених, комуністом я ніколи не був і не є, а є я українцем, по переконанню радикальним націоналістом і як син селянина ношу на серці долго того пригнобленого селянства, що віками гинуло в ярмі». Ці та інші знахідки авторів збірника найкраще свідчать про проведену велику роботу по розкриттю журналістського хисту Василя Степановича Гренджі-Донського.

В книзі названі основні причини складення письменником редакторських повноважень. Хоч далі автори стверджують, що Василь Гренджа-Донський на все життя залишився журналістом, бо добре знав силу друкованого слова...

Розрахований на широке коло читачів, науковий збірник, безумовно, поповнить знання історичних подій минулого Закарпаття, ширше розкриє всебічні грані життя і діяльності уродженця Міжгір'я – поета, журналіста, просвітителя Василя Гренджі-Донського, якого по праву можна назвати закарпатським Кобзарем. Тож хай цьому збірнику знайдеться місце на вашій книжковій полиці!

МИХАЙЛО БОЛДИЖАР

ПРО УГОРСЬКУ ПРЕДЕНТУ НА ЗАКАРПАТТІ

Однією з позитивних рис нашої сучасності є створення можливостей для публікацій будь-яких матеріалів на різноманітну тематику з різних галузей суспільно-політичного життя. Цими сприятливими умовами скористалися перш за все науковці, дослідники та й багато наших активних учасників суспільно-політичного життя.

Це повною мірою торкнулося й науково-популярних публікацій з історичного краєзнавства. Недавно вийшла в світ досить цікава, але неоднозначна, з моєї точки зору

щодо оцінки, книжка М.Вегеша, В.Гирі та І.Короля «Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918–1939 рр.)».

В анотації до книжки зазначається, що в ній «на основі архівних документів, які ще не були введені до наукового обігу, простежується ревізійністська політика Угорщини щодо повернення Закарпаття до свого складу, формування в напому краї різних про-угорських сил і використання їх у своїй ревізійністській діяльності».

Загальний висновок із прочитаної книжки можна зробити такий: вона цікава, потрібна, оскільки систематизує матеріали про наш край з конкретної, малорозробленої в такому плані проблеми.

Та не хотів би продовжувати усталену протягом останніх років практику деяких рецензентів-універсалів, котрі висновки в «рецензіях» подають як істину в останній інстанції, як виключну новизну в науці, а насправді часто-густо є компілятивними. Читаючи такі рецензії, думаєш: а яку користь подібні хвалляння і фальші дадуть нашому читацькому загалу, якому адресуються публікації?

Але повернуся до рецензованої монографії (так вона названа в анотації). Тема її, як правильно відзначають автори, не тільки актуальна, а і політично гостра. Через це постановка питань без чітких відповідей на них, довільне трактування подій і фактів, недомовки, перекручення в подібних публікаціях є дуже небезпечними. Читацький загал нашого краю – це люди різних національностей, найбільше серед них – українців та угорців.

У вступі автори дають аналіз основних джерел із проблеми, в тому числі архівних документів і опублікованих праць. Серед авторів, які досліджують проблему іреденти згадано і моє прізвище. У мене дійсно є ряд публікацій про суспільно-політичний розвиток нашого краю між двома світовими війнами. Але питаннями угорської іреденти я не займався. Виходить, як в анекдоті про того кмітливого продавця, що торгував вином чи то в Криму, чи то на Кавказі: коли закарпатці попросили в нього «фричу», той перепитав: а що це таке? Йому пояснили, що «фрич» – це вино, змішане з мінеральною водою, на що продавець відповів, що все життя продавав вино з водою, але не знав, що це називається «фричем».

Так і в даному випадку: я, як і багато інших згаданих у вступі монографії авторів, писали про історію Закарпаття 20–30-х років, а зараз виявляється, що ми досліджували проблеми угорської іреденти.

У мене, а тим більше, як я думаю, в читачів, виникає закономірне запитання: а що таке іредента, особливо політична. На жаль, автори доступно так і не пояснили суть цього поняття. Спроба аналогізувати його з термінами «ревізія», «повернення» чи щось інше не пояснює суті проблеми.

Разом із тим, у роботі навіть не згадуються дослідження закарпатських учених Миколи Ротмана і Миколи Макари, які спеціально займалися проблемами угорської іреденти на Закарпатті.

Спрощений підхід авторів до досліджуваної проблеми не дав відповіді, крім іншого, й на питання: іредента – це явище зовнішнє чи внутрішнє і яке співвідношення між ними? Відсутність такого аналізу закономірно викликає і таке риторичне запитання: чому прагнення, зокрема, угорського населення Закарпаття жити в складі Угорщини автори розглядають як підригну, іредентську діяльність, а прагнення населення краю іншої національності до возз'єднання зі своїми братами і сестрами на Сході такою не вважають?

Якщо подібні питання дослідниками ставляться, вони вимагають чіткої відповіді, окремі ж штрихи з поставленої проблеми тут дуже небезпечні як у політико-теоретичному, так і в практичному плані.

Читаючи рецензовану монографію, у мене виникало запитання: а чому автори не назвали її «Галицька іредента на Закарпатті...», оскільки понад п'ятдесят відсотків матеріалу книжки присвячено проблемам Східної Галичини і Закарпаття? Правда, все це авторами подано, як зв'язки населення двох регіонів...

Далеко не розкриті в монографії (автори ж обіцяють у вступі розглянути проблему в комплексі) сили, які очолювали іредентську діяльність, та сили, що їй протистояли. А до перших сил, як правильно вказує в передмові проф. В.Худанич, належали, перш за все, ієрархи греко-католицької церкви, які мали під своїм впливом велику кількість віруючих; до других же сил, хочуть цього автора чи ні, належали комуністи, які найбільш конкретно, програмно боролися з угорською іредентою і вже з середини двадцятих років однозначно ставили питання про возз'єднання з Радянською Україною (іншої тоді не було – Авт.).

Щодо новизни роботи. Ми чомусь звикли до того, що чим більше окремих раніше неопублікованих фактів чи фактиків у роботі, тим більше новизни в ній. Не можу погодитися з таким підходом.

Новизна, очевидно, повинна полягати в тому, щоб наведення раніше неопублікованих фактів, документів давало можливість робити нові висновки наукового характеру або заперечувати вже відомі. У цьому плані для мене особисто в рецензованій монографії, на жаль, нічого принципово нового немає. Окремі неопубліковані документи лише підтверджують відомі, раніше вже зроблені висновки.

Окремі висновки авторів абсолютно «не б'ють у ціль» наукового дослідження. Для прикладу, на стор. 52 автори пишуть: «В архівних джерелах наголошується, що партія надзвичайно войовнича, тісно зв'язана з угорськими урядовими колами, відкрито симпатизує Угорщині»... (Мова іде про угорську християнсько-соціалістичну партію, яка об'єднувала населення угорських сіл краю. – Авт.). Цікаво б запитати, а кому мала симпатизувати?

Матеріалів із подібними оцінками у монографії подибуємо немало. У роботі є і ряд суттєвих неточностей.

Порівняно багато матеріалу не стосується до означеної теми монографії: про польські напади на Закарпаття, Гуцульську Республіку, діяльність українських партій тощо.

На окремих недоліках, якими з моєї точки зору хвибує книга, я зупинився з однією метою: з надією, що автори продовжать заглиблюватися в цю потрібну, але складну проблему і внесуть суттєвий внесок у її справді наукове дослідження.

МИХАЙЛО ДОВГАНІЧ

ВДЯЧНИЙ ЗА ПРАЦЮ

Нещодавно вийшла з друку праця професорів М.Зимомрі, В.Гомонная та доцента М.Вегеша «Августин Волошин» (Ужгород, 1995. – 101 с.). Хочу поділитися думками з приводу видрукуваної книги. Причому не як спеціаліст-історик, а як читач.

Не викликає сумніву актуальність появи книги, оскільки ім'я Августина Волошина і його діяльність несправедливо забуті в певний історичний період. Ця книга є практично цінною з різних точок зору: науки, культури, просвіти та виховання, бо тут викладено чимало, окрім відомих, також раніше не доступних фактів про життя і діяльність А.Волошина – першого і останнього президента Карпатської України, визначного вченого-педагога, громадського, культурного і церковного діяча краю гір, долини і лісів – Закарпаття. В ній на основі детального аналізу історичних джерел життєпис А.Волошина умовно поділяється на такі періоди: 1874–1900 – роки

становлення, 1900–1939 – роки зрілості, 1939–1945 – роки еміграції. Відповідно до цього цікаво викладені походження А.Волошина, його зростання, невтомна праця на благо краю і останні роки життя. Особливу увагу звернено на плідну роль А.Волошина-педагога і на основі наукового аналізу його творів підкреслюється: «розробляючи методику навчання загально-світських предметів загалом і науки про віру, (А.Волошин – М.Д.) поширював загальнолюдські ідеали, що сприяють і сьогодні утвердженню високої моралі у суспільстві, державних організамах, у житті кожного громадянина, устремління якого пов'язуються із свідомим служінням рідному народові» (С.81).

Порад із вказаними суттєвими позитивними рисами книги не може не підмітити: назва книги дещо ширша, ніж тема, яка висвітлюється, оскільки автори не претендують на вичерпний аналіз наявної літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників життя і творчості А.Волошина (С.12). Не наголошуючи на редакційних помилках, яких є досить-таки багато, варто було б авторам посилити увагу до грамотного вживання і написання деяких виразів та речень (наприклад, С.18). Оскільки вказана книга – колективний науковий доробок, то, мабуть, доцільно було вказати в передньому слові особистий вклад кожного співавтора.

Незважаючи на вказані недоліки і побажання, вважаю, що книга М.Зимомря, В.Гомоннай і М.Вегеша «Августин Волошин» є вагомим науковим доробком і займе чільне місце у висвітленні історії Закарпаття.

МИКОЛА ОЛАШИН

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА В ПРАЦЯХ МИКОЛИ ВЕГЕША

Ім'я Августина Волошина (1874–1945) за радянських часів замовчувалося. А якщо і згадувалося, то неодмінно з ярликами – «зрадник», «український буржуазний націоналіст», «слуга Гітлера» і т.д. З розпадом СРСР і проголошенням незалежності України ситуація змінилася. Одна за одною стали виходити статті, монографії, збірники про цю визначну постать у нашій історії. Власне, уже створена своєрідна «Волошиніана».

Серед найважливіших опублікованих дослідниками праць виділимо такі: М.Болдижар «Навколо Волошина» і «Августин Волошин: заключний етап життя і діяльності» (М.Болдижар. Закарпаття між двома світовими війнами. – Ужгород, 1993. – С.105–109, 110–116); М.Вегеш, В.Туряниця «Августин Волошин (1874–1945): Бібліографічний покажчик» (Ужгород, 1994); М.Зимомря, В.Гомоннай, М.Вегеш «Августин Волошин» (Слупськ, 1994; Ужгород, 1995); М.Вегеш, В.Туряниця «Короткий життєпис Августина Волошина (1874–1945)» (Ужгород, 1995); М.Вегеш, В.Туряниця, І.Чаварга «Смерть президента. Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина» (Ужгород, 1995) та ін. Ми зробимо спробу дещо поміркувати про дві останні брошури.

«Короткий життєпис...» складається з чотирьох невеличких розділів. Автори прослідковують найголовніші етапи в житті та діяльності А.Волошина: дитячі та юнацькі роки; період зрілості (1900–1938 рр.); роль А.Волошина в розбудові Карпатської України (1938–1939 рр.); період еміграції та смерть президента (1939–1945 рр.). Треба підкреслити, що, виходячи із назви книги, дослідники досить коротко розкривають поставлені перед собою завдання.

На першому етапі А.Волошин, який народився в Келечині Міжгірського району в сім'ї греко-католицького священника, ріс і виховувався в душі любові до свого краю, свого народу, до рідної мови, здобував освіту, формувалася його світогляд.

Навчався в Ужгородській гімназії, в 1896 році закінчив духовну семінарію. Через рік був висвячений на священника і почав служити капеланом в Ужгороді.

Як видно із змісту рецензованої праці, вчені неоднозначно оцінюють діяльність А.Волошина на рубежі століть. Окремі з них вважають, що він виконував замовлення угорської влади і сприяв заміні кирилики латинікою. Але, як вважають автори дослідження, ігнорувати закон Апоні (1907 р.) означало довести справу до закриття шкіл. І тому А.Волошин дотримувався думки, «що краще хай існує школа з окремими предметами угорською мовою, ніж її не буде взагалі».

Будучи дипломованим професором математики і фізики, Августин Іванович викладав ці предмети в Ужгородській учительській семінарії. Виходять друком перші його підручники – «Методична граматика» (1899) і «Читанка» (1900), за якими вчилися діти закарпатців.

Другий розділ праці охоплює період з 1900 по 1938 р. Цей етап «був найбільш плідним в житті Августина Волошина. Саме в ці роки він зарекомендував себе як видатний педагог, активний просвітянин, видавець книг, газет і журналів...» Але, як зазначається у рецензованому виданні, найбільша заслуга А.Волошина полягає в тому, що він пише і видає книги, шкільні підручники»; перераховуються найголовніші його праці з педагогіки, політичних проблем, драматургії і т.д.

Автори одними з перших ґрунтовно вивчили роль А.Волошина у створенні і діяльності крайового товариства «Просвіта» (1920–1939 рр.), розповіли про заснування ним «Учительської громади», його плідну роботу в організації нових шкіл, особливо у гірських регіонах, у праці підкреслюється, що А.Волошин був не тільки вченим, педагогом, видавцем, просвітянином, але і сформувався як політичний діяч. Був обраний послом (депутатом) чехословацького парламенту, очолював Християнську народну партію. Але вершин на політичному олімпі А.Волошин досяг дещо пізніше – у 1938–1939 рр.

Карпатська Україна – славна сторінка історії нашого краю. Саме про роль А.Волошина в державотворчих процесах 1938–1939 рр. іде мова в третьому розділі дослідження. Тут аналізується його діяльність від дня призначення прем'єр-міністром Карпатської України 26 жовтня 1938 р. і до 17 березня 1939 р., коли Закарпаття було окуповано угорськими військами.

Уряд, сформований А.Волошином, мав чітко визначений проукраїнський характер. У праці показано основні напрями діяльності глави уряду Карпатської України: орієнтація на Німеччину (як гаранта недоторканості кордонів і ринок праці для багатьох закарпатців); створення нової політичної партії «Українське Національне Об'єднання» (УНО) і заборона діяльності інших партій; підготовка і проведення виборів до Сойму тощо. Розкриваються і інші питання, зокрема боротьба з терористами, заборона опозиційних періодичних видань, відкриття концтабору Думен, робота Сойму Карпатської України та історичне значення прийнятих на ньому рішень... Науковці роблять висновок про те, що «розпуснення політичних партій, безальтернативні вибори до Сойму, закриття друкованих органів і припинення діяльності окремих товариств, утворення концентраційного табору були недемократичними», але це було зроблено А.Волошином «в інтересах збереження спокою в державі і з метою створення нормальних умов у краї».

В останньому розділі праці йдеться про життя та діяльність А.Волошина в еміграції, а також про тортури над ним і загибель у московських казематах.

Автори дослідження детально розповідають про арешт А.Волошина у Празі органами НКВС і перевезення його літаком у Москву. Вони наводять спогади в'язня Лефортівської тюрми Марчука із Житомирщини, до якого в камеру-одиночку

«підселили» Августина Івановича. У дослідженні наводиться уточнена дата смерті президента Карпатської України – 19 липня 1945 р. і згадується про його «Заповіт».

Можна відзначити добрий стиль викладу матеріалу в книжці, аргументованість суджень, і вона, віриться, матиме вдячних читачів.

«Смерть президента» – теж невеличка за розміром брошура, але в ній зібрано важливий фактичний матеріал. Особливо треба звернути увагу на те, що історики тут вперше використали документи Центрального архіву Міністерства безпеки СРСР і в т.ч. «Особову справу А.І.Волошина (Н-17681)». Автори поставили перед собою завдання прослідкувати життя А.Волошина у найважчі для нього дні.

Книга починається розповіддю про події, що відбувалися в Празі у травні 1945 р. 4-й Департамент «Смершу» одержав завдання арештувати активних діячів Карпатської України – А.Волошина, Ю.Ревая, М.Долина, С.Клочурака, І.Перевузнюка та ін. Зрозуміло, що найбільший «інтерес» смершівці виявили до колишнього президента. Не відчуваючи за собою вини, Августин Іванович не збирався кудись тікати з Праги, де був ректором Українського Вільного Університету. Співробітники заарештували А.Волошина 15 травня 1945 р. Автори праці підкреслюють, що чекісти не порахувалися з тим, що арештовують громадянина іншої держави і до того ж на території цієї держави; при тому ними навіть не було пред'явлено ордеру на арешт.

Значний інтерес являє другий розділ рецензованої праці, який майже повністю написаний на матеріалах «Особової справи А.Волошина. Науковці знайомлять читача з протоколами допитів колишнього президента Карпатської України, які вів слідчий НКВС майор Вайндорф. Згадані протоколи, деякі інші документи дають змогу прослідкувати життєвий, творчий і політичний шлях о. А.Волошина.

Як впливає із матеріалів справи «Н-17081» (?), А.Волошин вважав, що початок його політичної діяльності припадає на 1919 р., коли він став організатором Християнської народної партії. З 1919 р. до 1939 р. вів очолював Українську Центральну Народну Раду на Підкарпатській Русі, а також обирався депутатом Чехословацького парламенту (1925–1929 рр.).

У книзі розповідається, що, перебуваючи у Лефортовській в'язниці. А.Волошин ще раз аналізував і осмислював події 1938–1939 рр. на Закарпатті і не відмежовувався від них, не відчував потреби якогось каяття чи відречення від того, чим займався. Президент Карпатської України не приховував, що був ініціатором розпуску політичних партій і створення «Українського Національного Об'єднання» (УНО), кінцевим завданням якого було утворення «самостійної української держави шляхом об'єднання всіх українських земель». Як наголошують автори, «архівні документи свідчать про те, що уряд, очолюваний А.Волошином, притримувався чіткої української орієнтації».

Із змісту протоколів допиту А.Волошина можна довідатися багато чого нового про діяльність колишнього прем'єр-міністра і президента Карпатської України в еміграції (1939–1945 рр.). Зрозуміло, що слідчого Вайндорфа цікавила, передусім, не педагогічна і наукова діяльність А.Волошина, а політична. Августин Іванович спочатку твердив, що в еміграції політикою не займався, але потім «змінив» показання.

У рецензованій праці детально розповідається про меморандум, направлений міністру закордонних справ Німеччини Й.Ріббентропу. В ньому члени уряду Карпатської України «організовано виступили проти Радянського Союзу, вимагаючи від фашистської Німеччини не допустити подальшої експансії з боку СРСР, оскільки на той час радянські війська вступили в Західну Україну...» Про те, що з А.Волошином «працювали» досвідчені «спеціалісти», показує і той факт, що у в'язниці він дав протилежну оцінку вищезгаданим подіям: «У вересні 1939 р. Радянський Союз визволив і захистив українців Західної України».

М.Вегеш, В.Туряниця. І.Чаварга торкаються також питання зустрічі А.Волошина з гетьманом П.Скоропадським і головою проводу ОУН А.Мельником.

Дуже насиченим фактами є третій розділ праці, що має назву «Смерть карпатського президента». Тут, зокрема, опубліковано постанову від 20 червня 1945 р. про пред'явлення звинувачення А.Волошину; лікарське заключення від 10 липня того ж року про те, що А.Волошин «потребує негайного направлення в лікарню Бутирської в'язниці для стаціонарного лікування», акт про смерть А.Волошина та ін. Останній документ підтверджує дату смерті А.Волошина – 19 липня 1945 р.

І тут наводяться спогади в'язня із Житомирщини Марчука, який сидів в одній камері з А.Волошином. Він згадує, що о. Августин часто віддавав йому свою їжу, навчав його молитви «Отче наш», щоденно розповідав про життя Ісуса Христа. «На все життя запам'ятав я цю добру і розумну людину», – наголошував Марчук.

Значний інтерес являють «Додатки» до рецензованої роботи. Тут вміщені листи Волошина до Ріббентропа від 30 листопада 1939 р. та до Гітлера від 1 липня 1941 р.

У листі (меморандум) до Ріббентропа міститься інформація про окупацію Закарпаття угорськими військами в березні 1939 р. і розправу над місцевим населенням, висловлюється занепокоєння «захопленням» Західної України Червоною Армією (вересень 1939 р.). А.Волошин звертає увагу на стратегічне значення Закарпаття і вважає, що треба об'єднати наш край із Словаччиною, щоб його не завоював Радянський Союз. У реалізації своїх планів А.Волошин провідну роль відводить Німеччині.

У листі до Гітлера Волошин розкривав своє бачення розвитку подій у тогочасній Європі (передусім, у Східній). Він розмірковує над тим, як перешкодити англо-радянському союзу і як вигнати угорців із Карпатської України, його цікавить також перспектива утворення незалежної Української держави.

Рецензована праця – це нове дослідження, яке розкриває важливу сторінку вітчизняної історії.

Вийшов у світ і надійшов у продаж довідник «Августин Волошин (1874–1945): Бібліографічний покажчик» (Ужгород, 1994. – 25 с.). Його уклали та написали вступну статтю доценти Ужгородського державного університету М.М.Вегеш та В.В.Туряниця.

Спадщина А.Волошина є вагомою і багатогранною. Вів добре проявив себе у таких галузях науки як педагогіка, філологія, теологія, політика та ін. Усього в бібліографічному покажчику зафіксовано 78 робіт А.Волошина.

Найбільш помітний слід залишив А.Волошин у педагогічній науці. Він написав ряд серйозних праць із цієї проблеми: «Коротка історія педагогіки для учительських семінарій» (Ужгород, 1923), «Педагогика и дидактика для учительских семінарій» (Ужгород, 1923), «О соціальному вихованню» (Ужгород, 1924), «Педагогика й дидактика» (Ужгород, 1924) «Дидактика» (Ужгород, 1932), «Педагогічна психологія» (Ужгород, 1935) та багато статей. Він видав «Буквар» (Ужгород, 1904), «Читанку для угрорусской молодежи» (Ужгород, 1900. – Ч.І–ІІ). «Малу Біблію дня низших класів народних шкіл» (Ужгород, 1904) та ін. Справжній син свого народу, вболівав за справу поширення освіти серед дітей бідняків і все робив для того, щоб піднести освітній рівень народних мас краю.

З рецензованого довідкового видання дізнаємось також про роботи А.Волошина, присвячені питанням фізики, логіки, організації шкільної освіти у краї, про шкільні підручники з граматики «руської» мови. Як свідчить зміст бібліографічного покажчика, батько Волошин дбав про християнське виховання дітей, висвітлював окремі сторінки церковної історії Закарпаття (у т.ч. релігійно-національну боротьбу карпатських русинів-українців проти мадярського шовінізму) та ін.

У рецензованому виданні знаходимо відомості про роботи А.Волошина, що носять персоналістичний характер. Августин Іванович досліджував діяльність (у т.ч. і педагогічну) видатного закарпатського просвітителя, письменника, педагога і громадсько-культурного діяча О.В.Духновича, писав про відомого релігійного діяча та історика церкви на Закарпатті В.М.Гаджегу...

Історія розпорядилася так, що А.Волошин на певному етапі очолив державотворчі процеси в краї. Із заголовків окремих праць видно, що А.Волошин закликав до політичної консолідації всі демократичні сили краю, акцентував увагу на актуальних проблемах діяльності Карпатської України, роз'яснював політику її уряду народним масам...

Зафіксовано в укладеному бібліографічному покажчику 93 публікації про життя і діяльність президента Карпатської України (№79–171). У тому числі 59 робіт належать вітчизняним авторам і 33 праці – зарубіжним.

Однак рецензований бібліографічний покажчик не позбавлений окремих недоліків. про це наголошують в вступній статті й самі упорядники. Укладачами пропущено такі праці А.Волошина: «Д-р Антоній Годинка» («Місяцеслов» на 1917 обыкновенный год. – Унгвар, 1916. – С.63–66) і «Две политичне розмовы: Интервью. – Страх о Подкарпатску Русь» (Ужгород, 1923. – 31 с.). У покажчику майже відсутня інформація про художні твори Августина Івановича. Бібліографічний опис окремих позицій є неповним. Але згадані зауваження суттєво не применшують високої цінності видання і воно добре прислужиться студентам, науковцям, краєзнавцям.

ВОЛОДИМИР ФЕНИЧ

ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Дана праця поки що на сьогоднішній день залишається поза увагою дослідників-краєзнавців, не кажучи вже про широку аудиторію. Адже в умовах, коли українська держава на четвертому році свого існування реформує політичну та економічну систему суспільства, видаються корисними ті думки фахівців, що вивчають колишні моделі організації української державності. Спроба дослідити на величезній кількості архівних документів та матеріалів тогочасної періодики соціально-економічне і політичне становище окремо взятого регіону, в даному випадку Закарпаття періоду Карпатської України (жовтень 1938 – березень 1939 рр.), заслуговує особливого схвалення у відношенні до автора вказаної монографії.

Глибоко проаналізувавши джерельний матеріал в архівних фондах Закарпаття, автор переконливо доводить, що наприкінці 30-х рр. «Карпатська Україна була єдиною територією, на якій почала формуватися українська державність» (с.3). Звісно, що подібних умов не мали в той час ні українці Сходу, перебуваючи під політичним режимом сталінсько-радянської системи, ні українці Східної Галичини, які, знаходячись у складі буржуазної Польщі, постійно зазнавали переслідувань з боку її урядових структур. Важливо також, що дослідник, який написав чимало статей з даної проблеми, розглядає процес державотворення на Закарпатті наприкінці 30-х років комплексно, тобто, синтезуючи соціально-економічні відносини з суспільно-політичним розвитком на фоні їх взаємозв'язку, а отже й впливу на характер і форму державності. Хоч М.Вегеш на с.9 і визнає, що обрана ним проблема до сих пір не була предметом спеціального наукового дослідження, проте, оцінюючи його дослідження, пересвідчуємось, що в даному формулюванні питання, дійсно вперше робиться спроба комплексно вивчити тему соціально-економічного і політичного розвитку Карпатської

України в 1938–1939 рр., а також з'ясувати, що не менш важливо, вплив внутрішніх і особливо зовнішніх факторів на внутрішньополітичну ситуацію в краї.

Зважаючи на те, що дане дослідження значною мірою претендує на певну наукову новизну, автор у вступі і в поодиноких випадках в ході викладення матеріалу, дає короткий аналіз монографіям і статтям, присвяченим даному питанню. Скрупульозно вчитуючись в характеристику робіт різних авторів, часом протилежних поглядів і напрямків в українській історичній науці, допитливий читач відразу помітить, хоч і незначну, але беззахисну і упереджену позицію М.Вегеша перед ідеологічними абстракціями сучасності. Однак, не його вина в тому, а суспільства. Кожна наука, а тим більше історична, не повинна базуватись на паціональному патріотизмі, оскільки, як відзначає сучасний історик, академік Омелян Пріцак «вивчення національної історії представниками відповідної течії (мається на увазі вчених) є до певної міри небезпечне» (Пріцак О. «Мене передовсім цікавить наука...» // Хроніка-2000. – К., 1932. – Вип.І. –С.13). Очевидно автору даної монографії вдалось би повністю подолати цей фантом націонал-патріотизму, якби він простежив еволюцію формування української національної ідеології на Закарпатті і логічно підвів її завоювання в краї в роки Карпатської України, як об'єктивну реальність, принаймні з двох причин: 1) можливості утворення державності, як наслідку міжнародної обстановки в країнах Центральної й Західної Європи; 2) перемога української політичної орієнтації на рівні свідомості більшості населення Закарпаття і втіленні досягнутого в спробі будівництва української держави. Проте, незважаючи на вказаний нами недолік, який властивий чи не кожному досліднику, Микола Вегеш об'єктивно дає оцінку дослідженням вітчизняних, в тому числі радянських та зарубіжних вчених (Див. С.4–8) Якби доповнює історіографічний огляд обраної проблеми, характеристика автором архівних документів із фондів Закарпатського Обласного Державного Архіву (С.9) та коротенький аналіз матеріалів із сторінок закарпатської і галицької періодики (С.10). Суттєвим недоліком рецензованої нами монографії є відсутність в ній праць зарубіжних дослідників, зокрема, чеських, словацьких, угорських, частково польських і німецьких, як також і використання періодичних іншомовних видань, журналів, газет тощо.

Структура роботи не викликає заперечень, навпаки, логічне чергування трьох розділів методично доповнюють один одного і становлять систематизоване, в деякій мірі узагальнене змістовне дослідження. Розглядаючи питання соціально-економічного розвитку Карпатської України наприкінці 30-х років, дослідник висвітлює ряд проблем, які суттєво торкаються таких проблем, як наприклад, становища промисловості, сільського господарства, розвитку торгівлі, соціального становища закарпатського населення. М.Вегеш робить висновок, що незважаючи на спробу уряду Карпатської України кардинально реформувати дану сферу суспільного життя в краї, становище залишалось надто важким, особливо сільське господарство після реалізації рішень Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р. (Див. С.14–36). Помітну матеріальну підтримку уряд Карпатської України отримував від світової громадськості передусім організацій і товариств української діаспори. Правда це не могло задовольнити соціально-економічні потреби суспільства, а звідси й висновок, що «країна, – пише М.Вегеш, – не мала можливості нормально функціонувати, як самостійна, незалежна держава» (С.41–43).

В розділі «Внутрішньополітичне становище Карпатської України в 1938–1939 рр.», автор піднімає слідуєчі два питання: 1) розвиток безпосередньо політичних подій в краї з жовтня 1938 по березень 1939 рр. і 2) вирішення проблем демократизації суспільного життя урядом Карпатської України. В першому випадку, дослідник слушно підкреслює, що автономний уряд А.Бродія проводив проугорську діяльність, а уряд

А.Волошина – відкрити орієнтацію на фашистську Німеччину (Див. С.49–53, 61). По-друге, уряд А.Волошина, як доводять М.Вегеш, провів вибори до Сейму на безальтернативній основі, розпустивши всі політичні партії в краї, при цьому одночасно створивши єдину політичну силу УНО, що звісно було грубим порушенням демократичних основ (С.54–61). Від себе додамо, що шлях до проголошення самостійності Карпатської України проходив далеко не цивілізованим демократичним способом, а відбувся поступом уніфікації й зосередження влади в руках монопольної політичної сили УНО, що в наступному призвело до ряду помилок державного рівня і антидемократичних актів в суспільстві. Незважаючи на те, що дослідник наголошує, що «відхід» уряду А.Волошина від демократії пояснювався необхідністю створення оптимальних умов для консолідації всіх патріотичних сил Закарпаття» (С.78), політичний режим Карпатської України після створення УНО не можна інакше назвати як лише авторитарним, тим більше, що ні А.Волошин, ні більшість членів уряду не були впевнені у всебічній підтримці своєї політики всього населення краю.

Останнє питання, яке порушує дослідник, пов'язане з комплексом найбільш дискусійних проблем взаємовідносин Закарпаття з Східною Галичиною наприкінці 30-х рр. Не вдаючись у деталі, із науково-обґрунтованих тверджень молодого історика випливає, що українці Галичини якомога тісніше прагнули наблизитись до Закарпаття, солідаризуючись з українським населенням краю, об'єктивно висвітлити події із життя Карпатської України на сторінках своєї преси. Масові нелегальні переходи польсько-чеського кордону галичанами ускладнювали політичне становище Карпатської України, особливо це відносилось до членів ОУН (Див. С.86–116). Очевидно автор даної монографії не зовсім критично оцінює роль членів ОУН в розвитку політичних подій 1938–1939 рр. Принаймні ті факти, які свідчать, що окремі члени цієї організації взяли участь, а можливо й очолили спробу державного перевороту 13–14 березня 1939 р. та штаб Карпатської Січі, що складався в цілому з членів ОУН, за винятком полковника М.Колодзінського, у вирішальний момент оборони держави емігрував за кордон, дають підставу вважати їх дії на Закарпатті негативними.

Висновки самого автора даної монографії хоч і аргументовані, але не зовсім критичні і бездоганні у всіх питаннях. Ймовірно, що слова, які відносяться до оправдання автором згорання демократичних процесів урядом А.Волошина, а саме: «без таких рішучих мір країна могла потонути в анархії і всюдозволеності», надовго проторять відкритим питання в історичній краєзнавчій науці про визначення й політичну форму управління Карпатської України. Аналогічні зауваження відносяться і до ролі членів ОУН в суспільно-політичному житті Закарпаття наприкінці 30-х років.

ЮРІЙ МУДРА, МИКОЛА ОЛАШИН

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Нещодавно політологи Ужгородського державного університету Володимир Боднар і Микола Вегеш видали монографію «Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)» (Ужгород, 1997. – 134 с.). Дослідники розцінюють існування Карпатської України в двох площинах: по-перше, як суб'єкта політичних процесів, що відбувалися наприкінці 30-х років у Центральній Європі, по-друге, як один з етапів боротьби українського народу за відновлення державності, враховуючи при цьому той факт, що мова йде про окрему частину українських земель.

Книга написана на основі великої кількості архівних джерел, переважна більшість з яких введена до наукового обігу вперше. Зокрема вони опрацювали документи, які зберігаються в Державному архіві Закарпатської області, Центральному Державному

Історичному архіві у Львові, Центральному архіві Міністерства державної безпеки Росії в Москві, архіві Міністерства закордонних справ Чеської республіки і військово-історичному архіві Чеської республіки в Празі, Державному архіві Угорщини та військово-історичному архіві Угорщини в Будапешті, архівах м.Клужа і Бая-Маре в Румунії.

Серед багатьох завдань, які поставили перед собою автори, і з якими вони успішно впоралися, хотілося б виділити тільки деякі. В.Боднар і М.Вегеш об'єктивно і аргументовано проаналізували міжнародне становище Карпатської України – складової частини Чехословаччини, акцентуючи увагу на її взаємовідносинах з Німеччиною, Угорщиною, Польщею, Румунією, Югославією та іншими державами, висвітлили «закарпатську проблему» під час роботи конференцій в Мюнхені і Комарно та Віденському арбітражі (1938 р.). Дослідники чимало місця присвятили висвітленню ролі організації української еміграції в підтримці національно-визвольних змагань закарпатських українців, проаналізували громадсько-політичні взаємовідносини між політичними організаціями Східної Галичини і урядом А.Волошина. Не оминули вони також діяльність уряду Карпатської України в еміграції, акцентуючи увагу на дипломатичних стосунках з Німеччиною та Проводом ОУН.

В.Боднар і М.Вегеш чітко довели, що на внутрішньополітичне становище Карпатської України негативно впливала антиукраїнська і античеська діяльність угорської «п'ятої колонії», яка не припинялася протягом всього міжвоєнного періоду, а в 1938–1939 рр. набула своєї кульмінації. Закарпаття наводнили угорські агенти, які збирали підписи за приєднання краю до Угорщини, розповсюджували листівки антиукраїнського змісту тощо. Діяльність угорської іреденти прискорила встановлення в Карпатській Україні авторитарного режиму.

Не виникає жодних сумнівів, що нова праця В.Боднара і М.Вегеша є вагомим внеском у вітчизняну історіографію. Вона, безперечно, припаде до душі й буде корисною кожному, кого цікавить історія рідного краю напередодні Другої світової війни.

ІГОР ЛАЗОРИШИН

УЧИТЕЛЕВИ – НА МНОГІІ І БЛАГІІ ЛІТА

Побачила світ монографія відомого ученого-історика з Ужгорода, лауреата премій імені В.Гренджі-Донського та І.Крип'якевича Миколи Вегеша та аспірантки кафедри історії України УжДУ Люби-Ірини Горват «Короткий життєпис академіка В.Грабовецького», що вийшла друком з нагоди 70-х роковин професора Прикарпатського університету ім. В.Стефаніка. Талановитий учень академіка Володимира Васильовича Грабовецького кандидат історичних наук, доцент кафедри політології УжДУ та молодий історик з Румунії порадували читача ще однією спільною книгою-дарунком – чудовою працею про життєвий і творчий шлях автора «Нарисів історії Прикарпаття».

Без сумніву, український історик Володимир Грабовецький вніс вагомий внесок у скарбницю історичної науки на Україні, ставши, зокрема, неперевершеним літописцем Гуцульщини. Вивчення та узагальнення наукового доробку ученого ще чекає своїх дослідників-істориків, літературознавців, мовознавців та ін. Наукова спадщина академіка В.Грабовецького не раз привертала увагу вітчизняних та зарубіжних учених, котрі відзначали непересячний талант від Бога співця звитяг Олекси Довбуша та Семена Височана, майстра історичних портретів Грушевського, Шептицького та Крип'якевича, добротного літописця історії Галицько-Волинського князівства та антифеодальної

боротьби народних мас під проводом Мухи, руху карпатських опришків та подій народно-визвольної війни 1648–1654 рр. на західноукраїнських землях тощо.

В монографії автори подають вичерпну (на час видання книги) бібліографію наукових спостережень учених за творчою самобутністю учня академіка І.Крип'якевича. Проте в монографії «Короткий життєпис академіка В.Грабовецького» М.Вегеша та Л.-І.Горват вперше описано життєвий і творчий шлях академіка крізь призму дослідження автором питань історії України: головні віхи в житті й науковій діяльності; стан вивчення соціально-економічного, політичного і культурного становища Галичини доби феодалізму; дослідження з історії Галицько-Волинського князівства; історико-біографічні нариси про Роксолану, Довбуша, Височана, Грушевського, Крип'якевича, Шептицького, Сліпого та ін.; місце Закарпаття в наукових працях В.Грабовецького.

Структура монографічного дослідження М.Вегеша та Л.-І.Горват виважена, концептуально аргументована: «Вступ», «Володимир Грабовецький: шлях в науку», «Сторінки історії України в працях В.Грабовецького», «Прикарпаття в XII–XV століттях», «Антифеодальна боротьба карпатського опришківства в XVI–XIX століттях», «Запорізькі козаки, Богдан Хмельницький і народно-визвольна війна українського народу 1648–1654 рр.», «Вірменські поселення на Україні», «Села, міста і містечка Прикарпаття», «Проблеми історії Закарпаття в наукових студіях В.В.Грабовецького», «Закарпатська Гуцульщина в XIII–XIX ст.», «Олекса Довбуш і опришки на Закарпатті», «Запорізькі козаки і Закарпаття», «Висновки».

Автори монографії об'єктивно і концептуально зважено змальовують еволюцію поглядів Володимира Грабовецького як історика, вказуючи на його унікальність, самобутність і в той же час принципову єдність з представниками історичної школи академіка Івана Крип'якевича. М.Вегеш та Л.-І.Горват в своїй роботі опираються на великий (практично-вичерпний) бібліографічний спадок ученого – понад 850 праць і достеменно об'єктивно досліджують найважливіші концептуальні віхи надбань Володимира Грабовецького. Вчені вказують, що саме західноукраїнський регіон, як невіддільна складова української держави, завжди знаходився в полі зору Грабовецького-історика. Особливої уваги, на думку авторів монографії, заслуговують такі фундаментальні дослідження вченого як «Нариси історії Прикарпаття» (вийшло 6 томів), «Народний герой Олекса Довбуш», «Олекса Довбуш (1700–1745)», «Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVI–XIX століть», «Гуцульщина XIII–XIX століть. Історичний нарис», «Гуцульщина в другій половині XIX – початку XX ст.», «Західноукраїнські землі в період народно-визвольної війни 1648–1654 рр.», «Селянське повстання на Прикарпатті 1490–1492 років під проводом Мухи», «Вірменські поселення XIII–XVIII ст.» та ін. Автори «Короткого життєпису...» відмічають глибинність, фундаментальність наукового аналізу праць вченого, в котрих кваліфіковано аналізується соціально-економічне і правове становище селян та міщан західноукраїнських земель, а також науково доведено, що посилення феодально-кріпосницького гніту на цій території приводило до масових повстань, зумовило виникнення опришківського руху.

Унікальність досліджень Володимира Грабовецького, на думку дослідників, полягає і в тому, що він першим у вітчизняній історіографії дослідив опришківство в синхронному аспекті, прослідкувавши його специфіку з XVI до кінця 70-х років XIX ст. Створені ним історичні портрети Олекси Довбуша, Василя Баярака, Івана Бойчука, Семена і Гната Височанів та багатьох інших історично достовірні, переконливі, життєво правдиві і найбільш повні.

Значне місце в працях академіка Володимира Грабовецького посідають наукові дослідження, що пов'язані з низкою проблем історії Закарпаття. Автори монографії

аргументовано вказують, що в творчому набутку вченого можна чітко виділити ряд напрямків наукових пошуків, так чи інакше пов'язаних з закарпатськими землями: а) соціальне-економічне, політичне і культурне становище закарпатських гуцулів XIII–XIX ст.; б) діяльність карпатських опришків на Закарпатті; в) вплив народно-визвольних змагань 1648–1654 років на Закарпаття тощо.

Монографічне дослідження Миколи Вегеша та Люби-Ірини Горват «Короткий життєпис академіка В.Грабовецького» актуальне ще й тим, що, безумовно, є одним з кращих наукових видань, присвячених аналізу наукових надбань та життєвого шляху вченого. Книга являє собою скромний дарунок учителю від вдячних і талановитих учнів. Вірю, що книжка вже знайшла свого читача як серед науковців, так і серед підростаючого покоління. Вона того варта.

ІГОР ЛІХТЕЙ

НОВА ПРАЦЯ ПРО КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ

Нова двотомна монографія М.Вегеша «Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті» (В 2-х томах. – Ужгород, 1997. – Том 1. – 236 с.; Том 2. – 198 с.) присвячена дослідженню цікавих і одночасно суперечливих подій, пов'язаних з існуванням автономної Карпатської України 1938–1939 років. У книзі на основі численних документів архівів України, Росії, Румунії, Угорщини та Чехії, опублікованих джерел і узагальнення великої кількості праць вітчизняних і зарубіжних істориків, робиться спроба проаналізувати міжнародне становище Чехословаччини й Карпатської України в період гострої європейської політичної кризи. Ряд учених уже торкалося окремих аспектів проблем висвітлюваних на сторінках видання. Проте творчий підхід автора до аналізу зібраного фактологічного матеріалу, оцінки досягнень попередників, а також пошук витоків та наслідків потрясінь, що випали на долю невеликої частини українського народу наприкінці 30-х років – все це робить рецензовану працю оригінальною й актуально вартісною як у науковому, так і в суспільно-політичному значенні.

Головну увагу М.Вегеш зосереджує на комплексному вивченні процесу становлення і розвитку Карпатської України в загальноєвропейському історичному контексті. Такий підхід спонукає його, насамперед, до історіографічного огляду здобутків української та зарубіжної наукової літератури з досліджуваної проблематики. Саме цим питанням присвячено перший розділ рецензованої монографії. Найбільш об'єктивно й ретельно автор проаналізував досягнення вітчизняних істориків. Однак розгляд праці учених інших країн потребує деяких суттєвих доповнень.

В останні роки з'явилося ряд робіт польських та словацьких дослідників. У них висвітлено чимало питань як загальноєвропейського характеру,¹ так і таких, що торкаються перебігу подій на Закарпатті.² Використання автором згаданих видань і значно збагатило б історіографічний розділ і, разом з тим, розширило б межі наших знань про окремі аспекти внутрішньополітичного становища, маловідомі сторінки оборони Карпатської України чехо-словацькими військами, врегулювання русинсько-словацького кордону під час так званої «малої війни» – військового конфлікту між Угорщиною та Словаччиною в березні 1939 року.

¹ Zgorniak M. Europa w przededniu wojni. sytuacja militarna w latach 1938–1939. – Krakow, 1993.

² Zgorniak M. Ukrajina Zakarpatska 1938–1939 // Ukrainiska mysl polityezna w XX wieku. – Krakow, 1990. – S.155–169; Mala vojna (Vojensky konflikt medzi Mad'arskom a Slovenskom v marci 1939) / Zostavil L.Deak. – Bratislava, 1993; Svore P. Zakliata krajina (Podkarpatska Rus 1918–1946). – Presov, 1996.

Неоціненне значення мають зібрані вченим і залучені в працю спогади очевидців і активних учасників закарпатських подій 1938–1939 рр. Серед них – мемуари В.Бірчака, О.Ольжича, Ю.Химинця, В.Гренджі-Донського, В.Шандора, А.Штефана та багатьох інших. Разом з тим варто було б звернути увагу на «політичні спогади» Ладіслава Файєрабенда.³ Після Мюнхенської конференції восени 1938 року він став міністром юстиції в уряді генерала Сирового і особисто підписував ордер на арешт А.Бродія. Л.Файєрабєнд торкається і проблеми Підкарпатської Русі в період чехословацької кризи 1938–1939 років. Його характеристика тогочасних діячів і ситуації конкретна й безкомпромісна. Вона цінна для нас як свідчення представника центральної влади і різко контрастує з ейфористично-емоційними спогадами закарпатських учасників цих подій.

М.Веґеш прагне висвітлити більш-менш повно всі сюжети суспільно-політичного, економічного та культурного життя Карпатської України. При цьому, цілком слушно, перевага віддається, насамперед, дослідженню її міжнародного становища, що значною мірою вирішувало долю проголошеної автономії, а відтак і незалежності. На основі аналізу зовнішньої політики багатьох європейських країн кінця 30-х років, автор робить принциповий висновок про неможливість існування Карпатської України як самостійної держави.

Однак поза увагою М.Веґеша залишається намір автономних урядів Словаччини і Підкарпатської Русі врегулювати при допомозі Німеччини територіальні претензії Угорщини після зриву переговорів у Комарно. З цією метою представники словаків і русинів зустрічалися з міністром закордонних справ Німеччини Ріббентропом. У історичній літературі немає однастайності щодо дати прийому Ріббентропом делегації словацького і підкарпатського автономних урядів у Мюнхені. Так, у збірнику статей «Внешняя политика Чехословакии» відзначається: «17 октября Геринг и Риббентроп приняли делегацию словацкого и карпато-украинского автономных правительств».⁴ Посилаючись на згадане видання, цю дату наводить і Б.Співак.⁵ Український дослідник І.Стерчо вказує на те, що така зустріч відбулася 19 жовтня. Він, зокрема, пише: «...до Мюнхена прибули делегати Словаччини в особах мєгра д-ра Йозефа Тісо та заступника прем'єра Фердинанда Дюрчанського, а від уряду Карпатської України – міністер д-р Едмунд Бачинський. Всі три вони були рівночасно міністрами федерального уряду ЧСР в другому кабінеті ген. Сирового, а тому їхня візита була в повному порозумінні з Прагою та за рекомендаціями Хвалковського. Дня 19 жовтня, в часі від 4:45 до 6:45 год. по полудні делегації, кожна окремо, мали розмови з міністром закордонних справ Йоахімом фон Ріббентропом».⁶

Негативні прояви з боку Польщі та Угорщини, на думку М.Веґеша, тільки сприяли різноманітним акціям підтримки автономної Карпатської України. Прогресивні сили багатьох європейських країн співчували національно-визвольній боротьбі закарпатських українців. У середовищі українських емігрантів створювалися «Допомогові комітети», «Національні фонди допомоги Карпатській Україні», організувався збір коштів, медикаментів, продовольства. Все це свідчило про те, що український народ продовжував жити з надією відродження своєї державності, зародок якої його свідомі представники вбачали в Карпатській Україні.

Багато цікавого матеріалу присвячено питанням соціально-економічного та культурного становища краю наприкінці 30-х років. Достатня увага приділяється розгляду спроб уряду А.Волошина серйозно зайнятися проблемами народного

³ Fejerabend L.K. Politicke vzpominky. I. – Praha, 1994.

⁴ Внешняя политика Чехословакии 1918–1939. – М., 1959. – С.557.

⁵ Співак Б. Нариси історії революційної боротьби трудящих Закарпаття в 1930–1945 роках. – Львів, 1963. – С.265.

⁶ Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 роках. Репринтне видання. – Львів, 1994. – С.165–166.

господарства після Віденського арбітражу. Проте через активну політичну діяльність і низку зовнішніх факторів чимало завдань промислового виробництва, сільського господарства та торгівлі так і не було вирішено. Книга містить цінні відомості про погіршення соціальних умов життя населення Карпатської України та заходи щодо зменшення кількості безробітних, покращення страхування, медичного і пенсійного забезпечення тощо. Ґрунтовно проаналізовано релігійну ситуацію, діяльність апостольського адміністратора, греко-католицького єпископа Д.Няраді, котрий відзначався своєю чіткою українською орієнтацією. Кабінет міністрів А.Волошина робив усе можливе, щоб стосунки між вірниками греко-католицької та православної конфесій залишалися доброзичливими.

У праці відзначається, що внутрішньополітична боротьба, яка розгорнулася на Підкарпатській Русі після проголошення автономії, віддзеркалювала двобій русофільського та українського напрямку. Відкритим, на наш погляд, залишається питання правової оцінки рішення уряду А.Бродія від 23 жовтня 1938 року в справі проведення плебісциту з приводу політичної ситуації та загрози поділу автономної території. Зауважимо, що відповідно до конституційних норм Чехословацької республіки подібна діяльність не входила до повноважень Кабінету міністрів А.Бродія. Після арешту 26 жовтня 1938 р. саме на це було вказано А.Бродію з боку Міністерства юстиції ЧСР.

У цілому авторська концепція періоду Карпатської України 1938–1939 років і вдало розроблена структура монографії дали змогу М.Вегешу дослідити проблему на широкому суспільно-політичному, економічному, соціальному й культурному фоні, узагальнити та систематизувати як власні наукові пошуки, так і досягнення інших учених, котрі вивчають історію Закарпаття кінця 30-х років.

ВАСИЛЬ ХУДАНИЧ

ПРО НОВУ КНИГУ МИКОЛИ ВЕГЕША

Наближається 60-річчя одного із етапів становлення Української державності – проголошення та існування незалежної Карпатської України – прологу української державності 1991 р. Закарпаттю напередодні Другої світової війни судилося пережити хвилюючі майже шість місяців національно-державного будівництва. Державність на Закарпатті творилася внаслідок диктату великих держав, таких як Німеччина і Італія, на Чехословацьчину, складовою частиною якої з 1919 р. і було Закарпаття. Протягом 1938–1939 рр. Карпатська Україна змінила дві форми державного будівництва, а саме з 11 жовтня 1938 р. по 14 березня 1939 р. Закарпаття стало складовою частиною федеративної Чехословацьчини, а в березні 1939 р. в краї була проголошена Карпато-Українська держава.

15 березня 1939 р. було і радісним і разом з тим трагічним для Карпатської України. Радісним було тому, що ця найменша вітка українського народу, по століттях боротьби за право жити вільним і незалежним життям, дійшла була до свого кульмінаційного пункту, будучи бодай на короткий час, суверенною державою українського народу. Радісною ця подія була і тому, що сталося це без пролиття крові, без перевороту, а конституційним шляхом.

Восени 1938 р. Закарпаття одержало автономію. Чехословацьчина перетворилася з унітарної на федеративну державу чехів, словаків і карпатських українців (жовтень 1938–березень 1939 р.) і 14 березня 1939 р. – в незалежну самостійну Карпатську Україну, яка мала стати зародком українського державотворення під гаслами національної ідеї, самостійності, незалежності і соборності.

Проголошенню Української держави в Карпатах сприяв і зовнішній фактор. Він визначався тим, що сусідні держави мали територіяльні претензії щодо Чехословаччини. Це, зокрема, були вимоги Угорщини щодо своїх співвітчизників, які жили у південній частині Закарпаття і Словаччини. Угорщина ще у 1922 р. не хотіла примиритися з реальністю, що в результаті поразки в Першій світовій війні, вона втратила владу над значними територіями, поставила перед собою завдання про ревізію Тріанонського мирного договору і відновлення великої Угорщини, в дійсності загарбання усіх територій, якими вона володіла до 1918 р., тобто до розпаду Австро-Угорщини. Її союзниця Польща мала також вимоги супроти ЧСР щодо Тешіна і підтримувала ідею спільного угорсько-польського кордону за рахунок окупації Угорщиною Карпатської України. Вимоги Угорщини щодо Чехословаччини в 1938–1939 рр. активно підтримували Німеччина і Італія – дві фашистські держави, які також виступали за перегляд Версальського мирного договору. Обидві ці держави, як також Польща і Угорщина добре розуміли стратегічне значення Закарпаття, яке через своє геополітичне положення було зв'язковою ланкою тодішньої системи європейської безпеки у формі Малої Антанти. Саме тому чехословацький уряд напередодні національної трагедії робив усе можливе, аби втримати Закарпаття у складі республіки і дати відсіч зазіханням на нього не тільки з боку Угорщини, яка вважала Карпатську Україну «історично-угорською», але і претензіям на Закарпаття з боку Румунії.

Наприкінці 1930 років на Закарпатті постав ще один центр західноукраїнського національного життя. Отже, крім зовнішнього тиску на Чехословаччину, вирішенню державности на Закарпатті сприяв і внутрішній фактор. У цей час в Чехословаччині загострилися міжнаціональні відносини. Кризу в цих відносинах спричинили вимоги судетських німців стосовно приєднання Судетської області Чехословаччини до Німеччини. Незадоволення національною політикою «єдиного» чехословацького народу висловили і словаки. Вони рішуче виступили проти чехословакізму і вимагали своєї участі в розбудові ЧСР. Словацькі лідери мали значну підтримку з боку гітлерівської Німеччини, яка і використала їх для розчленування республіки.

Надавши права німцям, словакам, чехословацький уряд змушений був надати автономію і Закарпаттю, яка була гарантована йому як Сен-Жерменським мирним договором, так і Конституцією з 1920 року. Напередодні надання автономії політична ситуація на Закарпатті була суперечливою. Різні угруповання – русофіли і тутешняки намагалися використати автономію для приєднання Закарпаття до Угорщини. Український напрям дотримувався єдності держави, розвитку українського життя в краї і підготовки до утворення своєї держави на теренах Чехословаччини. Таким чином українці краю не були сепаратистами, а враховуючи конкретну ситуацію, яка була в 1938–1939 рр. зберегти Чехословаччину як федеративну державу.

У нових умовах 1938 р. політичні рухи в краї – русофільський і український задля досягнення автономії проявляли готовність до спільних дій, до компромісу. Ідея консолідації знайшла підтримку і в депутатів чехословацького парламенту від Закарпаття. Уже на першій нараді 21 вересня 1938 р. представники обох напрямків прийняли заяву в якій говорилося: «у зв'язку з тим, що ми представники руського народу, усвідомлюючи свою відповідальність перед історією нашого народу і бажаючи забезпечити йому свободу та краще майбутнє, і саме його існування на його національній території, заявляємо, що наш народ ніколи не відмовлявся від свого права на самовизначення і від права управляти сам собою. Та ще ми вимагаємо здійснення цього права в нинішній доленосний час, коли вирішується не тільки доля Чехословацької республіки, але і доля нашого руського народу». Була підписана спільна декларація, яку було вручено урядові ЧСР. 8 жовтня 1938 р. було створено Народну Раду Карпатської Русі, яка спеціальним меморандумом оголосила себе

сдиним законним представником усіх руських земель. Український табір з тактичних міркувань погодився на те, щоб перший уряд автономного Закарпаття очолив А.Бродій.

Перший уряд був створений із депутатів чехословацького парламенту і в ньому більшість мали представники русофільського напрямку. Цей факт окремі дослідники, в тому числі і автор цієї монографії не вірно оцінюють, вважаючи, що це відповідало співвідношенню політичних сил в краї. Насправді, в уряд було запрошено керівника українського табору А.Волошина, який в той час не був депутатом чехословацького парламенту. Те, що русофіли мали більшість в парламенті в порівнянні з українцями є наслідком того, що на вибори вони йшли в блоці з чеськими партіями і це давало їм можливість мати місця в парламенті. Автори чомусь не враховують той факт, що у 1937 р. на Всекарпатській маніфестації в Ужгороді українці різних партійних напрямків уже виступили спільно, в тому числі і комуністи краю. Свідченням вірності цієї тези є і те, що перший автономний уряд краю проіснував лише до 26 жовтня 1938 р., а всі наступні уряди були українськими. Українці провели вибори до Союму Карпатської України, який прийняв доленосні закони для Закарпаття, обрали А.Волошина першим президентом Карпатської України.

Існування Карпато-Української держави в 1938–1939 роках після проголошення суверенітету Української держави стало помітним явищем нашого життя. За всі роки радянської влади на Закарпатті Карпатська Україна була передана забуттю, її вожді були переслідувані, а сам президент А.Волошин помер в Московській тюрмі, їх називали не інакше як українськими буржуазними націоналістами. За останні сім років інтерес до історії Закарпаття цих років значно зріс. Появилися нові локалпатріоти, які на основі історичних джерел намагаються написати справжню історію цього періоду, дати правильну оцінку керівникам Карпатської України. Це має і велике суспільне значення, бо сприяє консолідації української нації.

Питанням історії Закарпаття напередодні Другої світової війни і в період існування Карпатської України займаються як вітчизняні історики, так і закарпатські політичні емігранти, які після другої окупації Закарпаття Угорщиною покинули Закарпаття і проживають в діаспорі. З поміж зарубіжних дослідників слід відмітити В.Маркуся, В.Шандора, С.Росоху, Ю.Химинця. Велику увагу в правильному висвітленні історії Карпатської України зробив В.Маркусь, який написав ряд статей з історії цього періоду. Він обґрунтовує ці події і намагається заповнити білі плями цього періоду. С.Росоха видав книгу «Союм Карпатської України», яка стала цінним джерелом для дослідників цього періоду.

В.Шандор і Ю.Химинець, як активні учасники будівництва Карпатської України збагатили мемуарну історію Закарпаття. Обидва дослідники намагалися зберегти «українську правду». При всій симпатії до думок В.Шандора і Ю.Химинця, які викладені в їх працях «Тернистий шлях до України» (Ужгород, 1996) та «Спогади» І.В.Шандора, які присвячені Карпатській Україні, слід сказати, що праці поважних авторів хибують на етноцентризм та брак розуміння об'єктивних оцінок інших поглядів та концепцій панівних сил чи рухів в історії Закарпаття 20-х років ХХ ст. Зокрема русофільство на Закарпатті не знайшло в цих авторів належного зрозуміння. Винятком може бути тільки В.Шандор, який в тій чи іншій мірі займався цим питанням. Для них характерна повна відданість і віра у правоту української ідеології, що не завжди сприяє спокійному і об'єктивному висвітленню як подій, так і акцій, які відбувалися в цей час.

Із закарпатських дослідників необхідно вказати на колективну працю, написану під керівництвом професора І.Гранчака «Нариси історії Закарпаття» (Ужгород, 1996. – Т.ІІ). У цій праці є окремий розділ «Закарпаття в європейській кризі кінця 30-х років. Історичний досвід Карпатської України». Цей розділ писало 6 авторів. З методологічного і концептуального погляду ці автори намагаються поєднати

«русинську» і радянську історичні школи, тенденційно применшуючи значення і впливи проукраїнських явищ і рухів на Карпатській Україні в 1938–1939 рр. Їх заслугою є те, що вони дають значний фактичний матеріал, але не дають однорідної оцінки подіям і рухам, намагаючись дати перевагу «русинським» орієнтаціям та перебільшити ті помилки, які були допущені урядом Карпатської України в ті важкі часи, не враховують конкретний стан Карпатської України в ці важкі для краю часи.

До цього періоду відноситься і збірник, в якому поміщені матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 56 річниці Карпатської Січі пі назвою «Карпатська Січ» (Ужгород, 1996). Тут поміщені дослідження і спогади про діяльність Карпатської Січі, як збройної сили Карпатської України». Кількаденний збройний опір окупантам у березні 1939 р. створив легенду не лише першого воєнного конфлікту Другої світової війни, але й посилив закарпатську вітку українського населення надією на возз'єднання в незалежній українській державі усіх українських земель. Акт Карпатської України глибоко вразив українців у цілому світі, для яких Друга світова війна почалася у березні 1939 року.

Найбільш аргументовано і на основі досить широкої наукової бази дослідженням історії Карпатської України займався і займається М.Вегеш. З під його пера вийшло багато книжок, присвячених цій події. Він захистив кандидатську дисертацію і готує докторську дисертацію, в якій знайде своє відображення і історія Карпатської України 1938–1939 рр.

Пропонована читачеві нова монографія М.Вегеша «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» є завершальним етапом у дослідженні автора цієї проблеми. Автор розглядає історію Закарпаття в кінці 30-х років на фоні як всеукраїнському, так і міжнародному. Про це свідчать і назви розділів «Закарпаття у міжнародних відносинах (1938–1939 рр.)», «Вплив міжнародного фактору на соціально-економічне і культурне становище Закарпаття наприкінці 30-х років», «Суспільно-політичний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни».

М.Вегеш у цьому дослідженні відкинув радянську методологію та історичну концепцію та користуючись нововідкритими джерелами, взявся до написання зрев'юваної історії Карпатської України. Сам автор вважає, що його завданням було дати не останню працю про цей період, лише підсумувати дотеперішні дослідження та представити сучасну українську інтерпретацію цього періоду, без чого не можна написати остаточної історії українського Закарпаття новітньої доби.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

З ВЕРХОВИНИ НА ВЕРХОВИНУ

Це й справді, як у співанці: з верха на верх, із бору в бір... Бо молодий чоловік, уроджений на поетичній Верховині, буквально недавно заявився в Ужгороді і навіть трохи розгублювався у розмові з професорами та докторами наук – сьогодні за якихось десять літ сягнув наукових верховин: став доктором наук, професором, академіком, лауреатом спеціальної науково-історичної премії імені авторитета Івана Крип'якевича, що давно і тихо осявав західноукраїнський окіл, а зараз, коли його ім'я вже не треба вимовляти пошепки (до речі, сила галичан у тому, що в часи, коли треба було тільки мовчати, вони пошепки та вимовляли святі для них імена) побіч Михайла Грушевського підпер українську історіографічну науку силою свого таланту і доробку.

І ось Микола Вегеш – великою мірою натура поетична і романтична – голосно відкриває науці славетну Карпатську Україну і її натхненника Августина Волошина,

розкриває її феномен. Ростає Карпатська Україна, а з нею росте і Микола Вегеш як вчений. Якщо комусь потребується для написання примітивної кандидатської дисертації пару десятиріч, а докторська стає недосяжною точкою, то Микола Вегеш здолав відстань подвійного характеру за якийсь десятиріччя, коли треба було підростати самому, влаштувати особисте життя, ростити двох синів, пити пиво і... писати дисертації...

Але нічого дивного немає. Здається, три династії вчених явила світові Верховина, одне село – Голятин – виявилось в цім ряду феноменальним, далеко не голою місциною на карті краю, коли звідси й зачали дорогу три наукові династії – Блецканів, Зимомрив, Сюськів... І вже що не верховинець (куди не кинеш палицю) – то професор, доктор, академік... Додався й Микола Вегеш. Повторити банальне: працьовитість, наполегливість, відчайдушність? Коли розширити професійні рамки, як не нагадати про медика й еколога проф. Федора Теличка, або родину філологів Мишаничів, або світило з поетичного сузір'я Петра Скунця...

Хто знає, чи це наукове і культурно-мистецьке сузір'я за інших, тобто глибоко демократичних часів, скажімо, Першої Масарикової Республіки – а не в суціль тоталітарного режиму за більшовицького правління – хто знає, чи це сузір'я не стало б згущенішим, збагаченішим яскраво, насиченішим?! Бо ті обриси, що вимальовувалися з розвоєм науки й літератури на Підкарпатській Русі у 20–30-х роках, означені локальними вершинами імен Августина Волошина, Олександра Маркуша, Луки Дем'яна, Василя Гренджі-Донського, Марійки Підгірянки, Федора Потушняка, як іще й митців Ададберта Ерделі чи Йосифа Бокшая, Федора Манайла... Бо зі стогоном і скрипом проривалися вершини за радянського режиму: нехай це й Іван Гранчак чи Михайло Тиводар, Дмитро Данилюк чи Стефан Мартон і Дизидерій Задор, чи Михайло Томчаній та Іван Чендей... Може, легше було начеб поза-ідеологічним Андрієві Коцці – художнику, Михайлу Кречку чи Євгену Станковичу, композиторам. Інакше інтелігенція була замкнута в клітці.

Лише самостійність України і злам комуністичної ідеології дозволили вихопитися цілій когорті молодих істориків, а серед них і Миколі Вегешу з верховинської глибинки насамперед. Через те я і сповідую демократичний, гуманний спосіб розвою науки, мистецтва, літератури, надання можливості вільного змагання особистостей, а не творення рамок чи означення персональних доріжок, бо це нівелювало особистість і прив'язувало її чи ставило в залежність служінню режимові, співробітництвом з КаГеБе. І тут страждали не лише історики чи філологи, а й фізики, що трудилися на військовий комплекс Імперії Зла. Яка могла бути тут природна обстановка для вияву таланту?! Служиш – добрий, не служиш – поганий, дороги немає! Це тяжко позначилося на півсторічній історії нашого краю, який не готовий був до спротиву тоталітаризму, і навіть за перше повоєнне десятиріччя, двадцятиріччя тут не зросли сили, як це сталося в Угорщині, Чехо-Словаччині, Польщі, тут не народилися такі постаті, як Імре Нодь, Александер Дубчек чи навіть Лех Валенса, а тим паче Вацлав Гавел, які відкритим обличчям стали проти московських танків. Здавалося, залізничка перемагає... Та ба! Можна прострелити мозок – думку ж не вбить! – писав символічний Василь Симоненко в тяжких для України 60-х роках минулого вже, кривавого ХХ-го сторіччя.

Історична наука, ясна річ, за більшовицького режиму в Закарпатті страждала тенденційністю, поверховістю, одне слово – примітивністю. Історичний факультет був своєрідним філіалом КаГеБе: тут вирощувалися кадри для райкомів, обкому і обкатування майбутніх співробітників служби безпеки радянської імперії. Для мого письменницького ока це було надто прозоро. Але хто творив історичну тоталітарну науку, той же і ламав її постулати з проголошенням самостійності України. Це –

парадокс, але він закономірний. Так само і письменники, художники, вся інтелігенція мусила трансформуватися разом зі суспільними процесами із безперспективного ладу в демократичний. Мінялися орієнтири, цінності, переосмислювалося минуле. Перші кроки в цьому напрямку зробив проф. Іван Гранчак і вся історична еліта, може, образно день-два перегодя. І це зрозуміло.

І ось, коли провідні з-позаду філологи ще захоплюються образом комуніста-більшовика у псевдолітературі Закарпаття чи записують вигадані ними ж коломийки про радянську армаду-визволительку (в лапках), історики з тяжкою душею нелегко намагаються ламати стереотипи історіографічних дефініцій кремлівського режиму, поки що дивуються з феномена Карпатської України та її ключової фігури Августина Волошина. Перші борозни тут проклав рвійний Степан Білак, професор, доктор наук, який справді пошепки розповідав мені як пам'ятаю, про два томи справи Августина Волошина в Московському КаГеБе, які він гортав, дивувався, осмислював і повинен був умерти з тим, що бачив. Він і справді помер, але дві брошури, які написав у радянському стилі, щедро цитуючи документи, і саме звідки, наприклад, я черпав перші правдиві краплини відомостей про свою Республіку в Хусті. Найпростить мені Степан Білак, – прощін би? – я не вчитувався в його коментар, він був для мене ясен. Я читав цитати. Думаю, що ці дві книжки Степана Білака мав видіти і вчитель історії Микола Вегеш на Верховині, бо вони мали тираж і були доступні. І саме тут, зі Степана Білака, потому вже й Івана Гранчака та ін. і починається вивчення Карпатської України. Степан Білак, здається, і став доктором наук, професором саме на відкритті матеріалів Карпатської України. Але то був минулий час і в сучасному вимірі. Тому в 90-х роках виникла необхідність відкрити уже відкрите, мовби перевідкрити Карпатську Україну. За це щасливо взялася людина новішого покоління – Микола Вегеш, написавши кандидатську і докторську дисертації на цьому матеріалі.

Символічно п'ятитомник Миколи Вегеша й починається «Історією Карпатської України», де осмислені всі матеріали довкола неї: джерельна база, вітчизняна й зарубіжна, мемуари. Окремим розділом – міжнародний контекст Карпатської України. Другий том – продовження осмислення феномену Карпатської України. Акцентовано на соціально-економічних питаннях, суспільно-політичних, культурно-національних. Завершується другий том списком літератури. Третій том присвячено Августину Волошину. Та ж історія Карпатської України, сфокусована на конкретну – виїмкову – особистість. Можна деталізувати розмову про ці томи, окремі розділи яких колись появлялися в друці як окремі брошури чи розлогіші публікації в наукових збірниках, журналах, газетах.

Хоч за порядком четвертий том на своєму місці, тут описані події, що мовби передують Карпатській Україні (край між двома світовими війнами). І, нарешті, модерний в нинішньому часі жанр портрета, історичного портрета, вервечка яких і в'яже проблему історичної науки. Правда, готуючи п'ятий том, можливо, дещо належало «дописати», допортретувати ті постаті, що в крайовій науці є помітними. Так само є прогалини у бібліографії Миколи Вегеша, як місцевих джерел, так і англомовних. Або – наскільки виправдані в четвертому томі «сторінки історії Міжгірщини» (чому не Волівщини?). Може, їх місце десь в іншому томі? Але мені не є відомим склад наступних п'ятьох томів, я суджу лише про перші п'ять, який містять матеріал. Інакше тут все логічно, зважено.

Які б не були проблеми з частковостями, вони – не головні. П'ятитомник (поки що) Миколи Вегеша є певним підсумком його історичних досліджень. З іншого погляду – це відтинок нашої історії, маю на увазі легендарну Карпатську Україну, в сенсі якої багато поетичного.

Крайова наука ще не знала підсумкового, най і попередньо, видання в п'ятьох томах (плюс ще п'ять), тим паче людини молодой. Але це абсолютно нормальне явище в українському чи російському минулому, коли науковець чи письменник підсумовує якийсь життєвий етап своєї творчості. Потому ця чудова практика була загублена в потоці радянської псевдоскромності. Та й письменники чи науковці радянського минулого не «втримували» рамок більшовицьких вимог, коли все ревізувалося. А ті багатотомники з XIX століття, практиковані особливо російськими письменниками, нині є джерелом публікацій їх неповторних пізніше творів. Якби не було таких видань, чи мали би сучасники праці українських істориків від Михайла Драгоманова до Михайла Грушевського, фольклористів від Михайла Максимовича до Володимира Гнатюка? Чи мали б ми твори Пантелеймона Куліша чи – ближче – Івана Франка.

І останнє. Мій земляк, проф. Микола Вегеш на першому томі в дарчому написі дякує мені «за популяризацію» його скромної праці. Ні, Миколо, я не популяризую твоєї праці (це ліпше за мене зроблять твої учні – нинішні студенти), – я просто захоплений твоєю працею. Скорше захоплений – обсягом, темпом, продуктом.

В силу певних історичних обставин я люблю крайових істориків більше, ніж філологів, хоч є-м, зрештою, філологом. Я люблю їх за те, що вони гнучкіші в смаках і оцінках, оперативніші, продуктивніші. А ім'я земляка Миколи Вегеша мовчки кладу побіч Гранчакового, в ряду за ним, і, гадаю, інші історики-авторитети на мене не погніваються, бо знають, що тут є трохи і від земляцтва, і від захоплення, притаманного письменникові (а як інакше?), але й від зробленого Миколою, і це, зроблене, головний критерій оцінювання. Тому для мене сьогодні Едуард Балагурі, Дмитро Данилюк, Михайло Болдижар, Михайло Тиводар – це не просто професори, а вчені, які також неафішовано підсумували свій доробок на певному шляху, видавши одностомники чи двотомники, не значачи, що вони такими є. Як і «Нариси історії Закарпаття» (перші два томи) є певним науковим підсумком для проф. Івана Гранчака. Однак приклад проф. Миколи Вегеша – це не лише відродження давньої доброї традиції – видавати підсумкові багатотомники – це започаткування крайової практики.

І просто – доробок вченого, як на молодий вік, вражає. Цим проф. Микола Вегеш і вирізняється з гурту молодих істориків, яким належить завтра-позавтра написати істинну історію краю, ступити крок вперед порівняно з попередниками – давні вони чи недавні.

МАРІАН ТОКАР

„ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ” МИКОЛИ ВЕГЕША

Останнім часом на книжкових полицях з'являється багато нової історичної літератури, яка висвітлює різнобічні аспекти минулого нашого краю. Своєрідністю такого процесу є можливість сучасних істориків більш об'єктивно і неупереджено підходити до дослідження та висвітлення тих чи інших подій української історії. Поступово науковцями заповнюються прогаліни історичного минулого названі «білими плямами». Цей процес безперечно радує. Проте видання фундаментальних, тим більше багатотомних історичних праць у наш час не побачиш. І ось нещодавно вийшли в світ п'ять томів «Історичних досліджень» доктора історичних наук, директора Науково-дослідного інституту Карпатознавства при УжНУ, професора Миколи Вегеша. Оглянувши оком усю післявоєнну історіографію, розумієш, що багатотомна праця є унікальним виданням.

Перші два томи присвячені автором історії Карпатської України 1938–1939 років. І тут немає нічого дивного, адже ця тема стала для Миколи Вегеша найголовнішою в

його науково-дослідницькій роботі. Саме завдяки відданості вченого науковим принципам, широкому загалу читачів стали відомі героїчні та водночас трагічні події одного із найбільш замовчуваних і сфальсифікованих радянською історіографією періодів у історії Закарпаття.

На основі скрупульозного опрацювання цілої низки оригінальних джерел, більшість із яких вперше введені до наукового обігу, М.Вегеш зробив важливий внесок у фундаментальне вивчення і наукове обґрунтування історії Карпатської України. Цінність такого дослідження полягає у його комплексному висвітленні. Читачам надано можливість ознайомитися із загальним спектром тогочасних проблем суспільства. Це і міжнародне становище Карпатської України у кінці 1938 – на початку 1939 років, громадсько-політичні взаємовідносини закарпатців з Галичиною та українською еміграцією, соціально-економічний, суспільно-політичний і культурно-національний розвиток регіону взагалі. Тобто авторові вдалося відобразити цілісну картину життя закарпатців напередодні Другої світової війни. Дослідження має безперебільшене загальноукраїнське значення, адже воно змушує переглянути і переосмислити багато історичних явищ, які довгий час залишалися «білими плямами» минулого. Микола Вегеш взявся за встановлення історичної справедливості і, необхідно визнати, що йому це вдалося.

Аналізуючи внутрішньополітичне життя краю наприкінці 30-х років, історик доводить, що на його розвиток безпосередній вплив мала міжнародна обстановка в Європі, а також зацікавленість сусідніх держав у територіальних придбаннях за рахунок Закарпаття. Акцентуючи увагу на основних напрямках діяльності двох автономних урядів, автор безапеляційно, але обґрунтовано довів полярність їх політичних орієнтацій. Комплексно змалювавши перебіг подій у Закарпатті, на основі документального обґрунтування він вперше у вітчизняній історіографії детально проаналізував роботу другого автономного уряду, який з кінця жовтня 1938 року очолював Августин Волошин. Прослідковуючи діяльність уряду аж до часу офіційного проголошення незалежності Карпатської України 15 березня 1939 року, автор дійшов висновку, що А.Волошин добре розумів тогочасну міжнародну ситуацію і цілком логічно займався пошуком союзників заради єдиної мети – «зберегти територіальну цілісність краю, захистити його населення від агресії фашистської Угорщини». Таким чином, на думку автора, прем'єр-міністр, а згодом – президент Карпатської України був «політиком-реалістом». Визнаючи, що його владна політика носила авторитарний характер (ліквідація багатопартійності, введення цензури, закриття періодичних видань, проведення безальтернативних виборів до Союму), вона була цілком виправданою з точки зору необхідності стабілізації політичної ситуації в краї та уникнення анархії.

Заслугою М.Вегеша є і той факт, що дослідник, висвітлюючи ті чи інші суспільні проблеми в житті Карпатської держави, сміливо критикує односторонність поглядів на перебіг тогочасних подій як істориків радянського періоду, так і сучасних науковців. Зокрема, у полеміці з останніми проявилася ще одна характерна риса автора історії Карпатської України – вірність науковим принципам, які полягають в об'єктивному і неупередженому підході до дослідження та його всебічному висвітленні. У цьому відношенні, крім використаних архівних документів, опублікованих матеріалів та іншої історичної літератури, автор прийняв до уваги й чисельні спогади безпосередніх очевидців і активних учасників тих подій, що допомогло більш реально підійти до висвітлення проблеми.

У своїй праці «Історія Карпатської України (1938–1939)», яка вмістилася у першому і другому томах «Історичних досліджень» (біля 570 сторінок), Микола Вегеш звернув увагу і на такі важливі та впливові моменти, як регулярні провокації та напади угорських і польських терористів, посилена антиукраїнська й античеська пропаганда.

Не оминув дослідник і маловідомі факти про політичну опозицію в урядових колах автономії, відносини між владою та партією УНО тощо.

В цілому утворення незалежної Карпато-Української держави М.Вегеш цілком справедливо розцінює як другу «після визвольних змагань 1918–20-х років» спробу «заявити перед цілим світом, що українська нація живе і готова до державного життя». Адже загальновідомо, що внаслідок бурхливого розвитку політичних подій «до Карпатської України була прикута увага всієї світової громадськості». Отже, можемо сміливо констатувати, що дослідження М.Вегеша історії Карпатської України в комплексі стало першим за більш ніж шістьдесят років.

Головній особистості національно-визвольних змагань кінця 30-х років у Закарпатті присвячений третій розділ «Історичних досліджень», який називається «Августин Волошин: педагог, політик, людина». Дослідження про видатного нашого земляка, яке розміщене на 357 сторінках, заслуговує особливої уваги. Адже вперше у вітчизняній історіографії життя й діяльність найвідомішої людини краю ХХ ст. досліджується у багатогранному комплексі, охоплюючи його життєпис, педагогічну, національно-культурну і громадсько-політичну спадщину. На основі архівних документів (як вітчизняних, так і зарубіжних), більшість із яких довгий час знаходилася під грифом «Цілком таємно», автор змалював цілісний портрет А.Волошина на тлі тогочасної епохи. Саме завдяки копіткій роботі сучасних дослідників, у тому числі й професора М.Вегеша, з імені Августина Волошина було знято тавро «вічного ворога». У праці знаходимо й підтвердження того, що «з іменем Августина Волошина пов'язані найвизначніші політичні й культурні здобутки закарпатських українців у першій половині ХХ ст.».

У своїй узагальнюючій праці про А.Волошина М.Вегеш простежив основні етапи становлення і розвитку вітчизняної та зарубіжної історіографії у питанні дослідження різнобічної спадщини героя Карпатської України. У цьому відношенні автор використав і зробив об'єктивний аналіз мемуарної літератури. Завдяки цьому А.Волошин постає перед читачем як професійний педагог, людина високоосвічена, духовно і національно незламна. Його педагогічна діяльність залишила добрий слід в освітньо-виховному розвитку закарпатців. Особливо відзначено внесок А.Волошина у процес захисту рідної мови, що мало у той час не менш важливе значення ніж сьогодні. Автор «Історичних досліджень» вміло показав завзяту боротьбу проти мадяризації та чехізації, проти згубного впливу москвофільства, засмічення мови. Усі ці аспекти діяльності А.Волошина змальовані автором на основі скрупульозного опрацювання творів педагога, його публіцистики, виступів на шпальтах періодичних видань, а також аналізу матеріалів, які раніше публікувалися.

На особливу увагу сучасного покоління заслуговує розділ, де висвітлюється політична діяльність А.Волошина, його погляди на розвиток внутрішньополітичного життя краю, аналіз міжнародної обстановки тощо. Ця проблема до останнього часу була найменш дослідженою і виділялася на фоні історії «білими плямами». Микола Вегеш, послідовно аналізуючи перипетії політичного розвитку Закарпаття у кінці 30-х років ХХ ст. аргументовано доводить, що політика уряду А.Волошина, враховуючи зовнішньополітичні чинники, з одного боку, та кризові явища внутрішньої політики – з іншого, була виваженою і політично виправданою. А.Волошин як політик пройшов добру школу політичного життя. Він стояв біля колиски розбудови багатопартійної системи в Закарпатті, організувавши Руську Хліборобську (Земледільську) Партію, а згодом Християнсько-Народну (очолював 14 років) та партію УНО. Його особиста заслуга полягала у реалізації автономії краю у кінці 1938 року. Історик М.Вегеш у своєму дослідженні використав і матеріали допитів А.Волошина після його арешту співробітниками радянських спецслужб, які свідчать про розмаїту політичну діяльність

президента Карпатської України. Таким чином, Миколі Вегешу в третьому томі «Історичних досліджень» вдалося на науковому рівні простежити всі аспекти багатогранного життя Августина Волошина, цим самим віддати належне його активній діяльності на благо батьківщини.

До четвертого тому праці професора Миколи Вегеша увійшла книга під загальною назвою «Закарпаття між двома світовими війнами». У хронологічній послідовності автор розкрив такі суспільні проблеми, як політичне становище та взаємовідносини Закарпаття і Східної Галичини в 1918–1919 роках, Закарпаття і Угорщина в 1918–1939 роках, розвиток культури краю в міжвоєнному двадцятилітті та інше. Ввівши до наукового обігу нові архівні документи, М.Вегеш дослідив державно-правову діяльність урядів Західно-Української Народної Республіки, показав роль зовнішньополітичних факторів на розвиток політичних подій у західноукраїнських землях. На серйозному науковому рівні автор проаналізував причини невдач національно-визвольних змагань українського народу в 1918 – на початку 20-х років і довів їх велике значення для формування самосвідомості місцевого населення.

Особливої уваги заслуговує розділ «закарпаття і угорщина в 1918–1939 роках», де автор на основі нових архівних джерел показав згубну для політичного розвитку краю діяльність угорських політичних кіл, які горіли бажанням «повернути Закарпаття у лоно Святостефанської коронної держави». Підкріплюючи свої доводи документальними матеріалами, дослідник уміло показав істинні причини «політичного ажіотажу» навколо Закарпаття, роль угорської іреденти в антидержавних акціях тощо. Цим самим він черговий раз довів безпідставність закидів деяких угорських дослідників про «споконвічну» приналежність краю до Угорщини. Микола Вегеш системно змалював етапи діяльності проугорських сил у краї, підтвердивши, що їх активність постійно «стимулювалася» Будапештом (матеріально-фінансова і кадрова допомога). До такої «співпраці» залучалися й русофільські діячі А.Бродій, С.Фенцик, Й.Камінський та інші, чим самим знехтували реальними бажаннями місцевого населення.

У контексті проблем розвитку культури Закарпаття 20–30-х років автор «Історичних досліджень» торкнувся різнобічних аспектів від діяльності «Просвіти» і театрів до характеристики літератури та періодики тих часів.

Не міг оминати Микола Вегеш й історії рідної Міжгірщини. В окремих нарисах наводяться маловідомі широкому загалу читачів факти із сільського життя мешканців мальовничого куточку Закарпаття. До розділу «Сторінки історії Міжгірщини» увійшли дослідження про місцеву «Просвіту», про героїчні та трагічні долі патріотів, які пройшли через пекло угорського та радянського терору та інше.

П'ятий том «Історичних досліджень» М.Вегеша присвячений видатним українським історикам, серед яких В.Антонович, М.Грушевський, І.Крип'якевич, Д.Багалій, В.Смолій, а також дослідники політичного розвитку України В.Липинський та І.Лисяк-Рудницький. Значне місце відводиться провідним ученим Ужгородського університету І.Гранчаку, Т.Сопку, І.Шульзі та багатьом іншим, які сприяли становленню історичної науки в найстарішому вищому навчальному закладі Закарпаття. Подані також історико-біографічні нариси про сучасних дослідників минушини, які й сьогодні продовжують працювати в царині історичної науки (В.Грабовецький, М.Тиводар, В.Задорожний, Д.Данилюк, П.Федака та інші).

Багатотомне видання професора Миколи Вегеша «Історичні дослідження» є цінним подарунком не тільки для наукового загалу читачів, а й для молодшої генерації, яка цікавиться історичним минулим нашого краю. Приємно, що саме завдяки таким працям заповнюються прогалини в недосліджених проблемах, а то й виправляються помилки, викликані замовчуванням та перекручуванням реальних історичних подій у радянські часи. Поява на світ багатотомника Миколи Вегеша зайвий цьому приклад.

НЕСТОР – ЛІТОПИСЕЦЬ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Цими днями виповнюється 63 річниця тріумфальної і трагічної сторінки в історії нашого краю – Карпатської України. О 15 годині 20 хвилині 15 березня 1939 року на засіданні Сойму було проголошено незалежність Карпатської України. Президентом став Августин Волошин. Сойм ухвалив закон, який містив такі положення: «1. Карпатська Україна є незалежна держава. 2. Назва держави є: Карпатська Україна. 3. Карпатська Україна є республіка з президентом, вибраним Соймом Карпатської України, на чолі. 4. Державна мова Карпатської України є українська мова. 5. Барва державного прапору Карпатської України є синя і жовта, при чому барва синя є горішня, а жовта є долішня...». Було затверджено також і нинішній гімн України – «Ще не вмерла Україна...». Однак рішення було прийнято під гуркіт гармат. В ніч з 13 на 14 березня 1939 року угорська армія вторглася в Карпатську Україну...

Ще донедавна широка громадськість області, учнівська та студентська молодь практично мало відали про діяльність угорської іреденти на Закарпатті в міжвоєнний час, кровопролитні бої оборонців Карпатської України – карпатських січовиків, видатну постать Августина Волошина.

Кому ж ми завдячуємо за повернення доброго імені героїв Карпатської України, за відтворення історичної правди та справедливості? Без сумніву, це – когорта вчених-істориків краю. Їх імена добре відомі: В.Худанич, В.Задорожний, М.Болдижар, В.Лемак, М.Токар та інші. Втім, на цілих сто відсотків можна гарантувати, що справжнім нестором-літописцем Карпатської України є доктор історичних наук, професор кафедри політології УжНУ Микола Вегеш. Адже йому належить найбільш плідний науковий доробок у поверненні до нас Карпатської України.

Наукове зацікавлення та скрупульозне вивчення Карпатської України вченим розпочалось ще в умовах розвалу СРСР. В той час, коли на Західній Україні майорили синьо-жовті прапори і на мітинги збирались прихильники Руху, на Закарпатті дебатовалась «проблема» русинства та автономії області. В тодішніх умовах це фактично означало підрив державного згуртування українського етносу. Однак, саме в такій ситуації Микола Вегеш публікує низку газетних статей про Карпатську Україну і Августина Волошина, січових стрільців з Міжгірщини, синьо-жовтий прапор. І все це на сторінках... «Радянської Верховини»!

1991 року Миколі Вегешу, як аспіранту УжДУ, фактично приписали «супер-актуальну» тему: «Соціальна індустріалізація на західноукраїнських землях повоєнного періоду». Втім, він досліджував свою тему. Поринувши в архівні документи та періодичну пресу міжвоєнного періоду, він практично «жив Карпатською Україною». І результати не забарились. В 1993 році з'являється його праця (у співавторстві із проф. В.Задорожним) «Велич і трагедія Карпатської України».

Наступного року він успішно захищає кандидатську дисертацію на тему: «Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціально-економічні і політичні аспекти». Це було вагоме слово в історичній науці незалежної України. Адже, до цього Карпатська Україна лаконічно замовчувалася або висвітлювалася в стилі піарівських фраз-слоганів: «Павутиння омани», «Народ за ними не пішов», «Слуга кількох господарів», «Волошин і фашисти»... Прикро, що і зараз деякі відомі історики ставлять під сумнів державотворчу діяльність уряду Карпатської України, ідеалізують єдиний фактор – підтримання стосунків А.Волошина з Німеччиною. Можливо, це – журба з приводу розвалу імперії СРСР та девальвації імперського мислення, неприйняття сутності націоналізму як патріотизму по відношенню до рідного етносу? На наше переконання,

справа тільки у маренні єдиновірною парадигмою історії минулої доби. Сучасне покоління українців позбавлене ідеологічних штампів. Тому, молодий історик Микола Вегеш впевнено і переконливо твердив, що «Німеччина була єдиною країною, яка обіцяла Карпатській Україні своє покровительство. Враховуючи той факт, що жодна з великих країн того часу цього не робила, політичну орієнтацію кабінету А.Волошина на Німеччину слід вважати оправданою і такою, що була спрямована на забезпечення територіальної цілісності кордонів молодої держави. Орієнтуючись на Німеччину, Августин Волошин і його однодумці думали про Україну».

Поступово з'являються серії публікацій у провідних часописах: «Український історик» (США), «Україна і світ» (Торонто), «Визвольний шлях» (Лондон), «Сучасність» (Мюнхен – Київ), «Український історичний журнал» (Київ), «Дзвін», «Голос нації» (Львів) та багатьох інших; на сторінках практично всіх газет нашої області.

Тому, присудження Миколі Вегешу премій імені В.Гренджі-Донського (1993 р.) та імені І.Крип'якевича (1996 р.) стало тільки скромним відзначенням вченого-історика. Творчий запал фахівця-історика та витонченого політолога-аналітика, прагнення донести результати своїх досліджень до широкого читача спонукали до більшого. Вже 1998 року доцент кафедри історії України Микола Вегеш захищає докторську дисертацію на тему: «Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни». Грунтуючись на солідних архівних даних Державного архіву Закарпатської області, архівів М.Львова, Росії, Чехії, Румунії, Угорщини, дослідник акцентував увагу на міжнародних чинниках політичного розвитку краю перед Другою світовою війною. Тематика Карпатської України знайшла своє логічне продовження, адже висновки аргументувались новими архівними документами, мемуарною літературою.

Знову ж таки послідували визнання. 1999 року Микола Вегеш обраний академіком Міжнародної слов'янської академії. 2000 року – вже член вченої ради Американського Біографічного Товариства. Цього ж року він став директором Науково-дослідного інституту Карпатознавства УжНУ. За короткий проміжок часу (вже професор кафедри політології) Микола Вегеш зумів згуртувати довкола себе творчий колектив інституту, провідних спеціалістів, молодих фахівців. Проводиться активна науково-дослідна робота. Про це свідчить тільки промовистий факт – за десятиліття інституту побачило світ 14 збірників «Карпатика» із різноплановою тематикою. З них – 8 за останні 2 роки роботи інституту під керівництвом Миколи Вегеша. Відзначимо, що готується плановий збірник, що буде присвячений виключно Карпатській Україні.

Зауважимо, що ряд науковців є здібними дослідниками і менше педагогами. І навпаки – хороші педагоги хибують науково-дослідницькими рисами. В творчій особистості Миколи Вегеша ці дві лінії оригінально і гармонійно сполучені. Ще б пак! Він працював учителем середньої школи 8 років, за плечима й п'ятирічне навчання на історико-педагогічному факультеті Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.Стефаніка. Така база дозволила йому вже в 23 роки стати головою методичного об'єднання вчителів історії і суспільствознавства Міжгірського району. Як пригадує колишній учень Синевирської СШ (тепер-викладач кафедри історії України) Василь Міщанин, уроки Миколи Миколайовича були одними з найцікавіших в школі. У довільній розповідній формі він відтворював в уяві учнів історичне минуле України. Історія немов поряд з тобою. Князі Київської Русі, гетьмани, кошові отамани, Тарас Шевченко серед членів Кирило-Мефодіївського товариства...

Пригадую і я один цікавий момент. Одного разу (десь на 3 курсі історичного факультету УжДУ) група слабо підготувала питання на семінарському занятті з історії

України. Проводив семінар Микола Миколайович. Після декількахвилинної колективної мовчанки він почав розповідати матеріал. Жваво, енергійно, із доречним гумором та історичними порівняннями, складалось враження ніби він сам був учасником подій, що передували Другій світовій війні. Після дзвінка група була, як тепер кажуть, «в шоці» від вражень про майстерність історика-професіонала.

Наразі Миколі Вегешу тільки 40 років. А як багато зроблено! Сотні статей, десятки монографій... Готується десятитомник праць вченого. Вже побачили світ 5 томів «Історичних досліджень». Перші два томи присвячені темі Карпатської України, а третій – постаті Августина Волошина. Наскрізна ідея фундаментального дослідження полягає у положенні, що Карпатська Україна (поряд із визвольними змаганнями українців 1918–1921 рр.) є однією із форм державності українського етносу в ХХ ст. Її детальне відтворення, донесення до широкої громадськості краю (насамперед молоді), на наше глибоке переконання, і складає результат творчих зусиль, невтомної праці професора Миколи Вегеша. Він, без доли сумніву, є патріотом, нестором-літописцем та достойним сином Карпатської України!

МИХАЙЛО ЗАН

ВОНИ БОРОНИЛИ КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ

Тривалий період бездержавного буття українського етносу зумовив труднощі відтворення історичної пам'яті та справедливості. Донедавна важливі сторінки історії, власне, національно-патріотичної боротьби українства солідарно замовчувались або фальсифікувались у вигідному тоталітарному пресингу ракурсі. Особливо це стосується тих регіонів України, де активно насаджувались доктрини асимілятивної політики. Не винятком було і Закарпаття.

Специфікою Закарпаття міжвоєнної доби було співіснування та протиборство русофільського, українофільського та русинофільського напрямків. Виключно протиріччя між представниками цих суспільно-політичних напрямків беруть на озброєння теоретики та практики сучасного неорусинства. Тому принагідною є поява серйозних та скрупульозних історичних досліджень, що за ширмою протиріч окремих політиків, які фінансувались іноземними державами, на широкому історичному тлі висвітлюють реалії суспільно-політичного та етнокультурного життя українців Закарпаття 1919–1939 рр.

Рецензована праця відомих українських істориків (під редакцією проф. М.М.Вегеша) постає саме таким комплексним дослідженням історії Карпатської України та трагічних сторінок Карпатської Січі напередодні Другої світової війни. Творчий колектив дослідників (М.М.Вегеш, М.В.Делеган, О.Д.Довганич, В.В.Мищанич, М.Ю.Токар, П.М.Федака, І.В.Хланта, О.В.Хланта, В.І.Худанич, П.П.Чучка) презентував наукове видання, побудоване за історико-проблемним та ретроспективно-хронологічним принципами дослідження. Саме тому розмаїтим є детально відтворений спектр історичної місії Карпатської України.

Детальним та скрупульозним є перший розділ «Карпатська Україна 1938–1939 рр. в джерелах та історіографії». Дослідниками виявлено та введено в науковий обіг значний масив нових архівних документів.

Цінні архівні та опубліковані документи виразно доповнює закарпатська та галицька періодика. Зауважимо, що дослідники об'єктивно оцінюють авторські статті та критично аналізують повідомлення тогочасної преси. Особливо це стосується галицької періодики.

Досліджуючи Карпатську Україну в міжнародному контексті, автори детально проаналізували зміст друкованих видань Польщі, Угорщини, Великобританії, Франції, Італії, Югославії, Румунії, Ірландії, Швеції та Німеччини. Чисельні газетні матеріали цих держав засвідчують важливість «підкарпатської проблеми», міжнародний резонанс через зближення уряду А.Волошина з Німеччиною.

Окремим типом джерельної бази представлено мемуарну літературу. Відсутність (недоступність) документальних матеріалів не означає повне знищення народної пам'яті. Практичне значення праці в наступному. Автори відзначили, що наймасовішим місцем розстрілів карпатських січовиків стало місце біля Верецького перевалу. Очевидці тих подій переконливо свідчать про розстріли. Втім, із 1996 р. понині фігурує «проблема» встановлення пам'ятного знаку на Верецькому перевалі в честь 1100-річчя віднайдення угорцями батьківщини. Українські громадські організації справедливо виступили із протестом проти «історичної агресії сусідньої держави». Автори дослідження аргументовано твердять про доцільність на офіційному рівні визнати факти розстрілів оборонців Карпатської України. Однак, для цього потрібні документи архівів Польщі та Угорщини. Зрушення в цій справі поки немає.

Грунтовним є аналіз історіографічного доробку вітчизняних дослідників Карпатської України та Карпатської Січі. Можна посперечатись із дослідниками щодо тези «...національна, всеукраїнська упередженість заважала авторам побачити проблематику Закарпаття в усій її складності та багатогранності». Адже будь-яка національна історична думка є свого роду «упередженою». Поки що в історичній науці немає єдиновірних критеріїв та підходу. Версії всесвітньої історії на засадах космополітичної доктрини суспільно-економічних формацій та цивілізацій засвідчують пріоритетність розвитку «цивілізації» автора, що є тільки свідченням того ж національного «упередження». В працях В.Пачовського, М.Колодзінського, В.Гренджі-Донського проілюстрована саме патріотична позиція «української упередженості». Тільки зараз, коли джерельна база є розширеною, можна твердити про певну об'єктивність досліджень.

Без сумніву, радянська ідеологічна машина вплинула на «правильність» висвітлення теми Карпатської України. Характеризуючи праці радянського періоду, дослідники відзначають що було зроблено. Інша справа – як у рамках методологічної вульгарномарксистської доктрини інтерпретувались події 1938–1939 рр. Тому дослідники справедливо розмежують наукову скрупульозність та даїну кон'юнктурності в працях І.Попа, В.Ганчина, А.Пушкаша, Ю.Сливки, П.Халуса, М.Швагуляка. Особливо це стосується міжнародного становища Карпатської України.

На нашу думку, потрібно було б розмежувати «дорадянську», «радянську» та «вітчизняну» історіографію. Адже наразі «вітчизняна» мається на увазі українська. Закономірним стало відродження історичної пам'яті про Карпатську Україну в умовах незалежності України. З'явилися праці М.Вегеша, О.Довганича, В.Худанича, М.Болдижара, І.Гранчака та ін. Аналізуючи чисельні праці вітчизняних дослідників, справедливо вказується на необгрунтовані положення І.Попа та В.Галаса. Неорусинські скептичні трактування історії Закарпаття цих дослідників заперечують більшість сучасних дослідників.

Оригінальною є зарубіжна історіографія Карпатської України. Автори детально аналізують праці А.Шмідта, Д.Софронія, Н.Коцауера, І.Фляйшхауера, Д.Злепка, М.Адама, В.Косика, П.Магочія, П.Стерча, В.Маркуся, В.Шандора та ін. Специфіка праць, породжена умовами вільної наукової творчості, полягає в залученні значного масиву джерел, наявною є певна ідеалізація подій.

З точки зору ілюстрації континуїтету національно-визвольної боротьби закарпатських українців протягом 1918–1939 рр. важливим є другий розділ праці

«Історичні передумови Карпатської України». В окремому параграфі «Біля джерел майбутньої незалежності (1918–1919 рр.)» М.М.Вегеш висвітлив державотворчі змагання на Закарпатті в загальноукраїнському контексті.

М.М.Вегеш детально відтворив події Гуцульської республіки на Рахівщині (листопад 1918 – червень 1919 рр.), славної сторінки в історії краю – Всенародних зборів в Хусті 21 січня 1919 р. і проголошення злуки з Україною. Відкидаючи необґрунтовані положення окремих дослідників, М.М.Вегеш переконливо твердить про чітку національно-патріотичну орієнтацію лідерів С.Клочурака, І.Климуша, Є.Пузи, які побували в Станіславові і були прийняті Головою Української Національної Ради Є.Петрушевичем. Простежуючи еволюцію єднання українських земель, автор підкреслює наслідки таких державотворчих змагань краю. А саме: 22 січня 1919 р., в день проголошення акту злуки УНР та ЗУНР, а прийнятому Універсалі та в документах Трудового Конгресу України від 28 січня 1919 р. чітко фіксувалась належність Угорської Русі до соборної України.

Становлення та діяльність товариства «Просвіта» на Закарпатті в міжвоєнний час висвітлив П.М.Федака.

Формування майбутніх будівничих Карпатської України перебувало також в умовах політичного плюралізму Чехословаччини. Діяльність політичних партій в краї протягом 1920–1938 рр. аналізує М.Ю.Токар. Відзначимо, що автор власним скрупульозним підходом повністю заперечує трактування політичних партій як «клубів за інтересами».

Міжнародне, внутрішньополітичне, соціально-економічне та духовно-культурне становище Карпатської України висвітлено в третьому розділі «Карпатська Україна – незалежна держава». Розглядаючи проблему Карпатської України на міжнародній арені, М.М.Вегеш висвітлив передумови, причини та власне трагічні для Чехословаччини та краю рішення Мюнхенської конференції (вересень 1938 р.) та Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р. Треба погодитись із висновком автора щодо дотримання урядом орієнтації на Німеччину, «...переслідуючи при цьому єдину мету: зберегти територіальну цілісність краю, захистити його населення від агресії фашистської Угорщини». Об'єктивно оцінює дослідник події 14–15 березня 1939 р. пов'язані з евакуацією чеських військ.

Новий уряд на чолі з А.Волошином проводив чітку українську орієнтацію. У зв'язку з цим русофільський напрям був повністю виключений із суспільно-політичного життя краю. М.М.Вегеш правильно зауважує, що такий крок прем'єр-міністра був «нєсвиправданим і помилковим». Теж стосується відмови реєстрації Центральною виборчою комісією кандидатського списку депутатів від колишньої Аграрної партії та «Групи підкарпатських русинів». Однак, розглядаючи суспільно-політичне тогочасне життя краю у всій його складності (проугорська «п'ята колона», напади польських та угорських терористів та ін.), автор справедливо твердить про вимушеність згортання демократичних процесів та авторитарний характер влади Карпатської України.

Центральним постає четвертий розділ праці вчених «Карпатська Україна в боротьбі». Дослідники (М.М.Вегеш та В.І.Худанич) детально відтворюють проблему виникнення, структури та діяльності Організації Народної Оборони Карпатська Січ (ОНОКС). Автори не перебільшують, а реально оцінюють кількісний склад Січі (до двох тисяч чоловік). Детально висвітлюючи чесько-українські бої 13–14 березня в м.Хусті, вчені залучають свідчення очевидців та сучасників подій; фактично вперше аналізують цей трагічний епізод методом перехресного аналізу джерельного матеріалу, так, в окремій таблиці (згідно опублікованих свідчень сучасників подій) подають різні варіанти загиблих січовиків та чеських вояків. Таким чином, виникнення опозиції

всередині українського табору дійсно прискорило трагедію Карпатоукраїнської державності.

Однак, власне, виникнення ОНОКС автори пов'язують із дестабілізацією суспільно-політичного життя краю нападами угорських та польських терористів, діяльністю угорської «п'ятої колони», античеською, антиукраїнською пропагандою та диверсіями. Залучаючи значний масив документальних свідчень та архівних документів М.М.Вегеш висвітлює діяльність терористичних організацій І.Геяша та М.Козми («Рондьошгарда») та банди чорносорочечників, створених С.Фенциком, які допомагали поверненню Закарпаття в лоно гортіївської Угорщини. Терористичні акції завдали значних матеріальних збитків та моральної шкоди. З огляду на це закономірним і виправданим було рішення А.Волошина щодо створення концентраційного табору Думен поблизу м.Рахова. Проте в цьому «концтаборі» не було страчено жодного із порушників закону в Карпатській Україні. Такі висновки дослідника важливі і переконливо спростовують голосливі заяви сучасних теоретиків та практиків новітнього русинства на шпальтах «Подкарпатської Русі» про загибель сотень людей в таборі Думен.

О.Д.Довганич, використовуючи архівні документи, більшість з яких вперше залучено до наукового обігу, висвітлив трагічні сторінки оборони Карпатської України, репресії угорських (а згодом – радянських) поневоловачів проти карпатських січовиків.

В.І.Худанич і М.М.Вегеш висвітлили також важливу сторінку історії Карпатської України та Січі – діяльність українських патріотів в еміграції протягом 1938–2000 рр.

Крім детальних документальних свідчень, Карпатська Україна та Січ знайшли своє увіковічнення в різноманітних жанрах народної творчості, зокрема, піснях і переказах. Цей аспект вдало висвітлив І.В.Хланта.

Деталізуючи окремі аспекти висвітлених проблем автори рецензованої праці влучно доповнюють свої студії розділом «Карпатська Україна в портретах». У цьому розділі чільне місце присвячено президенту Карпатської України А.Волошину. М.М.Вегеш і П.П.Чучка детально змалювали біографічні моменти відомого політичного діяча, його суспільно-політичну та культурно-освітню роботу. Зауважимо, що дослідники далекі від ідеалізації постаті А.Волошина, дотримуючись принципу історизму, вони акцентують увагу на умовах тогочасної доби, можливостей окремої особи та об'єктивної дійсності іноземного панування.

Відомі історики М.М.Вегеш, Л.Д.Довганич та М.Ю.Токар в окремому параграфі «Будівничі Карпато-Української держави» у формі історико-політичного портрета змальовують долі відомих діячів історії краю міжвоєнного періоду. Це відомості про життя та роль в розбудові Карпатської України Д.Бандусяка, Е.Бачинського, В.Бірчака, М.Брацайка, В.Гренджі-Донського, Д.Климуша, Ю.Перевузна, Ф.Ревая, Ю.Ревая, І.Рогача, С.Росохи, В.Шандора, А.Штефана та ін. Прикметно, що тільки простий аналіз 33 історико-політичних портретів будівничих Карпатської України повністю заперечує експортний зміст та характер національно-визвольної боротьби закарпатських українців. Адже, із 33 охарактеризованих дослідниками діячів тільки четверо не були уродженцями історичного Закарпаття (В.Бірчак, Я.Голота, М.Колодзінський та О.Ольжич).

В окремому параграфі праці М.Ю.Токар окреслив також біографічні відомості та наукову діяльність відомих дослідників Карпатської України М.М.Болдижара, М.М.Вегеша, І.М.Гранчака, О.Д.Довганича, П.Р.Магочія, П.Ю.Стерча та В.І.Худанича. Дослідник справедливо вказав на заслуги кожного вченого у дослідженні Карпатської України, еволюцію поглядів окремих вчених.

Шостий розділ праці «Карпатська Україна. Карпатська Січ і ОУН в документах» представляє підготовлені О.Д.Довганичем, М.В.Делеганом та О.В.Хлантою документи Державного архіву Закарпатської області.

Заслугою авторів праці (М.М.Вегеш, О.Д.Довганич, В.І.Худанич) є публікація переліку воїнів Карпатської Січі та активістів Карпатської України. Історія розпорядилась так, що в списку знаходимо і прізвище одного із авторів рецензованої праці – професора, доктора історичних наук В.І.Худанича. Зауважимо, що опублікований список репресованих є уточненим і доповненим. Перспектива пошукової роботи – студії в зарубіжних архівах. Відзначимо також, що джерела та література, використані при написанні праці, становить 1194 гасла. Це ще раз засвідчує рівень наукової скрупульозності дослідників.

Характеризуючи працю відзначимо про незначні помилки (опечатки?), що зустрічаємо в тексті. На наш погляд, термін «пришельці» варто було б замінити на «емігранти» (С.76). Поняття «рееміграція» (С.243) недоречно прикладати до українців Закарпаття, що мігрували за океан. Це була нова хвиля, власне, української еміграції; реемігрувати могли іноземці, які були іммігрантами на Закарпатті. На стор. 122 вказано «10 листопада» (потрібно – «10 вересня»). На стор. 559 вказано «26 березня» (потрібно – «28 березня»), в «березні 1935 р.» (потрібно – «березні 1939 р.»). Однак такі зауваження аж ніяк не впливають на загальну високу позитивну оцінку рецензованого видання.

Відзначимо, що колектив авторів повністю досяг поставленої мети – об'єктивне висвітлення процесів соціально-економічного, суспільно-політичного і національно-культурного розвитку Карпатської України напередодні Другої світової війни. Тому потрібно вітати появу важливого дослідження історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців. Історична пам'ять українського етносу в незалежній Україні повинна бути відродженою. Саме в такому аспекті полягає заслужена місія колективу авторів видання «Вони боронили Карпатську Україну».

ВАСИЛЬ БЕЛЕНЬ

ЧАС ДИКТУВАВ ПОЯВУ ЦІЄЇ КНИГИ

Березневий передвиборний марафон і пов'язані з ним події надовго запам'ятаються жорсткістю кампанії, яка ще буде мати логічне продовження. На їх фоні ніщо не могло затьмарити суспільно-політичне значення презентації в області «Вибраних творів» президента Карпатської України А.Волошина, її часописця, верховинського Будителя В.Гренджі-Донського, низки робіт просвітницького характеру.

Однак найбільшу значимість і успіх мала повсюдно в наукових колах Ужгорода, на Красному Полі, в Хусті, Міжгір'ї і Келечині книга нарисів національно-визвольної боротьби «Вони боронили Карпатську Україну», видана в Ужгороді видавництвом «Карпати» в лютому цього року під редакцією доктора історичних наук; професора УжНУ М.Вегеша. Передмову до неї підготував голова Закарпатської обласної державної адміністрації Г.Москаль, засвідчивши цим особисту зацікавленість і причетність до цього наукового дослідження і його державне значення.

Фундаментальна праця «Вони боронили Карпатську Україну», авторами якої є М.Вегеш (керівник), науковці УжНУ і дослідники-патріоти краю М.Делеган, О.Довганич, В.Міщанин, М.Токар, П.Федака, І.Хланта, О.Хланта, В.Худанич, П.Чучка, заслуговує на те, щоб стати настільною книгою кожного закарпатця, поза як березневими подіями 1939 року всебічно висвітлює красні і трагічні сторінки боротьби

закарпатців за українське державне утворення на окремо взятій українській території. Тобто, бажання мати свою державність разом з братами з Великої України.

Важкою була хресна дорога окремих авторів багатьох наукових досліджень цієї тематики до творчої Голгофи – книги нарисів «Вони боронили Карпатську Україну». Вчитель історії Синевирської ЗОШ I–III ступенів, а згодом аспірант УжНУ Микола Вегеш ще наприкінці 80-х років ХХ ст. разом з автором цих рядків та журналістом Василем Пилипчинцем видруковує у райгазеті «Верховина» ряд статей – галерею визначних постатей, борців Карпатської України, родом з Міжгірщини і Галичини. Ще в глибинишніх нетрях посткомуністичної України тільки гуртувались передові загони борців за свободу і утвердження демократії в суспільстві, коли Микола Миколайович вже оббивав пороги наукових інстанцій, численних архівів у пошуках істини, забутих імен героїв Карпатської України. Це тоді один з професорів з Києва натякнув йому: «Облиште цю тему. Карпатської України хотіли місцеві націоналісти. Такої держави не могло існувати».

Однак Микола Миколайович не звертає на це увагу, відкидає багатообіцяючі пропозиції безболісно долати шаблі у велику науку. Вперто торує свій шлях. Численні замальовки про героїв Карпатської України, занотовки розповідей свідків і учасників березневих подій 1939 року, архівні пошуки лягають згодом в основу наукових праць нині професора УжНУ, директора НДІ Карпатознавства Миколи Вегеша «Августин Волошин і Карпатська Україна», «Перший літописець Карпатської України» (В.Гренджа-Донський), «У вінок шани і визнання», «Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.)», «А.Волошин – в'язень Лефортівської тюрми». У співавторстві із скульптором М.Беленем написав книгу «Карпатська Україна у портретах» та десятки інших історичних нарисів, наукових записок і монографій, опублікованих в Україні і за кордоном – Словаччині, Канаді, США.

Його бачення істини березневих подій 1939 року, величі й падіння Карпатською України, світлі й тіньові сторони її державотворчого становлення, хибних кроків в утвердженні державного устрою знайшли відображення у книзі нарисів національно-визвольної боротьби закарпатських українців. У ній дослідники на чолі з М.Вегешом переслідують єдину мету – правдиво показати, вірніше, відобразити всі події, які передували проголошенню держави Карпатська Україна. Водночас звернути увагу всіх на те, що цей історичний факт є яскравим підтвердженням одвічної боротьби маленької гілки українського народу за щастя і волю. Здійснення мрій патріотів українців-галичан щодо створення української держави на окремо взятій українській території, які, до речі, були активними її будівничими. Автори книги нарисів (і найбільше Микола Вегеш) приділяють розкриттю цих тем належну увагу. Воістину ніхто не забутий і ніщо не забуто: імена героїв і велич їх подвигів, трагічна доля «за совітів» і навіть зла участь тих, які запродавали всенародну справу. Бо ж у всі часи були такі. Тим паче, коли вершилися великі справи і створювались нові держави.

На фоні цих знаменних історичних подій нариси в цілому хронологічно відображають головне – прагнення тогочасних українців-закарпатців до волі й свободи і здійснення єдиної мети – проголошення самостійної суверенної держави – Карпатської України, що, безумовно, було всенародним волевиявленням. Та таким, що у захопленні були всі: і добрі сусіди, і злі вороги. В останніх це викликало страшенну лють і вони нанесли смертельний удар молодій українській державі.

Авторський колектив під керівництвом Миколи Вегеша в книзі «Вони боронили Карпатську Україну» крок за кроком прослідковує ці події, глибоко аналізує їх, розкриваючи їх значимість у контексті з нинішніми процесами державотворення незалежної України. Безумовно, якби Карпатська Україна, як самостійна суверенна

українська держава проіснувала до 1944 року, вона б обов'язково увійшла до складу Великої України.

Події, які передували проголошенню Карпатської України проходили на фоні бурхливих політичних процесів напередодні Другої світової війни. Президент Августин Волошин неодноразово наголошував, що існують у світі такі поняття як «незалежність», «суверенітет», «право націй на самовизначення», їх мирне співіснування. За це і заплатила молода українська держава життям сотень мужніх своїх синів і дочок на Красному Полі.

Наукове дослідження «Вони боронили Карпатську Україну» покликане щоразу нагадувати нам про величну і водночас трагічну спробу свободолюбивих жителів Срібної Землі захити після березневих подій 1939 року повноцінним державним життям. З огляду на це, видання розраховане на широкий читачський загал і тому віднайдеться йому належне місце на його книжкових полицях.

Воістину час продиктував появу цієї книги.

МАРІАН ТОКАР

ЗАКАРПАТТЯ. ХТО Є ХТО

“Закарпаття. Хто є хто” — під такою назвою в Києві нещодавно побачив світ перший випуск міжнародного довідково-біографічного видання, присвяченого нашому краю. Книга є спеціалізованим виданням, в якому органічно поєднуються відомості про видатних представників ділової, культурної та наукової сфери з інформацією про відомі підприємства та установи в галузях економіки, науки та культури. Інформація, що міститься в її змісті, є корисною для міністерств і відомств, центральних і регіональних органів державного управління, об'єднань, наукових та академічних бібліотек, банків, посольств і представництв України за кордоном, іноземних посольств і представництв в Україні. Видання стало можливим за активного сприяння Української академії геральдики, товарного знаку та логотипу. Автори ідеї Вадим та Ілля Болгови підійшли до впорядкування книжки на основі успіхів у своїй сфері за останній час як місцевих жителів, так і закарпатців, які живуть і працюють за межами області (зокрема в Києві). Так з'явилися розділи “Громадянське суспільство: влада, засоби масової інформації, громадські організації”, “Генеральні консульства іноземних держав на Закарпатті”, “Економіка Закарпаття”, “Лісове господарство Закарпаття”, “Освіта та наука Закарпаття”, “Охорона здоров'я. Санаторії Закарпаття”, “Культура Закарпаття”, “Духовність Закарпаття”, “Їх батьківщина – Закарпаття”.

Відкривається довідково-біографічне видання інформацією про крайову символіку (герб) та історичним, гарно проілюстрованим, оглядом. Відомі історики Ужгородського національного університету Микола Вегеш та Дмитро Данилюк подали матеріали про найвідоміших історичних постатей Закарпаття Івана Орлая, Михайла Лучкая, Юрія Гуцу-Венеліна, Олександра Духновича, Августина Волошина, Василя Гренджу-Донського.

Автори книги комплексно підійшли до характеристики області, стратегічних орієнтирів та пріоритетів сталого регіонального розвитку, окремих його районів, міст, найбільших підприємств.

У розділі “Освіта та наука Закарпаття” автори розмістили інформацію про найбільші в краї вищі учбові заклади Ужгородський національний університет, Мукачівський технологічний інститут, Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права, Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, Хустську філію Відкритого

міжнародного університету розвитку людини "Україна", а також Ужгородський комерційний технікум, Закарпатський лісотехнічний технікум та інші. Особливо відведено увагу науково-дослідним центрам, зокрема Інституту електронної фізики Національної академії наук України та Науково-дослідному інституту карпатознавства Ужгородського національного університету.

У розділі "Культура Закарпаття" поміщено матеріали про найбільші в краї музеї, хори, театри тощо. Також багато цікавої інформації про церкви та діючі конфесії. Одним словом, видання охоплює тих людей, організацій, інститутів, які можуть і уміють працювати на благо людей та заради процвітання краю.

Слід додати, що довідково-біографічне видання "Закарпаття. Хто є хто" виконане на високоякісному папері, проілюстроване в кольорі і має достойне оформлення. Принаймні закарпатці та їх професійна діяльність, що знайшла своє висвітлення у згаданій книжці, заслуговують на це, так як і на більш широке й доповнене видання у другому випуску.

МАРІАН ТОКАР

НОВА КНИГА ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ

Микола Вегеш, відомий український історик Закарпаття, черговий раз подарував читачам, шанувальникам історичного минулого книжку – нарис про національно-визвольні змагання українців під час функціонування радянської тоталітарної політичної системи. Праця "Назустріч волі. Нариси історії визвольних змагань" розкриває одну із багатьох болючих тем комуністичної дійсності, а зокрема історії становлення та діяльності ОУН-УПА в Закарпатті упродовж 1929 – 1950-х років та націоналістичного руху в цілому.

Основна частина книжки присвячена автором двом постатям, які пройшли випробування долі. Це відомий громадсько-політичний діяч Іван Коршинський та його соратник у боротьбі за національну свободу України Федір Удичка. Про першого героя Микола Вегеш подав історико-біографічний нарис, розкривши життєвий шлях і багатогранну діяльність людини, що пройшла назустріч волі шлях від учасника підпільного національного руху до народного депутата України. Щодо Ф.Удички, то в нарисі вперше опубліковано листування українського підпільника із побратимами.

Історія діяльності ОУН-УПА на Закарпатті довгий час вважалася темою не потрібною для науки, оскільки, мовляв тут, в краї націоналістів не було. Однак факти, які вважаються річчю впертою, говорять самі за себе. Про це і пише історик М.Вегеш, аргументуючи конкретними матеріалами, що змальовують цілісну картину доленосних подій, людей, причетних до національно-визвольних змагань, переслідування та страждання героїв. Іван Коршинський, який був одним із багатьох учасників підпільного руху теж така людина. Народившись на Тячівщині, він виховувався в найкращих традиціях українського пластового життя. Потім навчався у відомій своїм українським духом Хустській гімназії. Тут і почалися перші арешти. З цього часу тавро "неблагонадійного" для радянської влади закріпилося за І. Коршинським назавжди. Далі ще було табірне життя.

Після звільнення Іван Юрійович зумів отримати медичну освіту і стати професійним лікарем, науковцем в Ужгородському університеті. Завдяки непохитній вірі в справедливість він став авторитетним громадсько-політичним діячем, про що свідчить обрання народним депутатом України 2-го скликання. Сьогодні Іван Юрійович є одним із лідерів Закарпатської крайової організації політв'язнів і

репресованих, а також дослідником історії руху опору в Закарпатті. Ось коротко ті життєві стежинки, які розкрив автор нарису.

Цікавою є й епістолярна спадщина іншого українського підпільника Федора Удички, яка свідчить про незламну потугу тогочасної молоді до національної свободи й готовність боротися за незалежність будь-коли і в будь-яких умовах. До того ж у нарисах подано й фотоілюстрації із життя героїв нарису.

Хотілося б сказати й те, що згадані “в’язні сумління” й сьогодні змушені боротися за своє життя вже з українською бюрократією, яка нехтує обов’язком соціального захисту людей. Тому, як справедливо стверджує М.Вегеш, “вони (Іван Коршинський серед них) продовжують боротьбу, на цей раз мирними засобами, за своє законне визнання. Чи прийде до влади в Україні уряд, який вони нарешті назвуть українським? Чи визнає, врешті-решт, Україна своїх героїв?”.

ВАСИЛЬ ХУДАНИЧ

ЗАКАРПАТТЯ 1938-1941 РОКІВ: УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ ЗБЛИЖЕННЯ

Події на Закарпатті в 1938-1939 роках золотими літерами записані в аналі історії України. Українці Закарпаття, після довгих століть боротьби, в цих роках стали державотворчою нацією і хоч на короткий час ця найменша гілка українського народу створила свою державу. Створення української держави на Закарпатті в 1938-1939 рр. стало закономірним явищем і доказом того, що український народ, розділений між чотирма країнами після Першої світової війни, ніколи не відмовлявся від своєї державності. Події на Закарпатті в 1938-1939 рр. уже досить добре досліджені в українській історіографії. Та ці роки були не тільки щасливі для нашого краю, але також принесли багато горя і трагедію окупації краю гортистською Угорщиною.

Події на Закарпатті в 1938-1939 рр. дістали різну оцінку в історичній думці сусідньої Угорщини. Більша частина угорських істориків вважали, що це було повернення Угорщині її історичних земель, які вона втратила після Першої світової війни. Їх мало цікавив той факт, чи бажало населення Закарпаття після двадцяти міжвоєнних років повертатися під Святостефанівську корону. Не задумувалися вони також над тим, що закарпатці протягом міжвоєнного періоду досягли такого рівня економічного і культурного розвитку, що не бажали знову йти в рабство. За ці роки на Закарпатті виросла нова інтелігенція, яка усвідомила свою національну приналежність і в 1938-1939 роках використала свій шанс, протягом майже шести місяців будуючи власну державу: спочатку як федеративну частину Чехословаччини, а в березні 1939 р. як самостійну українську державу в Карпатах.

Ці зміни зрозуміли і провідні угорські історики. Так, уже в 1940 році один із авторів п’ятитомної „Історії Угорщини”, міністр освіти гортистської Угорщини Балюнт Гоман у своєму листі до угорського регента М.Горті писав, що на Закарпатті за двадцять років чехословацького режиму виросла нова русинська інтелігенція, яка свідомо свого походження і буде цікавитись походженням назв міст і сіл, а вони не на користь Угорщини. Він радив регенту зібрати всі грамоти, які видавалися угорськими королями на володіння землями в Закарпатті у окремий фонд, яким не зможуть користуватися молоді українські дослідники.

Після утворення незалежної Української держави провідні угорські вчені-історики, політологи, соціологи та окремі політики більше стали цікавитися українськими справами. В Угорщині проведено наукові конференції про Івана Мазепу, голодомор в Україні 1932-1933 років та події на Закарпатті напередодні Другої світової

війни. Для угорських науковців найбільш болючими для висвітлення стали події на Закарпатті в 1938-1939 рр., які донедавна мали відмінні оцінки в українській та угорській історіографії. У 2004 році за ініціативою угорських вчених вирішено випустити спільно з українськими істориками, що вивчають історію обох країн, збірник статей під назвою „Карпаталйо 1938-1941 років”. Збірник мав стати першим кроком у зближенні оцінок цього періоду як українськими, так і угорськими дослідниками. Важливу роль у цій справі відіграв Інститут досліджень Центральної (Середньої) Європи імені Ласло Телекі. За дорученням цього Інституту було доручено написати статті українським історикам Ужгородського національного університету та Берегівського педагогічного інституту. З угорської сторони написанням статей займалися науковці Інституту імені Телекі та історики міста Печ. Зібрати ці матеріали, перекласти на угорську мову українських авторів та упорядкувати збірник взяла на себе головний спеціаліст Інституту Чілла Фединець, яка добре володіє обома мовами.

Із української сторони участь у написанні статей взяли науковці Ужгородського національного університету професори М.Болдижар, М.Вегеш, В.Худанич, доцент І.Гашоненко-Товт, наукові співробітники С.Болдижар, Н.Греченюк та голова Товариства угорської інтелігенції Закарпаття, професор Закарпатського угорського педагогічного Інституту Ласло Брензович із Берегова. Уже самі назви статей українських науковців є свідченням того, що розглядаються найбільш актуальні питання, які в угорській історіографії мали неоднозначне трактування: „Державно-правове становище Закарпаття: плани і дійсність” (М.Болдижар), „Внутрішня політика Карпатської України 1938-1939 рр.” (М.Вегеш), „Чим була Карпатська Січ” (В.Худанич), „Загарбання Закарпаття Угорщиною” (І.Гашоненко-Товт), „Угорська урядова політика на Закарпатті в 1938-1941 рр.” (Л.Брензович), „Галицькі українці і Закарпаття в 1938-1939 рр.” (М.Вегеш, Н.Греченюк). Необхідно підкреслити, що всі статті українських дослідників були перекладені на угорську мову, дотримуючись тих концепцій, яких притримуються автори публікацій.

Із угорської сторони активну участь у дослідженні цього періоду взяли науковці, статті яких поміщені в збірнику: „Закарпаття в зеркалі голошень органів державної безпеки” (Габор Неце), „Найбільш героїчний народ” (Балаж Аблонці), „Одна забута конституція” (Геза Вашаш), „Карпатська хронологія. Вересень 1938 – грудень 1941 років” (Чілла Фединець).

Читаючи статті угорських науковців, ми переконуємося в досить вірному поданні матеріалу і правильних оцінках цього періоду в угорсько-українських відносинах. Проте угорські історики дотримуються назви для закарпатських українців того часу як „рутени”, „русини” і дуже рідко українці. Мабуть, вони ще не знайомі з рішенням Сойму Карпатської України від 15 березня 1939 року, що назва краю – Карпатська Україна, мова – українська, що в Карпато-Українській державі були українська символіка, гімн „Ще не вмерла Україна”. За всі роки чехословацького режиму на Закарпатті чеські політики дотримувалися того, що назву краю, мову вирішить Сойм Карпатської України. Назву „рутени” засудив і президент Карпатської України Августин Волошин, вважаючи її приниженням нашого народу. Статті угорських дослідників вірно відображають той факт, що Закарпаття в цей період пережило федеративний устрій у рамках Чехословаччини, незалежну українську державу в Карпатах та окупацію краю. Зокрема, добре висвітлена військова диктатура на Закарпатті в перші місяці зайняття краю угорськими військами, а також правління двох регентських комісарів Перенія та Козми, боротьбу прем'єр-міністра П.Телекія за надання краю автономії, яка закінчилася невдачею.

Уже у вступі укладач повідомляє, що правильним є дотримання українськими дослідниками назви Закарпаття, а угорськими Карпаталйо, що в перекладі означає

Підкарпаття. На нашу думку, угорські вчені в своїх статтях зробили вірний висновок, що трирічне управління на Закарпатті угорської адміністрації привело до того, що значно знизився життєвий рівень не тільки українського, але й угорського населення, ліберально-демократичний режим у краї був замінений угорським авторитарним режимом, що відношення місцевого населення до угорського нового правління було негативним. Автори довели, що більшість населення краю піддавалася незаконному переслідуванню. Незадоволеними залишалися і угорські „вожді” Закарпаття, які не одержали тих посад, на які розраховували, вірно служачи весь міжвоєнний період угорській державі. Незадоволеними були і керівники колишніх автономістських партій Закарпаття А.Бродій і С.Фенцик, бо їх тільки кооптували до угорського парламенту, а посади на Закарпатті посіли прислані з Будапешту чиновники. Насправді, ніякої автономії, яку обіцяли краю, надано не було.

Політичні партії угорського спрямування на Закарпатті перестали існувати або влилися в матірні політичні партії Угорщини. Уже сам факт, що угорські дослідники визнали, що на Закарпатті в цей період жили українці, які створили свою державу і намагалися захистити її від угорської окупації, є позитивним явищем. Це і є першою спробою угорських і українських вчених правдиво описати свою і нашу історію цього періоду. Це дослідження значно зблизило наші історичні знання, що торкаються цього непростого періоду. Це була перша спроба дати вірну оцінку угорсько-українським відносинам цього періоду та дотримуватися історичної правди.

Можна бути впевненим у тому, що це тільки перші кроки до зближення істориків двох країн. І те, що це зробили вчені Закарпаття і Угорщини, є свідченням того, що події 1938-1941 рр. найбільш досліджувалися істориками обох країн, які працювали над цією тематикою. В угорських архівах є ще багато матеріалів і документів по історії угорсько-українських історичних, культурних та інших зв'язків, подальше дослідження яких дасть можливість ще більше зблизити два народи-сусіди.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

ЗНАЙОМТЕСЯ – БОЯРИН-АКАДЕМІК ГРАБОВЕЦЬКИЙ

Академік вищої школи В.Грабовецький з Івано-Франківська відзначив 75-річчя. Один з його найуспішніших учнів М.Вегеш, що очолює кафедру політології та інститут карпатознавства Ужгородського університету, приурочив до ювілею три видання: мемуари вчителя, слогати і листи, бібліографію. Таким чином, В.Грабовецький мав найповніші опубліковані біоматеріали порівняно з усіма іншими українськими істориками.

Боярський рід Грабовецьких, що володів галицьким містечком Грабовець, уперше згадується в грамоті 1404 р. У XVIII ст. частина Грабовецьких через неможливість, втративши будь-які писемні привілеї, осіла в селі Печеніжин на Івано-Франківщині. Тут цей рід розростався як селянський. Майбутній історик народився 1928 р. сьомою дитиною у бідняцькій сім'ї. Батько був талановитим ткачем, чиї орнаментовані вироби славилися на всю округу, та через нестатки мати просила Бога забрати цю дитину до себе. Як у новелі В.Стефаника „Новина”, де селянин топить своїх дітей, бо не в змозі прогосудувати. Ця новела справить на малого Володю таке враження, що він кілька ночей не спатиме. Взагалі, всі сусіди звали його „Владко з книгою”. До літа 1939 р. він закінчив семирічку, самотужки вступив до Коломийської гімназії. Полишив вівці, яких випасав, на подружку, пішки пішов у Коломию і здав там вступні іспити, поставивши батьків перед фактом.

1942 р. в Галичині спалахнув страшний голод, сестра забрала Володю до Львова, де він вступив до духовної семінарії. Зі встановленням радянської школи довелося заново пройти курс старших класів середньої школи, яку закінчив 1947 р. і вступив до Львівського університету. 1949 р., коли почалася чергова політична кампанія, пов'язана з убивством Я.Галана, В.Грабовецького ледь не виключили з університету. На студентських зборах однокурсник прислав йому записку: „Я зараз виступлю проти тебе”. Його звинуватили у націоналізмі, студенти проголосували за виключення. На щастя, деканат не знайшов достатньо компромату і лишив хлопця вчитися. 1953-1975 рр. працював в Інституті суспільних наук (Львів), захистив кандидатську і докторську. Прикладом служив його вчитель І.Крип'якевич, що постійно працював з архівами. З 1975 р. – в Івано-Франківському педінституті (нині Прикарпатський університет). 1990 р. очолив там кафедру історії України. Академік об'їздив усю Україну і детально згадує про ці поїздки, вшановує людей, з якими знався: І.Крип'якевича, С.Крушельницьку, Б.Гмирю, О.Бердника, Ю.Шевельова, І.Гуржія.

Бібліографія історика налічує 1220 позицій, в тому числі 34 монографії, 53 брошури, 851 статтю. Під його керівництвом захищено 11 кандидатських дисертацій. Опубліковано 134 листи до нього знаменитих істориків О.Апанович, В.Голобуцького, О.Компан, Г.Гербільського, І.Гуржія, О.Гуржія, М.Ковальського, М.Мушинки, З.Хижняк.

Серед доробку вченого виділяються праці про Олексу Довбуша, який походить з того ж Печеніжина, і взагалі про опришківство. Інша тема... Західна Україна в період Хмельниччини. Багато краєзнавчих видань, написано історії кількох десятків міст і сіл, організовано чотири краєзнавчі музеї. В.Грабовецький, мабуть, єдина у світі людина, що є почесним громадянином 8 населених пунктів! 1992 р. вчений почав публікувати „Нариси історії Прикарпаття” у 10 томах, вийшло 6 книг по двісті сторінок. На сьогодні це найскрупульозніше написана історія однієї області від найдавніших часів до ХІХ ст. З часом задум трансформувалася: 2002-2003 рр. вийшло вже два томи „Ілюстрованої Історії Прикарпаття” по чотиристо сторінок, де виклад доведено до ХVІІІ ст.. Займався дослідник і літописною добою, зокрема, постатями культурних діячів ХІІІ ст. Овдія, Митуси і Тимофія, яких вдало назвав Галицькою Трійцею. Він же повернув із забуття ряд постатей: історика Юліана Целевича, козацького полковника Семена Височана тощо.

Найвищу ж оцінку творчості академіка дав простий гуцул. Сталося це так. Мандруючи Карпатами, В.Грабовецький почув від 70-річного чабана, що той мав якусь Біблію про Довбуша. Жодної хроніки про опришка не збереглося, тож історик був заінтригований. Коли ж старий витягнув зі сховку ретельно загорнуту в ряднину книжку, нею виявилася праця самого Грабовецького „Народний герой Олекса Довбуш” (Львів, 1957), подарована гуцулу якимись туристами. Старий знав її напам'ять і постійно цитував. Академік виміняв цей примірник на новий і вважає його найдорожчим експонатом своєї книгозбірні.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

П'ЯТЬ КРАПЕЛЬ ПРОТИ КАМЕНЮ ІСТОРИЧНОГО БЕЗПАМ'ЯТСТВА

Видання багатотомних зібрань праць сучасних істориків – явище унікальне для нинішньої України, більш того, до цього часу – безпрецедентне. Рішуче кинув виклик своїм колегам молодий доктор історичних наук з Ужгородського університету, директор тамтешнього науково-дослідного інституту карпатознавства Микола Вегеш,

опублікувавши перші п'ять томів своїх „Історичних досліджень”, кожний по 300-500 сторінок. Видання задумувалося ще кілька літ тому – як проміжний підсумок попередніх сорокаріччя автора, як своєрідний *urbi et orbi* про зроблене і намічене. Спершу планувалося назвати його по-костомаровськи „Історичними монографіями і дослідженнями”, згодом з'явилася лаконічніша назва. Наразі вийшло п'ять томів, триває робота над наступними.

До перших двох томів увійшов розширений текст докторської дисертації М.Вегеша, захищеної 1998 р. Тут він має назву „Історія Карпатської України (1938-1939)”. Навіть досі ті події лишаються маловідомими для загальноукраїнського читача, хоча й донині вони не втратили актуальності і можуть багато чому навчити нас. На зламі 1938-1939 рр. закарпатські українці дуже вдало скористалися зміною геополітичної ситуації в Центральній Європі і спробували творити власну національну державність на своїй невеличкій, але рідній землі. Спершу така держава мислилася і розвивалася як автономія у складі досить демократичної Чехословацької республіки, після знищення ж останньої Гітлером Карпатська Україна проголосила незалежність, але майже зразу була роздавлена угорським диктатором Горті, з-за спини якого визирав той же біснுவатий фюрер. Таким чином, Карпатська Україна стала першою українською землею, яка і зазнала фашистської агресії, і вчинила їй героїчний опір своїми збройними силами – Карпатською Січчю. Тому, хоч формально це діялося ще до початку Другої світової війни, але в закарпатському томі „Книги пам'яті України” обліковано загиблих січових стрільців. Чимало зроблено і за п'ять місяців, що передували агресії. Зокрема, саме Карпатська Україна була найпершою державою в українській історії, яка офіційно затвердила пісню „Ще не вмерла Україна” своїм гімном.

Про це і багато іншого йдеться в написаній на численних архівних і мемуарних джерелах праці М.Вегеша. Детально з'ясовано міжнародний контекст подій, Карпатська Україна показана як справа цілої української нації, до якої долучилися і галичани з буковинцями, і велика діаспора з Європи й Америки, і вихідці з Наддніпрянщини. Практично уперше так детально розкрито несприятливі чинники, що вкоротили віку Карпатській Україні, зокрема регулярне засилання туди терористичних загонів з Угорщини і Польщі. Інша традиційна біда практично всіх українських держав – значні соціально-економічні проблеми, яким присвячено цілий розділ. Можна додати і певну непослідовність у розбудові власних збройних сил, що теж характерно і для попередниць, і для наступниць Карпатської України. Дослідження вінчає ґрунтовна бібліографія з 500 позицій.

Біографічним додатком до перших двох томів є том третій, присвячений президентові Карпатської України – „Августин Волошин: педагог, політик, людина”. Це надзвичайно багатогранна постать, що стоїть у рівень з найвидатнішими синами України ХХ ст. Досить перелічити посади А.Волошина: священник, багатолітній директор вчительської семінарії, засновник видавництва „Уніо”, редактор газети „Наука”, засновник Педагогічного товариства і Учительської громади, заступник голови закарпатської „Просвіти”, голова Християнсько-Народної партії, засновник Підкарпатського банку і Кооперативного союзу, автор десятків підручників, п'єс і оповідань, член чехословацького парламенту, прем'єр, а потім президент Карпатської України, згодом ректор Українського вільного університету. Був знищений сталінським режимом в липні 1945 р. у Лефортовській тюрмі. М.Вегеш відкрив для широкого загалу архівні матеріали про обставини арешту і смерті А.Волошина. Його ж нарис поки що є єдиною повною і детальною біографією цього діяча.

Четвертий том названо „Закарпаття між двома світовими війнами”, він містить уперше зібрані воедино статті М.Вегеша про чехословацький період крайової історії.

Та доба є найблагодатнішою для місцевих істориків. За останній час по ній захищено добру дюжину дисертацій. Проте М.Вегеш знайшов свої сюжети: це різнобічні зв'язки Закарпаття з Галичиною у названу добу, історія національно-визвольного руху, події на малій батьківщині автора – у верховинських районах.

П'ятий том зветься „Українська історична наука в портретах (XIX-XX ст.)” і містить переважно „датські” (написані до ювілейних дат), але цілком ґрунтовні статті. За браку сучасних підручників з вітчизняної історіографії цей том до певної міри компенсує їхню нестачу. Тут усього подано 22 нариси – як про визнаних класиків щодо історіографії (В.Антоновича, М.Драгоманова, М.Грушевського, Д.Багалія, І.Крип'якевича), так і про сучасних київських і закарпатських науковців, а також про безпосереднього вчителя автора, патріарха Івано-Франківських істориків В.Грабовецького.

Хоча названі праці (особливо перші три томи) становлять інтерес для фахівців і любителів історії по всій Україні, проте видано їх поки що символічним тиражем. Титанічна працьовитість, незламний ентузіазм автора все ж дають підстави вірити, що й ці краплі робитимуть своєю справою і поволі точитимуть камінь нашого незнання.

МАРІАН ТОКАР

НОВІ ВИДАННЯ ІСТОРИКІВ

Історичний факультет Ужгородського національного університету вже давно відомий як центр, де зосереджений потужний потенціал наукової видавничої еліти. Імена багатьох викладачів асоціюються з авторськими та колективними книжковими доробками на різноманітні теми, сягаючи сивої давнини та торкаючись сучасного часу. Серед них можна назвати Миколу Вегеша, Дмитра Данилюка, В'ячеслава Котигорошка, Олега Мазурка, Івана Мандрика, Романа Офіцинського, Михайла Тиводара, Сергія Федаку, Василя Худанича та багатьох інших.

У останні дні вже минулого 2004 року книжні полицки поповнилися новими виданнями. Це, перш за все, два випуски “Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Історія” (Випуски №№ 10, 11), які цього разу здивували досить обширною авторською географією. Так, Випуск №10 збірника містить матеріали не тільки традиційно закарпатських вчених з Ужгорода, Мукачева, Хуста, а й авторів з Івано-Франківська, Донецька, Луцька, Києва та навіть Будапешта. Це, безумовно свідчить про підняття авторитету фахового видання. Взагалі зміст наукового збірника розділено на розділи “Історія України”, де знаходимо цікаві й змістовні статті дослідників В.Скомороського, Г.Атаманчук, І.Кучери, О.Плясецького, Г.Стефанюк, Г.Червоненка, О.Ситника, Р.Офіцинського та інші, “Історія і культура Закарпаття”, в якому своїми науковими думками діляться Н.Греченюк, В.Басараб, М.Вегеш, Ю.Данилець, М.Токар, М.Басараб, Ф.Куля, В.Фединишинець та інші, а також “Всесвітня історія”. В останньому розділі свої наукові доробки представили І.Ліхтей, Є.Бевзюк, В.Приходько, Р.Жиленко, О.Лавер. Цікавими є й рецензії С.Адамовича, І.Монолатія, В.Фединишинця.

Випуск №11 “Наукового збірника Ужгородського університету” сформований у такому ж змістовному ключі. Тут представлені наукові статті таких вчених як С.Лозинська та Б. Якимович зі Львова, Т.Мелінішин, М.Вітенко та М.Пікуляк (усі з Івано-Франківська), А.Абдулін (Донецьк), а також представники закарпатської історичної науки В.Басараб, М.Басараб, Є.Бевзюк, Н.Вакула, М.Вегеш, Н.Греченюк, Р.Жиленко, Н.Жулканич, Л. Матьовка, В.Приходько, В.Рекіта, І.Сенько, М.Токар, В.Фединишинець та інші. Також подано рецензії на кращі видання 2004 року. Іншими

словами, матеріали, опубліковані у збірниках, заслуговують уваги не тільки фахівців, а й усіх хто цікавиться історичним минулим Закарпаття, України та зарубіжних країн.

Побачили світ й окремі історичні видання. Одне з них видано на високому видавничо-поліграфічному рівні відомим в Україні Видавництвом “Карпати”. Мова йде про нову книжку професора УжНУ Миколи Вегеша “Карпатська Україна. Документи і факти”. 432-ох сторінкове дослідження випущене на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за Програмою випуску соціально значущих видань. Ця монографія вводить у науковий обіг ряд невідомих раніше архівних і опублікованих документів, мемуарних джерел, матеріалів періодичних видань, що дає змогу читачеві зрозуміти взаємопов’язані проблеми комплексної теми: міжнародне становище Закарпаття наприкінці 30-х років минулого століття та вплив міжнародного фактору на суспільно-політичний, соціально-економічний і національно-культурний розвиток краю, аналізуються головні етапи еволюції державно-правового статусу краю. У книзі можна знайти й маловідомі факти з історії становлення автономних урядів, Карпатської Січі, діяльності ОУН в Закарпатті тощо. Значне місце в монографії відводиться постаті Президента Карпатської України Августина Волошина.

Ще одне видання, здійснене закарпатськими вченими, присвячене крайовій історії, побачило світ у “Видавництві Валерія Падяка”. Авторами книги “Малоберезнянський Свято-Миколаївський монастир та нарис історії Чину св. Василя Великого на Закарпатті” стали Володимир Фенич та Орест Цапулич. Книга знайомить з історією та сьогоденням Свято-Миколаївського монастиря, заснованого отцями-василіанами у середині XVIII століття на околиці села Малий Березний. Літопис подій, опис життєдіяльності засновників та сподвижників монастиря, його видатних ігуменів подаються в контексті загальної історії греко-католицької церкви та утвердження в Карпатському регіоні Чину св. Василія Великого. Гарно ілюстроване видання буде цікавим для науковців, аспірантів, студентів, а також для всіх, хто любить історію та культуру нашого краю.

То ж побажаємо, щоб новий 2005 рік, який уже розпочав свою ходу, був також плідним для вчених Ужгородського університету, а їхні фахові дослідження ставали відомими широкому загалу читачів.

МАРІАН ТОКАР

ПОЛІТИЧНА ПУБЛІЦИСТИКА МИКОЛИ ВЕГЕША

Важливе місце в багатій на творчі здобутки діяльності Миколи Вегеша посідають політичні публікації, зокрема у періодичній пресі. Особливо це стосувалося періоду, коли він виступив як довірена особа кандидата на пост Президента України у 2004 році Віктора Ющенка. Саме у цей час найяскравіше проявилось гостре перо вченого. Його публікації на актуальні в наш час теми друкувалися в газетах “Трибуна”, “Трембіта”, “Срібна Земля – Фест” та інших. Їх зміст якраз і є основою рецензованого видання, де розкривається талант Миколи Вегеша і як політика, і як політичного публіциста.

Незважаючи на те, що автор праці “Якою ми бачимо нову Україну (Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу)”, яка побачила світ напередодні Нового року, нерідко звертається до історичного минулого, ключовий акцент ним робиться на сучасній політичній ситуації в країні, аналізі проблем моралі та політики, міркуванні з приводу різноманітних політичних технологій як теоретично, так і на практиці. Цілком закономірно, що значне місце відводиться Віктору Ющенку – кандидату на пост Президента України на виборах 2004 року, політику, який став однією із найпопулярніших особистостей нашого часу. До книги увійшли окремі статті, інтерв’ю, виголошені виступи та звернення Миколи Вегеша – довіреної особи Віктора

Юшенка по 72-му територіальному виборчому округу, що охопив Великоберезнянський, Воловецький, Міжгірський, Перечинський та Свалявський райони Закарпатської області. Слід відмітити й те, що М.Вегеш добросовісно виконав покладені на нього обов'язки. І очевидно дати відповідну оцінку цьому належить дослідникам ще в майбутньому.

Важливим наслідком даної роботи є те, що Микола Вегеш змалював портрет Віктора Юшенка не тільки у ракурсі політика як кандидата в Президенти України або як політичного лідера опозиції. В його баченні спектр кругозору Віктора Андрійовича постає більш широким. Через це багато статей носять глибоко пізнавальний характер. Віктор Ющенко постає і як знавець історичних традицій та культурного минулого українського народу. Як вказує М.Вегеш, “для Віктора Юшенка історія не стільки наука про сиву давнину, а як інструмент для кращого розуміння нашого сьогодення”. Тому В.Ющенко й намагається зрозуміти “Шевченківський ренесанс”, голодомор, війну і таке інше. Цікавими є міркування про родинні традиції, мораль і політику.

Взагалі, виходячи із змісту, здається, що нарешті постать політика ми зможемо ототожнювати з портретом державстворця, такого, як ми собі уявляємо в особах мудрих князів славної Київської Русі, гетьманів легендарної Козаччини. Про це свідчить й аналіз життєдіяльності В.Юшенка в оцінці сучасників, зокрема науковців, літописців сучасної української історії (А.Колодій, Б.Кухта, К.Бондаренко та ін.). Подана оцінка зарубіжних політиків та економічних експертів. Характеристика є досить точною, на наш погляд, лаконічною, хоча й в поле опису подій в незалежній Україні на шпальти різних видань В.Ющенко попадав рідко. Вочевидь це стало наслідком того, що його постать, енергія політичного діяча нового часу, нової України лякала тоді ще правлячу політичну еліту. Однак час показав, що Віктор Ющенко – політичний лідер європейського рівня, рівня, якого вже давно заслуговувала Українська держава.

Логічно апелюючи до спроб противників Віктора Юшенка “змішати” його з фашизмом, буржуазним націоналізмом та імперіалізмом, Микола Вегеш з наукової точки зору розглядає у матеріалі “Націоналізм у різних ракурсах” поняття та сутність терміну, його різноманітні прояви тощо. Цікавими також є статті про чорний “PR” та дещо з історії політичних вбивств та провокацій. Як фаховий історик, Микола Вегеш наводить аналогії виборчих процесів 2004 року й 1939 року, коли населення Карпатської України обирало депутатський склад крайового Союму.

Зміст матеріалів є цінним і актуальним особливо з тієї точки зору, що в кінці кожної статті вказані дата та місце публікації. Це дає змогу наочно відчутти, наскільки вони були влучними й передбачуваними для того часу. Тому, вважаємо, що саме в цьому проявився хист Миколи Вегеша як політичного публіциста. Він ставить перед нами важливі на сьогоднішній день запитання. Які в нас перспективи? Якою буде Україна за Юшенка? Усе це ми з вами будемо мати змогу невдовзі побачити. Але зараз головним є те, що Віктор Ющенко переміг, а разом з ним цю перемогу отримав справді Український Народ, який в історії своїй ніби хвилями напливу та відпливу формував доленосні підвалини державності. Віктор Ющенко, а разом із ним усі ті, хто його підтримував, перебороли страх, відстояли гідність й свою честь, і довели справедливість своїх законних вимог на право жити у вільній, цивілізованій країні. Дух революції, який витав останнім часом в Україні й отримав помаранчеве забарвлення, є духом нації, що не зникне у віках. Так було в історії, так, вочевидь, буде у майбутньому!

**МАТЕРІАЛИ ПРО ЗАХИСТ М.М.ВЕГЕШЕМ
ДОКТОРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ**

МИКОЛА ВЕГЕШ – ДОКТОР ІСТОРИЧНИХ НАУК

Микола Миколайович Вегеш є одним із провідних сучасних істориків України, який займається дослідженням новітньої історії України і Закарпаття зокрема. Особливий акцент учений робить на аналізі міжвоєнного періоду в крайовій історії ХХ ст. Високий науковий рівень досліджень підтверджується визнанням найвідомішими сучасними істориками України. Про це свідчать матеріали захисту його докторської дисертації, який відбувся спочатку на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д50.17.01 в Інституті історії України НАН України 25 вересня 1998 року, а згодом на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д26.001.20 в Київському національному університеті ім. Т.Г.Шевченка (26 квітня 1999 року), яка зробила додатковий висновок щодо дисертаційного дослідження.

Темою дисертації поданої на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія була «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни». Цей період в історії краю став для М.М.Вегеша найголовнішим в його науково-дослідній роботі, а її успішне завершення захистом докторської дисертації – стало своєрідним підсумком багаторічної наукової діяльності. Дисертаційне дослідження М.М.Вегеш виконав на кафедрі політології Ужгородського університету. Дисертація опрацьовувалася також у відділі міжнародних зв'язків України і поєднала у своєму змісті проблеми вітчизняної та всесвітньої історії.

Офіційними опонентами історика М.М.Вегеша виступили доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки України С.В.Кульчицький, доктор історичних наук, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії Ужгородського державного університету І.Ф.Король, доктор історичних наук, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України В.П.Трощинський. Науковим консультантом дисертанта став доктор історичних наук, завідуючий відділом всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАН України С.В.Віднянський. Провідною установою по захисту дисертації виступив Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. Кафедра історії нового і новітнього часу цього вищого навчального закладу виробила зовнішній відгук на дисертацію. Крім того, надійшло ще п'ять відгуків на автореферат дисертації, а до наукової дискусії було залучено загалом двох академіків НАН України (В.А.Смолій, П.Т.Тронько), двох членів-кореспондентів НАН України (Д.М.Мельникова, П.С.Сохань), 36 докторів історичних наук і одного кандидата історичних наук.

Згідно зі стенограмою засідання спеціалізованої Вченої Ради Д50.17.01 в Інституті історії України НАН України від 25 вересня 1998 р. дисертант М.М.Вегеш розпочав виступ із викладу основних положень своєї наукової роботи. Зокрема, він подав глибокий аналіз головних засад демократичного суспільства Чехословацької республіки, складовою частиною якої в 1919–1939 роках було Закарпаття під назвами Підкарпатська Русь (до 1938 р.), а згодом – Карпатська Україна. Без ідеалізації різних напрямків розвитку краю у досліджуваний період М.М.Вегеш довів поступову еволюційність національної самосвідомості місцевого населення, при цьому вказуючи на гостру політичну кризу не стільки у внутрішньополітичних колах, але і в житті центральноєвропейських держав взагалі. На цьому фоні дисертант і виділив основні складові суспільно-політичного процесу в краї, еволюцію державотворчих компонентів (від автономії до самостійного існування) і вплив на їх зміст міжнародних факторів. Щодо цього М.М.Вегеш науково обґрунтував і довів безпідставність закидів сучасних

теоретиків неорусинства про сумнівність української ідентичності краян з Україною. Дисертант довів також автохтонність ідеї самостійності Карпатської України саме через закономірність політичних процесів. Підтвердити цю тезу він зумів за допомогою використаних джерельних матеріалів, цілої низки вітчизняних і зарубіжних архівів. На основі цих даних М.М.Вегеш вперше в історіографії зробив спробу глибокого комплексного вивчення та обґрунтування досліджуваної проблеми, а саме міжнародного становища Закарпаття, його суспільно-політичного й національно-культурного розвитку наприкінці 30-х років ХХ ст. (від вересня-жовтня 1938 р.) кульмінація боротьби за автономію та її встановлення до кінця березня 1939 р. (проголошення незалежності Карпатської України та початку її окупації угорськими військами). Таким чином дисертант переконливо довів, що утворення Карпато-Української держави стало результатом свідомої багаторічної активності українських політичних сил краю у всіх сферах.

Для досягнення мети дисертації М.М.Вегеш поставив перед собою ряд конкретних завдань, які, як показали виконана робота і захист, були успішно розв'язані. Особливу увагу дисертант звернув на офіційні документи партії УНО, стенограми засідань міністерств автономії, міжурядові договори та переписки, що в цілому змальовує палітру суспільно-політичного бачення реальності й безповоротності державотворчих процесів і вказує на високий рівень розвитку політичної думки тогочасними лідерами краю та визвольних змагань українців взагалі. Дисертантові М.М.Вегешу вдалося визначити місце й роль Закарпаття у контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни і цим самим заповнити велику прогалину в історії не тільки західного регіону, а й України в цілому.

Про серйозний підхід історика до досліджуваної проблеми говорить і кількість опублікованих наукових матеріалів загальним обсягом близько 150 друкованих аркушів, що згодом допомогло йому узагальнити свій доробок в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук.

Про особливу зацікавленість досліджуваною проблемою свідчать численні запитання членів спеціалізованої Вченої Ради до дисертанта. Велику увагу представляла постать лідера Карпатської України Августина Волошина, його політична й педагогічна діяльність тощо. Членів згаданої комісії цікавили також погляди М.М.Вегеша на дискусійні питання в історії Карпатської України, зокрема на події 13–14 березня 1939 року, до взаємостосунків крайового уряду з ОУН, а також до теорій окремої русинської державності. На всі запитання дисертантом були дані лаконічні й вичерпні відповіді, що вказує на розуміння ним усіх проблемних аспектів досліджуваної теми.

Незважаючи на це, члени спеціалізованої Вченої Ради прискіпливо поставилися до аналізу офіційних відгуків на дисертацію М.М.Вегеша «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни». Усі п'ять відгуків позитивно оцінили виконану роботу. Вказуючи, зокрема, на велику кількість опрацьованого матеріалу з досліджуваної теми (близько півтисячі публікацій), опоненти особливо підкреслили вміння дисертанта толерантно оцінювати конкретний внесок попередніх дослідників у вивчення історії краю. Також високо оцінено наукове значення опрацьованих оригінальних джерел.

Також опоненти відзначили високий рівень апробації дисертаційного дослідження, що допомогло по-новому реально оцінити події в Закарпатті напередодні Другої світової війни, проаналізувати роль і місце краю в міжнародних відносинах, охарактеризувати етапи суспільно-політичного й культурно-релігійного розвитку.

Особливою заслугою М.М.Вегеша названо об'єктивне вивчення і висвітлення в національній історії постаті А.Волошина.

Погоджуючись із дисертантом, що утворення Карпато-Української держави необхідно розглядати як другий після визвольних змагань 1918–20-х років державотворчий етап українців Закарпаття, деякі опоненти критично поставилися до певною мірою ідеалізації ролі краю в міжнародних відносинах кінця 30-х років, що врешті-решт ніяк не відобразилося на об'єктивному підході до опрацювання теми. У жодного з членів ради не виникало сумнівів щодо актуальності даного наукового дослідження. Окремі з опонентів звернули увагу і на сучасну політичну актуальність дисертації, пов'язану з неадекватністю теорій неорусинства, які заперечують закономірність політичних процесів напередодні Другої світової війни.

Детально аналізуючи дисертацію, офіційні опоненти зробили також слушні зауваження, на які М.М.Вегеш дав вичерпні відповіді. В основному зауваження стосувалися методології, термінології, а також дискусійних питань досліджуваної теми.

Згідно зі стенограмою захисту докторської дисертації після оприлюднення відгуків офіційних опонентів та відповіді дисертанта на їх зауваження члени спеціалізованої комісії почали обговорення. У науковій дискусії взяли участь члени-кореспонденти НАН України І.М.Мельникова і П.С.Сохань, доктори історичних наук О.М.Майборода й В.О.Горбик, які високо оцінили дисертаційну роботу М.М.Вегеша і висловили думку, що дисертант гідний бути доктором історичних наук. Це підтвердили і результати голосування. Із 17 присутніх членів спеціалізованої Вченої Ради 16 висловилося за присудження (один бюлетень визнано недійсним) М.М.Вегешу наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія. Це рішення було підписано головою спеціалізованої Вченої Ради академіком НАН України В.А.Смолієм і вченим секретарем, доктором історичних наук Н.А.Шип.

Згодом, за рекомендацією інспекційно-протокольного відділу ВАК України, відділ суспільних та гуманітарних наук Вищої атестаційної комісії України надіслав на засідання спеціалізованої Вченої Ради Д26.001.20 в Київському університеті ім. Т.Г.Шевченка атестаційну справу та докторську дисертацію М.М.Вегеша для написання додаткового висновку (колективної рецензії). Участь у цьому засіданні взяли 22 чоловік, з яких 21 – доктори історичних наук, а один – кандидат історичних наук. Причиною надсилання на колективну рецензію стала постанова ВАК України від 26 березня 1998 р. про відповідний термін між захистом кандидатської і докторської дисертацій (не менше п'яти років). Оскільки М.М.Вегеш підійшов до захисту саме в той час, коли ця постанова щойно з'явилася, то згідно з положенням він був змушений кілька місяців зачекати, оскільки виконав її достроково.

Після наукової дискусії та відповідей М.М.Вегеша на запитання, які поставили члени спеціалізованої Вченої Ради, відбулося голосування. Усі 22 члени висловилися за присудження дисертанту наукового ступеня доктора історичних наук, що й підтвердив додатковий висновок (колективна рецензія), підписаний головою спеціалізованої Вченої Ради, доктором історичних наук, професором А.Г.Слюсаренком і вченим секретарем, кандидатом історичних наук О.І.Божком.

Таким чином, успішний захист докторської дисертації став для Миколи Миколайовича Вегеша свосереднім підсумком науково-дослідної діяльності упродовж останнього десятиріччя ХХ ст. і це ще далеко не «крапка», а лише завершення чергового етапу у процесі сходження до наукових вершин.

СТЕНОГРАМА
ЗАСІДАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ Д 50.17.01
В ІНСТИТУТІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ ВІД 25 ВЕРЕСНЯ 1998 р.

Присутні: 17 членів спеціалізованої вченої ради з 21 затверджених, співробітники різних відділів Інституту історії України НАН України.

Члени спеціалізованої вченої ради

Смолій В.А.	–	академік НАН України	07.00.01
Пінчук Ю.А.	–	доктор історичних наук	07.00.06
Майборода О.М.	–	доктор історичних наук	07.00.02
Мельникова І.М.	–	член-кореспондент НАН України	07.00.02
Сохань П.С.	–	член-кореспондент НАН України	07.00.06
Горбик В.О.	–	доктор історичних наук	07.00.02
Котляр М.Ф.	–	доктор історичних наук	07.00.06
Сарбей В.Г.	–	доктор історичних наук	07.00.06
Реєнт О.П.	–	доктор історичних наук	07.00.01
Кульчицький С.В.	–	доктор історичних наук	07.00.01
Шип Н.А.	–	доктор історичних наук	07.00.01
Коваль М.В.	–	доктор історичних наук	07.00.02
Даниленко В.М.	–	доктор історичних наук	07.00.01
Слосаренко А.Г.	–	доктор історичних наук	07.00.01
Тронько П.Т.	–	академік НАН України	07.00.06
Путро О.І.	–	доктор історичних наук	07.00.06
Верстюк В.Ф.	–	доктор історичних наук	07.00.01

Голова спецради – академік Смолій В.А.

Вчений секретар спецради – доктор історичних наук Шип Н.А.

Голова: На засіданні спеціалізованої вченої ради присутні 17 із 21 затверджених членів ради, у т.ч. 4 доктори історичних наук з профілю дисертації, що захищається. Необхідний кворум є. Які будуть пропозиції у членів ради?

– Розпочати роботу ради.

Голова: На порядку денному нашого засідання є захист дисертації кандидата історичних наук, доцента кафедри політології Ужгородського державного університету Миколи Миколайовича Вегеша «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни», поданої на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія. Робота виконана на кафедрі політології Ужгородського державного університету. Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки України С.В.Кульчицький, доктор історичних наук, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії Ужгородського державного університету І.Ф.Король, доктор історичних наук, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України В.П.Трощинський. Провідна установа – Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича, кафедра історії нового і новітнього часу. Науковий консультант дисертанта – доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділом всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАН України С.В.Віднянський. Слово для оголошення об'єктивних даних надається

ученому секретареві, доктору історичних наук Н.А.Шип. Заперечень немає? Прошу, Надіє Андріївно.

Вчений секретар: В особовій справі дисертанта М.М.Вегеша є всі необхідні документи, в тому числі:

Заява на ім'я директора Інституту історії України НАН України академіка В.А.Смоля з резолюціями, які дозволяють захист дисертації у спеціалізованій раді Д50.17.01.

Особовий листок обліку кадрів (зачитує).

Засвідчена копія диплому про закінчення в 1984 р. історико-педагогічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В.Стефаніка.

Засвідчена копія диплому кандидата наук, виданого ВАК України 25 березня 1994 р.

Витяг з протоколу №7 від 4 липня 1997 р. спільного засідання кафедр політології, нової і новітньої історії та історіографії Ужгородського державного університету про рекомендацію дисертації до захисту.

Витяг з протоколу №6 від 9 вересня 1997 р. засідання відділу історії міжнародних зв'язків України Інституту історії України НАН України про рекомендацію дисертації до захисту.

Висновок експертної комісії Спеціалізованої вченої ради в Інституті історії України НАН України від 23 жовтня 1997 р. про дисертацію М.М.Вегеша.

Витяг з протоколу №36 від 31 жовтня засідання спеціалізованої ради Д50.17.01 при Інституті історії України НАН України, де були затверджені офіційні опоненти та провідна установа для зовнішнього відгуку, а також реєстр розсилки автореферату.

Список осіб та організацій, яким розіслано автореферат.

В особовій справі також є: зовнішній відгук на дисертацію, надісланий кафедрою нового і новітнього часу Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича (м.Чернівці); відгуки офіційних опонентів – доктора історичних наук, професора С.В.Кульчицького (Київ), доктора історичних наук, професора І.Ф.Короля (Ужгород), доктора історичних наук, головного наукового співробітника В.П.Трощинського (Київ), п'ять відгуків на автореферат дисертації. Усі вони складені згідно з вимогами.

Голова: Чи будуть які-небудь запитання до вченого секретаря та дисертанта з приводу оформлення документів? Немає. Тоді слово надається М.М.Вегешу, для викладу основних положень дисертації.

М.М.Вегеш: Вельмишановний пане голову.

Вельмишановні члени спеціалізованої вченої ради.

Вельмишановні присутні.

Двадцятирічне перебування в складі демократичної Чехословацької республіки створило оптимальні умови для різнобічного національно-культурного розвитку Закарпаття, хоча не варто його ідеалізувати. Завдяки активній діяльності українських партій, товариств, окремих громадсько-культурних діячів поступово зростала національна свідомість краян, які, фактично, пройшли своєрідну еволюцію від угорських русинів до закарпатських українців, самоусвідомлення своєї ідентичності, до ідеї політичної єдності з усім українським народом. Утворення Карпато-української держави – результат багаторічної діяльності українських політичних сил у всіх сферах суспільно-політичного життя. Однак, не можемо не вказати, що короткочасне існування автономного, а згодом самостійного Закарпаття співпало з гострою політичною кризою в Центральній Європі, яка мала місце напередодні Другої світової війни. Закономірно, що міжнародний фактор робив свій відбиток на суспільно-політичні процеси, які відбувалися в Європі взагалі, Чехословаччині та Закарпатті – складовій її частині, зокрема. Незважаючи на складність тогочасної міжнародної

обстановки. Закарпаття вибороло автономні права й будувало свою державність у союзі з чехами і словаками.

Немаловажне значення має і той факт, що сучасні теоретики неорусинства ставлять під сумнів належність краю до України. Вони всіляко заперечують закономірність політичних процесів, що мали тут місце в 1918–1919 рр. і, особливо, наприкінці 30-х років, роблять спробу довести, що ідея самостійності Карпатської України була привнесена на Закарпаття ззовні, зокрема з Галичини. Використані нами джерельні матеріали ряду вітчизняних і зарубіжних архівів аргументовано доводять всю безпідставність і псевдонауковість таких сепаратистських тлумачень. Вони, навпаки, переконують, що Карпатська Україна була творінням місцевих чинників, хоча на неї мали вплив ряд міжнародних і внутрішніх факторів.

Предметом даного дисертаційного дослідження є міжнародне становище Закарпаття, його політичний і національно-культурний розвиток напередодні Другої світової війни. На основі численних архівних і опублікованих джерел вперше в історіографії зроблено спробу комплексного дослідження всієї сукупності вищеназваних проблем. Хронологічні межі роботи охоплюють період від вересня-жовтня 1938 р., коли політичні сили Закарпаття активізували свою діяльність в боротьбі за автономні права і незабаром їх здобули, до кінця березня 1939 р. – проголошення незалежності Карпатської України та початкового періоду окупації краю військами гортистської Угорщини. На перший погляд може здатися, що надзвичайно незначні хронологічні межі дисертаційного дослідження. Однак, саме наприкінці 30-х років у Закарпатті відбувалися події, що зробили величезний резонанс далеко за його межами. У 1938–1939 рр. український народ Закарпаття в черговий раз переконався, що тільки незалежна Україна може бути гарантом безпеки краю. Виходячи з цього, незалежним буде твердження, що існування Карпатської України як автономної, а згодом і незалежної держави, прискорило процес возз'єднання всіх українських земель в єдиному державному механізмі.

Метою цієї дисертаційної роботи є дослідити міжнародне становище Закарпаття напередодні Другої світової війни та вплив міжнародного фактору на суспільно-політичний і національно-культурний розвиток краю. Для її досягнення автор намагався розв'язати ряд конкретних завдань:

Проаналізувати внесок вітчизняних і зарубіжних істориків у дослідження різноманітних проблем історії Закарпаття наприкінці 30-х років, наголосити на питаннях, які вченими недостатньо вивчені або перекручувались та фальсифікувались.

Зробити критичний аналіз мемуарної літератури.

Окреслити міжнародне становище Закарпаття – складової частини Чехословаччини, акцентуючи увагу на його взаємовідносинах з Німеччиною, Угорщиною, Польщею, Румунією, Югославією та іншими державами, висвітлити «закарпатську проблему» підчас роботи конференцій у Мюнхені і Комарно та Віденському арбітражі (1938 р.).

Уточнити мотивацію орієнтації автономних урядів краю на Німеччину, з'ясувавши еволюцію зовнішньополітичного курсу Третього Рейху щодо Закарпаття.

Показати роль організацій української діаспори в підтримці національно-визвольних змагань закарпатських українців у 1938–1939 рр.

Показати значення і роль культурно-просвітницької праці автономних урядів, перш за все кабінету А.Волошина, в національно-культурному відродженні закарпатських українців, висвітлити розвиток освіти, науки, літератури, театру та ряду інших культурних чинників, з'ясувати роль українських емігрантів у національно-культурному відродженні краю.

Простежити релігійні відносини у Карпатській Україні зокрема і Закарпатті взагалі.

Дослідити вплив зовнішньополітичного фактору на внутрішньополітичне становище Закарпаття.

Визначити мету і напрями політики автономних урядів Закарпаття в національному питанні.

Охарактеризувати демократичні процеси в краї, аргументувати причини відходу уряду А.Волошина від демократії та встановлення авторитарного режиму.

Дати оцінку збройних сил Карпатської України – ОНОКС, з'ясувати питання їх кількісного складу, озброєння, показати роль ОУН в утворенні січових загонів.

Показати еволюцію державно-правового статусу краю, висвітлити державно-правову діяльність уряду А.Волошина.

Простежити діяльність уряду Карпатської України на еміграції, акцентуючи увагу на дипломатичних стосунках з Німеччиною та Проводом українських націоналістів.

Всебічно розширити фактографічну і джерельну базу дослідження історії Закарпаття і запропонувати ряд нових підходів і напрямів їх подальшого всебічного вивчення.

Виходячи з наукового узагальнення досліджуваного матеріалу, зробити висновки і сформулювати пропозиції та рекомендації по дальшому вивченню історії українських визвольних змагань у ХХ ст.

Об'єктом цього дисертаційного дослідження є документи політичних нарад УНО, стенограми засідань міністерств Підкарпатської Русі – Карпатської України, договори автономних урядів краю з Німеччиною, Румунією, Угорщиною, переписка уряду А.Волошина з представництвом Карпатської України в Празі, договір, підписаний емігрантським урядом А.Волошина з керівництвом українських націоналістів, архівні документи тощо.

Використавши здобутки історичної науки з досліджуваної проблеми, ми вважали одним із важливіших своїх завдань пошук, виявлення і введення у науковий обіг нових архівних джерел. Зокрема, нами опрацьовані документи, які зберігаються в Державному архіві Закарпатської області в м.Ужгороді та Берегові, Центральному державному Історичному архіві у Львові, Центральному архіві Міністерства державної безпеки Росії в Москві, особистих архівах закарпатського священика Ф.Горвата і члена ревізійної комісії УНО М.Бандусяка, архіві Міністерства закордонних справ Чеської республіки і військово-історичному архіві Чеської республіки в Празі, Державному архіві Угорщини та військово-історичному архіві Угорщини в Будапешті, архівах м.Клуж і Бая Маре в Румунії.

До джерельної бази дисертації увійшли публікації документів і матеріалів, видані вітчизняними та зарубіжними вченими. Окремого розгляду заслуговує щоденник відомого українського письменника і активного учасника подій 1938–1939 рр. В.Гренджі-Донського «Щастя і горе Карпатської України», виданий в США. Архівні та опубліковані документи доповнюються матеріалами закарпатської та галицької періодики – цінним джерелом у висвітленні суспільно-політичного та культурного становища Закарпаття досліджуваного періоду.

Наукова новизна і теоретичне значення дисертації визначаються тим, що нами вперше у вітчизняній історичній науці на основі всебічного вивчення і критичного аналізу наукової літератури, мемуарів та використання значної кількості оригінальних джерел, відшуканих у архівах України, Росії, Угорщини, Чехії та Румунії, зроблено спробу узагальнюючого дослідження місця і ролі Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що вирішення в комплексі важливої наукової проблеми дає можливість заповнити суттєву прогалину в історії України. дозволяє по-новому підійти до розв'язання низки проблем вітчизняної історії. Наведені матеріали можуть бути використані в навчальному процесі, зокрема, при вивченні курсу історії України, Чехословаччини, міжнародних відносин, у відповідних спецкурсах з українознавства та історичного краєзнавства. Основні результати даного дисертаційного дослідження викладалися автором більш ніж на двадцяти міжнародних, республіканських, міжрегіональних конференціях.

Всього з проблем історії України і Чехословаччини міжвоєнного періоду автором опубліковано понад 150 робіт загальним обсягом близько 150 друк. арк. Основні положення дисертації викладені у 35 публікаціях автора загальним обсягом понад 70 друк. арк., на які є позитивні рецензії, посилання в зарубіжних та вітчизняних наукових виданнях. Серед праць, покладених в основу дисертації, 2 індивідуальні та 5 колективних монографій, понад 10 брошур, цикл тематичних статей.

У першому розділі дисертації – «Закарпаття 1938–1939 рр. в історіографії та мемуарах» – викладаються найважливіші здобутки вітчизняних і зарубіжних істориків з досліджуваної проблеми, а також робиться аналіз мемуарної літератури.

У другому розділі – «Закарпаття у міжнародних відносинах (1938–1939 рр.)» – зроблено аналіз міжнародного становища Чехословаччини і Закарпаття напередодні Другої світової війни.

У третьому розділі – «Суспільно-політичний і національно-культурний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни» – простежується боротьба політичних сил краю за здобуття автономних прав, аналізується політична діяльність автономних урядів. Доводиться, що на внутрішньополітичні процеси, які відбувалися в Закарпатті, негативно і руйнівно впливав міжнародний фактор.

У «Висновках» узагальнено результати дослідження, з яких найголовнішими є:

Короткочасне існування автономного Закарпаття, а згодом незалежної Карпатської України співпало з різким загостренням міжнародної обстановки в Центральній Європі, коли світ знаходився напередодні Другої світової війни. Скориставшись втратою Великобританією і Францією керівних позицій в Європі, роль арбітра перебрала Німеччина. Остання поставила перед собою мету розчленувати і ліквідувати Чехословаччину, складовою частиною якої було Закарпаття. Ліквідації ЧСР також сприяла угодська політика Великобританії та Франції, уряди яких, фактично, заохочували агресора. Чехословаччина ліквідовувалась кількома етапами, серед яких необхідно виділити рішення Мюнхенської конференції 29–30 вересня 1938 р. і Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р. Міжнародне становище Закарпаття значно ускладнювали постійні напади угорських і польських терористів, які дестабілізували внутрішньополітичне становище краю. Використані архівні та опубліковані документи дають можливість стверджувати, що, не маючи альтернативи, уряд А.Волошина орієнтувався на Німеччину – єдину країну, яка обіцяла йому свій протекторат.

Закарпаття знаходилося в центрі уваги багатьох європейських країн, прогресивні сили яких співчували національно-визвольній боротьбі закарпатських українців. Проголошення незалежної Карпатської України було радо сприйнято українцями Європи, США, Канади і Азії, які створювали різноманітні «Національні фонди», «Допомогові комітети», організували фінансову допомогу, сприяли розбудові збройних сил краю. Все це свідчило про те, що в українському народі не вмерла надія на відродження української держави. В Карпатській Україні вони бачили зародок майбутньої соборної України. Виходячи з цього, Карпатську Україну 1938–1939 рр. необхідно розцінювати як черговий етап у боротьбі за українську державність.

Автономні уряди Закарпаття приділяли значну увагу розвитку освіти і культури краю. Велику просвітницьку роботу серед населення продовжувало проводити товариство «Просвіта». Розвивалися наука, література, мистецтво, однак у порівнянні з попередніми двадцятьма роками, культурний розвиток пішов на спад. Причина полягала в тому, що уряд А.Волошина постійно опинявся перед економічними і міжнародними проблемами, які вимагали негайного вирішення.

Уряд А.Волошина намагався створити оптимальні умови для нормального функціонування і співжиття різних релігійних конфесій у краї. Переважна більшість населення Карпатської України була греко-католицького віросповідання. Апостольський адміністратор Карпатської України єпископ Д.Няраді відзначався чіткою українською орієнтацією. Уряд А.Волошина все робив для того, щоб не виникали конфлікти між вірниками греко-католицької та православної конфесій. Православна церква, що відносилася до Сербської Православної Митрополії, лояльно ставилася до уряду Карпатської України. Єпископ О.Стойка, залишившись на окупованій території Закарпаття, вірно служив окупантам, заохочуючи їх до повного захоплення краю.

Внутрішньополітичний розвиток Закарпаття з вересня 1938 р. до середини 1939 р. був неоднозначним, суперечливим і складним. Найбільшим успіхом політичних сил краю було здобуття автономних прав у складі Чехословаччини. Заміна кабінету А.Бродія урядом А.Волошина свідчила про радикальну зміну політичної орієнтації. Прем'єр-міністр Карпатської України взяв чіткий курс на українізацію всього суспільного життя краю. Важливою віхою в житті закарпатців були вибори і засідання Сойму Карпатської України, які, однак, виявилися формальними, бо окупація краю Угорщиною не дала можливість втілити їх в життя.

На внутрішньополітичне становище Закарпаття негативно впливала антиукраїнська і античеська діяльність угорської іреденти, яка не припинялася протягом всього міжвоєнного періоду, а в 1938–1939 роках набула своєї кульмінації. Закарпаття наводнили угорські агенти, які збирали підписи за приєднання краю до Угорщини, розповсюджували листівки антиукраїнського змісту тощо. Діяльність угорської іреденти прискорила встановлення в Карпатській Україні авторитарного режиму.

Напередодні Другої світової війни Карпатська Україна пройшла певну еволюцію в державно-правовому розвитку. До 22 листопада 1938 р. на території краю діяла Конституція ЧСР 1920 р., згідно з якою населення країни мало певні автономні права. За Конституційним законом від 22 листопада 1938 р. Закарпаття вважалося складовою частиною федеративної ЧСР. 14 березня 1939 р. А.Волошин проголосив незалежність держави, яка була ратифікована наступного дня Соймом Карпатської України. І хоча цей акт проголошення незалежності був більше символічним, ніж реальною політикою, він відіграв велику роль у формуванні самосвідомості всієї української нації.

Наприкінці 30-х років Карпатська Україна виявилася єдиною, де проживала невелика гілка українського народу, яка проголосила свою незалежність і заявила про бажання жити державним життям. Такої можливості не мали ні українці, які перебували у складі СРСР, ні українці Польщі та Румунії. Однак, вони дивилися на Карпатську Україну як на територію, де робиться відчайдушна спроба відновити українську державність. Виходячи з цього, необхідно розцінювати утворення Карпато-української держави як другий, після визвольних змагань 1917–20-х років, етап у боротьбі за створення українського державного утворення на окремо взятій українській території.

Голова: Дякую. Доповідь закінчено. Які будуть запитання до дисертанта?

В.Г.Сарбей, доктор історичних наук. Ви багато писали про так звану «Справу Волошина». Охарактеризуйте цього політичного і культурного діяча Закарпаття.

М.М.Вегеш: Августин Волошин народився 18 березня 1874 р. Після закінчення ужгородської гімназії, в 1893 р, він завершив навчання на теологічному факультеті. У 1899–1900 рр. А.Волошин одержав диплом професора математики і фізики (Вища Педагогічна Школа в Будапешті). Саме це дало йому можливість і право викладати дані предмети в ужгородській вчительській семінарії. Спочатку Волошин працював викладачем, а з 1912 до 1938 рр. директором цього престижного в Закарпатті навчального закладу.

Період 1900–1938 рр. був найбільш плідним в житті Августина Волошина. В цей період він зарекомендував себе як видатний педагог, активний просвітянин, видавець книг, газет і журналів. З іменем А.Волошина пов'язане утворення і діяльність товариства «Просвіта», Учительського товариства, ряду кооперативних організацій. В 20–30-х роках Волошин активно співпрацював з цілим рядом газет і журналів («Підкарпатська Русь», «Благовісник», «Наука», «Свобода», «Нова свобода» тощо). Він активно займався політичною діяльністю і очолював Народно-християнську партію, неодноразово обирався депутатом чехословацького парламенту. 26 жовтня 1938 р. чехословацька служба безпеки заарештувала А.Бродія і А.Волошин був призначений новим прем'єр-міністром Підкарпатської Русі в 1938–1939 рр. – триумф Волошина-політика. В ці роки він пройшов шлях від прем'єр-міністра до президента незалежної Карпатської України.

Після окупації Закарпаття військами гортистської Угорщини А.Волошин і деякі члени його уряду емігрували за кордон. Президент сподівався на те, що Угорщина зробила інтервенцію без відома Гітлера, який обіцяв свою підтримку, і намагався зв'язатися з ним. Однак, через деякий час А.Волошин зрозумів: Гітлер про це знав. І коли він давав інтерв'ю кореспонденту Рейтера, то прямо відповів: «Німці ганебно нас обманули». На цьому політична кар'єра А.Волошина закінчилася. До останніх днів свого життя він повністю віддав себе педагогічній роботі. З 1939 до 1945 рр. А.Волошин викладав в Українському вільному університеті. В травні 1945 р. його було заарештовано співробітниками Смершу і перевезено до Москви (Лефортовська, а згодом Бутирська тюрми). 19 липня 1945 р. він помер. Так закінчилося життя видатного педагога, просвітителя, видавця, мецената і політичного діяча краю ХХ століття Августина Волошина.

М.В.Коваль, доктор історичних наук. В працях істориків української діаспори можна зустріти твердження, що Друга світова війна розпочалася в 1938 р. Якої точки зору притримуєтесь Ви?

М.М.Вегеш: Я глибоко переконаний, що Друга світова війна бере свій початок 1 вересня 1939 р., коли фашистська Німеччина віроломно напала на Польщу. В жодній своїй роботі я не відходив від цього. Що стосується воїнів Карпатської Січі, то вони, дійсно, першими в Європі дали бій фашизму, однак бойові сутички кінця 30-х років у Закарпатті мали локальний характер.

І.М.Мельникова, член-кореспондент НАН України. Що Ви відносите до дискусійних питань Карпатської України?

М.М.Вегеш: На сьогоднішній день сучасні дослідники відносять до дискусійних такі питання, як події 13–14 березня 1939 р., коли відбувалися кровопролитні сутички між чехословацькими військами і загонами карпатських січовиків, спроба державного перевороту в Карпатській Україні, яка ставила мету скинути поміркований уряд Августина Волошина. Відповідь на ці питання неоднозначна. Архівні документи переконливо свідчать, що в подіях 13–14 березня були в однаковій мірі замішані як січовики, так і чеські військові. Карпатська Січ не змогла протистояти відбірним

частинам чехословацької армії, про що свідчать втрати українців. В боях полягло близько 150 січовиків, у той час як чехи втратили біля десятка. До дискусійних питань також відноситься відповідь на питання, чому український уряд, очолюваний А.Волошином, відійшов від демократії, яка існувала в міжвоєнній Чехословаччині. Ми переконані, що на це вплинули ряд факторів, зокрема міжнародний. Цьому сприяли постійні напади угорських і польських терористів, активна і цілеспрямована діяльність антиукраїнської «п'ятої колони» тощо.

П.С.Сохань, член-кореспондент НАН України. Як Ви ставитесь до теорій окремої русинської державності, що мають сьогодні місце в працях окремих закарпатських істориків? Чи не варто говорити про Закарпаття наприкінці 30-х років у загальноукраїнському контексті?

М.М.Веґеш: Я притримуюсь точки зору мого офіційного опонента доктора історичних наук В.П.Трошинського, який у відгуку на дисертацію відзначив, що теорія окремої русинської нації є штучною проблемою. Про це нами говорилося в цілому ряді наукових праць. Закарпатські українці неоднозначно підтвердили своє ставлення до України під час Всеукраїнського референдуму. «Общество подкарпатских русинов», яке виникло на Закарпатті, чомусь частіше збирається на свої засідання за кордоном, зокрема в Словаччині. Хіба це не є доказом, що воно не користується підтримкою переважної більшості закарпатських українців. На жаль, частина закарпатських істориків є членами цього товариства. Це стосується також окремих професорів. Деякі з них навіть захистили кандидатські і докторські дисертації, в яких доводили, що возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною було найвизначнішою подією нашого століття. Сьогодні вони твердять, що ця подія була великою несправедливістю.

Що стосується другого запитання. Становище Закарпаття напередодні Другої світової війни нами розцінюється в двох площинах: як суб'єкт політичних процесів, що відбувалися наприкінці 30-х років у Центральній Європі, і як один з етапів боротьби українського народу за відновлення власної державності, враховуючи при цьому той факт, що мова йде про окрему частину українських земель.

О.М.Майборода, доктор історичних наук. Як ставилася до уряду Карпатської України ОУН?

М.М.Веґеш: З перших днів надання Карпатській Україні автономії на її території з'явилися члени ОУН. Вони відіграли неабияку роль у формуванні Карпатської-Січі, хоча так і не змогли створити боєздатні збройні сили. Доказом цього є слабкий опір Карпатської Січі угорській армії. Завдяки членам ОУН були встановлені контакти Закарпаття із світовими українськими організаціями, які допомагали уряду Карпатської України у фінансовому відношенні. Використані джерельні матеріали дають можливість зробити висновок, що члени ОУН відіграли неоднозначну роль у розвитку політичних подій 1938–1939 років у Закарпатті. Окремі його члени взяли участь у спробі державного перевороту 13–14 березня 1939 р., а штаб Карпатської Січі, що складався в основному з членів ОУН, у вирішальний момент оборони Карпатської України, за винятком полковника М.Колодзінського, залишив територію краю і емігрував за кордон. Цей факт відіграв неабияку роль у наступних політичних стосунках між проводом ОУН і урядом А.Волошина в еміграції. Рядові оунівці, разом із закарпатцями, взяли активну участь в безнадійному захисті Карпатської України. Чимало їх загинуло в боях або потрапили до угорських тюрем і концтаборів.

Р.А.Пінчук: Чому Друга світова війна Вами пишеться з малої букви?

М.М.Веґеш: В сучасній історичній літературі можна зустріти написання цієї важливої і трагічної події в житті людства як з малої, так і з великої літери. Я погоджуюсь, що необхідно вживати цей термін з великої літери.

Голова: У кого є ще питання? Питань більше немає. Тоді слово надається вченому секретареві для оголошення висновку відділу всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАН України, в якому дисертація була завершена і рекомендована до захисту.

Вчений секретар: Оголошує висновок відділу. Висновок позитивний (витяг з протоколу засідання відділу додається).

Голова: Надаю слово вченому секретареві для оголошення відгуку провідної установи.

Вчений секретар: На зовнішній відгук робота була надіслана в Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. Відгук надійшов позитивний (зачитує). Слово для відповіді на зауваження провідної установи надається М.М.Вегешу.

М.М.Вегеш: Найперше хочемо щиро подякувати колективові кафедри історії нового і новітнього часу Чернівецького державного університету, якою керує професор Ю.І.Макар, за детальний аналіз нашої дисертації, а особливо за висловлені цінні зауваження та побажання.

Так, вельмишановні рецензенти зауважують, що нам більш чітко потрібно було б сказати про заполітизовані оцінки у працях радянської доби, адже багато положень не витримали випробування часом. Ми не зовсім погоджуємося із зауваженням про недостатню критику праць радянських істориків. У першому розділі дисертації «Закарпаття 1938–1939 рр. в історіографії та мемуарах» нами проаналізовані майже всі праці з досліджуваної проблеми. Багато з них, безумовно, були суто пропагандистськими. Однак, піддаючи справедливій критиці радянську історіографію Закарпаття, необхідно відзначити, що в 50–80-х роках з'явилися також праці, які внесли вагомий внесок у дослідження міжнародного становища ЧСР і Закарпаття в 1938–1939 рр. Їх автори – І.Поп, Б.Співак, А.Пушкаш, Ю.Сливка, М.Швагуляк, І.Гранчак та інші детально висвітлили розвиток політичних подій від Мюнхенської конференції до окупації Закарпаття військами гортистської Угорщини в березні 1939 р. Досить об'єктивно досліджено угорсько-польські, угорсько-чехословацькі, угорсько-німецькі відносини наприкінці 30-х років. Незважаючи на притаманні для радянського часу стереотипи, праці названих авторів, написані на основі великого джерельного матеріалу, містять у собі висновки, які не втратили своєї актуальності і наукового значення по сьогодні.

Шановні рецензенти критикують, що в дисертації не прослідковується єдине визначення термінів і назв (Чехословаччина і Чехо-Словаччина). Ми дійсно вживасмо обидві назви. Тут нема нічого дивного і помилкового. Вся справа в тому, що 22 листопада 1938 р. були прийняті поправки до Конституції ЧСР 1920 р. З цього часу змінився державний статус Чехословаччини, яка стала федеративною. Відповідно до цього змінилася також назва країни – Чехо-Словаччина.

З приводу зауваження, що більшої уваги заслуговує положення про те, що Закарпаття не одержало автономні права в складі Чехословаччини, яка цим самим порушила статті Сен-Жерменського мирного договору. Нами порушується дана проблема в першому параграфі третього розділу «Суспільно-політичний і культурно-національний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни». Про це ми неодноразово писали, зокрема у статті «Про альтернативу включення Закарпаття до складу Чехословаччини», опублікованій у збірнику «Українські Карпати» (Ужгород, 1993). Однак, це надзвичайно складна проблема, яка вже десятки років знаходиться в центрі досліджень багатьох вчених. Вона є предметом окремого дослідження. Зокрема, завершує роботу над кандидатською дисертацією ужгородський історик П.Петрище. Що стосується причини відтягування Прагою надання Закарпаттю автономних прав, то

президент ЧСР Е.Бенеш неодноразово відкрито заявляв, що «закарпатці ще не дозріли до державного життя».

Шановні рецензенти зауважують, що автор претендує на висвітлення теми в комплексі, однак ігнорує соціально-економічні проблеми Закарпаття наприкінці 30-х років. Нами ніколи не ігнорувалися соціально-економічні проблеми історії Закарпаття напередодні Другої світової війни. Мало того, дана проблема була однією з основних у нашій кандидатській дисертації, захищеній у 1994 р. Вона висвітлена в окремому розділі нашої монографії «Карпатська Україна (1938–1939 рр.): соціально-економічний і політичний розвиток» (Ужгород, 1993). Крім цього, в другому томі монографії «Карпатська Україна 1938–1939 рр. у загальноєвропейському історичному контексті» (Ужгород, 1997) нами написано окремий розділ (3 друк. арк.). У першому варіанті дисертації був розділ «Соціально-економічне становище Закарпаття напередодні Другої світової війни», однак його довелось зняти. Одна з причин такого рішення полягала в тому, що, незважаючи на розширення матеріалу, відбувалося дублювання з кандидатського дисертацією, що суперечило сучасним вимогам ВАК. У другому томі «Нарисів історії Закарпаття» (Ужгород, 1995) нами написаний окремий параграф «Політика автономних урядів Підкарпатської Русі (Карпатської України) в галузі економіки та культури».

Ще раз висловлюємо вдячність провідній установі за глибокий аналіз праці, а висловлені на нашу адресу зауваження і побажання ми обов'язково врахуємо у подальшій науково-дослідній роботі.

Голова: Надаю слово вченому секретареві для оголошення відгуків на автореферат дисертації.

Вчений секретар: На автореферат дисертації надійшли такі відгуки: доктора історичних наук, професора М.М.Болдижара (Ужгородський державний університет), доктора історичних наук, доктора філософії, професора М.В.Кутутяка (Прикарпатський університет ім. В.Стефаніка), доктора історичних наук, професора В.В.Грабовецького (Прикарпатський університет ім. В.Стефаніка), доктора історичних наук, професора В.П.Колесника (Волинський державний університет ім. Лесі Українки), доктора філологічних наук, професора, дійсного члена НАН України М.Мушинки (Пряшівський університет, Словацька Республіка). У відгуках є такі зауваження (зачитує зауваження).

Голова: Надаю слово здобувачеві для відповіді на зауваження, висловлені у відгуках.

М.М.Вегеш: Ми щиро вдячні всім рецензентам за позитивну оцінку нашої дисертації, за визнання корисності її результатів, за висловлені в рецензіях зауваження та побажання.

Вельмишановний М.М.Болдижар відзначає, що як серйозний спеціаліст з проблем Карпатської України, дисертант, на жаль, не дав чіткого визначення поняття «Карпатська Україна», коли правильним є його вживання як поняття історичного та юридичного. У нашій, та й зарубіжній історіографії тут повний хаос. Так сталося, що до складу різних державних утворень Закарпаття входило під різними назвами, а нерідко не мало назви взагалі. Не випадково, що відомий чеський письменник Іван Ольбрахт називав край «Земля без імені». Цього року побачила світ книга відомого українського фольклориста Івана Сенька під протилежною назвою «Земля з іменем».

Згідно з «Законом №10», прийнятим у грудні 1918 р. урядом Угорщини, Закарпаття мало одержати нову назву «Руська Крайна», однак до цього справа не дійшла. Після входження краю до складу Чехословаччини його офіційна назва «Підкарпатська Русь». Такий стан справ тривав до грудня 1938 р., коли прем'єр-міністр автономного уряду Августин Волошин видав розпорядження одночасно вживати дві

назви краю – Підкарпатська Русь і Карпатська Україна. Тільки 15 березня 1939 р. Союз Карпатської України прийняв «Закон. Частина перша», в якому чітко зафіксовано: «Назва країни – Карпатська Україна». Однак, А.Волошин не надавав великого значення формальній стороні питання. Відомо, що при його арешті співробітники «Смершу» вилучили в колишнього президента печатку з надписом «Уряд Підкарпатської Русі». Отже, правильна назва краю до грудня 1938 р. буде «Підкарпатська Русь», а з грудня 1938 р. відбувалося паралельне вживання обох назв країни.

Я цілком погоджуюсь з твердженням М.М.Болдижара, що з приводу назви Закарпаття в українській і зарубіжній історіографії панує хаос. Ужгородські дослідники Г.М.Божук і В.О.Зілгалов вживають термін «Карпатська Україна» навіть тоді, коли мова йде про Закарпаття періоду феодалізму. Щось подібне зустрічаємо в працях окремих львівських істориків. Карпатською Україною Закарпаття постійно називав відомий галицький письменник Василь Пачовський. Зарубіжні історики, вихідці з Закарпаття, вживають також виключно термін «Карпатська Україна». Це, зокрема, стосується таких відомих дослідників історії Закарпаття, як Петро Стерчо, Августин Штефан, Вікентій Шандор, Юліан Химинець. Безперечно, це не вірно з юридичної точки зору. Однак, цим самим вони хочуть ще раз наголосити, що Закарпаття – споконвічна українська земля.

М.М.Болдижар відзначає, що дисертант значно перевищує роль Августина Волошина та його уряду в постановці та вирішенні таких питань: об'єднання всіх українських земель, об'єднання їх навколо П'ємонт – Карпатської України, створення Соборної України. Нікому ніде А.Волошин ці питання не ставив, розглядає їх дещо по-іншому, ніж подано в дисертації.

Досліджуючи історію Закарпаття міжвоєнного періоду, роль Августина Волошина в подіях кінця 30-х років, ми, безперечно, пройшли певну еволюцію. Для перших наших наукових і науково-популярних статей, зокрема тих, що були опубліковані в журналах «Дзвін» та «Наука і суспільство», була характерна певна ідеалізація А.Волошина та його соратників. Ми неодноразово висловлювалися про прагнення майбутнього президента возз'єднати Закарпаття з Україною. Однак, після 1990 р. для нас, вчених, відкрилися фонди архівів, які до того були закритими. Звісно, що для нас відкрилися сотні документів, які дозволили переглянути свої попередні погляди. Це, до речі, стосується також професора М.М.Болдижара. Але ми не цілком погоджуємось із твердженням відомого дослідника історії Карпатської України. Августин Волошин пройшов значну еволюцію в своїх політичних поглядах. В 1918 р. він був одним із небагатьох, хто притримувався проугорської орієнтації, сподіваючись, що нова демократична Угорщина надасть Закарпаттю автономні права. Переконавшись, що цього не відбудеться, А.Волошин – голова Ужгородської народної ради, підтримав бажання решти Закарпатських народних рад возз'єднати край з Україною. Він був одним із ініціаторів скликання Всекарпатських народних зборів, які 21 січня 1919 р. в Хусті прийняли ухвалу про возз'єднання. Тільки несприятлива міжнародна обстановка завадила впровадити це рішення в життя. Переконавшись, що УНР не вистояла, А.Волошин все зробив для того, щоб Українська Центральна Народна Рада переконала населення в необхідності входження краю до складу Чехословаччини, яка вважалася «меншим злом», порівняно з більшим – Угорщиною. Протягом всього міжвоєнного періоду А.Волошин притримувався прочехословацької орієнтації, вимагаючи для закарпатських українців автономних прав. До речі, його позиція багато в чому була подібною до позиції Закарпатського крайкому КПЧ.

Ознайомлення з архівними документами Угорщини, Чехословаччини, Румунії дає можливість стверджувати, що протягом всього свого перебування при владі кабінет А.Волошина намагався зберегти автономні права, покладаючи при цьому великі надії

на протекторат з боку Німеччини. Переконавшись, що Німеччина зрадила інтереси краю, А.Волошин звернувся з аналогічним проханням до румунського уряду. Отже, для карпатського прем'єр-міністра, а потім президента, головним завданням було збереження прав країни під будь-яким протекторатом. Це є свідченням того, що А.Волошин був політиком-реалістом і добре розумів, що існування Карпатської України як незалежної держави у тих умовах є справою нереальною.

Матеріали «Особової справи А.І.Волошина» теж переконують у тому, що прем'єр-міністр був переконаним автономістом. Разом з тим, протягом всього міжвоєнного періоду він багато зробив для того, щоб переконати закарпатців у належності краю до України. Доказом цього є численні видання книг, газет А.Волошина. Він бажав возз'єднання з Україною, однак розумів, що в тих умовах, які склалися напередодні Другої світової війни, це неможливо. По-друге, він ніколи не був прихильником того, що Карпатська Україна стане П'ємонтою для об'єднання навколо неї всіх українських земель. Інша справа, що про це заявив Й.Сталін на XVIII з'їзді ВКП(б). Такою була також ідея окремих керівників ПУН. Це була ідея прогресивна, але нереальна. До цього додамо, що спільно з М.М.Болдижаром ми працювали над одними і тими ж документами «Особової справи А.І.Волошина», отже між нами значних розходжень бути не може.

Професор М.В.Кугутяк справедливо відзначає, що необхідно було використати матеріали з німецьких архівів. Ми згодні з думкою відомого вченого. Хоча переважна більшість документів стосовно Закарпаття міститься в архівах Будапешта, однак саме Німеччина була головним арбітром в Центральній Європі. Виходячи з цього, доцільним було використання німецьких архівів. Ми особисто знайомі з відомими фахівцями з історії українсько-німецьких відносин напередодні Другої світової війни, які пропонували нам використати матеріали німецьких архівів. Однак, В.Косик і Д.Злепко всебічно використали ці документи в своїх працях, а тому не було потреби робити посилення на джерела, які вже введені до наукового обігу. Чимало документів про німецько-чехословацькі відносини напередодні Другої світової війни нам вдалося відшукати в архівах інших країн. Вони дозволили нам видати окрему брошуру «Німеччина і Карпатська Україна (1938–1939 рр.)».

Вищеназваний рецензент констатує, що у визначенні предмета дослідження вжито слово «вивчення», яке вказує на засіб досягнення мети – «аналізу ситуації міжнародного становища Закарпаття», а не на мету. Необхідно погодитись з деякою неточністю в формулюванні предмета дослідження. Що стосується головної мети дисертації, то на третій сторінці виділено: «Дисертація ставить своєю метою об'єктивно, в комплексі дослідити процес суспільно-політичного і національно-культурного розвитку Закарпаття напередодні Другої світової війни».

Шановний рецензент зауважує, що зайвим видається визначення окремо «об'єкта дослідження», однак, такою є вимога ВАК. Можливо, не варто було окремо виділяти цей пункт.

Що стосується монографії І.Борщака, яку упушено в авторефераті, то хочемо відзначити, що її ми неодноразово використовували. Лько Борщак відноситься до тих дослідників історії Закарпаття, які вживали термін «Карпатська Україна» стосовно будь-яких періодів історії краю. Ця робота І.Борщака написана по свіжих слідах Сен-Жерменського мирного договору і в ній відображені події 1918–1919 років. Нами вона використана при написанні монографії «Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 рр.» (Ужгород, 1996). Книга містить також додатки, які мають відношення до історії Закарпаття кінця 30-х років. Мова йде про окремі рішення Народних рад, маніфести уряду Карпатської України, однак всі ці документи зберігаються в фондах Державного архіву Закарпатської області. Отже,

дослідження І.Борщака безпосереднього відношення до теми нашого дослідження не має.

Професор В.П.Колесник справедливо зауважує, що не варто зводити політичну кризу в Європі наприкінці 30-х років до центральноєвропейської. Цілком погоджуємося з таким твердженням. Цим самим, ми зовсім не намагаємося надати Закарпаттю статус суб'єкта політичних процесів. У 1938–1939 рр. вся Європа перебувала в гострій політичній кризі, однак саме події, які відбувалися в Закарпатті, привертала увагу світової громадськості. В цей час автономні уряди краю одержали можливість проводити власну внутрішню і зовнішню політику, перетворившись із об'єкта в суб'єкт політичних процесів.

З іншими зауваженнями проф. В.П.Колесника необхідно погодитись. Це також стосується думок, висловлених проф. М.Мушинкою.

Голова: Надаю слово офіційному опоненту доктору історичних наук, професорові Станіславу Владиславовичу Кульчицькому.

Професор С.В.Кульчицький: Зачитує відгук (відгук додається).

Голова: Слово для відповіді офіційному опоненту надаю здобувачеві.

М.М.Вегеш: Передусім хочемо висловити щиро вдячність вельмишановному Станіславу Владиславовичу за згоду виступити офіційним опонентом, а також щиро подякувати йому за скрупульозний аналіз та високу оцінку нашої скромної праці. Вельмишановний Станіслав Владиславович висловлює нам ряд цінних зауважень, стосовно окремих хочемо уточнити нашу позицію.

В дисертації нами віддана перевага аналізу мемуарної літератури над джерелами з тієї причини, що обсяг роботи цього не дозволив. Окремі мемуари, зокрема Вікентія Шандора, відзначаються залученням значної кількості архівних документів, чим близькі до монографій. Це також стосується праць А.Штефана і Ю.Химинця. Ми вважали за необхідне проаналізувати їх в окремому параграфі історіографічного огляду. Однак, погоджуємося, що вони, все-таки, залишаються мемуарами. Архівні фонди не аналізуються систематично і послідовно з тієї причини, що розглядаються як складова частина вступу до дисертаційної роботи. Однак, безперечно, вони заслуговують окремої уваги. З іншими зауваженнями проф. С.В.Кульчицького необхідно погодитись.

Голова: Надаю слово офіційному опоненту доктору історичних наук, професорові І.Ф.Королю.

Професор І.Ф.Король: Зачитує відгук (відгук додається).

Голова: Слово для відповіді надаю М.М.Вегешу.

М.М.Вегеш: Ми глибоко вдячні професорові І.Ф.Королю за згоду виступити офіційним опонентом, за ґрунтовний аналіз нашого дослідження, а також за цінні зауваження, висловлені в рецензії.

Вельмишановний опонент зауважує, що автор дисертаційного дослідження виходить за рамки об'єктивності, коли стверджує, що з встановленням радянської влади історія Закарпаття замовчувалась і фальсифікувалась. Доказом того, що це далеко не так, є понад 600 робіт, які наводяться дисертантом у списку використаних джерел та літератури. Хотілося б відзначити, що понад 350 статей і монографій з досліджуваної нами тематики з'явилися після 1990 р., коли стали доступними для вчених фонди вітчизняних архівів. Саме в цей час побачили світ праці М.Болдижара, І.Гранчака, В.Лемака, О.Хланти та багатьох інших.

Вельмишановний Іван Федорович вважає нереальною справою сформулювати пропозиції та рекомендації по дальшому вивченню українського визвольного руху в ХХ ст. Ми з таким твердженням погоджуємося. Однак, вважаємо, що зібраний нами матеріал може бути використаний при написанні колективної монографії з історії

національно-визвольного руху в ХХ ст. На сторінках такої праці повинно знайтись місце для висвітлення різних аспектів історії Закарпаття напередодні Другої світової війни.

Професор І.Ф.Король відзначає, що нами перебільшена оцінка ролі Карпатської України в долі української нації. Загальновідомо, що уряд Карпатської України, очолюваний А.Волошином, першочергову увагу звертав на збереження автономних прав закарпатських українців у складі федеративної Чехословаччини. Про це, зокрема, свідчать матеріали «Особової справи А.Волошина». Разом з тим, архівні документи свідчать, що ідея соборності всіх українських земель червоною ниткою проходила в багатьох зверненнях і меморандумах уряду Карпатської України. Так, 10 лютого 1938 р. у «Проголошенні Всеукраїнської Народної Ради до всього українського народу» висловлювалася впевненість, що «українська нація переможе». У меморандумі делегації Карпатської України до уряду Німеччини зафіксовано, що «Карпатська Україна – складова частина території українського народу», яка тимчасово відірвана від решти українських земель.

Ми ще раз висловлюємо вдячність вельмишановному професорові І.Ф.Королью за високу оцінку нашої скромної праці та за висловлені цінні зауваження, що допоможуть нам у подальшій роботі.

Голова: Надаю слово офіційному опонентові доктору історичних наук, головному науковому співробітнику В.П.Трошинському.

Доктор історичних наук В.П.Трошинський: Зачитує відгук (відгук додається).

Голова: Слово для відповіді надається здобувачеві.

М.М.Вегеш: Найперше хочемо висловити щиру вдячність вельмишановному Володимирі Павловичу Трошинському за згоду виступити офіційним опонентом та за вельми детальний аналіз нашої дисертації. У рецензії вельмишановний Володимир Павлович висловлює нам ряд слухних зауважень, тому з приводу окремих із них ми б хотіли дати пояснення. Так, Володимир Павлович слушно зауважує, що нами не пояснено сам термін «іредента», хоча про антиукраїнську діяльність угорських іредентистів йдеться в окремому параграфі. Безсумнівно, це наше упущення. Воно в деякій мірі виправлено в авторефераті. В перекладі з італійського термін «іредента» означає невизволена земля. Йдеться про рух за приєднання територій з переважною більшістю угорського населення, які свого часу не ввійшли до складу Угорщини. Цей рух, спрямований проти Чехословаччини, особливо посилювався після Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р. Систематичною і цілеспрямованою була угорська радіопропаганда. Чехословацький і український уряди докладали всіх зусиль, щоб чинити опір ворожій пропаганді, однак не могли з нею не рахуватися. Діяльність угорської іреденти прискорила встановлення в краї авторитарного режиму. До цього додамо, що основні віхи зародження і розвитку угорської іреденти в Закарпатті нами висвітлені на сторінках окремої монографії.

Вельмишановний опонент зауважує, що нами не дано чіткої відповіді на питання, чому А.Волошин продовжував звертатися в 1939–1941 роках до Німеччини з меморандумами. Вся справа полягала в тому, що в цей період Німеччина продовжувала залишатися головним арбітром в Європі. Августин Волошин та члени його уряду, перебравшись до Праги, кілька разів зверталися з меморандумами до Гітлера та інших керівників Третього рейху. При цьому вони переслідували єдину мету: відновити автономність Карпатської України в складі якої-небудь держави. Такою вони уявляли Словаччину, яка на той час зберігала примарну незалежність. Загальновідомо, що Чехословаччина як держава вже не існувала. Під час вторгнення угорських військ на територію Закарпаття А.Волошин звернувся до румунського уряду з проханням про допомогу, однак Бухарест на це не пішов, теж боячись ускладнень з боку Німеччини.

Отже, А.Волошин та очолюваний ним уряд переслідував єдину мету: автономія в складі будь-якої держави за винятком Угорщини.

З рештою зауважень вельмишановного опонента ми згодні.

Ми ще раз висловлюємо вдячність вельмишановному Володимирі Павловичу за висловлені зауваження, які допомагатимуть нам у дослідженні історії Закарпаття напередодні Другої світової війни.

Голова: Приступаємо до обговорення. Хто бажає виступити? Слово надається члену-кореспонденту НАН України І.М. Мельниковій.

Член-кореспондент НАН України І.М. Мельникова: Микола Миколайович добре відомий в Україні як талановитий і плодовитий вчений. Його дисертація оригінальна, вагома, комплексне дослідження як з точки зору обсягу матеріалу, так і його інтерпретації. Вагомість дисертації в тому, що вона становить новий напрям дослідження проблеми, вона є вагомим внеском в історичну науку.

Я уважно знайомилася з монографіями, дисертацією та авторефератом дисертації М.М.Вегеша ще задовго до захисту. Це дає мені можливість стверджувати, що Микола Миколайович достойний того, щоб йому був присуджений науковий ступінь доктора історичних наук зі всесвітньої історії.

Член-кореспондент НАН України П.О.Сохань: Мене зацікавила дисертація Миколи Миколайовича Вегеша не тільки з наукової, але й з політичної точки зору. Автору вдалося, на мою думку, використавши архівні матеріали, опубліковані документи, мемуари, праці вітчизняних і зарубіжних дослідників об'єктивно окреслити і проаналізувати важливі аспекти проблеми, які ще й сьогодні різноманітні політичні сили намагаються трактувати по-різному. Сьогодні на Закарпатті робиться чимало спроб сепаратистського характеру в намаганні розколоти український народ на окремі групи. Дисертант чітко доводить, що Карпатська Україна, яка виникла і існувала надзвичайно незначний проміжок часу, була творінням саме українських політичних сил в краї, а переважна більшість корінного населення підтримала курс Августина Волошина на українізацію всіх сфер суспільного життя.

Переглядаючи монографію дисертанта «Карпатська Україна 1938–1939 рр. в загальноєвропейському контексті» я, на жаль, так і не з'ясував ставлення Миколи Миколайовича до праць Павла Роберта Магочія. Я би хотів почути відповідь на це питання. По-друге, варто, все-таки, розглядати Карпатську Україну не тільки в загальноєвропейському контексті, але й у всеукраїнському. Однак мої зауваження і побажання аж ніяк не перешкоджають мені стверджувати, що М.М.Вегеш заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності Всесвітня історія.

Доктор історичних наук, професор С.В.Кульчицький: Дисертація Миколи Миколайовича Вегеша виконана на стику історії України і всесвітньої історії. Вважаю, що в цьому нема нічого незрозумілого і дивного. Більша частина матеріалу автором опублікована, що дало можливість читачам ознайомитися з головними ідеями М.М.Вегеша. За період з 1990 року ним видано 55 робіт наукового характеру з досліджуваної проблеми, і важко навіть повірити, що це зроблено. Публікацій було так багато, що їх перелік не повністю поданий в авторефераті дисертації. Залишається сподіватися, що дослідник на цьому не зупиниться, а продовжуватиме працювати в тому ж руслі.

М.М.Вегеш гідний, достойний бути доктором наук.

Доктор історичних наук О.М.Майборода: Шановні панове! Охопити все в дисертаційній роботі неможливо. Цю проблему в майбутньому можна буде досліджувати ще детальніше. Моя думка, що Микола Миколайович виконав дуже важливу і цінну роботу. Він вперше комплексно підійшов до висвітлення саме

міжнародного становища Закарпаття напередодні Другої світової війни і довів негативний вплив міжнародного фактора на різні сфери суспільного, політичного і культурного життя краю.

Микола Миколайович за виконане дисертаційне дослідження заслуговує наукового ступеня доктора історичних наук.

Доктор історичних наук В.О.Горбик: Наш дисертант представив до захисту роботу, яка, безумовно, варта уваги. Власне, не тільки уваги, а й заслуговує всілякого схвалення. Досліджуючи незначний проміжок часу в історії закарпатських українців, він переконливо довів, що Карпатська Україна наприкінці 30-х років виявилася єдиною, яка проголосила незалежність. Необхідно погодитися з основними положеннями дисертанта, які випливають з опрацювання ним великої кількості архівних джерел, численних спогадів очевидців і активних учасників подій. Після цієї роботи багатьом доведеться по-новому подивитися на ті події, переосмислити попередні оцінки. М.М.Вегеш заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора історичних наук.

Голова: Є ще бажаючі виступити? Немає. Тоді слово здобувачеві.

М.М.Вегеш: По-перше хотілося б відповісти на запитання Павла Степановича Соханя. Як ми ставимось до праць Павла Роберта Магочія? П.Р.Магочій, незважаючи на його політичні погляди, справедливо вважається відомим дослідником історії Закарпаття, а після виходу в світ його англійської «Історії України», фахівцем з вітчизняної історії. Він автор цілого ряду фундаментальних робіт, зокрема ряду «Історичних атласів». У 1994 р. вийшла його фундаментальна узагальнююча праця «Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948)», на яку опубліковано близько 50 рецензій.

Разом з тим, ми не поділяємо точку зору П.Р.Магочія, що закарпатських діячів міжвоєнного періоду необхідно поділяти на три групи: а) українофіли, б) русофіли, в) русинофіли. Нам не зрозуміло, до якої групи віднести, наприклад, відомого закарпатського письменника і політичного діяча Василя Гренджу-Донського. Відомо, що в 20-х роках він вважав себе русином, до речі як і решта закарпатців, що відбулося в його поезії «Русин». В 30-х роках, особливо в період існування Карпатської України, він вважав себе «переконливим українським націоналістом». Це стосується не тільки Василя Степановича. Відповідну еволюцію пройшли Ю.Боршош-Кум'ятський, Зореслав та багато інших.

Я щиро вдячний усім, хто взяв участь у обговоренні нашої роботи. Я глибоко вдячний за всі зауваження і побажання. Більшість із них я прийму до уваги, хоч з деякими не зовсім погоджуюсь. Ще раз висловлюю подяку вельмишановним опонентам, вельмишановним членам спеціалізованої ради, моєму науковому консультанту, усім, хто написав відгуки на автореферат. Оскільки моє становлення як дослідника історії Закарпаття проходило в стінах Ужгородського університету, то, користуючись такою урочистою нагодою, хочу висловити глибоку вдячність своїм вчителям – викладачам кафедр політології та історії України.

Голова: Наукова дискусія закінчилася. Є пропозиція створити лічильну комісію для проведення голосування у такому складі: доктори історичних наук М.Ф.Котляр, О.М.Майборода, В.О.Горбик. Заперечення є? Немає. Хто за такий склад лічильної комісії, прошу голосувати. Хто за? Сімнадцять. Хто проти? Немає. Хто утримався? Немає. Комісію обрано одногосно. Прошу комісію приступити до роботи (оголошується перерва).

Після перерви.

Голова: Слово надається голові лічильної комісії доктору історичних наук Котляру М.Ф.

Доктор історичних наук М.Ф.Котляр:

Протокол лічильної комісії №1. Розподілили обов'язки. Голова – М.Ф.Котляр, члени – О.М.Майборода, В.О.Горбик. Є пропозиція прийняти до відома.

Протокол №2. Із 21 затверджених членів спеціалізованої вченої ради були присутні 17. 4 доктори наук за профілем дисертації. Роздано бюлетенів 17. Залишилося не розданими – 4. Виявлено в урні – 16. Результати голосування: за клопотання про присвоєння наукового ступеня доктора історичних наук Вегешу Миколі Миколайовичу подано голосів – 16, проти – немає, недійсних бюлетенів – 1.

Голова: Необхідно затвердити протокол лічильної комісії. Хто за? Шістнадцять. Хто проти? Немає. Утримався? Немає. Протокол лічильної комісії затверджується одноголосно.

Усім членам ради роздано проект висновку про дисертацію М.М.Вегеша. Які будуть пропозиції? Надійшла пропозиція прийняти за основу. Інших пропозицій немає? Хто за? Сімнадцять. Хто проти? Немає. Хто утримався? Немає. Висновок приймається одноголосно.

Висновок

**спеціалізованої Вченої Ради Д 50.17.01 для захисту дисертацій
в Інституті історії України НАН України по дисертації Вегеша Миколи
Миколайовича «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної
кризи напередодні Другої світової війни», представленій на здобуття наукового
ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія**

Обговоривши дисертацію М.М.Вегеша «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни», враховуючи відгуки провідної установи – Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича, а також офіційних опонентів – доктора історичних наук, професора С.В.Кульчицького, доктора історичних наук, професора І.Ф.Короля, доктора історичних наук, головного наукового співробітника В.П.Трощинського, спеціалізована рада вважає, що дана праця виконана на високому фаховому рівні, є комплексним дослідженням міжнародного становища Закарпаття напередодні Другої світової війни та впливу зовнішнього фактору на його суспільно-політичний і національно-культурний розвиток.

Наукова новизна дисертації зумовлена самою постановкою проблеми та її розв'язанням, адже вперше висвітлено історію Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи наприкінці 30-х років, зроблено аналіз місця, ролі й значення цієї проблеми у зовнішньополітичних концепціях і політиці Німеччини, Італії, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії та інших країн. В дисертації доводиться, що події 1938–1939 рр. у краї справили значний резонанс на українську проблему взагалі і сприяли зростанню української свідомості серед населення Закарпаття.

Серед найсуттєвіших результатів дослідження необхідно відзначити такі:

простежені етапи вивчення проблеми вітчизняними і зарубіжними вченими з кінця 30-х років до наших днів, запропоновано авторську періодизацію історіографії проблеми (С.23–93);

висвітлено основні етапи ліквідації Чехословаччини як держави (Мюнхенська конференція 29–30 вересня 1938 р., Віденський арбітраж 2 листопада 1938 р.), що призвело до ускладнення міжнародного становища Закарпаття, яке на той час вибороло

автономні права в складі ЧСР. На відміну від попередників, дисертантом дано власне трактування мотивації орієнтації уряду А.Волошина на Німеччину – єдину країну, яка обіцяла недоторканість кордонів краю (С.108–164);

М.М.Вегешу об'єктивно висвітлити громадсько-політичні взаємовідносини політичних сил Закарпаття з різноманітними політичними об'єднаннями та організаціями Східної Галичини, українцями Європи, Азії, США і Канади (С.165–216);

висловлено позицію щодо ряду дискусійних питань з історії Карпатської України (конфронтація між чехами і українцями, збройні сутички Карпатської Січі і регулярної чеської армії, суперечності в українському таборі, спроба державного перевороту тощо). У дослідженні доведено, що негативний вплив ряду внутрішніх і зовнішніх факторів привів до становлення в Карпатській Україні авторитарного режиму, який необхідно розцінювати як крок назад в порівнянні з чехословацькою демократією;

простежено діяльність автономних урядів Підкарпатської Русі – Карпатської України в розвитку освіти й культури краю. Чимало місця відведено висвітленню здобутків науки, літератури, мистецтва, охарактеризовано роль культурно-освітніх товариств, зокрема «Просвіти», в зростанні самосвідомості закарпатських українців. Аргументовано доведено, що уряд Волошина намагався також створити оптимальні умови для нормального функціонування і співжиття різних релігійних конфесій у краї, робив усе для того, щоб не виникали конфлікти між греко-католиками і православними (С.294–332);

здійснено аналіз державно-правового розвитку Закарпаття, яке напередодні Другої світової війни пройшло певну еволюцію. До 22 листопада 1938 р. на території краю діяла Конституція ЧСР 1920 р., згідно з якою населення мало певні автономні права. За Конституційним законом від 22 листопада 1938 р. Закарпаття вважалося складовою частиною федеративної ЧСР. 14 березня 1939 р. А.Волошин проголосив незалежність держави, яка була ратифікована наступного дня Соймом Карпатської України. Утворення Карпато-української держави дисертант розцінює як другий, після визвольних змагань українського народу 1917–1920-х рр., етап у боротьбі за створення українського державного утворення на окремо взятій території (С.284–293).

Дисертація М.М.Вегеша є дослідженням актуальної наукової проблеми і має цілком самостійний, оригінальний та завершений характер. Значимість теоретичних узагальнень дисертаційного дослідження полягав у тому, що вони можуть бути використані при написанні спеціальних та узагальнюючих праць з новітньої історії, історії України та історії міжнародних відносин, при підготовці спецкурсів для вузів. Вони вже впроваджуються в педагогічній практиці.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертація М.М.Вегеша є суттєвим внеском у розвиток історичної науки, відповідає п.12 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затвердженого Постановою Кабміну України від 28.06.97 р., і висловлюється за присудження М.М.Вегешу наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія.

Голова спеціалізованої
вченої ради
академік НАН України В.А.Смолій

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор історичних наук Н.А.Шип

СТЕНОГРАМА
ЗАСІДАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ Д 26.001.20
В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. Т.Г.ШЕВЧЕНКА
ВІД 26 КВІТНЯ 1999 р.

Присутні: 22 члени спеціалізованої вченої ради з 25 затверджених, зокрема 6 докторів наук за профілем дисертації.

Члени спеціалізованої вченої ради

Слюсаренко А.Г. (голова)	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.01
Крижанівський О.П. (заступник голови)	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.02
Божко О.І. (вчений секретар)	–	кандидат історичних наук 07.00.01
Борисенко В.К.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.05
Буравченков А.О.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.02
Гончар Б.М.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.02
Казьмирук Г.Д.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Калакура Я.С.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Катренко А.М.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.01
Колесник В.Ф.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Король В.Ю.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.01
Кульчицький С.В.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.01
Мельник Л.Г.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.01
Миронець Н.І.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.05
Мусієнко В.В.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Павленко В.В.	–	доктор історичних наук, п.н.с, 07.00.02
Панчук М.І.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Сергійчук В.І.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.05
Солдатенко В.Ф.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Ульяновський В.І.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.02
Щербак М.Г.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.06
Яровий В.І.	–	доктор історичних наук, професор, 07.00.02

Голова: Відділ суспільних і гуманітарних наук Вищої атестаційної комісії України за рекомендацією інспекційно-протокольного відділу ВАК України направив на засідання нашої спеціалізованої вченої ради для написання додаткового висновку (колективної рецензії) атестаційну справу та дисертацію здобувача наукового ступеня доктора історичних наук Вегеша Миколу Миколайовича, який 25 вересня 1998 року захистив у спеціалізованій вченій раді Д 50.17.01 Інституту історії України НАН України дисертацію на тему «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія. Слово для оголошення об'єктивних даних надається вченому секретареві, кандидату історичних наук О.І.Божку. Заперечень нема? Прошу, Олег Іванович.

Вчений секретар: Для ознайомлення з дисертацією М.М.Вегеша була створена комісія із членів спеціалізованої вченої ради у складі професорів

А.О.Буравченкова, Б.М.Гончара та В.І.Ярового, яка підготувала текст додаткового висновку (колективної рецензії). Висновок позитивний і в кожного члена ради є.

В особовій справі дисертанта є всі необхідні документи, з якими ви можете ознайомитись. Вважаю, що немає сенсу їх всі зачитувати. Дисертація виконана в Ужгородському державному університеті, а науковим консультантом був доктор історичних наук, завідуючий відділом міжнародних відносин і всесвітньої історії Інституту історії України НАН України Степан Васильович Віднянський. Захист відбувся 25 вересня 1998 року в Інституту історії України. Голосування було майже одноставне: 16 членів ради проголосували «за», «проти» – не було, недійсних бюлетенів – 1. Опонентами виступили доктор історичних наук Станіслав Владиславович Кульчицький – член нашої ради, а також доктори історичних наук В.П.Трошинський та І.Ф.Король. Провідна організація – Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича. І опоненти, і провідна організація дали позитивні відгуки на дисертацію. Причина направлення на колективну рецензію полягає в тому, що за постановою ВАК України від 26 березня 1998 р. термін між захистом кандидатської і докторської дисертації не повинен бути меншим, ніж п'ять років. Отже, якщо існує таке порушення, то захищена дисертація обов'язково направляється на колективну рецензію незалежно від того, яка вона – хороша чи погана. Дисертант вийшов на захист тоді, коли ця постанова ще не була прийнята. Йому необхідно було зачекати кілька місяців, щоб не потрапити під цю постанову. Трохи не пощастило.

Чи є сенс зачитувати біографічні дані? Мабуть, ні. Все життя М.М.Вегеш пропрацював в Ужгороді. Спочатку в школі, а потім в Ужгородському державному університеті, пройшовши шлях від асистента до доцента. В дисертації використані матеріали ряду іноземних архівів. За кордоном був, зокрема в Угорщині, Чехії, Словаччині, Румунії. Це те, що, можливо, найбільше може зацікавити членів ради. Комісія, створена в нашій раді, зробила позитивний висновок.

Голова: Які питання до Олега Івановича?

Миронець Н.І., доктор історичних наук, професор. Якою була тема кандидатської дисертації М.М.Вегеша?

Вчений секретар: Автореферат кандидатської дисертації М.М.Вегеша є. Дисертація була захищена на тему «Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціально-економічні і політичні аспекти». Отже, міжнародний аспект як такий, майже не піднімався.

Голова: Які ще є питання до Олега Івановича? Немає. Можливо до С.В.Віднянського, який був науковим консультантом. Теж немає. Тоді надаю слово М.М.Вегешу для того, щоб протягом семи-десяти хвилин викласти основні результати виконаного дисертаційного дослідження.

Вегеш М.М. Шановні члени ради!

Підготовлена мною до захисту докторська дисертація «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» складається з трьох розділів: «Закарпаття 1938–1939 рр. в історіографії та мемуарах», «Закарпаття у міжнародних відносинах (1938–1939 рр.)», «Суспільно-політичний і національно-культурний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни», які в себе включають дванадцять параграфів. Актуальність теми пояснюється принаймні двома моментами. По-перше, відсутністю на сьогоднішній день об'єктивного комплексного наукового дослідження проблеми, а по-друге, політичним значенням проблеми, яка фальсифікується сучасними теоретиками неорусинства.

Закарпаття напередодні Другої світової війни висвітлюється в двох площинах: як суб'єкт політичних процесів, що відбувалися наприкінці 30-х років у Центральній Європі, і як один з етапів боротьби українського народу за відновлення власної

державності, враховуючи при цьому той факт, що мова йде про окрему частину українських земель.

Дисертація написана на основі архівних джерел з фондів України, Росії, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії, переважна більшість яких введена до наукового обігу вперше. Серед праць, покладених в основу дисертації, 2 індивідуальні та 5 колективних монографій, понад 10 брошур, цикл тематичних статей, опублікованих в «Українському історичному журналі», журналах «Сучасність», «Наука і суспільство», «Український історик», «Визвольний шлях», «Дукля» та ін. До автореферату включено 35 публікацій.

Хотілося б зупинитися на окремих найсуттєвіших результатах дисертаційного дослідження:

проаналізовано основні етапи, які привели до розпаду Чехо-Словаччини як єдиного державного утворення, що не могло не вплинути на подальшу долю Закарпаття – складової її частини;

розкрито позиції ставлення різних європейських держав і США стосовно Закарпаття, простежено еволюцію політичних взаємин Чехо-Словаччини з Німеччиною, Італією, Угорщиною, Польщею, Румунією, Югославією, СРСР;

показано вплив міжнародного фактору та різноманітних і численних внутрішніх чинників на політичну ситуацію в краї. Розглянуто і дано оцінку всім найважливішим віхам в історії Закарпаття (Підкарпатської Русі – Карпатської України) напередодні Другої світової війни;

простежено взаємовідносини різних політичних сил Закарпаття з українськими емігрантськими політичними організаціями Європи, США і Канади, контакти між автономними урядами Карпатської України та ОУН;

висвітлено еволюцію державно-правового статусу Закарпаття.

Дисертація в повному обсязі опублікована. Вже після захисту я видав монографію «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» (1998). Якщо виникли питання, то я готовий на них відповісти.

Голова: Які є питання? Будь-ласка, Ярослав Степанович.

Калакура Я.С., доктор історичних наук, професор. Все-таки, чому Ви цю тему розглядаєте як тему із світової історії? З того, що Ви сказали, тут нема предмету всесвітньої історії. Все те, що Ви доповіли, це історія України.

Сергійчук В.І., доктор історичних наук, професор. У висновках наших експертів вказується про те, що серед найсуттєвіших результатів дослідження необхідно виділити такі: 1) Показано, як в умовах поетапного ліквідування державності Чехословацької республіки відбувається формування зовнішньополітичного курсу Карпатської України, зокрема подається авторське трактування орієнтації А.Волошина на Німеччину. В мене у зв'язку з цим таке запитання. Чи відомо Вам про договір, який був підписаний у липні 1939 р. в Італії між Мельником і Волошином? Там немає ніякого проницького курсу, про який Ви кажете. Друге питання, яке мене цікавить, ознайомившись побіжно в Вашою дисертацією, стосується церкви. У Вас є такий абзац: православна церква лояльно ставилася до Карпатської України, а єпископ Стойка, залишившись на окупованій території Закарпаття, вірно служив окупантам, заохочуючи їх до окупації краю. Роз'ясніть мені, де воно правильніше. І третє питання. Чомусь я не побачив у Вашій роботі мемуарів Євгена Стахова. Ви знайомі з ними? Адже Є.Стахів у них дуже детально описує весь цей період. Дякую.

Король В.Ю., доктор історичних наук, професор. Тема Вашої дисертації «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» і тут же Ви пишете: «проаналізовано діяльність автономного уряду Карпатської України в сфері освіти і культури». Як Ви вважаєте, можна було

посудувати характеристику загальноєвропейської кризи, ситуацію, яка склалася навколо Карпатської України в цілому і, зокрема, Закарпаття в сферах інтересів фашистської Німеччини, і як наслідок, одночасно, діяльність в галузі науки і культури в умовах кризи. Для цього був час, були можливості, чи це відбувалося спонтанно, без відповідної підготовки. Це перше питання. І друге питання. Як Ви в своїй праці використали книгу Інгеборн Фляйшхауер?

Сергійчук В.І. Мабуть назва «Карпатська Україна» з'являється після проголошення самостійності. До того вона була Підкарпатською Руссю. Яка Вапа думка з цього приводу. Дякую.

Мусієнко В.В., доктор історичних наук, професор. В цей період, який Ви розглядаєте, піднімалось питання політичного русинізму, чи це тільки виплило зараз?

Голова: Є ще питання до Миколи Миколайовича? Немає. Тоді послухаємо відповіді. Будь-ласка.

Веґеш М.М. Стосовно питання Ярослава Степановича. Я розглядаю Закарпаття не тільки наприкінці 30-х років, але й протягом всього міжвоєнного періоду, як складову частину Чехословаччини. У складі цього державного утворення край пройшов політичну еволюцію від автономії і федерації до незалежності. Всі більш-менш важливі політичні події, які мали місце в ті часи, перепліталися не настільки навколо Закарпаття, як Чехословацької Республіки, яка протягом всього міжвоєнного періоду виступала суб'єктом міжнародних відносин. Що стосується Карпатської України, то я говорю тільки про деякі елементи її зовнішньополітичної діяльності, зокрема про проявлену ініціативу автономних урядів під час підписання економічних і торговельних договорів з урядами Румунії та Німеччини. Отже, зовнішньополітична діяльність урядів Карпатської України відбувалася в ракурсі зовнішньополітичної політики Чехословаччини. На моє глибоке переконання, досліджувана тема може бути віднесена як до всесвітньої історії, так і до історії України, адже йдеться про один з етапів боротьби українського народу за свою незалежність у ХХ столітті. Таким етапом і було короткочасне існування спочатку автономного, а згодом незалежного Закарпаття.

Мої відповіді на ряд запитань професора В.І.Сергійчука. По-перше, з приводу орієнтації А.Волошина на Німеччину та відносно підписання договору між урядом Карпатської України в еміграції та Проводом Українських Націоналістів, Я. безперечно, ознайомлений з ходом переговорів у Венеції в липні 1939 р. Цю проблему я детально описав у брошурі «Смерть президента», опублікованій в 1995 р. виключно на матеріалах «Особової справи А.І.Волошина», яка знаходиться в Москві. Опрацювання матеріалів справи дало мені можливість зробити висновок, що А.Волошин договір не підписував. Переговори насправді велися. ОУН представляли на них А.Мельник, Я.Барановський і О.Сеник, а Карпатську Україну – А.Волошин, В.Комаринський і А.Штефан. До речі, в переговорах не брали участь члени ОУН бандерівського крила, які звинувачували мельниківців у падінні Карпатської України. Можливо, саме події в Карпатській Україні деякою мірою прискорили розкол, який відбувся в ОУН у 1940–1941 рр.

Що стосується орієнтації на Німеччину. Якщо переглянути закарпатську періодику міжвоєнного періоду, то можна пересвідчитися в тому, що А.Волошин менше критикував СРСР, ніж Німеччину. Він не вбачав великої різниці між сталінським режимом і гітлерівським фашизмом. Але наприкінці 30-х років уряд Карпатської України орієнтувався на Німеччину, як на єдину велику країну, що обіцяла краю гарантію його кордонів. Тим більше, що альтернативи не було. Лояльно до Закарпаття ставились тільки Румунія і Югославія, які були членами Малої Антанти. А.Волошин насправді повірив у щирість запевнень Берліну. Що стосується Німеччини,

то вона відкрила у Хусті своє консульство, підписала договір з ЧСР про виїзд закарпатців на сезонні роботи до Третього Рейху, що дало можливість зменшити кількість безробітних. МЗС Німеччини постійно засуджувало терористичні акції Угорщини і Польщі щодо Карпатської України. Переконавшись, що Гітлер вів подвійну гру, А.Волошин, даючи інтерв'ю «Рейтеру», однозначно заявив: «Німці ганебно обманули нас».

Стосовно питання професора В.І.Сергійчука про релігійну ситуацію в Закарпатті. Віденський арбітраж 2 листопада 1938 р. не тільки розділив територію краю, він також поділив конфесії. Я пишу, що православна церква, яка підпорядковувалася Сербському патріархату, лояльно відносилася до уряду А.Волошина. Так воно і було. Що стосується вірників греко-католицького віросповідання, то 280 парафій опинилися у складі Карпатської України, а 35, очолюваних єпископом О.Стойкою, в рамках Угорщини. Діяльність О.Стойки була неоднозначною. Спочатку він привітав А.Волошина з призначенням його прем'єр-міністром Підкарпатської Русі, а потім, напередодні угорського вторгнення, єпископ закликав закарпатських українців прихильно зустріти угорських гонведів. Заради правди треба сказати, що вже під час окупації О.Стойка багато зробив, щоб захистити від угорських репресій окремих українських патріотів.

Щодо використання мною мемуарів Євгена Стахів. Не викликає сумнівів, що Є.Стахів був одним з перших, хто поділився своїми спогадами про Карпатську Україну. Дисертацію я завершив на початку 1997 р., коли його мемуари ще не побачили світ, але я, все-таки, мав можливість використати окремі його статті, які на початку 90-х років публікувалися на сторінках «Закарпатської правди».

Стосовно питання про вплив загальнополітичної кризи на розвиток культурного життя краю. До цього я б ще додав соціально-економічне становище Закарпаття наприкінці 30-х років, яке я аналізував у своїй кандидатській дисертації. Я доводжу, що незважаючи на складність міжнародної обстановки, постійні напади угорських і польських терористів, суперечності між чехами і українцями, конфлікти власне в українському таборі, спроби державного перевороту тощо, все-таки наука і культура розвивалися. Звичайно, політична криза негативно впливала на проведення культурних перетворень. Наприклад, занепадав театр «Нова сцена», очолюваний Ю.Шерегієм, менш активно стала «Просвіта», виходила, фактично, єдина газета. Культурна сфера не мала можливості повноцінно розвиватися, тому що доводилось постійно вирішувати різноманітні політичні проблеми.

Що стосується монографії І.Фляйшхауер, то я її використав, зокрема той параграф, який безпосередньо стосується досліджуваної мною теми. Однак зміст цього параграфа носить переважно загальний, я б сказав підручниковий, характер.

Актуальною залишається проблема надання краю автономних прав. Для того, щоб краще розібратися в ній, необхідно зупинитися на основних етапах еволюції державно-правового статусу Закарпаття в рамках Чехословацької республіки. Згідно з Сен-Жерменським мирним договором, Підкарпатська Русь одержала чисто символічні автономні права, які стосувалися окремих аспектів культурного життя. Можливо, саме тому, перший губернатор краю Г.Жаткович, переконавшись у обмеженні закарпатської автономії, емігрував за кордон. Перший етап автономії наступив тільки в жовтні 1938 р., коли було сформовано перший автономний уряд. Становище суттєво змінилося тільки після 22 листопада 1938 р., коли ЧСР перетворилася в федеративну державу. З цього часу – автономні права були значно розширені. Третій етап пов'язаний з днем 14 березня 1939 р., коли А.Волошин проголосив незалежність, а наступного дня її ратифікував Сойм Карпатської України.

Про політичне русинство я одержав принаймні 15 питань під час захисту дисертації в Інституті історії України. Вважаю, що в сучасних умовах має місце процес деякого перебільшення «русинської проблеми». Сучасні теоретики неорусинства, на мою думку, навіть не варті того, щоб їм приділяти стільки уваги. Цим самим ми їм навіть робимо рекламу. Так званий «уряд Підкарпатської Русі» не користується підтримкою закарпатських українців і навіть переважну більшість своїх засідань проводить за кордоном. Разом з тим, представники політичного русинства постійно намагаються використати в своїй підривній роботі окремі періоди нашої історії. Це, зокрема, стосується і теми даного дисертаційного дослідження. Вони намагаються довести, що в 1938–1939 роках ідея незалежності була привнесена на Закарпаття з Галичини. Це стосується і характеристики історичних процесів, що мали місце в краї після розпаду Австро-Угорської монархії. Найбільший внесок у критику теорії неорусинства вніс сучасний дослідник О.В.Мишанич. Отже, не варто перебільшувати роль політичного русинства, але й недооцінювати його теж не можна.

Сергійчук В.І. Ви привселюдно заявили, що А.Волошин договір з А.Мельником не підписував. Отже, опублікування цього року в «Самостійна Україна» договору – фальсифікація?

Вегеш М.М. Я ще раз заявляю, що Августин Волошин договір не підписував. «Самостійна Україна» опублікувала текст договору, який вперше навів Петро Стерчо на сторінках своєї монографії «Карпато-Українська держава», виданій у 1965 р. Однак, я не виключаю і той момент, що майор Вайндорф, який допитував А.Волошина в Лефортовській в'язниці, міг змусити останнього підписати що завгодно. Наприклад, підпис Волошина є на кожній сторінці, навіть там, де йдеться про трактування уряду Карпатської України, як «буржуазно-націоналістичного». Відомо, що свій уряд А.Волошин так не називав. Він також ніколи не використовував назву «Закарпатська Україна», яка постійно фігурує в «Особовій справі А.Волошина». На сьогоднішній день оригіналу договору не виявлено.

Голова: Шановні члени ради! Ви задоволені відповідями? Якщо питань до Миколи Миколайовича більше нема, перейдемо до обговорення. Слово надається доктору історичних наук Станіславу Владиславовичу Кульчицькому.

Кульчицький С.В., доктор історичних наук, професор. Що стосується захисту дисертації пана Вегеша в інституті історії України, то обговорення її було дуже об'єктивним. Дисертація одержала високу оцінку і зрозуміло, що сьогодні обговорення має дещо формальний характер, адже мова йде про якість вікові, хронологічні рамки між кандидатською і докторською дисертаціями. Більше нічого ж не інкримінується панові Вегешу. Я хочу одне тільки сказати, що можна багато говорити про актуальність, методи, майстерність дисертанта і т.д. Я інше хочу сказати. Тобто, що до Вегеша вся ця проблема у нас (щось було на Заході опубліковано, але там не було архівів) була «білою плямою». Починаючи з 1992 року, коли у нас було підготовлено збірник, а в ньому опублікована стаття Вегеша, то з того часу він цю тематику розкрутив, вивчив усі архіви і зробив те, що він зробив.

Переходячи до додаткового висновку, я хотів би на дечому наголосити. З деякими позиціями я не зовсім згоден, вони, на мою думку, не є основними. Їх треба зняти, бо вони відводять вбік. Наприклад, діяльність автономних урядів в галузі освіти і культури, українсько-чеські суперечності тощо. Необхідно виділити те головне, що дослідив Вегеш. Мені здається, що серед найсуттєвіших результатів дослідження, які тут відзначені, не вказано головне, що Карпатська Україна – це форма державності українського народу в ХХ столітті. Якщо я маю власну думку, наприклад, про Акт 30 червня 1941 р., вважаючи його провокацією Бандери по відношенню до Гітлера, то з приводу Карпатської України сумнівів немає – вона справді була формою державності.

І нарешті, думаю це не завдання автора, якщо він дещо перебільшив роль Карпатської України в житті всієї української нації. Він зробив те, що зробив, а ми вже оцінюючи його праці, інші, можемо співставляти і говорити про роль цієї події в історії українського народу. Головне необхідно вказати, що дисертація Вегеша ліквідувала «білу пляму» нашої історії.

Колесник В.Ф., доктор історичних наук, професор. Я не спеціаліст по даній проблемі, але був на захисті, добре його пам'ятаю. Можу сказати, що захист тоді відбувався якісно, а дисертація викликала тоді ряд запитань, на які дисертант чітко відповідав, доводячи свою правоту. В мене немає ніяких сумнівів щодо доцільності присвоєння дисертанту наукового ступеня доктора історичних наук.

Павленко В.В., доктор історичних наук, провідний науковий співробітник. Я не була присутня на захисті і не знайомилася з дисертацією, але з сьогоdnішнього виступу Миколи Миколайовича можна зробити висновок, що пророблена ним робота заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора історичних наук. Він використав усі архіви, і не тільки вітчизняні, переважну більшість документів ввід до наукового обігу вперше. Ним зроблено новий підхід до висвітлення цієї проблеми. Як правильно відзначив Станіслав Владиславович, ця тема є «білою плямою», нерозробленим питанням і я вважаю, що його праця є однією з перших, до якої інші автори будуть ще не раз звертатися.

Голова: Наукова дискусія закінчилася. Є пропозиція створити лічильну комісію для проведення голосування у такому складі: доктори історичних наук, професори В.В.Мусієнко, М.Г.Щербак, А.М.Катренко. Заперечення є? Немає. Хто за такий склад лічильної комісії, прошу голосувати. Хто за? Двадцять два. Хто проти? Немає. Хто утримався? Немає. Комісію обрано одногolosно. Прошу комісію приступити до роботи (оголошується перерва).

Після перерви.

Голова: Слово надається голові лічильної комісії доктору історичних наук, професору В.В.Мусієнку.

Мусієнко В.В.:

Протокол лічильної комісії №1. Розподілили обов'язки. Голова – В.В.Мусієнко, члени – М.Г.Щербак, А.М.Катренко. Є пропозиція прийняти до відома.

Протокол №2. Із 25 затверджених членів спеціалізованої вченої ради були присутні 22. 6 докторів наук за профілем дисертації. Роздано бюлетенів 22. Залишилося не розданими – 3. Виявлено в урні – 22. Результати голосування: за порушення клопотання про присудження наукового ступеня доктора історичних наук Вегешу Миколі Миколайовичу подано голосів – 22, проти – немає, недійсних бюлетенів – немає.

Голова: Необхідно затвердити протокол лічильної комісії. Хто за? Двадцять два. Хто проти? Немає. Утримався? Немає. Протокол лічильної комісії затверджується одногolosно.

Усім членам ради роздано проект висновку про дисертацію М.М.Вегеша. Які будуть пропозиції? Надійшла пропозиція прийняти за основу. Інших пропозицій немає? Хто за? Двадцять два. Хто проти? Немає. Утримався? Немає. Висновок приймається одногolosно.

Додатковий висновок спеціалізованої Вченої Ради Д 26.001.20 в Київському університеті імені Тараса Шевченка щодо дисертації Вегеша Миколи Миколайовича «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни», поданої на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія

Вегеш Микола Миколайович, 1962 року народження, доцент кафедри політології Ужгородського державного університету. Кандидат історичних наук з 1994 р. Дисертація виконана в Ужгородському державному університеті.

Науковий консультант – Віднянський Степан Васильович, доктор історичних наук, зав. відділом всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України.

Офіційні опоненти:

Кульчицький Станіслав Владиславович, доктор історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України, професор, заступник директора Інституту історії України НАН України;

Король Іван Федорович, доктор історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії Ужгородського державного університету;

Трошинський Володимир Павлович, доктор історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України.

Провідна організація – Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича – подали позитивні відгуки.

Захист відбувся у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України 25 вересня 1998 р. Голосування – 16 – «за», «проти» – немає, недійсних бюлетенів – 1.

Причина направлення на колективну рецензію – період між захистом кандидатської та докторської дисертацій не перевищує п'яти років (постанова Президії ВАК України №5–02/3 від 26 березня 1998 р.).

Спеціалізована вчена рада відзначає актуальність і наукову новизну дисертації: вперше висвітлено історію Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи в кінці 1930-х років та політики Німеччини, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії, СРСР і інших країн; розкрито політико-дипломатичне значення проголошення в березні 1939 року незалежної держави – Карпатської України, по-новому підійшов автор до оцінки суспільно-політичного і культурно-національного розвитку Закарпаття в 1938–1939 рр. В основу дисертаційного дослідження покладено велику кількість документальних джерел та матеріалів мовою оригіналів, 11 архівів 6 країн, що вперше вводяться до наукового обігу.

Серед найсуттєвіших результатів дослідження необхідно відзначити такі:

доведено, що напередодні Другої світової війни Карпатська Україна була формою державного утворення українського народу (С.238–239);

показано, як в умовах поетапного ліквідування державності Чехословацької республіки відбувається формування зовнішньополітичного курсу Карпатської України, зокрема подається авторське трактування орієнтації уряду А.Волошина на Німеччину (С.108–126);

розкрито різні позиції європейських держав щодо Закарпаття, навколо якого перепліталися інтереси Німеччини, Угорщини, Польщі, Румунії, СРСР (С.129–230);

простежено взаємовідносини політичних угруповань Закарпаття з українською еміграцією та політичними організаціями США, Канади та європейських країн (С.180–210);

зроблено внесок у висвітлення однієї з «білих плям» історії українського народу.

Дисертація М.М.Вегеша має чітку і логічно побудовану структуру; матеріали та висновки кандидатської дисертації використані лише в оглядовій частині. Положення і висновки рецензованої дисертації є аргументованими і вмотивованими; вони відображають поставлені цілі та завдання дослідження. Результати дослідження достовірні. Вони можуть бути використані при підготовці нових узагальнюючих праць з всесвітньої історії, історії України та історії міжнародних відносин у Центрально-Східній Європі, а також у викладацькій роботі у вузах. Основні положення та висновки дисертації викладені в 35 публікаціях автора загальним обсягом понад 70 друк. арк., серед яких 2 індивідуальних та 5 колективних монографій.

У відзивах опонентів, провідної організації на дисертацію та автореферат висловлено близько тридцяти критичних зауважень й побажань, які стосуються різних аспектів дисертаційної роботи: методики, репрезентативності джерел та історіографії, двозначностей у понятійному апараті тощо.

Висловлені зауваження майже виключно мають частковий характер, не спростовують методики і результатів дослідження. Тому слід підтримати позитивний висновок спеціалізованої вченої ради Д 50.17.01 в Інституті історії України НАН України: дисертація Миколи Миколайовича Вегеша є суттєвим внеском у розвиток історичної науки, відповідає вимогам до докторських дисертацій, викладених у п.12 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, і висловлюється за присудження М.М.Вегешу наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія. Члени ради вважають, що М.М.Вегешом отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розкривають специфіку міжнародного становища Закарпаття напередодні Другої світової війни та вплив зовнішнього фактору на його суспільно-політичний і національно-культурний розвиток, що має суттєве значення для розвитку історичної науки в цілому.

Голова спеціалізованої
вченої ради,
доктор історичних наук,
професор Слюсаренко А.Г.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат історичних наук Божко О.І.

ВІДГУКИ НА ДОКТОРСЬКУ ДИСЕРТАЦІЮ М.М.ВЕГЕША

СТАНІСЛАВ КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Дисертація М.М.Вегеша має гриф Інституту історії України НАН України. Вона опрацьовувалася у відділі історії міжнародних зв'язків України і виконана на стику вітчизняної і всесвітньої історії.

Перша публікація М.М.Вегеша по темі цієї дисертації під назвою «Августин Волошин і Карпатська Україна» з'явилася у журналі «Дзвін» в 1991 р. і була резонансною. Тоді, на переламі 80-х і 90-х років немало вчених, особливо молодого покоління, бралися за вивчення «білих плям» вітчизняної історії, які привертати увагу громадськості і сприяли згуртуванню суспільства навколо проблеми завоювання і зміцнення незалежності України. Готуючи тоді посібник для вчителів з найбільш цінними публікаціями, які з'явилися у пресі, я звернув увагу на цю статтю у львівському журналі. Посібник «Сторінки історії України ХХ століття» вийшов у світ в 1992 р. у видавництві «Освіта». Він відіграв свою роль в часи, коли ще були відсутні нові програми і підручники з історії України. Постать отця Августина Волошина вперше була усвідомлена українським суспільством як одна з найбільш помітних в історії ХХ століття.

За сім років у М.М.Вегеша вийшло 55 публікацій по темі дисертації. Цю дивовижну кількість друкованих праць важко переоцінити. Вони різні – від науково-популярних до найбільш серйозних, і свідчать про наполегливе прагнення автора довести до широкого кола читачів результати своїх пошуків в архівах і бібліотеках.

Разом з кількістю публікацій поглиблювалися знання автора, окреслювалися контури великої праці, яку він тепер запропонував увазі вченої ради. Це – серйозна докторська праця, яка підсумовує все зроблене М.М.Вегешом у 90-ті роки.

Завдяки публікаціям М.М.Вегеша ми узнали, ким був отець Августин Волошин для населення Закарпатської України, яке місце він зайняв в національній історії. Величезний архівний матеріал, наведений у цій праці, цілком об'єктивно засвідчує масштаб особи А.Волошина.

Структура дисертації М.М.Вегеша не викликає серйозних заперечень, хоча треба зробити певні зауваження. По суті, автор розглядає два комплекси питань: Закарпаття у міжнародних відносинах і внутрішні процеси у краї після проголошення автономії. Перший розділ «Закарпаття 1938–1939 рр. в історіографії та мемуарах» є традиційно-обов'язковим і не визначає головних особливостей структури. Однак саме з ним слід розібратися більш детально.

Підхід М.М.Вегеша до аналізу літератури не викликає заперечень. Повнота і глибина аналізу цілком достатні. Тоді історіографія на вітчизняну і зарубіжну досить умовний, тому що в зарубіжній літературі переважають українські діячі і вчені. Заперечення викликає третій параграф, де аналізується мемуарна література. До аналізу самих мемуарів автор підійшов добросовісно і ґрунтовно. Але з аналізу джерел він обрав тільки мемуари, залишивши поза своєю увагою колосальний масив джерел архівного походження. Щоправда, поза рамками цього розділу, у вступі є аналіз джерел, який займає 6 сторінок тексту. Цього явно недостатньо, враховуючи масштаб використаних джерел. Незрозуміло, чому один вид джерел аналізується у відриві від інших.

У дисертації М.М.Вегеша використовується 11 архівів – чеські, угорські, німецькі, російські і українські. Вся дисертація будується аніяк не на спогадах, а саме на архівах, тому незрозуміло також, чому спогади аналізуються систематично і послідовно, а архівні фонди – схематично.

Методологічна основа дисертації не викликає заперечень, але у відповідному абзаці є елементи самореклами (С.6). З тексту випливає, що дисертант користується одночасно чотирма методами дослідження, хоча на першому плані у нього стоїть не названий тут емпіричний метод. Оголошується, що в дисертації використано якісні методи аналізу, але не названо, які саме і в чому вони полягають.

На жаль, автор повторює поширену помилку: злиття текстів автореферату і дисертації. Елементи автореферату не повинні використовуватися у дисертації, такий повтор просто недоцільний. До того ж він незручний. Чому треба характеризувати методологічну основу дисертації, коли сам її текст показує, як володіє дисертант методами історичного дослідження? Так само непотрібно у дисертації посилатися на власні праці, це робиться в авторефераті.

Автор використовує літературу та джерела на десяти мовах – англійській, німецькій, французькій, румунській, угорській, і п'яти слов'янських. Праці про Закарпаття повинні залучати джерела на багатьох мовах, але в даному кількості їх явно перевищує норму. Ця «ненормальність» є однією з переваг дисертації.

Свою орфографію М.М.Вегеш некритично запозичує у істориків діаспори: назви організацій пише з усіх заглавних літер. Інколи з великої літери пишуться в дисертації зовсім звичайні речі. Наприклад, автор згадує, що емігрант А.Волошин у 1941р. надіслав А.Гітлеру меморандум, на який, як це зрозуміло одразу, не одержав відповіді. Меморандум згадується неодноразово, і завжди – з великої літери. Це некритичне ставлення до історичного факту який не має жодного значення, негативно впливає на попередні оцінки діяльності А.Волошина, коли він був при владі.

Дослідження М.М.Вегеша охоплює всі основні прояви суспільно-політичного життя (у тому числі в міжнародному зрізі) і культурно-національного розвитку Закарпаття. Зважаючи на невеликі розміри території, що досліджується, і вузькі хронологічні рамки, автор повинен був для надання своїй праці необхідної ґрунтовності заглибитися у деталі. Праця справді вийшла надзвичайно ґрунтовною. Досліджуються всі важливі події. Автор здійснює широку взаємоперевірку джерел, виявляє шляхом співставлення різних джерел помилки в інтерпретації подій у своїх попередників. Дослідження М.М.Вегеша має яскраво виражений творчий характер. Це не перелік фактів в їх послідовності, якими є, на жаль, немало інших дисертацій.

Разом з тим праця М.М.Вегеша завдяки своїй джереломісткості є чудовим довідником з історії Закарпаття в цей критичний період. Вона підсумовує роботу, зроблену багатьма попередниками дисертанта за межами радянської України і дає повноцінну картину ще однієї форми української державності у ХХ ст., яка для громадян СРСР була суцільною «білою плямою».

В останнє десятиріччя історики добре висвітлили деякі форми української державності, передусім УНР в період Центральної Ради, ЗУНР, УСРР–УРСР. На жаль, ми маємо ще невелике уявлення про УНР періоду Директорії і державу гетьмана П.Скоропадського. Досі ми мали слабе уявлення про Карпатську Україну. Тепер завдяки праці М.М.Вегеша цього сказати не можна. Дисертант використав дослідження своїх попередників і власні архівні пошуки, щоб створити багатогранний нарис закарпатського суспільства в доленосний момент його історії.

Все це дозволяє стверджувати, що перед нами – фундаментальне дослідження, яке має закінчений характер і вносить істотний вклад в історичну науку. Незважаючи на відмічені вище окремі недоліки, праця М.М.Вегеша заслуговує присвоєння йому вченого ступеня доктора історичних наук.

Історія Закарпаття кінця 30-х років надзвичайно багата на важливі і неоднозначні події. Саме в ці роки зроблена спроба реалізації умов Сен-Жерменського договору (вересень 1919 р.) про надання краю широких автономних прав у рамках Чехословацької республіки. На порядок денний стало питання про статус і подальшу долю Закарпаття не лише в теоретичному, але й практичному плані. В період загострення політичної кризи в Європі давно обіцяна автономія краю була нарешті надана, а за кілька місяців до початку Другої світової війни і, зокрема, 14 березня 1939 р. відбулася історична подія – проголошення незалежної держави в центрі Європи – Карпатської України.

Ця історична подія знайшла величезний резонанс не тільки в країнах Європи, але й далеко за її межами. Вона викликала посилений інтерес до історії Закарпаття як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Історичні події на Закарпатті, пов'язані з діяльністю автономних урядів, проголошенням незалежної Карпатської України вивчалися і узагальнювалися багатьма дослідниками. Зазначимо, що тільки вельмишановним здобутником опубліковано по даній проблемі 140 наукових робіт, загальним обсягом 150 друкованих аркушів.

Однак, як відмічається в докторській дисертації, доступ до нових архівних джерел, який став можливий за останнє десятиріччя, дає можливість не лише значно збагатити попередні відомості й знання про тріумф і трагедію Карпатської України – одного із феноменів ХХ століття, але й по-новому їх реально оцінити.

Саме під цим кутом зору мною і буде зроблено спробу оцінити представлену до захисту докторську дисертацію Миколи Миколайовича Вегеша. Перш за все вважаю за необхідне відзначити наукову актуальність і практичну значимість теми дослідження, хоча вона в достатній мірі обґрунтована автором, але на окремих суттєвих моментах вважаю за необхідне зупинитися. По-перше, в наступному 1999 році широко відзначатиметься 60-річчя з дня проголошення Карпатської України. Підготовка до цієї дати настійливо вимагає дати нарешті науково-обґрунтовану, об'єктивну оцінку історичним подіям на Закарпатті саме в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. Актуальність цієї проблеми пояснюється тим, що більшість спеціалістів історії Закарпаття розглядуваного періоду досліджували однобоко, тільки в межах соціально-економічного і політичного розвитку Чехословаччини, ігноруючи при цьому позицію інших європейських держав щодо перспектив розвитку краю. По-друге, актуальність даного дослідження диктується необхідністю внесення ясності щодо внутрішньої і зовнішньої політики автономних урядів на Закарпатті, їх взаємовідносин з сусідніми країнами і, нарешті, потребами виваженої, наукової оцінки суспільно-політичного і культурно-національного розвитку Закарпаття напередодні Другої світової війни, бо доводиться констатувати, що як вітчизняна, так і зарубіжна історіографія історії Закарпаття дуже й дуже грішить не тільки фактичними неточностями, що недопустимо з точки зору об'єктивності висвітлення історичних процесів, але й не витримує критики щодо методологічного підходу до оцінки історичних явищ і процесів, які відбувалися на Закарпатті наприкінці 30-х років. Такий підхід до історії рідного краю давав і, на жаль, дає підстави лжеісторикам маніпулювати антинауковим твердженнями типу:

що закарпатцям краще жилося за часів його входження до Чехословаччини, аніж в незалежній Україні;

що закарпатці – це самостійний народ, який немає нічого спільного з українцями. Ця «теорія» перебуває на озброєнні лідерів неорусинства, які висувають лозунги про утворення самостійної держави – Карпатської Русі із своїм постійним автономним

урядом тощо. На жаль, доводиться констатувати, що цю сепаратистську ідею охоче підтримують солідні, на перший погляд, представники наукової і творчої інтелігенції, які в свій час захищали кандидатські, а то й докторські дисертації про возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною як торжество історичної справедливості, а нині, на жаль, ставлять під сумнів сам акт возз'єднання і плекають надію, що «Закарпаття по крупинці збирало і збирає безцінний державотворчий досвід, який рано чи пізно неминуче реалізує в історичній перспективі» (Див.: Галас В., Поп І. Закарпаття в контексті політичної історії ХХ століття: Історіософські роздуми. – Ужгород, 1995). Доводиться, що ніби ідея самостійності Карпатської України була привнесена на Закарпаття із Галичини українськими націоналістами, які, ніби-то, нав'язали Августину Волошину ідею Карпатської України, щоб протиставити її Радянській Україні.

Як, допустимо інакше, можна розцінювати твердження одного з колишніх провідних ідеологів Закарпаття, а нині солідного «вченого», що «тутешня державність (мається на увазі Карпатська Україна – І.К.) творилася за задумом і під диктовку Берліна руками націоналістичної еміграції, стараннями якої автономна Підкарпатська Русь перетворилася в Підкарпатську Україну, яка без відома більшості населення мала стати «зародком самостійної Соборної України...», що в таких умовах виявилось справою ілюзорною, точніше авантюрою» (Див.: Макара М.П. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 – січень 1946 рр.). – Ужгород, 1995. – С.10). На думку згаданого автора, галичани – авантюристи, які нав'язали закарпатцям ідею незалежності, хоча останні її не хотіли. Отже, лише далеко не всі наведені факти, перелік яких можна б продовжити, вже самі по собі переконують в актуальності й практичній значимості розглядуваної теми докторської дисертації.

Особлива цінність дисертації полягає в тому, що її автор вперше у вітчизняній історичній науці зробив спробу і, на наш погляд, вдалу, об'єктивно і всебічно дослідити місце і роль Закарпаття у відносинах між європейськими країнами напередодні Другої світової війни, що дає можливість по-новому підійти до оцінки суспільно-політичного і культурно-національного розвитку Закарпаття в 1938–1939 роках. Друга важлива риса дослідження М.М.Вегеша – наукова новизна. Вона базується перш за все на величезній за обсягом джерельній базі, яка представлена в роботі документами 11 архівів, із яких 6 закордонних, в тому числі: Росії, Угорщини, Румунії, Чехії та Словаччини. Причому, використані архіви не просто перераховуються здобутником, а конкретно розшифровуються з посиланням на фонди, яких в роботі проаналізовано понад 20, більшість із використаних документів вводяться до наукового обігу вперше.

Архівну джерельну базу дисертації доповнюють спогади очевидців і активних учасників історичних подій на Закарпатті кінця 30-х років, які в такому обсязі, як це зробив М.М.Вегеш, вперше публікуються в подібних дисертаційних дослідженнях. Ми цілком погоджуємось з висновком автора дисертації, що вони мають неоціненне значення, бо із-за певних історичних обставин джерельна база з історії Закарпаття передвоєнного часу дуже скромна, або відсутня взагалі. Критичний аналіз мемуарів дав можливість автору дисертації з'ясувати багато «білих плям», які ще донедавна замовчували дослідники історії Закарпаття.

Особлива цінність дисертації полягає в тім, що в ній автор роботи вперше подає маловідомі або зовсім невідомі аспекти вітчизняної та зарубіжної історіографії досліджуваної теми, яка в цілому нараховує близько 600 позицій. Мова йде про наукові праці таких відомих істориків, політологів, дипломатів, як Аксела Шмідта, Михайла Швагуляка, Дмитра Злепка, Василя Маркуся, Петра Стерча, Вікентія Шандора, Юліана Химинця, Павла Роберта Магочія, Магди Адам та багатьох інших, які першими мали можливість дати об'єктивну оцінку історичних процесів в карпатському регіоні у 20–30-х роках.

Аналізуючи вітчизняну та зарубіжну історіографію, автор дисертації чітко висловлює свою позицію щодо окремих спірних проблем з історії минулого Закарпаття, він веде науково обґрунтовану полеміку з такими відомими істориками, як Михайлом Швагуляком, Степаном Білаком, Андрієм Пушкашем, Василем Ганчиним, Іваном Попом та іншими. До речі, позиція опонента на боці дисертанта. Необхідно відзначити і той факт, що дисертант об'єктивно оцінює внесок кожного дослідника в історію рідного краю. При критичному аналізі праць своїх попередників він віддає належне їх заслугам і робить, на нашу думку, цілком справедливий висновок, що «незважаючи на стереотипи їх праці написані на основі джерельного матеріалу, містять у собі висновки, які не втратили своєї актуальності і значимості по сьогодні» (С.40). Отже, досліджуючи проблеми своєї теми, автор докторської дисертації вивчив багаточисленні фонди вітчизняних і зарубіжних архівів, дав їм вичерпну характеристику, що є великою його заслугою і достоїнством обговорюваної роботи.

Свою наукову компетентність і озброєність діалектичною методологією дисертант проявив, маючи в розпорядженні таку солідну джерельну базу, здобуток вперше простежив еволюцію політичних поглядів А.Волошина – президента Карпатської України. Він приходять до цілком логічного висновку, що лідер українського руху на Закарпатті пройшов складний шлях від політичного діяча прочехословацької орієнтації до прихильника соборної України. Цей шлях був не простий, бо, як справедливо зазначає автор дисертації, і сама Карпатська Україна напередодні Другої світової війни пройшла певну еволюцію в державно-правовому розвитку. До 22 листопада 1938 р. на її території діяла Конституція Чехословацької республіки 1920 року, яка юридично проголошувала досить широкі автономні права населення краю. За Конституційним Законом від 22 листопада 1938 р. Закарпаття вважалось складовою частиною федеративною Чехословаччини, а 14 березня 1939 р. Августин Волошин проголошує незалежну державу – Карпатську Україну.

При високій оцінці внутрішньої і зовнішньої політики уряду А.Волошина, дисертант не замовчує і прорахунки, які були допущені прем'єр-міністром, а згодом президентом. Один із них полягав у тому, що А.Волошин сформував уряд виключно з українських політичних діячів і тим самим викликав проти себе незадоволення русофілів, які мали досить значну підтримку серед місцевого населення (С.55). Необхідно погодитися з автором дисертації, що і такі акції А.Волошина як встановлення в краї авторитарного режиму, що проявилось в забороні політичних партій, безальтернативних виборах до Сойму, закритті русофільських і проуторських друкованих органів, товариств, відкриття концтабору, численні арешти «неблагонадійних» елементів, не сприяли збільшенню кредиту довір'я президенту з боку громадськості краю (С.331).

Щодо хронологічних рамок дослідження. На перший погляд вони здаються вузькими. Але це тільки на перший погляд, бо в дійсності, протягом жовтня 1938 р. і до кінця березня 1939 р. історичні події на Закарпатті, як до речі і в цілому в Європі, розвивалися з калейдоскопічною швидкістю. За цей незначний відрізок часу в історії Закарпаття відбулися глибокі соціально-економічні й політичні зміни, як привернули увагу громадськості світу і, в першу чергу, лідерів провідних європейських держав. Таким чином, ми цілком погоджусьмося із висновком автора дисертації, що Закарпаття напередодні Другої світової війни опинилося в епіцентрі гострої європейської політичної кризи 1938–1939 рр.

В центрі дослідження М.М.Вегеша знаходяться проблеми місця і ролі Закарпаття в міжнародних відносинах у роки політичної кризи в Європі. Автор дисертації справедливо і аргументовано відзначає різні позиції європейських держав щодо Закарпаття, навколо якого перепліталися інтереси Німеччини, Угорщини, Польщі,

Румунії, Чехословаччини (С.129–130). Найбільш агресивну політику в цьому плані проводили правлячі кола Угорщини. Вони будь-якою ціною домагалися загарбання території краю, а в цілому ревізії Тріанонського мирного договору. З цією метою угорські правителі активно використовували не тільки дипломатичні можливості, але й упродовж 20-х – 30-х років розгорнули масові терористичні акції проти місцевого населення чехословацької та української орієнтацій. Окремі приклади диверсійної діяльності угорської «п'ятої колони» на Закарпатті знаходили своє відображення в історичних публікаціях. Автор представленої на захист дисертації вперше виділяє діяльність угорської іреденти в окрему проблему і детально аналізує її, цілком правомірно доводячи, що кульмінаційним етапом антинародної діяльності угорських профашистських сил на Закарпатті є передвоєнний період, а саме 1938–1939 рр. Причому, дисертант правильно наголошує, що ця робота велася не стихійно, а керував нею колишній міністр внутрішніх справ Угорщини Міклош Козма.

В цій частині дисертації особливої уваги заслуговують нововиявлені документи про організацію боротьби проти проугорської пропаганди в містах і селах Закарпаття, роль політичних партій в організації населення на боротьбу проти угорських спецслужб. В цілому слід відзначити реальну оцінку дисертантом діяльності політичних партій. Ми цілком погоджуємося з його висновком, що незважаючи на наявність протилежних політичних програм у волошинців і комуністів, їх об'єднувала спільна боротьба за українську мову, освіту, культуру, виступи проти підготовки світової війни. Але в той же час, дисертант цілком правий, що консолідувати прогресивні політичні об'єднання уряд не зумів, одна з причин цього полягала в тому, що чехи і словаки були проти української орієнтації закарпатського населення, а останнє, як це твердить дисертант, недружелюбно ставилося до чехословацької адміністрації на Закарпатті. Для прикладу дисертант приводить масові виступи трудящих Закарпаття проти призначення генерала Л.Прхали третім міністром уряду Підкарпатської Русі (С.227). Місцеве населення розцінило цей акт як грубе втручання у внутрішні справи Карпатської України з боку Чехословаччини.

Кульмінацією непорозумінь між чехами і закарпатськими українцями стала сутичка 13–14 березня 1939 р., коли закарпатські січовики напали на чехословацькі військові частини з метою захоплення зброї (С.245). аналізуючи ці події, Микола Вегеш цілком вірно вважає, що це була тактична помилка січовиків. Вона полегшила окупацію краю гортистськими військами (С.249–250). Висновок правомірний. Не викликає сумніву важливий політичний висновок дисертанта щодо часу проголошення Карпатської України. На його думку 14 березня 1939 р. обумовлене слідуючими факторами: концентрація угорських військ на кордонах Карпатської України після згоди Гітлера (12 березня 1939 р.) на окупацію краю; проголошення самостійності Словаччини 14 березня 1939 р. Тобто, проголошення Карпатської України відбулося в той момент, коли практично Чехословаччина вже не існувала.

Однієї із серйозних заслуг дисертанта є високий рівень апробації представленої до захисту дисертації, чітке визначення і обґрунтування її актуальності. Нема жодного зауваження щодо предмету і об'єкту наукового дослідження, його хронологічних рамок і методологічної основи. Вдало і переконливо доведено наукову новизну і теоретичне значення дисертаційної роботи, викладено основні положення, які виносяться на захист.

Таким чином, в докторській дисертації М.М.Вегеша на основі аналізу багатого і в переважній більшості нового архівного матеріалу глибоко і всебічно розкриті проблеми політичного і національно-культурного розвитку Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. Це дало можливість автору дисертації внести суттєвий внесок у наукову розробку

досліджуваної проблеми, зробити в багатьох випадках нові оригінальні висновки і положення. Головний із них полягає в тому, що не можна докоряти А.Волошину, його уряду за те, що сталося в березні 1939 р. на Закарпатті. Карпатська Україна опинилася в сфері інтересів багатьох європейських країн (Німеччина, Угорщина, Чехословаччина, Польща, Румунія, СРСР). Заслуга Волошина полягає перш за все в тому, що він зумів консолідувати українців Закарпаття на боротьбу за свою державність, утвердити українську національну ідею за Карпатами. Від подій 1938–1939 рр. на Закарпатті, в епіцентрі яких був А.Волошин, розпочинається новий відлік історії закарпатських українців, який завершився у 1991 р. проголошенням Української Держави, про що мріяли закарпатці протягом цілого тисячоліття, перебуваючи під гнітом чужоземних поневолювачів.

Незважаючи на те, що в цілому дисертації М.М.Вегеша притаманний високий рівень наукового дослідження, її автор не уник і деяких недоліків при висвітленні окремих аспектів теми дослідження: Почнемо із змісту роботи. В цілому він складений грамотно, продумано і дає можливість автору розкрити тему дослідження. Але, на нашу думку, другий і третій параграфи другого розділу можна було більш вдало сформулювати, бо вони дещо не узгоджуються із темою дисертації. Це стосується і третього розділу і, зокрема, п'ятого і шостого параграфів. Вважаємо, що їх можна було об'єднати під назвою «Культурно-освітня діяльність автономних урядів», бо, до речі, і в головній меті дисертації записано: «показати значення і роль культурно-просвітницької праці автономних урядів..., висвітлити розвиток освіти, науки, літератури, театру та ряду інших культурних чинників». Отже, один із пунктів мети дисертації виходить за рамки назви параграфу «Діяльність автономних урядів у галузі культури».

В цілому головна мета дисертації визначена чітко і не викликає заперечень, за винятком одного положення (С.8), де автор дисертації ставить за мету «зробити висновки і сформулювати пропозиції та рекомендації по дальшому вивченню українського визвольного руху в ХХ ст.». На нашу думку, це досить забагато і не дуже реально. Хоча задум непоганий.

Вважаємо, що автор дисертації виходить за рамки об'єктивності, коли стверджує на сторінці 19, що «з приходом угорських, а згодом радянських військ на територію краю і встановлення радянської влади, історія Закарпаття замовчувалась і фальсифікувалась», що «протягом другої половини 40-х – 80-х років не було надруковано жодної об'єктивної праці про досліджуваний дисертантом період. З такими категоричними висновками погодитися неможливо, бо 600 названих праць, згадуваних дисертантом самі по собі заперечують твердження автора дисертації. Звичайно, що не всі наукові роботи були ідеальні, але не всі вони були фальсифікаціями. Не можна повністю погодитися із висновком дисертанта, що міститься на сторінці 29, що уряд Волошина в своїй діяльності орієнтувався не на Україну, а на Чехословаччину. Те, що Україна могла тільки морально підтримати А.Волошина, це вірно, але із-за позиції Москви вона і цього не зробила, за винятком Галичини. Щодо орієнтації на Чехословаччину, то вона практично була більше символічною, ніж реальною, особливо після підписання Мюнхенської угоди. На наш погляд, а це чітко простежується в дисертації, автономні уряди Закарпаття в 1938–1939 роках основну ставку робили на Німеччину, в ній вбачали свого гаранта безпеки і покровительства.

Не переконливим, на наш погляд, є висновок автора на сторінці 58 про те, що відхід уряду Волошина від демократії до авторитарного методу управління диктувався необхідністю створення оптимальних умов для консолідації всіх патріотичних сил Закарпаття і проведення соціально-економічних перетворень в краї. Нам здається, що в

дисертації в окремих випадках перебільшена оцінка ролі Карпатської України в долі української нації. Приміром, на сторінці 80 читаємо: «акт проголошення незалежності Карпатської України був більше символічним, ніж реальною політикою, але він відіграв велику роль у формуванні самосвідомості всієї української нації». Що стосується першої половини висновку, ми цілком погоджуємося з автором, а щодо другої половини, то вважаємо, що це перебільшення.

В цілому з правильних позицій дається оцінка здобутником боротьби патріотично настроєної молоді Карпатської України проти угорських окупантів в березні 1939 р. Але не до кінця зрозуміло, чому майже не підготовлені до опору січові стрільці та гімназисти без наказу президента вийшли на вогневі рубежі. Як твердить автор дисертації, опір був в основному не організований, стихійний і врятувати становище, за словами дисертанта, Карпатська Січ не могла. За даними дослідників для окупації Карпатської України війська Угорщини використали літаки, гармати, танки. Для ведення бойових дій було підготовлено 12 дивізій, в тому числі 3 польські. І це проти 2 тисяч січовиків. Виникає сумнів щодо правомірності висновку дисертанта на сторінці 164: «Справжній бій, незважаючи на велику перевагу ворога, дала тільки Карпатська Січ». Не могла вона дати справжнього бою, хоча опір чинила, але це наша думка.

Заслугою автора в цьому плані є те, що йому вдалося врешті-решт внести ясність щодо людських втрат з боку захисників Карпатської України. Він називає цифру – 1 тисяча чоловік (С.100). В той час, як його попередники доводили, що кількість жертв захисників Карпатської України становила від 3 до 5 тисяч чоловік.

І, нарешті, в докторській дисертації, на нашу думку, однобока оцінка звернень лідерів колишньої Карпатської України до Ріббентропа і Гітлера про об'єднання неіснуючої держави з Словаччиною (30 листопада 1939 р.), окупації її території німецькими військами до врегулювання державного статусу Карпатської України (С.161–162). Автор дисертації вважає, що це була їх нова ідея відновлення Карпатської України (С.160). На нашу думку це була нездійснима мрія, на яку звісно рейх не реагував.

Є в роботі, на жаль, й інші погрішності й упущення автора: не використано жодної сучасної публікації з академічних журналів «Новая и новейшая история», «Вопросы истории», «Международная жизнь», «Український історичний журнал» тощо, а варта було. Невідомо з яких причин дисертант не використав архіви Києва, матеріали радянської преси, в тому числі й України, які багато писали про події навколо Закарпаття в 1938–1939 рр. При висвітленні окремих історичних проблем не уникнуто описовості (Див.: С.136–146, 188, 195–206).

Можна було б висловити і ряд інших побажань в плані розвитку і більш аргументованого висвітлення окремих поставлених в дисертації питань. Але детальне ознайомлення з науковим доробком М.М.Вегеша, представленого до захисту, дає всі підстави для висновку, що це самостійне завершене наукове дослідження актуальної і недостатньо розробленої історичної проблеми. Поставлені в ньому завдання вирішуються на основі багатоджерельної бази, основу якої становлять архівні документи, мемуари, маловідомі опубліковані праці. Вони й обумовили достатню доказовість і аргументацію, достовірність висновків, пропозицій і практичних рекомендацій.

Відзначені недоліки не впливають на головний висновок: дисертація М.М.Вегеша відповідає всім вимогам до докторських дисертацій. Вона вносить суттєвий внесок в історичну науку, а її автор – Микола Миколайович Вегеш цілком заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора історичних наук.

ВОЛОДИМИР ТРОЩИНСЬКИЙ

Здавалося б, тема, до якої звернувся дисертант, вже досить ґрунтовно висвітлена в наукових і мемуарних публікаціях. Їй присвячено десятки, якщо не сотні монографій, тисячі статей і дрібніших розвідок. І все ж дослідники знову і знову спрямовують свої погляди до непростої історії Закарпаття, в тому числі її міжнародного контексту.

Можна з різних точок зору оцінювати актуальність дисертаційного дослідження М.М.Вегеша. Мене воно зацікавило, зокрема, під кутом зору полеміки автора з представниками сучасного політичного русинства. По суті проблема політичного русинства є, безумовно, штучною, проте не з точки зору заперечення русинства як такого, а з огляду на намагання оголосити закарпатських русинів окремою від українців нацією або, точніше, етносом. Науковий аналіз проблеми в найважливіших її аспектах свідчить, що такі спроби не мають під собою ні емпіричних, ні теоретичних підстав.

Самовизначення закарпатських русинів-українців, як аргументовано довів дисертант, ще напередодні Другої світової війни відбулося по українській лінії.

Головним аргументом дослідника в полеміці з попередниками і політичними опонентами є вагома джерельна база дисертації. Вже один той факт, що автор використав матеріали одинадцяти архівів є доказом цього. Переважна більшість документів, опрацьованих вченим в Архіві Міністерства закордонних справ Чеської Республіки і військово-історичному архіві ЧР, введені до наукового обігу вперше. Це стосується також архівів Угорщини та Румунії.

М.М.Вегеш першим звернув увагу на унікальні матеріали фонду Н-17681 Центрального архіву Міністерства державної безпеки Росії в Москві, у якому знаходиться «Особова справа А.Волошина». Задовго до представлення дисертації до захисту автор видав працю «Смерть президента» (Ужгород, 1995) і статтю, яку опублікував журнал «Сучасність». Матеріали «Особової справи А.Волошина» дозволили вченому з'ясувати ряд дискусійних питань досліджуваної проблеми, зокрема, про мотиви орієнтації автономних урядів Закарпаття на Німеччину, відносини між політичними силами краю та ОУН. Аналіз матеріалів допитів, які проводили слідчі МВС СРСР, дав можливість дослідникам змінити уявлення про наслідки переговорів уряду А.Волошина в еміграції з керівництвом Проводу Українських Націоналістів у Венеції 21 липня 1939 р. До цього часу науковці здебільшого посилалися на версію канадського історика, уродженця Закарпаття, П.Стерча, яку він виклав на сторінках своєї монографії «Карпато-Українська держава» (1965).

Однак не тільки ці аспекти виявляють наукову новизну дисертаційного дослідження М.М.Вегеша. Автор вперше зробив спробу, на мій погляд, вдалу, висвітлити історію Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни, акцентуючи увагу не тільки на взаємовідносинах автономних урядів краю з великими європейськими країнами, але й організаціями української еміграції.

У порівнянні з попередниками дисертант подав набагато повніший аналітичний огляд праць вітчизняних і зарубіжних істориків з досліджуваної проблеми. Ним опрацьовано близько 600 робіт вчених України, Росії, Чехії, Словаччини, Угорщини, Німеччини, Югославії, США, Канади та інших країн. До речі, більше десятка монографій і брошур з цієї проблематики опубліковано самим дисертантом. Загалом можна погодитись з досить критичною оцінкою М.М.Вегешом доробку вітчизняної історіографії другої половини 1940-х – 1980-х років (С.333). Хоча, як справедливо відзначає дисертант, незважаючи на притаманні для радянського часу стереотипи, праці ряду авторів (І.Поп, Ю.Сливка, М.Швагуляк та ін.) написані на основі великого

джерельного матеріалу, містять у собі висновки, які не втратили своєї актуальності і наукового значення по сьогодні. (С.40).

Однак, на мою думку, дещо наївним як для такої серйозної роботи є уміщений в ній висновок про те, що, на відміну від радянських, зарубіжні вчені у згаданий період «грунтовно» проаналізували ряд аспектів зовнішньо- і внутрішньополітичного становища Закарпаття, залишивши поза увагою лише соціально-економічні процеси в краї, та й то через відсутність джерельної бази (С.334). Аналіз засвідчує, що подібно до радянської історіографії такі ж вади (тенденційність, заідеологізованість тощо), тільки зумовлені протилежними спонукальними мотивами, були притаманні й переважній більшості робіт зарубіжних дослідників, зокрема, авторів з діаспори. Більшим чи меншим суб'єктивізмом характеризується й мемуарна література, в тому числі праці уродженців Закарпаття – учасників тих подій.

У зв'язку з цим слід сказати, що поряд з узагальненням великої кількості архівних документів, праць істориків, дисертант широко залучив мемуари (опубліковані й усні), які попри все, є цінним джерелом у з'ясуванні складних процесів навколо Закарпаття наприкінці 1930-х років.

Основним у дисертації є, безперечно, розділ «Закарпаття у міжнародних відносинах (1938–1939 рр.)». Дисертант простежив етапи ліквідації Чехословаччини, акцентуючи увагу на рішеннях Мюнхенської конференції 29–30 вересня 1938 р. і Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р. Названі події не могли не вплинути на Закарпаття – складову частину Чехословаччини. Ситуацію в цьому регіоні значно ускладнювали постійні напади угорських і польських терористів, які дестабілізували внутріполітичне становище краю. Використані архівні та опубліковані документи дали можливість автору стверджувати, що, не маючи альтернативи, уряд А.Волошина змушений був орієнтуватися на Німеччину – єдину країну, яка обіцяла Закарпаттю свій протекторат. Прозріння прийде до керівників Карпатської України тільки у березні 1939 р., коли регулярні угорські частини перейдуть в наступ, одержавши дозвіл Гітлера.

М.М.Вегеш першим у своїх працях підняв у комплексі проблему «Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами», підсумувавши результати дослідження в однойменній монографії, виданій у співавторстві. До нього окремі аспекти цієї проблеми порушували тільки ужгородські історики Микола Макара та Борис Слівак. Автор дисертації переконливо доводить, що антиукраїнська і античеська діяльність проугорських елементів, яка не припинялася протягом всього міжвоєнного періоду, набула своєї кульмінації наприкінці 1930-х років – в період загострення центральноєвропейської політичної кризи. Підступи проугорської «п'ятої колони», на думку М.М.Вегеша, прискорили встановлення в краї авторитарного режиму, атрибутами якого стали закриття друкованих органів, русофільських і проугорських товариств, заборона всіх політичних партій, відкриття концтабору тощо (С.284).

Дисертант детально зупиняється на подіях 14–18 березня 1939 р., тобто на вторгненні угорських військ на територію Закарпаття. Виклад матеріалу побудований на зіставленні архівних документів Чехії та Угорщини. Їх аналіз дав можливість по-новому описати ці події і зробити висновок, що «угорська агресія на територію Карпатської України не зустріла серйозного опору з боку чеських військ. Справа полягала не в боєздатності збройних сил Чехії. Це пояснюється тим, що Чехословаччина як держава вже не існувала. Протягом 15–18 березня 1939 р. чеські війська планомірно і дисципліновано покидали територію краю, залишивши слабоозброєних січовиків віч-на-віч з агресором» (С.216). Аналогічної точки зору дотримуються автори другого тому колективної монографії «Нариси історії Закарпаття» (Ужгород, 1995).

В дисертації М.М.Вегеша знайшли висвітлення такі питання, як виникнення діяльності збройних сил Карпатської України – Карпатської Січі, еволюція державно-правового статусу краю, культурно-освітня праця уряду Карпатської України та його діяльність в еміграції, релігійні і міжнаціональні відносини в Закарпатті тощо. Дисертант приділив багато уваги керівникам Закарпаття кінця 1930-х років – А.Волошину, А.Штефану, С.Ключураку, братам Брашайкам, В.Шандору та ін. Така увага, на мій погляд, є цілком виправданою. Справа в тому, що події на Закарпатті у переддень Другої світової війни ще недостатньо вивчені через політичні портрети їхніх учасників. Тим часом у контексті аналізу тенденцій розвитку центральноєвропейської політичної кризи напередодні війни, виявлення загального і специфічного в цьому процесі, розкриття форм і механізмів реалізації політичних інтересів, з одного боку, чільних діячів Карпатської України, з іншого – різноспрямованих міжнародних чинників, підґрунтя антагонізмів і суперечностей між ними – у всьому цьому важливе значення має з'ясування ролі не тільки осіб, так би мовити, першого, але й другого, а іноді й третього планів.

Дисертаційне дослідження М.М.Вегеша пройшло солідну апробацію. Воно в повному обсязі опубліковано у монографії автора «Карпатська Україна 1938–1939 рр. у загальноєвропейському історичному контексті» (Т.1–2. – Ужгород, 1997). Її обсяг близько 27 друкованих аркушів.

Наукові статті з досліджуваної проблеми вчений опублікував у всеукраїнських та зарубіжних журналах («Український історичний журнал», Сучасність», «Український історик», «Наука і суспільство», «Дзвін», «Дукля», «Пороги», «Визвольний шлях»). Крім того, результати наукової роботи з даної теми використані при виданні другого тому «Малого словника історії України» (Київ, 1997). Основні результати дослідження викладалися автором на більш ніж двадцяти міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних, міжвузівських конференціях, які проходили в Києві, Рівному, Івано-Франківську, Львові, Ужгороді, Сату-Маре, Будапешті тощо. Необхідно відзначити і те, що без посилань на праці М.М.Вегеша не обходиться сьогодні жодний вчений, який досліджує проблематику Закарпаття напередодні Другої світової війни.

Високо оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження, хотілося б вказати на деякі упущення та недоліки. Один з них стосується понятійного апарату. Скажімо, детально характеризуючи античеську та антиукраїнську діяльність проуторських елементів на Закарпатті, дисертант в той же час не пояснив сам термін «іредента».

Або таке. Другий параграф другого розділу дисертації має назву «Організація української діаспори і Закарпаття» (С.165–189). Як впливає із змісту цього параграфу, термін «українська діаспора» М.М.Вегеш вживає для означення усього українського зарубіжжя станом на кінець 1930-х років. Таке широке тлумачення поняття «українська діаспора» є щонайменше неточним. Якщо це поняття і можна вживати до тодішніх давніших (піонерських) поселень українців та їхніх організацій в США, Канаді і Південній Америці, то навряд чи можна – до пізніших, і зовсім, на мою думку, не можна – до тодішніх українських емігрантських організацій в Європі, а тим більше – політичних організацій українських емігрантів. Діаспора – це хоч й іншонаціональна, але вже інтегральна частина населення нових країн проживання. До такої не належали новітні, особливо політичні, українські емігранти ні в країнах Америки, ні в країнах Європи, ні в тодішньому Китаї, зокрема, в Маньчжурії. Навпаки, плекаючи надії на швидке повернення в Україну, ці емігранти всіляко противились інтегруванню в суспільства країн перебування.

Хотів би звернути увагу ще на один момент. У багатьох дисертаціях – кандидатських, докторських, які мені доводилося рецензувати, спостерігалася більша чи менша нечіткість у визначенні їх авторами об'єкта і предмета свого дослідження. Ця

нечіткість полягала в тому, що наукова проблема у своїй цілісності, яка насправді є об'єктом дослідження, чомусь подавалась дисертантами як предмет дослідження. І, навпаки, певні складові частини загальної наукової проблеми, які в дійсності є предметом дослідження, визначались як об'єкти аналізу. На жаль, не уникнув цієї методичної нечіткості у своїй дисертації і М.М.Веґеш (С.5–6).

І, зрештою, останнє зауваження. Детально висвітлюючи діяльність уряду Августина Волошина в еміграції, автор дисертації так і не дав чіткої відповіді на питання, чому колишній президент Карпатської України продовжував звертатися до німецького уряду в 1939–1941 рр. з меморандумами. Адже в березні 1939 р. А.Волошин мав нагоду переконатися у подвійній грі керівників Рейху, які розглядали Закарпаття і Чехословаччину як розмінну монету.

Вищеназвані недоліки зовсім не применшують цінності дисертаційної роботи Миколи Миколайовича Веґеша, яка є оригінальним і завершеним науковим дослідженням, що вносить вагомий внесок у вивчення історії міжнародних відносин напередодні Другої світової війни. Дисертант цілком заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора історичних наук.

ЮРІЙ МАКАР

1938–1939 рр. були кульмінаційними в історії Закарпаття. Наближався до завершення міжвоєнний період в житті краю, а статус його ще не був чітко визначеним. Обіцяна автономія згідно Сен-Жерменського мирного договору і Конституції Чехословаччини так і не була здійснена. Захоплення Австрії гітлерівською Німеччиною стало небезпечним і для самої Чехословаччини. Німеччина зазіхала на розвинуту Чехословаччину, бажаючи знищити ті демократичні порядки, які були в цій країні. Для здійснення своєї мети фашистська Німеччина розраховувала на національну боротьбу, яка в цей час розгорнулася в ЧСР. Насамперед вона підтримувала рух судетських німців, словацьких сепаратистів, а також угорську меншину в Закарпатті і Словаччині. Чехословаччина та її складова частина – Закарпаття, як і вся центральна Європа, опинилися в гострій політичній кризі. Ця криза неминуче мала привести до початку Другої світової війни. Незважаючи на складність тогочасної міжнародної обстановки, Закарпаття вибороло автономні права й будувало свою державність у союзі з чехами і словаками.

З'ясування цих проблем, вивчення місця і ролі Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни стало темою дисертаційного дослідження М.М.Веґеша.

Не викликає сумнівів актуальність наукового дослідження дисертанта. Адже, саме в Закарпатті напередодні 30-х років, народився вілик українського народу, одержавши матеріальну і моральну підтримку української діаспори, здобула можливість проводити власну внутрішню політику, наслідком якої було проголошення української державності. По-друге, ще й сьогодні існує політична актуальність дисертаційного дослідження Веґеша М.М. Представники неорусинства заперечують закономірність політичних процесів, що мали місце у краї напередодні Другої світової війни, доводять, що самостійна Карпатська Україна була створена емігрантами з Галичини.

В роботі на основі широкого кола оригінальних джерел українських, російських, чеських, угорських і румунських архівів (всього використано 11 архівів), більшість яких вперше вводиться в науковий обіг, та інших документальних матеріалів проаналізовано міжнародне становище Закарпаття – складової частини Чехословаччини, акцентується увага на його взаємовідносинах з Німеччиною, Угорщиною, Польщею, Румунією, Югославією та іншими державами. Значна увага

відводиться внутрішньополітичному і культурно-національному становищу Підкарпатської Русі – Карпатської України в 1938–1939 рр.

Матеріал роботи засвідчує, що автор дисертаційного дослідження по-новому ставить ряд проблем, які не розглядались в попередні десятиліття. Особливо це стосується висвітлення таких питань, як «діяльність угорської іреденти в Закарпатті», «діяльність автономних урядів краю в галузі культури», «релігія і церква в Закарпатті» тощо. Дисертант простежив еволюцію державно-правового статусу краю наприкінці 30-х років, вперше висвітлив роль молодих збройних сил держави – Карпатської Січі в обороні кордонів Закарпаття.

Вперше в українській історіографії М.М.Вегеш зробив ґрунтовний і об'єктивний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних істориків і політологів. Ним опрацьовано близько 500 публікацій з теми дисертації, зроблено спробу періодизації. Дисертація засвідчує, що автор добре обізнаний з науковими дослідженнями попередників, толерантно оцінює їх конкретний внесок у вивчення історії краю. Це також стосується оцінки дослідником опублікованих у 50–80-х роках збірниках документів і матеріалів.

Дисертант дав відповідь на цілий ряд дискусійних питань досліджуваної проблеми: суперечності в українському таборі, спроби державного перевороту в Карпатській Україні, мотиви орієнтації автономних урядів А.Бродія і А.Волошина на Німеччину, мотивація згортання демократичних процесів, відкриття концентраційного табору і закриття багатьох проугорських і русофільських товариств, організацій, розпуск всіх політичних партій і об'єднань. Необхідно погодитись з висновком вченого, що «без таких рішучих мір країна могла потонути в анархії і всюдозволеності» (С.340). Дисертант справедливо вважає режим А.Волошина авторитарним. До цього додамо, що в умовах, які склалися в Центральній Європі наприкінці 30-х років, він і не міг бути інакшим. Варто також погодитись з твердженням, що утворення Карпато-української держави необхідно розцінювати як другий, після визвольних змагань 1918–20-х років, етап у боротьбі за створення українського державного утворення на окремо взятій українській території.

Позитивним є і те, що дисертація М.М.Вегеша майже в повному обсязі опублікована. Свідченням цього є такі авторські монографії вченого, як двотомна праця «Карпатська Україна 1938–1939 рр. в загальноєвропейському історичному контексті» (Ужгород, 1997) і «Карпатська Україна (1938–1939): соціально-економічний і політичний розвиток» (Ужгород, 1993). Дисертант взяв участь у численних міжнародних, республіканських, міжрегіональних наукових конференціях, симпозіумах, «круглих столах». Наукові праці М.М.Вегеша друкувалися на сторінках таких престижних видань, як «Український історичний журнал» (1995), «Сучасність» (1993, 1995, 1997, 1998), «Наука і суспільство» (1991), «Дзвін» (1991, 1994), «Визвольний шлях» (1993), «Пороги» (1997), «Український історик» (1997), «Дукля» (1998). Вчений відомий далеко за межами України, про що свідчать його публікації в Англії, Чехії, Словаччині, США і Канаді.

Можна б назвати й інші позитивні риси дисертації. Разом з тим, нам здається, більш чітко потрібно було б сказати про заполітизовані оцінки у працях радянської доби, адже багато положень не витримало випробування часом. Не прослідковується єдине визначення термінів і назв (Чехословаччина і Чехо-Словаччина).

На наш погляд більшої уваги заслуговує положення про те, чому Закарпаття не одержало автономні права в складі Чехословаччини, яка цим самим порушила статті Сен-Жерменського мирного договору. Це також стосується українців Східної Галичини, які перебували у складі Польщі. Проблема врегулювання державно-правового статусу Закарпаття продовжує привертати увагу вчених різних країн (публікації В.Маркуся, М.Болдижара).

Автор претендує на висвітлення теми в комплексі, однак ігнорує соціально-економічні проблеми Закарпаття наприкінці 30-х років.

Незважаючи на вищеназвані недоліки і побажання, дисертація М.М.Вегеша свідчить про самостійний пошук автора, який зумів розкрити складні політичні процеси в Центральній Європі і Закарпатті напередодні Другої світової війни. Список опублікованих праць розкриває основний зміст дисертаційного дослідження.

Вважаємо, що дисертація Вегеша Миколи Миколайовича є завершеним науковим дослідженням, яке допоможе дати відповідь на цілий ряд складних проблем історії міжнародних відносин напередодні Другої світової війни. М.М.Вегеш цілком справедливо заслуговує на присудження наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія.

Відгук обговорено та затверджено на засіданні кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича 31 серпня 1998 р., протокол №1.

МИКОЛА КУГУТЯК

Однією з проблем, яка постала перед сучасною історичною наукою, є її інтеграція в контекст всесвітньої історії і позбавлення елементів провінціалізму. Вирішенню цих завдань певною мірою сприяє рецензована нами праця, яка є, без сумніву, актуальною.

Не викликає заперечення й мета роботи: «комплексно дослідити процес суспільно-політичного і національно-культурного розвитку Закарпаття напередодні Другої світової війни».

Чітко сформульовані завдання сприяють, на наш погляд, вирішенню двоєдиної задачі: по-перше, розкривають маловідомі сторінки вітчизняної історії; по-друге, аргументовано доводять безпідставність і псевдонауковість сепаратистських вчень теоретиків неорусинства. А тому, створюють передумови для вирішення державницьких завдань і сприяють консолідації української нації.

Достовірність реалізації поставлених завдань забезпечується широким спектром джерельної бази, залученням неопублікованих документів Державного архіву Закарпатської області, Центрального державного історичного архіву у м.Львові і, особливо, закордонних архівів – Росії, Чехії, Угорщини, Румунії.

Однак, враховуючи те, що визначальним зовнішньополітичним фактором у розвитку ситуації в Карпатській Україні була політика фашистської Німеччини, вважаємо за доцільне введення у науковий обіг архівів з Німеччини.

Досить переконливим є обґрунтування автором наукової новизни, теоретичної і практичної значимості роботи.

Розгляд основного змісту роботи і висновки, як засвідчує автореферат, відповідають обраній парадигмі дослідження. Зміст дисертації відображений у 35 публікаціях, що свідчить про вагомий внесок їх автора у вітчизняну науку, зокрема у вивчення питання Карпатської України у геополітичних комбінаціях європейських держав.

Не викликає зауважень структура роботи. Слід наголосити, що вона сформована з врахуванням нових вимог ВАКу, що стосується виділення окремим розділом історіографії досліджуваної проблеми. Варто зауважити, що тут враховано багатющу фахову літературу не лише з української, а й зарубіжної історіографії. Однак, умови автореферату (регламентований обсяг) не дозволяли авторові вповні розкрити концептуальні підходи і методологію дослідження окремих авторів, а також назвати їх праці.

Другий і третій розділи дисертації повністю розкривають поставлені завдання. Зокрема, у другому розділі справедливо, на наш погляд, відображено тісну співпрацю урядів Угорщини і Польщі щодо організації терористичних акцій з метою дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Карпатській Україні.

Солідна джерельна база дослідження дозволила авторові сформулювати обґрунтовані висновки, які дозволили по-новому побачити події піввікової давності, переосмислити попередні оцінки, повернути із забуття десятки імен українських патріотів. Повністю погоджуємося, зокрема, з одним із положень автора про те, що існування Карпатської України як автономії, а згодом і незалежної держави, прискорило процес возз'єднання всіх українських земель в єдиному державному організмі.

Разом з тим, хотілося б висловити й ряд зауважень. По-перше, у визначенні предмета дослідження вжито слово «вивчення» (С.2), що вказує на спосіб досягнення мети – «аналізу ситуації міжнародного становища Закарпаття», а не на саму мету.

По-друге, зайвим видається визначення окремо «об'єкта дослідження» і «об'єкта вивчення».

По-третє, в історіографічному огляді проблеми повз увагу автора пройшла в поданому авторефераті відома праця Борщака Лька «Карпатська Україна в міжнародній грі». – Львів, 1938. – 62 с.

Однак, дані зауваження не впливають на високий науковий рівень дисертації. Слід наголосити, що мету дослідження в рамках обраної методології автору вдалося успішно реалізувати.

Автореферат свідчить, що дисертація М.М.Вегеша «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни» у цілому являє собою ґрунтовне наукове дослідження, яке повністю відповідає вимогам ВАК України, а її автор заслуговує присудження вченого ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.02. – Всесвітня історія.

Відгук на автореферат затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії Прикарпатського університету ім. В.Стефаніка. Протокол №1 від 8 вересня 1998 р.

ВОЛОДИМИР ГРАБОВЕЦЬКИЙ

Всебічне об'єктивне вивчення історії всіх частин українських земель, пошматованих в минулому сусідніми державами, є важливим фактором для відтворення цілісної історії українського народу.

Дисертаційне дослідження М.М.Вегеша присвячено актуальній у вітчизняній історіографії проблемі. Вона є однією з перших спроб об'єктивно дослідити становище Закарпаття напередодні Другої світової війни в контексті тодішньої центральноєвропейської політичної кризи.

Зміст автореферату свідчить, що поставлена проблема висвітлена автором в логічній послідовності, з належною повнотою та об'єктивністю. Справедливо відзначається, що дослідження є актуальним через необхідність розвінчати твердження сучасних теоретиків неорусинства, які ставлять під сумнів належність краю до України.

Перший розділ дисертації присвячений висвітленню здобутків українських і зарубіжних вчених з досліджуваної проблеми та аналізу мемуарної літератури.

В другому розділі «Закарпаття в міжнародних відносинах (1938–1939 рр.)» аналізується міжнародне становище Чехословаччини та Закарпаття перед Другою світовою війною. Висвітлено процес ліквідації Чехословаччини та створення автономії згодом незалежної Карпатської України. Проаналізовано політику щодо останньої урядів Німеччини, Польщі, Угорщини, Румунії та інших країн. Справедливо

наголошено на тому, що Карпатська Січ була першим в Європі військовим формуванням, яке під час наступу на Закарпаття угорських фашистських агресорів дала бій фашизму. Автор приходять до логічного висновку, що наприкінці 30-х років Центральної Європа знаходилась в гострій політичній кризі, а Карпатська Україна не мала можливості існувати як незалежна держава.

Третій розділ роботи «Суспільно-політичний і національно-культурний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни» присвячений висвітленню боротьби політичних сил краю за здобуття автономних прав, аналізу політичної діяльності автономних урядів А.Бродія та А.Волошина, важливості виборів і засідань Союзу Карпатської України.

Справедливо відзначено, що певний спад культурного життя в краї був зумовлений активною політичною діяльністю уряду Карпатської України, її важким економічним становищем та складною міжнародною обстановкою.

Особливо впадає у вічі широка джерельна база дослідження та вагомий результат, що викладені у тридцяти п'яти публікаціях дисертанта. Як зазначається в авторефераті, дослідження пройшло апробацію на ряді міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях.

Глибокі висновки, зроблені у праці, яка поєднує в собі такі риси, як високий науковий рівень і велике політичне значення.

За свою цінну дисертацію М.М.Вегеш, безумовно, заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора історичних наук.

Відгук затверджений на засіданні кафедри історії України Прикарпатського університету ім. В.Стефаника. Протокол №1 від 3 вересня 1998 р.

МИХАЙЛО БОЛДИЖАР

Микола Вегеш – відомий дослідник історії Закарпаття 30-х років. Окремо варто відзначити його серйозні публікації, в яких аналізуються проблеми кінця тридцятих років, глибоко досліджуються питання причин виникнення Карпатської України, її розвитку, місця в міжнародних відносинах.

Цілком закономірним є оформлення результатів своїх досліджень у докторську дисертацію під назвою «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни». Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури.

Як видно із автореферату, в дисертації розглядаються проблеми: Закарпаття 1938–1939 рр. в історіографії та мемуарах, Закарпаття у міжнародних відносинах (1938–1939), суспільно-політичний і національно-культурний розвиток Закарпаття напередодні Другої світової війни. Визначення саме таких проблем дало можливість дисертанту в комплексі дослідити обрану проблему, по-новому поставити ряд цікавих питань і дати на них відповідь.

Заслуговує особливої уваги другий розділ дисертації, в якому на основі маловідомих і зовсім нових матеріалів досліджується Закарпаття в міжнародних відносинах кінця тридцятих років.

Доказовими і в принципі переконливими є висновки, зроблені автором дисертації.

Велика кількість серйозних публікацій свідчить про те, що основний зміст дисертації викладений у них, а виступи на наукових конференціях різного рангу підтверджують серйозну її апробацію.

Разом з тим, ознайомлення з авторефератом та деякими публікаціями автора дають підстави зробити автору ряд зауважень.

По-перше, як серйозний спеціаліст з проблем Карпатської України, дисертант, на жаль, не дав чіткого визначення поняття «Карпатська Україна», коли правильним є його вживання як поняття історичного та юридичного. У нашій, та й зарубіжній історіографії тут повний хаос.

По-друге, дисертант значно перевищує роль А.Волошина та його уряду у постановці та вирішенні таких питань як: об'єднання всіх українських земель, об'єднання їх навколо П'ємонту – Карпатської України, створення Соборної України. Нікому ніде ці питання А.Волошин не ставив, розглядає їх дещо по-іншому, ніж це подано в дисертації.

Є в авторефераті також ряд інших моментів, які вимагають, якщо не заперечення, то принаймні, дискусії.

В цілому ж на підставі автореферату можна зробити висновок, що дисертація Миколи Вегеша за своїми результатами в сукупності розв'язує важливу наукову проблему, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора історичних наук.

ВАСИЛЬ КОЛЕСНИК

Сучасний інтелектуальний розвиток українського суспільства вимагає ретельного наукового вивчення й переосмислення усього історичного шляху, пройденого нашою країною. Як свідчить досвід, у цьому плані найбільш продуктивним є висвітлення проблем історії України та окремих її регіонів у контексті загальноєвропейської історії та застосування при цьому серед інших аналітичного і порівняльного методів.

Саме вдалим прикладом такого підходу слід вважати дисертаційне дослідження М.М.Вегеша, яке є безумовно актуальним у зв'язку із загальною недостатньою вивченістю базисних проблем новітньої історії українських регіонів саме на тлі політичних процесів у Європі напередодні Другої світової війни. Сам факт існування за статусом – спочатку автономної Підкарпатської Русі у складі Чехословаччини, а пізніш – Карпатської України 1938–1939 рр. був доволі відчутним політичним фактором у міждержавних відносинах передвоєнної Європи. Як видно з автореферату і списку опублікованих праць, автор поставив перед собою мету: висвітлити складні та суперечливі моменти «закарпатської проблеми» насамперед центральноєвропейської політичної кризи в історіографічно-джерелознавчій, міжнародно-дипломатичній, суспільно-політичній та національно-культурній площинах, вибудувавши досить струнку авторську концепцію бачення даної теми.

Для написання дисертації автор використав широкий масив джерел з українських, російських, чеських, угорських та румунських архівів, уперше у вітчизняній історіографії залучивши до наукового обігу чималий пласт невідомих раніше документів. Крім того, дисертант використав багато видань документів, що додають суттєві штрихи до загальної характеристики. У авторефераті чітко класифіковано і проаналізовано джерельну базу дослідження (С.5–9). Результати виконаної автором скрупульозної роботи пошуку нових джерел мають безумовну самостійну наукову цінність.

Зміст автореферату свідчить, що М.М.Вегеш зробив значний особистий внесок в історичну реконструкцію вірогідної картини існування Закарпаття у європейських міждержавних стосунках. Позитивні сторони дослідження, його новизна – очевидні. Однак багатоплановість даної роботи не може не викликати низки запитань і зауважень, а саме:

Наскільки обґрунтованим є звуження формату передвоєнної європейської кризи до центральноєвропейської?

Чи не є така субрегіоналізація передвоєнної кризи способом надання Закарпаттю статусу об'єкту політичних процесів? Наскільки така «суб'єктивність» Закарпаття була більше удаваною, ніж реальною?

Чи не мала спроба СРСР допомогти Чехословаччині збройним шляхом імітаційного характеру, з метою отримати доступ в коло провідних держав задля участі в геополітичній реорганізації Європи?

Можливість перетворення Карпатської України у зародок Соборної самостійної держави створювало додаткову напруженість у європейських міждержавних стосунках. Чи не був галас Німеччини з цього приводу свідченням тривалої дискусії нацистського політикуму щодо планів пацифікації Європи за так званим «проектом Розенберга» та «проектом Ріббентропа»? Відмова від ідеї Великої України, очевидно, свідчила про вибір Гітлера на користь «проекту Ріббентропа» і відмову від намірів етатизації Карпатської України як єдиного способу закріпити лояльність Сталіна через «інсценізацію другого Рапалло» у взаєминах Третій Райх – СРСР. Отже, на нашу думку, Закарпаття було не суб'єктом, а об'єктом геополітичної комбінаторики «великих держав».

Загалом, не можна не визнати, що праця М.М.Вегеша відзначається новизною наукового пошуку, високим теоретичним і взагалі фаховим рівнем. Компетенцію історика підтверджує його багатолітня участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях, а також численні публікації, серед яких 2 індивідуальні та 5 колективних монографій, 10 брошур, значна кількість статей – усього понад 150 наукових робіт.

Автореферат М.М.Вегеша виконаний на високому науковому рівні та бездоганно поліграфічно оформлений.

Отож представлена до захисту дисертація є самостійним та оригінальним дослідженням, яке відповідає вимогам ВАК України і заслуговує на присудження авторові наукового ступеня доктора історичних наук.

Відгук обговорено і схвалено на засіданні кафедри історії світових цивілізацій, протокол №1 від 27 серпня 1998 р.

МАРІАН ТОКАР

**ВЕГЕШ МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК
(1990-2007)**

ОКРЕМІ ВИДАННЯ

1993

1. Велич і трагедія Карпатської України: історико-популярний нарис / Закарпатське товариство «Знання», консалтинг-центр «Перспектива». – Ужгород, 1993. – 84 с., 2000 пр. – Співавтор: *В.Є.Задорожний*. Рец.: *Пилипчинець В.* У пошуках правди // Срібна Земля. – 1993. – 8 черв.; *Ковач А.* Сторінки нашої історії // Нове життя. – 1993. – 28 серп.; *Петрище П.* Велике бачиться на відстані // Карпатська Україна. – 1993. – 13 трав.; *Мицанин В.* Велич і трагедія Карпатської України // Верховина. – 1993. – 19 червн.; *Руцак М.* Нова краєзнавча література // Закарпатська правда. – 1993. – 15 черв.; *Халус П.* Заради правди // Новини Закарпаття. – 1994. – 15 берез.
2. Карпатська Україна (1938–1939): Соціально-економічний і політичний розвиток / Ужгородський державний університет, кафедра історії України, консалтинг-центр «Перспектива». – Ужгород, 1993. – 136 с. – 1500 пр. Рец.: *Фенич В.* Дослідження з історії Карпатської України // Молодь – Україні: Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету. – Ужгород, 1995. – Т.5–6. – С.381–384; *Анталовський В.* Шляхом боротьби і подвигу... // Верховина. – 1995. – 13 трав.

1994

3. Августин Волошин (1874–1945): Бібліографічний покажчик // Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1994. – 25 с., 100 пр. – співавт.: *В.В.Туряниця*. Рец.: *Анталовський І., Анталовський В.* ...Він є сином своєї нації // Верховина. – 1995. – 1 квіт.; *Олашин М.* Корисний покажчик // Новини Закарпаття. – 1995. – 30 берез.
4. Августин Волошин: До 120-річчя від дня народження видатного громадського, культурного та церковного діяча України. – Слупськ – Ужгород, 1994. – 126 с., 200 пр. – Співавт.: *В.В.Гомоннай, М.І.Зимомря*.
5. Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: соціально-економічні і політичні аспекти. Автореферат дис. ...канд. іст. наук / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1994. – 20 с., 100 пр.

1995

6. Августин Волошин / Інститут методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, Закарпатське обласне відділення Педагогічного товариства України. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – 101 с., 3000 пр. – Співавт.: *В.В.Гомоннай, М.І.Зимомря*. Рец.: *Довганич М.* Вдячний за працю // Новини Закарпаття. – 1995. – 23 берез.; *Анталовський І., Анталовський В.* Правдива стежинка до нашої історії // Верховина. – 1995. – 18 берез.
7. Короткий життєпис Августина Волошина (1874–1945) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1995. – 29 с., 500 пр. – Співавт.: *В.В.Туряниця*. Рец.: *Олашин М.* «Короткий життєпис» // Новини Закарпаття. – 1995. – 1 серп.; *Анталовський І., Анталовський В.* «...Він є сином своєї нації» // Верховина. – 1995. – 1 квіт.

8. Смерть президента: Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1995. – 40 с., 500 пр. – Співавт.: *В.В.Турияця, І.М.Чаварга*. Рец.: *Олашин О.М.* «Смерть президента» // Новини Закарпаття. – 1995. – 2 серп.
9. Становлення і розвиток політичної думки в Україні: (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1995. – 89 с., 200 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худаніч*. Рец.: *Мудра Ю., Олашин М.* Становлення і розвиток політичної думки в Україні // Новини Закарпаття. – 1996. – 19 лист.
10. У вінок шани і визнання / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1995. – 36 с., 500 пр. – Співавт.: *В.В.Турияця*. Рец.: *Белень В.* Бунтівний духом // Верховина. – 1996. – 3 серп.

1996

11. Біля джерел повстанської армії: історичні нариси / Ужгородський державний університет, Ужгородське культурно-освітнє і благодійницьке товариство «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – 51 с. – 250 пр. – Співавт.: *І.Ф.Король*.
12. В боротьбі за свободу України: політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу. – Ужгород, 1996. – 60 с., 500 пр. – Співавт.: *О.М.Орос*.
13. Володимир Грабовецький – видатний історик України / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1996. – 58 с., 300 пр. Рец.: *Анталовський В., Анталовський І.* Слово про дорогого вчителя // Верховина. – 1997. – 28 січ.
14. Григорій Васильович Павленко: Бібліографічний покажчик / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1996. – 47 с., 250 пр. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
15. Громадсько-політичні взаємовідносини Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1919 роках: (Матеріали до спецкурсу для студентів історичного факультету) / Ужгородський державний університет, кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – 62 с., 300 пр.
16. Історія української державності: (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1996. – 203 с., 300 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худаніч*. Рец.: *Довганич М.* Кожний повинен знати // Новини Закарпаття. – 1997. – 28 черв.
17. Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.) / Ужгородський державний університет, кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – 23 с., 500 пр.
18. Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939 рр.). – Ужгород, 1996. – 22 с., 500 пр.
19. Тематика та методичні поради до практичних занять з історії України для неспеціальних факультетів / Міністерство освіти України. Ужгородський державний університет, кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – 44 с. – 200 пр. – Співавт.: *І.М.Чаварга, В.П.Мельник, С.Д.Федака, В.І.Фенич*.
20. У бурі народно-визвольної війни 1648–1654 років / Ужгородський державний університет, Карпатське братство. – Ужгород, 1996. – 42 с., 200 пр. – Співавт.: *М.В.Олашин*.

21. Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – Т.1. – 235 с., 500 пр.
22. Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – Т.2. – 198 с., 500 пр. Рец.: *Ліхтей І.* Карпатська Україна у загальноєвропейському історичному контексті // Зб.: Актуальні та малодосліджені проблеми історії України. – Випуск другий. – Ужгород, 1998. – С.92–96.
23. Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938–1939) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – 136 с., 200 пр. – Співавт.: *Л.-І.Горват*. Рец.: *Мудра Ю., Олашин М.* Нове дослідження з історії Карпатської України // Зб.: Актуальні та малодосліджені проблеми історії України. – Випуск другий. – Ужгород, 1998. – С.80–81.
24. Міжнародне становище Карпатської України (1938–1939 рр.). / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – 136 с., 100 пр. – Співавт.: *О.Л.Богів*.
25. Плани семінарських занять з курсу політології для студентів усіх форм навчання / Міністерство освіти України, Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 1997. – 20 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.В.Буркало, В.І.Гиря, Ю.О.Остапець, В.І.Худанич*.
26. Програма курсу «Основи політології» / Міністерство освіти України, Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 1997. – 12 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич, В.В.Буркало, І.З.Корнійчук, Ю.О.Остапець, В.І.Гиря, Р.А.Офіцінський*.
27. Програми спецкурсів для студентів гуманітарних факультетів Ужгородського державного університету / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 1997. – 65 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич, І.З.Корнійчук, В.В.Буркало, Ю.О.Остапець, В.І.Гиря*.
28. Українська Повстанська Армія: сторінки історії (1942–1944) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – 100 с., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват, Л.І.Ікавчук*.
29. Українці Румунії (Мараморощини): проблеми соціально-економічного та політичного розвитку (1918–1944) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1997. – 60 с., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват*.

1998

30. Вчитель і учень (Ілля Шульга і Володимир Задорожний: історичні нариси) / Ужгородський державний університет, Історичний факультет. – Ужгород, 1998. – 26 с., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
31. Громадсько-політична, церковна і культурно-освітня діяльність митрополита Андрея Шептицького / Ужгородський державний університет, кафедра політології, кафедра філософії. – Ужгород: Колір Прінт, 1998. – 149 с., 100 пр. – Співавт.: *О.В.Хоменко, Ю.О.Остапець*.
32. Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. Автореферат дис. ...доктора іст. наук / Національна

- Академія Наук України, Інститут історії України. – Київ, 1998. – 30 с., 100 пр.
33. Історичні монографії та дослідження: Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни / Національна Академія Наук України, Інститут історії України, Ужгородський державний університет. – Київ – Ужгород: Колір Принт, 1998. – Т.І. – 380 с., 200 пр. Рец.: *Федака С.* Про Карпатську Україну знатимемо більше // *Срібна Земля – Фест.* – 1999. – 23 січ.; *Король І.Ф., Лабунець Н.Ю.* Рецензія на монографію М.М.Вегеша «Історичні монографії та дослідження». Том І. Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни. – Київ – Ужгород, 1998 // *Науковий вісник Ужгородського державного університету: Серія історія.* – Вип.5: До 55-річчя заснування Ужгородського державного університету та історичного факультету. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – С.83–87; *Лазоришин І.* Вегеш М.М. Закарпаття в контексті центральноєвропейської кризи напередодні Другої світової війни // *Carpatica – Карпатика.* – Вип.8: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.342–347.
34. Короткий життєпис академіка Володимира Грабовецького: (До 70-річчя з дня народження) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства, Карпатське братство. – Ужгород: Колір Принт, 1998. – 99 с. – 150 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват.* Рец.: *Довганич М.* Шануймо при житті // *Новини Закарпаття.* – 1998. – 16 квіт.; *Грицак А.* Книги про наших земляків // *Галичина.* – 1998. – травень; *Лазоришин І.* Учителеві – на многая і блага літа: (Шпіц до книги «Короткий життєпис академіка Володимира Грабовецького») // *Зб.: Актуальні та малодосліджені проблеми історії України.* – Випуск другий. – Ужгород, 1998. – С.84–86; *Лазоришин І.* Те саме // *Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: До 70-річчя з дня народження.* – Ужгород, 1998. – С.123–125.
35. Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939) / Національна Академія Наук України, Інститут історії України, Ужгородський державний університет. – Київ – Ужгород, 1998. – 257 с., 150 пр. – Співавт.: *С.В.Віднянський.* Рец.: *Гаврош О.* Травневі тези закарпатських науковців // *Ужгород.* – 1999. – 22 трав.
36. Михайло Грушевський: Деякі аспекти наукової і політичної діяльності / Ужгородський державний університет. – Ужгород: Колір Принт, 1998. – 38 с., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват.*
37. Нариси історії національно-визвольного руху в Галичині та Волині напередодні і уроки Другої світової війни (1939–1944) / Ужгородський державний університет. – Ужгород: Колір Принт, 1998. – 102 с., 200 пр. – Співавт.: *К.П.Сміян.* Рец.: *Анталовський І., Анталовський В.* Обґрунтовано історичною правдою // *Верховина.* – 1998. – 16 лип.; *Книга нарисів // Ужгородський університет.* – 1998. – 8 трав.
38. Нариси історії українців Мараморищини (Румунія) в 1918–1945 роках / Ужгородський державний університет. – Ужгород: Колір Принт, 1998. – 87 ст., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват.*
39. Основи політології: (Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів) / Ужгородський державний університет, кафедра

- політології. – Ужгород, 1998. – 170 с., 200 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич.*
40. Програма курсу «Основи політології». Плани семінарських занять з курсу політології. Програми спецкурсів / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 1998. – 90 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич, І.З.Корнійчук, В.В.Буркало, Ю.О.Остапець, В.І.Гиря, Р.А.Офіцинський.*
41. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами 1918–1939 рр. / Ужгородський державний університет. – Ужгород: Колір Прінт, 1998. – 130 с., 500 пр. – Співавт. *В.І.Гиря, І.Ф.Король.* Рец.: *Болдижар М.* Про угорську іреденту на Закарпатті // *Новини Закарпаття.* – 1998. – 22 верес.; *Костюк І.* Наш край у період угорської окупації // *Верховина.* – 1998. – 12 серп.; *Болдижар М.* Про угорську іреденту на Закарпатті // *Болдижар М., Болдижар С.* Державність на Закарпатті: події, факти, оцінки. – Ужгород, 2003. – С. 161-163.

1999

42. Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938–1939): Виступ на пленарному засіданні міжнародної наукової конференції «Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії. (м.Ужгород, 11 березня 1999 р.). – Ужгород: Колір Прінт, 1999. – 12 с. – 100 пр.
43. Політологія. Соціологія: Програми нормативних курсів і спецкурсів, плани семінарських занять / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 1999. – 92 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич, І.З.Корнійчук, В.В.Буркало, Ю.О.Остапець, В.І.Гиря, М.О.Лендъел.*
44. Політологія: Конспект лекцій. – Ужгород, 1999. – 82 с., 500 пр. – Співавт.: *Ю.О.Остапець.*
45. Румунія і Карпатська Україна (1938–1939). Короткий історичний нарис / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1999. – 20 с., 100 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват.*

2000

46. Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974): (Матеріали до спецкурсу «Історія української культури ХХ століття») / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – 106 с. – Співавт.: *Л.В.Горват.* Рец.: *Гаврош О.* З наукової скрині: Огляд книжкового ринку // *Ужгород.* – 2000. – 5 серп.; *Анталовський В., Анталовський І.* Присвячено Дню Незалежності України // *Верховина.* – 2000. – 16 серп.; *Хланта О.* Слово про Василя Гренджу-Донського // *Срібна Земля.* – 2000. – 9 груд.; *Фединишинець В.* Земляк про земляка й по-земляцькому: Штрих про одну книгу проф. Миколи Вегеша // *Крайові літературні здвиги.* – Ужгород, 2000. – С.160; *Ковальчук Г.* Аби краще пізнати рідний край: (До відділу краєзнавчої Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки надійшла література, яка зацікавить шанувальників краєзнавства // *Новини Закарпаття.* – 2001. – 22 лют.

47. Загальна теорія політології: навчальна програма нормативної дисципліни і плани семінарських занять / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 2000. – 34 с., 150 пр.
48. Зовнішня політика України: програма і плани семінарських занять з нормативного курсу для студентів-політологів / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 2000. – 24 с., 150 пр.
49. Історична наука в Ужгородському державному університеті: (Матеріали до лекцій для студентів історичного факультету) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – 160 с., 150 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
50. Історичні дослідження: Августин Волошин: педагог, політик, людина / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. Т.ІІІ. – 357 с., 300 пр.
51. Історичні дослідження: Закарпаття між двома світовими війнами / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2000. Т.ІV. – 339 с., 300 пр.
52. Історичні дослідження: Історія Карпатської України (1938–1939) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2000. Т.І. – 311 с., 300 пр.
53. Історичні дослідження: Історія Карпатської України (1938–1939) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2000. Т.ІІ. – 282 с., 300 пр.
54. Історичні дослідження: Українська історична наука в портретах ХІХ–ХХ ст. / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2000. Т.V. – 469 с., 300 пр. Рец.: *Фединишинець В.* З Верховини на верховину: Погляд на перші п'ять томів історичних праць професора Миколи Вегеша з його десяти томів // Срібна Земля. – 2001. – 11 серп.; *Федака С.* П'ять крапель проти каменю історичного безпам'ятства // Nova книга. Критико-бібліографічний журнал. – 2001. – №7–8 (липень – серпень). – С.11; *Токар М.Ю.* Фундаментальне видання з української історії // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.337–341.
55. Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах: (Методичний посібник для студентів історичного факультету, що вивчають «Краєзнавство» / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – 101 с. – Співавт.: *Л.В.Горват*. Рец.: *Анталовський В., Анталовський І.* З когорти борців за волю // Верховина. – 2000. – 23 верес.
56. Основи політології: Навчальна програма нормативної дисципліни. Плани семінарських занять / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Ужгород, 2000. – 62 с., 150 пр. – Співавт.: *В.Боднар, В.Буркало, В.Гиря, І.Корнійчук, М.Лендєл, Ю.Остапець, Ян Томко, В.Худанич*.
57. Основи політології: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів) / Ужгородський державний університет, кафедра політології. – Видання друге. – Ужгород, 2000. – 204 с., 350 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, В.І.Худанич*.
58. Українська державність у ХХ столітті: (Матеріали до лекцій для студентів історичного факультету) / Ужгородський державний університет, Кафедра історії України, кафедра політології. – Ужгород, 2000. – 98 с., 150 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
59. Українська історична наука в середині ХІХ – на початку ХХІ століття: (Матеріали до лекцій для студентів історичного факультету) / Ужгородський

державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – 135 с., 150 пр. – Співавт.: *Л.В.Горват*.

2001

60. Історичні дослідження: Історія в портретах / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2001. Т.VI. – 425 с., 300 пр.
61. Історичні дослідження: Українська історія та культура: минуле і сучасне (рецензії, інтерв'ю) / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2001. – Т.VII. – 344 с.– 300 пр.

2002

62. Навчальні програми кафедри політології Ужгородського національного університету. Частина перша: Основи політології; Основи соціології; Історія політичних вчень зарубіжних країн; Сучасна зарубіжна політологія; Філософія політики; Історія і теорія демократії; Політичні еліти і політичне лідерство; Політична культура; Релігія і політика; Основи конфліктології / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Історичний факультет, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – 180 с., 100 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, М.П.Зан, М.О.Лендьел, В.В.Марина, Ю.О.Остапець, М.Ю.Токар, В.І.Феніч*.
63. Навчальні програми кафедри політології Ужгородського національного університету. Частина друга: Технологія політичного процесу; Теорія міжнародних відносин; Політична регіоналістика та регіональне управління; Міжнародні організації; Світовий процес і геополітика; Методика викладання соціально-політичних дисциплін; Політична історія Закарпаття / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Історичний факультет; Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – 124 с., 100 пр. – Співавт.: *М.О.Лендьел, М.Ю.Токар*.
64. Основи політології: Навчальна програма нормативного курсу і плани семінарських занять для студентів неполітологічних спеціальностей УжНУ / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Історичний факультет, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – 68 с., 150 пр. – Співавт.: *В.Л.Боднар, М.П.Зан, В.В.Марина*.
65. Славна сторінка в історії українського народу (Карпатська Січ – захисник незалежності Карпато-Української держави: 1938-1939 рр.): Навчальний посібник / Ужгородський національний університет, Львівський військовий інститут імені гетьмана Петра Сагайдачного при Національному університеті “Львівська Політехніка”. – Ужгород – Львів, 2002. – 60 с., 150 пр. – Співавт.: *І.В.Буковський*.

2003

66. Академік Володимир Васильович Грабовецький. Бібліографічний покажчик (Видання п'яте) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – 128 с. – 100 пр. – Співавт.: *І.С.Гапоненко-Товт*. Рец.: *Федака С.* Знайомтеся – боярин-академік Грабовецький // *Нова книга: критико-бібліографічний журнал*. – 2003. - №7-8. – С. 8-9.

67. Життя і помисли митрополита Андрея Шептицького /Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2003. – 112 с. – 500 пр. – Співавт.: *В.І.Басараб*. Рец.: *Лазоришин І.* “Життя і помисли митрополита Андрея Шептицького” // Срібна Земля. – 2003. – 26 липня; *Лендсл І.* “Князь української Церкви” (Життя і помисли митрополита Андрея Шептицького) // Старий Замок. – 2003. – 11-17 вересня; “Життя і помисли митрополита Андрея Шептицького” // Срібна Земля-фест. – 2003. – 25 вересня – 1 жовтня.
68. Зарубіжні футурологічні концепції на межі тисячоліть: порівняльний аналіз /Ужгородський національний університет; Кафедра політології. – Ужгород, 2003. – 77 с. – 100 пр. – Співавтор: *М.Щадей*.
69. Західна геополітика в іменах /Ужгородський національний університет, Кафедра політології. – Ужгород: Видавництво УжНУ, 2003. – 200 с., 100 пр. Рец.: *Лазоришин І.* “Західна геополітика в іменах” // Срібна Земля. – 2003. – 15 листопада.
70. Національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття в 1918-1950 рр. ХХ ст. /Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – 195 с. – 300 пр. – Співавт.: *Н.Греченюк*. Рец.: *Лазоришин І.* “Рух ОУН-УПА мав місце на Закарпатті...” // Срібна Земля. – 2003. – 20 вересня.
71. Основи політології /Ужгородський національний університет; Кафедра політології. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2003. – 421 с. – 500 пр. – Співавтор: *Ю.О.Остапець*. Рец.: *Зан М.* Новий посібник з основ політичної науки // *Саграда – Карпатика*. Випуск – 26. Україна на зламі століть: Актуальні проблеми історії, етнології та політології. – Ужгород, 2003. – С. 205-208; *Зан М.* Чому наші політологи такі сором'язливі? // Срібна Земля – Фест. – 2004. – 12-18 лютого; *Зан М.* Наука про політику // *Трибуна*. – 2004. – 17 квітня.
72. Сторінки історії Закарпаття: історичні статті, есе, історико-біографічні нариси /Союз Українців Румунії. – Бухарест: Видавництво Мустанг, 2003. – 407 с. – 2500 пр. – Співавтор: *Люба-Ірина Горват*.
73. Як писати наукову роботу (методичні рекомендації по написанню курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт для студентів-політологів) /Ужгородський національний університет; Кафедра політології. – Ужгород, 2003. – 72 с. – 100 пр. – Співавтор: *Ю.О.Остапець*.

2004

74. Августин Волошин і Карпатська Україна. – Львів: ЗУКЦ, 2004. – 414 с. Рец.: *Микола Вегеш*. Августин Волошин і Карпатська Україна // *Слово вчителя*. – 2004. – 31 березня; *Тарасюк В.* „Августин Волошин і Карпатська Україна” *Миколи Вегеша* // *Погляд*. – 2004. – 28 квітня; *Лазоришин І.* „Августин Волошин...” у Болонії // *До світла*. Християнський часопис українців в Італії. – 2005. - №4. – С. 23.
75. Карпатська Україна. Документи і факти. – Ужгород: Видавництво „Карпати”, 2004. – 432 с. – 1000 пр. Рец.: *Токар М.* Нові видання істориків [Вегеш М. Карпатська Україна. Документи і факти. – Ужгород: Карпати, 2004] // *Трибуна*. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 22 січня; *Токар М.* Рец.: Карпатська Україна. Документи і факти // *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.:

- М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 197-198; Вегеш М.М. Карпатська Україна: Документи і факти // Книга Закарпаття: Анотований каталог видань 2004 року: (З фондів Закарпатської обласної універсальної бібліотеки) / ЗОУНБ; Укладач Л.О.Ільченко; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2005. – С. 8.; Любичь Михайло. Друга світова почалася у Карпатах [Микола Вегеш. Карпатська Україна. Документи і факти. – Ужгород: Карпати, 2004. – 432 с.] // Друг читача. – 2006. – 12-26 травня; Цуга В. Про велич і трагедію Карпатської України // Трибуна. – 2006. – 23 вересня.
76. Назустріч волі: Нариси історії визвольних змагань / Ужгородський національний університет; Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2004. – 178 с. Рец.: Токар М. „В’язні сумління” [Побачила світ нова книжка про тернистий шлях закарпатських політв’язнів] // Трибуна. – 2004. – 10 липня; Токар М. Рец.: Вегеш М. Назустріч волі: Нариси історії визвольних змагань (Ужгород, 2004) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 228.
77. Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес / Ужгородський національний університет, Історичний факультет, Кафедра політології. – Ужгород, 2004. – 124 с. – 100 пр. – Співавтор: Ю.О.Остапець.
78. Якою ми бачимо нову Україну (Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу). – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – 120 с. – 300 пр. Рец.: Токар М. Політична публіцистика Миколи Вегеша (Побачила світ збірка політичних статей вченого) // Трибуна. – 2005. – 29 січня; Савицька М. Нотатки противника „зімбабвійської” демократії // Погляд. – 2005. – 29 березня; Савицька М. Нотатки противника „зімбабвійської демократії” // Срібна Земля. – 2005. – 16 квітня; січня; Токар М. Рец.: Вегеш М. Якою ми бачимо нову Україну // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 196-197.

2005

79. Болонський процес і кредитно-модульна організація навчального процесу / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2005. – 32 с., 1000 пр. – Співавтор: Ю.О.Остапець.
80. Історія і політика: В чотирьох томах. – Т. 1. Сторінки історії України. – Ужгород, 2005. – 412 с., 100 пр. Рец.: Біляк С. Микола Вегеш: „Історія і політика”: в чотирьох томах // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 20 серпня.
81. Історія і політика: В чотирьох томах. – Т. 2. Історія Карпатської України. Августин Волошин – президент Карпатської України. Будівничі Карпатської

- України. Василь Гренджа-Донський розповідає... – Ужгород, 2005. – 552 с., 100 пр.
82. Історія і політика: В чотирьох томах. – Т. 3. Історична наука в Ужгородському університеті. Володимир Грабовецький – історик України. – Ужгород, 2005. – 440 с., 100 пр.
83. Історія і політика: В чотирьох томах. – Т. 4. Основи політичної науки. Західна геополітика в іменах. Історія, філософія, політологія і літературознавство (Рецензії різних років). Передвиборні програми, політичні звернення та прокламації. Інтерв'ю різних років (1994-2005). – Ужгород, 2005. – 478 с., 100 пр.

2006

84. Августин Волошин. Нові документи і матеріали про життя і смерть президента Карпатської України. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2006. – 152 с. – Співавтори: В.І.Басараб, В.І.Сергійчук. Рец.: Августин Волошин в документах // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №13. – С. 16.
85. Академік Володимир Грабовецький – визначний історик України. Видання друге, доповнене / Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаніка; Кафедра історії України. – Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 2006. – 432 с. Рец.: Петрецький В. Микола Вегеш. Академік Володимир Грабовецький – визначний історик України (Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 432 с.) // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №9. – С. 16.
86. Вступна кампанія до Ужгородського національного університету: вчора і сьогодні / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2006. – 14 с., 200 пр.
87. Політологія. Навчальна програма нормативного курсу і плани семінарських занять (Методичний посібник) / Підготували В.І.Басараб, В.Л.Боднар, В.В.Буркало, М.М.Вегеш, В.І.Гиря, І.М.Горобченко, М.П.Зан, А.Ю.Ключкович, М.М.Колодій, М.О.Лендьел, В.В.Марина, Ю.О.Остапець, В.С.Петрінко, М.Ю.Токар, В.І.Худанич. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2006. – 108 с., 100 пр.
88. Світ політології: Навчально-методичний посібник. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету «Говерла», 2006. – 472 с. – Співавтор: Ю.О.Остапець. Рец.: Петрецький В. Вегеш М., Остапець Ю. Світ політології // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №12. – С. 16; Світ політології // Наукові та навчальні видання Ужгородського національного університету за 2005-2006 роки. – Ужгород, 2007. – С. 35.
89. Університет у моєму житті / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2006. – 296 с., 150 пр. Рец.: Університет у житті ректора // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №6. – С. 11.

90. Велич і трагедія Карпатської України. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 296 с. Рец.: Вегеш М. Велич і трагедія Карпатської України (Ужгород, 2007) // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №4. – С. 16.
91. Дослідник Олекси Довбуша. До 80-річчя від дня народження почесного доктора Ужгородського національного університету академіка Володимира Грабовецького. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 312 с.
92. Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 376 с.
93. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання. – Ужгород, 2007. – 88 с. – Співавт.: Зан М.П., Остапеч Ю.О., Токар М.Ю.
94. Світ історії. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 452 с. Рец.: Петрецький В. Світ історії // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №5. – С. 16.
95. Ужгородський національний університет: історія і сьогодення. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 384 с.
96. Ужгородський національний університет: реалії та перспективи. Виступ ректора Ужгородського національного університету доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша на конференції трудового колективу 31 серпня 2007 року. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 48 с.

СТАТТІ, ПОВІДОМЛЕННЯ, ІНТЕРВ'Ю, ЗВЕРНЕННЯ

1990

97. А хто ж ми є?: [Про історичне минуле українського народу] // Радянська Верховина. – 1990. – 19 лип.
98. Августин Волошин: ким він був? // Радянська Верховина. – 1990. – 24 берез.
99. Без минулого нема майбутнього: [Про розстріл угорськими окупантами представників міжгірської інтелігенції в 1939 році] // Радянська Верховина. – 1990. – 28 черв.
100. Велич і трагедія Августина Волошина // Радянська Верховина. – 1990. – 9 серп.
101. З печаттю ворога народу: [Про репресованого вчителя М.К.Прокопа] // Радянська Верховина. – 1990. – 13 груд. – Співавт.: В.О.Белень.
102. За нашу і вашу свободу: [Солідарність українців Східної Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатських українців у 1938–1939 рр.] // За незалежність. – 1990. – 8 верес.
103. Закарпаття у складі Чехословаччини // Радянська Верховина. – 1990. – 7 черв.
104. Іменем права на пам'ять: [Вшанування пам'яті загиблих карпатських січовиків] // Радянська Верховина. – 1990. – 12 трав.
105. Крик душі: [Про жертву сталінських репресій Ф.Л.Цімботу] // Радянська Верховина. – 1990. – 30 серп. – Співавт.: В.О.Белень.
106. Крізь горнило таборів: [Про репресованого при сталінізмі І.В.Савинця] // Радянська Верховина. – 1990. – 17 лист. – Співавт.: В.О.Белень.

107. Любов народна і межинародна. Августин Волошин: педагог і людина // Молодь Закарпаття. – 1990. – 29 верес.
108. Міжгірщина в роки фашистської окупації: Безстрашний січовик: [Про поручника Карпатської Січі Ф.Тацинця] // Радянська Верховина. – 1990. – 22 верес.
109. Міжгірщина в роки фашистської окупації: Будителі: [Про просвітницьку діяльність на Міжгірщині С.Фігури і Я.Завальницького в 20–30-х роках] // Радянська Верховина. – 1990. – 11 верес.
110. Наші незгоди: [Полеміка з А.Сюгай – автором статті «Я не згідна з І.Сопком»] // Радянська Верховина. – 1990. – 1 лист.
111. Олекса Довбуш і опришки на Закарпатті // Радянська Верховина. – 1990. – 16 серп.
112. Перший літописець Карпатської України: [Про В.С.Гренджу-Донського] // Радянська Верховина. – 1990. – 22 лист.
113. Політичний портрет Михайла Брашайка // Радянська Верховина. – 1990. – 1 груд.
114. Пролог у новий час краю: [Карпатська Україна – незалежна держава] // Радянська Верховина. – 1990. – 14 квіт.
115. Розстріляні в 44-му: [Про страту угорськими гортистами патріотів із Синевира В.Поповича та І.Веретяка] // Радянська Верховина. – 1990. – 23 серп. – Співавт.: *І.М.Клованич*.
116. Січові стрільці: хто вони були? // Радянська Верховина. – 1990. – 14 лип.
117. Сльози пам'яті: [Вшанування пам'яті загиблих карпатських січовиків] // Молодь Закарпаття. – 1990. – 22 верес.

1991

118. Августин Волошин і Карпатська Україна // Дзвін. – 1991. – №3. – С.85–90.
119. Безстрашний січовик: [Поручик Карпатської Січі Федір Тацинець] // Карпатський край. – 1991. – 30 лип.
120. Біля витоків відроди: [Політичний портрет діяча Карпатської України Михайла Брашайка] // Карпатський край. – 1991. – 14 лип.
121. В обороні Карпатської України // Новини Закарпаття. – 1991. – 14 берез.
122. В.Гренджа-Донський розповідає...: [Про перебування відомого закарпатського письменника в угорському концтаборі] // Закарпатська правда. – 1991. – 30 жов.
123. В'язень багатьох таборів: [Про репресованого М.Л.Желізняка] // Радянська Верховина. – 1991. – 16 квіт. – Співавт.: *В.О.Белень*.
124. Волошин – в'язень Лефортівської тюрми // Радянська Верховина. – 1991. – 13 лип.
125. Газета «Свобода» про голод 1932–1933-х рр. на Україні // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України: Тези доповідей та повідомлень / Академія Наук УРСР, Мініст. народн. освіти УРСР, Мініст. культури УРСР, Всеукраїнська спілка краєзнавців, Україн. фонд культури, Україн. т-во охорони пам'яток історії та культури, Кам'янець-Подільський педінститут ім. В.П.Затонського. – Київ – Кам'янець-Подільський, 1991. – С.317–318.
126. Галичина на Закарпатті: В.Гренджа-Донський розповідає... // Заповіт. – 1991. – 3 жовт.

127. Герої не вмирають: Безстрашний стрілець: [Про героя Карпатської України Ф.Тацинця] // Карпатський край. – 1991. – 6 серп.
128. Голод 1921–1922 років в Росії очима закарпатців // Радянська Верховина. – 1991. – 12 жов. – Співавт.: *І.В.Лько*.
129. Життя за «автономією»: [Про соціально-економічне становище населення Міжгірщини в міжвоєнний період] // Закарпатська правда. – 1991. – 6 груд. – Співавт.: *І.М.Мокрянин*.
130. Земляк про земляка: [В.Гренджа-Донський про А.Волошина] // Радянська Верховина. – 1991. – 21 верес.
131. Інтелекція на селі: [Про освітянську спадщину міжгірських вчителів 20–30-х років с.Фігури і Я.Завальницького] // Закарпатська правда. – 1991. – 20 черв. – Співавт.: *І.М.Мокрянин*.
132. Історичне минуле Закарпаття в працях академіка І.П.Крип'якевича // Новини Закарпаття. – 1991. – 25 червн. – Співавт.: *В.С.Задорожний*.
133. Історичне минуле Закарпаття в працях М.Грушевського // Тези доповідей та повідомлень науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження академіка Михайла Грушевського / Виконком Івано-Франківської обл. ради народн. депутатів, Івано-Франк. державн. педагогічн. інститут ім. В.Стефаніка. – Івано-Франківська, 1991. – С.55–56.
134. Йдуть листи в редакцію [Про життя українських емігрантів у Словаччині] // Радянська Верховина. – 1991. – 3 січня. – Співавт.: *В.О.Белень*.
135. Кривава казка: [Про В.С.Гренджу-Донського] // За вільну Україну. – 1991. – 1 жовт. – Співавт.: *В.Й.Пилипчинець*.
136. Михайло Драгоманов і Закарпаття // Радянська Верховина. – 1991. – 9 лист. – Співавт.: *В.О.Белень*.
137. На допомогу племені молодому: [Рец. на кн.: *Данилюк Д.Д., Лько В.І.* З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини ХІХ ст.). – Ужгород, 1990] // Радянська Верховина. – 1991. – 19 берез. – Співавт.: *В.О.Белень*.
138. Настільна книга для вчителя: [Рец. на кн.: *Данилюк Д.Д., Лько В.І.* З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини ХІХ ст.). – Ужгород, 1990] // Закарпатська правда. – 1991. – 8 берез.
139. Наш край назавжди залипиться українським! [Про національно-визвольну боротьбу закарпатських українців у 1938–1939 роках] // Наука і суспільство. – 1991. – №2. – С.26–29.
140. Нашадок князя Данила і Закарпаття: [Про галицько-волинського князя Лева Даниловича] // Радянська Верховина. – 1991. – 28 груд. – Співавт.: *В.О.Белень*.
141. Плацдарм «Рутенія»: [Про становище Закарпаття напередодні Другої світової війни] // Новини Закарпаття. – 1991. – 22 черв.
142. Правда на терезах історії: голод 1932–1933 років на Україні і Закарпаття // Закарпатська правда. – 1991. – 12 черв.
143. Преса Закарпаття про сталінські репресії 30-х років // Радянська Верховина. – 1991. – 16 лют. – Співавт.: *В.О.Белень*.
144. Свідки – представники діаспори: [Карпатська Україна в спогадах очевидця подій 1938–1939 років Й.Рушака] // Радянська Верховина. – 1991. – 28 лют. – Співавт.: *В.О.Белень*.
145. Трагедія в Тіпні: [Про розстріл угорськими окупантами міжгірських патріотів С.Фігури і Я.Завальницького] // Закарпатська правда. – 1991. – 6 квіт. – Співавт.: *І.М.Мокрянин*.

146. У міжнародній грі: [Про громадсько-політичні взаємозв'язки Закарпаття і Східної Галичини в 1918–1919 роках] // Карпатський край. – 1991. – 19 лист.
147. Уроки В.Гренджі-Донського: [Про відзначення річниці письменника в Синевирській середній школі] // Закарпатська правда. – 1991. – 13 квіт. – Співавт: *М.Мокрянин*.
148. Учень Тараса Шевченка: [Про В.С.Гренджу-Донського] // Закарпатська правда. – 1991. – 24 жов.
149. Хорватське питання в працях академіка М.С.Грушевського // Радянська Верховина. – 1991. – 16 жов.
150. Хорватське питання: [Проблематика історії Закарпаття в працях М.С.Грушевського] // Новини Закарпаття. – 1991. – 28 верес. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.

1992

151. А вдома їх чекала в'язниця: [Про участь галичан в обороні Карпатської України] // Новини Закарпаття. – 1992. – 8 лип.
152. Августин Волошин і Карпатська Україна // Сторінки історії України ХХ століття: Посібник для вчителя [За ред. С.В.Кульчицького; Упоряд: В.П.Шевчук, А.А.Чуб, Н.А.Дехтярьова]. – К.: Освіта, 1992. – С.307–318.
153. Були колись літа: [Про Г.А.Ніроду] // Радянська Верховина. – 1992. – 4 серп.
154. Галичани на Закарпатті: [В.С.Гренджа-Донський про солідарність українців Східної Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатців у 1938–1939 роках] // Україна і світ (Торонто, Канада). – 1992. – 26 лист.
155. Галичани про Гренджу-Донського // Радянська Верховина. – 1992. – 22 січ.
156. Дмитро Вишневецький в українській історіографії // Матеріали міжвузівської науково-теоретичної конференції «500-річчя українського козацтва і Галичина» / Мініст. освіти України, Івано-Франків. держ. педагогічн. інститут ім.В.Стефаніка, Івано-Франків. крайова Рада Народного Руху України, Івано-Франків. обл. організ. Всеукраїн. спілки краєзнавців, Івано-Франків. обл. Рада Україн. т-ва охорони пам'яток історії культури, Івано-Франків. обл. осередок Націон. асоціації українознавців. – Івано-Франківськ, 1992. – С.66–69. – Співавт.: *Б.З.Козак*.
157. Довга дорога додому: [Про закарпатця в Словаччині М.Ледиду] // Закарпатська правда. – 1992. – 20 жовт.
158. Дослідник історії Закарпаття: [Про академіка І.П.Крип'якевича] // Ужгородський університет. – 1992. – 24 квіт. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
159. Драма отця Феодосія: [Про життя і діяльність синевирського священика Феодосія Горвата] // Закарпатська правда. – 1992. – 6 жовт. – Співавт.: *І.М.Мокрянин*.
160. Життя за «автономією»: [Соціально-економічне становище закарпатського населення в складі Чехословаччини] // Карпатська Україна. – 1992. – 8 жовт. – Співавт.: *І.М.Мокрянин*.
161. За велінням серця: [Про нелегальні переходи кордону українцями Східної Галичини в Карпатську Україну] // Радянська Верховина. – 1992. – 23 трав.
162. Закарпаття у складі Чехословаччини: Чи була альтернатива? // Радянська Верховина. – 1992. – 18 лип. – Співавт.: *В.І.Попович*.
163. Замах: [Про замах Тацинця на одного з лідерів москвофільства в Закарпатті Є.Сабова] // Закарпатська правда. – 1992. – 29 верес.

164. Карпатська Україна очима галичанина (по сторінках преси Галичини 1938–1939 рр.): 1. В пошуках історичної правди; 2. У міжнародній грі // Карпатська Україна. – 1992. – 5 лист.
165. Карпатська Україна очима галичанина (по сторінках преси Галичини 1938–1939 рр.): 3. Чи вистойть Закарпаття; 4. Андрій Бродій – зрадник? // Карпатська Україна. – 1992. – 19 лист.
166. Карпатська Україна очима галичанина (по сторінках преси Галичини 1938–1939 рр.): 5. За велінням серця; 6. Пошесть саранчі // Карпатська Україна. – 1992. – 26 лист.
167. Карпатська Україна очима галичанина (по сторінках преси Галичини 1938–1939 рр.): 7. Власкор «Діла» передає із Закарпаття // Карпатська Україна. – 1992. – 3 груд.
168. Карпатська Україна очима галичанина (по сторінках преси Галичини 1938–1939 рр.): 8. Карпатська Січ дає бій; 9. Трагедія Карпатської України // Карпатська Україна. – 1992. – 10 груд.
169. Карпатська Україна у спогадах січовика: [Про М.І.Шимоню] // Верховина. – 1992. – 18 серп.
170. Комендант Колочавської Січі: [Про М.І.Шимоню] // Карпатська Україна. – 1992. – 15 жовт.
171. Лекції про Василя Гренджу-Донського // *Гренджа-Донський В.* Твори. Бібліографія. Зібрала і впоряд. *Зірка Гренджа-Донська.* – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. Додаткові твори. – С.268–269. – Співавт.: *І.М.Мокрянин.*
172. Лицарі абсурду. Надзвичайний стан у Карпатській Україні // Закарпатська правда. – 1992. – 15 груд. – Співавт.: *В.Є.Задорожний.*
173. Митрополит Шептицький і Закарпаття // Радянська Верховина. – 1992. – 13 черв.
174. На шляху свободи: [Про основні етапи боротьби українського народу за свою державність у ХХ столітті] // Верховина. – 1992. – 22 верес.
175. Народно-визвольна війна 1648–1654 рр. і Закарпаття // Матеріали міжвузівської науково-теоретичної конференції «500-річчя українського козацтва і Галичина» / Мініст. освіти України, Івано-Франків. держ. педагогічн. інститут ім.В.Стефаніка, Івано-Франків. крайова Рада Народного Руху України, Івано-Франків. обл. організ. Всеукраїн. спілки краєзнавців, Івано-Франків. обл. Рада Україн. т-ва охорони пам'яток історії культури, Івано-Франків. обл. осередок Націон. асоціації українознавців. – Івано-Франківськ, 1992. – С.44–46. – Співавт.: *В.І.Ілько.*
176. Новий підручник з історії: Вперше іспит з історії України // Радянська Верховина. – 1992. – 20 черв.
177. Перший літописець Карпатської України: [Про щоденник В.С.Гренджі-Донського «Щастя і горе Карпатської України»] // *Гренджа-Донський В.* Твори. Бібліографія. Зібрала і впоряд. *Зірка Гренджа-Донська.* – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. Додаткові твори. – С.257–262.
178. Поборник єдиної і неподільної України: [Про М.П.Драгоманова] // Ужгородський університет. – 1992. – 22 трав. – Співавт.: *В.Є.Задорожний.*
179. Повернення Богдана Лепкого // Радянська Верховина. – 1992. – 21 лип.
180. Повернення Василя Гренджі-Донського: [Сценарій уроку, присвяченого життю і діяльності визначного українського письменника і громадсько-політичного діяча] // Радянська Верховина. – 1992. – 21 берез. – Співавт.: *В.М.Чепара, В.І.Попович.*

181. Портрет Мазепи очима Гнепи: [Відповідь на статтю про українського гетьмана І.Мазепу, зображеного зрадником] // Закарпатська правда. – 1992. – 8 верес.
182. Правда перемогла, але...: [Про долю репресованого Ф.Л.Цімботу] // Радянська Верховина. – 1992. – 11 січ.
183. Преса Східної Галичини про національно-визвольну боротьбу закарпатських українців в 1938–1939 рр. // Тези доповідей наукової конференції «Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30 рр. ХХ ст.» / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т, кафедра історії України. – Ужгород, 1992. – С.42–49. – Співавт.: *В.І.Лько*.
184. При штабі маршала Тіто: [Про Ю.І.Мися] // Радянська Верховина. – 1992. – 24 черв.
185. Про масовий перехід кордону юнаками і дівчатами Східної Галичини на Закарпаття у 1938–1939 роках // Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича (23–24 жовтня 1992 р.) / Закарпатський краєзнавчий музей. – Ужгород, 1992. – С.274–276. – Співавт.: *В.І.Лько*.
186. Про мову, школу і національність: [Про культурне становище закарпатського населення в 20–30-х роках] // Радянська Верховина. – 1992. – 18 січ.
187. Просвітянин з Колочави: [Про голову просвітянського осередку в Колочаві М.І.Шимоню] // Закарпатська правда. – 1992. – 15 верес.
188. Січовик Федір Бобер // Радянська Верховина. – 1992. – 14 лип.
189. Служба небезпечна і важка...: [Про І.Г.Григорівського] // Радянська Верховина. – 1992. – 8 лют.
190. Учень Тараса Шевченка: [Про В.С.Гренджу-Донського] (продовж.). // Новий шлях (Торонто, Канада). – 1992. – 6 червн.
191. Учень Тараса Шевченка: [Про В.С.Гренджу-Донського] // Новий шлях (Торонто, Канада). – 1992. – 30 трав.
192. Цвіт історії – не опадає!...: [Про карпатського січовика Степана Маріконя] // Карпатська Україна. – 1992. – 19 лис.

1993

193. Анафема. Гетьман Іван Мазепа: зрадник чи патріот? // Срібна Земля. – 1993. – 30 жовт.
194. Андрей Шептицький: просвітитель, політик, людина // Срібна Земля. – 1993. – 6 квіт. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
195. Василь Гренджа-Донський і Тарас Шевченко // Верховина. – 1993. – 4 груд.
196. Відроджена з попелу: Закарпатська «Просвіта» вчора і сьогодні // Срібна Земля. – 1993. – 11 трав. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
197. Ворожа діяльність проугорської «п'ятої колони» у Карпатській Україні (1938–1939 рр.) // Срібна Земля. – 1993. – 16 жовт. – Співавт.: *В.В.Міцанин*.
198. Галицько-Волинський князь Лев Данилович і Закарпаття // Срібна Земля. – 1993. – 18 трав. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
199. Галичани на Закарпатті. Василь Гренджа-Донський розповідає... // Визвольний шлях (Лондон, Великобританія). – 1993. – Кн.8. – С.1016–1020
200. Голова національної ради: Йосип Дудикевич – голова національної ради у Воловому // Верховина. – 1993. – 13 віт. – Співавт.: *В.В.Міцанин*.

201. До питання про участь ОУН в обороні Карпатської України // Матеріали наукової конференції Всеукраїнського братства вояків УПА «Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історія, уроки, сучасність» (16–17 січня 1993 р.). – Івано-Франківськ – Стрий, 1993. – С.36–40.
202. Духовні стремління О.Духновича в оцінках Августина Волошина та Едуарда Вінтера // О.В.Духнович і слов'янський світ: Матеріали наукової конференції (23–24 квітня 1993 р.). / Закарп. обл. держ. адміністр., / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1993. – С.178–179. – Співавт.: *М.І.Зимомря*.
203. Економіка Міжгірщини періоду Карпатської України // Верховина. – 1993. – 30 жовт. – Співавт.: *В.В.Мицанин*.
204. Історію не вигадати: (До питання про громадсько-політичні взаємини українців Закарпаття і Східної Галичини в 1938–1939 рр.) // Карпатська Україна. – 1993. – 18 берез.
205. Історія Закарпаття кінця XVIII – першої половини XIX століття в працях М.Драгоманова // Історик, етнограф, педагог: Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича / Обл. держ. адміністрація, Прикарпат. ун-т ім. В.Стефаника, Управл. освіти обл. держ. адміністрації, Тисменицька районна держ. адміністрація, Івано-Франківський філіал Наук. Т-ва ім. Т.Шевченка, Івано-Франк. обл. організація Всеукраїнської спілки краєзнавців. – Івано-Франківськ, 1993. – С.58–61. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
206. Карпатська Україна у світі нових документів // Сучасність. – 1993. – №4. – С.62–67. Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
207. Кривавий вересень 39-го...: (Масові звірства органів НКВС у Західній Україні) // Срібна Земля. – 1993. – 25 верес.
208. Матеріальна підтримка уряду Карпатської України світової громадськістю // Срібна Земля. – 1993. – 11 верес.
209. Міжгірщина напередодні окупації // Верховина. – 1993. – 9 лют.
210. Нелегальні переходи польсько-чеського кордону українцями Східної Галичини в 1938–1939 рр. і реакція польського уряду // Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства (м.Луцьк, вересень-жовтень 1993 р.) / Академія Наук України, Інститут історії України, Націон. комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України, Мініст. культури України, Мініст. освіти України, Всеукраїн. спілка краєзнавців, Україн. фонд культури, Україн. т-во охорони пам'яток історії та культури, Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1993. – С. 121–122.
211. Нові матеріали – нова книга: [Рец. на кн.: *Болдижар М.* Закарпаття між двома світовими війнами. – Ужгород, 1993] // Новини Закарпаття. – 1993. – 20 трав. – Співавт.: *П.А.Петрище*.
212. Олександр Духнович в публіцистиці В.Гренджі-Донського // Матеріали наукової конференції Всеукраїнського братства вояків УПА «Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історія, уроки, сучасність» (16–17 січня 1993 р.). – Івано-Франківськ – Стрий, 1993. – С.43–44. – Співавт.: *В.В.Делеган*.
213. ООН і Карпатська Україна // Новини Закарпаття. – 1993. – 11 трав.
214. Полковник Михайло Колодзінський-Гузар у Карпатській Україні // Визвольний шлях (Лондон, Великобританія). – 1993. – Кн.8. – С. 955–957.

215. Полковник Михайло Колодзінський-Гузар у Карпатській Україні // Срібна Земля. – 1993. – 8 черв.
216. Про альтернативу включення Закарпаття до складу Чехословаччини // Українські Карпати: Матеріали міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серпня – 1 вересня 1991 р.). – Ужгород: Вид-во «Карпати», 1993. – С.113–121.
217. Просвіта і В.Гренджа-Донський // Карпатська Україна. – 1993. – 6 трав. – Співавт.: *В.В.Міщанин*.
218. Просвітянин з Колочави: [Про М.І.Шимоню] // Календар «Просвіти» на 1993 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака*]. – Ужгород: ВВК «Патент», 1993. – С.104–106.
219. Терористи на Верховині // Верховина. – 1993. – 2 лист. – Співавт.: *В.В.Міщанин*.
220. У листопаді 1918-го... Західно-Українська Народна Республіка // Срібна Земля. – 1993. – 27 лис.
221. Угорські і польські терористи у Карпатській Україні // Срібна Земля. – 1993. – 27 лип. – Співавт.: *В.В.Міщанин*.
222. Українська Гельсінська Спілка: сторінки історії // Срібна Земля. – 1993. – 20 лис. – Співавт.: *О.М.Орос*.
223. Хуст – нова столиця Карпатської України // Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування: історія і сучасність: (Тези міжнародної науково-практичної конференції. – Рівне, 1993. – С.159–161.
224. Якої України хотів Василь Гренджа-Донський? // Календар «Просвіти» на 1993 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака*]. – Ужгород, 1993. – С.120–122.

1994

225. Августин Волошин (1874–1945) // Календар «Просвіти» на 1994 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *Й.Баглай, П.Федака*]. – Ужгород: ВВК «Патент», 1994. – С.70–73.
226. Василь Гренджа-Донський у спогадах друзів: (До 20-ї річниці від дня смерті поета) // Вісті Ужгородщини. – 1994. – 26 лист. – Співавт.: *В.В.Туряниця*.
227. Верховину врятують реформи: Інтерв'ю кореспонденту «Верховини» // Верховина. – 1994. – 22 лют.
228. Ворожа діяльність проугорської «п'ятої колонії» у Карпатській Україні (1938–1939 рр) // Голос нації – 1994. – 11–12 квіт. – Співавт.: *В.В.Міщанин*.
229. Громадяни Закарпаття!: [Звернення до виборців] // Вісті Ужгородщини. – 1994. – 22 берез. – Співавт.: *І.Мокрянин, С.Угрин, В.Фленько*.
230. Гуцульська Республіка (1918–1919) // Карпатська Україна. – 1994. – 7 лип. – Співавт.: *М.Ю.Писар*.
231. Гуцульська Республіка (1918–1919): [Закінчення] // Карпатська Україна. – 1994. – 21 лип. – Співавт.: *М.Ю.Писар*.
232. Гуцульська Республіка (1918–1919): [Продовження] // Карпатська Україна. – 1994. – 14 лип. – Співавт.: *М.Ю.Писар*.
233. Економічне становище Карпатської України в 1938–1939 роках // Верховина. – 1994. – 20 лип. – Співавт.: *В.В.Міщанин*.
234. Іван Рогач у Карпатській Україні // Карпатська Україна. – 1994. – 26 трав.
235. Карпатська Січ на Міжгірщині // Верховина. – 1994. – 29 берез.

236. Карпатська Україна (1938–1939) // Календар «Просвіти» на 1994 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *Й.Баглай, П.Федака*]. – Ужгород: ВВК «Патент», 1994. – С.53–56.
237. Моє минуле – відкрита книжка...: До 20-річчя з дня смерті поета В.Гренджі-Донського // Молодь Закарпаття-Реформа. – 1994. – 26 лист. – Співавт.: *В.В.Турияниця*.
238. Напади угорських і польських терористів на Карпатську Україну в 1938–1939 рр. // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність: Матеріали міжнародної наукової конференції (Ужгород, 1–4 вересня 1993 р.) – Ужгород: МПП «Гражда», 1994. – С.123–129.
239. Новий посібник з історії рідного краю: [Рец. на кн.: *Мудра Ю.* Наш край – наша історія. – Ужгород, 1994] // Новини Закарпаття. – 1994. – 17 груд. – Співавт.: *В.С.Задорожний*.
240. Організація Українських Націоналістів і Карпатська Україна (1938–1939 рр.) // Матеріали наукової конференції викладачів історичного факультету (1993 р.) / Ужгород. держ. ун-т., Закарп. центр соціальної служби для молоді. – Ужгород, 1994. – С.20–27.
241. Передвиборна програма кандидата у народні депутати // Голос Верховини. – 1994. – 22 берез.
242. Передвиборна програма кандидата у народні депутати Верховної Ради України // Верховина. – 1994. – 26 берез.
243. Повернення Володимира Антоновича // Календар «Просвіти» на 1994 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *Й.Баглай, П.Федака*]. – Ужгород: ВВК «Патент», 1994. – С.30–31.
244. Праця корисна, необхідна: [Рец. на кн.: Професор Штернберг Яків Ісакович: Бібліографічний покажчик. – Ужгород, 1994] // Ужгородський університет. – 1994. – 29 груд. – Співавт.: *В.В.Турияниця*.
245. Просто обікрали народ...: Інтерв'ю кореспонденту газети «Карпатська Україна» // Карпатська Україна. – 1994. – 24 берез.
246. Розвиток української національної ідеї в другій половині XVII – першій половині XIX століття // Верховина. – 1994. – 5 лют.
247. Солідарність українців Східної Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатських українців (1938–1939) // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгород. держ. ун-ту) / Закарп. Молодіж. Демократ. Союз, Закарп. центр соціал. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., істор. ф-т, кафедра історії України. – Ужгород, 1994. – Т.3. – С.108–121.
248. Соціальне становище населення Карпатської України в 1938–1939 роках: сторінки історії // Верховина. – 1994. – 13 серп. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
249. Співець Срібної Землі: 25 листопада – дата смерті поета Василя Гренджі-Донського // Закарпатська правда. – 1994. – 22 лист.
250. Тільки реформи врятують Україну: Інтерв'ю кореспондентові «Закарпатської правди» // Закарпатська правда. – 1994. – 22 лют.
251. У вінок шани й визнання: В.Гренджа-Донський у наукових студіях учених УЖДУ // Ужгородський університет. – 1994. – 29 лист. – Співавт.: *В.В.Турияниця*.
252. У храмі святого Юра (Андрей Шептицький – церковний діяч) // Верховина. – 1994. – 26 квіт. – Співавт.: *В.І.Фенич*.
253. Українська преса Східної Галичини про Карпатську Україну (1938–1939) // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгород. держ. ун-ту) /

- Закарп. Молодіж. Демократ. Союз, Закарп. центр соціал. служби для молоді. Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., істор. ф-т. кафедра історії України. – Ужгород, 1994. – Т.3. – С.97–116.
254. Українська преса Східної Галичини про Карпатську Україну (1938–1939 рр.). // Дзвін. – 1994. – №10. – С.131–137.
255. Фрагменти програми кандидата у народні депутати України // Карпатська Україна. – 1994. – 17 лют.
256. Фундаментальне дослідження: [Рец. на кн.: *Тиводар М.* Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.: історико-етнологічне дослідження. – Ужгород: Карпати, 1994] // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету) / Закарп. молодіжн. демократ. союз, Закарпат. Центр соціал. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т, Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород, 1994. – Т.4. – С.304–308. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
257. Хуст – Столиця Карпатської України // Карпатська Україна. – 1994. – 31 берез. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
258. Хуст – столиця Карпатської України: До 55-ої річниці проголошення незалежності Карпатської України // Верховина. – 1994. – 15 берез. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
259. Хуст у січні 1919-го // Карпатська Україна. – 1994. – 27 січ. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
260. Хуст у січні 1919-го: [Закінчення] // Карпатська Україна. – 1994. – 24 лют. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
261. Хуст у січні 1919-го: [Продовження] // Карпатська Україна. – 1994. – 3 лют. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
262. Хуст у січні 1919-го: [Продовження] // Карпатська Україна. – 1994. – 10 лют. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.

1995

263. Августин Волошин: християнська етика – шлях до цивілізованих націй // Срібна Земля. – 1995. – 4 лис.
264. Академік Дмитро Багалій про Григорія Сковороду // Мандрівний університет України: Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня смерті Г.С.Сковороди / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.12–14.
265. Василь Гренджа-Донський у вітчизняній і зарубіжній історіографії // Тези доповідей та повідомлень першої наукової конференції, присвяченої життю і діяльності видатного поета і культурно-громадського діяча Василя Степановича Гренджі-Донського (1897–1974) (16 грудня 1994 р., м.Ужгород) / Закарп. обл. рада народи. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.14–19. – Співавт.: *В.В.Данилюк, В.В.Турияниця*.
266. Василь Турияниця – новий лауреат премії імені Гренджі-Донського // Новини Закарпаття. – 1995. – 16 лист.
267. Вітальний лист Зірці Гренджі-Донській // Тези доповідей та повідомлень першої наукової конференції, присвяченої життю і діяльності видатного поета і культурно-громадського діяча Василя Степановича Гренджі-

- Донського (1897–1974). 16 грудня 1994 року, м.Ужгород. – Ужгород, 1995. – С.77. – Співавт.: *В.В.Туряниця, С.І.Устич.*
268. Вчений, публіцист, громадсько-культурний і політичний діяч // Павло Михайлович Федака: Бібліографічний покажчик: (До 50-річчя від дня народження. – Ужгород, 1995. – С.42–49. – Співавт.: *М.В.Олашин.*
269. Вшанування першого президента Карпатської України: [Про наукову конференцію, присвячену Августину Волошину] // Новини Закарпаття. – 1995. – 14 верес.
270. Годі!: [Протест проти святкування 78-ї річниці більшовицької революції] // Срібна Земля. – 1995. – 4 лист. – Співавт.: *В.Бедь, Й.Баглай, О.Малець, Ф.Мишанич, О.Орос, М.Єрем, П.Федака, В.Ганчин.*
271. Голодомор на Україні і Закарпаття (22 серпня 1932 року Москва розпочала голодомор на Україні // Карпатська Україна. – 1995. – 22 серп.
272. Діяльність автономних урядів Підкарпатської Русі (Карпатської України) в галузі економіки і культури // Нариси історії Закарпаття (1918–1945) / Ужгород. держ. ун-т., Інститут Карпатознавства, Закарп. обл. організ. г-ва охорони пам'яток історії та культури; [Відп. ред. і керівн. автор. колект.: *І.М.Гранчак*]. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття», 1995. – Т.ІІ. – С.297–301.
273. До питання про діяльність уряду Карпатської України в екзилі (1939–1941 рр.) // Карпатська Україна. 1945 рік: Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги над фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.) / Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.22–28.
274. Життєвий і творчий шлях Василя Гренджі-Донського // Тези доповідей та повідомлень першої наукової конференції, присвяченої життю і діяльності видатного поета і культурно-громадського діяча Василя Степановича Гренджі-Донського (1897–1974) (16 грудня 1994 р., м.Ужгород) / Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.7–12.
275. З верховин полудня: [Про С.С.Бобинця] // Новини Закарпаття. – 1995. – 13 лип. – Співавт.: *Б.П.Бендзар.*
276. Закарпатська Україна: погляд з 50-річної відстані: [Рец. на кн.: *Макара М.П.* Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 – січень 1946 рр.). – Ужгород, 1995] // Новини Закарпаття. – 1995. – 16 верес.
277. Закарпатський спадкоємець Ломоносова: [Рец. на кн.: *Данилюк Д.Д.* Ю.І.Гуца-Венелін. – Ужгород, 1995] // Закарпатська правда. – 1995. – 10 черв. – Співавт.: *М.В.Олашин.*
278. Запорізькі козаки і Закарпаття: До 400-річчя з дня народження Богдана Хмельницького // Новини Закарпаття. – 1995. – 21 груд. – Співавт.: *І.Ф.Король.*
279. Західно-Українська Народна Республіка // Срібна Земля. – 1995. – 4 лист.
280. Заява демократичних організацій Закарпаття // Срібна Земля. – 1995. – 21 жовт. – Співавт.: *О.Малець, О.Орос, Ф.Мишанич, І.Гаврилів, П.Скунць, В.Ільницький.*
281. Заява демократичних партій Закарпаття Президентові України п.Кучмі, Міністрові внутрішніх справ України п.Кравченку // Клич. – 1995. – груд. – Співавт.: *О.Малець, О.Орос, Ф.Мишанич, І.Гаврилів, П.Скунць, В.Ільницький.*
282. Звернення до учасників міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-ій річниці з дня смерті А.Волошина // Срібна Земля. – 1995. – 4 лист. – Співавт.: *П.Федака, В.Бедь, Й.Баглай, В.Задорожний, М.Зимомря, О.Опаленик, В.Гомоннай, В.Ганчин, О.Орос, О.Хланта, І.Король, В.Пальок,*

- П.Камтов, М.Ердеалі, О.Довганич, М.Баяновська, В.Марина, Ю.Турияця, О.Малець, О.Пайкош, Ф.Сас, М.Джаноа, О.Герасимчук, В.Турияця, І.Чаварга, В.Делеган, Г.Корж, П.Скунць, С.Федака, М.Басараб, Е.Гоца, І.Сербин, В.Шерегій, І.Гаврилів, В.Белей.*
283. Карпатська Україна – пролог у новий час краю // *Закарпатська Україна. Осінь 1944 року: Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчю Першого з'їзду Народних Комітетів Закарпатської України (Ужгород, 18 листопада 1994 р.) / Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.124–130.*
284. Карпатська Україна 1938–1939 рр. у світлі європейської періодики // *Карпатська Україна і Августин Волошин: Матеріали міжнародної наукової конференції «Карпатська Україна – пролог відродження української державності» (Ужгород, 11–12 березня 1994 р.). – Ужгород, 1995. – С.48–60. – Співавт.: В.Є.Задорожний.*
285. Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: деякі аспекти соціально-економічного і політичного розвитку // *Український історичний журнал. – 1995. – №2. – С.42–51. – Співавт.: В.Є.Задорожний.*
286. Лауреат премії імені Василя Гренджі-Донського: [Про В.В.Турияцю] // *Ужгородський університет. – 1995. – 13 лис.*
287. Література Закарпаття в 20–30 роках // *Нариси історії Закарпаття (1918–1945) / Ужгород. держ. ун-т., Інститут Карпатознавства, Закарп. обл. організ. т-ва охорони пам'яток історії та культури; [Відп. ред. і керівн. автор. колект.: І.М.Гранчак]. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття, 1995. – С.373–284. – Співавт.: М.І.Кляп.*
288. Михайло Грушевський про Переяславську угоду 1654 року: До 400-річчя від дня народження українського гетьмана Богдана Хмельницького // *Молодь Закарпаття-Реформа. – 1995. – 16 груд. – Співавт.: В.В.Турияця.*
289. Могутня постать української історії: [Про Митрополита Андрея Шептицького] // *Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака, Й.Баглай]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.142–144.*
290. Могутня постать української історії: До 130-річчя митрополита Андрея Шептицького // *Карпатська Україна. – 1995. – 1 серп.*
291. Нові матеріали про останні дні президента Карпатської України А. Волошина // *Закарпатська Україна. 1945: Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги над фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.) / Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.68–72. – Співавт.: В.В.Турияця, І.М.Чаварга.*
292. Олександр Орос та його праця «Започаткування слов'янського книгодрукування при Грушівському монастирі» // *Орос. О. Започаткування слов'янського книгодрукування при Грушівському монастирі. – Ужгород, 1995. – С.3–8.*
293. Омелян Невицький – піонер національного відродження Закарпаття // *Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака, Й.Баглай]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.166–168.*
294. Опришки Олекси Довбуша на Закарпатті // *Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака, Й.Баглай]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.155–157.*

295. Останні дні Президента Карпатської України Августина Волошина // Клич. – 1995. – №27.
296. Останні дні президента Карпатської України: (19 липня 1995 року минає 50 років з дня смерті Августина Волошина // Верховина. – 1995. – 15 лип. – Співавт.: *В.В.Турияниця, І.М.Чаварга*.
297. Останні дні президента: [Про А.Волошина]. – Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.135–138.
298. Пам'яті Августина Волошина: [Інформація про підготовку міжнародної наукової конференції, присвяченої А.Волошину] // Карпатська Україна. – 1995. – 22 серп.
299. Пам'яті Августина Волошина: [Про наукову конференцію, присвячену карпатському президенту] // Новини Мукачева. – 1995. – 28 верес.
300. Події 13–14 березня 1939 р. в Карпатській Україні // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих вчених Ужгород. держ. ун-ту). До 50-річчя Ужгородського державного університету // Закарп. Молод. Демократ. Союз, Закарп. центр соціальн. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород, 1995. – Т.5–6. – С.189–190. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
301. Політичні зв'язки Закарпаття і Галичини в 1918–1920 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету / Ужгород. держ. ун-т., Історичний факультет. – Ужгород, 1995. – Вип.1. – С.39–45.
302. Проугорська «п'ята колона» у Карпатській Україні (1938–1939 рр.) // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих вчених Ужгород. держ. ун-ту). До 50-річчя Ужгородського державного університету / Закарп. Молод. Демократ. Союз, Закарп. центр соціальн. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород, 1995. – С.181–185. – Співавт.: *В.В.Мищанин*.
303. Роки, віддані людям: [Про П.М.Федаку] // Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.62–66. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
304. Румунія і Карпатська Україна: Особливості політичного розвитку і співробітництва // Карпатська Україна і Августин Волошин: Матеріали міжнародної наукової конференції «Карпатська Україна – пролог відродження української державності (Ужгород, 11–12 березня 1994 р.). – Ужгород, 1995. – С.61–69. – Співавт.: *В.В.Марина*.
305. Слідами Волівської «Просвіти» // Верховина. – 1995. – 5 серп.
306. Слідами Грушівської друкарні // Карпатська Україна. – 1995. – 22 серп.
307. Спростування з приводу публікації заяви УНРЗ «Про розкольніцьку діяльність Віктора Беда в демократичному русі на Закарпатті» // Новини Закарпаття. – 1995. – 29 квіт. – Співавт.: *Й.Баглай, О.Орос, О.Малець, В.Носенков, М.Єрем, П.Федака, В.Ганчин, М.Камтов, П.Скунць, І.Бачинський, В.Урста, В.Ковач, І.Мокрянин, А.Возгряниця*.
308. Степан Клочурак // Календар «Просвіти» на 1995 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.50–51.
309. Степан Клочурак // Карпатська Україна. – 1995. – 7 берез.

310. Сторінки великого життя: [Про М.П.Драгоманова] // Новини Закарпаття. – 1995. – 20 черв. – Співавт.: *В.Л.Боднар*.
311. Театри Закарпаття 20–30-х років // Нариси історії Закарпаття (1918–1945) // Ужгород. держ. ун-т., Інститут Карпатознавства, Закарп. обл. організ. т-ва охорони пам'яток історії та культури; [Відп. ред і керівн. автор. колект. *І.М.Гранчак*]. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття», 1995. – С.386–394.
312. У бурі народно-визвольної війни 1648–1654 років: (Богдан Хмельницький у наукових статтях В.Грабовецького) // Вісті Ужгородщини. – 1995. – 2 груд. – Співавт.: *В.В.Туряниця*.
313. Українська національна ідея від Богдана Хмельницького до кирило-мефодіївців: (У грудні 1845 року виникло Кирило-Мефодіївське братство // Вісті Ужгородщини. – 1995. – 23 груд. – Співавт.: *В.В.Туряниця*.
314. Ухвала міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої життю та діяльності видатного громадсько-політичного і культурно-освітнього діяча Августина Волошина // Срібна Земля. – 1995. – 28 жовт. – Співавт.: *П.Федака, В.Бедь, Й.Баглай, П.Скунць*.
315. Ходили опришки // Орбіта. – 1995. – 5 жовт.
316. Чого прагнув Августин Волошин? Нові документи про діяльність уряду Карпатської України в еміграції (1939–1941 рр.) // Орбіта. – 1995. – 23 лист.
317. Щастя і горе Карпатської України В.Гренджі-Донського – історичне джерело // Тези доповідей і повідомлень наукової конференції, присвяченої життю і діяльності видатного поета і культурно-громадського діяча Василя Степановича Гренджі-Донського (1897–1974) (16 грудня 1994 р., м.Ужгород) / Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.51–53. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.

1996

318. Акт відновлення української державності 30 червня 1941 року // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих вчених Ужгород. держ. ун-ту). До 50-річчя Ужгородського державного університету // Закарп. Молод. Демократ. Союз, Закарп. центр соціальн. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород, 1996. – Т.9. – С.80–86.
319. Андрей Шептицький (1865–1944) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.59–85.
320. Богдан Хмельницький (1595–1657) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.33–38. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
321. Василь Гренджа-Донський і «Наша Земля» // Верховина. – 1996. – 14 верес.
322. Видатний вчений-славист: [Ред. на кн.: *Данилюк Д. Ю.І.Гуца-Венелін*. – Ужгород, 1995] // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгородського державного університету). – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.155–160. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
323. Відновлення української державності: (Правда і вигадки про Акт 30 червня 1941 р. // Срібна Земля. – 1996. – 29 черв.

324. Відомий вчений і педагог: (До 60-річчя від дня народження професора Г.В.Павленка) // Новини Закарпаття. – 1996. – 20 квіт. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
325. Відроджена з попелу: Закарпатська «Просвіта» вчора і сьогодні // Верховина. – 1996. – 1 жовт.
326. Відроджена з попелу: Закарпатська «Просвіта» вчора і сьогодні: [Продовження] // Верховина. – 1996. – 15 жовт.
327. Вікентій Шандор // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.94–97.
328. Вільний син вільної України: До 90-річчя з дня народження Миколи Рішка: [Рец. на кн.: *Хланта І. Микола Рішко: Бібліографічний покажчик*. – Ужгород: Патент, 1995] // Молодь Закарпаття-Реформа. – 1996. – 14 груд.
329. Володимир Антонович (1834–1908) // Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. Вип.1. – С.3–5.
330. Володимир Грабовецький (р.н. 1928) // Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – Вип.1. – С.99–112.
331. Григорій Павленко (р.н. 1936) // Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.106–128. – Співавт. – *М.В.Олашин*.
332. Джерела Івана Хланти: [Рец. на кн.: *Хланта І. До джерел: фольклористичні статті*. – Ужгород, 1994] // Карпатська Зірка. – 1996. – 27 лют.
333. Джерела Івана Хланти: [Рец. на кн.: *Хланта І. До джерел: фольклористичні статті*. – Ужгород, 1994] // Народне слово. – 1996. – 6 лют.
334. Дмитро Багалій (1857–1932) // Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.41–45.
335. До питання про виникнення та діяльність Організації Народної Оборони Карпатська Січ (1938–1939 рр.) // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород: Крайове товариство «Просвіта», 1996. – Річник I(XV). – С.147–159.
336. Дослідження з історії німецької меншини на Закарпатті: [Рец. на кн.: *Павленко Г.В. Німці на Закарпатті*. – Ужгород, 1996] // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгородського державного університету). – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.161–166. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
337. Євген Петрушевич (1830–1925) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.67–74.
338. Єпископ Теодор Ромжа і греко-католицька церква на Закарпатті / Календар «Просвіти» на 1996 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород: Закарп. крайове товариство «Просвіта», 1996. – С.32.
339. З тавром ворога народу: [Про М.Прокопа] // Кризь пекло ГУЛАГів: Документи, спогади, нариси / Закарп. обл. держ. адміністрація. – Ужгород, 1996. – С.53–56. – Співавт.: *В.О.Белень*.

340. Засідання УІТ в УжДУ // Ужгородський університет. – 1996. – 8 берез. – Співавт.: *О.М.Ситник*.
341. Зі святом української незалежності // Срібна Земля. – 1996. – 24 серп. – Співавт.: *В.Бедь, Й.Баглай, О.Малець, О.Орос, В.Ганчин, І.Гаврилів, П.Федака, М.Башик, А.Вчорашня, П.Калпов*.
342. Іван Крип'якевич (1886–1967) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.78–82. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
343. Іван Крип'якевич (1886–1967) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.86–90.
344. Іван Лисяк-Рудницький (1919–1984) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.87–89.
345. Іван Мазепа (помер в 1709 р.) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.40–49.
346. Ілля Шульга (1921–1993) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.102–113. – Співавт.: *В.Є.Задорожний, М.В.Олашин*.
347. Ілля Шульга // Ужгородський університет. – 1996. – 12 лист. – Співавт.: *В.Є.Задорожний, М.В.Олашин*.
348. Інтерв'ю газеті «Срібна Земля-Фест»: [З приводу присудження премії імені академіка І.П.Крип'якевича] // Срібна Земля-Фест. – 1996. – 10–16 жовт.
349. Історія Карпатської України 1938–1939 років у оцінці Олега Ольжича // Малинщина у просторі і часі: Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (25–27 вересня 1996 р.) / Малинська районна держ. адміністрація, Виконком Малинської міської ради народн. депутатів, Житомирське науково-краєзнавче т-во дослідників Волині, Житомирський обл. інститут удосконалення вчителів, Малинське літературно-мистецьке об'єднання «Поліська ластівка». – Малин, 1996. – С.114–116.
350. Історія філософії в новому ракурсі: [Рец. на кн. *Блецкан М.І., Логойда В.М.* Історико-філософський вступ: Матеріали до лекцій. – Ужгород, 1995] // Срібна Земля. – 1996. – 14 груд. – Співавт.: *В.Ю.Танчин*.
351. Йосип Дудикевич // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.98–101. – Співавт.: *В.В.Мицанш*.
352. Лев Данилович (помер близько 1300 р.) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійницьке т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.34–39.
353. Літературний портрет Михайла Шмайди: [Рец. на кн.: *Пойда М.* З народного кореня: літературний портрет Михайла Шмайди. – Ужгород: Карпати. 1995] // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету) / Закарп. молодіжн. демократ. союз, Закарпат. Центр соціал. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків,

- Ужгород. держ. ун-т, Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород: Закарп. Центр соціал. служби для молоді, 1996. – Т.9. – С.212–213.
354. Митрополит Андрей Шептицький: історіографічні аспекти // Проблеми української історіографії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю Українського Історичного Товариства і журналу «Український історик» (2 березня 1996 р.). – Мукачево: Елара, 1996. – С.80–88.
355. Михайло Грушевський (1866–1934) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – С.22–40. – Співавт.: *В.В.Пальок*.
356. Михайло Грушевський про «хорватське питання» // Календар «Просвіти» на 1996 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта». 1996. – С.137–139.
357. Михайло Грушевський про Закарпаття // Орбіта-Логос. – 1996. – 4 лип.
358. Михайло Драгоманов (1841–1895) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – С.6–15. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
359. Михайло Шмайда відомий і невідомий: [Рец. на кн.: *Пойда М. З народного кореня: Літературний портрет Михайла Шмайди*. – Ужгород, 1995] // Срібна Земля. – 1996. – 1 черв.
360. Монографія про Український вільний університет: [Рец. на кн.: *Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.)*. – К., 1994] // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету) / Закарп. молодіжн. демократ. союз, Закарпат. Центр соціал. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т, Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород: Закарп. Центр соціал. служби для молоді, 1996. – Т.9. – С.208–211.
361. Нові архівні матеріали про останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина // Срібна Земля. – 1996. – 16 берез.
362. Олег Ольжич (1907–1944) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.101–105.
363. Олександр Духнович в оцінках Августина Волошина і Василя Гренджі-Донського // Бойки: [Видання науково-культурологічного т-ва «Бойківщина»]. – 1996. – №1–12. – С.68–70.
364. Патріарх закарпатської історіографії: [Рец. на кн.: *Данилюк Д. Михайло Лучкай – патріарх закарпатської історіографії*. – Ужгород, 1995] // Новини Закарпаття. – 1996. – 4 верес. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
365. Петро Стерчо (1919–1987) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – С.83–86.
366. Пилип Орлик (1672–1742) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-

- осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.50–52.
367. Правда про Львівський собор 1946 року // Орбіта-Логос. – 1996. – 18 лип.
368. Президент Західно-Української Народної Республіки: [Про Євгена Петрушевича] // Срібна Земля. – 1996. – 9 лист. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
369. Припинити розгул злочинності: Звернення демократичних організацій // срібна Земля. – 1996. – 2 берез. – Співавт.: *І.Гаврилів, О.Малець, Ф.Мишанич, О.Орс, П.Федака*.
370. Провідний германіст: До 60-річчя з дня народження Г.В.Павленка // Ужгородський університет. – 1996. – Співавт.: *В.В.Туряниця*.
371. Промисловість, сільське господарство і торгівля Карпатської України наприкінці 30-х років // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгород. держ. ун-ту) / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.81–105.
372. Слово до читача // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгород. держ. ун-ту) / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.3–4.
373. Становище шкільної освіти на Волині під час німецько-фашистської окупації // Діяльність бібліотеки по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу: Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (23–25 травня 1996 р.) / Житомирське обл. управл. освіти, Житомир. обл. універсальна наукова біб-ка, Житомир. науково-краєзнавче т-во дослідників Волині. – Житомир, 1996. – С.132–134. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
374. Степан Ключурак і Гуцульська Республіка // Молодь – Україні: (Наукові записки молодих учених Ужгород. держ. ун-ту). / Закарп. Молод. Демократ. Союз, Закарп. центр соціальн. служби для молоді, Україн. асоціація студентів-істориків, Ужгород. держ. ун-т., Історичний факультет, Кафедра історії України, Юридичний факультет, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород, 1996. – С.33–38. – Співавт.: *М.Ю.Писар*.
375. Тарас Шевченко і Німеччина: [Рец. на кн.: *Павленко Г.В.* Німеччина і німці в творчості Т.Г.Шевченка. – Ужгород, 1995] // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгородського державного університету). – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.167–171. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
376. Томаш Сопко (1927–1991) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.114–124. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
377. Українському Вільному Університету – 75 // Календар «Просвіти» на 1996 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака, Й.Баглай*]. – Ужгород, 1996. – С.32.
378. Федір Ревай (1892 – р. смерті невідомий) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.84–88.
379. Хведір Вовк (1847–1918) // Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. культ.-осв. і благодійне т-во «Карпатське братство». – Ужгород, 1996. – Вип.1. – С.16–21.

380. Юліан Ревай (1899–1979) // Історія України в історичних портретах: (Збірник наукових праць) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра історії України. – Ужгород, 1996. – С.89–93.

1997

381. Аби молодіж... у звичаях добрих і в науках вільних навчена була (Київський митрополит Петро Могила в оцінці Миколи Костомарова і Михайла Грушевського): До 400-річчя від дня народження // Срібна Земля. – 1997. – 1 берез.
382. Августин Волошин: Зміна орієнтацій (продовж.) // Пороги (Прага, Чеська Республіка). – 1997. – №3. – С.19–20.
383. Августин Волошин: Зміна орієнтацій // Пороги (Прага, Чеська Республіка). – 1997. – №2. – С.21–22.
384. Володимир Задорожний – лауреат премії імені Івана Крип'якевича // Срібна Земля-Фест. – 1997. – 4–10 груд.
385. Волошин Августин (1874–1945) // Малий словник історії України / Мініст. освіти України: [Редколег.: В.Смолій, С.Кульчицький, О.Майборода та ін.]. – Київ: Либідь, 1997. – С.97–98. – Співавт.: С.В.Віднянський.
386. До питання про прийом України в ООН // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю Організації Об'єднаних Націй (8 грудня 1995 р.) / Мініст. освіти України, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії історичного факультету Ужгород. держ. у-ту, Генеральне агентство по туризму в Закарп. обл. – Ужгород, 1997. – С.8–11. – Співавт.: І.Ф.Король.
387. Закарпатські замки: [Рец. на кн.: Закарпатські замки у легендах, переказах та літературних творах для учнів молодшого та середнього шкільного віку (Упорядн.: І.В.Хланта). – Ужгород: Закарпаття, 1995] // Молодь Закарпаття-Реформа. – 1997. – 22 берез.
388. Закоханий в історію середньовіччя: (До 70-річчя від дня народження Т.М.Сопка) // Календар «Просвіти» на 1997 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака]. – Ужгород, 1997. – С.40–42. – Співавт.: М.В.Олашин.
389. Історія Закарпаття в працях професора Г.В.Павленка: (До 60-річчя з дня народження) // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгород. держ. ун-ту). – Ужгород, 1997. – Вип.3. – С.207–217. – Співавт.: М.В.Олашин, В.В.Туряниця.
390. Історія Ужгорода // Ужгород: Фотоальбом (укр. і англ. мовами). – Ужгород, 1997. – С.3–4. – Співавт.: Ф.Ньорба.
391. Карпатська Січ // Малий словник історії України / Мініст. освіти України; [Редколег.: В.Смолій, С.Кульчицький, О.Майборода та ін.]. – Київ: Либідь, 1997. – С.184. – Співавт.: С.В.Віднянський.
392. Карпатська Україна // Там само. – С.184. – Співавт.: С.В.Віднянський.
393. Карпатська Україна 1938–1939 в українській історіографії // Український історик. – 1997. – Т.XXXIV: На пошану Любомира Винара, основника «Українського історика» і Українського Історичного Товариства. З нагоди 65-ліття. – С.137–144.
394. Карпатська Україна в 1938–1939 роках: еволюція оцінок // Соціально-економічні та етнополітичні зміни в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (друга половина 80-х – перша половина 90-х років ХХ ст.):

- Матеріали міжнародної наукової конференції (26–27 вересня 1996 р., м.Ужгород) / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра нової та новітньої історії та історіографії, Науково-дослідний інститут Карпатознавства, Закарп. регіон. центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України. – Ужгород, 1997. – С.96–102.
395. Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938–1939): Від Мюнхена до Комарно // Ріо-інформ. – 1997. – 18 берез. – Співавт.: *О.Л.Малець*.
396. Комуністична партія Закарпатської України // Там само. – С.205. – Співавт.: *С.В.Віднянський*.
397. Кривава казка: У 100-ліття з дня народження Василя Гренджі-Донського // Америка (Філадельфія, США). – 1997. – 19 лют.
398. Лауреат премії імені Івана Крип'якевича: [Про професора В.Є.Задорожного] // Ужгородський університет. – 1997. – 29 груд.
399. Митрополит Петро Могила в науковій спадщині Миколи Костомарова // Петро Могила та його доба в історії української культури: (До 400-річчя від дня народження): Матеріали наукової конференції / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1997. – С.18–22.
400. Михайло Грушевський в оцінці І.Лисака-Рудницького // Ріо-інформ. – 1997. – 1 берез.
401. Новий погляд на державотворчі пориви Великого Гетьмана: (Роздуми історика над книгою В.Смоля і В.Степанкова «Богдан Хмельницький»): [Рец. на кн.: *Смолій В., Степанков В.* Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет. – К.: Либідь, 1995] // Ріо-інформ. – 1997. – 27 трав.
402. Олекса Довбуш і опришки на Закарпатті // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченої 250-річчю з дня загибелі Олекси Довбуша / Івано-Франківська обл. держ. адміністр., Головне управл.-департамент з гуманітарних питань Івано-Франківської обл. держ. адміністр., Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника, Івано-Франківська обл. організ. Всеукраїнської спілки краєзнавців. – Івано-Франківськ, 1997. – С.20–21.
403. Останні дні президента Карпатської України // Сучасність. – 1997. – №7–8. – С.159–164.
404. Питання історії Закарпаття в працях Михайла Грушевського // Спадщина великого українця: Науково-методичний збірник матеріалів конференцій, присвячених 130-й річниці ювілею та п'ятій річниці незалежності України / Ужгород. держ. ун-т., Ужгород. відділ освіти. – Ужгород, 1997. – С.23–31. – Співавт.: *В.В.Пальок, С.І.Куза*.
405. Повернення карпатського соловейка: (До 100-річчя від дня народження Василя Гренджі-Донського) // Ріо-інформ. – 1997. – 22 квіт.
406. Про історію нашої державності: [Рец. на кн.: *Смолій В., Степанков В.* Українська державна ідея: проблеми формування, еволюції, реалізації. – К.: Альтернативи, 1997] // Срібна Земля. – 1997. – 9 трав. – Співавт.: *Д.Д.Данилюк*.
407. Проблеми історії Закарпаття у науковій спадщині І.Гранчака // Професор Іван Гранчак: (До 70-річчя від дня народження). – Ужгород, 1997. – С.55–61. – Співавт.: *Д.Д.Данилюк*.
408. Ревай Федір // Малий словник історії України / Мініст. освіти України; [Редколег.: *В.Смолій, С.Кульчицький, О.Майборода* та ін.]. – Київ: Либідь, 1997. – С.334. – Співавт.: *С.В.Віднянський*.
409. Ревай Юліян // Там само. – С.334–335. – Співавт.: *С.В.Віднянський*.

410. Розвиток політичних подій в Карпатській Україні (вересень 1938 р. – друга половина березня 1939 р.) // Проблеми історії, філософії та літературознавства України: (Наукові записки вчених Ужгород. держ. ун-ту). – Ужгород, 1997. – Вип.3. – С.50–89.
411. Сторінки історії Закарпаття в працях академіка І.П.Крип'якевича: (21 квітня минає 30 років з дня смерті І.П.Крип'якевича) // Ріо-інформ. – 1997. – 5 квіт.
412. Українська Гельсінська Спілка: сторінки історії // Клич. – 1997. – лютий. – Співавт.: *О.М.Орос.*
413. Українська преса про 50-річчя ООН // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю Організації Об'єднаних Націй (8 грудня 1995 р.) / Мініст. освіти України, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії історичного факультету Ужгород. держ. у-ту, Генеральне агентство по туризму в Закарп. обл. – Ужгород, 1997. – С.55–63. – Співавт.: *І.Ф.Король, В.І.Опіярі.*
414. Українсько-румунське наукове співробітництво // Новини Закарпаття. – 1997. – 2 груд.
415. Українці в Югославії і Карпатська Україна (1938–1939) // Ріо-інформ. – 1997. – 7 черв.
416. Художній життєпис вченого: [Рец. на кн.: *Фединишець В.* Фномсн професора Лизанця. – Ужгород, 1996] // Верховина. – 1997. – 18 січ.
417. Шлях у науку – не гладка доріжка, а складна: Інтерв'ю з проф. І.М.Гранчаком // Професор Іван Гранчак. До 70-річчя від дня народження. – Ужгород, 1997. – С.7–37.

1998

418. Антиукраїнська і античеська діяльність угорських агентів у Карпатській Україні наприкінці 30-х років // Сучасність. – 1998. – №6. – С.78–84. – Співавт.: *С.В.Віднянський.*
419. Антон Брашайко // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – С.54–55.
420. Василь Пачовський і Закарпаття // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.9–13.
421. Велич і трагедія Карпатської України // *Белень М.* Карпатська Україна в портретах. – Ужгород, 1998. – С.5–19.
422. Вірменські поселення на Україні // Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: (До 70-річчя з дня народження / Ужгород. держ. ун-т, кафедра історії України, кафедра політології. – Ужгород, 1998. – С.48–52.
423. Вклад науковця в дослідження історії запорізького козацтва і Хмельниччини // Історія України: Ювілейний збірник на пошану академіка Володимира Грабовецького (До 70-річчя від дня народження) / Історичний факультет Прикарпатського ун-ту ім. В.Стефаніка, Управління культури Івано-Франк. обл. держ. адміністр., історико-меморіальний музей Олекси Довбуша. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – С.105–112. – Співавт.: *В.Т.Полєк.*
424. Володимир Грабовецький: життя і діяльність // Там само. – С.4–14. – Співавт.: – *В.Є.Задорожний.*

425. Газета «Свобода» про сталінські репресії 30-х років // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – С.48–49.
426. Голод 1921–1922 років у Росії очима закарпатців (За матеріалами «Свободи») // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – С.46–47.
427. Готаючи сторінки історії Галичини: [Рец. на кн.: *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р). – Івано-Франківськ, 1993] // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгородський державний університет, Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – С.94–99.
428. Держава Богдана Хмельницького // Срібна Земля. – 1998. – 8 трав. – Співавт.: *Д.Д.Данилюк*.
429. Для кожної родини: [Рец. на кн.: *Колядки* (Упорядн.: *І.Хланта, В.Ярема*). Ужгород, 1998] // Соціал-демократ. – 1998. – 26 груд.
430. До питання про джерельну базу дослідження історії Мараморощини // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – С.3–4. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
431. До питання про діяльність першого автономного уряду Підкарпатської Русі (11–26 жовтня 1938 р.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: історія / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т; [Редколег.: *І.Ф.Король* (голова) та ін.]. – Цей випуск присвячено 90-річчю від дня народж. відомого вченого історика М.М.Лелекача і 50-річчю першої наук. конф. проф.-виклад. колективу істфаку Ужгород. держ. ун-ту. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.63–66.
432. До питання становлення політології як науки // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.50–51.
433. Дослідник української історії: (До 70-річчя Володимира Грабовецького) // Календар «Просвіти» на 1998 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака*]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта», 1998. – С.127–128.
434. Достойніший із достойних: [На підтримку на виборах до обласної ради В.В.Лемака] // Ужгородський університет. – 1998. – 18 берез. – Серед 68 прізвищ значиться і прізвище *М.М.Вегеша*.
435. З приводу ювілею «Просвіти»: [Звернення] // Срібна Земля. – 1998. – 21 лист. – Співавт.: *П.М.Федака, Й.О.Баглай, М.І.Сюсько, В.Є.Задорожний, В.С.Поп, Д.Д.Данилюк*.
436. Закарпатська Гуцульщина в XII–XX ст. в наукових студіях В.В.Грабовецького // Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: (До 70-річчя з дня народження) / Ужгород. держ. ун-т, Кафедра історії України, Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – С.42–47. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
437. Закарпатський вертеп: [Рец. на кн.: *Закарпатський вертеп* (Упорядн.: *І.В.Хланта*). – Ужгород: Закарпаття, 1995] // Срібна Земля. – 1998. – 3 січ. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
438. Запорізькі козаки, Богдан Хмельницький і Закарпаття // Дукля (Словацька Республіка). – 1998. – №3. – С.43–45.

439. Збройні сили Карпатської держави: 60-річчю Карпатської Січі та дню Карпатської України присвячується // Срібна Земля. – 1998. – 14 берез. – Співавт.: *О.Л.Малець*.
440. Із приводу ювілею «Просвіти»: [Звернення] // Ріо-інформ. – 1998. – 21 лист. – Співавт.: *П.М.Федака, Й.О.Баглай, М.І.Сюсько, В.Є.Задорожний, В.С.Поп, Д.Д.Данилюк*.
441. Карпатська Україна та Румунія: З досвіду історичних взаємин// Срібна Земля-Фест. – 1998. – 15–21 жовт. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
442. Мараморош в історичній літературі другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – С.5–8. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
443. Народно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького в наукових студіях В.В.Грабовецького // Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: (До 70-річчя з дня народження / Ужгород. держ. ун-т, Кафедра історії України, Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – С.36–41. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
444. Національно-визвольний рух на Мараморощині в 1918–1919 рр. // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – С.15–17. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
445. Нова свобода очима сучасників // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – С.50–53.
446. Організації української діаспори США і Канади та Карпатська Україна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: історія / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т; [Редколег.: *І.Ф.Король* (голова) та ін.]. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.67–70. – Співавт.: *І.Ф.Король*.
447. Праця корисна, необхідна: [Рец. на кн.: *Блецкан М., Логойда В.* Філософія: онтологія, гносеологія, діалектика. – Ужгород, 1996] // Ріо-інформ. – 1998. – 10 лют.
448. Праця про емігрантів із Закарпаття: [Рец. на кн.: *Пагуля В.* Закарпатці в діаспорі. – Ужгород: Патент, 1998] // Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: До 70-річчя з дня народження. – Ужгород, 1998. – С.126–129. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
449. Преса в Карпатській Україні (1938–1939) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: історія / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т; [Редколег.: *І.Ф.Король* (голова) та ін.]. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.29–31.
450. Про автора та її книгу // *Горват Л.В.* Соціально-економічний, політичний та культурний розвиток українців Мараморощини (Румунія) в 1918–1945 рр. – Ужгород, 1998. – С.2.
451. Про Карпатську Січ та її команданта: [Рец. на кн.: Дмитро Климпуш – головний командант «Карпатської Січі». – Ужгород, 1997] // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгородський державний університет, Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.87–89. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
452. Проблеми історичного розвитку Мараморощини в працях В.М.Маркуша // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – С.9–11. – Співавт.: *Л.В.Горват*.

453. Розвиток освіти в Карпатській Україні (1938–1939) // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.23–28.
454. Розвій української літератури в Карпатській Україні (1938–1939) // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – С.32–35.
455. Роль митрополита Андрея Шептицького у налагодженні громадсько-культурних взаємин Закарпаття і Галичини в міжвоєнний період // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – С.12–14. – Співавт.: Ю.О.Остапець.
456. У підтримку на виборах до обласної ради С.С.Бобинця // Срібна Земля-Фест. – 1998. – 26 берез. – 1 квіт. – Співавт.: М.І.Сюсько, М.І.Блецкан, П.М.Скунць.
457. Угорська дипломатія і розвідка в Карпатській Україні (1938–1939) // Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгород. держ. ун-т., Кафедра політології. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С.17–22.
458. Художній життєпис вченого: [Рец. на кн.: *Фединишенець В. Феномен професора Лизанця.* – Ужгород, 1996] // *Acta Hungarica.* – 1996–1997. – VII–VIII роки видання. – Ужгород – Дебрецен, 1998. – С.176–178.

1999

459. Августин Волошин в оцінці Гренджі-Донського // Календар «Просвіти» на 1999 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака]. – Ужгород, 1999. – С.73–74.
460. Велич і трагедія Карпатської України // Наш рідний край. – 1999. – №6–7. – С.35–36.
461. Виповнилось 125 років від дня народження Августина Волошина: Що нового про його життя повідають архіви // Срібна Земля-Фест. – 1999. – – Співавт.: Л.В.Горват.
462. Життя, віддане університету: [Про А.Чаваргу] // Ужгородський університет. – 1999. – 30 груд. – Співавт.: М.В.Олашин.
463. І все ж-таки свято... 28 червня – День Конституції України: Інтерв'ю кореспонденту газети «Погляд» // Погляд. – 1999. – 30 черв.
464. Ідея слов'янської єдності на сторінках часопису «Славянський збірник» // Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в XIX–XX ст.: Доповіді наукового семінару, присвяченого 150-річчю Слов'янського з'їзду в Празі / Ужгород. держ. ун-т, Закарп. регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України. – Ужгород, 1999. – С.30–37. – Співавт.: І.Ф.Король.
465. Історія – любов моя: [Про В.Є.Задорожного] // Срібна Земля. – 1999. – 30 квіт.
466. Історія російської філософії в новому ракурсі: [Рец. на кн.: *Блецкан М. Історія російської філософії: (Матеріали до лекцій).* – Ужгород, 1999] // Новини Закарпаття. – 1999. – 14 груд.
467. Історія Ужгорода // Ужгород: Фотоальбом. – Вид. друге, доповнене. – Пряшів, 1999. – С.6–7. – Співавт.: Ф.Ньорба.
468. Йосип Дудикевич – голова окружної Національної Ради у Воловому // Красне Поле: Про Карпатську Україну. У 3-х част.; [Упорядн.: Ю.П.Зейкан, В.І.Копейко]. – Ужгород: Патент, 1999. – Ч.1. – С.114–116.

469. Карпатська Україна в боротьбі з угорською «п'ятою колоною» // Календар «Просвіти» на 1999 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: *П.Федака*]. – Ужгород, 1995. – С.52–53.
470. Карпатська Україна: як це було? Непрості відповіді на непрості запитання: інтерв'ю кореспонденту «Старого Замку» *О.Гаврошу* // Старий Замок. – 1999. – 11 берез.
471. Маріан Токар та його «Сторінки історії Сторожниці» // *Токар М.* Сторожниця. Сторінки історії суспільного та духовного життя. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 1999. – С.3–4.
472. На Балканах – війна. Минулої середі світ здригнувся від звістки: по Югославії завдано бомбово-ракетних ударів: Інтерв'ю кореспонденту газети «Погляд» *В.Дако* // Погляд. – 1999. – 30 берез.
473. Найвидатніший історик Карпатської України: До 80-річчя з дня народження *Петра Стерча* // Старий Замок. – 1999. – 22 квіт.
474. Настільна книга вчителя: [Рец. на кн.: *Данилюк Д.Д., Ілько В.І.* З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини ХІХ ст.). – Ужгород, 1990] // Літописець Карпатського села: Про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька. Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 1999. – С.157–161.
475. Нові здобутки вченого-краєзнавця: [Рец. на кн.: *Сенько І.* Земля з іменем: Красназавчі студії. – Ужгород: Патент, 1998] // Карпатський край. – 1999. – №1–3. – С.106–107. – Співавт.: *М.В.Олашин*.
476. Повстанська армія в боротьбі // Ужгородський університет. – 1999. – 6 трав.
477. Правда про комуністичні репресії: [Рец. на кн.: *Крізь пекло ГУЛАГів: документи, спогади, нариси.* – Ужгород, 1998] // Новини Закарпаття. – 1999. – 6 лист.
478. Прем'єр-міністр Карпатської України: Штрихи до портрета *Юліана Ревая* // Срібна Земля-Фест. – 1999. – 11–17 берез. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
479. Проблеми історії Закарпаття міжвоєнного періоду у дослідженнях *Вікентія Шандора* // Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді: На пошану д-ра *Вікентія Шандора*; [Редколег.: *Й.Баглай, Д.Данилюк, О.Довганич, В.Задорожний, В.Ілько, І.Сенько, П.Федака, О.Хланта, В.Худанич*]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта», 1999. – Річник II–III (XVI–XVII). – С.64–67.
480. Релігія і церква в Карпатській Україні (1938–1939) // Історична школа професора *Володимира Задорожного*: (Науковий збірник) / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т, Кафедра історії України. – Ужгород: Патент, 1999. – С.164–178.
481. Релігія і церква на Закарпатті: (Напередодні Другої світової війни) (1938–1939 рр.). // *Орбіта-Логос*. – 1999. – 25 берез.
482. Румунія і Карпатська Україна: З історії українсько-румунського економічного та політичного співробітництва напередодні Другої світової війни 1938–1939 рр. // *Relatii romano-ucrainie, istorie si contemporaneitate*. Румунсько-українські відносини: історія і сучасність. – Satu Mare: Editura Muzeului Satmarean, 1999. – С.343–347. – Співавт.: *В.Л.Боднар*.
483. Слово про вчителя: Професору *Володимиру Задорожному* нещодавно виповнилося 60 // Ужгородський університет. – 1999. – 6 трав.
484. Сходження на святоюрську гору: (*Андрей Шептицький* – церковний діяч) // Карпатська Україна. – 1999. – 3 серп. – Співавт.: *В.І.Фенич*.

485. Угорська дипломатія і розвідка в Карпатській Україні // Срібна Земля. – 1999. – 27 лют. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
486. Угорщина і Карпатська Україна // Самостійна Україна. – 1999. – №7–8. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
487. Угорщина і Карпатська Україна: [Продовження] // Самостійна Україна. – 1999. – №9–10. – Співавт.: *О.Я.Малець*.
488. Україна в європейських міжнародних відносинах: Науковий збірник / Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 526 с. // Український історичний журнал. – 1999. – №6. – С.142–146.
489. Українська еміграція в країнах Центральної і Східної Європи і Карпатська Україна (1938–1939 рр.) // Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи: Матеріали науково-практичної конференції «Симон Наріжний та українська еміграція 20–30-х рр. ХХ ст. у Празі» (Полтава, жовтень 1998 р.) / Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей, Інститут історії України НАН України. – Київ, 1999. – С.136–151. – Співавт.: *В.С.Віднянський*.
490. Філософія освіти у спадщині А.Шептицького і сучасність // Гуманітарна освіта: досвід і проблеми: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація гуманітарної освіти» (Ужгород, 25–27 травня 1998 р.) / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т, Академія Наук Вищої Школи України, Українська Академія Політичних Наук, Закарп. обл. держ. адміністр. – Ужгород: МПІ «Гражда», 1999. – 191–197. – Співавт.: *О.В.Хоменко*.
491. Форум, якого Ужгород ще не бачив: [Про наукову конференцію, присвячену А.Волошину і Карпатській Україні] // Погляд. – 1999. – 30 берез.
492. Що в іменах їхніх: [Про створення в Ужгороді Закарпатської організації Українського Біографічного Товариства] // Срібна Земля. – 1999. – 11 верес.
493. Щодо постаті Августина Волошина // Погляд. – 1999. – 27 квіт.
494. Як гартувалася свобода. Учора минуло 60 років з дня проголошення Карпатської України: Інтерв'ю газети «Україна молода» // Україна молода. – 1999. – 16 берез.

2000

495. Августин Волошин – президент Карпатської України: [Уривки] (продовж.) // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2000. – Ч.61–62. – С.19–20. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
496. Августин Волошин – президент Карпатської України: [Уривки] // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2000. – Ч.59–60. – С.19–20. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
497. Будемо знати більше: [Рец. на кн.: *Богів О., Задорожний В.* Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) у міжнародних відносинах. – Ужгород: Патент, 1999] // Соціал-демократ. – 2000. – 11 берез.
498. Верніть нам землю назад, інакше буде революція!: До «совєтів» на Закарпатті не знали, що таке куркуль: [Рец. на кн.: *Мищанин В.В.* Аграрна політика на Закарпатті (1944–1950). – Ужгород, 2000] // Срібна Земля-Фест. – 2000. – 31 серп. – 6 верес.
499. Визначний науковець і педагог: (Професору Едуарду Балагурію – 70) // Срібна Земля. – 2000. – 22 верес.

500. Від «Просвіти» до Карпатської України: (З історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців у 1918–1939 рр.) // Література до 60-річчя Карпатської України. (Із фондів Наукової бібліотеки Ужгородського державного університету): Вибрана бібліографія. – Ужгород, 2000. – С.3–17. – Співавт.: *П.М.Федака*.
501. Від упорядників збірника // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді: Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України (Ужгород, 11–12 березня). – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – Співавт.: *П.М.Федака*.
502. Галицько-Волинська держава і Угорщина: (17 серпня 1245 року під валами Ярослава Данило Галицький розгромив угорське військо) // Срібна Земля. – 2000. – 12 серп.
503. Галичина і Карпатська Україна у 1938–1939 роках // Україна. Культурна спадщина. Національна свідомість. Державність: Збірник на пошану професора Юрія Сливки / Національна Академія Наук України, Інститут Українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.428–444. – Співавт.: *О.Я.Богів, В.Є.Задорожний*.
504. Грунтовне історичне дослідження: [Рец. на кн.: *Данилюк Д.* Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.). – Ужгород, 1999] // Новини Закарпаття. – 2000. – 28 берез.
505. Дайте сонцю дорогу: На здобуття премії ім. Лесі Українки: [Рец. на кн.: *Шип Ю.* Співаничок для діточок. – Ужгород: Патент, 1999] // Срібна Земля. – 2000. – 5 серп.
506. Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.). – Ужгород: Патент, 1999 // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. До 55-річчя заснування Ужгородського державного університету та історичного факультету. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – Вип.5. – С.37–39.
507. Данилюк Дмитро. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.). – Ужгород: Патент, 1999 // Український історичний журнал. – 2000. – №6. – С.126–131. – Співавт.: *С.В.Віднянський*.
508. Державно-правовий статус Закарпаття наприкінці 30-х рр. XX ст. // Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 4-й річниці Конституції України (1–3 червня 2000 р.). / Управління освіти Закарп. обл. держ. адміністрації, Вища школа права при Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Закарп. відділення Фонду підтримки науки. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття», 2000. – С.106–114. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
509. Житомирському обласному науково-краснознавчому товариству дослідників Волині // Житомирщина на зламі тисячоліть: Науковий збірник «Велика Волинь». – Житомир: Вид-во МАК, 2000. – Т.4. – С.6. – Співавт.: *В.Ілько, М.Олашин*.
510. Життєвий і творчий шлях Василя Гренджі-Донського // Верховина. – 2000. – 18 лист. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
511. Знайомтесь: НДІ Карпатознавства УжДУ: Інтерв'ю Степану Пойді // Ужгородський університет. – 2000. – 25 лют.
512. Історик за покликанням: [Про доцента М.П.Мат'ювку] // Новини Закарпаття. – 2000. – 4 січ.

513. Карпатська Україна – незалежна держава: 1. Міжнародний фактор // Новини Закарпаття. – 2000. – 17 черв. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
514. Карпатська Україна – незалежна держава: 2. Внутрішній фактор // Новини Закарпаття. – 2000. – 24 черв. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
515. Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938–1939) // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді: Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України (Ужгород, 11–12 березня 1999 р.). – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.28–32.
516. На українській землі українська держава: [Про діяльність проводу ОУН–УПА на Закарпатті] // Ужгородський університет. – 2000. – 6 трав.
517. Науково-дослідний інститут Карпатознавства // Ужгородський державний університет – осередок науки на Закарпатті. – Ужгород: Ужгородський державний університет, Вид-во «Мистецька лінія», 2000. – С.8 (укр. і англ. мовами).
518. Науково-дослідний інститут Карпатознавства Ужгородського державного університету // Ужгородський державний університет, 2000. – С.109.
519. Освітянин-добротворець: До 80-річчя з дня народження професора В.В.Гомонная // Срібна Земля. – 2000. – 16 груд. – Співавт.: *В.В.Турияця*.
520. Правда проти фальсифікації (Роздуми історика з приводу нової книги): [Рец. на кн.: *Довганич О., Хланта О. У жорнах сталінських репресій: З історії ліквідації греко-католицької церкви та її возз'єднання з руською православною церквою, переслідування інших релігійних громад у 40–50 рр. ХХ століття.* – Ужгород, 1999] // Карпатський голос. – 2000. – 27 трав. – 2 черв.
521. Про деякі питання викладання курсу політології в Угорській і Чеській Республіках // Політологія в Україні: стан та перспективи розвитку: (Наукові доповіді та статті) / Мініст. освіти і науки України, Академія політ. наук України, Київський націон. ун-т ім. Т.Шевченка, Європейський ун-т. – Київ: Вид-во Європейського університету, 2000. – С.24–30. – Співавт.: *В.Л.Боднар*.
522. Румунсько-українські відносини: історія і сучасність. – Сату Марє, 1999. – 578 с. // *Carpatica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною)* / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.307–319. – Співавт.: *Л.В.Горват, В.В.Марина*.
523. Справа його життя: (Василеві Гомонною – 80) // Ужгородський університет. – 2000. – 29 груд. – Співавт.: *В.В.Турияця*.
524. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-ті рр.) / Передмова П.Скунця // Срібна Земля. – 2000. – 7 жовт. – Співавт.: *О.М.Ситник*.
525. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-ті рр.) // *Carpatica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття: (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною)* / Ужгородський державний університет, НДІ Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.51–1000.
526. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-ті рр.) // Срібна Земля. – 2000. – 14 жовт. – Співавт.: *О.М.Ситник*.
527. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-ті рр.): [Продовження] // Срібна Земля. – 2000. – 21 жовт. – Співавт.: *О.М.Ситник*.
528. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–50-ті рр.): [Продовження] // Срібна Земля. – 2000. – 28 жовт. – Співавт.: *О.М.Ситник*.

529. Сторінки історії ОУН-УПА в Закарпатті (1929-50-ті рр.): [Продовження] // Срібна Земля. – 2000. – 4 лист. – Співавт.: *О.М.Ситник*.
530. Стрімкий злет молодого історика: [Про Маріана Токаря] // Срібна Земля. – 2000. – 24 черв.
531. Труд, який відроджує українську велич: (Академіку Валерію Смолю – 50) // Соціал-демократ. – 2000. – 6 січ. – Співавт.: *В.Є.Задорожний*.
532. У пошуках Довбушевих скарбів // Соціал-демократ. – 2000. – 3 черв..
533. У світі книжок Михайла Беленя // Срібна Земля. – 2000. – 23 груд.
534. У світі поезії Степана Ткачука // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2000. – Ч.67–68. – С.2. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
535. У світі поезії Степана Ткачука // Срібна Земля. – 2000. – 23 верес.
536. Українська соборність і Закарпаття: (Сьогодні минає 81 рік від дня злуки ЗУНР і УНР в одну Соборну Українську державу) // Соціал-демократ. – 2000. – 22 січ.
537. Через негарзди і скруту – до В.Гренджі-Донського у бронзі (Таким бачить Михайло Белень загальний вигляд площі, де буде розміщений пам'ятник В.С.Гренджі-Донського // Верховина. – 2000. – 23 верес. – Співавт.: *Л.Запотічний, І.Петруляк, В.Малета, Ф.Гельбич, В.Леньо, М.Шимоня, В.Пилипчинець, В.Белень*.
538. Шульга Ілля // Педагоги-науковці / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – Част. друга. – С.140–143. – Співавт.: *В.Є.Задорожний, М.В.Олашин*.
539. Щоб все знати про Карпати: Інтерв'ю Богдані Баглай // Срібна Земля. – 2000. – 22 квіт.

2001

540. Аби молодіж... у звичаях добрих і в науках вільних навчена була: (Київський митрополит Петро Могила в оцінці Миколи Костмарова і Михайла Грушевського) // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2001. – Ч.73–74. – С.3, 7. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
541. Автономний Земледільський Союз (АЗС) // Енциклопедія Сучасної України / Національна Академія Наук України, Наукове т-во ім. Т.Шевченка, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України; [М.М.Дзюба, А.І.Жуковський, О.М.Романів – співголови]. – Київ, 2001. – Т.І (А). – С.128. – Співавт.: *М.Ю.Токар*.
542. Аграрна партія (АП) // Енциклопедія Сучасної України / Національна Академія Наук України, Наукове т-во ім. Т.Шевченка, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України; [М.М.Дзюба, А.І.Жуковський, О.М.Романів – співголови]. – Київ, 2001. – Т.І (А). – С.153. – Співавт.: *М.Ю.Токар*.
543. Бендзар Б., Бобинець С. Українська фонографічна передача антропонімів античної, англо-, німецько- і франкомовної літератури. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 176 с. // Саграїса – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.283–291.
544. Березень 1939-го року в Карпатській Україні // Дукля (Словацька Республіка). – 2001. – №3. – С.31–35.
545. Березневі операції угорських військ у Карпатській Україні // Регіональні студії: Науковий збірник / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон.

- ун-т, Інститут держ. управління та регіонального розвитку; [Редколег.: *В.І.Ярема, В.П.Мікловда* та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2001. – Вип.1. – С.102–107.
546. В Ужгороді створена нова громадська організація: [Про утворення «Центру політичних досліджень»] // *Нова свобода*. – 2001. – 22 лист.
547. Визначний дослідник історії Другої світової війни: (До 70-річчя від дня народження доктора історичних наук *О.Д.Довганича*) // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.264–293.
548. Від «Науки» до «Нової свободи»: сторінки історії однієї закарпатської газети // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.33–46.
549. *Вовканич І.І.* Чехословаччина в 1945–1948 рр.: нарис історії перехідного періоду. – Ужгород: Вид-во *В.Падяка*, 2001. – 352 с. // *Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.299–306.
550. *Вчений-карпатознавець: (До 65-річчя з дня народження професора М.Тиворада)* // *Срібна Земля*. – 2001. – 3 лют.
551. *Галицько-Волинська держава і Угорщина* // *Календар українців Угорщини на 2001 рік; [Упорядн.: В.І.Худанич]*. – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С.114–117.
552. *Григорію Павленку – 65* // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ–ХХ століттях*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.344–347.
553. *Дмитрові Данилюку – 60* // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ–ХХ століттях*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.347–349.
554. *Едуарду Балагурі – 70* // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ–ХХ століттях*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.336–340.
555. *Екуменічні ідеї митрополита Андрея Шептицького та діяльність по їх реалізації* // *Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ–ХХ століттях*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.278–312. – Співавт.: *О.В.Хоменко*.
556. *Жиленко Р.В.* Американський вибір: фактори формування зовнішньополітичного курсу США в 20–30 роках ХХ століття. – Ужгород, 2000. – 101 с. // *Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури*. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.334–337.
557. *Житомирському обласному науково-краєзнавчому товариству дослідників Волині* // *Костриця М.Ю.* Товариство досліджень Волині: історія, діяльність, постаті. – Житомир: Вид-во МАК, 2001. – С.267–269. – Співавт.: *В.І.Ілько, М.В.Олашин*.
558. *Запорізькі козаки і Закарпаття* // *Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії*. – 2001. – Ч.71–72. – С.3. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
559. *Іван Мазепа* // *Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії*. – 2001. – Ч.75–76. – С.3, 11. – Співавт.: *Л.В.Горват*.

560. Історик-міжнародник Степан Віднянський // Ужгородський університет. – 2001. – 31 берез.
561. Історія в літературі: від пізнього середньовіччя до повочасся : [Рец. на книгу: Грабовецький В., Марчук В. Історичні знання в Західній Україні XVI – XVIII ст.: Посібник-хрестоматія / Історичні записки Прикарпатської історичної школи. – Івано-Франківськ, 2000. – 80 с.] // Галичина. – 2001. – 16 січня.
562. Культурно-освітня, виховна та наукова діяльність митрополита Андрея Шептицького // Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в XIX–XX століттях. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.250–277. – Співавт.: *О.В.Хоменко*.
563. Мигович І.І., Макара М.П. Закарпатський соціум: етнологічний аспект. – Ужгород, 2000. – 160 с. // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.294–297. – Співавт.: *В.В.Марина*.
564. Микола Олашин та його праці: [Рец. на кн.: Доцент Микола Олашин: Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 96 с.] // Нова свобода. – 2001. – 22 лист.
565. Миколі Мушинці – 65 // Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в XIX–XX століттях. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.340–342.
566. Михайлові Тиводару – 65 // Carpatica–Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в XIX–XX століттях. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.342–344.
567. Міщанин В.В. Аграрна політика на Закарпатті (1944–1950 рр.). – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 138 с. // Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.307–311.
568. На славі минулій стаю у безславнім сьогодні // Срібна Земля. – 2001. – 23 серп.
569. Найдавніша історія Закарпаття в інтерпретації Василя Пачовського і сучасна українська історична наука // Василь Пачовський у контексті історії та культури України: (Науковий збірник) / Ужгород. націон. ун-т, Конгрес Української інтелігенції, Закарп. обл. відділення. – Ужгород: Закарпаття, 2001. – С.275–282. – Співавт.: *ВВ.Міщанин*.
570. Національне питання в Карпатській Україні (1938–1939) // Міжетнічні відносини на Закарпатті: стан, тенденції і шляхи подолання: Матеріали науково-практичної конференції (19–20 січня 2001 р., м.Ужгород) / Закарп. обл. адміністр., Закарп. регіональний центр соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України, Карпатський фонд – міжнародний фонд «Відродження», Асоціація соціологів Закарпаття; [Під заг. ред. *П.В.Токаря*]. Ужгород, 2001. – С.132–137.
571. Нова свобода очима сучасників // Нова свобода. – 2001. – 8 лист.
572. Нова свобода писала... // Нова свобода. – 2001. – 15 лист.
573. Нова свобода писала... // Нова свобода. – 2001. – 2 лист.
574. Окупація Карпатської України – увертюра до початку Другої Світової війни (1938–1939 рр.). // Дар служити науці: Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Задорожного. – Ужгород: Патент, 2001. – С.31–39.

575. Окупація Карпатської України – увертюра до початку Другої світової війни (1938–1939 рр.). // Міжнародний Науковий Конгрес: Українська історична наука на порозі XXI століття. – Чернівці, 2001. – Т.2. – С.153–157.
576. Пам'яті І.В.Павленка // Новини Закарпаття. – 2001. – 29 груд. – Співавт.: *І.О.Мазурик, М.В.Олашин* та ін.
577. Пам'яті М.В.Арсент'єва // Новини Закарпаття. – 2001. – 6 лист. – Співавт.: *І.О.Мазурик, М.В.Олашин* та ін.
578. Повернення Богдана Лепкого // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2001. – Ч.69–70. – С.2. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
579. Роль засобів масової інформації в сучасній Україні: політологічний аспект // Carpatica–Карпатика: Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.12. – С.342–346. – Співавт.: *В.Л.Боднар*.
580. Румунсько-українські відносини: історія і сучасність. – Сагу Маре, 1999. – 678 с. // Український історичний журнал. – 2001. – №2. – С.141–146.
581. Слово на пошану академіка з Пряшева: (До 65-річчя з дня народження Миколи Мушинки) // Срібна Земля. – 2001. – 17 лют.
582. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Число 5. Історіографічні дослідження в Україні. Випуск 10. Об'єднаний випуск. Збірки наукових праць на пошану академіка Валерія Андрійовича Смолія (3 нагоди 25-річчя наукової діяльності та 50-річчя від дня народження): У двох частинах. – Частина перша: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – К., 2000. – 459 с. // Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.283–291.
583. Справа її життя: (До 80-річчя з дня народження Зірки Гренджі-Донської) // Срібна Земля. – 2001. – 13 січ.
584. Степану Віднянському – 50 // Carpatica–Карпатика: Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – С.350–353.
585. Сторінки історії Закарпаття в науковій спадщині професора Дмитра Данилюка // Дмитро Данилюк: Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – С.17–32.
586. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1929–1939) // Сучасність. – 2001. – №2. – С.85–103.
587. Сторінки історії ОУН–УПА в Закарпатті (1939–1950-ті рр.) // Сучасність. – 2001. – №3. – С.85–97.
588. Тарас Бульба-Боровець і «Поліська Січ» // Ужгородський університет. – 2001. – 8 трав.
589. Токар Маріан. Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках. – Ужгород, 2001. – 176 с. // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.292–298.
590. Ужгородський національний університет: етапи становлення і розвитку (1945–2001 // Ужгородський університет. – 2001. – 20 верес.
591. Україна від Богдана Хмельницького до кирило-мефодіївців // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2001. – Ч.77–78. – С.2. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
592. Українському Вільному Університету – 80 // Календар українців Угорщини на 2001 рік. – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С.58–59.

593. Українському вільному університету – 80 // Срібна Земля. – 2001. – 27 січ.
 594. Чи хотіли чехи захищати Карпатську Україну: (62 роки тому Угорщина вторглася на територію Закарпаття // Срібна Земля. – 2001. – 10 берез.

2002

595. Августин Волошин – президент Карпатської України // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.412–454. – Співавт.: *П.П.Чучка*.
596. Августин Волошин: погляд на історичні події через роки // Новини Закарпаття. – 2002. – 19 берез.
597. Академік І.Крип'якевич про Закарпаття (продовж.) // Наш (Румунія). – 2002. – Ч.93–94. – С.3. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
598. Академік І.Крип'якевич про Закарпаття // Наш (Румунія). – 2002. – Ч.91–92. – С.3. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
599. Бескид Антон Григорович // Енциклопедія історії України: Бабаї – Бялковський. Робочий зошит / Національна академія наук України, Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2002. – С.70.
600. Біля джерел майбутньої незалежності (1918–1919 рр.) // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.104–123.
601. Боротьба проти угорських і польських терористів та угорської «п'ятої» колони // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.293–312.
602. Брашайки // Енциклопедія історії України: Бабаї – Бялковський. Робочий зошит / Національна академія наук України, Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2002. – С.165.
603. Брашайко Михайло Михайлович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.462–464.
604. Вибрана бібліографія наукових публікацій професора Василя Івановича Худанича // Сагратіса–Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.56–67.
605. Виникнення, структура і діяльність Карпатської Січі // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.280–293. – Співавт.: *В.І.Худанич*.
606. Висновки // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора *М.М.Вегеша*. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.635–640.

607. Внутрішньополітичне становище Карпатської України // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.208–222.
608. Волошин Августин Іванович // Енциклопедія історії України: Ваврисевич – В'ячеслав. Робочий зошит / Національна академія наук України, Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2002. – С. 148. – Співав.: С.В.Віднянський.
609. Вступ // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.7–13.
610. Гренджа-Донський Василь Степанович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.472–477.
611. Державно-правовий статус Закарпаття наприкінці 30-х рр. // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.271–278.
612. Джерела та література про Карпатську Україну // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.642–705. – Співавт.: *В.В.Мищанин, М.Ю.Токар.*
613. Джерельна база історії Карпатської України // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.14–45. – Співавт.: *О.Д.Довганич, В.І.Худанич.*
614. Діяльність автономних урядів краю в галузі культури. Релігія і церква в Карпатській Україні // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.249–271.
615. До ювілею закарпатського Будителя. Про підготовку міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича // Погляд. – 2002. – 24 грудня.
616. Дослідник Карпатської України. До 40-річчя професора Миколи Вегеша. Інтерв'ю Йосипу Баглаю // Карпатська Україна. – 2002. – 28 листопада.
617. Євген Петрушевич – президент ЗУНР (1863–1940) // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2002. – Ч.97–98. – С.3. – Співавт.: *Л.В.Горват.*
618. Зарубіжна історіографія Карпатської України // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.87–102.
619. Ідея слов'янської єдності на сторінках часопису «Славянський збірник» // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2002. – Ч.83–84. – С., 9 – Співавт.: *Л.В.Горват.*

620. Історія Карпатської України в працях вітчизняних дослідників // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.58–87.
621. Карпатська Україна в мемуарах // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.46–58. – Співавт.: *М.Ю.Токар*.
622. Карпатська Україна на шляху до незалежності: (До 63-ої річниці виборів і Сейму Карпатської України // Срібна Земля. – 2002. – 16 лют.
623. Карпатська Україна у міжнародних відносинах // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.186–208.
624. Колодзінський Михайло Франьович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.490–491.
625. Культурно-освітня, виховна та наукова діяльність митрополита Андрея Шептицького // Carpatica–Карпатика: Історія і культура Карпат: (До 10-річчя утворення НДІ Карпатознавства) / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства. – Ужгород, 2002. – С.239–271. – Співавт.: *О.В.Хоменко, В.М.Росак*.
626. Лужицькі серби між Заходом і Сходом у контексті теорії конфлікту цивілізацій // Carpatica–Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.121–132.
627. Микола Вегеш: “Коли багато працюєш, то це стає звичкою”. Інтерв'ю Володимиру Тарасюку // Погляд. – 2002. – 28 листопада.
628. Микола Вегеш: «У політиці треба бути реалістом»: [Інтерв'ю журналіста Степана Пойди з кандидатом у депутати Закарп. обл. ради від міста Ужгорода] // Ужгородський університет. – 2002. – 21 берез.
629. Михайло Грушевський про Переяславську угоду 1654 року // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2002. – Ч.79–80. – С.6. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
630. Міжгірщина серед еліти Ужгородського національного університету // Верховина. – 2002. – 9 берез.
631. Міжнародні зв'язки НДІ Карпатознавства УжНУ // Ужгородський університет. – 2002. – 28 лют.
632. Невицький Омелян // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.493–495.
633. Нелегальні переходи польсько-чеського кордону. Галичани в Карпатській Січі // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.312–328.

634. Новий довідник про «Слово о полку Ігоревім»: [Рец. на кн.: *Федака С.Д. Герої Слова О полку Ігоревім.* – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 72 с.] // Ужгород. – 2002. – 8 черв.
635. Ольжич Олег Олександрович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.495–496.
636. Організації української еміграції та Закарпаття (1938–2000 рр.). // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.373–328.
637. Передмова // *Sagratice–Карпатика: Карпати в давнину: Матеріали міжнародного симпозиуму / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства.* – Ужгород, 2002. – Вип.15. – С.3–4.
638. Передмова // *Sagratice–Карпатика: Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології.* – Ужгород, 2002. – Вип.16. – С.3–4.
639. Передмова // *Основи політології: навчальна програма нормативного курсу і плани семінарських занять для студентів неполітологічних спеціальностей УжНУ.* – Ужгород, 2002. – С.4-6.
640. Перелік воїнів Карпатської Січі та активістів Карпатської України, які брали участь у боях, а також репресовані // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С. – С.616–634. – Співавт.: *О.Д.Довганич, В.І.Худанич.*
641. Політичні вибори: начерк до теорії електорального процесу // *Sagratice–Карпатика: Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології.* – Ужгород, 2002. – Вип.16. – С.173–191. – Співавт.: *Ю.О.Остапець.*
642. Політичні партії в Україні 1991–2001 рр. // *Sagratice–Карпатика: Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології.* – Ужгород, 2002. – Вип.16. – С.5–25. – Співавт.: *Ю.О.Остапець.*
643. Політологія як наука. Інтерв'ю Івану Усті // *Новини Закарпаття.* – 2002. – 5 грудня.
644. Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії в науковій спадщині професора В.І.Худанича // *Sagratice–Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича.* – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.11–41.
645. Професор Василь Худанич: сторінки життя і творчості (до 80-річчя від дня народження) // *Sagratice–Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича.* – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.5–10. – Співавт.: *В.В.Туряниця.*
646. Ревай Юліан Іванович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора

- історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.511–513.
647. Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991–2002 рр. // II Міжнародна конференція «Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Тези доповідей. – Одеса: Канадсько-український проект «Демократична освіта», Одеська Національна юридична академія, 2002. – С.27.
648. Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991–2002 рр. // Регіональні студії: Науковий збірник. Цей випуск приурочений 5-й річниці з дня заснування Інституту державного управління та регіонального розвитку / Мініст. освіти України, Ужгород. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіонального розвитку. – Ужгород: Ліра, 2002. – Вип.5. – С.76–85. – Співавт.: Ю.О.Остапець.
649. Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991–2002 рр. // Carpatica–Карпатика: Історія, політологія, культура: минуле і сучасне / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства. – Ужгород, 2002. – Вип.18. – С.277–287. –Співавт.: Ю.О.Остапець.
650. Рецензія на монографію Матьовки М.П. «Рух неприєднання: становлення та реальність» (видання друге, доповнене і перероблене). – Ужгород, 2001. – 252 с. // Науковий вісник УжНУ. Серія: Історія. – 2002. – 8 черв.
651. Рогач Іван Андрійович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. доктора історичних наук, професора М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.514–517.
652. Розвиток сорабістики у Німеччині у ХІХ ст. // Carpatica–Карпатика: Історія, політологія, культура: минуле і сучасне / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства. – Ужгород, 2002. – Вип.18. – С.81–93.
653. Слово про автора // *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. 3 найдавніших часів до I половини ХVІІ ст. – Т.1. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2002. – С.9–14.
654. Соціально-економічне становище Карпатської України // *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. 3 найдавніших часів до I половини ХVІІ ст. – Т.1. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2002. – С.222–249.
655. Тацинець Федір Іванович // *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. 3 найдавніших часів до I половини ХVІІ ст. – Т.1. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2002. – С.522–527.
656. Український антрополог Хведір Вовк // Наш голос: Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2002. – Ч.95–96. – С.3. – Співавт.: Л.В.Горват.
657. Чому ужгородський міський блок В.Юшенка «Наша Україна», до якого входять чотири партії-засновники (ПРП, НРУ, УНР, КУН) підтримує кандидатуру С.Сембера на посаду міського голови? // Ужгород. – 2002. – 16 берез. – Співавт.: І.Сарканич, П.Уманців, М.Кондратенко.
658. Шандор Вікентій Іванович // *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. 3 найдавніших часів до I половини ХVІІ ст. – Т.1. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2002. – С.533–534.
659. Шановні ужгородці!: [Звернення на підтримку С.В.Сембера] // Ужгород. – 2002. – 9 берез. – Співавт.: І.Сарканич, М.Кондратенко, П.Уманців.
660. Що стоїть за вибором народу: [Інтерв'ю газеті «Погляд»] // Погляд. – 2002. – 30 квіт.

661. Якої України хотів Василь Гренджа-Донський? // Український вісник: Часопис Союзу українців Румунії. – 2002. – №3-4. – С.15. – Співавт.: Л.В.Горват.

2003

662. Августин Волошин про карпатського будителя // Александрь Духнович. 1803 – 1865. До 200-річчя від дня народження. – Ужгород: Мистецька лінія, 2003. – С.226.
663. Августин Іванович Волошин: 130-річчя з дня народження президента Карпатської України, вченого-педагога (1874-1945) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік. Рекомендаційний біо-бібліографічний посібник / Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека, Відділ краєзнавчої літератури, Відділ довідково-бібліографічної та інформаційної роботи. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2003. – С. 82-91.
664. Автономно-Землеробський Союз // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 26.
665. Актуальне інтерв'ю з новим завідувачем кафедри політології Ужгородського національного університету // Сатуріса – Карпатика: Політологічні студії: історія, теорія, практика. – Ужгород, 2003. – Вип.21. – С.377-381.
666. Андрей Шептицький і Закарпаття: Кілька маловідомих фактів із життя видатного митрополита [Між Богом і кесарем] // Срібна Земля-фест. – 2003. – 25 вересня – 1 жовтня. – Співавт.: В.І.Басараб.
667. Бабота Микола // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 38.
668. Баглай Йосип Олексійович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 59. – Співавтор: М.Ю.Токар.
669. Балагурі Едуард Альбертович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 127. – Співавтор: Ю.М.Височанський.
670. Бандусяк Микола Михайлович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 198-199.
671. Бачинський Євген Васильович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 334.
672. Белей Любомир Омелянович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 440.
673. Белень Магдалина Іванівна // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро

- Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 441.
674. Бєлень Михайло Олексійович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 441-442.
675. Бенеш Едвард // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 455-456. – Співавтор: М.Ю.Токар.
676. Бєсکید Антін Григорович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 547. – Співавтор: М.Ю.Токар.
677. Бисага Юрій Михайлович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України, Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Б-Біо. – К., 2003. – С. 603. – Співавтор: Ю.М.Височанський.
678. Брашайки // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 373-374.
679. Василь Пачовський про Закарпаття // Наш голос. Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2003. – № 111. – вересень. – С. 6-7. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
680. Василь Пачовський про Закарпаття // Наш голос. Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії. – 2003. – № 112. – вересень. – С. 6-7. – Співавт.: *Л.В.Горват*.
681. Велич і трагедія Августина Волошина // Carpatica – Карпатика: Історичні та історіографічні студії. До ювілею доктора історичних наук, професора Володимира Васильовича Грабовецького/ Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип. 24. – С.265-343. – Співавт.: *В.Росак*.
682. Віхи життя і творчої діяльності О.В.Духновича // Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель і громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород. Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія Наук Вищої Школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов'янська академія наук. – Ужгород, 2003. – С.144-150. – Співавт.: *В.В.Туряниця*.
683. Володимир Грабовецький: вчений, педагог, громадсько-культурний діяч і людина // Володимир Грабовецький у спогадах і листах (До 75-річчя від дня народження) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 3-17.
684. Волошин Августин Іванович // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 626-627. – Співавтор: С.В.Віднянський.
685. Враження з того боку Тиси // Carpatica – Карпатика: Політологічні студії: історія, теорія, практика / Ужгородський національний університет,

- Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Вип.21. – Ужгород,2003. – С.371-374. – Співавт.: М.П.Зан.
686. Всеукраїнські народні збори 21 січня 1919 р. про возз'єднання Закарпаття з Україною // *Carpatica – Карпатика*. Випуск – 26. Україна на зламі століть: Актуальні проблеми історії, етнології та політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 33-49. – Співавт.: Н.І.Греченюк.
687. Вячеслав Чорновіл у дисидентському русі 60-80-х років // *Carpatica – Карпатика: Політологічні студії: історія, теорія, практика / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Вип.21. – Ужгород,2003. – С.173-180.*
688. Геополітика: минуле, сучасне, майбутнє // *Carpatica – Карпатика*. Випуск – 25. Актуальні проблеми української політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 84-110.
689. Громадсько-політичні і культурні взаємини українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст.: огляд джерел і літератури // *Carpatica – Карпатика*. Випуск – 28. Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 28-78. – Співавт.: Н.І.Греченюк.
690. Державотворчі процеси на західноукраїнських землях і Закарпаття (1918-1919) // *Carpatica – Карпатика*. Випуск – 27. Карпатський регіон: історія і культура / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 59-87. – Співавт.: Н.І.Греченюк.
691. Етнополітична реальність Закарпаття (1991-2001 рр.) // *Політологічний вісник. – 2003. - №14. – С. 182-204. – Співавтор: М.П.Зан.*
692. Життєвий шлях і наукова діяльність професора Володимира Грабовецького // *Carpatica – Карпатика: Історичні та історіографічні студії. До ювілею доктора історичних наук, професора Володимира Васильовича Грабовецького/ Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип. 24. – С.6-85.*
693. Запорізьці в Галичині [Рец. на книгу: Грабовецький В. Запорізьке козацтво в історії Західної України ХVІ - ХVІІІ ст.: Посібник для істориків України (Присвячується 510-річчю виникнення українського козацтва). – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. – 262 с.] // *Західний кур'єр. – 2003. – 4 квітня:*
694. Кафедра політології Ужгородського національного університету: сторінки історії та перспективи розвитку // *Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми історії та етнології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.23. – С.310-340.*
695. Кафедра політології Ужгородського національного університету: сторінки історії та перспективи розвитку // *Кафедра політології Ужгородського національного університету. Біобібліографічний покажчик / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології. – Ужгород, 2003. – С. 4-31.*
696. Міжнародні зв'язки НДІ карпатознавства в 2001 – 2002 роках // *Carpatica – Карпатика: Політологічні студії: історія, теорія, практика / Ужгородський*

- національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Вип.21. – Ужгород,2003. – С.364-370. – Співавт.: *М.П.Зан.*
697. Осередок науки на Закарпатті // *Верховина*. – 2003. – 19 червня.
698. Павленко Григорій Васильович // *Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. Серія „Українські історики”*. – Випуск 2, частина 1. – Київ – Львів, 2003. – С. 245-246. – Співав.: М.В.Олашин.
699. Пам'яті Вікентія Шандора // *Срібна Земля*. – 2003. – 16 серпня. – Співавт.: *П.Федака, В.Худанич, В.Бедь, О.Довганич, О.Хланта, Д.Данилюк, В.Задорожний, І.Ребрик, С.Ясінський, Й.Баглай, М.Гриць, І.Козак, А.Пекар.*
700. Передне слово // Боднар В.Л. Нариси з історії світової політичної думки і становлення сучасної політології: навчально-методичний посібник. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету,2003. – С.3-6.
701. Політологія в УжНУ: нові рубежі[Абітурієнт - 2003] // *Новини Закарпаття*. – 2003. – 5 липня.
702. Право на погляд: Про історичний роман “Отець Духнович” Володимира Фединишинця // *Фединишинець Володимир. Духнович кореневий: Поезія в прозі. Триптих. Вірші та есеї*. – Ужгород: Бібліотечка журналу “Айно”, 2003. – С. 34-38.
703. Путівник по літописанню [Рец. на книгу: Федака С. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2003. – 140 с., обкл.] // *Nova книга: Критико-бібліографічний журнал (Суми)*. – 2003. – №3. – С. 15-16.
704. Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991-2002 рр. // *Розвиток демократії та демократична освіта в Україні. Матеріали II міжнародної наукової конференції (Одеса, 24-26 травня 2002 р.)* /Укладач Л.Марголіна: Канадсько-український проект “Демократична освіта”, Міністерство освіти і науки України, Одеська національна юридична академія. – К.: Ай Бі, 2003. – С. 359-369. – Співавт.: *Ю.О.Остапєць.*
705. Редагувати погляди не можна. Яким є “Отець Духнович” Володимира Фединишинця // *Подкарпатська Русь*. – 2003. – 30 августа.
706. Семен Юськів: невідомі сторінки біографії // *Sagratia – Карпатика. Випуск – 27. Карпатський регіон: історія і культура /Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства*. – Ужгород, 2003. – С. 111-114. – Співавт.: *О.Д.Довганич, О.В.Хланта.*
707. Слово про Володимира Грабовецького // *Грабовецький Володимир. З думою про Україну (Автобіографічні замітки. Спогади)* / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 3-9.
708. Слово про Володимира Грабовецького // *Ужгород*. – 2003. – 22 листопада.
709. Слово про вчителя // *Грабовецький Володимир. На вівтар історії України. Спомини про незабутніх. Колеги і учні про свого побратима. Увічнення пам'яті Олекси Довбуша*. – Ужгород, 2003. – С. 3-6.
710. Статистичні дані щодо статей, надрукованих протягом 2002 року у виданні “Sagratia – Карпатика” // *Sagratia – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства /Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства*. – Ужгород,2003. – Вип.22. – С.340-341. – Співавт.: *І.С.Галоненко-Товт.*

711. Тарас Бульба-Боровець і “Поліська Січ” // *Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип. 22. – С. 77-107.*
712. Твой дух меж нами буде от рода в род! // *Carpatica – Карпатика. Випуск – 26. Україна на зламі століть: Актуальні проблеми історії, етнології та політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 29-32. – Співавт.: В.В.Турияня.*
713. Тяжкий хрест Митрополита (До 138-річчя від дня народження А.Шептицького) // *Карпатська Україна. – 2003. – 24 липня. – Співавт.: В.І.Басараб.*
714. Угорська іредента на Закарпатті в другій половині 20-х – першій половині 30-х рр. // *Carpatica – Карпатика. Випуск – 28. Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 79-94. – Співавт.: В.І.Гиря.*
715. Угорський ревізіонізм і Карпатська Україна (1938-1939) // *Carpatica – Карпатика. Випуск – 29. НДІ карпатознавства: історія, сучасний стан, перспективи розвитку / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 175-195. – Співавт.: В.І.Гиря.*
716. Ужгород у старовинній листівці Олександра Волошина // *Ужгород у старовинній листівці. – Ужгород: Вид-во “Два кольори”, 2003. – С. 2.*
717. Футурологічна концепція Олвіна Тоффлера // *Carpatica – Карпатика. Випуск – 25. Актуальні проблеми української політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 222-256.*
718. Щедрий душею, глибокий думкою. В.В.Турияніці – 55 // *Новини Закарпаття. – 2003. – 25 січня. – Співавт.: В.В.Гомоннай.*

2004

719. 85-та річниця злуки українського народу // *Трибуна. – 2004. – 17 січня.*
720. A galiciai ukranok es Karpatalja 1938-1939-ben // *Karpatalja 1938-1941. Magyar es Ukran Torteneti kozelites. Szerkesztette: Fedinec Csilla. – Budapest: Teleki Laszlo Alapitvany, 2004. – 53-70 old. – Співавтор: Н.І.Греченюк.*
721. Karpati Ukrajna belpolitikai helyzete, 1938-1939 // *Karpatalja 1938-1941. Magyar es Ukran Torteneti kozelites. Szerkesztette: Fedinec Csilla. – Budapest: Teleki Laszlo Alapitvany, 2004. – 21-36 old.*
722. Августин Волошин (1874-1945) // *Закарпаття. Хто є хто. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск перший. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. – С. 12.*
723. Августин Волошин і проблема національної політичної еліти // *Слово (спецвипуск). Народний журнал Закарпаття. – 2004. – №2 (40). Вересень – жовтень. – С. 16-20.*
724. Августин Волошин у зарубіжній історіографії // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін.*

- Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 132-138. – Співавтор: В.І.Басараб.
725. Августин Волошин у спогадах очевидців // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 10 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 143-153. – Співавтор: В.І.Басараб.
726. Активний просвітянин – жертва репресій. Юськів Семен Пилипович // Реабілітовані історією. Закарпатська область: У двох книгах. – Книга друга. – Ужгород: ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2004. – С. 580-582. – Співавтор: О.Д.Довганич, О.В.Хланта.
727. Безупинно вів наш народ боротьбу за свої права із завойовниками... Круглий стіл “Новин Закарпаття” // Новини Закарпаття. – 2004. – 20 березня. – Співавтори: В.І.Худанич, О.Д.Довганич, В.І.Нитка, І.В.Чоповдя, І.В.Густі.
728. Блестів Олександр Васильович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 69.
729. Блецкан Микола Іванович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 70.
730. Блецкан Михайло Іванович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 70.
731. Бойчук Йосип Павлович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 208.
732. Болдижар Михайло Миколайович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 229. – Співавтор: Ю.М.Височанський.
733. Болонський процес і вища освіта в Україні // Трибуна. – 2004. – 10 серпня. – Співавтор: Ю.О.Остапець.
734. Борканюк Олекса Олексійович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 319. – Співавтор: О.В.Мишанич.
735. Бращайко Михайло Михайлович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 438. – Співавтор: В.В.Габор.
736. Бращайко Юлій Михайлович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 438-439.
737. Бродій Андрій Іванович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро

- Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 475. – Співавтор: Д.Д.Данилюк.
738. Бурлака // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове товариство Шевченка; Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – Т. 2. Біо-Бя. – К., 2004. – С. 619.
739. В історичній перспективі Янукович нагадує Нестора Івановича, тільки не Шуфрича, а Махна.... Відомі закарпатські історики ключ до майбутнього шукають у минулому. Інтерв'ю Миколи Вегеша та Сергія Федаки кореспонденту газети „Срібна Земля - Фест” Івану Сідуну // Срібна Земля – Фест. – 2004. – 16-22 грудня.
740. Василь Гренджа-Донський (1897-1974) // Закарпаття. Хто є хто. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск перший. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. – С. 13.
741. Велич і трагедія Карпатської України // Дзеркало тижня. Міжнародний суспільно-політичний тижневик. – 2004. - №10 (485). – 13-19 березня. – С. 20; Величие и трагедия Карпатской Украины // Зеркало недели. Международный общественно-политический еженедельник. – 2004. - №10 (485). – 13-19 марта. – С. 20.
742. Велич і трагедія, синівська вірність і підданська зрада: До 65-ї річниці Карпатської України // Новини Закарпаття. – 2004. – 21 лютого.
743. Вибори до Сойму – перший крок до незалежності: До 65-річчя Карпатської України // Новини Закарпаття. – 2004. – 12 лютого. – Співавт.: В.В.Лемак, В.Шандор.
744. Вимагаємо відставки. Ухвала зборів трудового колективу історичного факультету Ужгородського національного університету до студентів та професорсько-викладацького складу від 1 грудня 2004 року // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 4 грудня. – Співавтор: В.І.Фенич.
745. Від нас пішов Олексій Хланта // Срібна Земля. – 2004. – 13 листопада.
746. Від учителя до президента Карпатської України. Волошин Августин Іванович // Реабілітовані історією. Закарпатська область: У двох книгах. – Книга друга. – Ужгород: ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2004. – С. 367-373.
747. Від Хуста – до УжНУ [Наукові читання „Карпатська Україна – незалежна держава” в Ужгородському національному університеті] // Погляд. – 2004. – 28 квітня. – Співавтор: М.П.Зан.
748. Віктор Ющенко в оцінці сучасників // Трибуна. – 2004. – 14 серпня.
749. Віктор Ющенко про історичні традиції українського народу // Трибуна. – 2004. – 31 липня.
750. Володимир Сливка в моєму житті // Трибуна. – 2004. – 3 липня.
751. Генеральний Статут про організацію і адміністрацію Підкарпатської Русі 1919 // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 80.
752. Геровський Олексій Юліанович (1883-1972) // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 93.
753. Гренджа-Донський Василь Степанович (1897-1974) // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 192.

754. Деякі теоретичні аспекти геополітики // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 1 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. Ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилук та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 191-208. – Співатор: М.М.Басараб.
755. Директорія Підкарпатської Русі, Директоріум Автономной Подкарпатской Руси // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 394-395.
756. Життя поклав на жертвний вівтар заради свободи рідного народу [Августин Волошин] // Новини Закарпаття. – 2004. – 18 березня.
757. Історичний факультет // Довідник для вступників до Ужгородського національного університету на 2004 рік. Правила прийому. Інформація про факультети. Програми вступних випробувань / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет. – Ужгород: ІВА, 2004. – С. 27-28.
758. Їхній подвиг не забудуть і старі, й малі...: До 65-ї річниці Карпатської України // Новини Закарпаття. – 2004. – 13 березня.
759. Карпатська Україна – один із етапів нашої державності [Інтерв'ю кореспонденту газети “Закарпатська правда” Ярославу Світлику з нагоди 65-ої річниці проголошення незалежності Карпатської України] // Закарпатська правда. – 2004. – 13-19 березня.
760. Карпатській Україні – 65! // Старий Замок. – 2004. – 29 січня – 4 лютого.
761. Карпатській Україні – 65! // Трибуна. – 2004. – 17 січня.
762. Кілька штрихів до книги мого учителя // Грабовецький Володимир. Битва під Конотопом 1659 р. – славна сторінка в історії гетьманської України. Наукові записки Прикарпатської історичної школи / Кафедра історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 3-4.
763. Микола Вегеш: „Ющенко дав людям надію, яка має стати реальністю”. Інтерв'ю кореспонденту газети „Старий замок” Мирославі Кочіш // Старий замок. – 2004. – 13-19 серпня.
764. Микола Вегеш: Він має в серці те, що не вмирає. Записала Анна Романенчук // Трембіта. – 2004. – 9 жовтня.
765. Микола Вегеш: Врятувати систему, при якій не хоче жити народ, - неможливо. Інтерв'ю кореспонденту газети „Трембіта” Анні Романенчук // Трембіта. – 2004. – 14 вересня.
766. Микола Рябчук: „Політика Віктора Ющенка буде не проющенківською, а проукраїнською” [Рец. на книгу: Рябчук М. Зона відчуження: українська олігархія між Сходом і Заходом. – К.: Критика, 2004. – 224 с.] // Трембіта. – 2004. – 23 жовтня.
767. Міжнародна науково-практична конференція “Карпатська Україна – етап здобуття української державності” (Хуст, 13-15 березня 2004 року). Наукові читання в Ужгородському національному університеті // Трибуна. – 2004. – 27 березня. – Співатор: М.П.Зан.
768. Науково-дослідний інститут карпатознавства=The Carpathology research institute // Ужгородський національний університет – осередок науки на Закарпатті. – Ужгород: Видавництво “Мистецька Лінія”, 2004. – С. 6.
769. Національна еліта вже визначилася: перемога Віктора Ющенка – перемога всіх нас // Трибуна. – 2004. – 19 листопада.

770. НДІ карпатознавства Ужгородського національного університету // Закарпаття. Хто є хто. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск перший. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу. 2004. – С. 137.
771. Не думаю, що під час президентських виборів можливий мукачівський сценарій, – вважає відомий закарпатський політолог Микола Вегеш. Інтерв'ю кореспонденту газети „Срібна Земля-Фест” Віктору Пашенку // Срібна Земля-Фест. – 2004. – 19-25 серпня.
772. Не народившись, сповістила світові про своє існування. До 65-ї річниці Карпатської України // Новини Закарпаття. – 2004. – 28 листопада.
773. Незабутне [Рец. на книгу: Федака С. Хроніка Карпатської України. – Ужгород: Гражда, 2004. – 80 с.] // Ужгород. – 2004. – 13 березня.
774. Обличчя сучасної влади // Трибуна. – 2004. – 6 листопада.
775. Пам'яті В.Ю.Сливки // Новини Закарпаття. – 2004. – 25 травня. – У співавторстві.
776. Пам'яті визначного археолога, нашого вчителя [Едуарда Альбертовича Балагурі] // Срібна Земля. – 2004. – 31 січня. – У співавторстві.
777. Пам'яті Володимира Юлійовича Сливки // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2004. – 29 травня.
778. Пам'яті друга [Омеляна Івановича Русина] // Срібна Земля. – 2004. – 17 січня. – У співавторстві.
779. Пам'яті Олексія Ханти // Трибуна. – 2004. – 9 листопада.
780. Пам'яті професора Балагурі Е.А. // Новини Закарпаття. – 2004. – 29 січня. – У співавторстві.
781. Пам'яті професора Василя Гомонная // Трибуна. – 2004. – 28 вересня.
782. Пам'яті професора Едуарда Балагурі // Срібна Земля – Фест. – 2004. – 29 січень – 4 лютого 2004. – У співавторстві.
783. Перемога української ідеї в Карпатах: До 65-річчя проголошення Карпато-Української держави та 130-річчя з дня народження о. Августина Волошина // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 13 березня.
784. По закону божеському і людському // Трибуна. – 2004. – 23 жовтня.
785. Політична історія України. XX століття: В шести томах (К.: Видавництво „Генега”, 2003-2004) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 222-227. – Співавтор: М.Ю.Токар.
786. Політична наука в УжНУ: нові рубежі // Трибуна. – 2004. – 12 червня.
787. Привітання президенту Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині доценту Миколі Костиці // Актуальні проблеми географії, екології, історії Великої Волині. Academia на пошану доцента Миколи Юхимовича Костиці (до 60-річчя від дня народження). Науковий збірник „Велика Волинь”. – Т. 27 / Всеукраїнська спілка краєзнавців; Українське географічне товариство; Житомирське науково-краєзнавче товариство дослідників Волині; Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти; Житомирська обласна організація Національної спілки журналістів України; Житомирський обласний краєзнавчий музей; Державне управління екологічної безпеки і природних ресурсів в Житомирській області. – Житомир: Видання М.Косенко, 2004. – С. 36-38. – Співавтори: Мандрик І.О., Білак П.І., Ілько В.І., Олашин М.В.

788. Рец.: Рябчук М. Зона відчуження. Українські олігархи між Сходом і Заходом (К.: Критика, 2004) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 1 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. Ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилук та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 245-248.
789. Рец.: Ющенко В. 28 тижнів української історії (Рівне, 2003) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 1 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. Ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилук та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 242-245.
790. Так далі продовжуватися не може. Із виступу довіреної особи кандидата на пост Президента України Віктора Ющенка професора Миколи Вегеша на мітингу в Сваляві 18 вересня 2004 р. // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 25 вересня.
791. Ужгород // Ужгород. Древнє місто у центрі Європи: Фотоальбом. – Ужгород: Карпати, 2004. – С. 1-6 = Uzhhorod. Ancient City In The Center Of Europe.- Uzhhorod: Karpaty, 2004.- P. 1-6.
792. Ужгородський університет: традиції і вагомі наукові доробки // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 24 квітня.
793. Українське Закарпаття в контексті загальнонаціонального визвольного руху // Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Героя України, о. Августина Волошина і 65-річчю проголошення Карпатської України 16 березня 2004 року. – Київ: Видавництво „Прецедент”, 2004. – С. 23-33.
794. Усім, кому не байдужа доля пограбованого народу. Звернення демократичних організацій Закарпаття до населення краю // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 11 вересня. – Співавтори: Ю.Балега, П.Чучка, В.Худанич, О.Люта, М.Шваб, Г.Мартиненко, Н.Вигодованець, Ю.Керекеш, І.Соколюк, І.Курнат, В.Софілканич, Б.Галас, М.Папарига, Є.Ясінський, О.Борець, М.Баник.
795. Ухвала зборів трудового колективу історичного факультету Ужгородського національного університету до студентів та професорсько-викладацького складу // Срібна Земля. – 2004. – 4 грудня. – Співавтор: В.І.Фенич.
796. Феномен Августина Волошина через призму політичного лідерства // Carpatica – Карпатика. Випуск 30. Історична школа професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 / Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С. 87-94. – Співавтор: Л.В.Горват.
797. Фундаментальна праця українських істориків і політологів [Рец. на видання: Політична історія України. ХХ століття: В 6 т. – Київ: Видавництво „Генега”, 2003 – 2004] // Політичний менеджмент. Український науковий журнал. – 2004. - №5(8). – С. 167-173. – Співавтор: М.Ю.Токар.
798. Чорний PR та політичні провокації: вчора і сьогодні // Трибуна. – 2004. – 2 жовтня.

799. Юних академіків Закарпаття запрошуємо на історичний факультет [II-й (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу-захисту Малої академії наук - 2003] // Трибуна. – 2004. – 2 березня. – Співавт.: М.П.Зая.
800. Як голосували закарпатці в 39-му? // Трибуна. – 2004. – 9 жовтня.

2005

801. Magyar tortenelem tanszek nyilik az ungvári egyetemen? // Karpatalja. – 2005. – 18 marcius.
802. Majustól magyar történelem tanszék. Husz osztályos hely jut a magyar diákoknak // Karpati Igaz Szo. – 2005. – 26 marcius.
803. Szabadon választható a tollba-mondás vagy a tartalomírás // Karpatalja. – 2005. – 3 június.
804. Августин Волошин – політик: від керівника партії до президента Карпатської України // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 103-145. – Співавтор: М.Ю.Токар.
805. Августин Волошин у вітчизняній історіографії // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 12-30.
806. Августин Волошин у спогадах очевидців // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 40-70.
807. Августин Волошин. Документи і матеріали // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 102-145. – Співавтор: В.І.Басараб.
808. Басараб Володимир Ілліч // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 14.
809. Бліц-інтерв'ю ректора Ужгородського національного університету М.М.Вегеша з нагоди святкування Нового року // РІО. – 2005. – 30 грудня.
810. В пам'ять про геноцид українського народу. Звернення // Карпатський голос. – 2005. – 5-11 лютого. – Співавтори: П.Бабука, Б.Бендзар, С.Герман, І.Костик, О.Лютій.
811. В пам'ять про геноцид українського народу. Звернення до патріотів українського народу, Української держави // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 19 лютого. – Співавтори: П.Бабука, Б.Бендзар, Є.Буджсрак, С.Герман, І.Костик, О.Лютій.
812. В ті нелегкі 60-і роки ХХ ст. здобуто докторат // Грабовецький В. У вирі другого наукового випробування. За матеріалами захисту докторської дисертації. Частина друга. Наукові записки Прикарпатської історичної школи. – Івано-Франківськ: „Пік-Лайн”, 2005. – С. 3-6.
813. В УжНУ – нові методи боротьби з корупцією. Інтерв'ю кореспонденту газети „РІО” // РІО. – 2005. – 9 липня.

814. Ванат Іван Іванович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове Товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Том 4. В-Вог. – К., 2005. – С. 62.
815. Варга Іштван // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове Товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Том 4. В-Вог. – К., 2005. – С. 78.
816. Вже 60 чи тільки 60? Провідний вуз краю святкує свій поважний ювілей. Розмовляв Віталій Ящищак // Новини Закарпаття. – 2005. – 15 жовтня.
817. Вибори на Воловеччині: „Наша Україна” підтримала Віктора Щадея. Інтерв'ю кореспонденту газети „Трибуна” // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 4 червня.
818. Вибори на Воловеччині: „Наша Україна” підтримала Віктора Щадея. Інтерв'ю кореспонденту газети „Експрес” // Експрес. – 2005. – 16-23 червня.
819. Вибори ректора УжНУ: інтрига триває... Інтерв'ю записала Ірина Гармасій // Світогляд. – 2005. – 26 березня.
820. Висновки // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 442-460. – Співавтор: М.І.Кляц, В.Ю.Тарасюк, М.Ю.Токар.
821. Височанський Юліан Миронович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове Товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Том 4. В-Вог. – К., 2005. – С. 453-454.
822. Від „кривавого вересня” 39-го до Акту 30 червня 1941 року про відновлення української державності // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород, 2005. – С. 129-145.
823. Віденські арбітражі // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове Товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Том 4. В-Вог. – К., 2005. – С. 492.
824. Відкритий лист міністру освіти і науки Станіславу Ніколаєнку // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 3 грудня.
825. Відкритий лист міністру освіти і науки України С.Ніколаєнку // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 19 листопада.
826. Віднянський С.В. // Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Редакційна колегія: М.М.Вегеш, Л.О.Белей, О.Г.Сливка, І.П.Студеняк, В.В.Марина. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 28-29.
827. Відставка Ректора Русина: „виробнича необхідність” чи результат політичного тиску. Інтерв'ю провели Ірина Гармасій та Вячеслав Ганич // Світогляд. – 2005. – 26 лютого.
828. Вітання колективу Ужгородського національного університету з нагоди ювілею. Стаття 1 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
829. Вітання колективу Ужгородського національного університету з нагоди ювілею. Стаття 2 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 12 листопада.

830. Вітання колективу Ужгородського національного університету з нагоди ювілею. Стаття 3 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 19 листопада.
831. Вітання колективу Ужгородського національного університету з нагоди ювілею. Стаття 4 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 листопада.
832. Возз'єднанню Закарпаття з Україною – 60 років // Закарпаття. Хто є хто. Присвячується 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск другий. – Київ: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу; Українське наукове товариство геральдики і вексилології, 2005. – С. 3-6.
833. Вступ // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 5-10. – Співавтор: М.Ю.Токар.
834. Гандбольна команда „Карпати-УжНУ” // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Нап рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 190-191.
835. Гомін з давно минулих літ // Грабовецький В. У вирі першого наукового випробування. За матеріалами захисту кандидатської дисертації 2 липня 1958 року. Частина перша. Наукові записки Прикарпатської історичної школи. – Івано-Франківськ: „Пік-Лайн”, 2005. – С. 3-4.
836. Гордість університету // Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Редакційна колегія: М.М.Вегеш, Л.О.Белей, О.Г.Сливка, І.П.Студеняк, В.В.Марина. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 3-7.
837. Григорій Васильович Павленко: 70-річчя з дня народження вченого-історика (1936-2001) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік. Рекомендаційний бібліографічний посібник. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2005. – С. 172-175.
838. Гуманітарій чи природничник? Інтерв'ю записав Олександр Коробко // Срібна Земля. – 2005. – 26 березня.
839. Дитячі та юнацькі роки. Формування світогляду Августина Волошина // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 72-83. – Співавтор: М.Ю.Токар.
840. До абітурієнтів та їх батьків. Офіційне звернення ректора УжНУ Миколи Вегеша // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 9 липня.
841. Договір про співпрацю між громадською організацією Спортивний клуб «БУМ-2000», Ужгородським національним університетом та акціонерним комерційним банком «ІМЕКСБАНК» // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 24 грудня. – Співавтори: О.О.Губаль, М.Л.Скорик.
842. Дорогі студенти, викладачі! Шановні країни! [Привітання ректора УжНУ М.М.Вегеша з Новим роком та Різдва Христовим] // Погляд. – 2005. – 27 грудня.
843. Життєвий шлях Августина Волошина // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 8-48. – Співавтор: В.І.Басараб.
844. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 1 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 12 березня.

845. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 10 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 14 травня.
846. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 11 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 21 травня.
847. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 12 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 28 травня.
848. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 13 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 4 червня.
849. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 14 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 11 червня.
850. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 15 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 18 червня.
851. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 2 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 19 березня.
852. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 3 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 березня.
853. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 4 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 2 квітня.
854. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 5 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 9 квітня.
855. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 6 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 16 квітня.
856. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 7 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 23 квітня.
857. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 8 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 30 квітня.
858. Життя і помисли Августина Волошина. Стаття 9 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 7 травня.
859. Закарпатська перлина освіти. Розмовляла Марина Ковтун // Державна справа. Громадсько-політичний журнал. – 2005. - №4. – С. 144-146.
860. Заради майбутнього процвітання Української держави. Заява ректора УжНУ про заходи деполітизації в університеті // Трибуна. – 2005. – 5 листопада.
861. Зародження політичних знань в державах Стародавнього Сходу // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 2 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилук та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 245-251. – Співавт.: Ю.О.Остапець.
862. Заява ректора УжНУ про заходи деполітизації в університеті // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
863. Зі святами [Привітання в.о. ректора УжНУ з нагоди святкування Дня захисника Вітчизни та Міжнародним жіночим днем] // Погляд. – 2005. – 1 березня.
864. Із днем знань, із першOVERеснем! // Погляд. – 2005. – 30 серпня.
865. Із днем незалежності України! // Погляд. – 2005. – 30 серпня.
866. Із травневими святами! Привітання ректора Ужгородського національного університету // Погляд. – 2005. – 26 квітня.
867. Історія Закарпаття. 60-й річниці возз'єднання Закарпаття з Матір'ю Україною присвячується // Закарпаття. Фотоальбом. – Ужгород, 2005. – С. 3-16.

868. Левко Лук'яненко і Карпатська Україна. Із виступу під час зустрічі професорсько-викладацького складу студентства та громадськості Ужгорода з Л.Г.Лук'яненком 13 березня 2005 року в.о. ректора УжНУ Миколи Вегеша // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 15 березня.
869. Мазурок О.С. // Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Редакційна колегія: М.М.Вегеш, Л.О.Белей, О.Г.Сливка, І.П.Студеняк, В.В.Марина. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 68-69.
870. Марина Василь Васильович // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 13.
871. Микола Вегеш: „... Я піду з університету лише тоді, коли повністю його зміню...”. Розмовляла Віра Вовк // Вголос. – 2005. – 20 жовтня.
872. Микола Вегеш: „Дружина пообіцяла зі мною розлучитися, якщо дам згоду стати в.о. ректора УжНУ”. Інтерв'ю провела Юлія Сайга // Неділя. Тиждень. – 2005. – 26 лютого – 4 березня.
873. Микола Вегеш: „Консерватизм УжНУ треба міняти!”. Інтерв'ю провела Андріана Ліврінц // Трембіта. – 2005. – 12 березня.
874. Микола Вегеш: „Настільки прозорих іспитів УжНУ ще не знав”. Інтерв'ю взяв Василь Бедзір // Трембіта. – 2005. – 2 липня.
875. Микола Вегеш: „Сподіваюся, що в УжНУ ми створили умови, які унеможливають корупцію”. Відстежували „Пряму лінію” та ставили питання Віталій Мешеряков, Олена Якубовська, Кароліна Ябрік // Неділя. Тиждень. – 2005. – 16-22 липня.
876. Микола Вегеш: „Чи покладе нинішня вступна кампанія край хабарництву?..”. Розмовляла Сніжана Русин // Новини Закарпаття. – 2005. – 9 липня.
877. Микола Вегеш: „Я ніколи б не склав конкуренцію Володимиру Сливці, як склав її Русину...”. Інтерв'ю провела Єва Деметер // Ріо. – 2005. – 26 лютого.
878. Микола Вегеш: „Я ніколи не мав могутніх покровителів”. Інтерв'ю Вірі Копейко // Закарпатська правда. – 2005. – 25 червня – 1 липня.
879. Микола Вегеш: «Пам'ятаю, що ми сиділи до 23.00 у бібліотеках». Розмовляла Галина Сернівка // Вектор-new. Молодіжно-інформаційне видання профкому студентів УжНУ. – 2005. - №3. – С. 2.
880. Миру і щастя [Привітання в.о. ректора УжНУ з нагоди святкування Міжнародного жіночого дня] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 березня.
881. Міжнародні зв'язки НДІ карпатознавства Ужгородського національного університету (1992-2005 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород, 2005. – С. 5-12.
882. Мрію, щоб УжНУ досяг європейського рівня, - зізнався „Фесту” його новообраний ректор, професор Микола Вегеш. Інтерв'ю записала Оксана Дудаш // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 21-27 квітня.

883. На Воловеччину чекають ще одні вибори. Цього разу до обласної ради. Інтерв'ю кореспонденту газети „Срібна Земля-Фест” Ользі Коверко // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 9-15 червня.
884. Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук і професори Ужгородського національного університету. Стаття 1 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 8 жовтня.
885. Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук і професори Ужгородського національного університету. Стаття 2 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 15 жовтня.
886. Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук і професори Ужгородського національного університету. Стаття 3 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 15 жовтня.
887. Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук і професори Ужгородського національного університету. Стаття 4 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 29 жовтня.
888. Неділя. Тиждень запитала // Неділя. Тиждень. – 2005. – 3-9 вересня.
889. Останні роки життя // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 103-170. – Співавтор: М.Ю.Токар.
890. Офіційне звернення ректора УжНУ Миколи Вегеша до абітурієнтів та їх батьків // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 9 липня.
891. Пам'яті Володимира Сливки // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 24 травня. – Співавт.: В.Ю.Лазур, І.П.Студеняк, О.Г.Сливка.
892. Пам'яті Івана Чендея // Новини Закарпаття. – 2005. – 1 грудня (у співавторстві).
893. Пам'яті Івана Чендея // Старий Замок. – 2005. – 2-8 грудня (у співавторстві).
894. Пам'яті ректора // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 14 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редколегія: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМГ «Вісник Карпат», 2005. – С. 3-4. – Співавтори: В.Лазур, О.Сливка, І.Студеняк.
895. Пам'яті товариша. 27 вересня 2005 р. Олексію Васильовичу Хланті виповнилось би 75 років // Срібна Земля. – 2005. – 24 вересня. – Співавтори: В.В.Бедь, О.Д.Довганич, В.І.Фенич, М.В.Олашин, І.П.Стецяк, В.І.Худанич, І.В.Хланта, В.І.Комендар, М.М.Ганич, П.М.Федака, Ю.Ю.Білак, Ю.М.Когут, Т.І.Хоменко.
896. Педагогічна і громадсько-політична діяльність Августина Волошина в зарубіжній історіографії // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 30-40.
897. Період зрілості А.Волошина // Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – С. 83-103. – Співавтор: М.Ю.Токар.
898. Підсумки і перспективи // Слово вчителя. – 2005. – 15 жовтня.
899. Політична історія України в новому ракурсі [Рец.: Політична історія України. XX століття: В шести томах. – К.: Видавництво „Генега”, 1993-1994] // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 12 лютого. – Співавтор: М.Ю.Токар.
900. Посада ректора почесна і відповідальна: керівник-реформатор чи революціонер-романтик? Інтерв'ю провів Василь Туряниця // Слово вчителя. – 2005. – 25 березня.

901. Практика впровадження Болонської реформи. Інтерв'ю з Миколою Миколайовичем Вегешем // Світ Карпат: бізнес, туризм, духовність. Всеукраїнський часопис. – 2005. - №3. – С. 16.
902. Професіоналізм, порядність, прозорість. Тези програми кандидата на посаду ректора Ужгородського національного університету професора Вегеша Миколи Миколайовича // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 2 квітня.
903. Професор Степан Віднянський знову в Ужгороді // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 15 жовтня.
904. Ректор УжНУ звернувся до міністра // Карпатський голос. – 2005. – 19-25 листопада.
905. Ректор УжНУ Микола Вегеш: „Я не дозволю жодній партії використовувати альма-матер для агітації”. За 60 років Ужгородський національний університет випустив 60 тисяч спеціалістів. Розмовляв Василь Кошовий // Старий Замок Паланок. – 2005. – 20-26 жовтня.
906. Робота уряду Юлії Тимошенко. Ймовірність його відставки. Інтерв'ю кореспонденту газети Срібна Земля-фест. – 2005. – 26 травня – 1 червня.
907. Слово про Володимира Сливку // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 14 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редколегія: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – С. 14-16.
908. Слово про книгу // Грабовецький В. Згадаймо праведних гетьманів і кошових: де їх могили? Наукові записки Прикарпатської історичної школи. Видання четверте, доповнене. – Івано-Франківськ: „Пік-Лайн”, 2005. – С. 3-4.
909. Слово ректора // Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упорядники: Олашин М.В., Остапець Ю.О., Токар М.Ю., Феніч В.І. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2005. – С. 3-4.
910. Спецназ для ректора. Розмовляв Іван Колодій // Львівська газета. – 2005. – 14 липня.
911. Спорт у ректора УжНУ не на останньому місці. Розмову вів Роман Сенішин // Спорттайм. – 2005. – 30 серпня.
912. Степан Віднянський – вчений і педагог // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 15 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – С. 141-144.
913. Ужгородський національний в політику втягуватися не збирається // Новини Закарпаття. – 2005. – 5 листопада.
914. Ужгородський національний запрошує // Довідник для вступників до Ужгородського національного університету на 2005 рік. Правила прийому, інформація про факультети, програми вступних випробувань. – Ужгород, 2005. – С. 3-4.
915. Ужгородський національний університет // Закарпаття. Хто є хто. Присвячується 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск другий. – Київ: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу; Українське наукове товариство геральдики і вексилології, 2005. – С. 96-97.

916. Ужгородський національний університет запрошує на навчання // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 17 грудня.
917. Ужгородський національний університет запрошує на навчання // Погляд. – 2005. – 27 грудня.
918. Ужгородський національний університет на порозі третього тисячоліття // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 8 жовтня.
919. Ужгородський національний університет на шляху модернізації. Виступ професора Миколи Вегеша на урочистій Вченій раді 18 жовтня 2005 року, присвячній 60-річчю утворення Ужгородського національного університету // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 29 жовтня.
920. Ужгородський національний університет напередодні ювілею. Із виступу ректора, професора Миколи Вегеша на розширеному засіданні вченої ради УжНУ // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
921. Ужгородський національний університет: учора і сьогодні // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 3-9.
922. УжНУ модернізується і залишиться головним центром освіти і науки на Закарпатті. Розмова з ректором УжНУ Миколою Вегешем, який прагне еволюційними змінами інтегрувати Ужгородський національний університет у Європу. Розмовляла Ірина Гармасій // Світогляд. – 2005. – 21 травня.
923. Федака С.Д. // Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Редакційна колегія: М.М.Вегеш, Л.О.Белей, О.Г.Сливка, І.П.Студеняк, В.В.Марина. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 138.
924. Хто буде ректором УжНУ? // РІО. – 2005. – 26 березня.
925. Худанич В.І. // Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Редакційна колегія: М.М.Вегеш, Л.О.Белей, О.Г.Сливка, І.П.Студеняк, В.В.Марина. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 142-143.
926. Це була найчесніша вступна кампанія за всі 60 років, - вважає ректор УжНУ Микола Вегеш. Записала Єва Деметер // РІО. – 2005. – 30 липня.
927. Шановний ветеране! Привітання з нагоди 60-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні // Пам'ятна книга. Ветерани Великої Вітчизняної війни Ужгородського національного університету. – Ужгород, 2005. – С. 6. – Співавтори: Т.І.Суран, О.О.Крицький.
928. Шановні друзі, викладачі та працівники університету, студенти! [Новорічне привітання ректора Ужгородського національного університету М.М.Вегеша] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 30 грудня.
929. Шановні країни! Дорогі викладачі, студенти, співробітники Ужгородського національного університету [Привітання з нагоди 60-річчя утворення УжНУ] // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
930. Шановні студенти й викладачі! Шановні країни! [Привітання ректора Ужгородського національного університету М.Вегеша з нагоди Дня Свободи] // Погляд. – 2005. – 29 листопада.

931. Шановні студенти! Привітання ректора Ужгородського національного університету Миколи Вегеша з нагоди Дня студента // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 12 листопада.
932. Шановні студенти! Привітання ректора Ужгородського національного університету М.Вегеша з нагоди Міжнародного дня студента // Погляд. – 2005. – 29 листопада.
933. Шановні читачі тижневика „Карпатська Україна. Красне Поле”! // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
934. Шановні члени трудового колективу Ужгородського національного університету // Погляд. – 2005. – 26 квітня.
935. Я й не думав про крісло ректора. Інтерв'ю головному редакторові газети „Карпатська Україна. Красне Поле” С.Біляку // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 19 лютого.

2006

936. Августин Волошин: політик, державотворець, людина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Випуск 6. – Ужгород: «Поліграфцентр Ліра», 2006. – С. 31-35. – Співавтор: В.І.Басараб.
937. Академік Володимир Грабовецький – почесний доктор Ужгородського національного університету // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №5. – С. 14-15.
938. Він належить до тієї когорти вчених, які не шукають нагород і чергових звань. Вони знаходять Василя Мікловду самі... // Новини Закарпаття. – 2006. – 9 грудня.
939. Володар гранту президента // Слово вчителя. – 2006. – 15 березня.
940. Волошин Августин Іванович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5 (Вод-Гн) / Національна академія наук України, Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – К., 2006. – С. 120.
941. Вперед // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5 (Вод-Гн) / Національна академія наук України, Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – К., 2006. – С. 195. – Співавтор: М.Ю.Токар.
942. Вступна кампанія до Ужгородського національного університету: вчора і сьогодні. Стаття 1 // Чиста політика. – 2006. – 11 лютого.
943. Вступна кампанія до Ужгородського національного університету: вчора і сьогодні. Стаття 2 // Чиста політика. – 2006. – 18 лютого.
944. Вступна кампанія до УжНУ буде чесною і прозорою // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – №8 (Спецвипуск). – 2006. – С. 2.
945. Вступна кампанія до УжНУ буде чесною і прозорою // Неділя. Тиждень. – 2006. – 1-7 липня.
946. Вступна кампанія до УжНУ буде чесною і прозорою // Новини Закарпаття. – 2006. – 6 травня.
947. Вступне слово // Людина і світ. Конкурсні тестові завдання для вступників. – Ужгород: МПП «Гражда», 2006. – С. 3.
948. Габовда Михайло Дмитрович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5 (Вод-Гн) / Національна академія наук України, Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – К., 2006. – С. 249.

949. Гандбольна команда «Карпати-УжНУ» в боротьбі за медалі чемпіонату. Стаття 1 // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №2. – С. 12-13.
950. Гандбольна команда «Карпати-УжНУ» в боротьбі за медалі чемпіонату. Стаття 2 // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №3. – С. 15.
951. Глуханіч Андрій // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5 (Вод-Гн) / Національна академія наук України, Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – К., 2006. – С. 680.
952. Державотворчі процеси в Західно-Українській Народній республіці (1918-1919) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Випуск 6. – Ужгород: «Поліграфцентр Ліра», 2006. – С. 13-20.
953. Договір про наукове співробітництво між Ужгородським національним університетом (Україна) та Інститутом слов'янознавства Російської академії наук (Російська Федерація) на 2006-2011 роки // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №3. – С. 11.
954. Дорогі жінки! [Привітання ректора УжНУ М.М.Вегеша з нагоди 8 Березня] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №3. – С. 1.
955. Дорогі наші жінки // Погляд. – 2006. – 7 березня.
956. Жодного дня без новацій // XXI століття. Лідер. Міжнародний громадсько-політичний журнал. – 2006. – №1. – С. 34-37.
957. Зі святом студентів! // Погляд. – 2006. – 2 грудня.
958. Іван Михайлович Гранчак // Календар красзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 374-377.
959. Івану Хланті – 65 // Срібна Земля. – 2006. – 20 травня. – У співавторстві.
960. Із днем незалежності України! // Погляд. – 2006. – 28 серпня.
961. Із днем працівника освіти! // Погляд. – 2006. – 30 вересня.
962. Із новим, 2007 роком! Щасливих різдвяних свят! // Погляд. – 2006. – 26 грудня.
963. Із першовереснем! // Погляд. – 2006. – 28 серпня.
964. Із рішення Вченої ради Ужгородського національного університету від 2.03.2006 р. [Про Зоомузей УжНУ] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №4. – С. 6.
965. Із рішення Вченої ради УжНУ від 2.03.2006 р. [Про підсумки зимової екзаменаційної сесії 2005-2006 навчального року] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №4. – С. 4.
966. Леонід Шкляр – почесний доктор Ужгородського національного університету // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №7. – С. 14.
967. Ми маємо вийти в друге коло «Челендж Кап», - ставлять таку високу планку перед командою керівники ГК «Карпати-УжНУ». Розмовляв Ярослав Світлик // Новини Закарпаття. – 2006. – 3 жовтня.

968. Микола Вегеш: «Коли діє пропорційна система, людина повинна належати до якоїсь політичної партії». Розмовляв Влад Барка // Старий Замок. – 2006. – 24 лютого – 2 березня.
969. Микола Вегеш: «Корупцію в УжНУ я таки подолаю». Розмовляла Наталія Петрів // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 23-29 березня.
970. Микола Вегеш: «Не зважаю на те, що про мене пишуть...». Ректор найбільшого вищого навчального закладу краю – УжНУ – про політику, манію величі та роботу. Розмовляв Володимир Тарасюк // West експрес. – 2006. – 11-17 лютого.
971. Микола Вегеш: «Перемога в євротурнірі гідно увійде в літопис університетського спорту». Розмовляв Володимир Тарасюк // Погляд. – 2006. – 8 листопада.
972. Микола Вегеш: «Я можу повністю підтримати кандидатуру Олексія Пристаї на виборах до ВР». Бліц-інтерв'ю газеті «Срібна Земля-Фест» // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 2-8 березня.
973. Микола Вегеш: «Я можу повністю підтримати кандидатуру Олексія Пристаї на виборах до ВР». Бліц-інтерв'ю спецвипуску газети «Чиста політика» // Чиста політика. – 2006. – Спецвипуск (№3). – 2 березня.
974. Микола Вегеш; Ужгородському нацуніверситету необхідно 11 мільйонів гривень! Розмовляв Іван Гудзоватий // Голос України. – 2006. – 4 серпня.
975. На вічну пам'ять [Пройшло 40 днів з дня смерті професора Василя Худанича] // Срібна Земля. – 2006. – 13 травня. – У співавторстві.
976. Неділя запитала: Яким для вас був рік, що минає? Де і з ким зустрічатимете Новий – 2007? Опитував Роман Синишин // Неділя. – 2006. – 30 грудня – 12 січня.
977. Новий навчальний рік – нові надії // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №9. – С. 1.
978. Основні критерії оцінки навчально-методичної і наукової діяльності здобувачів учених звань (Витяг з Положення про порядок присвоєння вчених звань професора і доцента в УжНУ, затвердженого наказом ректора М.Вегеша від 17 травня 2006 року) // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №10. – С. 2.
979. Пам'яті Блецкана М.І. // Новини Закарпаття. – 2006. – 23 травня. – У співавторстві.
980. Пам'яті Василя Худанича // Новини Закарпаття. – 2006. – 18 березня.
981. Пам'яті Йосипа Баглая // Новини Закарпаття. – 2006. – 12 січня (у співавторстві).
982. Пам'яті Йосипа Баглая // Ужгород. – 2006. – 6 січня (у співавторстві).
983. Пам'яті Йосипа Баглая. У ніч з 30 на 31 грудня 2005 р. перестало битися серце полум'яного українського патріота, громадського, культурного, політичного діяча і вченого Йосипа Баглая // Трибуна. – 2006. – 6 січня (у співавторстві).
984. Пам'яті Степана Петровича Пойди // Новини Закарпаття. – 2006. – 13 травня. – У співавторстві.
985. Пам'яті Тссличко Л.Г. // Новини Закарпаття. – 2006. – 4 листопада. – У співавторстві.
986. Передмова // Політологія. Навчальна програма нормативного курсу і плани семінарських занять (Методичний посібник). – Ужгород, 2006. – С. 4-9.
987. Пішов з життя професор Михайло Блецкан // Срібна Земля. – 2006. – 27 травня. – У співавторстві.

988. Повернуто із забуття // Вакула Н. Нариси з історії медицини Закарпаття. З давніх часів до 40-х років ХХ століття. – Ужгород: Мистецька лінія, 2006. – С. 4-5.
989. Почесному доктору УжНУ академіку Миколі Мушинці – 70 // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №3. – С. 12-13.
990. Почесному доктору УжНУ професору Степану Віднянському – 55 // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №4. – С. 12-13.
991. Професор УжНУ отримав заслужену нагороду [Дмитра Данилюка нагороджено орденом «За Заслуги» третього ступеня] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – 27 грудня. – С. 6.
992. Ректор УжНУ Микола Вегеш: «Бібліотека університету практично бездіє» // Неділя. – 2006. – 9-15 грудня.
993. Ректор УжНУ Микола Вегеш: «Гадаю, що присутність Олексія Пристаї у ВР принесе Закарпаттю чимало користі». Інтерв'ю газеті «Чиста політика» // Чиста політика. – 2006. – 11 лютого.
994. Рішення Вченої ради Ужгородського національного університету «Про стан навчально-методичної роботи на заочному відділенні факультету романо-германської філології та філологічного факультету» від 27 квітня 2006 р. // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №7. – С. 2.
995. Рішення вченої ради Ужгородського національного університету від 30 березня 2006 р. // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №6. – С. 3. – Співавт.: Т.К.Бутурлакiна.
996. Рішення спільного засідання конференції трудового колективу та Вченої ради Ужгородського національного університету від 31 серпня 2006 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №9. – С. 10.
997. Світ філософії Михайла Блецкана // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 3 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), В.Андрущенко, М.Блецкан та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2006. – С. 244-248.
998. Слово про вченого // Carpathica – Карпатика. Випуск 35. Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 7-8.
999. Ужгородський національний університет – флагман вищої освіти у Закарпатті. Виступ ректора Ужгородського національного університету професора Миколи Вегеша на зборах трудового колективу і Вченій раді 31 серпня 2006 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №9. – С. 2-10.
1000. Ужгородський національний університет запрошує на навчання // Слово вчителя. – 2006. – 31 січня.
1001. Ужгородський національний університет чекає на поповнення своїх рядів // Довідник для вступників до Ужгородського національного університету на 2006 рік. Правила прийому. Відомості про факультети. Програми вступних випробувань. – Ужгород, 2006. – С. 3-11.

1002. Україна в Європі: основні етапи та проблеми історії українсько-угорських взаємин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 16 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш, С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2006. – С. 185-197. – Співавтор: С.В.Віднянський.
1003. Хто, де і як зустрічає Новий рік. Інтерв'ю газеті «РІО» // РІО. – 2006. – 30 грудня.
1004. Чарівний край у центрі Європи: сторінки історії // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. - №39-40. – С. 17-19.
1005. Чекаємо вас! // Погляд. – 2006. – 25 травня.
1006. Шановні друзі, викладачі та працівники університету, студенти! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – 27 грудня. – С. 1.
1007. Шановні колеги і студенти. Вступне слово ректора УжНУ Миколи Вегеша з нагоди виходу в світ першого числа інформаційного видання «Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету» // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №1. – С. 1.
1008. Школи російської геополітики: від Петра Чаадаєва до Володимира Петрова // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, соціологія, філософія / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Факультет суспільних наук, Кафедра політології, Кафедра філософії. Випуск 4. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету «Говерла», 2006. – С. 45-88.
1009. Щорічна нагорода «Лідер року» знайшла своїх володарів і у стінах нашого вишу. Розмову вів Маріан Токар // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №2. – С. 6.

2007

1010. Архівні джерела з історії Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 291-293.
1011. Бабота Микола // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 293-294.
1012. Бандусяк Микола Михайлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 294.
1013. Бачинський Едмунд Степанович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 294-295.
1014. Блестів Олександр Васильович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 295.
1015. Болдичар Михайло Миколайович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 295.
1016. Борканюк Олексій Олексійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 295-296.
1017. Брашайко Михайло Михайлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 296-297.
1018. Брашайко Юлій Михайлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 297-298.

1019. Бредіш Андрій Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 298-299.
1020. В.Ю.Гарасюк – керівник Прес-центру УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №1. – С. 2.
1021. Ванат Іван Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 299.
1022. Вважаю, що найгірше для політиків – це зрада. Ректор УжНУ Микола Вегеш про справи університетські, ужгородські, обласну раду та політику. Розмовляв Юрій Лівак // Старий Замок Паланок. – 2007. – 17-23 травня.
1023. Вибори до Союму Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 301.
1024. Визначний дослідник історії Другої світової війни // Довганич О.Д. Карпатська Україна в боротьбі за незалежність: Репресії проти її оборонців та керівних діячів. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. – С. 111-138.
1025. Віденський арбітраж 2 листопада 1938 р. // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 301-302.
1026. Віднянський Степан // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 302-306.
1027. Вітчизняна історіографія Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 306-308.
1028. Володимир Грабовецький (р.н. 1928) // Життя і творчість Володимира Грабовецького в оцінці сучасників. Збірник відгуків. Видання третє, доповнене. Частина третя. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 26-38.
1029. Ворон Андрій Михайлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 308-309.
1030. Вступне слово // Конкурсні тестові завдання для вступників. Людина і суспільство / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 3.
1031. Вшанування Олекси Довбуша в оцінці відвідувачів виставок і музею. Із записок книг відгуків (1980-2006) // Довбушіана Володимира Грабовецького. Збірник відгуків на вклад вченого в честь вшанування легендарного героя Карпат. Видання друге, доповнене. Частина четверта. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 110-111. – Співавтори: В.І.Басараб, І.П.Студеняк.
1032. Галичина і Карпатська Україна // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 309-311.
1033. Голота Яків // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 311.
1034. Гренджа-Донська Аліса (Зірка) Василівна // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 311-312.
1035. Грига Іван Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 312-313.
1036. Демократію, яка перемогла під час Помаранчевої революції, ніхто не зможе зламати. Ректор УжНУ Микола Вегеш – про вступну кампанію, що минула, та про виборчу, що триває. Розмовляв Юрій Лівак // Неділя. – 2007. – 15-21 вересня.
1037. Депутати «здали» Кобзаря. Бліц-інтерв'ю газеті «Неділя» // Неділя. – 2007. – 3-9 лютого.

1038. Державно-правовий статус Підкарпатської Русі-Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 313-315.
1039. Долинай Микола Петрович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 315-316.
1040. Дослідник української історії (До 70-річчя Володимира Грабовецького) // Життя і творчість Володимира Грабовецького в оцінці сучасників. Збірник відгуків. Видання третє, доповнене. Частина третя. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 55-59.
1041. Єдина команда одиодумців на чолі з ректором Миколою Вегешем намагається надати вузу європейських рис. Розмовляла Оксана Дудаш // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 21-27 червня.
1042. Жаткович Григорій Ігнатій Павлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 316-317.
1043. Желтвай Віктор Юлійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 317.
1044. Задорожний Володимир // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 317-318.
1045. Закарпатське товариство «Просвіта» // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 318-319.
1046. Закарпатські вузи увійшли до «Топ-200 Україна». Ректор УжНУ таким показником цілком задоволений. Розмовляла Сніжана Русин // Новини Закарпаття. – 2007. – 28 квітня.
1047. Запорізьке козацтво в історії Західної України XVI-XVIII ст. Гайдамаччина у XVIII ст. Про козаків на Західній Україні // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття X-XVI ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина перша. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 54-55.
1048. Зарубіжна історіографія Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 320-323.
1049. Іван Чендей і духовний світ Закарпаття // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Випуск 11. Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 14-16 травня 2007 року. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 3-4.
1050. Із Великоднем! // Погляд. – 2007. – 30 березня.
1051. Із днем 8 Березня! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №3. – С. 1.
1052. Із днем захисника Вітчизни! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №2. – С. 1.
1053. Із днем незалежності! // Погляд. – 2007. – 29 серпня.
1054. Із доповіді ректора Ужгородського національного університету доктора історичних наук, професора Миколи Вегеша на конференції трудового колективу 31 серпня 2007 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №9. – С. 5-10.
1055. Із наказу №323/01-04. Про по ज्याку та преміювання викладачів та співробітників Ужгородського національного університету // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №11. – С. 4.
1056. Із першовереснем! // Погляд. – 2007. – 29 вересня.

1057. Його життя і творчість гідно оцінили // Життя і творчість Володимира Грабовецького в оцінці сучасників. Збірник відгуків. Видання третє, доповнене. Частина третя. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 3-4.
1058. Карпатська Україна в мемуарах // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 323-324.
1059. Климпуш Дмитро Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 324.
1060. Колодзінський Михайло Франьович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 324-325.
1061. Конференція в Комарно // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 326.
1062. Коссак Зенон // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 326-327.
1063. Лар Василь Васильович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2007. – С. 328.
1064. Лелекач Микола Михайлович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 328-329.
1065. Лемак Василь Васильович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 329.
1066. Література в Карпатській Україні // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 329-330.
1067. Ми – єдиний в Україні вуз, який опублікував усі тести для абітурієнтів і впродовж двох років їх не змінює. Інтерв'ю вела Надія Тегза // Новини Закарпаття. – 2007. – 8 вересня.
1068. Микола Вегеш: «Вступна кампанія до УжНУ не зазнає суттєвих змін». Розмовляв Степан Біляк // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 24 березня.
1069. Микола Вегеш: «Закарпатська область вже не є для С.М.Ніколаєнка «білою плямою». Частина 1. Розмовляв С.Біляк // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 3 березня.
1070. Микола Вегеш: «Закарпатська область вже не є для С.М.Ніколаєнка «білою плямою». Частина 2. Розмовляв С.Біляк // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 9 березня.
1071. Микола Вегеш: «Закарпатська область вже не є для С.М.Ніколаєнка «білою плямою». Частина 3. Розмовляв С.Біляк // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 17 березня.
1072. Микола Вегеш: «Ми все робимо для того, щоб під час виборів перемогла демократія». Записав Роман Терєбля // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 6-12 вересня.
1073. Міністр освіти і науки України Станіслав Ніколаєнко знову в Ужгородському національному університеті. Розмовляв Володимир Тарасюк // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 8-11.
1074. Мушинка Микола // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 333-335.
1075. Мюнхенська конференція // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 335-336.
1076. На факультеті суспільних наук обиратимуть декана // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 2.

1077. Навчання за Болонськими стандартами допомагає нам викоринювати корупцію, - переконує ректор УжНУ Микола Вегеш. Розмовляла Маріанна Шутко // Новини Закарпаття. – 2007. – 19 травня.
1078. Науково-дослідний інститут карпатознавства Ужгородського національного університету // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 337.
1079. Невицький Омелян // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 338-339.
1080. Нярадї Діонісій Янкович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 341.
1081. Організації української еміграції // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 341-343.
1082. Організація Народної Оборони Карпатська Січ (ОНОКС) // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 341-343.
1083. Освіта в Карпатській Україні // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 344-345.
1084. Офіцинський Роман Андрійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 345-346.
1085. Пазуханич Юрій Георгійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 346.
1086. Пам'яті Меліки Ю.В. // Новини Закарпаття. – 2007. – 3 лютого. – У співавторстві.
1087. Пам'яті Петра Скунця // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №8. – С. 13. – У співавторстві.
1088. Пам'яті Петра Скунця // Новини Закарпаття. – 2007. – 5 травня. – У співавторстві.
1089. Пам'яті Ю.Ю.Керекеша // Новини Закарпаття. – 2007. – 18 серпня. – У співавторстві.
1090. Пам'яті Юрія Юрійовича Керекеша // РЮ. – 2007. – 18 серпня. – У співавторстві.
1091. Парканій Іван Федорович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 346-347.
1092. Пекар Василь Атанасійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 347-348.
1093. Передісторія УжНУ. Документальні додатки. Стаття 2 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 7 квітня.
1094. Передісторія УжНУ. Документальні додатки. Стаття 3 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 14 квітня.
1095. Передісторія УжНУ. Документальні додатки. Стаття 4 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 21 квітня.
1096. Передісторія університету в Ужгороді. Стаття 1 // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 31 березня.
1097. Передмова // Джинсове покоління. Пострадянська література Закарпаття. Альманах прози і поезії. – Мукачево: Карпатська вежа, 2007. – С. 3.
1098. Півстолітній вклад вченого у Довбушіану // Довбушіана Володимира Грабовецького. Збірник відгуків на вклад вченого в честь вшанування легендарного героя Карпат. Видання друге, доповнене. Частина четверта. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 3.

1099. Польські терористи // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 349.
1100. Праця про емігрантів із Закарпаття // Пагіря В. Відлуння минулого і сучасного. Рецензії, дослідницькі та літературознавчі статті. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. – С. 85-87.
1101. Прес-службу УжНУ реорганізовано в Прес-центр // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 2.
1102. Прикарпаття і Каменяр (ювілеї) // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття X-XIX ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина друга. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 136-137.
1103. Про автора та його книгу // Піпаш-Косівський В. Життя прожити – не поле перейти або розповіді автора про минуле й сьогодні. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 3-7.
1104. Програма «Житло УжНУ»: кроки реалізації // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №8. – С. 10.
1105. Професор Іван Варзар – почесний доктор Ужгородського національного університету // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 5.
1106. Ревай Федір Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 350-351.
1107. Ревай Юліан Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 351-352.
1108. Рецензії істориків як свідчення вагомості досліджень науковця // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття X-XVI ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина перша. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 3-4.
1109. Рішення Вченої ради Ужгородського національного університету «Про підсумки зимової екзаменаційної сесії 2006/2007 навчального року» // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №3. – С. 2.
1110. Рішення Вченої ради Ужгородського національного університету від 21 грудня 2006 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 3.
1111. Рішення Вченої ради Ужгородського національного університету від 21 грудня 2006 р. «Про стан виховної роботи на факультеті міжнародних відносин» // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 3.
1112. Рішення Вченої ради Ужгородського національного університету від 24 травня 2007 року «Про реалізацію програми оздоровлення та вирішення інших соціальних проблем співробітників, викладачів і студентів Ужгородського національного університету» // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №8. – С. 11.
1113. Рішення Вченої ради УжНУ «Про підготовку навчальних корпусів та гуртожитків до осінньо-зимового періоду 2007-2008 років та про стан житлово-побутових умов студентів, які мешкають у гуртожитках» від 25

- жовтня 2007 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №11. – С. 2.
1114. Рішення Вченої ради УжНУ «Про стан навчально-методичної та виховної роботи на історичному факультеті УжНУ» від 26 квітня 2007 року // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №8. – С. 3.
1115. Рогач Іван Андрійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 352-353.
1116. Російська політична думка в портретах: Аксаков Костянтин Сергійович, Данилевський Микола Якович, Страхов Микола Миколайович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 19 травня.
1117. Російська політична думка в портретах: Арін Олег Олексійович, Модестов Сергій Олександрович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 8 жовтня.
1118. Російська політична думка в портретах: Бердяєв Микола Олександрович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 23 червня.
1119. Російська політична думка в портретах: Вандам (Єдрихін) Олексій Єфимович, Семенов-Тян-Шанський Веніамін Петрович, Струве Петро Бернгардович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 9 червня.
1120. Російська політична думка в портретах: Витеславцев Борис Петрович, Алексєєв Микола Миколайович, Карсавін Лев Платонович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 30 червня.
1121. Російська політична думка в портретах: Воейков Олександр Іванович, Лаппо-Данилевський Олександр Сергійович, Трубецької Євген Миколайович, Трубецької Григорій Миколайович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 2 червня.
1122. Російська політична думка в портретах: Гумільов Лев Миколайович, Дугін Олександр Гельєвич // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 4 серпня.
1123. Російська політична думка в портретах: Жириновський Володимир Вольфович, Івашов Леонід Григорович, Зюганов Геннадій Андрійович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 11 серпня.
1124. Російська політична думка в портретах: Лпін Іван Олександрович, Вернадський Георгій Володимирович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 7 липня.
1125. Російська політична думка в портретах: Ісаєв Борис Якимович, Переслєгін Сергій Борисович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 15 вересня.
1126. Російська політична думка в портретах: Кисельов Сергій Георгієвич; Сорокін Костянтин Едуардович; Гаджієв Камалудін Сераждинович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 24 серпня.
1127. Російська політична думка в портретах: Ленін (Ульянов) Володимир Ілліч, Троцький (Бронштейн) Лев Давидович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 16 червня.
1128. Російська політична думка в портретах: Леонтєєв Костянтин Миколайович, Ламанський Володимир Іванович, Мечников Лев Ілліч // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 26 травня.
1129. Російська політична думка в портретах: Неклєсса Олександр Іванович, Поздняков Ельгіз Абдулович, Цимбурський Вадим Леонідович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 8 вересня.

1130. Російська політична думка в портретах: Панарін Олександр Сергійович, Петров Валерій Леонідович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 13 жовтня.
1131. Російська політична думка в портретах: Савицький Петро Миколайович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 28 липня.
1132. Російська політична думка в портретах: Трубецькой Микола Сергійович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 14 липня.
1133. Російська політична думка в портретах: Устрялов Микола Васильович, Сувчинський Петро Петрович, Флоровський Георгій Васильович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 21 липня.
1134. Російська політична думка в портретах: Уткін Анатолій Іванович, Мироненко Микола Семенович, Колосов Володимир Олексійович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 1 вересня.
1135. Російська політична думка в портретах: Хом'яков Олексій Степанович, Киресвський Іван Васильович, Мілютін Дмитро Олексійович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 12 травня.
1136. Російська політична думка в портретах: Чаадаєв Петро Якович, Горчаков Олександр Михайлович, Тютчев Федір Іванович // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 28 квітня.
1137. Росоха Степан Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 353.
1138. Русское культурно-просветительское общество имени Александра Духновича // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 353-354.
1139. Світлої пам'яті П.М.Скунця // Новини Закарпаття. – 2007. – 5 травня. – У співавторстві.
1140. Світова геополітична думка в портретах. Італія: Джентіле Джованні, Муссоліні Беніто // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 29 грудня.
1141. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Клаузевіц Карл Філіп Готфрід // Карпатська Україна. Красне поле. – 2007. – 17 листопада.
1142. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Науманн Фрідріх, Вебер Макс (Карл Еміль Максиміліан) // Карпатська Україна. Красне поле. – 2007. – 15 грудня.
1143. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Ратцель Фрідріх // Карпатська Україна. Красне поле. – 2007. – 24 листопада.
1144. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Хаусхофер Карл // Карпатська Україна. Красне поле. – 2007. – 1 грудня.
1145. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Хаусхофер Карл (продовження) // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 8 грудня.
1146. Світова геополітична думка в портретах. Німеччина: Шпенглер Освальд, Шмітт Карл // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 22 грудня.
1147. Слово про Володимира Грабовецького (Видатний історик) // Життя і творчість Володимира Грабовецького в оцінці сучасників. Збірник відгуків. Видання третє, доповнене. Частина третя. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 63-67.
1148. Слово про збірник рецензій на книги вченого // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття Х-ХІХ ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина друга. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 3-4.

1149. Слово про книгу // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття Х-XVI ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина перша. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 62-63.
1150. Слово про один з найдавніших факультетів Ужгородського національного університету // Хімічний факультет Ужгородського національного університету. 60-річчю хімічного факультету присвячується. – Ужгород: Патент, 2007. – С. 5-6.
1151. Соїм Карпатської України // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 357-358.
1152. Стерчо Петро Юрійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 359.
1153. Стойка Олександр // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 359-360.
1154. Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде! // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 1-7 березня. – Співавтори: П.Ходанич, П.Скунць, І.Небесник, Л.Балла, Ю.Герц, М.Делеган, М.Михайлюк, В.Ільницький, Ю.Балега.
1155. Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде! Захищаючи Т.Шевченка, закарпатська інтелігенція звернулася за підтримкою до президента та голови Верховної Ради України // Новини Закарпаття. – 2007. – 3 березня. – Співавтори: П.Ходанич, П.Скунць, І.Небесник, Л.Балла, Ю.Герц, М.Делеган, М.Михайлюк, В.Ільницький, Ю.Балега.
1156. Тацинець Федір Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 360.
1157. У бурі народно-визвольної війни 1648-1654 років (Богдан Хмельницький у наукових статтях і книгах В.Грабовецького) // Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття Х-XVI ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина перша. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 48-52. – Співавтор: В.В.Турияниця.
1158. У контексті кредитно-модульної системи // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 2.
1159. Угорська іредента // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 361.
1160. Угорське вторгнення в Карпатську Україну // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 361-362.
1161. Угорські терористи // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 362-364.
1162. Ужгородський національний університет // Закарпаття. Хто є хто. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск третій. Присвячується 60-річчю створення Закарпатської області. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2007. – С. 114-115.
1163. Ужгородський національний університет запрошує на навчання // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №7. – С. 2.
1164. Ужгородський національний університет запрошує на навчання: Дещо з історії. Університет сьогодні // Довідник для вступників до Ужгородського національного університету на 2007 рік. Правила прийому. Відомості про факультети. Програми вступних випробувань. – Ужгород, 2007. – С. 3-8.
1165. Ужгородський національний університет: історія і сучасність (Вступне слово ректора Ужгородського національного університету доктора

- історичних наук, професора М.М.Вегеша) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Випуск 5-6. Ціна свободи й незалежності: трансформація політичних систем в країнах Центральної та Південно-Східної Європи до та після 1989-1991 рр. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 3-16.
1166. Українська преса Східної Галичини // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 364.
1167. Українське Національне Об'єднання // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 365.
1168. Учена рада постановляє // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №2. – С. 4.
1169. Федака Сергій Дмитрович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 366.
1170. Феделеш Кирило Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 366.
1171. Фединець Олександр Васильович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 366-367.
1172. Фенцик Степан Андрійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 367-368.
1173. Химинець Юліан // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 368-369.
1174. Хіра Олександр Корнилович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 369.
1175. Худанич Василь // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 370.
1176. Ціль одна – бронза! Розмовляв Ростислав Буняк // Вектор. – 2007. - №11. – С. 15.
1177. Шандор Вікентій Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 370-371.
1178. Шановні викладачі й студенти [Привітання ректора УжНУ М.М.Вегеша з нагоди Дня Соборності] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 1.
1179. Шановні викладачі Ужгородського національного університету, шановні педагоги краю! // Новини Закарпаття. – 2007. – 6 жовтня.
1180. Шановні викладачі Ужгородського національного університету, шановні педагоги краю! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №10. – С. 1.
1181. Шановні викладачі, співробітники, студенти Ужгородського національного університету! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №11. – С. 1.
1182. Шановні викладачі, студенти, співробітники Ужгородського національного університету! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №5. – С. 1.
1183. Шановні студенти! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №11. – С. 1.
1184. Шерегій Юрій-Августин // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 371.
1185. Шпонтан Іван Іванович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 371-372.

1186. Штефан Августин Емілійович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 372-373.
1187. Щоденник В.Гренджі-Донського «Щастя і горе Карпатської України» // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 373-374.

РЕДАГОВАНІ ТА РЕЦЕНЗОВАНІ ВИДАННЯ

1188. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород: Карпати, 2005. – 464 с. – Співавтори: М.І.Кляп, В.Ю.Тарасюк, М.Ю.Токар.
1189. Академік Володимир Грабовецький – учасник наукових конференцій 1954–2004 /Кафедра історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника /Упорядник – Віталій Скоморовський. – Івано-Франківськ, 2004. – 44 с.
1190. Академік Володимир Грабовецький. Світлини з життя, науково-педагогічної та громадської діяльності /Упорядник Світлана Пронь. – Івано-Франківськ: Видавництво “Нова Зоря”, 2004. – 144 с.
1191. Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгор. держ. ун-т, Кафедра політології; [Редкол.: *М.Веґеш* (голова), *М.Олашин* (заст. голови), *О.Хоменко*, *В.Буркало*, *Ю.Остапець* (члени редкол)]; Відп. за вип. *І.Ф.Король*. – Ужгород, 1998. – Вип.1. – 54 с.
1192. Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгор. держ. ун-т, Кафедра політології; [Редкол.: *М.Веґеш* (голова), *М.Олашин* (заст. голови), *О.Хоменко*, *В.Буркало*, *Ю.Остапець* (члени редкол)]; Відп. за вип. *І.Ф.Король*. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – 97 с.
1193. Актуальні та малодосліджені проблеми історії України / Ужгор. держ. ун-т, Кафедра політології; [Редкол.: *М.Веґеш* (голова), *М.Олашин* (заст. голови), *О.Хоменко*, *В.Буркало*, *Ю.Остапець* (члени редкол)]; Відп. за вип. *І.Ф.Король*. – Ужгород, 1998. – Вип.3. – 107 с.
1194. *Андрухів І., Гаврилюк С.* Тисмениця. – Івано-Франківськ: Видавництво Лілея НВ, 2002. – 486 с.+102 с. іл.
1195. *Андрухів І.О.* Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 роки. Історико-правовий аналіз. – Івано-Франківськ, 2004. – 344 с.
1196. Басараб М. Українська Гельсінська Спілка в Закарпатті. – Ужгород, 2006. – 69 с.
1197. *Белень М.* Александръ Духновичъ. 1803 – 1865. До 200-річчя від дня народження. – Ужгород: Мистецька лінія, 2003. – 344 с.
1198. *Бідзіля Ю.* Преса Закарпаття ХІХ–ХХ століть: посібник для журналістів / Ужгород. націон. ун-т. – Ужгород, 2001. – 80 с.
1199. *Блецкан М.І.* Історія розвитку соціально-філософських вчень: (Матеріали до лекцій) / Ужгород. націон. ун-т, Кафедра філософії. – Ужгород, 2001. – 159 с.
1200. *Блецкан М.І.* Історія російської філософії: (Матеріали до лекцій) / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т, Кафедра філософії. – Ужгород, 1999. – 203 с.
1201. *Блецкан М.І.* Соціальна філософія: Курс лекцій. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 212 с.

1202. Боднар В. Нариси з історії світової політичної думки і становлення сучасної політології: навчально-методичний посібник / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології. Відп. ред.: *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 2003. – 160 с.
1203. *Боднар В.Л., Томко Ян*. Навчальна програма нормативної дисципліни «Політична культура» / Ужгород. націон. ун-т, кафедра політології. – Ужгород, 2001. – 11 с.
1204. *Болдижар М., Болдижар С.* Державність на Закарпатті: події, факти, оцінки. – Ужгород, 2003. – 212 с.
1205. *Болдижар М., Болдижар С.* Державність на Закарпатті: правда історії та вигадки фальсифікаторів. Перші кроки. – Ужгород, 2004. – 136 с.
1206. *Болдижар М., Мосні Петер.* Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатська Русь) в складі Чехословаччини. – Ужгород, 2001. – 240 с.
1207. Боршош-Кум'ятський Ю.В. З наказу роду: Вибрані твори / Упорядкування Ю.-Б. Боршоша; вступна стаття, підготовка текстів, словник та примітки Д.М.Федаки. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2005. – 552 с.
1208. *Ванат І.* Волинська акція: Обмін населення між Чехословаччиною і Радянським Союзом навесні 1947 року. – Пряшів: Союз русинів-українців Словацької Республіки, 2001. – 256 с.
1209. Велика Британія. 1914–1939 (джерела, коментарі, завдання): Методичний посібник / Ужгород. держ. ун-т; [Упорядн.: *В.П.Скоблик*]. – Ужгород, 2000. – 23 с.
1210. Висіцька Т. Три сходинки до самоствердження. Освіта, трудова і громадська діяльність жінок Закарпаття. – Ужгород: Ліра, 2006. – 644 с.
1211. *Вовканич І.І.* Нова історія країн Азії і Африки (методичні матеріали до вивчення курсу для студентів спеціальності 01.07.00 «Історія») / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії. – Ужгород, 2003. – 40 с.
1212. *Вовканич І.І.* Чехословаччина в 1945–1948 роках: нарис історії перехідного періоду / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – 352 с.
1213. Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – 198 с.
1214. Володимир Грабовецький у спогадах і листах (До 75-річчя від дня народження) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Упорядник: *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 2003. – 170 с., іл.
1215. *Волошин О.* Ужгород у старовинній листівці. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2003. – 144 с.
1216. Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Закарп. обл. держ. адміністр., Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Під ред. професора *М.М.Вегеша*]. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – 709 с.
1217. Вчені, письменники і політичні діячі про Україну: Збірник наукових праць // [Ред. *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 1996. – Вип. перший. – 118 с.
1218. Голодомор 1932-1933 рр. на Україні (до 70-річчя): Бібліографічний показник / Укладачі *О.Г.Люта, Л.О.Смочко*; Наукова редакція *М.М.Вегеш*. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 148 с.

1219. Голодомор 1932-1933 рр. на Україні (до 70-річчя): Бібліографічний покажчик / Укладачі О.Г.Люта, Л.О.Смочко; Наукова редакція М.М.Вегеш. Видання друге – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2006. – 176 с.
1220. *Гомоннай В., Росул В., Ходанич П.* Педагогічна освіта на Закарпатті / Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права; Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут; Закарпатське обласне відділення Педагогічного товариства України. – Ужгород: Видавництво “Гражда”, 2003. – 112 с.
1221. *Горват Л.В.* Соціально-економічний, політичний і культурний розвиток українців Мараморощини (Румунія) в 1918–1945 рр. // Ужгород. держ. ун-т, Кафедра історії України. – Ужгород, 1998. – 171 с.
1222. *Грабовецький В.* Битва під Батогом 1652 р. – славна сторінка в історії Хмельниччини / Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Кафедра історії України, Івано-Франківський осередок НТШ. – Івано-Франківськ, 2002. – 24 с.
1223. *Грабовецький В.* Галичина: проблеми середньовічної і нової історії. Збірник статей. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 312 с.
1224. *Грабовецький В.* Долина над Дністром: Ілюстрована історія села. – Івано-Франківськ: Вид-во “Нова Зоря”, 2003. – 272 с. + 8 с. іл.
1225. *Грабовецький В.* Запорізьке козацтво в історії Західної України XVI–XVIII. Посібник для істориків України. Присвячується 510 – річчю виникнення українського козацтва / Міністерство освіти та науки України. Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Кафедра історії України. – Івано-Франківськ: “Нова Зоря”, 2003. – 263 с.
1226. *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. Друга половина XVII–XVIII ст. / Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника, Кафедра історії України. – Том 2. Друге доповнене видання. – Івано-Франківськ: Вид-во “Нова Зоря”, 2003. – 344 с.
1227. *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. З найдавніших часів до I половини XVII ст. – Т.1 [Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника; Кафедра історії України]. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2002. – 432 с.
1228. *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини. Видання друге, доповнене. – Т. III. – Івано-Франківськ: „Нова Зоря”, 2004. – 464 с.
1229. *Грабовецький В.* Коронація Данила Галицького 1253 р. До 750-річчя визначної дати в історії України / Прикарпатський університет імені Василя Стефаника; Кафедра історії України. – Івано-Франківськ, 2003. – 24 с.
1230. *Грабовецький В.* Народні герої Іван Пискливий і Степан Пиття. До 400-річчя виступів легендарних месників Прикарпаття і Закарпаття. Наукові записки Прикарпатської історичної школи. – Івано-Франківськ, 2004. – 40 с.
1231. *Грабовецький В.* Печеніжин в літописі та ілюстраціях. Присвячується 560-літтю першої письмової згадки про оселю над Печенігою і Лючкою. – Івано-Франківськ: Вид-во “Нова Зоря”, 2003. – 96 с.
1232. *Грабовецький В.* Роксолана-Хуррем та її історична доля / Видання друге, доповнене. Наукові записки Прикарпатської історичної школи. – Івано-Франківськ, 2004. – 54 с.
1233. *Грабовецький Володимир.* Битва під Конотопом 1659 р. – славна сторінка в історії гетьманської України. Наукові записки Прикарпатської історичної

- школи /Кафедра історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 32 с.
1234. Грабовецький Володимир. З думою про Україну (Автобіографічні замітки. Спогади) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Упорядник]. – Ужгород, 2003. – 119 с., іл.
1235. *Грабовецький Володимир*. Ілюстрована історія Прикарпаття у „Слові о полку Ігоревім”. До 820-річчя видатної поеми княжої України. Наукові записки Прикарпатської історичної школи /Кафедра історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: Видавництво „Нова Зоря”, 2004. – 64 с.
1236. Грабовецький Володимир. На вівтар історії України. Спомини про незабутніх. Колеги і учні про свого побратима. Увічнення пам'яті Олекси Довбуша [Автор передмови і упорядник М.М.Вегеш] / Ужгородський національний університет; Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – 112 с.
1237. *Данилець Ю.* Православні монастирі Хустського району (XX століття): Видання друге, змінене, доповнене / Передмова проф. Д.Данилюка. – Ужгород: Гражда, 2005. – 168 с.
1238. Довбушіана Володимира Грабовецького. Збірник відгуків на вклад вченого в честь вшанування легендарного героя Карпат. Видання друге, доповнене. Частина четверта. – Івано-Франківськ, 2007. – 132 с.
1239. Доцент Микола Олашин: Бібліографічний покажчик / Уклад.: *О.Д.Закривидорога*; Вступ. нарис *В.Ілька*; Наук. ред. *І.О.Мандрик* / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т, Наук.-дослідн. інститут Карпатознавства, Наук. б-ка УжНУ. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 96 с.
1240. Життя і творчість Володимира Грабовецького в оцінці сучасників. Збірник відгуків. Видання третє, доповнене. Частина третя. – Івано-Франківськ, 2007. – 88 с.
1241. *Жулканич Н.М.* Аграрно-виробничі та соціально-економічні відносини на Закарпатті (1945 – 1990 роки) / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород: Ужгородський національний університет; Мистецька лінія, 2002. – 180 с.
1242. *Задорожний І.* Єпископ Андрій Бачинський в епістолярній спадщині. До 270-річчя від дня народження /Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Мукачево: Карпатська вежа, 2002. – 64 с.
1243. Історія карпатських русинів: У шести томах. – Т. V. Історія мукачівської єпархії, укладена Іваном Пантелієм, старшим настоятелем Мукачівського капітулу, і видана Михайлом Лучкам, луккським придворним настоятелем /Дешифрування рукопису та переклад з латинської українською мовою М.В.Ороса; переклад німецькомовних вставок українською мовою М.І.Зимомрі; передмова, покажчик історичних осіб та назв Д.Д.Данилюка; географічний покажчик І.М.Сенька. – Ужгород: ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2004. – 251 с.
1244. Історія України в історичних портретах: Збірник наукових праць // [Ред. *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 1996. – 125 с.
1245. Карпатський світ. Історико-краєзнавчий, літературно-мистецький журнал [М.М.Вегеш – член редакційної ради]. – 2005. - №1. – 208 с.

1246. Кафедра політології Ужгородського національного університету. Біобібліографічний покажчик / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології [Упорядники: М.М.Вегеш, М.П.Зан]. – Ужгород, 2003. – 166 с., іл.
1247. *Kiss E.* Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можливості та пріоритети у XXI столітті / Національна Академія Наук України, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України. – Ужгород: Ліра, 2003. – 124 с. = *Kiss E.* Azukran-Magyar hatarmenti egyuttmukodes: lehetosegekes prioritasoka XXI. Szazadban. – Ungvar, 2003. – 124 old.
1248. Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття X-XIX ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина друга. – Івано-Франківськ, 2007. – 148 с.
1249. Книги Володимира Грабовецького з історії Прикарпаття X-XVIII ст. в оцінці українських істориків. Збірник рецензій. Видання друге, доповнене. Частина перша. – Івано-Франківськ, 2007. – 156 с.
1250. *Король І.* Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських та тоталітарних режимів / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. держ ін-т інформатики, економіки і права. – Ужгород: Вид-во В.Падяка. 2002. – 200с.
1251. *Король І., Мацола В., Павленко Г.* Участь України в миротворчій діяльності ООН // Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – 93 с.
1252. *Крайняниця П.І.* Історія закарпатського футболу / Розшифрування рукописів, упорядкування матеріалів, вступне слово В.Ю.Тарасюка. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 272 с.
1253. *Куля Ф.* Закарпатське обласне товариство німців «Відродження»: історія і сучасність. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2005. – 131 с.
1254. *Куля Федір:* Бібліографічний покажчик / Мін. освіти України, Ужгород. держ. ун-т, Наук. б-ка УЖДУ; [Уклад.: *Л.Мельник*]. – Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – 48 с.
1255. *Куртяк В.* Етнічний фактор у діяльності політичних партій в Україні 1917-1921 років / Закарпатський інститут ім. А.Волошина Міжрегіональної академії управління персоналом. – Ужгород, 2003. – 216 с.
1256. Література до 60-річчя Карпатської України: (Із фондів Наукової бібліотеки Ужгородського державного університету): Вибрана бібліографія / Ужгор. держ. ун-т, Науково-дослід. інститут Карпатознавства, Наук. бібліотека УЖДУ, Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Уклад. та бібліогр. ред.: *О.Д.Закривидорога, Г.З.Шарган*; наук. ред.: *М.М.Вегеш, П.М.Федака*]; Відп. за вип. *О.І.Почекутова*. – Ужгород, 2000. – 112 с.
1257. Лучкай М.М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Ужгор. націон. ун-т; [Дешифр. рукоп.: *Ю.М.Сак*; перекл. укр. мовою *А.М.Ігната*; покажчик істор. осіб та назв *Д.Д.Данилюка*; геогр. покажчик *І.М.Сенька*; Редкол.: *Й.Баглай, М.Вегеш, Д.Данилюк, М.Орос, І.Сенько, Е.Швед...*]. – Ужгород: Закарпаття, 2002. – Т.ІІІ. – 328 с.
1258. Лучкай М.М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Ужгор. націон. ун-т; [Дешифр. Рукоп. : *Ю.М.Сак*; перекл. Укр. мовою *А.М.Ігната*; покажчик істор. Осіб та назв *Д.Д.Данилюка*; географ. Покажчик *І.М.Сенька*; Редкол. : *Й.Баглай, М.Вегеш, Д.Данилюк, М.Орос, І.Сенько, Е.Швед* (голова)]. – Ужгород: Закарпаття, 2003. – Т. ІV. – 328 с., іл.

1259. *Лучкай Михайло*. Історія карпатських русинів: Від найдавніших часів до приходу мадярів у Язигію та Данію / Ужгор. держ. ун-т; [Редкол.: *Й.О.Баглай, М.М.Вегеш, Д.Д.Данилюк, М.В.Орос* (голова), *І.М.Сенько*. Дешифрування рукопису та переклад з латинської *Ю.М.Сака*. Редактор *Д.М.Федака*]. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – Т.І. – 199 с.
1260. *Лучкай Михайло*. Історія карпатських русинів: Містить в собі статус цих країв від приходу мадярів по 1690 рік / Ужгор. держ. ун-т; [Редкол.: *Й.О.Баглай, М.М.Вегеш, Д.Д.Данилюк, В.В.Орос* (голова), *І.М.Сенько*. Дешифрування рукопису та переклад з латинської *Ю.М.Сака*. Редактор *Д.М.Федака*]. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – Т.ІІ. – 388 с.
1261. Марина В.В. Аналіз державної політики. Навчальна програма та плани семінарських занять з нормативного курсу для студентів спеціальності «Політологія» (ІХ семестр). Методичні рекомендації. – Ужгород, 2006. – 28 с.
1262. Марина В.В. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. Навчальна програма та плани семінарських занять з нормативного курсу для студентів спеціальності «Політологія» (ІХ семестр). Методичні рекомендації. – Ужгород, 2006. – 24 с.
1263. Маріан Токар. Біобібліографічний покажчик (До 30-річчя від дня народження) / Ужгородський національний університет, Закарпатське крайове культурно-освітнє товариство “Просвіта”. – Ужгород: Два кольори, 2003. – 84 с., іл.
1264. *Матьовка М.* Військові конфлікти між країнами – членами Руху Неприєднання: загальне і особливе / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-ті. – Ужгород, 1999. – 34 с.
1265. *Матьовка М.П.* Методичні вказівки та тематика практичних занять з курсу „Соціальна та політична історія ХХ століття” / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра міжнародних організацій і зовнішньої політики [Редактор – *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 2004. – 20 с.
1266. *Матьовка М.П.* Програма нормативного курсу “Новітня історія країн Азії та Африки” / Ужгородський національний університет, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії. Відп. ред.: *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 2002. – 40 с.
1267. *Матьовка М.П.* Програма нормативного курсу “Новітня історія країн Азії та Африки” [Упорядник та відп. за випуск *М.М.Вегеш*] / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії. – Ужгород, 2003. – 40 с.
1268. *Матьовка М.П.* Програми курсів „Міжнародні організації” та „Міжнародні відносини і світова політика” для студентів факультету міжнародних відносин / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Факультет міжнародних відносин; Кафедра міжнародних організацій і зовнішньої політики. – Ужгород, 2004. – 25 с.
1269. *Матьовка М.П.* Рух Неприєднання: становлення і діяльність (друга половина ХХ ст.): Методичні матеріали до спецкурсу для студентів історичного факультету / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – 44 с.
1270. *Матьовка М.П.* Рух Неприєднання: становлення та діяльність (видання друге, доповнене і перероблене) / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т. – Ужгород, 2001. – 252 с.

1271. Матьовка М.П. Трансформація суспільно-політичних систем країн Центрально-Східної Європи (80-90-ті рбки ХХ століття). Програма та навчально-методичні поради до вивчення спецкурсу для студентів історичного факультету [Заг. ред. М.М.Вегеша] / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра нової і новітньої історії та історіографії. – Ужгород, 2003. – 16 с.
1272. Матьовка М.П., Рошко С.М. Теорія міжнародних відносин (Методичні матеріали до вивчення курсу для студентів спеціальності „Міжнародні відносини”) / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Факультет міжнародних відносин, Кафедра міжнародних організацій і зовнішньої політики [Відповідальний за випуск – М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2004. – 40 с.
1273. Міжнародні відносини і зовнішня політика незалежної України (Збірник науково-методичних праць на допомогу студентам та учням шкіл) / Ужгородський національний університет; Історичний факультет; Кафедра історії України; Кафедра політології [М.М.Вегеш – член редколегії]. – Ужгород, 2005. – 149 с.
1274. *Мицанин В.В.* Аграрна політика на Закарпатті (1944–1950 рр.) / Ужгород. держ. ун-т, НДІ Карпатознавства. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 138 с.
1275. *Могорита М.* За край рідний / Науково-культурологічне товариство “Бойківщина”. – Ужгород – Дрогобич: КОЛО, 2003. – 214 с.
1276. Навчальні програми кафедри політології Ужгородського національного університету. Частина перша / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології. Відп. за випуск: *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 2002. – 180 с.
1277. Навчальні програми кафедри політології Ужгородського національного університету. Частина друга / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології. Відп. за випуск: *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 2002. – 124 с.
1278. Нариси історії Закарпаття. – Т. III (1946-1991) [Ред. кол.: І.М.Різак (голова), М.І.Андрусь, М.М.Болдижар (керівник автор. Кол.), М.М.Вегеш, Д.Д.Данилюк, М.В.Делеган, М.А.Лендел, М.П.Макара, В.П.Приходько] / Закарпатська обласна державна адміністрація. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. – 648 с.
1279. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 15 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – 152 с.
1280. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 10 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – 258 с.
1281. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – 232 с.
1282. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород, 2005. – 222 с.
1283. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний

- університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – 200 с.
1284. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 14 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редколегія: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – 126 с.
1285. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 16 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш, С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2006. – 228 с.
1286. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 18 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Історичний факультет; Редкол.: М.Вегеш, С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2007. – 288 с.
1287. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Присвячено 90-річчю від дня народження відомого вченого-історика М.М.Лелекача і 50-річчю першої наукової конференції професорсько-викладацького складу колективу історичного факультету УжДУ / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т; [Редкол.: *І.Ф.Король* (голова), *Д.Д.Данилюк* (заст. голови), *М.М.Вегеш*, *М.В.Олашин* (члени редкол.)]; Відп. за вип. *І.О.Мандрик*. – Ужгород. 1998. – Вип.2. – 240 с.
1288. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 1 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. Ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – 252 с.
1289. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 2 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), В.Денисенко, Ф.Кирилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – 254 с.
1290. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Випуск 3 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), В.Андрущенко, М.Блецкан та ін. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2006. – 252 с.
1291. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, соціологія, філософія. Випуск 4 / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Факультет суспільних наук, Кафедра політології, Кафедра філософії. Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), В.Андрущенко, О.Бабкіна та ін. – Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету «Говерла», 2006. – 286 с.
1292. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Випуск 5-6. Ціна свободи й незалежності: трансформація політичних систем в країнах Центральної та Південно-Східної Європи до та після 1989-1991 рр. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 438.
1293. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Випуск 7-8. До 45-річчя від дня народження Вегеша

- Миколи Миколайовича, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри політології факультету суспільних наук, ректора Ужгородського національного університету. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 386 с.
1294. Науковий Збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді: Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України (11–12 березня 1999 року); [Редкол.: *Й.Баглай, М.Вегеш, Д.Данилюк та ін.*]. – Ужгород, 2000. – Річник IV(XVIII). – 314 с.
1295. Наукові та навчальні видання Ужгородського національного університету за 2005-2006 роки. – Ужгород, 2007. – 48 с.
1296. Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель і громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород, Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія Наук Вищої Школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов'янська академія наук. *М.М.Вегеш* – член редколегії. – Ужгород, 2003. – 336 с.
1297. Основи політології: Навчальна програма нормативного курсу і плани семінарських занять для студентів неpolітологічних спеціальностей УжНУ / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра політології. Упорядники: *М.М.Вегеш, В.Л.Боднар, М.П.Зан, В.В.Марина*. – Ужгород, 2002. – 68 с.
1298. Основи політології: Навчальна програма нормативної дисципліни. Плани семінарських занять // Ужгор. держ. ун-т, Кафедра політології; Відп. за вип. *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 2000. – 62 с.
1299. *Офіцинський В.* Дистрикт Галичина (1941–1944): Історико-політичний нарис / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Відп. ред. *М.М.Вегеш*]. – Ужгород: МПП «Гражда», 2001. – 142 с.
1300. *Офіцинський Р., Хаврак Л.* Українсько-польські стосунки у дистрикті Галичина (1941-1944) / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. Відп. ред.: *М.М.Вегеш*. – Ужгород: Видавництво “Гражда”, 2002. – 84 с.
1301. *Піпаш-Косівський В.* Життя прожити – не поле перейти або розповіді автора про минуле й сьогодення. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – 196 с.
1302. Плани семінарських занять з курсу політології: (Для студентів усіх форм навчання) / Відп. за випуск *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 1997. – 20 с.
1303. Політологія. Соціологія: Програми нормативних курсів і спецкурсів, плани семінарських занять / Відп. за вип. *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 1999. – 92 с.
1304. Положення про обрання, прийняття та звільнення з роботи науково-педагогічних працівників Ужгородського національного університету. – Ужгород, 2006. – 20 с.
1305. Правила прийому до Ужгородського національного університету на 2007/2008 навчальний рік. – Ужгород, 2007. – 28 с.
1306. Проблеми історії, філософії і літературознавства України: Наукові записки вчених Ужгородського державного університету / Ужгор. держ. ун-т: [Редкол.: *М.М.Вегеш* (голова), *О.В.Хоменко* (заст. гол.), *В.В.Марина*,

- В.В.Туряниця, М.В.Олашин* (члени редкол.)). – Ужгород, 1996. – Вип.1. – 172 с.
1307. Проблеми історії, філософії і літературознавства України: Наукові записки вчених Ужгородського державного університету / Ужгор. держ. ун-т: [Редкол.: *М.М.Вегеш* (голова), *О.В.Хоменко* (заст. гол.), *В.В.Марина*, *В.В.Туряниця*, *М.В.Олашин* (члени редкол.)]. – Ужгород, 1997. – Вип.3. – 218 с.
1308. Проблеми української історіографії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю Українського Історичного Товариства і журналу «Український історик» (2 березня 1996 року) / Ужгород. держ. ун-т, Осередок УІТ; Редкол.: *О.С.Мазурок* (голова), *Г.В.Павленко*, *М.М.Вегеш*, *О.М.Ситник* (члени редкол.)]. – Мукачево: Елара, 1996. – 116 с.
1309. Програми спецкурсів для студентів гуманітарних факультетів УЖДУ / Відп. за випуск *М.М.Вегеш*. – Ужгород, 1997. – 65 с.
1310. Реабілітовані історією. Закарпатська область / Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією». – Книга перша. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 788 с.
1311. Регіональні студії: Науковий збірник / Мініст. освіти і науки України, Ужгор. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розв.; [*М.М.Вегеш* – член редкол.]. – Ужгород, 2001. – Вип.1. – 120 с.
1312. Регіональні студії: Науковий збірник / Мініст. освіти і науки України, Ужгор. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розв.; [*М.М.Вегеш* – член редкол.]. – Ужгород, 2001. – Вип.3. – 168 с.
1313. Регіональні студії: Науковий збірник / Мініст. освіти і науки України, Ужгор. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розв.; [Редак. рада: *В.Ярема* (гол.), *В.Мікловда*, *М.Пітюлич* та ін., відп. за вип. *М.Лендьел*]. – Ужгород: Ліра, 2002. – Вип.4. – 120 с.
1314. Регіональні студії: Науковий збірник. Цей випуск приурочений 5-ій річниці з дня заснування Інституту державного управління та регіонального розвитку / Мініст. освіти і науки України, Ужгор. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розв.; [Редак. рада: *В.Ярема* (гол.), *В.Мікловда*, *М.Пітюлич* та ін., відп. за вип. *М.Лендьел*]. – Ужгород: Ліра, 2002. – Вип.5. – 136 с.
1315. Регіональні студії: Науковий збірник: Державно-церковні та міжнаціональні відносини (Український і зарубіжний досвід) / Мініст. освіти і науки України, Ужгор. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розв.; [*М.М.Вегеш* – член редкол.]. – Ужгород, 2001. – Вип.2. – 132 с.
1316. *Розлуцька Г.М.* Зміст шкільних підручників як фактор полікультурного виховання молодших школярів у Закарпатті (1919-1939 рр.). – Дрогобич: Коло, 2005. – 282 с.
1317. *Сагарда В.В., Токар М.Ю., Фернега В.С.* Освітньо-виховні проблеми національних меншин Закарпаття. – Ужгород, 2000. – 132 с.
1318. *Сенько І.* Земля з іменем: красназавчі студії / Ужгород. держ. ун-т, Закарп. обл. організ. товариства охорони пам'яток історії та культури. – Ужгород: Патент, 1998. – 160 с.
1319. *Сенько І.* Історія у дзеркалі літератури / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – 100 с.
1320. *Скоморовський В.* Історико-красназавчі погляди Івана Франка. До 150-річчя з дня народження І.Я.Франка. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 236 с.

1321. Статут державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2005. – 32 с.
1322. США. 1914–1941 (джерела, коментарі, завдання): Методичний посібник / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – 32 с.
1323. Тези доповідей та повідомлень першої наукової конференції, присвяченої життю і діяльності видатного поета і культурно-освітнього діяча Василя Степановича Гренджі-Донського (1897–1974) (16 грудня 1994 року. м.Ужгород) // Закарп. обл. рада народн. депутатів, Ужгор. держ. ун-т; [Редкол.: *Й.О.Дзендзелівський* (голова), *В.В.Турияця* (заст. гол.), *В.Є.Задорожний*, *М.М.Вегеш*, *І.М.Сенько*, *П.М.Федака* (члени редкол)]. – Ужгород, 1995. – 80 с.
1324. *Тиводар М.П.* Програма курсу «Етнополітологія» та плани семінарських занять: (Методичний посібник для студентів політологічного відділення історичного факультету). – Ужгород, 2001. – 18 с.
1325. *Токар М.* За покликком серця: (До 100-річчя з дня народження Андрія Міля) / Закарп. крайове т-во «Просвіта». – Ужгород, 1998. – 58 с.
1326. *Токар М.* Коротка історія «Просвіти» в Сторожниці: (До 75-ї річниці заснування «Просвіти» в Сторожниці та 80-річчя крайової «Просвіти») / Ужгород. держ. ун-т, Кафедра політології, Закарп. крайове т-во «Просвіта». – Ужгород: Госпрозрах. редакц.-видавн. відділ комітету інформації, 2000. – 36 с.
1327. *Токар М.* Партії національних меншин Закарпаття (20–30-ті роки ХХ ст.) / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-досл. інститут Карпатознавства; [Наук. ред.: *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 2002. – 56 с.
1328. *Токар М.* Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919–1939). – Ужгород, 2006. – 380 с.
1329. *Токар М.* Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Наук. ред. *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 2001. – 176 с.
1330. *Токар М.* Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках / Ужгород. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2001. – 176 с.
1331. *Токар М.* Руська Національно-Автономна Партія. Орієнтація та діяльність / Ужгор. держ. ун-т, Кафедра політології; [Наук. ред. *М.М.Вегеш*]. – Ужгород: Госпрозрах. редакц.-видавн. відділ комітету інформації, 2000. – 40 с.
1332. *Токар М.* Руська Національно-Автономна Партія: Організація та діяльність / Ужгород. держ. ун-т, Кафедра політології, Закарп. крайове т-во «Просвіта». – Ужгород: Госпрозрах. редакц.-видавн. відділ комітету інформації, 2000. – 40 с.
1333. *Токар М.Ю.* Елітологія: навчальна програма і плани семінарських занять. Навчально-методичний посібник з нормативного курсу для студентів-політологів. – Ужгород, 2005. – 32 с.
1334. *Турек І.* Основні навички (компетенції). Вступ до проблематики. – Пряшів, 2006. – 44 с.
1335. Туризм спадщини в Західній Україні / Ужгород. націон. ун-т, Інститут держ. управл. та регіон. розвитку, Ун-т Джорджії, США, Міжнародний центр демократичного управління; [Уклад.: *М.Палінчак*, *С.Слава*, *К.Сочка*]. – Ужгород, 2001. – 78 с.
1336. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: *М.М.Вегеш* – голова редколегії, *О.Г.Сливка*, *Л.О.Белей*, *І.П.Студеняк*, *В.В.Марина*, *Т.М.Розумик* – відповідальний редактор,

- М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – 192 с.
1337. Українська поезія Закарпаття ХХ століття: Науковий збірник / Упорядкування та передмова В.В.Барчан. – Ужгород: Ліра, 2004. – 250 с.
1338. *Федака С.* Землі і міста княжої України-Русі: (нарис історичної географії) / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002. – 136 с.
1339. *Федака С.* Літописні джерела з історії княжої і козацької України – Русі / Міністерство освіти і науки України, Ужгородський національний університет, Кафедра історії України. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2003. – 140 с.
1340. *Федака С.* Хроніка Карпатської України. – Ужгород: Гражда, 2004. – 80 с.
1341. *Федака С.Д.* Герої «Слова о полку Ігоревім» / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 72 с.
1342. *Федака С.Д.* Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів (ХІІ століття) / Мініст. освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – 340 с.
1343. *Фенич В.* Методичні поради до курсу лекційних і семінарських занять з навчальної дисципліни «Релігія і політика» для студентів історичного факультету, спеціальність «політологія» / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – 23 с.
1344. Церква і навколишнє середовище: Європейський досвід та українські перспективи. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород, 14-17 червня 2007 р. – Ужгород: Графіка, 2007. – 120 с.
1345. *Цигика В.В.* Санаторій „Карпати”: історія – лікування і відпочинок – екскурсійні маршрути. – Ужгород, 2004. – 68 с.
1346. *Шандор Ф., Данилюк Д., Федака С., Лихтей І.* Облик Закарпаття. – Ужгород, 2001. – 82 с.
1347. *Шандор Ф., Данилюк Д., Федака С., Лихтей І.* Обличчя Закарпаття (друге видання). – Ужгород, 2002. – 75 с.
1348. *Шандор Ф., Данилюк Д., Федака С., Лихтей І.* Обличчя Закарпаття. Краєзнавча інформація: Фізико-географічний огляд про фауну і флору Карпат. Господарська, демографічна та етнографічна специфіка регіону. Хронологічний опис історичних подій. Цікаве Закарпаття. – Ужгород, 2001. – 76 с.
1349. Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: До 70-річчя з дня народження; [Редкол.: *В.Задорожний* (голова), *М.Вегеш*, *В.Пришляк*, *І.Сенько*, *С.Федака*, *Л.Горват* (члени редкол.)]. – Ужгород, 1998. – 136 с.
1350. Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми історії та етнології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відп. за випуск: *М.М.Вегеш*, *М.П.Зан*]. – Ужгород, 2003. – Вип. 23. – 340 с.
1351. Carpatica - Карпатика: Історичні та історіографічні студії. До ювілею доктора історичних наук, професора Володимира Васильовича Грабовецького / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відп. за випуск: *М.М.Вегеш*]. – Ужгород, 2003. – Вип. 24. – 343 с.

1352. Carpatica – Карпатика: Політологічні студії: історія, теорія, практика / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відп. за випуск: М.М.Вегеш, М.П.Зан]. – Ужгород, 2003. – Вип. 21. – 381 с.
1353. Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відп. за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – Вип. 22. – 341 с.
1354. Carpatica – Карпатика. Вип. 32. Науковий збірник, присвячений світлій пам'яті педагога і вченого Томаша Сопка. – Ужгород, 2005. – 264 с.
1355. Carpatica – Карпатика. Випуск – 25. Актуальні проблеми української політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відповідальний за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – 296 с.
1356. Carpatica – Карпатика. Випуск – 26. Україна на зламі століть: актуальні проблеми історії, етнології та політології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відповідальний за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – 216 с.
1357. Carpatica – Карпатика. Випуск – 27. Карпатський регіон: історія і культура / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відповідальний за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – 224 с.
1358. Carpatica – Карпатика. Випуск – 28. Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відповідальний за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – 228 с.
1359. Carpatica – Карпатика. Випуск – 29. НДІ карпатознавства: історія, сучасний стан, перспективи розвитку / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [Відповідальний за випуск: М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2003. – 229 с.
1360. Carpatica – Карпатика. Випуск – 33. Давнина і сучасність / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства [М.М.Вегеш – член редколегії]. – Ужгород, 2005. – 201 с.
1361. Carpatica – Карпатика. Випуск 30. Історична школа професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 / Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – 168 с.
1362. Carpatica – Карпатика. Випуск 31: Давня історія Карпато-Дунайського ареалу та суміжних регіонів / Ужгородський національний університет; Інститут карпатознавства. – Ужгород, 2004. – 361 с.
1363. Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Редкол.: Е.А.Балагурі, М.М.Вегеш, С.В.Віднянський, М.П.Тиводар та ін.; Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – 360 с.
1364. Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ–ХХ століттях / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.10. – 358 с.

1365. Carpatica - Карпатика: Давня історія України і суміжних регіонів. Ювілейний збірник на честь 70-річчя від дня народження професора Едуарда Альбертовича Балагурі / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [М.М.Вегеш – член редкол.]. – Ужгород, 2001. – Вип.13. – 289 с.
1366. Carpatica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною) / Ужгор. держ. ун-т, Науково-дослідний інститут Карпатознавства; [Редкол.: Е.А.Балагурі, М.М.Вегеш (відп. редактор), С.В.Віднянський, Д.Д.Данилюк, В.Г.Котигорошко, М.П.Макара, В.В.Марина, Г.В.Павленко, О.П.Решет, М.П.Тиводар]. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – 342 с.
1367. Carpatica – Карпатика: Історія і культура Карпат (До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства) / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.19. – 346 с.
1368. Carpatica – Карпатика: Історія, політологія, культура: минуле і сучасне / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.18. – 339 с.
1369. Carpatica – Карпатика: Карпати в давнину: Матеріали міжнародного симпозиуму / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.15. – 298 с.
1370. Carpatica – Карпатика: Науково-педагогічна діяльність та літературна творчість Федора Потушняка (До 90-річчя від дня народження / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Редкол.: Е.А.Балагурі, М.М.Вегеш, М.П.Тиводар та ін.]. – Ужгород; 2001. – Вип.9. – 264 с.
1371. Carpatica – Карпатика: Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.16. – 279 с.
1372. Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.12. – 388 с.
1373. Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів. Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – 344 с.
1374. Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.11. – 318 с.
1375. Carpatica – Карпатика: Релігія і церква в країнах Центральної та Південно-Східної Європи / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.20. – 208 с.
1376. Carpatica – Карпатика: Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови / Ужгор. націон. ун-т, Наук.-дослід. інститут Карпатознавства, Кафедра політології; [Відп. ред. М.М.Вегеш]. – Ужгород, 2002. – Вип.17. – 396 с.

1377. *Sarpatica – Карпатика: Давня та середньовічна історія Карпато-Дунайського ареалу / Ужгородський національний університет; НДІ карпатознавства. – Ужгород, 2006. – 248 с.*
1378. *Sarpatica – Карпатика. Випуск 35. Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат / Ужгородський національний університет; НДІ карпатознавства. – Ужгород, 2006. – 320 с.*
1379. *Sarpatica – Карпатика. Випуск 36. Світлій пам'яті В.П.Ванчугова / Ужгородський національний університет; Інститут карпатознавства. – Ужгород, 2007. – 306 с.*
1380. *Kiss E. Az Európai Unió bovitesenek kovetkezmenyei. – Nyiregyhaza – Ungvar, 2005. – 160 old.*
1381. *Sandor F., Daniliuk D., Fedaka S., Lihtei I. Imaginea Transcarpatiei. – Ujgorod, 2001. – 73 s.*
1382. *Sandor F., Daniluk D., Fedaka S., Lichtej I. Podoba Zakarpatska. – Uzhorod, 2001. – 77 s.*
1383. *Sandor F., Danilyuk D., Fedaka S, Lihtey I. Karpatalja. – Ungvar, 2001. – 82 old.*

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ М.ВЕГЕША

1384. Августин Волошин. Твори / Упоряд., передм., підготовка текстів та приміт. О.Мишанич. – Ужгород: МПП «Гражда», 1995. – С.391: Про М.М. Вегеша.
1385. Августина Волошина представлено на звання Героя України (посмертно): [Про зустріч М.М.Вегеша з головою Закарпатської обласної державної адміністрації Г.Г.Москалем] // Срібна Земля. – 2001. – 18 серп.
1386. Академік Володимир Васильович Грабовецький. Бібліографічний покажчик (Видання п'яте) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. - №24, 32, 934, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1147, 1151, 1152, 1153, 1161, 1178, 1182, 1183, 1184, 1195, 1210, 1214, 1215, 1216, 1217, 1219: Про М.М.Вегеша.
1387. Академічний О. Русин знову хоче бути ректором? // Трибуна. – 2005. – 19 лютого.
1388. Академія наук вищої школи України. Інформаційний вісник. Випуск 1 (52). Січень – лютий. – К., 2007. – С. 80, 87: Про М.М.Вегеша.
1389. Андрійчук І. Свалява Ющенко почула. А в Ужгороді відключили світло [Про виступ довіреної особи на пост кандидата в Президенти України В.Ющенко професора М.М.Вегеша в Сваляві] // Трембіта. – 2004. – 25 вересня.
1390. Андрійчук І. Суботні події в Сваляві мають продовження // Трембіта. – 2004. – 19 листопада.
1391. Андрійчук І. ТВК рахує. Народ страйкує // Трембіта. – 2004. – 27 листопада.
1392. Андрусак І. Соціальна філософія Михайла Блецкана // Погляд. – 2005. – 26 квітня.
1393. Анталовський В., Анталовський І. Історики про нашу історію: [Про видавничу діяльність М.М.Вегеша] // Верховина. – 1996. – 10 серп.
1394. Анталовський В., Анталовський І. Микола Вегеш – доктор історичних наук // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород.2002. – С.57-58.
1395. Анталовський В., Анталовський І. Микола Вегеш – доктор історичних наук // Верховина. – 1998. – 21 жовт.
1396. Анталовський В., Анталовський І. Микола Вегеш – наймолодший академік // Верховина. – 1999. – 17 лист.

1397. Анталовський В., Анталовський І. Про Миколу Вегеша, про його праці: [Замітка про вихід у світ бібліографічного покажчика М.Вегеша] // Верховина. – 1998. – 8 квіт.
1398. Анталовський В., Анталовський І. У пошуках історичної достовірності (Микола Вегеш – володар премії ім. академіка Івана Крип'якевича) // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.54-56.
1399. Анталовський В., Анталовський І. У пошуках історичної достовірності: Микола Вегеш – володар премії ім. академіка Івана Крип'якевича // Верховина. – 1996. – 23 лист.
1400. Антон Бутейко – гість УжНУ // Погляд. – 2005. – 30 червня.
1401. Антонюк Т., Дякулич Н. Факультет РГФ [Зустріч М.М.Вегеша з колективом романо-германської філології УжНУ] // Погляд. – 2005. – 29 березня.
1402. Бабичин Ю. Районці бути кращою: [Про публікації М.М.Вегеша в газеті «Верховина»] // Верховина. – 1997. – 26 лист.
1403. Баглай Й. Гідне вшанування гідній події: [Про участь М.М.Вегеша у виданні бібліографічного покажчика «Література до 60-річчя Карпатської України: (Із фондів Наукової бібліотеки Ужгородського державного університету)»] // Срібна Земля. – 2000. – 16 верес.
1404. Баглай Й. Діячі Карпатської України у графіці Михайла Беленя: [Про передмову М.М.Вегеша до книги М.О.Беленя «Карпатська Україна у портретах»] // Срібна Земля. – 1999. – 20 берез.
1405. Баглай Й. Микола Вегеш – організатор науки в Інституті карпатознавства // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.63-67.
1406. Баглай Йосип. Бібліографічний покажчик: Театрознавство і театральна критика / Закарп. крайове культ.-осв. т-во «Просвіта»; [Уклад.: Б.Баглай] (Друге доповнене видання). – Ужгород: МПП «Гражда», 2000. – С.20: Також про Вегеша М.М.
1407. Бадалова А. УжНУ очолив Микола Вегеш до перевиборів ректора // Ужгород. – 2005. – 19 лютого.
1408. Балогівський політичний спрут // РІО. – 2006. – 4 лютого.
1409. Баран М., Зимомря І. Вагомий ужинок з інтелектуальної діяльності УжНУ // Трибуна. – 2007. – 26 травня.
1410. Барбіл Б. Новий в.о. ректора УжНУ і пристрасті довкола покійного [М.М.Вегеш – в.о. ректора УжНУ] // Трембіта. – 2005. – 19 лютого.
1411. Барка В. Вибірчий список і програму першими презентували «нашоукраїнці» // West експрес. – 2006. – 11-17 лютого.
1412. Барчан Валентина. Поетична творчість Василя Гренажі-Донського: Навчальний посібник / Передмова Б.М.Качура. – Ужгород: Карпати – Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2004. – С. 99: Про М.М.Вегеша.
1413. Барчан О. Василь Гренджа-Донський про роль О.Духновича в духовній культурі Закарпаття // Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель, громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород. Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія наук вищої школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов'янська академія наук. – Ужгород, 2003. – С.243, 247: Про М.М.Вегеша.

1414. Барчан О.В. Публіцистика В.Гренлжі-Донського 20-30-х років ХХ ст. у контексті національного відродження Закарпаття. Автореферат дисертації кандидата філологічних наук. – К., 2007. – С. 6-8: Про М.М.Вегеша.
1415. Басараб В. Нові здобутки історичної школи професора Миколи Вегеша // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 13 листопада.
1416. Басараб М. Про діяльність «Карпатського братства»: [М.М.Вегеш – співзасновник культурно-освітнього товариства «Карпатське братство»] // Ужгородський міськвиконком і громадські організації: перспективи співпраці: Матеріали до зустрічі за круглим столом. – Ужгород, 1997. – С.36: Про Вегеша М.М.
1417. Басараб М. Роль і місце громадських організацій Закарпаття в процесі боротьби за незалежність України // Carpathica – Карпатика. Випуск 35. Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 290-291: Про М.М.Вегеша.
1418. Басараб М. Українська Гельсінська Спілка в Закарпатті. – Ужгород, 2006. – С. 5, 32, 40, 65: Про М.М.Вегеша.
1419. Басараб М., Токар М. Участь політичних партій Підкарпатської Русі у парламентських виборах (1924-1925 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 10 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 133, 141: Про Вегеша М.М.
1420. Бачинський Я. Політика уряду А.Волошина в галузі економіки та культури // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.100: Про Вегеша М.М.
1421. Бегар С. На пошану професора В.Худанича: [Відгук про 14-й випуск «Карпатики»] // Срібна Земля. – 2002. – 13 квіт.
1422. Бегар С.А що в чоботі у “Книжкового Миколая”. Краще наукове видання – збірник за редакцією Миколи Вегеша // Срібна Земля. – 2002. – 21 грудня.
1423. Бедзір В. Закарпатські профспілки, на вулицю кроком руш! Рада, що не любить радитись // Трембіта. – 2007. – 17 березня.
1424. Бедзір П. Шкіц до історії краю: [Про передмову М.М.Вегеша до книги М.Токаря про Сторожницю] // Зоря Рахівщини. – 1999. – 4 груд.
1425. Бедь В. Вітасмо! [Привітання М.М.Вегеша з нагоди дня народження] // Срібна Земля. – 2005. – 3 грудня.
1426. Бедь В. Політико-правове становище Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки (1919 – березень 1939 рр.) // Carpathica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ ст.: (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.128. 142: Про Вегеша М.М.
1427. Бедь В. Привітання з нагоди обрання М.М.Вегеша ректором Ужгородського національного університету // Срібна Земля. – 2005. – 2 квітня.
1428. Бедь В. Привітання Президії Закарпатського обласного осередку наукового Товариства ім. Т.Г.Шевченка з днем народження доктора історичних наук, професора УжНУ, члена НТШ Миколу Миколайовича Вегеша // Срібна Земля. – 2003. – 29 листопада.
1429. Безега Т. Бібліографічний покажчик Володимира Євгеновича Задорожного за час роботи в НДІ карпатознавства (1994-2000 рр.) // Carpathica – Карпатика.

- Випуск 30. Історична школа професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 /Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С.9-11: Про М.М.Вегеша.
1430. Безега Т. Володимир Євгенович Задорожний та науково-дослідний інститут карпатознавства // *Carpatica – Карпатика*. Випуск 30. Історична школа професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 /Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С.6, 8: Про М.М.Вегеша.
1431. Безега Т. Науково-дослідний інститут карпатознавства Ужгородського національного університету: сторінки історії та сучасний стан // *Carpatica – Карпатика*. Випуск – 29. НДІ карпатознавства: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. – Ужгород, 2003. – С. 12, 15, 17, 18, 20, 40, 45, 48, 51, 68, 86, 95-116, 118, 119, 121, 122, 125-129, 145, 170-173: Про М.М.Вегеша.
1432. Безега Т. НДІ карпатознавства: напрямки діяльності та наукові здобутки (до 10 – річчя Інституту) // “*Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства*. – Ужгород, 2003. – С.306, 322, 324, 336, 338: Про М.М.Вегеша.
1433. Безега Т. Таким людям і потрібно давати владу в руки // *Срібна Земля-Фест*. – 2006. – 2-8 березня.
1434. Белей Л. «... В українстиці є чимало знакових імен, які гідні увічнення й у власних назвах наукових установ». Розмовляв Андрій Ребрик // *Екзиль. Науково-мистецький часопис*. – 2007. - №9. – С. 34.
1435. Белень В. Верховино, твій син повернувся у бронзі!: [Про дослідження М.М.Вегешом творчості В.Гренджі-Донського] // *Верховина*. – 2000. – 18 лист.
1436. Белень В. Губернатор краю Геннадій Москаль: «Нашим вибором визначимо Верховині достойне майбутнє»: Репортаж про перебування голови облдержадміністрації на Міжгірщині: [Участь М.М.Вегеша у презентації книги «Вони боронили Карпатську Україну»] // *Верховина*. – 2002. – 28 берез.
1437. Белень В. За біди свій до свого горнеться // *Карпатська Україна. Красне Поле*. – 2007. – 10 лютого.
1438. Белень В. Карпатська Україна – перший крок до нинішньої свободи і демократії // *Верховина*. – 2002. – 14 берез.: Про Вегеша М.М.
1439. Белень М. Карпатська Україна у портретах. – Ужгород, 1998. – С.27, 45, 50, 103, 121, 138, 142, 144, 164, 192: Про Вегеша М.М.
1440. Белень В. Час диктував появу цієї книжки // *Синій вир*. – 2002. – 23 трав.
1441. Бендзар Б. Пам'яті жертв голодомору присвячується [Микола Вегеш – редактор бібліографічного покажчика про голодомор 1932-1933 рр.] // *Трибуна*. – 2005. – 22 січня.
1442. Бенца О. Громадянське виховання учнівської молоді в спадщині діячів освіти Закарпаття (1919-1939 рр.). – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 176: Про М.М.Вегеша.
1443. Берегова О., Можласва К. Ужгородському національному – 61! // *Погляд*. – 2006. – 8 листопада.

1444. Берегова Олександра. УжНУ радий вітати всіх! // Погляд. – 2006. – 25 травня.
1445. Бернаджова Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. – Львів, 1995. – С.12–13: Вегеш М.М.
1446. Бесчастний В.М., Абдуллін А.А. Основи культури поведінки. – Донецьк, 2005. – С. 8, 84: Про М.М.Вегеша.
1447. Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства. До 60-річчя заснування Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки / Укладач Надія Панчук, відповідальна за випуск Людмила Григаш. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2005. – С. 14, 124: Про М.М.Вегеша.
1448. Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності. – Ужгород, 2000. – С.60: Про Вегеша М.М.
1449. Бідолаху Русина його ж студенти змусили подати у відставку [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // Карпатський голос. – 2005. – 12-18 лютого.
1450. Бій за головне облрадівське крісло. У вівторок вперше зберуться на сесію обласні народні обранці. І після формальних процедур з присягами відразу візьмуться обирати свого голову // РІО. – 2006. – 15 квітня.
1451. Білак П., Король І. Зарубіжна преса про Закарпаття кінця 30-х рр. // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежності Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.50: Про Вегеша М.М.
1452. Білецький П. „Погода” на РФФ, схоже, покращиться. Невідомо, щоправда, коли... [Участь М.М.Вегеша в роботі зборів трудового колективу факультету романо-германської філології Ужгородського національного університету] // Правозахист. – 2005. – 19 квітня.
1453. Білкун І. Закарпатська «Наша Україна» презентувала свій виборчий список і програму // Новини Закарпаття. – 2006. – 11 лютого.
1454. Біляк С. Господь путь злих людей погубить // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 2 квітня.
1455. Біляк С. Для вступу в УжНУ потрібні тільки знання [Участь М.М.Вегеша у Дні відкритих дверей на економічному факультеті УжНУ] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 28 травня.
1456. Біляк С. До вузу – без хабара // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 23 липня.
1457. Біляк С. Найчесніша вступна кампанія // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 30 липня.
1458. Біляк С. Привітання Миколи Вегеша з нагоди 45-річчя // Карпатська Україна. Красне поле. – 2007. – 1 грудня.
1459. Біляк С. Через науку торуємо шлях в Європу // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 8 жовтня.
1460. Блецкан М.І. Історія розвитку соціально-філософських вчень: (Матеріали до лекцій). – Ужгород, 2001. – С.152: Про Вегеша М.М.
1461. Богів О. Вплив карпатоукраїнського (підкарпатського) фактора на зовнішню політику Радянського Союзу в період чехословацької кризи 1938–1939 років // Українські землі в роки Другої світової війни: Науково-методичний збірник матеріалів конференції (Ужгород, 19 грудня 1997 р.). – Ужгород, 1998. – С.30, 39, 40: Про Вегеша М.М.
1462. Богів О. Вплив карпатоукраїнського фактора на німецько-радянські відносини напередодні Другої світової війни // Carpatica – Карпатика.

- Випуск 30. Історична школа професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 /Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С. 85: Про М.М.Вегеша.
1463. Богів О., Задорожний В. Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) у міжнародних відносинах (травень 1938 – березень 1939 р.): (Політична серія). – №3. – Ужгород, 1999. – С.34, 54, 59, 77, 83: Про Вегеша М.М.
1464. Богів О.Я. Вплив карпатоукраїнського фактора на політику європейських країн у період Чехословацької кризи (травень 1938 р. – березень 1939 р.). Автореферат дисертації... канд. Іст. наук. – Чернівці, 2003. – С.18: Про М.М.Вегеша.
1465. Боднар В. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу // “Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.22. – С.208: Про М.М.Вегеша.
1466. Боднар В. Карпатська Україна в оцінці І.Лисяка-Рудницького // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 1999. – Річник IV–XVIII) С.78: Про Вегеша М.М.
1467. Боднар В. Політична думка часів Середньовіччя та епохи Відродження // “Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С.234: Про М.М.Вегеша.
1468. Боднар В. Політичні вчення кінця XVIII - XX ст. // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми історії та етнології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.23. – С.198: Про М.М.Вегеша.
1469. Боднар В. Політичні вчення Стародавньої Греції та політична думка Стародавнього Риму // “Carpatica – Карпатика: Проблеми історії, політології, етнології та літературознавства / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.22. – С.222: Про М.М.Вегеша.
1470. Боднар В. Політичні концепції Нового часу // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми історії та етнології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.23. – С.158: Про М.М.Вегеша.
1471. Боднар В., Томко Я. Особливості викладання політології в Словацькій Республіці // Carpatica – Карпатика: Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови. – Ужгород, 2002. – Вип.17. – С.101: Про М.М.Вегеша.
1472. Боднар В.Л. Педагогічна діяльність В.І.Худанича // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів: Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича / Упоряд. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.45: Про Вегеша М.М.
1473. Боднар В.Л., Томко Ян Навчальна програма нормативної дисципліни «Політична культура». – 2001. – С.7–9, 10: Про Вегеша М.М.

1474. Боднар В.Л., Худанич В.І., Щадей М. Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939 рр.) // Україна на міжнародній арені у ХХ столітті: Науково-методичний збірник матеріалів на допомогу учням шкіл і студентам (Ужгород, 13 травня 1999 р.). – Ужгород: Патент, 2000. – С.60: Про Вегеша М.М.
1475. Болдижар М. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.276-277.
1476. Болдижар М. За студентською лавою УжНУ вчився кожен десятий із закарпатців. Минає 60 літ з дня заснування першого в історії Закавищого навчального закладу – Ужгородського державного університету // Новини Закарпаття. – 2005. – 18 жовтня.
1477. Болдижар М. Закарпаття між двома світовими війнами. – жгород, 1993. – С.158: Вегеш М.М.
1478. Болдижар М. Закарпаття між світовими війнами: факти, події, люди, оцінки. – Ужгород, 2001. – С.79: Про Вегеша М.М.
1479. Болдижар М. Краю мій рідний: науково-популярні нариси з історії Закарпаття. – Ужгород: Госпрозрахунк. редакц.-видавн. відділ комітету інформації, 1998. – С.215, 216, 223: Про Вегеша М.М.
1480. Болдижар М. Навколо Карпатської України: Роздуми вченого // Новини Закарпаття. – 1958. – 3 жовт.
1481. Болдижар М. Наука вимагає правди (видання друге, доповнене). – Ужгород, 1999. – С.18, 21, 22, 29, 55: Про Вегеша М.М.
1482. Болдижар М., Мосні Петер. Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатської Русі) в складі Чехословаччини. – Ужгород, 2001. – С.233: Про Вегеша М.М.
1483. Болдижар М., Панов А. Державність Закарпаття в політико-правовій діяльності Т.Масарика. – Ужгород: ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2005. – С. 99: Про М.М.Вегеша.
1484. Болдижар М.М. Державно-правові аспекти входження Закарпаття до складу Чехословаччини. – Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. – С. 14, 64: Про М.М.Вегеша.
1485. Болдижар М.М. Детектив на наукову тему: Анатомія однієї дисертації в фактах і документах. – Ужгород, 1999. – С.29: Про Вегеша М.М.
1486. Борець з корупцією. Микола Вегеш – ректор Ужгородського національного університету // Топ 50. Найвпливовіші люди Закарпаття. 2007. – Ужгород, 2007. – С. 36.
1487. Боржава О. Тіні минулого // Європа-центр. – 2005. – 22 січня.
1488. Бреславець В. Між високим мистецтвом книги і жорстокими реаліями сьогодення. Інтерв'ю взяв Сергій Федака // Ужгород. – 2005. – 16 липня.
1489. Брецько Ф.Ф., Габчак Н.Ф., Майор Л.П., Федька С.Д., Фесенко С.С., Шандор Ф.Ф. Мій Ужгород. Історія. Географія. Культура: Підручник для 5 класу. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – С. 50: Про Вегеша М.М.
1490. Брут Х. Старий аналіз нової влади // Старий Замок-Паланок. – 2005. – 9-15 червня.
1491. Буде команда європейського рівня // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 27 серпня.
1492. Буковський І.В. Історичні уроки героїчного чину Карпатської Січі // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород, 2001. – Вип.12. – С.45, 46, 48, 53: Про Вегеша М.М.

1493. Буковський І.В. Утворення і діяльність військових формувань Карпатської України (1938-1939). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Львів, 2004. – С. 5, 6, 7, 8, 14: Про М.М.Вегеша.
1494. Бутковський І. Ужгородські „нашоукраїнці” змінили лідера. Виконуючим обов'язки керівника міської організації партії обрано Юрія Чижмаря // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 3-9 листопада.
1495. В боротьбі за свободу України: [Про вихід у світ книги М.М.Вегеша, О.М.Ороса «В боротьбі за свободу України: Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу» (Ужгород, 1996)] // Клич. – 1996. – жовт.
1496. В Ужгороді відбулася урочиста церемонія нагородження переможців престижного щорічного рейтингу «Лідер року» [Найкращий вищий навчальний заклад – Ужгородський національний університет] // Неділя. Тиждень. – 2006. – 11-17 лютого.
1497. В Ужгородському національному відбулася кадрова революція // Новини Закарпаття. – 2005. – 9 квітня.
1498. В Ужгородському університеті вивчатимуть лісову справу // Старий Замок. – 2006. – 3-9 березня.
1499. В Ужгородському університеті новий в.о. ректора [М.М.Вегеш – в.о. ректора УжНУ] // Репортер. – 2005. – 19 лютого.
1500. В УжНУ – новий керівник [М.М.Вегеш – в.о. ректора Ужгородського національного університету] // Старий Замок. – 2005. – 18-24 лютого.
1501. В УжНУ – новий керівник [М.М.Вегеш – в.о. ректора Ужгородського національного університету] // Панорама. – 2005. – 19 лютого.
1502. В УжНУ бути чистьохом вигідно. Найохайніші студенти отримали побутову техніку // Старий Замок-Паланок. – 2006. – 21-27 грудня.
1503. В УжНУ відкрили кафедру історії Угорщини та євроінтеграції // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 25 червня.
1504. В УжНУ нові академіки // РІО. – 2006. – 30 грудня.
1505. В УжНУ пройшла міжнародна наукова конференція, присвячена проблемам минулого і сьогодення // Трибуна. – 2006. – 14 листопада.
1506. В УжНУ створено студентську соціальну службу // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 12 листопада.
1507. Вагомий науковий потенціал: [Про присудження третьої премії посібнику В.Л.Боднара, М.М.Вегеша і В.І.Худачича «Основи політології» // Ужгородський університет. – 2000. – 25 лют.
1508. Вакула Н. Нариси з історії медицини Закарпаття. З давніх часів до 40-х років ХХ століття. – Ужгород: Мистецька лінія, 2006. – С. 118-119: Про М.М.Вегеша.
1509. Вакула Н. Розвиток охорони здоров'я на Закарпатті у міжвоєнний період (1919-1939) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 131: Про Вегеша М.М.
1510. Вакула Н.С. Сторінки історії закарпатської медицини (XVIII – поч. ХХ століть) // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів: Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худачича / Упоряд. націон.

- ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.312: Про Вегеша М.М.
1511. Ванат І. Волинська акція: Обмін населенням між Чехословаччиною і Радянським Союзом навесні 1947 року. – Пряшів: Союз русинів-українців Словацької Республіки, 2001. – С.8: Про Вегеша М.М.
1512. Ванат І. Державно-правове становище українців Пряшівщини в рамках ЧСР (1919–1939 рр.) // *Zakarpatska Ukrajina v gamci Ceskoslovenska (1919–1939)*. – Praha, 2000. – S.37: Про Вегеша М.М.
1513. Василь Патювка: „Закарпатець хоче небагато – щоб він та його родина мали роботу, були ситі й жили в нормальних умовах” [Згадка про М.М.Вегеша – довірену особу В.Ющенко на пост Президента України по 72-му виборчому округу] // *Старий Замок*. – 2004. – 20-26 серпня.
1514. Ваш С. Закарпатцы должны знать их поименно! // *Правозахист*. – 2007. – 22 травня.
1515. Ващук Т. „Карпати-УжНУ” готуються до битви за медалі // *Новини Закарпаття*. – 2005. – 27 серпня.
1516. Ващук Т. Вдома стіни допомогли. «Карпати-УжНУ» вдало провели майже всі домашні ігри // *Спорттайм*. – 2006. – 10 жовтня.
1517. Ващук Т. Вовк з роками втрачає зуби, але не характер. Принциповість екстренера гандбольного клубу „Карпати” дівчата не вважають зрадою // *Новини Закарпаття*. – 2005. – 4 жовтня.
1518. Ващук Т. Найкраща агітація – шире спілкування з виборцем // *Новини Закарпаття*. – 2007. – 15 вересня.
1519. Ващук Т. Ужгородський «камбек», або друга спроба «Карпат-УжНУ» повернутися в лідери суперліги // *Новини Закарпаття*. – 2005. – 17 грудня.
1520. Вдаримо поліномом по дутих рейтингах: [М.М.Вегеш – член Карпатського центру політичних досліджень] // *Ріо*. – 2002. – 16 лют.
1521. Вегеш Микола // *Грабовецький В., Гаврилів Б. Лауреати премії імені академіка Івана Крип'якевича*. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 12.
1522. Вегеш Микола Миколайович // *Закарпаття. Хто є хто. Присвячується 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск другий*. – Київ: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу; Українське наукове товариство геральдики і вексилології, 2005. – С. 96.
1523. Вегеш Микола Миколайович // *Наукова еліта Закарпаття. Доктори наук, професори Ужгородського національного університету*. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 25-26.
1524. Вегеш Микола Миколайович // *Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець*. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 10-11.
1525. Вегеш Микола Миколайович // *Хто є хто в Україні: політики, парламентарі, громадські діячі, урядовці, судді, підприємці, військові, релігійні діячі, науковці та освітяни, журналісти, суспільствознавці. 9000 біографічних довідок*. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2007. – С. 144.
1526. Вегеш Микола Миколайович, завідувач кафедрою, доктор історичних наук, професор. Бібліографічний покажчик // *Кафедра політології Ужгородського національного університету. Біобібліографічний покажчик / Міністерство*

- освіти і науки України. Ужгородський національний університет, Кафедра політології. – Ужгород, 2003. – С. 32-87: Про М.М.Вегеша.
1527. Взаємовигідна співпраця [Про підписання договору між УжНУ і ЗАТ „Єврокар”] // Трибуна. – 2005. – 29 березня.
1528. Вибори ректора УжНУ // Світогляд. – 2005. – 19 березня.
1529. Вибори ректора УжНУ: що показало соціологічне опитування? 3-5 березня 2005 р. Лабораторією соціальних досліджень УжНУ було проведено експрес-опитування студентів і викладачів [М.М.Вегеш – кандидат на посаду ректора УжНУ] // Трибуна. – 2005. – 26 березня.
1530. Вибірчий список. Додаток до постанови Центральної Вибірчої Комісії від 11 серпня 2007 року. // Голос України. – 2007. – 5 жовтня.
1531. Вигодованець Н. Петро Могила – два ювілеї: [Про участь М.М.Вегеша в науковій конференції, присвяченій П.Могилі] // Новини Закарпаття. – 1997. – 4 січ.
1532. Визначено переможців конкурсу закарпатської книжки. Монографія “Вони боронили Карпатську Україну” визнана кращим науковим виданням // Старий Замок. – 2002. – 19 грудня.
1533. Вийшла з друку: «Дукля»: [Про статтю М.М.Вегеша «Березень 1939-го року в Карпатській Україні»] // Нове життя. – 2001. – №27–28.
1534. Викладачів університету виселяють? // РІО. – 2004. – 6 листопада.
1535. Випускники УжНУ – 2002 / Мініст. освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т, Центр працевлаштування та зв'язків з господарством; [Уклад.: І.І.Опачко]. – Ужгород: ІВА, 2002. – С.31: Також про Вегеша М.М.
1536. Висіцька Т. Три сходинки до самоствердження. Освіта, трудова і громадська діяльність жінок Закарпаття. – Ужгород: Ліра, 2006. – С. 213: Про М.М.Вегеша.
1537. Високі відзнаки вручено: [Про оголошення М.М.Вегешу подяки голови обласної державної адміністрації] // Новини Закарпаття. – 2001. – 30 серп.
1538. Високі нагороди закарпатцям: [Про нагородження М.М.Вегеша медаллю «Десять років незалежності України»] // Інформаційний листок: Періодичне видання Комісії зв'язку й Інформації Українців Закарпаття в Діаспорі (КОЗЧ). – Чикаго, 2001. – Число 55 (липень-грудень). – С.14.
1539. Височанський Ю.М. Примножувати наукові здобутки // Ужгородський університет. – 2002. – 28 лют.: Також про Вегеша М.М.
1540. Вишневська Н., Шімон Т. Двері до знань відчинено! // Погляд. – 2007. – 29 травня.
1541. Вишневський О. Зіг хайль, рідненькі! // Правозахист. – 2007. – 15 травня.
1542. Вівчар Б. Історія його життя [Відгук на статтю М.Вегеша з нагоди 75-річчя від дня народження історика В.В.Грабовецького] // Галичина. – 2003. – 24 липня.
1543. Від Карпатської України – до української незалежності: [НДІ Карпатознавства, очолюваний М.М.Вегешем, серед ініціаторів проведення наукової конференції, присвяченої Августину Волошину] // Срібна Земля. – 2002. – 16 берез.
1544. Відбулася міжпартійна конференція Закарпатського обласного виборчого блоку «Наша Україна» // Ужгород. – 2006. – 28 січня.
1545. Відбулась звітно-виборна конференція Закарпатської обласної організації партії «Реформи і порядок»: [Про обрання М.М.Вегеша заступником голови ЗОО ПРП] // Срібна Земля. – 2001. – 21 лип.

1546. Відзначення 100-річчя від дня народження Василя Гренджі-Донського Календар «Просвіти» на 1998 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта», 1998. – С.109: Про Вегеша М.М.
1547. Відзначення річниці Карпатської України: [Про виступ М.М.Вегеша перед учителями] // Ріо-інформ. – 1999. – 20 берез.
1548. Відкрито нову кафедру // Погляд. – 2005. – 30 червня.
1549. Відкриття факультету стоматології є не тільки історичною, але й політичною подією для Закарпаття, - вважає професор Анатолій Потапчук // Новини Закарпаття. – 2006. – 8 липня.
1550. Віднянський В.С., Зан М.П. Рец.: Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців /М.М.Вегеш, М.В.Делеган, О.Д.Довганич та ін. Відп. ред. М.М.Вегеш. – Ужгород: Карпати,2002. – 709 с. // Український історичний журнал. – 2002. - №6. – С.140,142,143,145-148: Про М.М.Вегеша.
1551. Віднянський С. Ректор-історик це – не сенсація, а європейська практика // Слово вчителя. – 2005. – 25 березня.
1552. Віднянський С. Ректор-історик, це не сенсація, а європейська практика, - стверджує відомий український учений Степан Віднянський. Інтерв'ю взяв М.Токар // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 березня.
1553. Віднянський С., Зан М. Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / М.М.Вегеш, М.В.Делеган, О.Д.Довганич та ін.; [Відп. ред.: М.М.Вегеш] (Ужгород: Карпати, 2002. – 709 с.): [Рец. на кн.] // Вісті тижня. – 2002. – 28 черв.
1554. Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: Автореферат дис. ... доктора іст. наук. – Київ, 1997. – С.18: Також про Вегеша М.М.
1555. Візит клужських колег // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №6. – С. 7.
1556. Візит патріарха [Про зустріч Л.Лук'яненка з професорсько-викладацьким складом, студентами УжНУ та громадськістю Закарпаття] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 19 березня.
1557. Візитка об'єднаної ради Закарпатської обласної організації партії «Реформи та порядок» та Християнсько-народної спілки Закарпаття // Срібна Земля. – 2001. – 24 лют.
1558. Віктор Щадей: „Я був під дурним впливом Погорелова“. Че Гевара з досвідом яйцекидання сидітиме в обласній раді подалі від президії // Старий Замок – Паланок. – 2005. – 7-13 липня.
1559. Він був пульсом української незалежності. Микола Вегеш – співорганізатор наукової конференції, присвяченої 65-річчю від дня народження В.Чорновола // Карпатський голос. – 2002. – 28 грудня – 3 січня 2003 .
1560. Вітаємо [Привітання М.М.Вегеша гравцями і колективом ГК «Карпати-УжНУ» з нагоди дня народження] // Ужгород. – 2005. – 3 грудня.
1561. Вітаємо [Привітання М.М.Вегеша з днем народження] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 листопада.
1562. Вітаємо [Привітання М.М.Вегеша з днем народження] // Резонанс. – 2005. – 1 грудня.
1563. Вітаємо! // Новини Закарпаття. – 2006. – 28 листопада.
1564. Вітаємо! // Погляд. – 2006. – 2 грудня.
1565. Вітаємо! Миколі Вегешу – 45 // Новини Закарпаття. – 2007. – 27 листопада.

1566. Вітання Закарпатської обласної організації НРУ з нагоди 40-річного ювілею Миколи Вегеша // Карпатський голос. – 2002. – 30 листопада – 6 грудня.
1567. Віце-прем'єр-міністр Словацької республіки відвідав УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №3. – С. 2.
1568. Вовк М. Бібліотека «Просвіти» // Календар «Просвіти» на 1997 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта», 1997. – С.195: Про Вегеша М.М.
1569. Вовканич І., Вовканич І. Сталінські репресії проти політичних діячів Карпатської України і Чехословаччини після закінчення Другої світової війни // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.161, 171: Про Вегеша М.М.
1570. Вовканич І.І. Чехословаччина в 1945–1948 роках: нарис історії перехідного періоду. – Ужгород: Вид-во Падяка, 2000. – С.51, 326, 327, 342: Про Вегеша М.М.
1571. Вовканич Т. До гри – по-науковому // Закарпатська правда. – 2005. – 27 серпня.
1572. Возз'єднання: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 55-річчю возз'єднання Закарпатської України з Україною (26 червня 2000 р., м.Ужгород). – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С.7, 9, 10: Про Вегеша М.М.
1573. Володимир Грабовецький – почесний громадянин десяти міст і сіл Прикарпаття і Львівщини / Упорядник В.Марчук. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 33, 34, 38, 44: Про М.М.Вегеша.
1574. Володимир Смоланка: «Я вибрав «Нашу Україну», бо позиція Ющенка мені більш близька – вона щира». Розмовляв Олександр Пушкаш // Старий Замок Паланок. – 2006. – 23-29 березня.
1575. Воля О. Виконувачем обов'язків ректора УжНУ призначили Миколу Вегеша // Ріо. – 2005. – 19 лютого.
1576. Ворінко О. Кафедрі словацької філології УжНУ – 5 років: [Про участь М.М.Вегеша у роботі міжнародної наукової конференції «Українсько-словацькі відносини в галузі мови, літератури та історії»] // Новини Закарпаття. – 2001. – 2 жовт.
1577. Ворошилов О. Андрухович, який хоче бути одним із нас. Відомий письменник в Ужгороді продав усі свої книжки // Старий Замок Паланок. – 2007. – 10-16 травня.
1578. Все про вибори // РІО. – 2006. – 1 квітня.
1579. Вступна кампанія в УжНУ // Європа-Центр. – 2005. – 30 липня.
1580. Вуянко М. Прикарпатська історична школа академіка Володимира Грабовецького. – Івано-Франківськ, 1997. – С.10, 13–14: Про Вегеша М.М.
1581. Вуянко М. Прикарпатська історична школа академіка Володимира Грабовецького // Історик України: Ювілейний збірник на пошану академіка Володимира Грабовецького: (До 70-річчя від дня народження). – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – С.178, 182–184, 190: Також про Вегеша М.М.
1582. Вуянко М. Українські національні історичні школи // Поліття. – 1996. – №34, 35: [Про наукові здобутки М.М.Вегеша].

1583. Вуяно М.В., Скомороський В.Б. Прикарпатська історична школа академіка Володимира Грабовецького. Видання друге, доповнене. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 32, 67, 68, 73, 76-77, 87, 89-90: Про М.М.Вегеша.
1584. Вчена рада обрала ректора [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Трибуна. – 2005. – 2 квітня.
1585. Вшанування співця Верховини: [Про участь М.М.Вегеша у науковій конференції, присвяченій В.Гренджі-Донському] // Срібна Земля. – 1999. – 30 квіт.
1586. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867-1944 рр.). Історико-бібліографічне дослідження /Національна академія наук України; Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника; Науково-дослідний центр періодики. – Львів, 2003. – С. 486: Про М.М.Вегеша.
1587. Габор І. «Грушівський монастир» Олександра Ороса: [Про участь М.М.Вегеша у презентації монографії О.М.Ороса «Грушівський монастир і початки кириличного слов'янського книгодрукування»] // Нова свобода. – 2001. – 8 лист.
1588. Габорець В. Юрій Августин Шерегій. 100-річчя від дня народження засновника, режисера та актора першого українського професійного театру Закарпаття (1907-1990) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 80: Про М.М.Вегеша.
1589. Гаврилів Б., Туряниця В. Премія ужгородському історику // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.51-53.
1590. Гаврилів Б., Туряниця В. Премія ужгородському історику: [Про присудження М.М.Вегешу премії ім. академіка І.Крип'якевича] // Ужгородський університет. – 1996. – 12 лист.
1591. Гаврилів І. Природа адмінресурсу – гниль влади // Трибуна. – 2005. – 27 грудня.
1592. Гаврош О. Від героїки до казок: Огляд березневих новинок: [Згадка про М.М.Вегеша та його статтю «Велич і трагедія Карпатської України»] // Ужгород. – 1999. – 27 берез.
1593. Гаврош О. З наукової скрині: Огляд книжкового ринку // Ужгород, 2000. – 5 серп.
1594. Гаврош О. Інститут Карпатознавства досліджує «білі плями» // Ужгород. – 2001. – 16 черв.
1595. Гаврош О. Історичне болото. За державні гроші – антидержавна писанина? // Срібна Земля – Фест . – 2003. – 13-19 лютого.
1596. Гаврош О. У руслі національного відродження: Огляд книжкового ринку: [Згадка про передмову М.М.Вегеша до книжки М.О.Беленя «Карпатська Україна в портретах»] // Старий Замок. – 1999. – 25 берез.
1597. Галай-Печора А. Мої зустрічі з отцем Духновичем // Трибуна. – 2004. – 6 липня.
1598. Галас Я. Торжество справедливості чи полювання на відьом? [М.М.Вегеш – в.о. ректора УжНУ] // Закарпатська правда. – 2005. – 19-25 лютого.
1599. Галда П. Феномен людської жорстокості в зображенні В.Гренджі-Донського // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний

- університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 96, 101: Про М.М.Вегеша.
1600. Галь Н. «Вони боронили Карпатську Україну»: [Про колективну монографію ужгородських істориків, очолюваних М.Вегешом] // Слово. – 2002. – 31 січ.
1601. Ганич О.О. Августин Волошин – президент Карпатської України: (До 125-річчя з дня народження) // Карпатська Україна і Карпатська Січ: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України і Карпатської Січі. (м.Хуст, 14 березня 1999 р.). – Ужгород: Карпати-Гражда, 1999. – С.27: Про Вегеша М.М.
1602. Ганус С. Історики й політологи провели міжнародну наукову конференцію // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - № 13. – С. 10: Про М.М.Вегеша.
1603. Ганусич А. «Наша Україна» демонструє закарпатцям зроблене, а політичні аутсайтери намагаються скомпрометувати увесь виборчий процес // Старий Замок Паланок. – 2007. – 13-19 вересня.
1604. Ганусич А., Павлюк В. „Зачистка” університетських гуртожитків. Хто і що за цим стоїть? // Срібна Земля-Фест. – 2004. – 11-17 листопада.
1605. Гапоненко І. Бібліографічний покажчик наукових публікацій, поміщених у випусках збірника “Carpatica – Карпатика” за 1992 – 2001 рр. // Carpatica – Карпатика: Історія і культура Карпат (До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства). – Ужгород, 2002. – Вип.19. – С.299-301: Про М.М.Вегеша.
1606. Гапоненко І. Бібліографічний покажчик наукових публікацій, поміщених у випусках збірника “Carpatica - Карпатика” за 1992-2003 роки // Carpatica – Карпатика. Випуск – 28. Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття. – Ужгород, 2003. – С. 176-179: Про М.М.Вегеша.
1607. Гапоненко І. Бібліографічний покажчик наукових публікацій, поміщених у випусках збірника “Carpatica - Карпатика” за 2003 рік // Carpatica – Карпатика. Випуск – 28. Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття. – Ужгород, 2003. – С. 219-220: Про М.М.Вегеша.
1608. Гапоненко І. Підготовка другого акту агресії проти Підкарпатської Русі (Карпатської України). Позиції союзників Угорщини (кінець 1938 – початок 1939 рр.) // Carpatica – Карпатика: Історія, політологія, культура: минуле і сучасне. – Ужгород, 2002. – Вип.18. – С.209: Про М.М.Вегеша.
1609. Гапоненко І.С. Ставлення країн Європи до Підкарпатської Русі (Карпатської України) після Віденського арбітражу. Провал першої спроби її окупації // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.83: Про Вегеша М.М.
1610. Гапоненко-Товт І. Окупація Карпатської України військами Угорщини (листопад 1938 – березень 1939 рр.) // Carpatica – Карпатика: Історичні та історіографічні студії. До ювілею доктора історичних наук, професора Володимира Васильовича Грабовецького/Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип. 24. – С.142, 155-157: Про М.М.Вегеша.
1611. Гармасій І. Без сюрпризів. Ректором УжНУ обрано Миколу Вегеша // Світогляд. – 2005. – 2 квітня.
1612. Гвоздяк О., Оленич В. Учені з Німеччини в УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №6. – С. 4.

1613. Герзанич В. Микола Михайлович Лацанич. 105-річчя від дня народження громадського діяча, юриста (1902-1971) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Льченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 434: Про М.М.Вегеша.
1614. Гетьманчук М.П. Українське питання в радянсько-польських відносинах 1920-1939 рр. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Спеціальність 07.00.02 – Всесвітня історія. – Львів, 2004. – С. 9: Про М.М.Вегеша.
1615. Главенство закону відновлюється [Наказ в.о. ректора М.М.Вегеша про відновлення на посаді декана ФРГФ С.С.Бобинця] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 лютого.
1616. Глагола М. “Карпатика” про політику та українсько-словацькі відносини // Ужгородський університет. – 2002. – 29 листопада.
1617. Глагола М. Зустрічі з майбутніми абітурієнтами // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №3. – С. 2.
1618. Гогун А. Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы. – СПб: Издательский Дом „Нева”, 2004. – С. 401: Про М.М.Вегеша.
1619. Годам В. Бібліотека крайової «Просвіти» в 1995 році: [Про книги М.М.Вегеша, які автор подарував просвітницькій бібліотеці] // Календар «Просвіти» на 1996 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака, Й.Баглай]. – Ужгород, 1996. – С.189.
1620. Гойс П. Вибори депутатів облради: Метаморфози // Ріо. – 2002. – 6 квіт.: Також про Вегеша М.М.
1621. Головна мета – освітньо-виховні функції // Трибуна. – 2005. – 9 квітня.
1622. Голодомор 1932-1933 рр. на Україні (до 70-річчя): Бібліографічний покажчик / Укладачі О.Г.Люта, Л.О.Смочко; Наукова редакція М.М.Вегеш. Видання друге – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2006. – №1003, 1153: Про М.М.Вегеша.
1623. Гомоннай В. Августин Волошин як сподвижник педагогічної науки // Новини Закарпаття. – 2001. – 2 жовт.
1624. Гомоннай В. Про Августина Волошина – педагога // Новини Закарпаття. – 1999. – 23 берез.
1625. Гомоннай В., Росул В., Ходанич П. Педагогічна освіта на Закарпатті.. – Ужгород: Видавництво “Гражда”, 2003. – С. 83, 107, 108: Про Вегеша М.М.
1626. Гомоннай В.В., Росул В.В., Талалканич М.І. Школа та освіта Закарпаття. – Ужгород: Госпрозрах. редакц.-видавн. відділ комітету у справах преси та інформації, 1997. – С.242: Про Вегеша М.М.
1627. Горват В. Вікопмна подія: погляд крізь роки: [Згадка про внесок М.М.Вегеша у дослідження історії Карпатської України] // Закарпатський калейдоскоп. – 1998. – 18 берез.
1628. Горват В. Одна з тих, що сповіщають весну: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Карпатська зірка. – 1999. – 19 жовт.
1629. Горват В. Пишімо історію краю: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Дружба. – 1999. – 14 жовт.

1630. Горват Л. Українці Мараморощини (Румунія) в XIV – 20-х рр. ХХ ст. // Історична школа професора Володимира Задорожного: Науковий збірник. – Вип.І. – Ужгород: Патент, 1999. – С.56, 52–64: Про Вегеша М.М.
1631. Горевалов С.І. Військова журналістика України: історія та сучасність. – Львів, 1998. – С.383: Про Вегеша М.М.
1632. Готовність номер один // Старий Замок Паланок. – 2007. – 19-25 квітня.
1633. Грабовецький В. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.274-275.
1634. Грабовецький В.В. Вегеш Микола Миколайович // Енциклопедія Сучасної України / Національна академія наук України; Наукове Товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. – Том 4. В-Вог. – К., 2005. – С. 181.
1635. Гранчак І. До питання про історичні погляди Августина Волошина // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.54: Про Вегеша М.М.
1636. Гранчак І. Роль і місце Карпатської України в історії Закарпаття // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.143: Про Вегеша М.М.
1637. Гранчак І., Приходько В. Політика Угорщини щодо Підкарпатської Русі після Віденського арбітражу (початок листопада 1938 – 14 березня 1939 рр.) // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.59, 72, 75–77: Про Вегеша М.М.
1638. Гранчак І.М. Окупація Карпатської України військами Угорщини в березні 1939 року // Carpatica – Карпатика: (До 50-річчя Ужгородського державного університету) / Ужгород. держ. ун-т, НДІ Карпатознавства; [Редкол.: Г.В.Павленко та ін.] – Ужгород, 1995. – Вип.3. – С.71, 72, 80, 81: Вегеш М.М.
1639. Гранчак І.М., Довганич О.Д., Сливка В.Ю., Туряниця В.В. Осередок освіти, науки, культури: Ужгородському державному університету 50 років / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1995. – С.96, 97, 168: Про Вегеша М.М.
1640. Гренджа Н. Прощавай, університете... І здраствуй! // Погляд. – 2005. – 30 серпня.
1641. Гренджа Н., Макарович М. Знайомство з УжНУ [Участь М.М.Вегеша у „Дні відкритих дверей для абітурієнтів та їх батьків”] // Погляд. – 2005. – 31 травня.
1642. Гренджа Н., Макарович М., Улиганець М. УжНУ еднається з „Карпатами” // Погляд. – 2005. – 30 серпня.
1643. Грецишин К. „Я людина Ющенко і йду з ним до кінця!”. Ректор УжНУ склав свої повноваження голови міського осередку партії НСНУ // Трибуна. – 2005. – 5 листопада.
1644. Грецишин К. Нарешті, відстрілялись!!! // Трибуна. – 2005. – 26 липня.
1645. Грецишин К. УжНУ впевнено крокує до європейських стандартів і... планує їх перевершити // Трибуна. – 2005. – 8 жовтня.
1646. Грецишин К. Усе найкраще – попереду. Факультет РГФ УжНУ відсвяткував 40-річчя // Старий Замок – Паланок. – 2006. – 23-29 листопада.

1647. Грешишин К. Успіху! // Трибуна. – 2005. – 12 липня.
1648. Грицик З., Заводовська Е., Корчинський О. Факультету романо-германської філології – 40 років! // Погляд. – 2006. – 2 грудня.
1649. Грицишук Т. Велич і трагедія Карпатської України та її героїв // Неділя. – 2007. – 17-23 березня.
1650. Гудзоватий І. Велич і трагедія Карпатської України: [Про монографію М.М.Вегеша «Августин Волошин і Карпатська Україна»] // Голос України. – 2004. – 16 березня.
1651. Гудзоватий І. Книги про місцевих патріотів: [Про монографію «Вони боронили Карпатську Україну», підготовлену авторським колективом під редакцією М.М.Вегеша] // Голос України. – 2002. – 3 квіт.
1652. Гудзоватий І. Про націю, яка переборола смерть // Голос України. – 2007. – 5 жовтня.
1653. Гулан Я. Блок «НСНУ-НО» пропонуватиме виборцям тільки позитив і толерантно ставитиметься до своїх політичних супротивників // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 16-22 серпня.
1654. Гулан Я. Кафедра історії Угорщини й європейської інтеграції // Карпатський голос. – 2005. – 8-14 жовтня.
1655. Гулан Я. УжНУ – серед лідерів за кількістю бажаючих стати його студентами // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 13-19 липня.
1656. Гурела С. Еквілібристи-утопісти хапаються за соломинку [Про депутатський запит Іштвана Гайдоша проти декана історичного факультету Ужгородського національного університету Миколи Вегеша] // Правозахист. Громадський правозахисний щотижневик. – 2004. – 21 грудня.
1657. Гурницька Е. Петьовка таки вирішив покинути Мукачево // РІО. – 2007. – 18 серпня.
1658. Густі І. „Ректор без команди приречений на програш” [Прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша для обласних мас-медіа] // Новини Закарпаття. – 2005. – 16 квітня.
1659. Густі І. Демократизм і прозорість – складові успіху роботи нового керівництва УжНУ [Представлення в.о. ректора УжНУ М.М.Вегеша головою Закарпатської обласної державної адміністрації В.І.Балогою] // Новини Закарпаття. – 2005. – 15 лютого.
1660. Густі І. Того дня зійшло сонце возз'єднання – свято вірили закарпатці, вітаючи найзнаменнішу подію в своїй історії, до якої йшли впродовж тисячоліття, за яку боролися, не шкодуючи живота свого... [Участь М.М.Вегеша в урочистостях з нагоди 60-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною] // Новини Закарпаття. – 2005. – 30 червня.
1661. Данилець Ю. Деякі питання з історії православної церкви на Закарпатті в 1938-1946 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 10 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 162: Про Вегеша М.М.
1662. Данилець Ю. Православні монастирі Хустського району ХХ століття. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С. 145, 161: Про Вегеша М.М.
1663. Данилюк Д. Возз'єднання Закарпатської України з Українською Республікою – закономірний історичний акт // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю

- возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – С. 16, 17: Про М.М.Вегеша.
1664. Данилюк Д. Деякі дискусійні аспекти з історії Карпатської України // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.133, 135, 137, 138, 140, 141: Про Вегеша М.М.
1665. Данилюк Д. Історичне краєзнавство в Ужгородському державному університеті: традиції, здобутки, перспективи // Carpatica – Carpatika: Історія і культура Закарпаття ХХ століття: (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.177: Про Вегеша М.М.
1666. Данилюк Д. Карпатська Україна в українській історіографії // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.46–47: Про Вегеша М.М.
1667. Данилюк Д. Суд фальшивий, або ще раз про закарпатську «меншовартісність» // Карпатський світ. Історико-краєзнавчий, літературно-мистецький журнал. – 2005. - №1. – С. 97, 98: Про М.М.Вегеша.
1668. Данилюк М. Закарпатські нашоукраїнці вимагають переобрання Ради партії // Старий Замок. – 2005. – 11-17 листопада.
1669. Данко О. Науковий Збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді // Інформаційний листок: Періодичне видання Комісії зв'язку й Інформації Українців Закарпаття в Діяспорі (КОЗЧ). – Чикаго, 2001. – Ч.53–54. – С.12: Про Вегеша М.М.
1670. Декан став ректором, доцент – деканом [Про підписання контракту між міністром освіти і науки України С.М.Ніколаєнком і ректором УжНУ М.М.Вегешем] // Карпатський голос. – 2005. – 16-22 квітня.
1671. Делеган В. Всепросвітянський з'їзд в Ужгороді. 70-річчя з дня проведення (1937) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 405: Про М.М.Вегеша.
1672. Делеган В., Сароз Н. Міжнародна конференція в Тегерані (1943), Ялті та Сан-Франциско (1945) і українське питання // Українські землі в роки Другої світової війни: Науково-методичний збірник матеріалів конференції (Ужгород, 19 грудня 1997 р.). – Ужгород, 1997. – С.106: Про Вегеша М.М.
1673. Делеган М. Архівні матеріали про державницьку діяльність Августина Волошина // Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Героя України о. Августина Волошина і 65-річчю проголошення Карпатської України 16 березня 2004 року. – Київ: Видавництво „Прецедент”, 2004. – С. 83, 86, 98-100: Про Вегеша М.М.
1674. Деметер Є. На виборах ректора УжНУ перемогу здобув Микола Вегеш // РІО. – 2005. – 2 квітня.
1675. Деметер Є. На старті вступна кампанія // РІО. – 2005. – 4 червня.

1676. Деместер Є. РГФ та філфак УжНУ можуть об'єднати [Про прес-конференцію М.М.Вегеша для обласних мас-медіа] // РІО. – 2005. – 16 квітня.
1677. Демократія по-закарпатськи // РІО. – 2007. – 1 вересня.
1678. День В.Гренджі-Донського // Твори Василя Гренджі-Донського. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. – С.274: Вегеш М.М.
1679. Дивіться, хто прийшов... // РІО. – 2006. – 15 квітня.
1680. Дмитрів С. 269 позицій – такий звіт закарпатських видавців // Ужгород. – 2005. – 28 травня.
1681. Дмитро Данилюк: Біобібліографічний покажчик / Ужгород. держ. ун-т; [Упорядн.: Г.Данилюк]. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – С.2, 4, 5, 7, 117, 133, 138: Також про Вегеша М.М.
1682. Добра Д. Напишіть історію свого села [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Закарпатський калейдоскоп. – 2000. – 13 січ.
1683. Довганинець Т. Історичний факультет // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
1684. Довганинець Т. Левко Лук'яненко про себе, політику, Україну [Виступ М.М.Вегеша на зустрічі громадськості Закарпаття з Л.Г.Лук'яненком в УжНУ] // Погляд. – 2005. – 29 березня.
1685. Довганич О. Відновлюючи історичну справедливість [Про завершення роботи над книжкою «Реабілітовані історією»] // Соціал-демократ. – 2000. – 4 берез.
1686. Довганич О. Вони голосували за незалежність. До 67-ої річниці засідання сойму Карпатської України // Старий Замок Паланок. – 2006. – 9-15 березня.
1687. Довганич О. За глибоке вивчення джерельної бази та історіографії возз'єднання Закарпаття з Україною // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – С. 38, 45: Про М.М.Вегеша.
1688. Довганич О. Микола Васильович Олашин. 50-річчя від дня народження науковця-історика (нар. 1957) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Льченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 383: Про М.М.Вегеша.
1689. Довганич О. Оцінка «Карпатської Січі» та її провідників Вікентієм Шандором та іншими істориками і політичними діячами // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 1999. – Річник II–III (XVI–XVII). – С.75: Про Вегеша М.М.
1690. Довганич О. Призабуті імена двох істориків Ужгорода і краю: [Про вступну статтю В.Фединишина до бібліографічного покажчика М.М.Вегеша] // Срібна Земля. – 2000. – 16 груд.
1691. Довганич О.Д. Возз'єднання Закарпаття з Україною очима сучасника. За архівними документами. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2006. – С. 9, 17: Про М.М.Вегеша.
1692. Довганич О.Д. Карпатська Україна в боротьбі за незалежність: Репресії проти її оборонців та керівних діячів. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. – С. 4, 61, 76, 96, 110: Про М.М.Вегеша.
1693. Довганич О.Д. Література про репресованих громадян Закарпатської області // Довганич О.Д., Хланта О.В. Повернення до правди: Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – С.8: Про Вегеша М.М.

1694. Довганич О.Д. Основні проблеми історії Закарпаття періоду Другої світової війни // *Sagratia – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії.* – Ужгород, 2001. – Вип.12. – С.54, 61: Про Вегеша М.М.
1695. Довганич О.Д. Проблеми історії Закарпаття напередодні та в роки Другої світової війни (1938–1945 рр.): Автореферат дис. ...доктора іст. наук. – Ужгород, 1997. – С.6: Про Вегеша М.М.
1696. Довганич О.Д. Суди особливих нарад проти керівних діячів та учасників Карпатської України // *Реабілітовані історією. Закарпатська область.* – Книга перша. – Ужгород: ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, 2003. – С. 78: Про Вегеша М.М.
1697. Довганич О.Д. УНО – на Закарпатті: було чи не було? (Скорочено) // *Карпатська Україна.* – 2004. – 13 березня.
1698. Довганич О.Д. Шляхами пошуків і знахідок: Безсмертний голос Срібної землі. Літературні студії: нариси, статті, рецензії. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. – С. 11: Про М.М.Вегеша.
1699. Довганич О.Д., Довганич Г.М. Університет у нашому житті. – Ужгород: МПП «Гражда», 2007. – С. 67, 68, 71, 81, 106: Про М.М.Вегеша.
1700. Довганич О.Д., Пригара М.Д. Нижнє Селище: земля і люди. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – С.296: Про Вегеша М.М.
1701. Довганич О.Д., Хланта О.В. Повернення до правди: Бібліографічний покажчик. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – №91, 128, 161–163, 175, 195, 252, 253, 283, 284, 304, 355, 418: Про Вегеша М.М.
1702. Довірена особа „професора” Януковича виселяє з гуртожитку своїх підлеглих, котрі віддали перевагу Ющенку // *Старий Замок.* – 2004. – 5-11 листопада.
1703. Довірена особа „професора” Януковича виселяє з гуртожитку своїх підлеглих, котрі віддали перевагу Ющенку // *Трембіта.* – 2004. – 6 листопада.
1704. Довірена особа Януковича виселяє з гуртожитку своїх підлеглих, котрі віддали перевагу Ющенку // *Старий Замок палапок.* – 2004. – 5-11 листопада.
1705. Довірені особи кандидата на пост президента України Віктора Ющенка в Закарпатській області [Територіальний виборчий округ №72. Вегеш Микола Миколайович] // *Старий Замок.* – 2004. – 28 серпня.
1706. Доцент Микола Олашин: Біобібліографічний покажчик / Міністерство освіти і науки України, Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Наукова бібліотека УжНУ; [Уклад.: О.Д.Закривидорога]. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – №46, 53, 60, 64, 67, 74, 85, 89, 92, 93, 96, 99, 100, 122, 125, 134, 139, 163, 180, 223, 249, 252–257, 259–261, 265, 266, 270–274, 276, 302, 308, 327: Про Вегеша М.М.
1707. Драгальчук В. В журбі і клятві восдино...: [Участь М.М.Вегеша у святкуванні 63-ї річниці Карпатської України на Красному Полі] // *Закарпатська правда.* – 2002. – 21–27 берез.
1708. Дробот І., Кучер В. Тяжкий шлях до волі: (Історія проголошення незалежності Карпатської України) // *Пам'ять століть.* – 2000. – №3. – С.20–21: Про Вегеша М.М.
1709. Другий відкритий лист членів трудового колективу УжНУ // *Ужгород.* – 2005. – 5 лютого.
1710. Дурунда А. Трунок чапії чарівної, або слуга мнемозіни... На життєвих перехрестях. Інформація // *Молодь України. Незалежна загальнополітична газета.* – 2004. – 2 березня.

1711. Дурунда А. Трунок чаші чарівної. Або слуга Мнемозіни...// Старий Замок. – 2002. – 28 листопада.
1712. Дядечко Ігор: «Не можна просто так опустити руки і піти». Розмовляв Роман Сенишин // Неділя. – 2007. – 3-9 березня.
1713. Енциклопедія історії України: Типові статті. – К., 1999. – С.39, 41: Про Вегеша М.М.
1714. Євген Жупан: «Україна знаходиться в центрі Європи, тому соромно, щоб тут люди жили бідно». В гостях у «Паланку» завідувач реанімаційним відділенням Закарпатської обласної дитячої лікарні Євген Жупан. Розмовляв Олександр Пушкаш // Старий Замок Паланок. – 2006. – 16-22 березня.
1715. Євтушенко Л. «Карпати» націлюються на сильний «Податковий університет»... і на Європу! Розмовляв Василь Танасійчук // Закарпатська правда. – 2007. – 22-28 грудня.
1716. Жива легенда України. Враження від зустрічі [Про зустріч Л.Лук'яненка з професорсько-викладацьким складом, студентами УжНУ та громадськістю Закарпаття] // Трибуна. – 2005. – 19 березня.
1717. Жирош І. Не село – аспірантура! Міжгірщина, що на Закарпатті, дала світу десятки відомих учених // Експрес. – 2005. – 10-12 червня.
1718. Жупанин С.І. Історико-педагогічна школа професора В.В.Гомонная // Проблеми післядипломної освіти: Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 50-річчю Закарпатського інституту методики і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (7 травня 1996): (Матеріали доповідей та повідомлень). – Ужгород, 1996. – С.20: Також про Вегеша М.М.
1719. Жупанин С.І., Росул В.В., Талапканич М.І. Освітнянин-добротворець: [Про науково-педагогічну творчість професора Василя Гомонная]. – Ужгород, 1998. – С.20, 45, 72, 86, 89: Про Вегеша М.М.
1720. З науковими пріоритетами. Про висунення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2003 р. циклу наукових праць М.М.Болдижара, М.М.Вегеша та В.І.Худанича // Погляд. – 2003. – січень – лютий.
1721. За вступною кампанією зможуть спостерігати журналісти // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 16 липня.
1722. За круглим столом – про гострі проблеми [Зустріч М.М.Вегеша і провідних науковців УжНУ з головою Закарпатської обласної державної адміністрації Віктором Балогою] // Погляд. – 2005. – 1 березня.
1723. Завершено структурування Закарпатської обласної організації партії «Реформи і порядок»: [Обрання М.М.Вегеша заступником голови ЗОО ПРП] // Срібна Земля. – 2001. – 18 серп.
1724. Задорожний В. З діда-прадіда // Соціал-демократ. – 2001. – 1 верес.
1725. Задорожний В. Іван Крип'якевич – історик України: До 115-річчя від дня народження: [Згадка про присудження М.М.Вегешу премії ім. академіка І.П.Крип'якевича] // Срібна Земля. – 2001. – 23 черв.
1726. Задорожний В. Провідний дослідник історії України // Академік Володимир Грабовецький у творчості українських художників. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2000. – С.22: Про Вегеша М.М.
1727. Задорожний В. Творча спадщина Іллі Шульги: [Посилання на книжку М.Вегеша і Л.Горват «Історична наука в Ужгородському державному університеті»] // Срібна Земля. – 2001. – 4 серп.

1728. Задорожний В., Федака М. Українці на Закарпатті: минуле, сучасне, майбутнє // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 70-річчю доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Гранчака Івана Михайловича (7 жовтня 1997 р.). – Ужгород: Патент, 1998. – С.261, 270: Про Вегеша М.М.
1729. Задорожний В.С. Іван Крип'якевич – історик України: (До 115-річчя від дня народження) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Історія: 3 нагоди 70-річчя відомого українського вченого-археолога, професора Ужгородського національного університету Едуарда Адальбертовича Балагурі / Ужгород. націон. ун-т, Історичний факультет. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002. – Вип.6. – С.94–95: Про Вегеша М.М.
1730. Задорожний В.С. Слово про вченого-історика (до 75-річчя від дня народження проф. Грабовецького В.В.) // Грабовецький Володимир. На вівтар історії України. Спомини про незабутніх. Колеги і учні про свого побратима. Увічнення пам'яті Олекси Довбуша. – Ужгород, 2003. – С. 38, 42, 43: Про Вегеша М.М.
1731. Задорожний В.С., Мельник В.П. Кафедра історії України: 1976–1995 // Минуле і сучасне України: Збірник студентських робіт «Молодь – Україні»: (Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету) / ЗМДС, Закарп. центр соціальної служби для молоді, Укр. асоціація студентів істориків, Ужгород. держ. ун-т, Істфак, Кафедра історії України, Юрфак, Кафедра історії та теорії держави і права. – Ужгород: Закарп. центр соціальної служби для молоді, 1995. – Т.8. – С.5, 7, 8: Також про Вегеша М.М.
1732. Закарпатська «Наша Україна» затвердила список кандидатів у депутати обласної ради // Старий Замок. – 2006. – 27 січня – 2 лютого.
1733. Закарпатська «Наша Україна» презентувала виборчий список і програму // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 9-15 лютого.
1734. Закарпатська «Наша Україна» презентувала виборчий список і програму // Старий Замок Паланок. – 2006. – 9-15 лютого.
1735. Закарпатська «Наша Україна» презентувала виборчий список і програму // Старий Замок. – 2006. – 10-16 лютого.
1736. Закарпатська «Наша Україна» у день Злуки затвердила список кандидатів у депутати обласної ради [Микола Вегеш - №2 у списку Блоку «Наша Україна» на виборах 26 березня 2006 року до обласної ради] // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 26 січня – 1 лютого.
1737. Закарпатська обласна рада // Післямова. – 2006. – 11 квітня.
1738. Закарпатська обласна рада V скликання. Блокнот депутата. – Ужгород, 2006. – С. 7, 23, 30, 33, 36, 71: Про М.М.Вегеша.
1739. Закарпатська філія МАУП: возз'єднанню присвячено: [Інформація про участь М.М.Вегеша у науковій конференції, присвяченій 55-й річниці возз'єднання Закарпаття з Україною] // Срібна Земля. – 2000. – 1 лип.
1740. Закарпатське інформаційне агентство: Хто керуватиме Закарпаттям та Ужгородом // Вісті тижня-центр. – 2006. – 1 квітня.
1741. Закарпатські „нашоукраїнці” – за внутріпартійний Майдан? Обласна організація наполягає на переобранні складу Ради партії // Старий Замок Паланок. – 2005. – 10-16 листопада.
1742. Закарпаття відвідав посол США // Ужгород. – 2006. – 11 березня.

1743. Закарпаття отримало магнітно-резонансний томограф // Старий Замок. – 2006. – 23-29 червня.
1744. Закарпаття у міжнародному довідково-інформаційному виданні // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №6. – С. 11.
1745. Закарпатці у виборчих списках, або чому Петьовка кидає Мукачево заради парламенту // РІО. – 2007. – 11 серпня.
1746. Закривидорога О. Бібліографія Карпатської України // Соціал-демократ. – 2001. – 17 берез.
1747. Закривидорога О., Шарган Г. Фахові видання: [Про 8-й і 10-й випуски «Карпатики», редактовані М.М.Вегешом] // Соціал-демократ. – 2001. – 26 трав.
1748. Закривидорога О., Шарпан Г. Обличчям до правди: [Про внесок М.М.Вегеша у дослідження історії сталінських репресій] // Соціал-демократ. – 2000. – 16 верес.
1749. Замість Миколи Вегеша – Юрій Чижмар // Світогляд. – 2005. – 5 листопада.
1750. Зан М. “Орієнтувальний матеріал членам і кандидатам в члени Компартії України...” // Carpatica – Карпатика: Історія і культура Карпат (До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства). – Ужгород, 2002. – Вип.19. – С.189: Про М.М.Вегеша.
1751. Зан М. Буде багатотомна історія Закарпаття. Науковці по-новому осмислюють історію краю [М.М.Вегеш – головний редактор п'ятитомної історії Закарпаття з найдавніших часів до наших днів] // Слово вчителя. – 2004. – 24 травня.
1752. Зан М. Літописець Карпатської України: [Нарис про життя і наукову діяльність М.М.Вегеша] // Срібна Земля. – 2002. – 16 берез.
1753. Зан М. Наукові читання [Про наукові читання «Карпатська Україна – незалежна держава», які проводив історичний факультет Ужгородського національного університету] // Новини Закарпаття. – 2004. – 25 березня.
1754. Зан М. Нестор-літописець Карпатської України // Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. – Львів: ЗУКЦ, 2004. – С. 382-385.
1755. Зан М. Нестор-літописець Карпатської України // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.160-164.
1756. Зан М. Публікації Миколи Вегеша про Августина Волошина і Карпатську Україну (1990-2003) // Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. – Львів: ЗУКЦ, 2004. – С. 385-412.
1757. Зан М. Реалії та перспективи поступу демократії в Україні: У науково-практичному аспекті // Погляд. – 2002. – 27 черв.: Про Вегеша М.М.
1758. Зан М. У творчому тандемі. Про результати співпраці НДІ карпатознавства УжНУ та Історичного музею Сату Марє (Румунія) // Погляд. – 2004. – 5 березня.
1759. Зан М. Українці Сатумарського повіту: [Про праці М.М.Вегеша з історії українців Мараморощини в 40-х роках ХХ ст. // Срібна Земля. – 2001. – 3 лист.
1760. Зан М.П. Буття нашої діаспори: українські Сатумарського повіту (Румунія) // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів: Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича / Упоряд. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.330: Про Вегеша М.М.

1761. Запорожець А. Уряд А.Волошина: склад, принципи роботи, державно-правова діяльність // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.95: Про Вегеша М.М.
1762. Заснування УНО: віхи історії // Срібна Земля. – 2002. – 26 січ.: Про Вегеша М.М.
1763. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / Керівн. автор. колективу й відповідальний редактор Олександр Карпенко). – Івано-Франківськ: Сіверія, 2001. – С.614: Про Вегеша М.М.
1764. Звернення творчої студентської інтелігенції літературної студії УжНУ до членів Вченої ради Ужгородського національного університету [Про підтримку М.М.Вегеша на виборах ректора УжНУ] // Карпатський голос. – 2005. – 26 березня – 1 квітня.
1765. Звернення УГКС ім. А.Шептицького та комітету захисту УГКЦ в Закарпатті до науковців, юристів і всіх патріотів краю: [Про М.М.Вегеша як дослідника історії греко-католицької церкви] // Карпатський голос. – 1997. – 30 січ., 5 лют.
1766. Звітно-виборча конференція Закарпатського крайового товариства «Просвіти» // Календар «Просвіти» на 1996 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака, Й.Баглай]. – Ужгород, 1996. – С.37: Про Вегеша М.М.
1767. Зейкан Ю., Копейко В. Все перемагає любов // Красне Поле: Про Карпатську Україну: Зб. – Ужгород: Патент, 1999. – Частина перша. – С.312: Про Вегеша М.М.
1768. Зимомря М. Причетність до історичного одкровення: Слово про життєві сходинки професора Володимира Задорожного // Дар служити науці: Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Задорожного. – Ужгород: Патент, 2001. – С.7–8: Про Вегеша М.М.
1769. Зимомря М., Зимомря І. Шляхом відродження традицій: (післямова, резюме, біограми, примітки) // Дар служити науці: Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Задорожного. – Ужгород: Патент, 2001. – С.593–594, 604: Про Вегеша М.М.
1770. Зі звіту про обласну конференцію НСНУ в одній з місцевих газет // Європа-центр. – 2005. – 12 листопада.
1771. Зі святом! [Привітання М.М.Вегеша з днем народження] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 листопада.
1772. Зі столиці не з порожніми руками // Ужгород. – 2007. – 10 лютого.
1773. Зміна голови Ужгородського НСНУ // Карпатський голос. – 2005. – 5-11 листопада.
1774. Знайомство з історією: Конференції: [Про участь М.М.Вегеша у науковій конференції, присвяченій Карпатській Україні] // Срібна Земля. – 2000. – 18 берез.
1775. Зубач В. Карісний тупик // Трембіта. – 2007. – 17 березня.
1776. Зубач В. Маленька болонка Болонського процесу // Закарпатська правда. – 2007. – 8-14 вересня.
1777. Зубач В. УжНУ нарощує активність... для інноваційного розвитку держави і суспільства! // Закарпатська правда. – 2007. – 10-16 березня.

1778. Зубач В. Українськими та румунськими вченими знято маску з Верхнього Потисся // Ужгород. – 2000. – 12 серп.
1779. Зустріч ректора Ужгородського національного університету М.М.Вегеша з радником посла Посольства Республіки Індонезія в Україні Тауфаном Адітьяварманом // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 17 грудня.
1780. Зустрічі стануть традиційними [Перша офіційна прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша] // Слово вчителя. – 2005. – 15 квітня.
1781. Иван Балоба сам сознался, что он – преступник, а ректору УжНУ до сих пор кажется, что в стране правят коммунисты! // Новинка. – 2007. – 15 вересня.
1782. І знову «двійка»... «Карпати-УжНУ» ніяк не вийдуть з чорної смуги // Новини Закарпаття. – 2006. – 30 грудня.
1783. Иван Ярема: «Хочу впевнено дивитися в очі людей, які мене обирали». Розмовляла Еліна Савицька // Старий Замок. – 2006. – 19-25 травня.
1784. Іваниш М. Його ім'я – серед славетних. До 125-ої річниці від дня народження видатного вченого-слависта Михайла Лучкая [Про виступ М.Вегеша на зустрічі студентів другого курсу історичного факультету із членами редколегії шеститомної праці М.Лучкая „Історія карпатських русинів”] // Погляд. – 2004. – грудень.
1785. Ілько В. З Нижнього Бистрого у таємничий світ історії: Штрихи до портрета доцента Миколи Олашина // Доцент Микола Олашин: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – С.19: Про Вегеша М.М.
1786. Ілько В., Ілько І., Данилюк М. Брати Неболи з Тересви, їх односельці і Карпатська Україна // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.256: Про Вегеша М.М.
1787. Ілько В.І., Ілько І.В., Данилюк М.В. Участь жителів села Тересва у національно-визвольному русі наприкінці 30-х років та періоду Другої світової війни (1939–1945) // Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія: Історія. – Ужгород: Вид-во Падяка, 1999. – Вип.4. – С.107, 113: Про Вегеша М.М.
1788. Ільницький В., Федака Д. Літописець Карпатської України // Гренджа-Донський В. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. Мої спогади. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття», 2002. – С.15: Про Вегеша М.М.
1789. Інженери в УжНУ вчитимуться не на пальцях, а на справжній «Skoda Fabia» // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 23-29 березня.
1790. Ініціатива [Ініціатива М.М.Вегеша щодо відкриття в університеті факультету суспільних наук] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №1. – С. 5.
1791. Інститут історії України НАН України. 1936-2006. – К.: Інститут історії України НАН України, 2006. – С. 145, 294, 503, 760: Про М.М.Вегеша.
1792. Інформування про умови вступу продовжується // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №5. – С. 3.
1793. Історико-етнографічні проблеми очима науковців: [Про 12-й і 11-й випуски «Карпатики», редаговані М.М.Вегешом] // Срібна Земля. – 2002. – 2 берез.
1794. Історичний факультет: здобутки, пріоритети, перспективи. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2002. – С.22: Про М.М.Вегеша.
1795. Історія України / Під ред. академіка В.А.Смоля. – Київ: Либідь, 1997. – С.419: Про Вегеша М.М.

1796. Історія України / Під ред. академіка В.А.Смолія. Видання 3-є, доповнене й перероблене. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2002. – С. 457: Про Вегеша М.М.
1797. Історія України. Від давнини до сучасності / Відп. ред. Ю.Сливка; керівник авт. кол. Ю.Зайцев. Видання 3-є, перероблене і доповнене. – Львів: Світ, 2002. – С. 504: Про Вегеша М.М.
1798. Історія українського селянства: Нариси в 2-х томах / Національна академія наук України; Інститут історії України. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2006. – С. 264: Про М.М.Вегеша.
1799. Кадрові зміни в УжНУ // РІО. – 2005. – 9 квітня.
1800. Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 3: Про М.М.Вегеша.
1801. Календар українців Угорщини на 2002 рік / Уклад.: О.Росул, В.Худанич. – Ужгород: Мистецька лінія, 2002. – С.88: Про Вегеша М.М.
1802. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Частина 3: 1917-2003 рр.: Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2004.
1803. Кальницький П. Міжнародна наукова конференція, присвячена 60-річчю Карпатської України // Календар «Просвіти» на 2000 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Уклад: Павло Федака]. – Ужгород, 2000. – С.52: Про Вегеша М.М.
1804. Кандидати в Закарпатську обласну раду від блоку політичних партій «Блок Віктора Ющенка «Наша Україна»: [Біографія М.М.Вегеша] // Ужгород. – 2002. – 2 берез.
1805. Карпати додали до своєї назви приставку „УжНУ” // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 1-7 вересня.
1806. Карпати практично попрощалися із єврокубками // РІО. – 2007. – 24 лютого-2 березня.
1807. Карпати стають університетською командою // Ужгород. – 2005. – 27 серпня.
1808. Карпати-УжНУ – на третій сходинці чемпіонату після вдалих домашніх ігор // РІО. – 2006. – 7 жовтня.
1809. Карпати-УжНУ мають нового тренера // Ужгород. – 2005. – 17 грудня.
1810. Карпати-УжНУ очолив Євтушенко // Світогляд. – 2005. – 17 грудня.
1811. Карпати-УжНУ поступилися румунському «Роману» // Ужгород. – 2007. – 24 лютого.
1812. Карпати-УжНУ стане базовою командою для національної збірної з гандболу // Старий Замок. – 2005. – 9-15 вересня.
1813. Карпатський центр політгових досліджень 31 березня проведе «свої вибори» [М.М.Вегеш – член КЦПД] // Ужгород. – 2002. – 23 лют.
1814. Касо Р. Політика західних країн щодо автономної Підкарпатської Русі // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.85: Про Вегеша М.М.

1815. Керецман В.Ю. Факультет суспільних наук // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. - №8 (Спецвипуск). – 2006. – С. 27: Про М.Вегеша.
1816. Керівництво Ужгородського національного університету: Вегеш Микола Миколайович – ректор УжНУ, доктор історичних наук, професор // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №7. – С. 4.
1817. Керівництво УжНУ пішло в народ: хроніка виїзних зустрічей // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №2. – С. 8-9: Про М.М.Вегеша.
1818. Керівництво УжНУ провело зустріч із вчителями та директорами шкіл області // Трибуна. – 2007. – 24 лютого.
1819. Керівництво УжНУ провело зустріч із вчителями та директорами шкіл області // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №3. – С. 6.
1820. Киричук Ю. ОУН і УПА у загальносвітовому контексті: паралелі, порівняння, аналогії, уроки // Українська Повстанська Армія в боротьбі проти тоталітарних режимів. Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. - №11. – Львів, 2004. – С. 35: Про М.М.Вегеша.
1821. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. – Львів: Добра справа, 2003. – С. 35: Про М.М.Вегеша.
1822. Кирлик Ю.Ю., Уліщенко Ю.О. Головні напрями зовнішньої політики України в ООН і її організаціях у 1946–1996 рр. // Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: Збірник наукових праць на допомогу учням шкіл і студентам. – Ужгород, 1999. – С.61, 64: Про Вегеша М.М.
1823. Кій М. «Нам пора для України жити»: [Про участь М.М.Вегеша в роботі міжгірського районного осередку Народного Руху України] // Верховина. – 2001. – 16 серп.
1824. Кіс М. „Історія сіл Міжгірщини” [Про участь М.М.Вегеша в роботі районної учнівської конференції] // Верховина. – 2004. – 10 квітня.
1825. Кічера В. Становище греко-католицьких монастирів на Закарпатті в період тоталітаризму // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – С. 129: Про М.М.Вегеша.
1826. Кічковський М. І у вас, і у нас хай буде гаразд, бажає краянам напередодні новорічно-різдвяних свят голова обласної ради. Вела розмову Анна Романенчук // Новини Закарпаття. – 2007. – 29 грудня.
1827. Кляп М. Від вченого педагога до президента Карпатської України // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород. 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.106, 115, 116, 118: Про Вегеша М.М.
1828. Кляп М. Педагогічна та освітня діяльність Августина Волошина // Вісник Львівської національної академії мистецтв. Спецвипуск II. Ерделівські читання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю створення першого художнього навчального закладу на Закарпатті. – Ужгород: Гражда, 2006. – С. 297: Про М.М.Вегеша.
1829. Кляп М. Розробка А.Волошином методики духовного виховання // Ужгородській унії – 35- років: Матеріали міжнародної наукової конференції (квітень 1996 р.). – Ужгород, 1997. – С.117, 119: Вегеш М.М

1830. Кляп М., Кляп Мих. Із досвіду діяльності органів управління освітою Підкарпатської Русі щодо формування педагогічних кадрів у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) // Регіональні студії: Науковий збірник. – Ужгород: Ліра, 2001. – Вип.3. – С.162: Про Вегеша М.М.
1831. Кляп М., Кляп Михайло, Августин Волошин і формування національних педагогічних кадрів на Закарпатті // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.131: Про Вегеша М.М.
1832. Кляп М.І. Педагогічна діяльність А.Волошина в 20–30-х роках ХХ століття: Автореферат дис. ...канд. іст. наук. – Івано-Франківськ, 1998. – С.2: Про Вегеша М.М.
1833. Кляп М.І. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919–1939). – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – С.12, 91, 122, 138, 148: Про Вегеша М.М.
1834. Кляп М.І. Про Вегеша М.М. А.Волошин і розвиток середньої педагогічної освіти в Закарпатті в 20–30-х роках // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи: Довіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 70-річчю доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Гранчака Івана Михайловича (7 жовтня 1997 р.). – Ужгород: Патент, 1998. – С.249, 258: Про Вегеша М.М.
1835. Кляп М.І. Роль А.І.Волошина у процесі демократизації управління освітою в період Підкарпатської Русі (1919–1939 рр.) // Проблеми післядипломної освіти педагогів: Матеріали IV Всеукраїнської науково-методичної конференції (21–22 грудня 2000 р., м.Ужгород). – Ужгород, 2001. – С.43: Про Вегеша М.М.
1836. Кляп М.І. Соціальні аспекти освіти в педагогічній спадщині О.Духновича і А.Волошина // Соціальна робота: Теорія, досвід, перспективи: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 21–22 жовтня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – Частина I. – С.311: Про Вегеша М.М.
1837. Книга Закарпаття. Анотований каталог видань 2003 року (3 фондів Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки). Річник II. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2004. - №2, 14, 16, 27, 241, 245-253: Про Вегеша М.М.
1838. Книга Закарпаття: Анотований каталог видань 2004 року: (3 фондів Закарпатської обласної універсальної бібліотеки) / ЗОУНБ; Укладач Л.О.Ільченко; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2005. – С. 4, 7, 195, 232, 233, 236: Про М.М.Вегеша.
1839. Кого висувають партії // Післямова. Серйозна газета для серйозних людей. – 2006. – 7 лютого.
1840. Козак В. Володимир Литвин: «Не варто ошасливлювати людей месінським закличками та лозунгами, бо після них настане велике розчарування»: [Виступ М.М. 16 березня 2002 р. на Красному Полі] // Ріо. – 2002. – 23 берез.
1841. Козак В. Володимир Литвин: «Я не люблю показухи, вона сьогодні нікому не потрібна»: [Про участь М.М.Вегеша у мітингу-реквіємі з нагоди 63-ї річниці Карпатської України] // Срібна Земля-Фест. – 2002. – 21–27 берез.
1842. Колесник В. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.278-280.

1843. Колодій І. Испити під контролем // Львівська газета. – 2005. – 11 липня.
1844. Колодій І. Хроніка 2005 року // РІО. – 2005. – 30 грудня.
1845. Комаринська А. Карпатська Січ та її роль в захисті суверенітету Карпатської України // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.124: Про Вегеша М.М.
1846. Кондратенко М., Томей Л. Лейтмотив конференції – розвиток блоку та зростання рядів НРУ: [Про участь М.М.Вегеша у роботі звітно-виборчої конференції міської організації НРУ] // Карпатський голос. – 2001. – 29 вересня. – 5 жовт.
1847. Корж Я. Прозорими та ще прозорішими є і будуть вступні кампанії в УжНУ // Трибуна. – 2005. – 30 липня.
1848. Корж Я. Студенти самоврядуються // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2005. – 28 травня.
1849. Коробко О. Балоба таки очолив партію. Та й чи могло бути інакше? [М.М.Вегеш – член Президії Ради Народного Союзу Наша Україна] // Срібна Земля. – 2005. – 16 квітня.
1850. Коробко О. „Пишіть! Пишіть про Україну!..”. Закликав Герой України Левко Лук'яненко на зустрічі з громадськістю міста, науковцями і студентами Ужгородського національного університету, щоб прийдешні покоління пам'ятали про жадливі випробування нашої батьківщини, які вона подолала на шляху до незалежності // Срібна Земля. – 2005. – 19 березня.
1851. Коробко О. В УжНУ – новий керівник. Відгуки революції [М.М.Вегеш – в.о. ректора Ужгородського національного університету] // Срібна Земля. – 2005. – 19 лютого.
1852. Коробко О. Діяльність УжНУ буде прозорою. А будівля ОДА ідеальна для бібліотеки [Прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша для журналістів] // Срібна Земля. – 2005. – 16 квітня.
1853. Король В. Створення Українського Національного Об'єднання: правові основи // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.128: Про Вегеша М.М.
1854. Король І. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.246-258.
1855. Король І. Слово про авторів книги // Вегеш М.М., Віднянський С.В. Країни Центрально-Середньої Європи та українське питання (1918–1939). – Київ – Ужгород, 1998. – С.3: Про Вегеша М.М.
1856. Коростельов В., Панічковський В. До давньої історії Руських Воріт (Верещького перевалу): Із пошти «Погляду» // Погляд. – 2001. – 31 берез.
1857. Коростельов В., Панічковський В. Свалявський замок: домисли чи реальність? // Погляд. – 2000. – 28 груд. – Про Вегеша М.М.
1858. Корсун О.М., Ярич М.М. Списки кандидатів у депутати: [Про реєстрацію М.М.Вегеша кандидатом у депутати Закарпатської облради] // Ужгород. – 2002. – 16 лют.
1859. Корчинський О. «Карпати-УжНУ» розпочали новий сезон // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 28 вересня-4 жовтня.

1860. Корчинський О. Як дізнатись, хто є хто // Погляд. – 2004. – грудень.
1861. Костиця М.Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті. – Житомир: Вид-во МАК, 2001. – С.301: Про Вегеша М.М.
1862. Костюк І. Комендант Карпатської Січі: [Про праці М.М.Вегеша з історії Карпатської України] // Верховина. – 1999. – 31 берез.
1863. Костюк І. Монографія професора Данилюка [Про рецензію М.М.Вегеша на монографію Д.Д.Данилюка «Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)»] // Верховина. – 2001. – 25 лип.
1864. Костюк І. Подвижники з Волового: [Про праці М.М.Вегеша з історії Карпатської України] // Верховина. – 1998. – 25 жовт.
1865. Костюк І. Поручик Федір Тацинець: [Про праці М.М.Вегеша з історії Карпатської України] // Верховина. – 1999. – 13 берез.
1866. Костюк І. Поручник Карпатської Січі Федір Тацинець // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 83, 84: Про М.М.Вегеша.
1867. Костюк І. Поручник Карпатської Січі Федір Тацинець // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.280: Про Вегеша М.М.
1868. Костюк І., Олашин М. Наш земляк Микола Вегеш відзначив ювілей // Верховина. – 2003. - №3.
1869. Котигорошко В.Г. Науково-дослідний інститут карпатознавства // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатoproфільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 179.
1870. Кочіш М. Найвпливовіший у області – Віктор Балоба // Старий Замок. – 2006. – 9-15 червня.
1871. Кочмар Н., Бітлян О. Спорт. Одним абзацом // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
1872. Красняник М. На батьківщині поета: До 94-ої річниці від дня народження Василя Гренджі-Донського // Твори Василя Гренджі-Донського. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. – С.271–273: Вегеш М.М.
1873. Красняник М.Присвячено славному поетові: [Про вшанування В.Гренджі-Донського на Міжгірщині] // Твори Василя Гренджі-Донського. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – С.273: Вегеш М.М.
1874. Краща монографія року: [Про монографію В.В.Гомонная, М.І.Зимомрі та М.М.Вегеша «Августин Волошин» (Ужгород, 1995)] // Ужгородський університет. – 1995. – 18 жовт.
1875. Краща монографія року: [Про участь у загальноуніверситетському конкурсі монографії В.Л.Боднара і М.М.Вегеша «Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938–1939)»] (Ужгород, 1998)] // Ужгородський університет. – 1998. – 8 верес.
1876. Кращий навчально-методичний посібник року: [Про книгу В.Л.Боднара, М.М.Вегеша і В.І.Худанича «Становлення і розвиток політичної думки в Україні» (Ужгород, 1995), яка на загальноуніверситетському конкурсі здобула третє місце] // Ужгородський університет. – 1996. – 12 лис.

1877. Кращий підручник року: [Про присудження другого місця на загальноуніверситетському конкурсі книзі В.Л.Боднаря, М.М.Вегеша і В.І.Худанича «Історія української державності» (Ужгород, 1996)] // Ужгородський університет. – 1997. – 29 груд.
1878. Кривошапко В. Перша сесія новообраної міськради // Європа-центр. – 2006. – 15 квітня.
1879. Кривошапко В. Скільки і кого в Закарпатській обласній та Ужгородській міській радах // Європа-центр. – 2006. – 8 квітня.
1880. Криль І. Туфта, или сплошная фальсификация так называемого уголовного дела Ивана Ризака // Вісті тижня-центр. – 2007. – 10 лютого.
1881. Криль І. «Нині українці мають реальне право вибору». А саме це, вважає Ігор Криль, є головним досягненням «помаранчевої революції». Розмовляв Петро Поліха // Новини Закарпаття. – 2006. – 18 лютого.
1882. Кубок УжНУ відправився в Росію. Оновленим „Карпатам” протистояли досвідчені майстри // Світогляд. – 2005. – 3 вересня.
1883. Кубок УжНУ започатковує нові традиції // Ужгород. – 2005. – 3 вересня.
1884. Кугутяк М. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.271-273.
1885. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918 – 1929). – Т.1. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 40, 57: Про М.М.Вегеша.
1886. Кугутяк М. Слово про академіка Володимира Грабовецького // Грабовецький В. Галичина: проблеми середньовічної і нової історії. Збірник статей. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – С. 7: Про М.М.Вегеша.
1887. Кудрявська Л. Про історію і культуру Закарпаття: [Про 7-й випуск «Карпатики», редагований М.М.Вегешом] // Вісті Ужгородщини. – 2000. – 9 верес.
1888. Кудряченко А.І., Калінічева Г.І., Костиця А.А. Політична історія України ХХ століття. – К.: МАУП, 2006. – С. 671: Про Вегеша М.М.
1889. Кузьмінський В. Обласний бюджет збільшили // Трибуна. – 2007. – 14 квітня.
1890. Кузьмінська О. „Срібна Земля” має старого-нового керманіча Віктора Балогу [Про участь М.М.Вегеша у представленні нового губернатора Закарпаття В.І.Балогою] // Трибуна. – 2005. – 12 лютого.
1891. Кузьмінська О. Об'єднаймося, побратими! // Трибуна. – 2005. – 8 листопада.
1892. Кузьмінська О. Ужгородський національний дочекався змін [Представлення в.о. ректора УжНУ М.М.Вегеша головою Закарпатської обласної державної адміністрації В.І.Балогою] // Трибуна. – 2005. – 15 лютого.
1893. Кузьмінська О. УжНУ живе в передчутті метаморфоз. Власне метаморфози в Національному університеті вже розпочалися із затвердження нових проректорів, яких у середу журналістам представив ректор Микола Вегеш // Трибуна. – 2005. – 16 квітня.
1894. Куля Ф. Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – С.4, 16, 39: Про Вегеша М.М.
1895. Культурно-освітні заклади краю матимуть державну підтримку // Старий Замок. – 2006. – 27 січня – 2 лютого.
1896. Кульчицький С. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.242-245.
1897. Куцов К. Енциклопедичність вимагає правдивості // Срібна Земля. – 2001. – 1 груд.: Також про Вегеша М.М.
1898. Куцов К. Енциклопедичність вимагає правдивості: думки з приводу //

1899. Кучер Т. «Захочеш – і будеш...»: (Світлій пам'яті доктора Юліяна Химинця) // Срібна Земля. – 2001. – 21 лип.: Також про Вегеша М.М.
1900. Кучер Т. Дар служити науці // Срібна Земля. – 2001. – 20 жовт.: Також про Вегеша М.М.
1901. Кучер Т. Юліан Химинець – організатор ОУН в Закарпатті // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.109: Про Вегеша М.М.
1902. Кучишин О. Закарпаття знову очікують вибори. Цього разу в обласну раду // РІО. – 2005. – 14 травня.
1903. Кушнір Б. Про велич і трагедію Карпатської України: [Рецензія на монографію «Вони боронили Карпатську Україну», редаговану М.М.Вегешом] // Вісті тижня. – 2002. – 16 берез.
1904. Лаврів З. Підготовка і проведення виборів у Сойм Підкарпатської Русі (Карпатської України) // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.105: Про Вегеша М.М.
1905. Лазоришин І. [Брошків І.]. Преса Закарпаття ХІХ–ХХ століть: [Про рецензування М.М.Вегешом книжки Ю.Бідзілі «Преса Закарпаття ХІХ–ХХ століть»] // Срібна Земля. – 2001. – 8 груд.
1906. Лазоришин І. «Вони боронили Карпатську Україну» // Срібна Земля. – 2002. – 23 берез.: Також про Вегеша М.М.
1907. Лазоришин І. «Загальна бібліографія...» М.Лелекача та І.Гарайди: [Про участь М.М.Вегеша у презентації бібліографічного покажчика] // Срібна Земля. – 2001. – 24 лют.
1908. Лазоришин І. Закарпаття в ХХІ столітті: [Про участь М.М.Вегеша у конференції «Закарпаття в ХХІ столітті...»] // Срібна Земля. – 2002. – 15 черв.
1909. Лазоришин І. Збірник про Федора Потушняка: [М.М.Вегеш – член редколегії наукового збірника, присвяченого Ф.М.Потушняку] // Срібна Земля. – 2001. – 7 лип.
1910. Лазоришин І. Історія з острахом та надією дивиться на нас: [Виступ М.М.Вегеша на урочистих зборах, присвячених 63-й річниці виборів до Сойму Карпатської України] // Срібна Земля. – 2002. – 16 лист.
1911. Лазоришин І. Карпатська Україна у «Споминах» Вікентія Шандора // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.89, 92: Про Вегеша М.М.
1912. Лазоришин І. Карпатська Україна у житті і творчості Уласа Самчука // Carpatica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття: (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.221: Про Вегеша М.М.
1913. Лазоришин І. Культурний поступ українців Румунії за чверть століття // Ювілейний збірник на пошану історика України академіка Володимира Грабовецького: До 70-річчя з дня народження. – Ужгород, 1998. – С.130–132: Про Вегеша М.М.
1914. Лазоришин І. Світлої пам'яті академіка С.Дністрянського: [Про участь М.М.Вегеша у наукових читаннях, присвячених вшануванню С.Дністрянського] // Срібна Земля. – 2001. – 24 лист.

1915. Лазоришин І. Твори Василя Пачовського у контексті читанки «Зоря» 1927 року Еміла Фотула та Богдана Заклинського // Василь Пачовський у контексті історії та культури України. – Ужгород: Закарпаття. 2001. – С.323, 331: Про Вегеша М.М.
1916. Лазоришин І.І. Форум величі і традиції Карпатської України // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.348, 349, 352, 358–360: Про Вегеша М.М.
1917. Лазур В. „Люди, які пройшли високу науку, - на порядок вищі спеціалісти”. Розмова з деканом фізичного факультету УжНУ, який вірить, що фізики – завжди „в моді” // Світогляд. – 2005. – 16 квітня.
1918. Лазур В.Ю. Фізичний факультет // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатoproфільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 119.
1919. Лановик Б.Д., Лазорович М.В. Історія України. – К., 2001. – С.689: Про Вегеша М.М.
1920. Лемак В.В. Закарпаття у державно-правовій системі Чехословацької республіки (1919–1939 рр.): Автореферат дис. ...канд. юрид. наук. – Київ, 1996. – С.8: Вегеш М.М.
1921. Лендел В. Соратники. Ратушняк і Погорелов здобувають ужгородську владу спільно? // Срібна Земля-фест. – 2006. – 8-15 березня.
1922. Литвин В. Україна: міжвоєнна доба (1921-1938). – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2003. – С. 454, 476, 480, 481: Про М.М.Вегеша.
1923. Лівак Ю. А щастя було так близько... «Карпати-УжНУ» так і не змогли завоювати «бронзу» чемпіонату України // Старий Замок Паланок. – 2007. – 24-30 травня.
1924. Лівак Ю. Майстер-клас від румунок. «Карпати-УжНУ» поступилися в першому поєдинку 1/8 «Челендж-капу». Микола Вегеш – старий-новий президент клубу // Старий Замок-Паланок. – 2007. – 22-28 лютого.
1925. Лівак Ю. Негостинні «Карпати». Ужгородський гандбольний клуб прийняв єврокубкових суперників, зате на майданчику подолав обох // Старий Замок. Паланок. – 2006. – 19-25 жовтня.
1926. Ліврінц А. Новий ректор про старі проблеми [Перша офіційна прес-конференція ректора Ужгородського національного університету М.М.Вегеша] // Трембіта. – 2005. – 23 квітня.
1927. Лідер року – 2005 – церемонія нагородження відбулася // Ужгород. – 2006. – 11 лютого.
1928. Література до 60-річчя Карпатської України: (Із фондів Наукової бібліотеки Ужгородського державного університету): Вибрана бібліографія // Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства, Наукова бібліотека УЖДУ, Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Уклад.: О.Д.Закривидорога, Г.З.Шарган]. – Ужгород, 2000. – №140, 144–146, 152, 154, 155, 157, 158, 161, 162, 165, 166, 170–173, 175, 177, 181, 185, 193, 195, 196, 199, 204, 206, 208, 216–218, 220, 229, 232, 234, 236, 238, 240, 244, 248, 256, 260, 263, 265: Про Вегеша М.М.
1929. Література про Закарпатську область: Бібліографічний покажчик за I–IV квартали 1999 року. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – №59, 112, 119,

- 411, 677. 768. 775, 784, 800. 804. 1113, 1896, 1999, 2175, 2475: Про Вегеша М.М.
1930. Література про Закарпатську область: Бібліографічний покажчик за I квартал 2000 року. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – №30, 31, 286, 306: Про Вегеша М.М.
1931. Література про Закарпатську область: Бібліографічний покажчик за II квартал 2000 року. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – 522, 547, 763, 764: Про Вегеша М.М.
1932. Література про Закарпатську область: Бібліографічний покажчик за III квартал 2000 року. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – №1005, 1028, 1341, 1379: Про Вегеша М.М.
1933. Літописець історії Верховини: [М.М.Вегеш – автор статей у газеті «Верховина»] // Верховина. – 2001. – 15 верес.
1934. Літописець карпатського села: Про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 1999. – С.106: Про Вегеша М.М.
1935. Ліхтей І. Під покровом музи Клію (Історичному факультету УжНУ – 59 років) // Ужгород. – 2004. – 27 листопада.
1936. Логойда М. Ювілею Карпатської України присвячено: [Про виступ М.М.Вегеша перед вчителями та учнями Воловецької середньої школи] // Голос Верховини. – 1994. – 22 берез.
1937. Ломага Н. Зустріч освітян // Слово вчителя. – 2006. – 31 січня.
1938. Лугова Л. Обрано нового декана факультету спортвиховання УжНУ // Спорттайм. – 2005. – 19 липня.
1939. Лучко Т. Наказ ректора про виселення з гуртожитків не студентів опозиція цинічно використала у своїх політичних цілях // Новини Закарпаття. – 2004. – 19 листопада.
1940. Любка А. Привітання Закарпатською обласною організацією Молодого Руху України М.М.Вегеша // Карпатський голос. – 2005. – 26 листопада – 2 грудня.
1941. Людкевич С. Його свічка догоріла трагічно, але її сяйво не меркне! Згадуючи Володимира Юлійовича Сливку // Погляд. – 2005. – 31 травня.
1942. М.Белень і Ф.Копинець – доктори мистецтвознавства [М.М.Вегеш – офіційний опонент дисертації Михайла Беленя, висунути на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства] // Срібна Земля. – 2004. – 12 червня.
1943. Макар Ю. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.266-270.
1944. Макара А. Вітання приймали ювіляри // Ужгород. – 2006. – 25 листопада.
1945. Макара А. Понад 13 чоловік на місце претендує на одному з факультетів УжНУ // Ужгород. – 2006. – 15 липня.
1946. Макара А., Ходанич М. Уперше в студенти // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
1947. Макара Микола Петрович. Бібліографічний покажчик (1959–1999 рр.). – Ужгород, 1999. – С.25: Також про Вегеша М.М.
1948. Макарович М. Володимир Задорожний: „У молоді роки мріяв про життя артиста” // Погляд. – 2004. – грудень.
1949. Макарович М. УжНУ матиме стоматологів // Погляд. – 2006. – 28 серпня.
1950. Малець О. Етнополітичні та етнокультурні процеси в українців Закарпаття в період совєтської «українізації» і утвердження комуністичного тоталітаризму (липень 1945–1950 рр.) // Carpatica – Карпатика: Науково-педагогічна

- діяльність та літературна творчість Федора Потушняка: (До 90-річчя від дня народження). – Ужгород, 2001. – Вип.9. – С.133: Про Вегеша М.М.
1951. Малець О.О. Етнічні процеси на Закарпатті після встановлення радянської влади (листопад 1945–1950 рр. // *Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії*. – Ужгород, 2001. – Вип.12. – С.216: Про Вегеша М.М.
1952. Малець О.О. Етнополітичні та етнокультурні процеси на Закарпатті 40-80-х рр. XX ст. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2004. – С. 170, 182: Про М.М.Вегеша.
1953. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів: Світ, 1995. – С.241: Вегеш М.М.
1954. Мандель Я. Вийдуть в поле „косарі”? // *Трибуна*. – 2005. – 19 липня.
1955. Мандрик І. Віхи поступу історичного факультету. Ужгородському держуніверситету – 55 // *Новини Закарпаття*. – 2000. – 19 жовт.
1956. Мандрик І.О. Розвиток історичного факультету Ужгородського державного університету за 55 років // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія: До 55-річчя заснування Ужгородського державного університету та історичного факультету*. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – Вип.5. – С.5: Про Вегеша М.М.
1957. Марина В. Він вірить у національну свідомість закарпатців // *Микола Вегеш – історик України*. – Ужгород, 2002. – С.4-8.
1958. Марина В. Він вірить у національну свідомість закарпатців: [Штрихи до портрета М.М.Вегеша] // *Карпатська Україна*. – 1994. – 17 лют.
1959. Марина В. Внесок у співробітництво: [Про участь М.М.Вегеша у науковому українсько-румунському співробітництві] // *Срібна Земля*. – 1998. – 5 груд.
1960. Марина В. Плідна співпраця // *Новини Закарпаття*. – 1999. – 23 лют.: [Про участь М.М.Вегеша у роботі наукової конференції українських і румунських істориків].
1961. Марина В.В. Короткі відомості про авторів // *Вегеш М., Остапець Ю. Основи політології*. – Ужгород, 2003. – С. 419-420: Про М.М.Вегеша.
1962. Марина В.В. Румыны Марамороша – Закарпатье в исторической литературе // *Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України*. – Ужгород, 2001. – Вип.11. – С.44, 48: Про Вегеша М.М.
1963. Марина В.В., Росак В.М. Наукові експедиції НДІ Карпатознавства в 2000 р. // *Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів: Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича / Упоряд. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології*. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.326: Про Вегеша М.М.
1964. Маріан Токар. Біобібліографічний покажчик (До 30-річчя від дня народження) / Ужгородський національний університет, Закарпатське крайове культурно-освітнє товариство “Просвіта”. – Ужгород: Два кольори, 2003. – № 1, 2, 4, 6, 7, 10, 11, 13, 19, 20. 36-43, 45, 46, 48, 49, 51-53, 55, 90, 126, 169, 195-197, 227, 228. 248, 254: Про М.М.Вегеша.
1965. Мартин В. Затримання экс-губернатора Закарпаття: торжество справедливості чи полювання на відьом? [М.М.Вегеш – в.о. ректора Ужгородського національного університету] // *Дзеркало тижня. Міжнародний громадсько-політичний тижневик*. – 2005. – 19-25 лютого.
1966. Марушка О. Кілька місяців потому устами творців // *Погляд*. – 2005. – 3 листопада.

1967. Марущенко О.В. Актуальні проблеми сучасної української історіографії історії Другої світової війни // Вісник Прикарпатського університету: Історія. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – Вип. III. – С.149, 154, 156: Про Вегеша М.М.
1968. Марущенко О.В. Друга світова війна і українське питання: історіографічні аспекти // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м.Луцьк, 8–9 лютого 2001 р.) – Луцьк: СНУ, 2001. – С.201, 203: Про Вегеша М.М.
1969. Марценюк Р. Педагогічна і просвітницька діяльність Августина Волошина // Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Героя України о. Августина Волошина і 65-річчю проголошення Карпатської України 16 березня 2004 року. – Київ: Видавництво „Прецедент”, 2004. – С. 44: Про Вегеша М.М.
1970. Марценюк Р.О. Національно-державне відродження українства на Закарпатті (1918-1939 рр.). Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 09.00.12 – Українознавство. – К., 2004. – С. 6: Про М.М.Вегеша.
1971. Марцинів В. Бути чи не бути гарячій воді в гуртожитку!?! // Вектор. – 2007. - №11. – С. 3.
1972. Матеріали про життя і науково-педагогічну діяльність В.Грабовецького // Історик України: Ювілейний збірник на пошану академіка Володимира Грабовецького: (до 70-річчя від дня народження). – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – С.294–297: Також про Вегеша М.М.
1973. Матеріали робочої поїздки Президента України В.А.Ющенка до Закарпатської області. Вересень 2007 року. – Ужгород, 2007. – С. 2, 7, 13, 14, 22, 23: Про М.М.Вегеша.
1974. Мелеш П. Яскрава сторінка історії: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Верховина. – 1999. – 23 груд.
1975. Меньор Є., Гудак С. Володимир Литвин: «В Україні своїм життям довели незнищенність прагнення народу до соборності і незалежності»: [Виступ М.М.Вегеша 16 березня 2002 р. на Красному Полі] // Молодь Закарпаття. – 2002. – 23 берез.
1976. Микола Вегеш // Сторінки історії Ужгородського національного університету. Документи і матеріали. Посібник / Укладання, коментарі кандидата історичних наук Н.М.Жулканич. – Ужгород: ПП „Повч Р.М.”, 2005. – С. 133.
1977. Микола Вегеш став академіком. Чим не подарунок до Нового року? // Новини Закарпаття. – 2006. – 30 грудня.
1978. Микола Вегеш уже не в.о. [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Трембіта. – 2005. – 9 квітня.
1979. Микола Вегеш уже не голова Ужгородського міськосередку НСНУ // Старий Замок. – 2005. – 4-10 листопада.
1980. Миколі Вегешу – 40 // Срібна Земля. – 2002. – 23 листопада.
1981. Микуляк В. Вшанування академіка В.Грабовецького // Нова Зоря. Український греко-католицький часопис. – 2006. – 17 березня.
1982. Мирослава Каламуняк: «У нас немає іншого вибору, ніж підтримати Віктора Ющенка». Розмовляв Олександр Пушкаш // Старий Замок Паланок. – 2006. – 9-15 березня.

1983. Мишанич О. Торжество української національної ідеї // Заповіт Срібної Землі: Карпатська Україна в боротьбі за незалежність. – Львів: Вид-во «Світ», 2001. – С.12: Про Вегеша М.М.
1984. Міжнародний науковий форум: [М.М.Вегеш серед організаторів конференції «Закарпаття в ХХІ столітті: розвиток і перспективи в політиці, економіці та культурі»] // Срібна Земля. – 2002. – 8 черв.
1985. Міліція перешкоджає агітаторам Ющенко [Про виступ довіреної особи Віктора Ющенко М.М.Вегеша на мітингу у Великому Березному] // Карпатський голос. – 2004. – 29 жовтня – 5 листопада.
1986. Міністр зустрівся із студентами [Про зустріч М.М.Вегеша, професорсько-викладацького складу і студентів УжНУ з міністром зовнішніх справ України Б.І.Тарасюком] // Трибуна. – 2005. – 26 лютого.
1987. Міщанин В. Закарпатські вчені в Енциклопедії Сучасної України // Ужгородський університет. – 2002. – 21 берез.: Також про Вегеша М.М.
1988. Міщанин В. Започатковано нову традицію: [Про лекцію, прочитану М.М.Вегешом в УжНУ] // Ужгородський університет. – 2001. – 20 верес.
1989. Міщанин В. Слово лауреатів // Передмова до книги: Вегеш М.М., Туряниця В.В. У вінок шани і визнання. – Ужгород, 1995. – С.3: Про Вегеша М.М.
1990. Міщанин В.В. Аграрна політика на Закарпатті (1944–1950 рр.). – Ужгород: Закарпаття, 2000. – С.113: Про Вегеша М.М.
1991. Можаяєва К. Роман із «Романом» // Погляд. – 2007. – 27 лютого.
1992. Мокрянин І. Деградація: [Про спільну працю з М.М.Вегешом на увіковічнення пам'яті карпатських січовиків] // Срібна Земля. – 2000. – 30 верес.
1993. Молоде покоління УжНУ // Карпатський голос. – 2005. – 3-9 вересня.
1994. Музиченко П. Історія держави і права України. – К., 2000. – С.505: Про Вегеша М.М.
1995. Мукачівській греко-католицькій єпархії таки повернуть її резиденцію в Ужгороді? [М.М.Вегеш обговорив з єпископом Міланом Шашіком проблему перенесення наукової бібліотеки УжНУ] // Репортер. – 2005. – 11 червня.
1996. Мушинка М. Відновлена традиція: [Про участь М.М.Вегеша в міжнародній науковій конференції] // Дукля. – 1998. – №1. – С.82.
1997. Мушинка М. Лицар волі: Життя і громадсько-політична діяльність Стéпана Ключурака. – Ужгород: Поличка «Карпатського краю», 1995. – С.4: Про Вегеша М.М.
1998. На базі Перечинської ЗОШ №1 планується створити підготовчий центр УжНУ // Трибуна. – 2007. – 13 лютого.
1999. На базі Перечинської ЗОШ №1 УжНУ планує відкрити свій підготовчий центр // Новини Закарпаття. – 2007. – 13 лютого.
2000. На добро і гаразди [Привітання М.М.Вегеша з днем народження] // Трибуна. – 2005. – 26 листопада.
2001. На закарпатців посипався шквал нагород // Новини Закарпаття. – 2007. – 30 червня.
2002. На засідання Вченої ради університету. Про виступ М.М.Вегеша на Вченій Раді Ужгородського національного університету // Ужгородський університет. – 2003. – 28 листопада.
2003. На інженерно-технічному та географічному факультетах запущено в дію сучасні й потужні комп'ютерні класи // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №5. – С. 3.

2004. На порядку денному [Зустріч М.М.Вегеша з керівниками районних відділів освіти та шкіл в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти] // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №1. – С. 7.
2005. На пост ректора УжНУ зареєстровано чотирьох кандидатів [М.М.Вегеш – кандидат на посаду ректора Ужгородського національного університету] // Погляд. – 2005. – 29 березня.
2006. Наймолодша кафедра історичного факультету // Трибуна. – 2005. – 25 червня.
2007. Нардеп Гайдош проти опозиційних деканів. Історики УжНУ проти Іштвана Гайдоша // Трибуна. – 2004. – 18 грудня.
2008. Нариси з історії дипломатії України/О.І.Галенко, Є.Є.Камінський, М.В.Кірсенко та ін. Під ред. В.А.Смоля. – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2002. – С.489,490: Про М.М.Вегеша.
2009. Нариси історії Закарпаття (1918–1945) / Ужгород. держ. ун-т., НДІ Карпатознавства, Закарп. обл. орг. т-ва охорони пам'яток історії та культури; [Редкол.: І.Гранчак та ін.]. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – Т.ІІ. – С.344, 347, 348, 459: Вегеш М.М.
2010. Народе, нехай буде воля твоя...: [Виступ М.М.Вегеша на урочистостях, присвячених 63-й річниці виборів до Союму Карпатської України] // Слово. – 2002. – 14 лют.
2011. Нать Г. Володимир Литвин: «Я змагаюсь не проти когось, а за щось»: [Про виступ М.М.Вегеша на Красному Полі 16 березня 2002 р.] // Слово. – 2002. – 21 берез.
2012. Наукова еліта Івано-Франківщини. Доктори наук, професори Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника: Довідник. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2007. – С. 33: Про М.М.Вегеша.
2013. Наукові та навчальні видання Ужгородського національного університету за 2005-2006 роки. – Ужгород, 2007. – С. 5: Про М.М.Вегеша.
2014. Наша наукова еліта // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 24 грудня.
2015. Наша Україна презентувала програму соціально-економічного розвитку Закарпаття // Старий Замок. – 2006. – 17-23 березня.
2016. Наша Україна презентувала програму соціально-економічного розвитку Закарпаття // Старий Замок Паланок. – 2006. – 16-22 березня.
2017. Наші переваги // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №7. – С. 3.
2018. Наші художній музей, драмтеатр та університетська бібліотека заручилися державною підтримкою // Новини Закарпаття. – 2006. – 24 січня.
2019. Не фальшуй [Про відкриття прокуратурою Воловецького району Закарпатської області двох кримінальних справ за заявою довіреної особи В.Ющенко у 72-му територіальному виборчому окрузі М.М.Вегеша] // Старий Замок. – 2004. – 24-30 грудня.
2020. Небесник І. Художник Йосип Бакшай: Життєвий і творчий шлях // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.298, 299: Про Вегеша М.М.
2021. Небесник І. Художня освіта на Закарпатті у ХХ ст.: історико-педагогічний аспект. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – С.6: Про Вегеша М.М.
2022. Нейметі М. Наймолодша кафедра найстарішого вузу Закарпаття // Новини Закарпаття. – 2005. – 4 жовтня.
2023. Ніна Гецько – новий тренер „Карпат-УжНУ” ? // Трибуна. – 2005. – 4 жовтня.

2024. Новації для проведення чесної вступної кампанії // Трибуна. – 2006. – 30 травня.
2025. Новий ректор [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора Ужгородського національного університету] // Експрес. – 2005. – 17-24 лютого.
2026. Новий ректор УжНУ очима молоді // Молодь. – 2005. – 16 квітня.
2027. Новий склад Закарпатської обласної ради. Блок «Наша Україна» // Новини Закарпаття. – 2006. – 6 квітня.
2028. Новий склад Ужгородської міської ради // Ужгород. – 2006. – 8 квітня.
2029. Нові видання про УжНУ // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
2030. Нові книги про наших викладачів: [Короткі анотації до книг Вегеш М.М., Туряниця В.В. У вінок шани і визнання (Ужгород, 1995); Вегеш М.М., Туряниця В.В. Короткий життєпис Августина Волошина (1874–1945) (Ужгород, 1995); Вегеш М.М. Туряниця В.В., Чаварга І.М. Смерть президента: (Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина) (Ужгород, 1995)] // Ужгородський університет. – 1996. – 20 верес.
2031. Нові надходження: [Згадка про працю М.М.Вегеша «Історичні дослідження»] // Погляд. – 2001. – 2 жовт.
2032. Нові обличчя „вишу”. В середу ректор Ужгородського національного університету Микола Вегеш провів свою першу прес-конференцію // Світогляд. – 2005. – 16 квітня.
2033. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слюсаренко, В.І.Гусев, В.М.Литвин та ін. – 2-ге вид., переробл. І допов. – К.: Вища школа, 2002. – С. 327: Про М.М.Вегеша.
2034. Новорічне свято історичного факультету // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 30 грудня.
2035. Нову кафедру має історичний факультет УжНУ // Ужгород. – 2005. – 8 жовтня.
2036. НСНУ розбудовується [Микола Вегеш – голова Ужгородської міської організації політичної партії Народний Союз Наша Україна] // Старий Замок. – 2005. – 20-26 травня.
2037. О.Духнович. З наукової спадщини будителя. З нагоди 200-ліття від дня народження О.Духновича / Ужгородський національний університет, Кафедра історії України. – Ужгород: Ви-во В.Падяка, 2003. – С.7: Про М.М.Вегеша.
2038. Об'єднавчий процес на Закарпатті (тенденції та перспективи) // Срібна Земля. – 2002. – 16 листопада.
2039. Обличчя влади на Закарпатті стрімко змінюється // РІО. – 2006. – 6 травня.
2040. Обопільна користь [Ректор УжНУ М.М.Вегеш уклав договір про співробітництво із Закарпатським муздрамтеатром] // Слово вчителя. – 2005. – 15 квітня.
2041. Обриси Закарпаття, яке ми будуємо... «Наша Україна» презентувала програму соціально-економічного розвитку краю // West експрес. – 2006. – 18-24 березня.
2042. Окремі «Заслужені науковці» з Національної академії наук вперто не бажали визнавати за Августином Волошином права називатися Героєм України // Ріо. – 2002. – 29 берез.: Також про Вегеша М.М.

2043. Окремі «заслужені науковці» з Національної академії наук уперто не бажали визнавати за Августином Волошином права «називатися героєм України» // Закарпатська правда. – 2002. – 28 берез. – 3 квіт.: Також про Вегеша М.М.
2044. Олашин М. Василь Іванович Худанич. 85-річчя від дня народження історика, професора УжНУ, заслуженого працівника освіти України (1922-2006) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 156: Про М.М.Вегеша.
2045. Олашин М. Микола Вегеш – академік Міжнародної Слов'янської академії наук // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.59-60.
2046. Олашин М. Микола Вегеш – академік Міжнародної слов'янської академії наук // Ужгородський університет. – 1999. – 21 жовт.
2047. Олашин М. Про авторів книги «В боротьбі за свободу України» // Орос О., Вегеш М. В боротьбі за свободу України: (політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу). – Ужгород, 1996. – С.58–59: Також про Вегеша М.М.
2048. Олашин М. Син Карпатського краю, історик-аграрник, педагог вищої школи // Літописець Карпатського краю: Про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 1999. – С.74: Також про Вегеша М.М.
2049. Олашин М. Томаш Михайлович Сопко. 80-річчя від дня народження історика (1927-1991) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 106: Про М.М.Вегеша.
2050. Олашин М.В. Доцент Сопко Томаш Михайлович. Бібліографічний покажчик // Carpatica – Карпатика. Вип. 32. Науковий збірник, присвячений світлій пам'яті педагога і вченого Томаша Сопка. – Ужгород, 2005. – С. 260: Про М.М.Вегеша.
2051. Олашин М.В., Токар М.Ю., Фенич В.І. Вегеш Микола Миколайович (нар. 1962) // Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упорядники: Олашин М.В., Остапеч Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2005. – С. 60-64.
2052. Олександр Духнович. Бібліографічний покажчик (1995 – 2003 рр.) [укладачі: О.С.Дурунда, О.Д.Закривидорога, О.Г.Люта, Л.О.Мельник, Т.В.Туренко]// Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель, громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород. Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія наук вищої школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов'янська академія наук. – Ужгород, 2003. – № 64, 142: Про М.М.Вегеша.
2053. Омелян Довганич. Біобібліографічний покажчик. Друге, доповнене видання. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2005. – С. 51, 54, 93: Про М.М.Вегеша.

2054. Оновлені «Карпати» стартували у чемпіонаті України // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 27 вересня-3 жовтня.
2055. Оплата за навчання в УжНУ зросла на 20% // Неділя. – 2007. – 8-14 вересня.
2056. Орел С. Закарпаття: Іван Іванчо випав з прохідної частини списку блоку «Наша Україна» і звинуватив Балогу у «політичному шулерстві» // Вісті тижня-центр. – 2005. – 24 грудня.
2057. Ортутай Л. Людвік Шимон: „Ми увірвалися в науку, коли на зміну лірикам прийшли фізики” [Про М.М.Вегеша – довірену особу кандидата на пост Президента України Віктора Ющенка] // Світогляд. – 2004. – 23 жовтня.
2058. Освітняни підтримають ту політичну силу, яка дбає про майбутє, - каже начальник управління освіти та науки облдержадміністрації Юрій Герцог. Розмовляв Віктор Тис // Новини Закарпаття. – 2007. – 28 вересня.
2059. Освітняни підтримають ту політичну силу, яка дбає про майбутє, - вважає начальник управління освіти та науки облдержадміністрації Юрій Герцог. Розмовляв Віктор Тис // Старий Замок Паланок. – 2007. – 27 вересня-3 жовтня.
2060. Освітнянські новини [Про обрання М.М.Вегеша деканом історичного факультету Ужгородського національного університету] // Слово вчителя. – 2004. – 22 березня.
2061. Основи політичної науки. Міжнародна політика: (Курс лекцій за редакцією Бориса Кухти). – Львів: Кальварія, 1999. – Частина 4. – С.430: Про Вегеша М.М.
2062. Особливості виборчої агітації // РЮ. – 2007. – 8 вересня.
2063. Остапець Ю. Основні напрямки електоральних досліджень в Україні // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми історії та етнології / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – Вип.23. – С.218, 220, 223, 228, 230, 231: Про М.М.Вегеша.
2064. Остапець Ю.О. Вегеш Микола Миколайович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політології // Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упорядники: Олашин М.В., Остапець Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2005. – С. 154-157.
2065. Офіцинський Р. Закарпаття перетворили на Вандею // Післямова. – 2006. – 22 червня.
2066. Офіцинський Р. Коли ж народився Ужгородський національний університет? Радянський міф, який досі не може вмерти // Післямова. – 2006. – 14 лютого.
2067. Офіцинський Р. Куди ведуть свіжі сліди «русинської інтриги»? // Трибуна. – 2007. – 31 березня.
2068. Офіцинський Р. Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944). – Київ, 1997. – С.10, 89, 93, 96, 102: Про Вегеша М.М.
2069. Офіцинський Р. При всіх життєвих обставинах // Професор Володимир Задорожний: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 2000. – С.4: Про Вегеша М.М.
2070. Офіцинський Р., Хаврак Л. Українсько-польські стосунки у дистрикті Галичина (1941-1944). – Ужгород: Гражда.2002. – С.69: Про М.М.Вегеша.
2071. Офіційний день народження стоматологічного факультету // Ужгород. – 2007. – 10 листопада.

2072. Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник. Видання друге, перероблене і доповнене. – Ужгород, 1999. – С.39, 54: Про Вегеша М.М.
2073. Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник. – Ужгород: Патент, 1997. – С.28, 35: Про Вегеша М.М.
2074. Павленко Д. Хто останній в черзі за депутатством // Неділя. Тиждень. – 2005. – 10-16 грудня.
2075. Пагіря В. Гортаючи новини Закарпаття: [Оцінка публікацій М.М.Вегеша в газеті «Новини Закарпаття»] // Новини Закарпаття. – 1995. – 21 груд.
2076. Пагіря В. Конференція товариства «Бойківщина» // Бойки: [Видання науково-культурологічного т-ва «Бойківщина»]. – 1996. – №1–2. – С.61: Про Вегеша М.М.
2077. Пагіря В. Реабілітовані історією // Старий Замок Паланок. – 2006. – 19-25 січня.
2078. Пагіря В. Роглев Х. Закарпатці в Києві. – Ужгород: Патент, 2000. – С.90: Про Вегеша М.М.
2079. Пагіря В. Ювілейне видання // Старий Замок Паланок. – 2006. – 23 лютого – 1 березня.
2080. Палінчак М.М. Факультет міжнародних відносин // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 93.
- 2081. Пам'яті А.Волошина: [Відгук на статтю М.Вегеша і В.Задорожного «Карпатська Україна – незалежна держава»] // Інформаційний листок: Періодичне видання Комісії зв'язку й інформації українців Закарпаття в Діаспорі. – 2000. – липень-грудень. – Ч.51–52. – С.13: Про Вегеша М.М.
2082. Пам'яті А.Волошина: [Про статтю М.М.Вегеша і В.Є.Задорожного «Карпатська Україна – незалежна держава»] // Календар українців Угорщини на 2001 рік / Упорядн.: Омелян Русин, Василь Худанич. – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С.31.
2083. Папакін Г. Карпатська Україна і гетьман Павло Скоропадський: (До питання про позицію гетьманського руху щодо утворення Карпатоукраїнської держави у 1938–1939 роках) // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.60, 66: Про Вегеша М.М.
2084. Пащенко В. Політичне Закарпаття. 15 років вибору: Довідник. – Ужгород: «Видавництво Олександра Гаркуші», 2006. – С. 128: Про М.М.Вегеша.
2085. Пащенко В. Середовище гнилої трясовини виникає там, де немає справжньої політичної конкуренції // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 17-23 травня.
2086. Пащенко В. Щоб у березні зробити вдалий вибір, сьогодні варто уважно придивитися до того, хто є хто у партійних списках // Новини Закарпаття. – 2006. – 18 лютого.
2087. Пелехатий О. “Мамко, мамко, куп ми книжку”. “Ужгородський книжковий Миколай переростає обласні масштаби”. Краще наукове видання – “Вони боронили Карпатську Україну” // Срібна Земля. – 2002. – 19-25 грудня.
2088. Переможців усеукраїнських та обласних олімпіад прийматимуть до вузу без іспитів // Ужгород. – 2007. – 3 березня.

2089. Переста Ю. «Ми зробимо все можливе, щоб студенти факультету стоматології могли конкурувати з випускниками інших вищих навчальних закладів України». Розмову вела М.Улиганець // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №9. – С. 14-15.
2090. Переста Ю. Фантомний клас, електронна бібліотека, лекції on-line. Стоматологічним факультетом УжНУ інтегруємось в Європу. Розмовляла Лариса Подоляк // Старий Замок Паланок. – 2007. – 13-19 грудня.
2091. Перша п'ятірка виборчого списку кандидатів у депутати Ужгородської міської ради від блоку «Наша Україна» // Ужгород. – 2006. – 4 лютого.
2092. Перші кроки Болонського процесу // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №1. – С. 13.
2093. Першого вересня урочисто відкрив свої двері наймолодший факультет Ужгородського національного університету – стоматологічний // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №9. – С. 12.
2094. Першою в області документи на реєстрацію подала «Наша Україна» // Новини Закарпаття. – 2006. – 28 січня.
2095. Петренко І. Популярне видання молодого історика: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Новини Виноградівщини. – 1999. – 10 лист.
2096. Петренко І. Рядок в історію краю: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Голос Верховини. – 1999. – 18 груд.
2097. Петрецький В. Видавничча справа // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №1. – С. 16: Про М.М.Вегеша.
2098. Петрецький В. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави та суспільства // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №3. – С. 5.
2099. Петрецький В. Зустріч зі студентським активом // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №11. – С. 6.
2100. Петрецький В. На базі Перечинської ЗОШ №1 планується створити підготовчий центр УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №2. – С. 5: Про М.М.Вегеша.
2101. Петрецький В. Студентське самоврядування // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №6. – С. 3.
2102. Петрецький В. У контексті політології, соціології, філософії // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №11. – С. 15.
2103. Петрецький В., Шімон Т. Вступна кампанія-2007 в УжНУ: є що згадати! // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №9. – С. 2.
2104. Петрик І. У суботу «Наша Україна» презентувала програму соціально-економічного розвитку Закарпаття // Новини Закарпаття. – 2006. – 14 березня.

2105. Петрович С. Літопис національно-визвольних змагань: [Рец. на кн.: «Вони боронили Карпатську Україну», редактовану М.М.Вегешом] // Ужгородський університет. – 2002. – 21 берез.
2106. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. – Харків: ВД «Школа», 2007. – С. 583: Про М.М.Вегеша.
2107. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. – Харків: ВД «Школа», 2007. – С. 583: Про М.М.Вегеша.
2108. Петровцій І. „Натхнення – це ейфорія, що гальмує логічне мислення”, – каже ювіляр Іван Юрійович Петровцій, який цими днями відзначає своє 60-річчя. Інтерв'ю записав Василь Кузан // Старий Замок-Палаюк. – 2005. – 19-25 травня.
2109. Печора А. Може, це й феномен Фединишинця? // Руснацький світ: Науково-популярний збірник. – Ужгород, 2000. – Т.1. – Ч.2. – С.382: Про Вегеша М.М.
2110. Печора А. Окрик ніби з учора // Ріо – інформ. – 2003. – 1 березня.
2111. Пилипчинець В. “Верховина” сягнула висоти 9500! [Про співробітництво М.М.Вегеша з міжгірською газетою “Верховина”] // Верховина. – 2004. – 22 січня.
2112. Пилипчинець В. Дослідник історії Карпатської України // Верховина. – 2004. – 18 березня.
2113. Пилипчинець В. Келечин вшановує Августина Волошина: [Виступ М.М.Вегеша біля пам'ятного знака А.Волошину в Келечині] // Новини Закарпаття. – 2002. – 28 берез.
2114. Пирович В. Діяльність Зенона Кассака-Тарнавського в Карпатській Україні // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.105: Про Вегеша М.М.
2115. Пирович В. Діяльність Зенона Коссака-Тарнавського в Карпатській Україні // Carpathica – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття: (До 55-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – Вип.7. – С.248, 251: Про Вегеша М.М.
2116. Письменник Іван Чендей. Біобібліографічний покажчик. До 60-річчя Ужгородського національного університету / Укладачі: О.Г.Люта, Л.О.Симочко, М.І.Трещак. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2006. – № 258, 259, 261-263, 268, 269, 273, 276: Про М.М.Вегеша.
2117. Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упорядники: Олашин М.В., Остапець Ю.О., Токар М.Ю., Фенич В.І. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2005. – С. 8, 10, 14, 21, 35-37, 39, 60-64, 65, 122, 149, 150, 152, 154-157, 174, 198, 210-213, 274, 275, 278: Про М.М.Вегеша.
2118. Підписано угоду – створено редколегію // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №8. – С. 9.
2119. Піпаш В. Мирна, народна, помаранчева революція // Карпатський голос. – 2004. – 27 листопада – 3 грудня.
2120. Піпаш В. Науковий цвіт Закарпаття та діаспори провів конференцію // Карпатський голос. – 2002. – 15–21 черв.: Також про Вегеша М.М.

2121. Піпаш В. Привітання з нагоди обрання М.М.Вегеша ректором Ужгородського національного університету // Карпатський голос. – 2005. – 2-8 квітня.
2122. Піпаш В. Ректор УжНУ – синонім молодості! [М.М.Вегеш – в.о. ректора Ужгородського національного університету] // Карпатський голос. – 2005. – 19-25 лютого.
2123. Пітюлич М. На широкі орбіти співробітництва: (з історії вузу): [Про міжнародні зв'язки очолюваного М.М.Вегешом НДІ Карпатознавства] // Ужгородський університет. – 2000. – 12 верес.
2124. Пішов із життя професор Михайло Блецкан // Погляд. – 2006. – 25 травня.
2125. Плоскіна В., Туряниця В. Відзначення ювілею Михайла Грушевського в Будапешті: [Про участь М.М.Вегеша в міжнародній конференції, присвяченій М.С.Грушевському] // Новини Закарпаття. – 1997. – 6 лют.
2126. Плоскіна М. Переконливі, правдиві слова [Про виступ довіреної особи кандидата на пост Президента України В.А.Ющенко професора М.М.Вегеша на мітингу в Сваляві 18 вересня 2004 р.] // Старий Замок. – 2004. – 24-30 вересня.
2127. Повний список новообраних депутатів Закарпатської обласної ради // Вісті тижня-центр. – 2006. – 8 квітня.
2128. Подарунок університету // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №5. – С. 2.
2129. Подоляк Л. УжНУ експериментує з Болонським процесом [Прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша для ЗМІ області] // Старий Замок. Паланок. – 2005. – 22-28 квітня.
2130. Пойда С. Літопис національно-визвольних змагань: [Рец. на кн.: «Вони боронили Карпатську Україну», редаговану М.Вегешом] // Просвіта. – 2002. – берез.
2131. Пойда С., Токар М. “Мое кредо – праця”. До 40-річчя з дня народження Миколи Вегеша // Ужгородський університет. – 2002. – 29 лютого.
2132. Пойда С., Токар М. Сторінками університетської газети: (До 50-річчя газети «Ужгородський університет») / Ужгород. націон. ун-т. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.52: Про Вегеша М.М.
2133. Політикам в університет вхід заборонено // Неділя. Тиждень. – 2005. – 5-11 листопада.
2134. Політична історія України. XX століття: У шести томах / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – Том 5. Українці за межами УРСР (1918-1940). – К.: Генеза, 2002-2003. – С. 554, 667, 689, 690, 692-694: Про М.М.Вегеша.
2135. Політична історія України. XX століття: У шести томах / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – Том 4. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). – К.: Генеза, 2003. – С. 61: Про М.М.Вегеша.
2136. Політичні організації угорської та єврейської національних меншин Закарпаття у 1919–1939 роках // Carpatica – Carpatika: Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород, 2001. – Вип.12. – С.183–185: Про Вегеша М.М.
2137. Політологія в УжНУ очима студентів [Студенти спеціальності «Політологія» Дмитро Грегірчак, Мар'яна Купець, Ганна Мелеганіч, Оксана Беца і Сергій Калинич про роль М.М.Вегеша в становленні політичної науки в Ужгородському національному університеті] // Трибуна. Незалежна громадсько-політична газета. – 2004. – 19 червня.

2138. Польська М. Андрій Погорелов: „Міський голова – це відповідальність за Ужгородську громаду, патріотизм, можливість компромісу з різними політичними та громадськими силами” // Ужгород. – 2005. – 22 жовтня.
2139. Помаранчевий ректор: Микола Вегеш – ректор Ужгородського національного університету // Топ 50. Найвпливовіші люди Закарпаття. 2006. – Ужгород: Неділя. Тиждень, 2006. – С.13: Про М.М.Вегеша.
2140. Помаранчеві розплачуються «за послуги» місцями у виборчих списках // Вісті тижня-центр. – 2006. – 10 березня.
2141. Поп И. Замечательная книга о Под карпатской Руси // Правозахист. – 2006. – 5 вересня.
2142. Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород, 2006. – С. 73, 142, 206, 288: Про М.М.Вегеша.
2143. Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород: изд-во В.Падяка, 2001. – С.121, 199, 298: Про Вегеша М.М.
2144. Поп И.И. Историография истории русин и Подкарпатской Руси // Славяноведение. – 2003. - №1. – С.65,72: Про М.М.Вегеша.
2145. Поп С. Якби у нас ліси зберегли хоча б у такому стані, якими вони були до війни, катастрофічних повеней 1998, 2001 років не було б. Краєни появою географічного факультету УжНУ завдячують своєму земляку та активній позиції ректора УжНУ і губернатора. Записала Оксана Кринична // Світогляд. – 2005. – 16 липня.
2146. Поп С.С. Географічний факультет // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 32.
2147. Попович М. Вибори по-воловецьки, або Падіння фортеці об’єднаних есдеків // Трембіта. – 2005. – 1 січня.
2148. Попович М. Обласна рада своє слово сказала. 62 депутати підтримали главу держави // Новини Закарпаття. – 2007. – 14 квітня.
2149. Попович Н. Журналістикою – по хабарництву? Ноу-хау нещодавно обраного ректора Миколи Вегеша в Ужгородському національному університеті // День. – 2005. – 14 липня.
2150. Попович О. Повертається Василь Гренджа-Донський: [Про виступ М.М.Вегеша перед учнями і вчителями Негровецької середньої школи] // Твори Василя Гренджі-Донського. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. – С.266.
2151. Посол США відвідав УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №4. – С. 1: Про М.М.Вегеша.
2152. Потапчук Анатолій: «Чутки про відкриття в УжНУ стоматологічного факультету не перебільшені». Розмовляв О.Гаврош // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 19-25 січня.
2153. Почекутова О. Бібліотека – найкращий спадок одного покоління іншому. Розмову записала Ірина Гармасій // Світогляд. – 2005. – 15 жовтня.
2154. Почесні грамоти Міністерства охорони здоров’я // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
2155. Правак А. У списку «Народного Союзу Наша Україна» 8 закарпатців // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 8-14 грудня.

2156. Правда про Карпатську Україну // *Дукля*. – 2002. – №5. – С.77: Про М.М.Вегеша.
2157. Праці Інституту історії України НАН України (1988-2005 рр.). Бібліографічний покажчик. – К., 2006. – С. 181, 358, 410: Про М.М.Вегеша.
2158. Презент УжНУ від «Єврокару» - «Шкода Фабія» // *Новини Закарпаття*. – 2006. – 18 березня.
2159. Прес-конференція керівництва гандбольного клубу «Карпати-УжНУ» // *Карпатська Україна. Красне Поле*. – 2005. – 17 грудня.
2160. Прес-монітор // *Післямова. Серйозна газета для серйозних людей*. – 2006. – 7 лютого.
2161. Претензій до дівчат у нас немає. На жаль, ми – тільки четверті... // *Новини Закарпаття*. – 2007. – 22 травня.
2162. Привітання // *Ужгород*. – 2006. – 2 грудня.
2163. Привітання викладачів історичного факультету та НДІ карпатознавства з нагоди 40-річчя Миколи Вегеша // *Срібна Земля*. – 2002. – 30 листопада.
2164. Привітання колективу газети „Срібна Земля” з нагоди обрання М.М.Вегеша ректором Ужгородського національного університету // *Срібна Земля*. – 2005. – 2 квітня.
2165. Привітання колективу кафедри політології УжНУ з днем народження Миколи Вегеша // *Ужгород*. – 2003. – 29 листопада.
2166. Привітання Миколи Вегеша з нагоди 45-річчя від дня народження // *Ужгород*. – 2007. – 1 грудня.
2167. Привітання Миколи Вегеша з нагоди 45-річчя від дня народження // *Старий Замок Паланок*. – 2007. – 29 листопада-5 грудня.
2168. Привітання Миколи Вегеша з нагоди 45-річчя від дня народження // *Срібна Земля-Фест*. – 2007. – 29 листопада-5 грудня.
2169. Привітання професорсько-викладацького складу Закарпатського інституту ім. А.Волошина МАУП з днем народження завкафедрою політології, професора УжНУ Миколу Миколайовича Вегеша // *Срібна Земля*. – 2003. – 29 листопада.
2170. Привітання Ради ЗОО ХНСЗ з приводу 40-річного ювілею Миколи Вегеша // *Срібна Земля*. – 2002. – 30 листопада.
2171. Привітання студентського колективу економічного факультету УжНУ (спеціальність “Облік і аудит”) з нагоди 40-річчя Миколи Вегеша // *Ужгород*. – 2002. – 30 листопада.
2172. Признание русинов – удар по бандеровской модели Украины // *Ехо Карпат*. – 2007. – 13 марта.
2173. Призначення // *Погляд*. – 2007. – 27 лютого.
2174. Призначено достойного [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // *Карпатська Україна. Красне поле*. – 2005. – 12 лютого.
2175. Пришляк В. Окрушини зі студентських споминів: 1979-1984 роки // *Грабовецький Володимир. На вівтар історії України. Спомини про незабутніх. Колеги і учні про свого побратима. Увічнення пам'яті Олекси Довбуша*. – Ужгород, 2003. – С. 58: Про М.М.Вегеша.
2176. Про друге число журналу «Сучасність»: [Йдеться про статтю М.М.Вегеша «Сторінки історії ОУН–УПА на Закарпатті»] // *Критика*. – 2001. – Рік V.– Ч.3 (41). – С.19.
2177. Про міжнародні стандарти лікування // *Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання*. – 2006. – №6. – С. 5.

2178. Про нові медичні технології // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №7. – С. 6.
2179. Про проблеми і перспективи реалізації Болонської системи дискутували в УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №2. – С.4: Про М.М.Вегеша.
2180. Програма кандидатського іспиту з спеціальності 07.00.02 – “Всесвітня історія” / Національна академія наук України, Інститут історії України [Автор-розробник: проф. С.В.Віднянський]. – К., 1999. – С.59: Про М.М.Вегеша.
2181. Прозорість і відкритість – принцип роботи [Прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша для представників мас-медіа] // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 16 квітня.
2182. Професор Володимир Задорожний: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 2000. – №7, 14, 64, 65, 72–74, 77, 79, 85, 102, 103, 124, 125, 128, 129, 132, 134, 137, 144, 187, 189, 242, 243, 248, 253: Про Вегеша М.М.
2183. Професор Ілько Василь Іванович: (До 70-річчя від дня народження): Біобібліографічний покажчик / Уклад.: О.Закривидорога) // Літописець Карпатського краю: Про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: Патент, 1999. – С.105, 106, 127: Про Вегеша М.М.
2184. Професор став академіком // Трибуна. – 2006. – 30 грудня.
2185. Професор-ректор – довірена особа „професора” – кандидата прагне перетворити професорів УжНУ на бомжів // Карпатський голос. – 2004. – 6-12 листопада.
2186. Прохненко І. Археологічні старожитності – багатство краю. Розмову вів Віктор Петрецький // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 10 грудня.
2187. Рапа Х. 17 жовтня студенти юридичного факультету святкували 60-річчя УжНУ в ПАДІЮНі // Погляд. – 2005. – 3 листопада.
2188. Ратушняк виконав свою обіцянку // Трибуна. – 2005. – 26 листопада.
2189. Ратушняк від імені Литвина подарував УжНУ 100 тисяч гривень! // Вісті тижня-центр. – 2005. – 22 жовтня.
2190. Ратушняк С. Привітання М.М.Вегеша з днем народження // РІО. – 2006. – 2 грудня.
2191. Реабілітовані історією. Закарпатська область: У двох книгах. – Книга друга. – Ужгород: ВАТ „Видавництво „Закарпаття”, 2004. – С. 6, 372, 373, 578, 579, 615, 621, 623, 626, 627, 632, 636: Про М.М.Вегеша.
2192. Революційна доцільність [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // Європа-центр. – 2005. – 19 лютого.
2193. Реєнт О.П., Коляда І.А. Україна між світовими війнами (1914-1939). Події. Люди. Документи: Нариси історії: Навч. посіб. – К.: Школа, 2004. – С. 529: Про Вегеша М.М.
2194. Результати голосування і виборів депутатів Закарпатської обласної ради по м.Ужгород // Ужгород. – 2002. – 6 квіт.: Також про Вегеша М.М.
2195. Рекіта В. Висвітлення постаті Августина Волошина у творчій спадщині В.Гренджі-Донського // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 150, 152: Про Вегеша М.М.
2196. Рекіта В. Постать Августина Волошина у творчій спадщині Василя Гренажі-Донського // Carpatica – Карпатика. Випуск 30. Історична школа

- професора Володимира Задорожного. Науковий збірник. Випуск 2 /Національна академія наук України; Інститут історії України; Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Науково-дослідницький інститут карпатознавства. – Ужгород: Видавництво „Гражда”, 2004. – С. 100: Про М.М.Вегеша.
2197. Рекіта В.І. Історія Закарпаття у творчій спадщині Василя Гренджі-Донського: 65-й річниці Карпатської України присвячується. – Ужгород: Видавництво “Гражда”, 2004. – С. 5, 11, 12, 18, 73, 95: Про М.М.Вегеша.
2198. Ректор Ужгородського університету Микола Вегеш склав із себе повноваження голови Ужгороського міського осередку НСНУ // Старий Замок Паланок. – 2005. – 3-9 листопада.
2199. Ректорське крісло – над усе ?.. // Карпатська Україна. Красне поле. – 2005. – 5 лютого.
2200. Рилак І. Десант за коштовностями. Закарпатці на зимових іграх мають шанси на медалі. Розмовляв Тарас Ващук // Новини Закарпаття. – 2005. – 17 вересня.
2201. Різак І. „Головне – не впасти в особистісні амбіції”. Інтерв’ю провела Лариса Подоляк // Старий Замок. Паланок. – 2005. – 1-7 квітня.
2202. Різак І. Олександр Духнович – видатний культурно-освітній і духовний діяч // Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель і громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород. Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія наук вищої школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов’янська академія наук. – Ужгород, 2003. – С.11: Про М.М.Вегеша.
2203. Рогожа Р. Двобої з «Галичанкою» довели, що ми гідні бронзи, - каже головний тренер «Карпат-УжНУ» Ігор Дядечко // Старий Замок Паланок. – 2007. – 22-28 березня.
2204. Розлуцька Г.М. Зміст шкільних підручників як фактор полікультурного виховання молодших школярів у Закарпатті (1919-1939 рр.). – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 7, 11, 28, 161, 168: Про М.М.Вегеша.
2205. Роля Н.І., Грягаш Р.К. Карпатська Україна у міжнародних відносинах (1938-1939 рр.) // З історії української дипломатії. Науковий збірник на честь 70-річчя доцента В.П.Мельника. – Ужгород, 2004. – С. 66: Про Вегеша М.М.
2206. Ростислав Лесів: «Стоматологія стала прийомною дочкою Міністерства охорони здоров’я». Розмовляв Роман Бухтояров // Резонанс. – 2005. – 24 листопада.
2207. Русин І. Рука США – кисть Польщі // Ехо Карпат. – 2007. – 17 апреля.
2208. Русин С. Не всі викладачі задоволені присутністю на іспитах журналістів... // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 липня.
2209. Русин С. Чи чесною була вступна кампанія в УжНУ... „Туризм”, виявляється, популярніший за „міжнародні відносини” // Новини Закарпаття. – 2005. – 23 липня.
2210. Русин С. Ювілейних заходів в УжНУ багато // Новини Закарпаття. – 2005. – 18 жовтня.
2211. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках.

- К.: Університетське видавництво “ПУЛЬСАРИ”, 2002. – С. 70, 71, 250: Про М.М.Вегеша.
2212. Рушак О. „Кубок УжНУ” // Трибуна. – 2005. – 30 серпня.
2213. Рушак О. Гандбольний клуб «Карпати-УжНУ» має нового тренера і спонсора // Трибуна. – 2005. – 17 грудня.
2214. Ряшко М. У Будапешті вшанували Грушевського: [Про участь М.М.Вегеша в роботі наукової конференції, присвяченої М.С.Грушевському] // Орбіта-Логос. – 1996. – 19 груд.
2215. Савицька Е. У вишах краю завершилася вступна кампанія. Із корупцією бореться комп'ютер // Старий Замок. – 2006. – 28 липня-3 серпня.
2216. Свіда Я. Закарпаття та спорт: сьогоднішня й перспективи. Розмову вів Степан Селменський // Спорттайм. – 2005. – 19 липня.
2217. Свідерська Н. Українське питання в європейській політиці навесні 1939 року // Україна. Культурна спадщина. Національна свідомість. Державність: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.447: Про Вегеша М.М.
2218. Світлик Я. Голоси виборців – не пмріг, який можна порізати, кажуть закарпатські «нашоукраїнці» // Новини Закарпаття. – 2007. – 8 вересня.
2219. Світлик Я. У «Карпатах-УжНУ» зміни. Микола Вегеш знову президент команди // Новини Закарпаття. – 2007. – 17 лютого.
2220. Світлична В.В. Історія України: Навчальний посібник (Друге видання, виправлене і доповнене) /За ред. проф. Ю.М.Алексєєва. – Київ – Львів: “Каравелла”; “Новий Світ – 2000”; “Магнолія плюс”, 2003. – С. 192: Про М.М.Вегеша.
2221. Святий Миколай від Миколи Вегеша // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 24 грудня.
2222. Секереш Н. У клубі молоді сім'ї... і „Скалці” // Погляд. – 2005. – 30 серпня.
2223. Селменський С. Міжнародний гандбольний турнір до 60-річчя УжНУ // Спорттайм. – 2005. – 30 серпня.
2224. Селменський С. Планку піднято відразу на декілька порядків // Спорттайм. – 2005. – 30 серпня.
2225. Селянський Я. Вони були першими [М.М.Вегеш – член міжгірської організації НРУ] // Верховина. – 2001. – 18 серп.
2226. Селянський Я. Новорічні інтерв'ю: [Згадка про публікації М.М.Вегеша] // Верховина. – 1999. – 1 січ.
2227. Селянський Я. Пам'яті Богдана Голуба // Старий Замок. – 2005. – 22-28 квітня.
2228. Сенько І. Вузівське краєзнавство: [Згадка про книжки М.М.Вегеша з історії Карпатської України] // Ужгородський університет. – 2001. – 31 берез.
2229. Сенько І. Келечин – рідне село Августина Волошина. Історико-етнографічний нарис. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – С. 65: Про М.М.Вегеша.
2230. Сенько І. Книги, Книги, Книги... Слово про деякі з вічних джерел знань: [Про статтю М.М.Вегеша в збірнику «Історична школа професора Володимира Задорожного»] // Погляд. – 2000. – 29 січ.
2231. Сенько І. Література до 60-річчя Карпатської України // Погляд. – 2001. – 30 січ.
2232. Сенько І. На пошану друга Срібної Землі // Погляд. – 2001. – 25 груд.: Також про Вегеша М.М.
2233. Сенько І. На пошану професора В.Задорожного // Погляд. – 2001. – 2 жовт.: Також про Вегеша М.М.

2234. Сенько І. Науковий доробок професора Дмитра Данилюка: [Згадка про оглядову статтю М.М.Вегеша про Д.Д.Данилюка] // Погляд. – 2001. – 30 жовт.
2235. Сенько І. Про Карпатську Україну – енциклопедично // Погляд. – 28 трав.: Також про Вегеша М.М.
2236. Сенько І. Рідне село Августина Волошина // Карпатський світ. Історико-краєзнавчий, літературно-мистецький журнал. – 2005. - №1. – С. 40: Про М.М.Вегеша.
2237. Сергієнко Т. Україна – ЄС: Досвід центральноєвропейських країн щодо євро інтеграційних процесів [М.М.Вегеш – голова оргкомітету міжнародної наукової конференції „Країни Центральної і Східної Європи в 1944-2004 рр.: актуальні питання історії, політології та міжнародних відносин”] // Погляд. – 2005. – 31 травня.
2238. Сергійчук В. Августин Волошин в українському національному житті // Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Героя України о. Августина Волошина і 65-річчю проголошення Карпатської України 16 березня 2004 року. – Київ: Видавництво „Прецедент”, 2004. – С. 22: Про Вегеша М.М.
2239. Сергія Новікова звільнено з посади тренера гандбольного клубу // Старий Замок. – 2005. – 7-13 жовтня.
2240. Символіка Закарпаття: традиції і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. 16 лютого 2007 року. – Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2007. – С. 6: Про М.М.Вегеша.
2241. Ситник О. І щастя, і горе Карпатської України: Думки з приводу однієї публікації // Старий Замок. – 1998. – 19 лист.
2242. Ситник О. Наукова сесія УІТ в Ужгородському державному університеті: [Про участь М.М.Вегеша в створенні закарпатського осередку Українського Історичного Товариства в Ужгородському державному університеті] // Український історик: Тридцятиліття Українського Історичного Товариства. 1965–1995. – №1–4 (124–127). – С.355.
2243. Ситник О. ОУН і Закарпаття // Визвольний шлях. – 1998. – Кн.2. – С.217–220: Про Вегеша М.М.
2244. Ситник О. ОУН на Закарпатті. – Київ, 1998. – С.45–47: Про Вегеша М.М.
2245. Сівак О. Карпатська Україна на шкільній конференції: [Про виступ М.М.Вегеша перед учителями й учнями сш №2 м.Ужгорода] // Ріо-інформ. – 1998. – 28 берез.
2246. Сіреджук П. Слово про вчителя і наставника // Володимир Грабовецький у спогадах і листах (До 75-річчя від дня народження) / Ужгородський національний університет, Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород, 2003. – С. 43: Про М.М.Вегеша.
2247. Скунець П. 37 – Миколі Вегешу // Срібна Земля. – 1999. – 2 груд.
2248. Скунець П. Український народ збувся // Трембіта. – 2004. – 4 грудня.
2249. Сливка В. У контексті возз'єднання Закарпаття з Україною // Погляд. – 2000. – 30 лист.
2250. Сливка В.Ю. Наказ №1438–05 від 31 жовтня 2001 року: [Про оголошення подяки М.М.Вегешу за активне співробітництво із газетою «Ужгородський університет» та з нагоди 50-річчя першого номера цього видання] // Ужгородський університет. – 2001. – 7 лист.

2251. Слободський О. Коли амбіції перевалюють за край [Про діяльність М.М.Вегеша на посаді довіреної особи Віктора Ющенка] // Правозахист. – 2005. – 22 березня.
2252. Солонтай О. Міжнародна обстановка в Європі напередодні проголошення Карпатської України // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.132: Про Вегеша М.М.
2253. Сороз Н.Е. Тегеранська, Ялтинська, Постдамська і конференція у Сан-Франциско та українське питання // Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: Збірник наукових праць на допомогу учням шкіл і студентам. – Ужгород, 1999. – С.43, 48: Про Вегеша М.М.
2254. Сорока С. Миколі Вегешу // Моїй святині. Поезії, присвячені університету і бібліотеці. – Ужгород: Видавництво Олександра Гаркуші, 2007. – С. 14.
2255. Спасибі ректору Вегешу, або чим ближче до УжНУ, тим далі від Болонського процесу! // Вісті тижня-центр. – 2005. – 3 вересня.
2256. Спискоманія // РІО. – 2005. – 24 грудня.
2257. Список кандидатів у депутати Закарпатської обласної ради від обласного Блоку «Наша Україна» // Новини Закарпаття. – 2006. – 31 січня.
2258. Співпраця влади та громади має приносити реальні плоди. В гостях у «Новин» - голова обласної ради Михайло Кічковський. Розмову вели Анна Романенчук та Ірина Звонар // Новини Закарпаття. – 2007. – 28 вересня.
2259. Сповнені сил, надій і звитяг // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №9. – С. 4.
2260. Станкович В. Пишімо історію Вітчизни: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Нове життя. – 1999. – 12 жовт.
2261. Створено прес-службу Ужгородського національного університету // Трибуна. – 2005. – 22 лютого.
2262. Стойка В. Перший автономний уряд Підкарпатської Русі: Державно-правова діяльність // Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку і міжнародного становища: Доповіді та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю проголошення незалежної Карпатської України (Ужгород, 10–11 березня 1999 р.). – Ужгород, 1999. – С.89: Про Вегеша М.М.
2263. Структура УжНУ розширюється // Карпатський голос. – 2005. – 8-14 жовтня.
2264. Студенти УжНУ позбулися головного „хвоста” [Про студентський страйк, відставку В.І.Русина і призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // Трибуна. – 2005. – 12 лютого.
2265. Студеняк І.П. Інформація про досягнення Вегеша Миколи Миколайовича, ректора Ужгородського національного університету, професора, представленого до нагородження Почесною грамотою Верховної Ради України // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2007. – 10 березня.
2266. Субота І. Верховинський соловейко: (Вшанування пам'яті видатного українського поета і письменника В.Гренджі-Донського) // Твори Василя Гренджі-Донського. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1992. – Т.ХІІ. – С.276–277: Про Вегеша М.М.
2267. Суханова О. Революція локального масштабу? // Закарпатська правда. – 2005. – 30 липня – 5 серпня.

2268. Сучасність: [Про друге число журналу «Сучасність», в якому опублікована стаття М.Вегеша «Сторінки історії ОУН–УПА на Закарпатті»] // Критика. – 2001. – Рік V. – Ч.3 (41). – С.19.
2269. Сюсько М. Василь Степанович Гренджа-Донський. 110-річчя від дня народження письменника, громадського діяча (1897-1974) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ітьченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 208: Про М.М.Вегеша.
2270. Тар В. «Карпати» завершили перше коло із сімома очками. Розмова з прес-аташе ГК «Карпати» Юрієм Ляховичем // Ужгород. – 2007. – 28 вересня.
2271. Тарасюк В. «Карпати-УжНУ» далі йдуть у Європу // Ужгород. – 2006. – 21 жовтня.
2272. Тарасюк В. Микола Вегеш очолив Ужгородський університет // Погляд. – 2005. – 1 березня.
2273. Тарасюк В. Національна ідея в публіцистиці Августина Волошина (На матеріалах газети «Свобода») // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.135: Про Вегеша М.М.
2274. Тарасюк В. Олександр Духнович в оцінці Августина Волошина // Олександр Духнович – визначний педагог, мислитель, громадсько-політичний діяч Закарпаття. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Олександра Духновича. 24-26 квітня 2003 року. Ужгород. Україна / Міністерство освіти і науки України, Закарпатська обласна державна адміністрація, Ужгородський національний університет, Академія наук вищої школи України, Українська академія політичних наук, Міжнародна Слов'янська академія наук. – Ужгород, 2003. – С.160, 165: Про М.М.Вегеша.
2275. Тарасюк В. Осінь за весну // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №11. – С. 3.
2276. Тарасюк В. Соковиті плоди “Карпатики” [Відгук на 21, 22, 23 випуски наукового збірника “Carpatica – Карпатики”] // Погляд. – 2003. – 21 червня.
2277. Тарасюк В. Тамару Суран переобрано на посаду голови профкому УжНУ [Про участь М.М.Вегеша в роботі звітно-виборчої конференції УжНУ] // Погляд. – 2005. – 31 травня.
2278. Тарасюк В. УжНУ зустрів свою 60-ту осінь // Погляд. – 2005. – 3 листопада.
2279. Тарасюк В. Уперше в історії УжНУ ректора обирали на альтернативній основі // Погляд. – 2005. – 26 квітня.
2280. Тарасюк В. Юрій Бухлак: „Наша мета – бути в призерах” // Ужгород. – 2005. – 22 жовтня.
2281. Тарканій Г. Хто є хто в Закарпатті? // Карпатський голос. – 2006. – 4-10 березня.
2282. ТВК повідомляє // Ужгород. – 2006. – 18 лютого.
2283. Тегза Н. Зустрічі з минулим, сучасним і впевнений погляд у майбутнє: [Виступ М.М.Вегеша 16 березня 2002 р. на Красному Полі] // Новини Закарпаття. – 2002. – 23 берез.
2284. Тегза Н. УжНУ – всезакарпатська альма-матір // Новини Закарпаття. – 2007. – 1 вересня.
2285. Тетяна Шаповалова – у десятці найвпливовіших // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 18-24 січня.

2286. Тиводар Д. Відтворимо історію краю: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Вісник Хустщини. – 1999. – 13 лист.
2287. Тиводар М. Відповідь квазіпатріоту Закарпаття: [Згадка про праці М.М.Вегеша з історії Карпатської України] // Срібна Земля. – 2001. – 15 груд.
2288. Тирпак Р.В., Безега Т.М. Розбудова зовнішньо-політичного відомства України в 1944–1945 рр. // Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: Збірник наукових праць на допомогу учням шкіл і студентам. – Ужгород, 1999. – С.56, 48: Про Вегеша М.М.
2289. Тімков М. Учитель: [Інтерв'ю у професора В.Є.Задорожного] // Історична школа професора Володимира Задорожного: Науковий збірник. – Ужгород, 1999. – Вип.І. – С.8: Про Вегеша М.М.
2290. Товстопят Л.М. І.Г.Шульга як історик України. Автореферат дис... канд. іст. Наук. – К., 2005.
2291. Товт В. Професія спеціаліста фізичної реабілітації набуває популярності. Розмовляв Андрій Федорішко // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №11. – С. 10.
2292. Товтин В. Скільки і як можна писати про Духновича?! Про книгу В.Фединишинця „Духнович кореневий” // Трибуна. – 2004. – 3 лип.
2293. Товтин В. Талант, подарований Богом: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря про Сторожницю] // Ужгород. – 1999. – 21 серп.
2294. Токар М. «Карпатика» презентує // Ужгородський університет. – 2001. – 28 груд.
2295. Токар М. Августин Волошин: портрет політичного лідера // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород, 2005. – С. 129: Про М.М.Вегеша.
2296. Токар М. Багатопартійність Чехословацької Республіки (1919 –1939): Приклад Підкарпатської Русі // Carpatica – Карпатика: Історія і культура Карпат (До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства). – Ужгород, 2002. – Вип.19. – С.62: Про М.М.Вегеша.
2297. Токар М. Вегеш Микола Миколайович // Карпатська Україна в портретах. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 299-301.
2298. Токар М. Відданий освіті й науці // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Випуск 7-8. До 45-річчя від дня народження Вегеша Миколи Миколайовича, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри політології факультету суспільних наук, ректора Ужгородського національного університету. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. – С. 3-16.
2299. Токар М. Героїзм і трагізм Карпатської України у наукових студіях професора М.Вегеша // Вегеш М. Карпатська Україна. Документи і факти. – Ужгород: Видавництво „Карпати”, 2004. – С. 417-430.
2300. Токар М. До ювілею вченого // Ужгородський університет. – 2002. – 25 черв.: Також про Вегеша М.М.
2301. Токар М. Довідково-біографічне видання про Закарпаття // Трибуна. – 2004. – 24 липня.
2302. Токар М. Достойне визнання [Микола Вегеш – довірена особа Віктора Ющенко] // Трибуна. – 2004. – 3 серпня.

2303. Токар М. Заслужене визнання // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.61-62.
2304. Токар М. Заслужене визнання: [Про обрання М.М.Вегеша почесним членом Дослідницького Бюро Радників Американського Біографічного Інституту] // Ужгородський університет. – 2001. – 28 квіт.
2305. Токар М. Зустріч вчених в Ужгороді // Ужгородський університет. – 2002. – 25 черв.: Також про Вегеша М.М.
2306. Токар М. Зустріч вчених в Ужгороді [Про участь М.М.Вегеша в міжнародній науковій конференції «Українсько-словацькі взаємини в галузі мови, літератури та історії»] // Просвіта. – 2001. – жовт.
2307. Токар М. Іван Іванович Мигович. 65-річчя від дня народження науковця, громадсько-політичного діяча (нар. 1942) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 345: Про М.М.Вегеша.
2308. Токар М. Інституту Карпатознавства – 10 років! // Молодь Закарпаття. – 2002. – 9 берез.: Про Вегеша М.М.
2309. Токар М. Історики готуються відзначити 60-річчя університету // Трибуна. – 2005. – 5 лютого.
2310. Токар М. Історики обрали нового декана // Трибуна. – 2005. – 12 квітня.
2311. Токар М. Йосип Олексійович Баглай. 75-річчя від дня народження театрознавця (1932-2006) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 286: Про М.М.Вегеша.
2312. Токар М. Календар краєзнавчих пам'ятних дат знову приходить на допомогу // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 17 грудня.
2313. Токар М. Микола Вегеш – доктор історичних наук. Стенограма засідання спеціалізованої вченої ради Д.50.17.01 в Інституті історії України НАН України від 25 вересня 1998 року; Стенограма засідання спеціалізованої вченої ради Д.26.001.20 в Київському національному університеті ім.Тараса Шевченка від 26 квітня 1999 року // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.179-240.
2314. Токар М. Микола Вегеш став почесним доктором Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // Новини Закарпаття. – 2007. – 20 жовтня.
2315. Токар М. Науковий форум: [Про участь М.М.Вегеша в міжнародній науковій конференції «Українсько-словацькі взаємини в галузі мови, літератури та історії»] // Ужгородський університет. – 2001. – 18 жовт.
2316. Токар М. Новий декан істфаку // Слово вчителя. – 2005. – 15 квітня.
2317. Токар М. Нові видання істориків // Трибуна. – 2004. – 22 січня.
2318. Токар М. Партії національних меншин Закарпаття (20–30-ті роки ХХ ст.) / Ужгород. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства. – Ужгород, 2002. – С.50–53: Про Вегеша М.М.
2319. Токар М. Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919-1939). – Ужгород, 2006. – С. 360-361: Про М.М.Вегеша.

2320. Токар М. Представники УжНУ серед депутатів обласної та міської рад // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №6. – С. 1.
2321. Токар М. Презентація унікального видання: [Про участь М.М.Вегеша у презентації праці М.Лелекача та І.Гарайди «Загальна бібліографія Подкарпаття»] // Новини Закарпаття. – 2001. – 27 лют.
2322. Токар М. Прес-служба Ужгородського національного університету відзначає другу річницю, а «Бюлетень прес-служби УжНУ» - першу // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №1. – С. 6: Про М.М.Вегеша.
2323. Токар М. Проблемаам наукової бібліотеки УжНУ – першочергова увага // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №1. – С. 6.
2324. Токар М. Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках. – Ужгород, 2001. – С.2, 128, 132, 134, 148, 150, 166, 170–173: Про Вегеша М.М.
2325. Токар М. Професор М.Вегеш та його політична публіцистика. Післямова // Вегеш М. Якою ми бачимо нову Україну (Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу). – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 106-116.
2326. Токар М. Професор Микола Вегеш. Біобібліографічний покажчик (до 40-річчя від дня народження) /Ужгородський національний університет; Науково-дослідний інститут карпатознавства. – Ужгород: Два кольори, 2002. – 314 с.
2327. Токар М. Рец.: Закарпаття. Хто є хто: Міжнародне довідково-біографічне видання. Випуск перший (К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 10 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 229: Про Вегеша М.М.
2328. Токар М. Руська Національно-Автономна Партія: Організація та діяльність. – Ужгород: Госпрозрах. відділ комітету інформації, 2000. – С.35, 37: Про Вегеша М.М.
2329. Токар М. Становлення партійної монополії Українського Національного Об'єднання // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 11 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.М.Вегеш (голова редкол.), Д.Д.Данилюк (заступник голови редкол.) та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2004. – С. 112: Про Вегеша М.М.
2330. Токар М. Ужгородський університет відтепер має офіційну прес-службу. Інтерв'ю провела Людмила Орос // Ужгород. – 2005. – 26 лютого.
2331. Токар М., Петрецький В. У погу з часом // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 26 листопада.
2332. Токар М.Ю. Вегеш Микола Миколайович // Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / Під ред. М.М.Вегеша. – Ужгород: Вид-во «Карпати», 2002. – С.547–551.
2333. Токар М.Ю. Діяльність проукраїнських політичних партій Закарпаття (друга половина 20-х – друга половина 30-х років) // Carpatica – Карпатика:

- Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород. 2001. – Вип.11. – С.90: Про Вегеша М.М.
2334. Токар М.Ю. Німецькі партії в Закарпатті // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – С.55: Про Вегеша М.М.Токар М.Ю.
2335. Токар М.Ю. Українці та партії й громадські об'єднання з огляду історичної традиційності // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород. 2001. – Вип.12. – С.32: Про Вегеша М.М.
2336. Токар П. Академічна наука краю: дійсність та перспектива: [Про діяльність М.М.Вегеша на посаді директора НДІ Карпатознавства] // Соціал-демократ. – 2001. – 23 черв.
2337. Токар П. Дисконту на науці не «наварити»: Що має і що могло б мати Закарпаття в академічній науці, якби нинішня обласна влада насправді дбала про інтереси краю: [Про включення М.М.Вегеша до складу Наукової Координаційної Ради] // Орбіта-Логос. – 2000. – 20–26 лип.
2338. Тороні О. Гості НДІ Карпатознавства: [Про участь М.М.Вегеша в офіційній розмові з генеральним консулом Угорщини] // Ужгородський університет. – 2000. – 25 лют.
2339. Тренера команди „Карпати-УжНУ” звільнено // Світогляд. – 2005. – 8 жовтня.
2340. Трощинський В. Відгук на докторську дисертацію М.М.Вегеша // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.259-265.
2341. Тупиця І. ... Вклоняємось тобі, Карпатська Україно [Участь М.М.Вегеша у відзначенні 66-ої річниці проголошення незалежності Карпатської України] // Погляд. – 2005. – 29 березня.
2342. Тупиця І. Карпатська Україна на шляху до українського державотворення [Участь М.М.Вегеша у науковій конференції, присвяченій 66-й річниці Карпатської України та презентації колективної монографії „Августин Волошин”] // Карпатський голос. – 2005. – 19-25 березня.
2343. Туряниця В. Науковець, педагог, людина (Науково-педагогічна і культурно-освітня діяльність доцента Ужгородського державного університету Миколи Миколайовича Вегеша) // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.9-21.
2344. Туряниця В. Ректором УжНУ обрано Миколу Вегеша // Слово вчителя. – 2005. – 15 квітня.
2345. Туряниця В.В. Науковець, педагог, людина: науково-педагогічна і культурно-освітня діяльність доцента Ужгородського державного університету Миколи Миколайовича Вегеша. – Ужгород, 1995. – 27 с.
2346. Туряниця Ю. Про видатних діячів і захисників Карпатської України // Трибуна. – 2007. – 28 липня.
2347. У «Ювентус» завітали політики // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. - №9. – С. 12.
2348. У гандболістів проблем не менше, ніж у футболістів // Ужгород. – 2005. – 24 вересня.
2349. У день Злуки закарпатська «Наша Україна» затвердила список кандидатів у депутати обласної ради // Старий Замок Паланок. – 2006. – 26 січня – 1 лютого.
2350. У день злуки закарпатська «Наша Україна» затвердила список кандидатів у депутати обласної ради // West експрес. – 2006. – 28 січня – 3 лютого.

2351. У керівництві УжМО ПРП кадрові зміни...: [Обрання М.М.Вегеша головою Уж МО ПРП] // Срібна Земля. – 2001. – 18 серп.
2352. У кого, откуда и за что растут...? // Эхо Карпат. – 2007. – 13 марта.
2353. У навчальному корпусі біологічного факультету відкрили студентське кафе «Лаванда» // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. - №5. – С. 3.
2354. У праці й відпочинку: [Про участь М.М.Вегеша в організації науково-теоретичної конференції, присвяченої 90-річчю з дня народження Ф.Потушняка] // Погляд. – 2000. – 30 лист.
2355. У Сваляві озброєні бандити вчинили погром у готелі, де зупинилися студенти-агітатори // РІО. – 2004. – 19 листопада.
2356. У списку «Народного Союзу «Наша Україна» восьмеро закарпатців, а місцевих «регіоналів», схоже, потіснили // West Експрес. – 2005. – 10-16 грудня.
2357. У списку «Народного Союзу Наша Україна» - восьмеро закарпатців // Старий Замок. – 2005. – 9-15 грудня.
2358. У списку «Народного Союзу Наша Україна» - восьмеро закарпатців // Старий Замок- Паланок. – 2005. – 8-14 грудня.
2359. У списку «Нашої України» восьмеро закарпатців // Чиста політика. – 2005. – 13 грудня.
2360. Увага! Нове видання: [Про рецензування М.М.Вегешом навчального посібника В.Сагарди, М.Токаря і В.Фернеги «Освітньо-виховні проблеми національних меншин Закарпаття»] // Слово. – 2000. – 4 лист.
2361. Угода на місцевому рівні: [Про підписання М.М.Вегешом угоди про створення Ужгородського міського відділення виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна»] // Срібна Земля. – 2002. – 26 січ.
2362. Угода про діяльність Ужгородського міського блоку Віктора Ющенка «Наша Україна»: [Про підписання М.М.Вегешом угоди про напрями діяльності блоку] // Срібна Земля. – 2002. – 15 черв.: Співавт.: Ю.Келемен, І.Сарканич, П.Умандов.
2363. Ужгород. Літературно-художнє видання. Фотоальбом. – Ужгород: Наш рідний край, 2006. – С. 12: Про М.М.Вегеша.
2364. Ужгородський державний університет. – Ужгород, 2000. – С.25–26: Про Вегеша М.М.
2365. Ужгородський національний відзначає ювілей // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 15 жовтня.
2366. Ужгородський національний відзначає ювілей // Новини Закарпаття. – 2005. – 15 жовтня.
2367. Ужгородський національний відзначає ювілей // Трибуна. – 2005. – 15 жовтня.
2368. Ужгородський національний університет – проти ректора? // Вісті тижня-плюс. – 2006. – 18 лютого.
2369. Ужгородський національний університет // Освіта та кар'єра – 2007. Офіційний каталог. – К., 2007. – С. 71: Про М.М.Вегеша.
2370. Ужгородський П. Про нас, про всіх і різних // Трибуна. – 2005. – 11 січня.
2371. Ужгородські „нашоукраїнці” не хочуть бути додатком до влади [М.М.Вегеш – член ради політичної партії НСНУ] // Старий Замок Паланок. – 2005. – 17-23 листопада.
2372. Ужгородські вибори: хто буде в раді // РІО. – 2006. – 11 березня.

2373. Ужгородців до УжНУ йде все менше, на відміну від інших районів області. Підбито підсумки вступної кампанії // Старий Замок Паланок. – 2007. – 6-12 вересня.
2374. УжНУ „отримав” нового ректора [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Молодь. – 2005. – 16 квітня.
2375. УжНУ відвідав консул Румунії // Карпатська Україна. Красне Поле. – 2005. – 5 листопада.
2376. УжНУ відвідав міністр закордонних справ Арсеній Яценюк // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №9. – С. 11.
2377. УжНУ відзначив 62-гу річницю // Ужгород. – 2007. – 20 жовтня.
2378. УжНУ відсвяткував // РІО. – 2005. – 22 жовтня.
2379. УжНУ вступає в новий навчальний рік // Ужгород. – 2007. – 1 вересня.
2380. УжНУ знову з ректором [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Закарпатська правда. – 2005. – 2-8 квітня.
2381. УжНУ і „Єврокар” вирішили дружити колективами [Про підписання договору між УжНУ і ЗАТ „Єврокар”] // Новини Закарпаття. – 2005. – 29 березня.
2382. УжНУ і Гете-Інститут співпрацюють [Зустріч М.М.Вегеша з директором Гете-Інституту доктором Барбарою Каульбах] // Погляд. – 2005. – 31 травня.
2383. УжНУ має нових академіків // Погляд. – 2006. – 26 грудня.
2384. УжНУ має ректора [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету. – 2005. – 2 квітня.].
2385. УжНУ має ректора. Провідний вуз краю очолив історик Микола Вегеш // Срібна Земля-Фест. – 2005. – 7-13 квітня.
2386. Україна у нас одна! // West експрес. – 2006. – 24-31 березня.
2387. Україна у нас одна! // Новини Закарпаття. – 2006. – 24 березня.
2388. Україна у нас одна! Наша Україна! // Срібна Земля-Фест. – 2006. – 23-29 березня.
2389. Україна у нас одна! Наша Україна! // Старий Замок Паланок. – 2006. – 23-29 березня.
2390. Україна: політична історія. ХХ-ХХІ ст. / Редрада: В.М.Литвин (голова) та ін. Редкол.: В.А.Смолій, Ю.А.Левенець (співголови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – С. 651, 660-662: Про М.М.Вегеша.
2391. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми / Колективна монографія за редакцією Леоніда Зашкільняка. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. – С. 339, 341, 342: Про М.М.Вегеша.
2392. Улиганець М. В УжНУ – без політики // Погляд. – 2005. – 29 листопада.
2393. Улиганець М. Гордість університету // Погляд. – 2005. – 29 листопада.
2394. Улиганець М. Два каміони книжок для закарпатських угорців // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №4. – С. 2.
2395. Улиганець М. Микола Вегеш став почесним доктором Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №11. – С. 5.
2396. Улиганець М. Хімічна гордість УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №6. – С. 1.

2397. Улиганець М., Тарасюк В. Перший раз до вишу // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №9. – С. 3.
2398. Університет отримав 100 тисяч від Народного блоку Литвина // РІО. – 2005. – 26 листопада.
2399. Університет отримав нового ректора [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Європа-центр. – 2005. – 2 квітня.
2400. Університет очікують реформи [Прес-конференція ректора УжНУ М.М.Вегеша для обласних мас-медіа] // Європа-центр. – 2005. – 16 квітня.
2401. Урочистості з нагоди 80-річчя від дня народження Михайла Левдаря // Календар «Просвіти» на 1997 рік / Закарп. крайове т-во «Просвіта»; [Упорядн.: П.Федака]. – Ужгород: Закарп. крайове т-во «Просвіта», 1997. – С.129: Також про Вегеша М.М.
2402. Уряди України у ХХ ст.: науково-документальне видання (Відп. ред.: В.М.Литвин; Керівн. автор. колект.: С.В.Кульчицький). – К.: Наукова думка, 2001. – С.277, 288, 289, 292, 298: Про Вегеша М.М.
2403. Уста І. Знамення Карпатської України: [Виступ М.М.Вегеша на урочистих зборах, присвячених 63-й річниці виборів до Сойму Карпатської України 12 лютого 1939 р.] // Новини Закарпаття. – 2002. – 14 лют.
2404. Уста І. Про тих, хто творив і боронив Карпатську Україну: [Презентація книги «Вони боронили Карпатську Україну», редаговану М.М.Вегешом] // Новини Закарпаття. – 2002. – 26 берез.
2405. Ухвала науково-практичної конференції, присвяченої 56-й річниці Карпатської Січі: [Про рекомендацію доповіді М.М.Вегеша до друку] // Карпатська Січ: Збірник наукових праць. – Ужгород, 1996. – С.253.
2406. Фазекаш Д. Гандбольний конфлікт по-закарпатськи. „Карпати-УжНУ” на межі розпаду”, - заявляє її головний тренер // Срібна Земля. – 2005. – 24 вересня.
2407. Фазекаш Д. Міністр освіти і науки відвідав УжНУ // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – 27 грудня. – С. 2: Про М.М.Вегеша.
2408. Фазекаш Д. Свято молодості // Срібна Земля. – 2005. – 22 жовтня.
2409. Фазекаш Д. Факультет романо-германської філології має нового декана // Погляд. – 2006. – 30 вересня.
2410. Фазекаш Д. Факультету романо-германської філології – 40 років // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – № 13. – С. 5: Про М.М.Вегеша.
2411. Фазекаш Д. Фінальний бій до ювілею // Погляд. – 2005. – 3 листопада.
2412. Фактурно, але не до кінця // Трибуна. – 2005. – 22 жовтня.
2413. Факультет суспільних наук // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №7. – С. 35.
2414. Факультети обирають деканів // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №7. – С. 12.
2415. Фальстарт // Європа-центр. – 2005. – 5 листопада.
2416. Федака П. Вікентій Шандор. Спомини. – Т.І: Карпатська Україна 1938–1939. – Ужгород, 1996. – 390 с. // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 1999. – Річник II–III (XVI–XVII) С.109: Про Вегеша М.М.
2417. Федака П. Десять років відродженої «Просвіти» (1990–2000). – Ужгород, 2000. – С.15, 36, 38: Про Вегеша М.М.

2418. Федака С. „Крім музи, під місяцем немає нічого“. Історик-поет розкриває свої таємниці під музику Морія // Срібна Земля – Фест. – 2005. – 17-23 лютого.
2419. Федака С. Августин Волошин. Коротка біографія. – Ужгород, 2005. – С. 3, 65, 67, 68: Про М.М.Вегеша.
2420. Федака С. Вікентій Іванович Шандор. 100-річчя від дня народження культурно-громадського діяча (1907-2003) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 389: Про М.М.Вегеша.
2421. Федака С. Волошин прагнув відкрити університет. Університет прагне відкрити Волошина // Погляд. – 2005. – 26 квітня.
2422. Федака С. Вони творили історію Закарпаття // Істориків та журналісту Омеляну Довганичу – 75. Статті, нариси, інтерв'ю, нагороди та рецензії на бібліографічний покажчик до цієї дати. – Ужгород: Видавництво «Гражда», 2006. – С. 35: Про М.М.Вегеша.
2423. Федака С. Вони творили історію Закарпаття // Ужгород. – 2005. – 23 квітня.
2424. Федака С. Десять мужів-керівників Ужгородської Альма-матер // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
2425. Федака С. Закарпаття напередодні виборів: моментальний портрет // Трибуна. – 2007. – 28 липня.
2426. Федака С. Історію згадуємо не тільки в ювілеї // Погляд. – 2004. – грудень.
2427. Федака С. Карпатська Україна. Героїчний подвиг, вічний біль і вічна слава. Інтерв'ю вела Надія Терза // Новини Закарпаття. – 2007. – 17 березня.
2428. Федака С. Карпатська Україна: як це було // Ужгород. – 2002. – 13 квіт.: Також про Вегеша М.М.
2429. Федака С. Карпатський Прометей. Августин Волошин: мученицький і чесний шлях від священика-учителя до президента Карпатської України // Україна молода. – 2007. – 21 липня.
2430. Федака С. Контури майбутньої Ужгородської міськради вже проглядаються, але можливі й різні несподіванки // Ужгород. – 2006. – 24 березня.
2431. Федака С. Народний Союз «Наша Україна» і його Закарпатська обласна організація // Післямова. – 2006. – 14 березня.
2432. Федака С. Не буде з пса солонини – 2. Всупереч надіям мільйонів прихильників Президента В.Юшенка помаранчевого мегаблоку так і не складається // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 19-25 квітня.
2433. Федака С. Олег Сергійович Мазурок. 70-річчя від дня народження вченого-історика, педагога (нар. 1937) // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: Т.І.Васильєва; Науковий редактор В.І.Падяк; Відповідальна за випуск Л.З.Григаш; Випусковий редактор Л.О.Ільченко. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2006. – С. 334: Про М.М.Вегеша.
2434. Федака С. Університет обрав ректора [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Ужгород. – 2005. – 2 квітня.
2435. Федака С. Фінальне відлуння Помаранчевої революції в університеті. Наша альма-матер отримала нового керівника [М.М.Вегеш – новий в.о. ректора УжНУ] // Срібна Земля – Фест. – 2005. – 17-23 лютого.
2436. Федина В. Михайло Колодзінський-Гузар і Карпатська Україна // Sacratissima – Карпатика: Історія і культура Закарпаття ХХ століття: (До 55-річчя

- возз'єднання Закарпаття з Україною) / Ужгородський державний університет, Науково-дослідний інститут Карпатознавства. – Ужгород, 2000. – С.226, 238–241: Про Вегеша М.М.
2437. Федина В. Полковник Михайло Колодзінський-Гузар – борець за незалежність Карпатської України // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.96: Про Вегеша М.М.
2438. Фединсць Т. Важливий крок на шляху до волі: 63 роки Союму Карпатської України // Молодь Закарпаття. – 2002. – 16 лют.: Про Вегеша М.М.
2439. Фединець Т. Вони боронили Карпатську Україну: [Про презентацію однойменної книжки, редактованої М.М.Вегешом] // Молодь Закарпаття. – 2002. – 30 берез.
2440. Фединишинець В. Віддаючи великі борги // Срібна Земля. – 2000. – 29 квіт.: Також про Вегеша М.М.
2441. Фединишинець В. Воїни не зі своєї волі // Молодь Закарпаття. – 2000. – 23 трав.
2442. Фединишинець В. Воїни не зі своєї волі: Про краян з Чехословацького корпусу генерала Свободи // Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літературно-критичні статті та есеї. – Ужгород, 2000. – С.147: Про Вегеша М.М.
2443. Фединишинець В. З поля бібліографічної інформації: Про покажчик Миколи Макари // Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літературно-критичні статті та есеї. – Ужгород, 2000. – С.170: Про Вегеша М.М.
2444. Фединишинець В. За енциклопедією Івана Попа – народ, земля і небо // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 16 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2006. – С. 198, 209: Про М.М.Вегеша.
2445. Фединишинець В. За п'ять років до кінця сторіччя... // Acta Hungarica. – 1996–1997. – VII–VIII роки видання. – Ужгород – Дебрецен, 1998. – С.185: Також про М.М.Вегеша.
2446. Фединишинець В. За п'ять років до кінця сторіччя... // Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літературно-критичні статті та есеї. – Ужгород, 2000. – С.119: Про Вегеша М.М.
2447. Фединишинець В. Залюблено і талановито // Срібна Земля. – 2002. – 16 лют.: Про Вегеша М.М.
2448. Фединишинець В. Залюднена площина бібліографії. Короткий огляд-роздум напередодні Дня бібліотекаря [Про біобібліографічний покажчик М.М.Вегеша] // Трибуна. – 2004. – 28 вересня.
2449. Фединишинець В. Звернення. Ваше преосвященство, владико Мілане! // Благовісник. – 2005. – серпень.
2450. Фединишинець В. Здорові плоди молоді університетської науки: [Оцінка праць М.М.Вегеша про А.Волошина в Карпатську Україну] // Погляд. – 2001. – 30 жовт.
2451. Фединишинець В. Земляк про земляка й по-земляцькому: Штрих про одну книжку проф. Миколи Вегеша // Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літературно-критичні статті та есеї. – Ужгород, 2000. – С.160.
2452. Фединишинець В. Зріст Миколи Вегеша – історика // Верховина. – 1997. – 26, 29 лист.

2453. Фединишинець В. Зріст Миколи Вегеша – історика // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.29-42.
2454. Фединишинець В. Карпатський Тарлс? // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.43-50.
2455. Фединишинець В. Книг – море, літератури ж – заледве краплина. І десь стільки ж й... науки в наукових виданнях // Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літературно-критичні статті та есеї. – Ужгород, 2000. – С.44: Про Вегеша М.М.
2456. Фединишинець В. Краяна не дає спати. Репресували підло і оперативно, а реабілітувати „забули” // Трибуна. – 2005. – 15 березня.
2457. Фединишинець В. Микола – син Миколи // Верховина. – 1997. – 21 трав.
2458. Фединишинець В. Микола – син Миколи // Микола Вегеш – історик України. – Ужгород, 2002. – С.22-28.
2459. Фединишинець В. Микола Миколайович Вегеш: Бібліографічний покажчик. – Ужгород, 1997. – 44 с.
2460. Фединишинець В. На зворотному шляху до нас: [Про участь М.М.Вегеша у вшануванні В.С.Гренджі-Донського в Міжгір'ї] // Верховина. – 1997. – 8 берез.
2461. Фединишинець В. Не шаноблива рамка, а тісні рамки: Письменник в авторитарному суспільстві // Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород, 2001. – Вип.11. – С.271: Про Вегеша М.М.
2462. Фединишинець В. Переглядаючи збірники ювілянтів // Погляд. – 2002. – 28 берез.: Також про Вегеша М.М.
2463. Фединишинець В. Перепрошую пана, - історична школа?! // Моя новинка. – 2006. – 16-21 вересня.
2464. Фединишинець В. Прийшов поет...: (Коротке рекомендаційне слово) // Лазір Я. Герати-корпус Аренаріус (Перекотиполе). Вірші. – Ужгород: Патент, 1996. – С.6: Про Вегеша М.М.
2465. Фединишинець В. Розгін молодого науковця. Враження від кількох красназавчих видань Маріана Токаря [Згадка про наукову діяльність М.Вегеша] // Трибуна. – 2004. – 4 вересня.
2466. Фединишинець В. Русинська лупина // Срібна Земля. – 2002. – 17 серп.
2467. Фединишинець В. Я єсьм вчений русин. – Ужгород, 1995. – С.91: Про Вегеша М.М.
2468. Фединишинець В. Я проти зальотних птахів, яке б красиве пір'я вони не мали: [Про підтримку М.М.Вегешом кандидатури С.С.Бобинця на виборах до обласної ради] // Ріо-інформ. – 1998. – 28 берез.
2469. Фединишинець В.С. Едуард Балагурі – професор і людина // Carpatica – Карпатика: Проблеми вітчизняної і зарубіжної історії з найдавніших часів до наших днів: Ювілейний збірник на пошану доктора історичних наук, професора Василя Івановича Худанича / Упоряд. націон. ун-т, НДІ Карпатознавства, Кафедра політології. – Ужгород, 2002. – Вип.14. – С.324: Про Вегеша М.М.
2470. Фединишинець В.С. Проф. Іван Гранчак у крайовій історіографії, або: його викликав до роботи час // Carpatica – Карпатика: Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. – Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. – Вип.8. – С.255: Про Вегеша М.М.
2471. Фединишинець Володимир. Духнович кореневий: Поезія в прозі. Триптих. Вірші та есеї. – Ужгород: Бібліотечка журналу “Айно”, 2003. – С. 22-23: Про М.М.Вегеша.

2472. Фединишинець М. Творчі взаємини Августина Волошина і Василя Гренджі-Донського // Руснацький світ: Науково-популярний збірник. – Ужгород, 2000. – Т.1. – Ч.2. – С.352, 353: Про Вегеша М.М.
2473. Фединишинець М. Творчі взаємини Августина Волошина і Василя Гренджі-Донського // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 2000. – Річник IV (XVIII). – С.218, 221: Про Вегеша М.М.
2474. Федоришина Л. Заслужений тренер України Леонід Євтушенко тренуватиме надалі гандбольну команду «Карпати-УжНУ» // Погляд. – 2005. – 27 грудня.
2475. Федоришина Л. У гандбольної команди «Карпати-УжНУ» новий головний тренер // РІО. – 2005. – 17 грудня.
2476. Федоришина Л. Ужгородців в УжНУ поменшало... виникла гостра проблема з поселенням // РІО. – 2007. – 1 вересня.
2477. Федорошина Л. В університетах корупції нема, проте є хабарництво // РІО. – 2005. – 30 липня.
2478. Федорчук Г. Як не помилитися при виборі майбутнього // Післямова. – 2006. – 1 червня.
2479. Фенич В. „Писати історію патріотично – означає її переосмислювати...”. Наймолодший декан найстарішого факультету УжНУ – про завдання сучасної української історичної науки. Розмову записала Ірина Гармасій // Світогляд. – 2005. – 20 серпня.
2480. Фенич В. Церковна політика автономного уряду о. Августина Волошина та національно-політична ідентичність греко-католицьких і православних священників Карпатської України (жовтень 1938 – березень 1939 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 13 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 49, 64, 66, 67: Про М.М.Вегеша.
2481. Фенич В. Церковна політика автономного уряду о.Августина Волошина: Угорщина та національно-політична заангажованість закарпатського духовенства (жовтень 1938 – березень 1939 рр.) // Carpatica – Карпатика: Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови. – Ужгород, 2002. – Вип.17. – С.161,183,190,191,194,195: Про М.М.Вегеша.
2482. Фенич В.І. Історичний факультет // Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М.М.Вегеш – голова редколегії, О.Г.Сливка, Л.О.Белей, І.П.Студеняк, В.В.Марина, Т.М.Розумик – відповідальний редактор, М.М.Басараб, В.В.Браславець. – Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво „Карпати” – „Наш рідний край” – „Вісник Карпат”, 2005. – С. 53, 55, 60, 61.
2483. Ференц П. Вплив геополітичних факторів на включення Закарпаття до складу Чехословаччини // Carpatica – Карпатика: Етнічні та історичні традиції населення Українських Карпат кінця XVIII–XX ст. – Ужгород, 1999. – Вип.6. – С.93: Про Вегеша М.М.
2484. Ференц П.П. Загальноукраїнський націогенез і становлення національної самосвідомості в українців Закарпаття // Carpatica – Карпатика: Проблеми історії та етнографії України. – Ужгород, 2001. – Вип.11. – С.237: Про Вегеша М.М.
2485. Феськов В. Зустрічі // Погляд. – 2006. – 30 вересня.

2486. Феськов В. Нове слово про Августина Волошина [Про колективну монографію М.М.Вегеша, М.І.Кляп, М.Ю.Токаря і В.І.Гарасюка „Августин Волошин”] // Погляд. – 2005. – 29 березня.
2487. Філіппов О. „Помаранчева революція” доповзла таки до Мукачева – у вигляді фотографій // Старий Замок Паланок. – 2005. – 10-16 листопада.
2488. Фільми про УжНУ // Погляд. – 2005. – 13 жовтня.
2489. Харлай К. Під покровительством музи Кліо // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2006. – №1. – С. 12.
2490. Хланта І. Багатогранність // Руснацький світ: Науково-популярний збірник. – Ужгород, 2000. – Т.1. – Ч.2. – С.376: Про Вегеша М.М.
2491. Хланта І. Сучасний стан національного питання в Західній Україні // Десять років демократії (1989 – 2000). Здобутки і втрати “50 років Європейського Конгресу Українців”. – Ужгород, 2002. – С.53: Про М.М.Вегеша.
2492. Хланта О. Новизна методики досліджень історії Закарпаття у працях Вікентія Шандора // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 1999. – Річник II–III (XVI–XVII) С.33–36: Про Вегеша М.М.
2493. Хто є хто на Закарпатті // Світогляд. – 2006. – 4 березня.
2494. Хто очолить „Карпати-УжНУ”? // Карпатський голос. – 2005. – 8-14 жовтня.
2495. Хто служив у армії – в цирку не сміється [М.М.Вегеш – ректор Ужгородського національного університету] // Правозахист. – 2005. – 5 квітня.
2496. Худанич В. “Альтернативи у Волошина не було”. Події 65-річної давності – очима свідка народження Карпатської України, а нині доктора історичних наук // Світогляд. – 2004. – 13 березня.
2497. Худанич В. “Карпатська Січ” в обороні Карпатської України // Срібна Земля. – 2004. – 21 лютого.
2498. Худанич В. Діяльність автономного уряду Карпатської України в 1938–1939 рр. // *Zakarpatska Ukraïna v gamci Ceskoslovenska (1919–1939)*. – Presov, 2000. – S.7: Про Вегеша М.М.
2499. Худанич В. Закарпаття 1938-1941 років: угорсько-українське історичне зближення // Трибуна. – 2005. – 5 лютого.
2500. Худанич В. Закарпаття 1938-1941 років: угорсько-українське історичне зближення // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол.: М.Вегеш (гол. ред.), С.Віднянський, Д.Данилюк та ін. – Ужгород, 2005. – С. 209-210: Про М.М.Вегеша.
2501. Худанич В. Із Понадгір'я – до берегів Дніпра. Витоки помаранчевої революції починалися у березні 1939-го... Інтерв'ю провела І.Густі // Новини Закарпаття. – 2005. – 15 березня.
2502. Худанич В. Історіографія Карпатської України // Проблеми української історіографії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю Українського Історичного Товариства і журналу «Український історик» (2 березня 1996 р.). – Мукачево: Елара, 1996. – С.95–96: Також про Вегеша М.М.
2503. Худанич В. Карпатська Україна – пролог відродження Української держави // Самостійна Україна. – 2000. – Ч.1. – С.16: Про Вегеша М.М.
2504. Худанич В. Карпатська Україна на шляху українського державотворення // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції,

- присв'яченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – С. 82, 87, 88: Про М.М.Вегеша.
2505. Худанич В. Передмова // Вегеш М.М., Гиря В.І., Король І.Ф. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918–1939 рр.). – Ужгород, 1998. – С.3–8.
2506. Худанич В. Пролог відродження Української держави // Срібна Земля. – 1999. – 20 лют.: Про Вегеша М.М.
2507. Худанич В. Розчленування Чехословаччини й окупація Закарпаття Угорщиною в 1938–1939 рр. // Закарпаття під Угорщиною 1938–1944 рр. – Нью-Йорк – Чикаго – Ужгород, 1999. – С.48: Про Вегеша М.М.
2508. Худанич В. Суспільно-політичні погляди Василя Пачовського // Василь Пачовський у контексті історії та культури України: Зб. наук. праць. – Ужгород: Закарпаття, 2001. – С.383: Про Вегеша М.М.
2509. Худанич В. Угорсько-українське історичне зближення // Срібна Земля. – 2005. – 29 січня.
2510. Худанич В. Участь політичних партій Закарпаття у боротьбі за автономію напередодні Другої світової війни // Carpatica – Карпатика: Історія і культура Карпат (До десятиріччя утворення НДІ карпатознавства). – Ужгород, 2002. – Вип.19. – С.70: Про М.М.Вегеша.
2511. Худанич В.І. Виникнення, структура і діяльність Карпатської Січі // Книга пам'яті України: Закарпатська область. У двох томах. – Ужгород: Карпати, 1998. – Т.2. – С.40: Про Вегеша М.М.
2512. Цього року конкурс в УжНУ більший, ніж торік у Київському національному // Післямова. – 2006. – 20 липня.
2513. Чаварга І., Виноградов С., Тичка А. Роль Августина Волошина у героїчній та трагічній долі Карпатської України // Українські землі в роки Другої світової війни: Науково-методичний збірник матеріалів конференції (Ужгород, 19 грудня 1997 р.). – Ужгород, 1998. – С.48: Про Вегеша М.М.
2514. Час справді працює на Україну – засвідчили позачергові парламентські вибори // Срібна Земля-Фест. – 2007. – 4-10 жовтня.
2515. Чистка „лід своїх” [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // Європа-центр. – 2005. – 12 лютого.
2516. Чотириколісний посібник для навчання // Європа-центр. – 2006. – 18 березня.
2517. Чумаль В. Нашу школу стоматології підсилить відкриття спеціалізованого факультету в УжНУ // Неділя. – 2006. – 9-15 вересня.
2518. Чучка П. Національна свідомість закарпатських українців у ХХ столітті: етнолінгвістичний та культурно-історичний аспекти. Науково-методичний посібник. – Ужгород, 2005. – С. 53: Про М.М.Вегеша.
2519. Шарга М., Лендзел В. Товариству «Знання» – 50 років // Руснацький світ: Науково-популярний збірник. – Ужгород, 2000. – Т.І. – Ч.2. – С.437: Про Вегеша М.М.
2520. Шарган Г., Закривидорога О. В Ужгороді презентовано видання про історію медицини краю // Погляд. – 2006. – 28 серпня.
2521. Шаульський М. На здобуття Державної премії [Про монографію “Вони боронили Карпатську Україну”, редаговану М.М.Вегешем] // Погляд. – 2003. – 21 червня.
2522. Швед Е. Великий педагог і вчений. Про вихід в світ третього тому М.Лучкая “Історія карпатських русинів”, членом редколегії видання якого є М.М.Вегеш // Ужгородський університет. – 2002. – 30 грудня.

2523. Швець А. В УжНУ прийшла нова влада [М.М.Вегеш – в.о. ректора УжНУ] // Неділя. Тиждень. – 2005. – 19-25 лютого.
2524. Шебень В. Вчений із Пряшева – почесний доктор УжНУ. Розмовляв В'ячеслав Ганич // Світогляд. – 2005. – 15 жовтня.
2525. Шерварли К. „Карпати-УжНУ” сподівається на спонсорську підтримку 1-2 тис. грн. на місяць // РІО. – 2005. – 27 серпня.
2526. Шимон Л. Фізичний факультет на межі тисячоліть // Ужгородський університет. – 2002. – 25 червня.
2527. Шинкар І.П. Деякі питання історії Закарпаття у творчості В.Гренджі-Донського // Тези доповідей наукової конференції «Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30 рр. ХХ ст.». – Ужгород, 1992. – С.133: Вегеш М.М.
2528. Шип Ю. Книжка про Сторожницю: [Про передмову М.М.Вегеша до книжки М.Токаря «Сторожниця: Сторінки історії суспільного та духовного життя»] // Новини Закарпаття. – 1999. – 28 серп.
2529. Шімон Г. Гуляє найдавніший виш // Закарпатська правда. – 2005. – 15-21 жовтня.
2530. Шімон Т. За вагомий творчий внесок у розвиток національної системи освіти // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №4. – С. 2.
2531. Шімон Т. Стоматологічний у ролі іменинника // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №11. – С. 15.
2532. Шімон Т., Тарасюк В. УжНУ відкриває двері... // Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету. Інформаційне видання. – 2007. – №8. – С. 1-2.
2533. Шістки прогнулися // РІО. – 2007. – 14 квітня.
2534. Шманько І. Натурфілософські дослідження закарпатців у ХІХ столітті як одна з передумов інтенсивного розвитку регіональної фізичної науки на сучасному етапі // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною). Ужгород, 29 червня 2005 р. – Ужгород, 2006. – С. 174: Про М.М.Вегеша.
2535. Шобей О. Подія, що створила державу: [Про участь М.М.Вегеша у виданні книжки М.О.Беленя «Карпатська Україна у портретах»] // Погляд. – 1999. – 30 берез.
2536. Штефаняк В. 348 праць молодого вченого: [Про бібліографічний покажчик М.М.Вегеша] // Новини Закарпаття. – 1998. – 24 берез.
2537. Шутко М. В УжНУ відкрито новий факультет – стоматологічний. Першокурсників привітав міністр у справах надзвичайних ситуацій Віктор Балага // Новини Закарпаття. – 2006. – 5 вересня.
2538. Шутко М. Володимир Сливка „ожив” у бронзі // Новини Закарпаття. – 2005. – 8 вересня.
2539. Шутко М. Майбутні стоматологи справляють новосілля // Новини Закарпаття. – 2007. – 10 листопада.
2540. Щадей В. Закарпатський Че Гевара у владі: прийшов, побачив, переміг? Інтерв'ю кореспонденту газети „Трибуна” О.Кузьмінській // Трибуна. – 2005. – 14 червня.
2541. Щастя і горе Карпатської України: [Виступ М.М.Вегеша на урочистих зборах, присвячених 63-й річниці виборів до Союму Карпатської України] // Закарпатська правда. – 2002. – 14–20 лют.

2542. Широ дякуємо, наші активні дописувачі: [Відзначення М.М.Вегеша за співробітництво з газетою «Новини Закарпаття»] // Новини Закарпаття. – 1996. – 28 груд.
2543. Щодо можливих напрямів співпраці [Про зустріч М.М.Вегеша, професорсько-викладацького складу університету з головою Закарпатської обласної державної адміністрації Віктором Балогою] // Трибуна. – 2005. – 1 березня.
2544. Юльчин В. Бюлетень прес-служби Ужгородського національного університету // Слово вчителя. – 2006. – 15 лютого.
2545. Юльчин В. Взаємозв'язки поглиблюються [Про участь М.М.Вегеша в підписанні договору про міжнародне наукове співробітництво між Ужгородським національним університетом і університетом Клуж-Напока (Румунія)] // Слово вчителя. – 2003. – 15 листопада.
2546. Юрій Андрухович завершив в Ужгороді Всеукраїнський тур // Закарпатська правда. – 2007. – 12-18 травня.
2547. Юрій Андрухович завершив в Ужгороді Всеукраїнський тур // Трембіта. – 2007. – 5 травня.
2548. Ябрик К. Які були зміни в УжНУ (Зі слів старшого викладача Колесаря Карла Йосиповича) // Карпатський голос. – 2005. – 3-9 грудня.
2549. Як дорослі дядьки «підставляють» наших студентів // Вісті тижня-центр. – 2006. – 24 березня.
2550. Як прийшов, так і пішов [Про призначення М.М.Вегеша в.о. ректора УжНУ] // Ріо. – 2005. – 12 лютого.
2551. Якубовська О. Бібліотеку УжНУ перенесуть на БАМ. Про це заявив ректор Микола Вегеш на прямій лінії в газеті „Неділя” // Неділя. Тиждень. – 2005. – 16-22 липня.
2552. Янський С. Родом з Міжгірщини: [Про участь М.М.Вегеша в написанні книги «Родом з Міжгірщини»] // Верховина. – 1998. – 25 берез.
2553. Ящищак В. Ректором УжНУ обрано Миколу Вегеша // Новини Закарпаття. – 2005. – 2 квітня.
2554. Akademicky senat PU schvalil nove zasady volied do svojich radov // Presovska univerzita. Casopis akademicky obce PU v Presove. Rocnik IX. Cislo 4. Oktober. 2005.
2555. *Borak Mecislav*. Obrana podkarpatske Rusi (rijen 1938 – brezen 1939) // Cesko-slovenska historicka rocenka 1997. – Brno, 1997. – S.166, 169, 170, 172–176: Про Вегеша М.М.
2556. *Boyko O., Gones V.* Dejiny Ukrajiny. – 1997. – С.142. Про Вегеша М.М.
2557. *Bozak Mecislav*. Obrana republiky na Podkarpatske Rusi v letech 1938-1939 // Vznik CSR 1918 a Podkarpatska Rus: (shornik z mezinarodni konference v Praze). – Praha, 1999. – S.95: Про Вегеша М.М.
2558. *Danilak Michal*. Okupacia Zakarpatska Horthyovskym Magarskom a Mala Voyna // Carpatica – Карпатика: Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови. – Ужгород, 2002. – Вип.17. – С.161: Про М.М.Вегеша.
2559. *Danilak Michal*. Problematika zaclenenia Zakarpatska do CSR v ukrajinskej historiografii // Zakarpatska Ukrajina v ramci Ceskoslovenska (1919-1939). – Presov: Filoraficka fakulta Presovskej univerzity, 2000. – S.37, 38: Про Вегеша М.М.
2560. *Danilak Michal*. Problematika zaclenenia Zakarpatska do CSR v ukrajinskej historiografii // Vznik CSR 1918 a Podkarpatska Rus: (Sbornik z mezinarodni konference v Praze). – Praha, 1999. – S.110-111: Про Вегеша М.М.

2561. *Danilak Michal*. Vkrayinska historiografia po 2. Svetovej vojne o delinach Podkarpatskej Rusi // Ceskoslovenska historicka rocenka 1997. – Brno, 1997. – C.27: Про Бережа М.М.
2562. *Fedak Anita*. Negyszeres tuljelentkezes. Harmincnyolcan palyaztak a magyar tortenelem szakra // Karpati igaz szo. – 2006. – 18 yulius.
2563. *Fedinec Csilla*. A Karpataljai Magyarorsag torteneti kronologiaya 1918-1944. – Forum Intezet Lilium Aurum Konyvkiado Galanta-Dunaszerdahelyi, 2002. – old. 427, 433: Про М.М.Бережа.
2564. *Fedinec Csilla*. Iratok a Karpataliai Magyarorsag tortenetehez 1918-1944. – Forum Kisebbségkutató Intezet Lilium Aurum Konyvkiado Somorja-Dunaszerdahely. 2004. – old. 640, 643, 650.
2565. *Ivascenko Katrina*. Rusinska otazka v ideologii a praxi organizace nacionalistu (od konce fvacatyh po tricata leta) // Vznik CSR 1918 a Podkarpatska Rus: (Sbornik z mezinarodni konference v Praze). – Praha, 1999. – S.22: Про Бережа М.М.
2566. *Konechy Stanislav*. A.Beskejd a politicky vivot na Podkarpatskej Rusi v druhey polovici toridstatykh rokov // Zakarpatska Ukrajina v ramci Ceskoslovenska (1919-1939). – Presov: Filozoficka fakulta Presovskej univerzity, 2000. – S.222: Про Бережа М.М.
2567. *Konechy Stanislav*. Alekander Beskid a Podkarpatska Rus do roku 1939 // Vznik CSR 1918 a Podkarpatska Rus: (Sbornik z mezinarodni konference v Praze). – Praha, 1999. – S. 86: Про Бережа М.М.
2568. *Magocsi Paul Robert, Pop Ivan*. Irredentism // Encyclopedia of Rusyn and Culture. – Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. – P.207.
2569. *Magocsi Paul Robert*. Carpatho-Rusyn Studies. An Annotated Bibliography. Volume 2: 1985-1994. - New York: East European Monographs. Distributed by Columbia University Press, 1998. -№ 555, 789, 829, 856, 857, 912, 913.
2570. *Magocsi Paul Robert*. Of the Making of Nationalities There is No End. Volume Two. Speeches, Debates, Bibliographic Works.-New York: East European Monographs. Distributed by Columbia University Press, 1999.-P.442.465.
2571. *Magocsi Paul Robert*. Vegesh Mykola // Encyclopedia of Rusyn History and Culture. Paul Robert Magocsi and Ivan Pop editors. – Toronto - Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. – P.492.
2572. *Musinka Mikulas*. Moskovskj proces s clenmi vlady Karpatskej Ukrajiny // Ceskoslovenka historicka rocenka 1997. – Brno, 1997. – C.180: Про Бережа М.М.
2573. *Pop Ivan*. Carpatho - Ukraine (Karpatska Ukraina) // Encyclopedia of Rusyn History and Culture. – Toronto - Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. - P.60.
2574. *Pop Ivan*. Fedaka Pavlo // Encyclopedia of Rusyn History and Culture. – Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002.-P.114.
2575. *Pop Ivan*. Historiography // Encyclopedia of Rusyn History and Culture. – Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. – P.170.
2576. *Pop Ivan*. Shulha Illia Havrylovych // Encyclopedia of Rusyn and Culture. – Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. – P.430.
2577. *Pop Ivan*. Svoboda // Encyclopedia of Rusyn and Culture. – Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2002. – P.454.

2578. *Pop Ivan. Voloshyyn Avgustyn // Encyclopedia of Rusyn and Culture. – Toronto - Buffalo - London: University of Toronto Press, 2002. – P. 500.*
2579. *Sopko Milan. Podpisali memorandum // Presovsky vecernik. – 2006. – cislo 3967.*
2580. *Sopoliga Miroslav. Tradicie hmotnej kulturj ukrajincov na Slovensku. – Bratislava, 2006. – S. 279: Про М.М.Вереша.*
2581. *Svorc Peter. Rrajinska Hranica. Medzi slovenskom a Podkarpatskov Rusov (1919-1939). – Presov: Universum, 2003. – S. 367, 370, 414: Про М.М.Вереша.*
2582. *Цан М. Медзинародни україністични семинар // Руске слово у Швеце. – 2007. – 2 новембер.*

УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ (1991-2007)

2583. Наукова конференція, присвячена 52-й річниці проголошення незалежності Карпатської України (Ужгород – Хуст, 15–16 березня 1991 р.)
2584. Міжнародна наукова конференція «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серпня – 1 вересня 1991 р.).
2585. Регіональна науково-теоретична конференція, присвячена 125-річчю від дня народження видатного історика України, визначного громадсько-політичного і державного діяча, академіка Михайла Грушевського (Івано-Франківськ, 27–28 вересня 1991 р.).
2586. V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного й культурного відродження України» (Кам'янець-Подільський, 28 жовтня – 1 листопада 1991 р.).
2587. Наукова конференція «Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30-х рр. ХХ ст.» (Ужгород, 1992).
2588. Міжнародна науково-теоретична конференція «500-річчя українського козацтва і Галичина» (Івано-Франківськ, 19 червня 1992 р.).
2589. Наукова конференція, присвячена пам'яті Івана Панькевича (Ужгород, 23–24 жовтня 1992 р.).
2590. Науково-практична конференція «Українська держава та Українська армія» (Київ, 30–31 жовтня 1992 р.).
2591. Міжнародна нарада експертів з питань реалізації програми ЮНЕСКО по вивченню слов'янських культур (Київ, 1–5 листопада 1992 р.).
2592. Всеукраїнська наукова конференція «75-річчя Української демократичної революції» (Тернопіль, 20 листопада 1992 р.).
2593. Наукова конференція «Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історія, уроки, сучасність» (Івано-Франківськ, 16–17 січня 1993 р.).
2594. 47-а підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу Ужгородського державного університету: Секція історичних наук (Ужгород, 26 січня 1993 р.).
2595. Міжвузівська наукова конференція, присвячена 150-річчю від дня народження українського історика, етнографа і педагога Юліана Целевича (Івано-Франківськ, 26 березня 1993 р.).
2596. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку міст та міського самоврядування: історія і сучасність» (Рівне, 7–9 квітня 1993 р.).
2597. Міжнародна наукова конференція «О.В.Духнович і слов'янський світ» (Ужгород, 23–24 квітня 1993 р.).

2598. Другий міжнародний конгрес українців (Львів, 23 липня 1993 р.).
2599. Міжнародна наукова конференція «Культура Українських Карпат: традиції і сучасність» (Ужгород, 1–4 вересня 1993 р.).
2600. IV Всеукраїнська конференція «Історичне краєзнавство у відродженні духовності, культури, багатомісних національних традицій України» (Луцьк, 29 вересня – 1 жовтня 1993 р.).
2601. Міжнародна наукова конференція «Карпатська Україна – пролог відродження Української держави» (Ужгород, 11–12 березня 1994 р.).
2602. Наукова конференція, присвячена 200-річчю від дня смерті Григорія Сковороди (Ужгород, 9 листопада 1994 р.).
2603. Наукова конференція, присвячена 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчю Першого з'їзду Народних Комітетів Закарпатської України (Ужгород, 18 листопада 1994 р.).
2604. Перша наукова конференція, присвячена життю і діяльності видатного поета і культурно-громадського діяча Василя Степановича Гренджі-Донського (1897–1974) (Ужгород, 16 грудня 1994 р.).
2605. Науково-практична конференція, присвячена 56-річчю Карпатської Січі (Ужгород, 11 березня 1995 р.).
2606. Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю заснування на Закарпатті товариства «Просвіта» (Ужгород, 11–13 травня 1995 р.).
2607. Наукова конференція, присвячена 50-річчю Перемоги над німецько-фашистськими загарбниками та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.).
2608. Міжнародна наукова конференція «Закарпаття в загальноукраїнському контексті ХХ століття», присвячена 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 27–29 червня 1995 р.).
2609. Міжнародна науково-практична конференція, присвячена життю та діяльності видатного громадсько-політичного і культурно-освітнього діяча Августина Волошина (Ужгород, жовтень 1995 р.).
2610. Науково-практична конференція, присвячена 50-річчю Організації Об'єднаних Націй (Ужгород, 8 грудня 1995 р.).
2611. 50-а ювілейна підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу Ужгородського державного університету (Ужгород, 7 лютого 1996 р.).
2612. Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 30-річчю Українського Історичного Товариства і журналу «Український історик» (Ужгород, 2 березня 1996 р.).
2613. Міжнародна наукова конференція, присвячена 350-річчю Ужгородської Унії (1646–1996) (Ужгород, 3–4 квітня 1996 р.).
2614. Українсько-словацький науково-практичний семінар «З історії та сучасного розвитку національних меншин в Україні і Словаччині: проблеми і шляхи досягнення національної злагоди» (Ужгород, 20–22 травня 1996 р.).
2615. Регіональна науково-теоретична конференція, присвячена 110-річчю з дня народження академіка Івана Крип'якевича (Івано-Франківськ, 24 травня 1996 р.).
2616. Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція «Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродження духовності народу» (Житомир, 23–25 травня 1996 р.).

2617. Наукова конференція, присвячена 130-й річниці ювілею М.С.Грушевського та п'ятій річниці незалежності України (Ужгород, 17 вересня 1996 р.).
2618. Всеукраїнська науково-красназнавча конференція «Малинщина у просторі і часі» (Малин, 25–27 вересня 1996 р.).
2619. Міжнародна наукова конференція Міжнародна наукова конференція «Соціально-економічні та етно-політичні зміни в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (друга половина 80-х – перша половина 90-х рр. ХХ ст.)» (Ужгород, 26–27 вересня 1996 р.).
2620. Наукова конференція «Петро Могила та його доба в історії української культури» (До 400-річчя від дня народження) (Ужгород, 1996 р.).
2621. Міжнародна науково-теоретична конференція, присвячена 250-річчю з дня загибелі Олекси Довбуша (Івано-Франківськ, 1996 р.).
2622. Міжнародна наукова конференція, присвячена Михайлу Грушевському (Будапешт, 6–7 грудня 1996 р.).
2623. 51-а підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу Ужгородського державного університету: Секція історичних наук (Ужгород, 3–4 березня 1997 р.).
2624. «Василь Гренджа-Донський і «Просвіта». Наукові читання з нагоди 100-річчю від дня народин письменника і громадського діяча (Ужгород, 19 квітня 1997 р.).
2625. Міжнародна наукова конференція «Василь Гренджа-Донський – письменник і громадський діяч» (Ужгород, 23–24 квітня 1997 р.).
2626. Наукова конференція, присвячена 90-річчю від дня народин вченого і громадсько-політичного діяча Вікентія Шандора (Ужгород, 17 жовтня 1997 р.).
2627. Регіональна науково-теоретична конференція, присвячена 100-річчю від дня народження професора Дмитра Похилевича (Івано-Франківськ, 29 жовтня 1997 р.).
2628. Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація гумантарної освіти» (Ужгород, 25–27 травня 1998 р.).
2629. Наукова конференція «Симон Наріжний і українська еміграція 20–30-х рр. ХХ ст.» (Полтава, 15–16 жовтня 1998 р.).
2630. Міжнародна наукова конференція «Румунсько-українські відносини: історія і сучасність» (Сату Марє, 26–29 листопада 1998 р.).
2631. Міжнародна наукова конференція «Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії» (Ужгород, 11 березня 1999 р.).
2632. Регіональна науково-теоретична конференція «Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської України-Русі» (Івано-Франківськ, 21 жовтня 1999 р.).
2633. Науковий семінар, присвячений 150-річчю Слов'янського з'їзду в Празі «Ідея слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в ХІХ–ХХ ст.» (Ужгород, 1999).
2634. Міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі ХХ століття» (Чернівці, 16–18 травня 2000 р.).
2635. Міжнародна науково-практична конференція «Конституціне будівництво в Україні: теорія та практика», присвячена 4-й річниці Конституції України (Ужгород, 1–3 червня 2000 р.).
2636. Презентація українського перекладу книги *Михайла Лучкая* «Історія карпатських русинів» (т.І–ІІ) та вшанування пам'яті кандидата філологічних наук, доцента Михайла Васильовича Ороса (Ужгород, 20 червня 2000 р.).

2637. Міжнародна наукова конференція, присвячена 55-річчю возз'єднання Закарпатської України з Україною (Ужгород, 26 червня 2000 р.).
2638. Наукова конференція, присвячена 55-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 27 червня 2000 р.).
2639. Міжнародна наукова конференція «Засоби масової інформації та становлення державності в Україні» (Ужгород, 13–14 жовтня 2000 р.).
2640. Всеукраїнська науково-теоретична конференція, присвячена 300-річчю уродин національного героя України Олекси Довбуша (Івано-Франківськ, 19 жовтня 2000 р.).
2641. Всеукраїнський науково-практичний симпозиум «Політологія в Україні: стан та перспективи розвитку» (Київ, 24–27 жовтня 2000 р.).
2642. Наукова конференція «До 100-річчя від дня народження О.Борканюка» (Ужгород, 20 грудня 2000 р.).
2643. Наукова конференція «До 100-річчя пам'яті політичного і культурного діяча Закарпаття середини та другої половини ХІХ століття А.Добрянського» (Ужгород, 19 березня 2001 р.).
2644. «Круглий стіл» на тему: «Зовнішні та внутрішні чинники розвитку політичної ситуації в Україні. Україна і світовий політичний процес» (Дніпропетровськ, 11 квітня 2001 р.).
2645. Наукова конференція «Політичні репресії громадян Закарпатської області: їх зміст та деякі підсумки підготовки обласної книги «Реабілітовані історією» (Ужгород, 26 квітня 2001 р.).
2646. Вузівська науково-практична конференція, присвячена Дню скорботи і вшанування пам'яті жертв Другої світової війни в Україні та 100-річчю з дня народження І.І.Туряниці (Ужгород, 22 травня 2001 р.).
2647. Регіональна науково-теоретична конференція, присвячена 350-річчю Берестейської битви (Івано-Франківськ, 20 вересня 2001 р.).
2648. Міжнародна наукова конференція «Українсько-словацькі взаємини в галузі мови, літератури та історії» (Ужгород, 26–27 вересня 2001 р.).
2649. Міжнародна наукова конференція «Малі регіони у великій політиці, велика політика в малих регіонах: Карпатський фактор між двома війнами (1918–1939)» (Пряшів, 10–12 жовтня 2001 р.).
2650. Наукові читання з нагоди вшанування видатного вченого, професора права, академіка Станіслава Дністрянського (Ужгород, 17 листопада 2001 р.).
2651. Міжнародна наукова конференція «Закарпаття в ХХІ столітті: розвиток і перспектива в політиці, економіці і культурі» (Ужгород, 12–13 червня 2002 р.).
2652. II Міжнародна конференція «Розвиток демократії та демократичної освіти в Україні» (Одеса, травень 2002 р.).
2653. Міжнародна наукова конференція, присвячена 200-річчю від дня народження Олександра Духновича (Ужгород, 24 – 26 квітня 2003 р.).
2654. III Міжнародна наукова конференція “Західно-Українська Народна Республіка: до 85-річчя утворення” (Івано-Франківськ, 31 жовтня 2003 р.).
2655. Всеукраїнська наукова конференція “Михайло Драгоманов і Закарпаття” (Ужгород, 22-23 жовтня 2003 р.).
2656. Вузівська тематична наукова конференція, присвячена 85-річчю Злуки Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) з Українською Народною Республікою (УНР)(22 січня 1919 р.)(Ужгород, 22 січня 2004 р.).
2657. Наукові читання “Карпатська Україна – незалежна держава”. До 65-річчя проголошення незалежності Карпатської України та 130-ї річниці від дня народження Августина Волошина (Ужгород, 15 березня 2004 р.).

2658. Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 65-й річниці проголошення незалежності Карпатської України та 130-ої річниці від дня народження президента Карпатської України о., д-ра Августина Волошина (Хуст, 13-15 березня 2004 р.).
2659. Перший науковий семінар для молодих вчених “Країни Центральної та Східної Європи в 1944-2004 рр.: актуальні питання історії, політології та міжнародних відносин” (Ужгород, 10 березня 2004 р.).
2660. Міжнародна наукова конференція „Людина – Світ – Культура”. Актуальні проблеми філософських, політологічних і релігієзнавчих досліджень (До 170-річчя філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка) (Київ, 20-21 квітня 2004 р.).
2661. Науково-практична конференція „Україна – Польща: історія, сучасність, перспективи” (Ужгород, 24-25 червня 2004 р.).
2662. Наукова конференція „Карпатська Україна – шлях українського державотворення у ХХ ст.”. До 66-річчя незалежності Карпатської України та 60-річчя смерті Президента Карпатської України А.Волошина (15 березня 2005 р.) (Ужгород, 2005).
2663. Міжнародна наукова конференція „Україна – Угорщина: спільне минуле та сьогодення” (Київ, 14-16 квітня 2005 р.).
2664. Україна – ЄС: Досвід центрально-європейських країн щодо євроінтеграційних процесів. Міжнародний „круглий стіл” представників наукових та ділових кіл (Ужгород, 11 травня 2005 року).
2665. Вузівська науково-практична конференція, присвячена 60-річчю возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною (Ужгород, 29 червня 2005 року).
2666. Міжнародна науково-практична конференція «Законодавче забезпечення прав і свобод національних меншин в Україні та його відповідальність міжнародно-правовим нормам» (Ужгород, 34-24 травня 2006 року).
2667. Міжнародна науково-практична конференція «Ціна свободи й незалежності: трансформація політичних систем в країнах Центральної та Південно-Східної Європи до та після 1989-1991 рр.» (Ужгород, 2-3 листопада 2006 року).
2668. Всеукраїнська наукова конференція «Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті» (Ужгород, 14-16 травня 2007 року).
2669. Міжнародна наукова конференція з фіно-угрознавства, присвячена творчості Арво Валтона (Ужгород, 17-19 вересня 2007 року).

КЕРІВНИЦТВО ДИСЕРТАЦІЯМИ

2670. *Сміян Костянтин Петрович*. Волинь в період німецької окупації 1941-1944 рр. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 07.00.01 – історія України. – Ужгород, 1996.
2671. *Токар Маріан Юрійович*. Становлення і розвиток політичних партій Закарпаття в 1919-1939 рр. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.01 – історія України. – Ужгород, 2004.
2672. *Остапець Юрій Олександрович*. Регіональні особливості парламентських виборів в Україні в умовах трансформації політичної системи суспільства

- (на прикладі Закарпатської області). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути і процеси. – Львів, 2004.
2673. *Буковський Іван Васильович*. Утворення і діяльність військових формувань Карпатської України (1938-1939). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Львів, 2004.
2674. *Скоблик Наталія Володимирівна*. Контроль громадян над лідерами в теорії демократії Р.Даля. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Львів, 2005.
2675. *Ключкович Анатолій Юрійович*. Парти́йна система Німеччини: політологічний аналіз механізму взаємодії органів державної влади та політичних партій (1990-2005 рр.). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути і процеси. – Львів, 2006.
2676. *Берені Андраш*. Суспільно-політичне становище та культурний розвиток угорської національної меншини Закарпатської області (1991-2004 рр.). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.01 – історія України. – Ужгород, 2007.
2677. *Матьовка Людмила Миколаївна*. Радянсько-югославський конфлікт 1948-1956 років: передумови, етапи і наслідки. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.02 – всесвітня історія. – Ужгород, 2007.
2678. *Волощук Сергій Михайлович*. Східноєвропейський вектор у військово-політичній діяльності Північноатлантичного альянсу (1990-2005 рр.). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.02 – всесвітня історія. – Ужгород, 2007.
2679. *Басараб Михайло Михайлович*. Роль громадських організацій Закарпаття в державотворчих процесах наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.01 – історія України. – Ужгород, 2007.

З М І С Т

СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ

Микола Вегеш: основні віхи життя і діяльності	4
Сливка В. Характеристика Вегеша Миколи Миколайовича	8
Токар М. Літописець Карпатської України.....	10
Дурунда А. Трунок чаші чарівної, або слуга Мнемозіни	47
Марина В. Він вірить у національну свідомість закарпатців	54
Туряниця В. Науковець, педагог, людина.....	56
Фединишинець В. Слово про земляка	62
Гаврилів Б., Туряниця В. Премія ужгородському історичу	75
Анталовський В. У пошуках історичної достовірності	76
Анталовський В., Анталовський І. Микола Вегеш – доктор історичних наук....	77
Олашин М. Микола Вегеш – академік Міжнародної Слов'янської академії наук.....	77
Токар М. Заслужене визнання	78
Баглай Й. Микола Вегеш – організатор науки в Інституті карпатознавства	79
Басараб В. Нові здобутки історичної школи професора Миколи Вегеша	81
Віднянський С. Ректор-історик, це – не сенсація, а європейська практика. Розмову вів М.Токар.....	82
Остапеч Ю., Жиленко Р. Соціологічне дослідження в УжНУ	86

ВИБРАНІ РЕЦЕНЗІЇ НА ПРАЦІ МИКОЛИ ВЕГЕША

Ковач А. Сторінки нашої історії	91
Петрищев П. Велике бачиться на відстані	94
Міщанин В. Велич і трагедія Карпатської України	95
Пилипчинець В. У пошуку правди	96
Анталовський В., Анталовський І. Нові історичні дослідження Миколи Вегеша.....	97
Белень В. Бунтівний духом.....	105
Болдижар М. Про угорську іреденту на Закарпатті	106
Довганич М. Вдячний за працю	108
Олашин М. Карпатська Україна в працях Миколи Вегеша.....	109
Фенич В. Дослідження з історії Карпатської України	113
Мудра Ю., Олашин М. Нове дослідження з історії Карпатської України	115

Лазоришин І. Учителєві – на многії і благії літа	116
Ліхтей І. Нова праця про Карпатську Україну.....	118
Худанич В. Про нову книгу Миколи Вегеша.....	120
Фединишинець В. З верховин на верховину.....	123
Токар М. «Історичні дослідження» Миколи Вегеша	126
Зан М. Нестор-літописець Карпатської України	130
Зан М. Вони боронили Карпатську Україну	132
Белень В. Час диктував появу цієї книги	136
Токар М. Закарпаття. Хто є хто.....	138
Токар М. Нова книга про національно-визвольні змагання	139
Худанич В. Закарпаття 1938-1941 років: угорсько-українське історичне зближення	140
Федака С. Знайомтеся – боярин-академік Грабовецький	142
Федака С. П'ять краплин проти каменю історичного безпам'ятства.....	143
Токар М. Нові видання істориків	145
Токар М. Політична публікація Миколи Вегеша	146

МАТЕРІАЛИ ПРО ЗАХИСТ М.М.ВЕГЕШЕМ ДОКТОРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ

Токар М. Микола Вегеш – доктор історичних наук.....	149
Стенограма засідання спеціалізованої вченої ради Д 50.17.01 в Інституті історії	
України НАН України від 25 вересня 1998 р.....	152
Стенограма засідання спеціалізованої вченої ради Д 26. 001. 20 в Київському університеті ім. Т.Г.Шевченка від 26 квітня 1999 р.....	170
Відгуки на докторську дисертацію М.М.Вегеша	178

ТОКАР М. МИКОЛА ВЕГЕШ: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК (1990-2007)

Окремі видання	198
Статті, повідомлення, інтерв'ю, звернення.....	208
Редаговані та рецензовані видання	277
Література про життя і діяльність М.Вегеша.....	291
Участь у наукових конференціях	360
Керівництво дисертаціями	364

Біобібліографічне видання

МИКОЛА ВЕГЕШ: ВЧЕНИЙ, ПОЛІТИК, ЛЮДИНА

Коректура авторська

Формат 60x84/8. Умовн. друк. арк. 42,8. Зам. № 3. Наклад 100 прим.

Видавництво УжНУ «Говерла». м. Ужгород, вул. Капітульна, 18. Тел.: 3-32-48.

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції – Серія 3т №32*

В-26 Микола Вегеш: вчений, політик, людина. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2008. – 368 с.

До книги ввійшли нариси та статті про наукову, освітянську і політичну діяльність ректора Ужгородського національного університету, доктора історичних наук, професора Миколу Миколайовича Вегеша. Окремий розділ відведений для рецензій на монографічні дослідження та популярні видання М.Вегеша. Наприкінці видання наводиться найбільш повний бібліографічний покажчик публікацій М.Вегеша.

Видання розраховане на широкий загал читачів.

УДК 94(477):929
ББК ТЗ(4Укр)бд
В-26